Flamand

Slagene

ved

Fredericia og Idsted,

den 6te Juli 1849 og 25de Juli 1850,

med

Portraiter og Biografier

af Generalerne, Bataillonscommandeurerne, samt de i de officielle Rapporter hæderligt omtalte Officierer o. s. v.

Udgivne

af

L. J. Flamand.

Kjøbenhavn.

Trykt paa Udgiverens Forlag hos J. G. Salomon.

1853.

Deres Excellence:

Adam Wilhelm Moltke

til

Grevskabet Bregentved,

Geheime-Conferentsraad, Ordens Vice-Cantsler,

Curator for Vallo Stift og Vemmetofte Kloster;

Ridder af Elephanten,

Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmand,

samt flere Ordener.

Fædrelandets trofaste Ven

i Tidsrummet af disse mindeværdige Slag

tilegnes

dette fædrelandske Skrift

med sand Høiagtelse

af

Udgiveren.

Frederik den Syvende.

Frederik Carl Christian, Søn af daværende Prinds Frederik Christian til Danmark og Prindsesse Charlotte Frederikke af Mecklenborg-Schwerin-Güstrow, blev født den 6te October 1808. Kammerherre Bardenfleth ansattes til hans Gouverneur, og til hans Lærere Pastor Freuchen, Cand. theol. Holst og i det franske Sprog du Mesnil. I Krigsvidenskaben underviistes han af Major Olsen. Den 22de Mai 1826 blev han confirmeret i Christiansborg Slotskirke af kgl. Confessionarius Liebenberg. Samme Aar i Begyndelsen af Juni gjorde den unge Prinds en Udenlandsreise, ikke alene for at see fremmede Lande og Riger, men ogsaa for at berige sig med flere Kundskaber, end han allerede besad. Paa Reisen ledsagedes han af Prindsen af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, Grev Rantzau-Breitenburg og Major Ewald. Reisen gik over Altona, Hamborg, Cassel, Stuttgart til Schweitz, hvor Prindsen beboede Landstedet Plongeon ved Genfersøen i Nærheden af Genf, i hvilken By han hørte Forelæsninger i Stats-, Krigs- og andre Videnskaber af udmærkede Lærere. Efter et Ophold af et heelt Aar, med Undtagelse af en kort Reise til Frankrig, forlod Prindsen Genf, reiste igjennem det sydlige Frankrig til Italien, hvor han i Marts Maaned 1828 ankom til Rom, og aflagde et Besøg hos Paven i Vaticanet. Herfra tog han til Neapel, hvor flere Kunst- og Oldsager tildroge sig Prindsens Opmærksomhed, og hvor han besøgte Vesuv. Kongen over begge Sicilier tilsendte ham den hellige Januariusorden. Efter een Maaneds Forløb vendte han tilbage over Rom og de skjønneste af Italiens Stæder til Genf. Nogle Maaneder efter, den 18de September, tiltraadte Prindsen sin Tilbagereise til Kjøbenhavn. Staden Genf overrakte ham som et Beviis paa sin Agtelse et Diplom som Stadens Borger. Over Frankfurt og Hamborg vendte han tilbage til Hjemmet. Den 1ste November samme Aar formæledes han med Prindsesse Vilhelmine Marie. I Aaret 1832 blev han Brigade-Commandeur for sjællandske og fyenske Jægercorpser, i 1834 Commandeur for fyenske Infanteriregiment, og senere i 1838 Chef for samme Regiment. I Aaret 1840 Medlem af Geheime-Statsraadet, Viceadmiral og Generallieutenant, samt commanderende General over Fyen, Langeland og Jylland og Gouverneur i Fyen. Endvidere samme Aar Præses for det kgl. Academie for de skjønne Kunster, ligesom han ogsaa paatog sig Protectoratet for det islandske literære Selskab. Formæledes anden Gang med Caroline Charlotte Mariane af Mecklenborg-Strelitz den 10de Juni 1841. Blev samme Aar Medlem af Admiralitetet. Prindsens store Interesse for Oldsager og Oldkyndighed lod ham paatage sig samme Aar Præsidiet i Commissionen for Oldsagers Opbevaring og Anvendelse til offentlig Brug. Ved Prindsens

Omhu og Iver for Sagen er Museet for nordiske Oldsager blevet betydeligt forøget. Ved hans Faders Død, udraabtes han den 21de Januar 1848 til Danmarks Konge. Endnu samme Dag kundgjordes et den 20de Januar dateret aabent Brev til Nationen, hvori Kongen yttrede, at det var hans vigtigste Formaal, at følge sin Faders Exempel, og ikke alene at fortsætte de af ham begyndte Forbedringer i Forvaltningen, men ogsaa at tilendebringe den af ham paatænkte Ordning af Statens offentlige Forhold, som tilsigter at betrygge Borgernes gjensidige Rettigheder, fremme Enighed og dermed at befæste Samfundets Styrke og Hæder.

Denne kongelige Erklæring, der synes at hentyde paa en af størstedelen af Nationen forønsket Institution eller fri Forfatning, med Skattebevillingsret og Deeltagelse i Lovgivningen, beroligede vel for en Deel denne; desuagtet ønskede dog Stadens Borgerrepræsentanter at fremføre for Kongen selv paa Stadens Borgeres Vegne deres Ønske om en fri Forfatning, hvortil Nationen i enhver Henseende var moden. Paa Grund af paatrængende Statsforretninger kunde Kongen imidlertid ikke modtage nogen Adresse, hvorfor Stadens Borgerrepræsentanter heller ikke kunde fremføre deres Ønske. Kjøbenhavns Magistrat derimod lykønskede Kongen til hans Tronbestigelse i en frisindet Tale, hvoraf Slutningen følger her nedenunder:

„Det uforgængelige Krav paa Fædrelandets Erkjendtlighed, som Deres Majestæt vil vinde, ved paa en fast Grundvold at betrygge Folkets Rettigheder, og ved urokkeligen at befæste Enigheden imellem Landsdelene igjennem Ordningen af Statens offentlige Forhold, er et værdigt Maal for en høihjertet Konges Bestræbelser. Til fuldeligen at naae dette Maal, til at grundfæste Enigheden i vort elskede Fædreland og til at deelagtiggjøre Folket i den Frihed og de Rettigheder, i hvilket et frisindet, oplyst og sin Konge tro hengivent Folk seer sin største Hæder og den sikkreste Borgen for sin Fremtid, dertil skjænke Kongernes Konge Deres Majestæt Kraft og Viisdom. Dette er Folkets Bøn og Haab, dette er dets Fortrøstning i den dybe Sorg over en elsket hedengangen Konge."

Herpaa gav Kongen følgende Svar:

„Jeg takker Dem for den Deeltagelse, De har udtalt i den store Sorg, der har rammet mig og Fædrelandet, og som Ingen kan føle dybere end jeg. I mit aabne Brev har jeg allerede udtalt for mit Folk, at det skal være mit største og vigtigste Formaal at følge min høitelskede Faders ophøiede Exempel, og navnligen at fuldføre det Værk til Ordningen af Statens offentlige Forhold, som Han, ogsaa efter Tilskyndelse fra min Side, just stod i Begreb med at udføre, da Han blev kastet paa sit Sygeleie. Jeg har saaledes udtalt, hvad jeg under fleersidige Hensyn har troet for Øieblikket at kunne og burde udtale, og ligesaa vist som jeg vil holde mit Kongelige Ord, saa trygt stoler jeg paa, at mit Folk med Tillid til sin Konge vil afvente den Beslutning, som jeg i denne vigtige Sag vil tage. Jeg forbliver Dem, mine Herrer! og Staden Kjøbenhavn med al Naade huld og bevaagen."

Under 29de s. M. udkom et kongeligt Rescript, hvorved samtlige i Kongeriget og Hertugdømmerne for Retten verserende Sager angaaende politiske og Presse-Forseelser bortfaldt. Senere hævedes den Censur, der havde hvilet paa de danske Forfattere.

Den 28de Januar udkom et Rescript om Indførelsen af en Forfatning, hvorved der skulde indføres fælles Stænder for Kongeriget Danmark og Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen, hvilke skulle forsamle sig regelmæssigen til visse Tider afvexlende i Kongeriget og Hertugdømmerne. De Rettigheder, som skulle tillægges disse Stænder,

skulle bestaae i en besluttende Medvirkning paa Forandringen i Skatterne og ved Finantsbestyrelsen, saavelsom ved Udgivelsen af Love, der angik Kongerigets og Hertugdømmernes fælles Interesser.

Forinden Kongen gav de Bestemmelser, der skulle optages i Forfatningsloven, Lovskraft, skulle de forelægges indsigtsfulde og erfarne Mænd, som nøde deres Medborgeres Agtelse og Tillid, til fælles omhyggelig Overveielse. Valget af det overveiende Fleertal af disse Mænd, overlodes til de forskjellige Classer af de valgte Medlemmer af Provindsialstænderforsamlingerne, saavelsom til Geistligheden, Prælaterne og det possessionerede Ridderskab i Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen, og til Consistorierne ved Universiteterne i Kjøbenhavn og Kiel.

Naar Valgene var fuldførte ville Kongen udnævne for Kongeriget otte, for Slesvig fire og for Holsteen ligeledes fire Mænd. Antallet af de Mænd, der saaledes bleve at vælge skulde udgjøre for Kongeriget 26, for Hertugdømmet Slesvig og Holsteen ligeledes 26, i det Hele altsaa 52. Senest 2 Maaneder efterat Valgene vare tilendebragte skulde disse Mænd sammentræde i Kjøbenhavn og begynde deres Arbeider under Forsæde af nogle af Statens høieste Embedsmænd.

I de sidste Dage af Februar s. A. blev det franske Monarchi styrtet og en provisorisk Regjering indsat, som senere proclamerede Republikken. Denne vigtige europæiske Begivenhed havde til Følge, at hele Tydskland kom i Oprør. I Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen, hvor det saakaldte slesvig-holsteenske Parti, hvis Hoved Hertugen og Prindsen af Augustenborg var, længe havde villet rive Hertugdømmerne løs fra Danmark, grebe denne Leilighed dertil med Begjærlighed, og paa en Forsamling i Rendsborg den 18de Marts besluttedes det, at sende en Deputation til Hovedstaden med Fordring om en slesvig-holsteensk Constitution. Saasnart denne Efterretning naaede Kjøbenhavn, fremkaldte den en stærk Bevægelse blandt Befolkningen.

Stadens Borgerrepræsentanter, hvortil Magistraten havde sluttet sig, gik i Spidsen for et Tog af 12 til 15,000 Mand til Christiansborg, for at forelægge Kongen en Adresse, hvori det gamle Ministerium forlangtes opløst og et nyt indsat.

Dette fandt Sted og da Deputationen kom fra Hertugdømmerne fik den et afslaaende Svar. Hertugdømmerne havde imidlertid reist Oprørsfanen og nedsat en provisorisk Regjering under det falske Foregivende, at Kongen var ufri. Et Armeecorps rykkede ind i Slesvig, Fægtningen ved Bau og Flensborg fandt Sted, hvor Oprørernes Hær blev slaaet. Tydske Tropper rykkede ind i Hertugdømmerne og gik senere under General Wrangel ind i Jylland, hvor han, til Gjengjæld, fordi Danmark bloquerede de tydske Havne og toge de tydske Skibe, vilde paalægge Jyderne en Contribution af 2 Millioner Specier. Men pludselig forlod han med sin Hær Jylland, som en Følge af en russisk Note til den preussiske Regjering. Efter nogle Affairer i Sundeved og ved Dyppel sluttedes en Vaabenstilstand paa 7 Maaneder i Malmø.

De indtrufne alvorlige Tidsbegivenheder nødsagede Kongen til at ophæve Rescriptet af 28de Januar og indkalde de raadgivende Provindsialstænder for Danmark og Slesvig, for at de skulle give deres Betænkninger om Sammenkaldelsen af en Rigsforsamling samt om et Udkast til en Valglov. Den første Rigsforsamling aabnedes den 23de October i Kjøbenhavn og et Udkast til en Grundlov for Danmark og Slesvig forelagdes Forsamlingen. Efter at dette Grundlovsudkast var blevet drøftet paa det omhyggeligste og Valgloven grundet paa de meest frisindede Principer, blev den nuværende Grundlov den 25de Juni høitideligen vedtaget af Kongen.

Vaabenstilstanden til Malmø blev opsagt det paafølgende Aar fra dansk Side, Fiendtlighederne begyndte paa ny og den 5te April leed Marinen et stort Tab ved Forliset af Linieskibet „Christian den Ottende“ og Fregatten „Gefion“ under et Angreb paa nogle Landbatterier i Eckernfördebugten. For denne Krænkelse fik Danmark igjen Opreisning ved en herlig Seir over Slesvig-Holstenerne, der havde beleiret Fæstningen Fredericia, og ved et stort Udfald blev aldeles slaaet og nødsaget til at ophæve Beleiringen. En ny Vaabenstilstand fandt Sted med 6 Maaneders Opsigelse og Slesvigs Bestyrelse overlodes til to Commissairer, en dansk og en tydsk.

De store Udgifter Krigen gjorde nødvendig, nødsagede Regjeringen til at gjøre et 5 pCt. Laan af 800,000 Lstrl., ligesom i det foregaaende Aar at udstede 4 Millioner rentebærende Creditbeviser.

Det paafølgende Aar 1850 sluttedes endelig den 2den Juli Fred med Kongen af Preussen paa det tydske Forbunds Vegne. Det overlodes til Danmark selv at befri Slesvig for den slesvigholsteenske Hær, og Slaget ved Idsted, hvor Danmark atter vandt en glimrende Seier over Oprørerne, fandt Sted den 25de Juli. Insurgenterne gjorde endnu et mislykket Angreb ved Misunde og beleirede forgjæves Frederiksstad, som blev til en Gruushob. Derefter var Slesvig-Holstenernes Rolle udspillet, og Kongen igjen Herre i sit eget Land.

Frederik den Syvende overtog Regjeringen i et Tidsrum, som var et af de skjæbnesvangreste for Danmark. Ægte danskfindet, gav han det frivillig en af de meest frisindede Forfatninger i Europa. Han er en Borgerkonge i Ordets sande Forstand, og er derfor elsket saa høit af det Folk han regjerer, som nogen Konge førend han.

Slaget ved Fredericia.

Berlingske Bogtrykkeri.

I.

Indledning.

Ved Aabningen af Felttoget 1849 bestod den danske Hær af 6 Brigader, nemlig: 1ste under Oberst Krabbe, 2den under Oberst Thestrup, 3die under Generalmajor Schleppegrell, 4de under Generalmajor Moltke, 5te under Generalmajor Rye og 6te under Oberst Meza. Af disse udgjorde 3die og 6te det saakaldte Flankecorps under Commando af Generalmajor Bülow; Overstbefalende for den hele Hærstyrke var Generalmajor Krogh.

Størsteparten af Hæren, de fem af ovennævnte Brigader, stod paa Als; kun den 5te Brigade, det Meste af Cavalleriet og 2 Feltbatterier befandt sig paa den jydske Grændse.

Den forhaandenværende fjendtlige Styrke udgjorde 16 Bataillоner, 12 Eskadroner og 46 Kanoner, ialt c. 16000 Mand, Insurgenter og Rigstropper, under Befaling af General Bonin. To Brigader heraf stode ligeoverfor Armeecorpset paa Als; de øvrige Tropper høiere oppe i Slesvig imod General Rye.

Saaledes var Forholdet, da den danske Hær atter betraadte Slesvigs Grund, samtidigt fra Als og Jylland, Natten mellem den 2den og 3die April.

Flankecorpset under General Bülow var det første, der fra Als af rykkede ind i det Sundevedske for at foretage en Recognoscering og, om muligt, afskjære en Deel af de fjendtlige Tropper. Til den Ende skulde Schleppegrell med sin Brigade gjøre en omgaaende Bevægelse, medens Mezas, hvormed Bülow fulgte, angreb Fjenden forfra. Efterat Oberst Meza ved to Ordonnantser havde søgt at erholde Underretning om sin Vaabenbroders Stilling og, ifølge skriftlig Meddelelse fra ham, maatte antage sig tilstrækkelig betrygget med Hensyn til begge Brigaders samtidige Ankomst til Gravensteen, angreb han Fjenden ved Middagstide og drev ham gjennem Adsbøll og derpaa gjennem Gravensteen Skov og By. 3die Brigade var imidlertid bleven opholdt, deels ved en lille Skjærmydsel i Skoven ved Aunbøl og deels ved det slette Føre, saa at den kom for seent til at afskjære Fjenden, men tidsnok til at see ham retirere over Hals og Hoved. Ikkedestomindre havde Meza allerede gjort sig parat til at angribe det fjendtlige Batteri ved Egensund, da der indløb Ordre fra Overgeneralen til Flankecorpsets Commandeur om at standse og indtage en tilbagetrukken natlig Stilling, fordi man havde faaet Underretning om, at nye fjendtlige Troppemasser under General Prittwitz samlede sig ved Flensborg. — Dette var Fægtningen ved Gravensteen, den 3die April.

Fjenden var ikke seen med at trække Forstærkning til sig. Allerede Dagen efter stode 15 slesvigholsteenske Bataillоner, $5^1/_2$ Batteri og 7 Eskadroner kampfærdige lige-

overfor os. Paa vor Side havde man heller ikke ligget ledig: 1ste og 2den Brigade havde sluttet sig til Flankecorpset og stilledes ligeledes under General Bülows Commando. 4de Brigade beskjæftigedes med Befæstningen af Dyppelbjerg.

Skjærtorsdagen den 5te April, den otte og fyrgetyvende efter hiin anden hæderlige Skjærtorsdag, bragte Danmark et haardt Slag, idet to af dets stolteste Seilere, deels paa Grund af en Række uheldige Omstændigheder og deels ved den Overstbefalendes Malconduite, saae sig nødsagede til at stryge Flaget for et Par Landbatterier i Eckernfördefjord. Dyb Sorg og Nedslagenhed herskede over Landet. Paa den menige Soldat gjorde Tingen imidlertid ikke synderlig Indtryk. Forfatteren til „en ung Soldats Erindringer" fortæller saaledes, at han hørte to Karle passiare sammen desangaaende. Den Ene sagde: „Har Du hørt, at Tydsken har taget to Skibe fra os dernede ved Eckernförde?" — „Saa?" svarede den Anden, „men forleden Dag stod der jo i Aviserne, at vi havde taget en halv Snees fra dem, saa gaaer det lige op."

Baade den 4de og 5te April vare Forpostfægtninger forefaldne mellem vore Tropper og Insurgenterne; men uden andet Resultat end nogle Døde og Saarede paa begge Sider.

Den hannoveranske General Wynecken med 18 Batailloner og 7 Batterier af Rigsarmeen afløste nu Insurgenterne. Formodentlig higede han efter at plukke Laurbær paa den omtvistede Jordbund: thi allerede Dagen efter, Langfredag den 6te April, henimod eet, begyndte han Angrebet og kastede vor Forpostlinie tilbage, til Trods for en tapper Modstand. Det var 1ste og 2den Brigade, som maatte tage mod Tørnet. Fjenden var trængt gjennem Ulderup og havde besat Skoven mellem denne By og Satterup, da General Bülow lod to Delinger af Artilleriet kjøre op ad Apenradeveien og Reservejægerne kaste sig i Skoven tilhøire. Kampen rasede heftigt her, saavelsom ved Aunbøl, der snart var i vor, snart i Fjendens Besiddelse; men henimod sex om Eftermiddagen heldede Fordelen til vor Side, Tydskerne vege med et Hastværk, der grændsede til Flugt, og i Mørkningen havde vore Tropper atter indtaget deres gamle Poster, 1ste Brigade paa høire Fløi ud imod Alssund, og 2den paa venstre Fløi ud imod Nybelnæs. Dette var Fægtningen ved Ulderup den 6te April.

Da den strenge Forposttjeneste i høi Grad havde udmattet Armeen, afholdtes et Krigsraad i Stenderup den 7de April. Paaskesøndag den 8de indløb der Ordre fra Krigsministeren til at opgive Stillingen paa Dyppelbjerg og trække sig tilbage paa Als.

Ved dette Tilbagetog, som forresten ingenlunde fandt eenstemmigt Bifald hos de høiere Commanderende, indskrænkede man sig saagodtsom ganske til det Defensive med Hensyn til Armeen paa Als, som nu sattes i Stand til at udholde en alvorlig Beleiring. Dens Kystbatterier forbedredes og Troppeoverførselen til Fyen paabegyndtes. Commandantposten paa Als beklædtes af General Bülow.

Fjenden syntes ikke at have nogen Anelse om Tilbagetoget, saameget mere, som vore Forposter endnu stode vestfor Bjergkammen. Den 12te April henad Aften foretog General Bülow sig en Recognoscering til Dyppel for at forvisse sig om nogen betydelig fjendtlig Styrke var i Nærheden. Saasnart Hensigten var opnaaet, trak man sig tilbage.

General Wynecken var altfor høflig til at lade Visiten forblive ubesvaret. Ud paa Natten blev vor Vedetkjede saa pludselig angrebet, at den med Nød og neppe undgik at blive afskaaret. Man trak sig skyndsomst tilbage til Brohovedet. Hoverende over den lette Seir fulgte de fjendtlige Colonner bagefter i den Formening, allerede at være Herrer over dette Als, som saalænge havde været dem en Torn i Øiet; men Kystbatterierne og Kanonbaadene gave dem en saa varm Velkomsthilsen, som den usikkre

Lysning tillod, og Besætningen i Brohovederne optog de vigende Forposter og standsede Fjendens videre Fremtrængen.

Det var imidlertid blevet Dag, sachsisk og baiersk Feltartilleri kjørte op, og i en halv Timestid dundrede Kanoner fra begge Sider, medens Blænkerfægtningen fortsattes. Efter denne Tids Forløb maatte det fjendtlige Artilleri vige i Hui og Hast, efterladende 3 Kanoner, hvoraf de 2, efter en hidsig Fægtning, faldt i vore Hænder. Forposterne vare imidlertid blevne forstærkede, og Kampen fortsattes til noget før Middag, da Fjenden trak sig tilbage.

To Dage efter modtog General Bülow sin Udnævnelse til Armeens Overgeneral og forlod Als, efterat have overgivet Commandoen her til Oberst Meza, som kort efter forfremmedes til Generalmajor. Tilbage paa Øen forblev 1ste, 2den og 6te Brigade (Oberst Ph. Ræder), 3½ Feltbatteri, foruden Kystbatterierne, 2 Eskadroner Dragoner og 2 Afdelinger Kanonbaade, hvorhos Eskadrechefen Commandeur Garde paa „Skirner" mestendeels befandt sig her i Farvandet.

Vi forlade nu ligeledes Als forat gjæste 5te Brigade under Generalmajor Rye.

Det var, som ovenfor bemærket, ligeledes den 3die April Klokken fire om Morgenen, at det nørrejydske Armeecorps betraadte slesvigsk Grund. Indmarchen skete i tre Colonner. De danske Soldater bleve modtagne med almindelig Jubel af Indvaanerne, som saalænge havde sukket under tydsk Tryk og nu kom deres Befriere imøde med aabne Arme. Den første alvorlige Modstand mødte man af den fjendtlige Blænkerkjæde udenfor Haderslev, hvis Besætning bestod af omtrent 1000 Mand Jægere uden Skyts. Efter omtrent to Timers Fægtning blev den fjendtlige Kjæde brudt, Byen forceret baade fra Øst og Vest og besat af vore Tropper uden synderligt Tab (2 Døde og 7 Saarede.) Marchen fortsattes nu ad Apenrade til, da der indløb Ordre fra Overgeneralen om Tilbagetog, paa Grund af en stærk Colonne Rigs- og Insurgenttroppers Fremrykning.

Det var den 6te April, at Generalmajor Rye saae sig nødsaget til at opgive sin uholdbare Stilling ved Haderslev for itide at indtage en fordeelagtigere ved Christiansfeldt. Med Undtagelse af et Par ubetydelige Forpostfægtninger forefaldt Intet indtil den 11te s. M., da Fjenden foretog sig en Recognoscering mod den Ryeske Brigade, som imidlertid havde trukket sig over jydsk Grændse og stod i og ved Kolding. Det kom imidlertid ikke til nogen Fægtning.

Den 19de forefaldt en Forpostfægtning mellem vore Tropper og Insurgenterne, som dannede Têten af den fjendtlige Styrke. Sidstnævnte kastedes tilbage; men Dagen efter angrebe de Kolding, som holdtes besat af vore Forposter — Hovedqvarteret var i Viuf — med en betydelig Styrke. Ifølge Ordre rømmedes Byen efter en kort Modstand, og vore Forposter trak sig tilbage til Nord for Brambrup. Fjenden afholdt sig fra enhver Forfølgelse og nøiedes med at besætte Kolding By.

Nu var Grændsen overskredet, og man saae klart og tydeligt, at Oprørerne og deres Hjælpere ligesaa lidt som forrige Aar vilde indskrænke sig til Forsvaret af Hertugdømmernes indbildte Rettigheder, inden disses Grændser. Dette udtaltes ogsaa med største Uforbeholdenhed i de slesvigholsteenske Blade, som navnligt yttrede den Hensigt „ved et hurtigt Anløb at erobre den danske Krigsmagts sidste continentale Rovfuglerede", Fæstningen Fredericia, som Aaret iforveien, paa Grund af sin forfaldne Tilstand, var bleven opgivet og aldeles demonteret, men i Begyndelsen af 1849 atter besat og, rigtignok kun svagt, monteret.

Det gjaldt nu om at forhale dette Angreb saalænge som muligt, forat Fredericia kunde blive fuldstændigere armeret, og en høist fornøden Udbedring foretaget med de vidtløftige Værker.

Til den Ende var det, at den nye Overgeneral, Bülow, som imidlertid var indtruffet i Jylland med 3die og 4de Brigade og havde sat sig i Forbindelse med den Nyeske Brigade, besluttede at angribe den i og om Kolding staaende Insurgentarmee. Angrebet fandt Sted den 23de April og udførtes i 2 Colonner, nemlig med 3die og 4de Brigade, 2 Batterier og 2 Eskadroner mod Kolding-Positionen, medens 5te Brigade med 2 Batterier og 14 Eskadroner skulde sætte over Koldingaa ved Eistrup forat udføre en omgaaende Bevægelse. Det gik imidlertid her ligesom tidligere ved Gravensteen: 5te Brigade saae sig ikke istand til at udføre sit Hverv, deels fordi Fjenden havde faaet betimelig Nys om det forestaaende Angreb og truffet sine Foranstaltninger, og deels fordi man af Mangel paa Tid og Bromaterial ikke kunde forcere Overgangen ved Eistrup saa hurtigt, som Planen til Angrebet udfordrede. Selv efterat Overgangen var forceret, Kl. 6½ om Morgenen, stødte Rye paa en ny og saa eftertrykkelig Modstand, at han først efter Kl. 11 vandt fornødent Terrain til videre Fremrykning. Men da Jordsmonnet befandtes aldeles uskikket for Cavalleriet, sendte han Melding desangaaende til Overgeneralen og forlangte Forstærkning. Forstærkningen kom, men med den tillige Ordre at trække sig tilbage. Kolding var nemlig bleven heftig beskudt af det fjendtlige Artilleri paa Høiderne sydfor Byen og brændte allerede paa flere Steder, hvorfor Overgeneralen — især da han efter Ryes noget utydelige Melding maatte antage Flankebevægelsen for aldeles mislykket — gav Ordre til begge Colonners Tilbagetog, da han ikke unødvendigt vilde udsætte Byen for at blive aldeles ødelagt. Tilbagetoget udførtes i største Orden: General Bülow indtog en Stilling mellem Eltangvig og Vilstrup, i Retningen af Fredericia; Rye derimod trak sig efter Ordre nordpaa, forfulgt paa en kort Strækning af det fjendtlige Cavalleri, og tog Position bag Dalen ved Alminde, i Retning af Veile.

I Rapporten angives vort Tab til 61 Døde, 412 Saarede og 153 Savnede. Slesvigholstenernes Tab ansiaaes af dem selv snart til c. 300, snart til c. 400 Mand. 2 Officerer og 87 Underofficerer og Menige faldt som Fanger i vore Hænder.

Skjøndt Angrebet paa Kolding var mislykket, dristede Insurgenterne sig ikke til at forfølge den vundne Fordeel uden fremmed Hjælp, og Rigstropperne havde endnu ingen Ordre faaet til at overskride den nørrejydske Grændse. Man beholdt derfor hver sin Stilling. Den 3die Mai foretog Insurgenterne, under Befaling af den preussiske Oberstlieutenant Zastrow, sig en Recognoscering mod vore Tropper. Østlig for Gudsøpasset stødte de uventet paa en dansk Colonne under Major la Cour, som rykkede frem forat tage Passet i Besiddelse. En kort, men heftig Fægtning opstod, som endte med Insurgenternes Tilbagedrivelse og Besættelsen af Defileet, der i flere Dage forblev i vor Besiddelse.

Fjorten Dage efter Slaget ved Kolding, den 7de Mai Klokken otte om Morgenen, begyndte Rigsarmeen under den preussiske Generallieutenant Prittwitz, sin Indmarche i Jylland. En Division Rigstropper rykkede frem paa Landeveien til Veile, og den slesvigholsteenske Division marcherede i 3 Echelons ad Landeveien over Gudsø imod Snoghøi og Fredericia. En levende Fægtning udviklede sig snart paa hele den danske Forpostlinie, fra Koldingfjord over Eltang og Alminde til Dons Mølle, og forblev staaende til henad Aften, da den store fjendtlige Overmagt nødsagede vore Tropper til Tilbagetog, der dog udførtes i bedste Orden. General Bülow gik med 3die og 4de Brigade til Fredericia — kun enkelte Smaaafdelinger trak sig tilbage til Snoghøi, hvorfra de overførtes til Fyen —, hvorimod Rye med sin Brigade og den største Deel af Cavalleriet gik til Veile og bestod der næste Dag nok en hæderlig Fægtning.

Tabet paa dansk Side under disse Tilbagetogsfægtninger, der af Slesvigholstenerne benævnes „Slagdagen ved Gudsø", beløb sig i det Hele til 14 Døde, 185 Saarede

og 70 Savnede. Ikke en eneste Trophæ gik tabt. Paa tydsk Side var Tabet i Forhold langt betydeligere: General Bonin angiver saaledes alene sit Tab i „Slagdagen ved Gudsø" til 7 Døde, 66 Saarede og 16 Savnede.

Vi ville nu henvende vor Opmærksomhed paa Fredericia Fæstning, hvis Værker man imidlertid med Iver havde forstærket og rigeligt forsynet med svært Skyts fra Kjøbenhavns Arsenal.

Fæstningens oprindelige Navn er Frederiksodde; den er anlagt af Frederik den Tredie og udholdt sin første Beleiring i Aaret 1657, da den efter halvtredie Maaneds kjækt Forsvar erobredes af den svenske General Wrangel. I Aaret 1660 begyndte Frederik den Tredie atter at opføre Fæstningsværkerne, som først i Aaret 1710 bleve færdige; dog maa herved bemærkes, at de i Virkeligheden endnu ikke ere at betragte som fuldendte, hverken efter den oprindelige Plan eller efter de Modificationer, der svare til den nyere Tids Fordringer (see Baggesens „der dänische Staat", II. 154.)

„Terrainafsnittet ved Fredericia — siger Oberst Baggesen i sit Skrift angaaende Slaget ved Fredericia, der er vor væsentligste Kilde — beskylles i Nord af Veilefjords Munding, i Øst og Syd af Indgangen til Lillebelt og Middelfartsund, samt af Koldingfjord. Den vestlige Begrændsning dannes af Randsfjord, som har sit Udløb ved Halsminde i Veilefjord af den fra Koldingfjord indskjærende Gudsøvig, samt af en smal og sumpig Dal, hvorigjennem den lille Nebelaa flyder, forbindende de nævnte Vande med hverandre. Afsnittet er i det Hele taget stærkt bebygget og gjennemskaaret af levende Hegn, Smaabække og Skovpartier. Kun Fæstningens nærmeste Omegn, indtil i en Frastand af 4—6000 Alen er aaben og tildeels overskuelig. Tre Hovedveie føre udaf dette Terrainafsnit og danne Hoveddefileerne ved den vestlige Begrændsning, nemlig ved Bredstrup paa Landeveien fra Fredericia til Veile; ved Havreballegaard paa Veien til Viuf, og ved Gudsø paa Chausseen fra Snoghøi til Kolding; medens tre mindre Colonneveie for Infanteri lette Passagen mellem Bredstrup og Gudsø. Omtrent 1500 Alen fra Mundingen af Randsfjord findes et Vadested med fast Grund; men udenfor disse Overgangssteder er det vanskeligt at passere Begrændsningen, selv for smaae Afdelinger Infanteri.

Den aabne Egn ved Fæstningen gjennemskjæres af en lille Dal, hvori der flyder en lille Bæk, ved hvis Fordæmning der frembringes en Oversvømmelse, som har en Længde af c. 3000 Alen og en Brede af 2—500 Alen. Denne Inondation (Oversvømmelse), som ved Aaens Udløb i Møllebugt nærmer sig Fæstningens tre sydlige Bastioner indtil paa ikkun 300 Alen, deler Egnen nærmest Fæstningen i to Afsnit: det vestre, som i Nord og Vest begrændses af Oversvømmelsen, og det nordre imellem Oversvømmelsen og Kysten. Over Inondationen ere to Dæmninger, over hvilke de tvende Hovedveie til Kolding og til Snoghøi føre udaf Fæstningen. Begge Dæmninger ere imidlertid fuldstændigt beherskede, deels af Fæstningens Kanoner og deels af nogle umiddelbart forinden Beleiringen anlagte Udenværker, bestaaende af en Redoute med nogle Løbegrave.

Selve Fæstningen, som er anlagt paa Bergs- eller Skandseodde, har imod Landsiden i en Bue af en Fierdingveis Længde 8 Fronter, dannede af 9 Bastioner og 3 Raveliner, med to Etager Jordvolde af svære Profiler. Mod Søsiden forene sig tvende Fronter, hver af en halv Fierdingveis Længde, ved Citadellet paa Skandseodden. Dette Citadel blev tildeels sløifet i Felttoget 1848 paa den preussiske General Wrangels Commando, men var som ovenfor bemærket, atter bleven istandsat kort forinden Beleiringens Begyndelse."

Allerede den 8de Mai blev Fredericia cerneret af det slesvigholsteenske Armeecorps, til hvem Fæstningens Beleiring var overdraget. Til Commandant i Fredericia var Ingenieuroberstlieutenant Lunding bleven udnævnt. Besætningen bestod af 5 Batailloner, 1 Feltartilleri og 1 Detachement Cavalleri, foruden 4 Garnisonscompagnier, der nærmest bleve anvendte deels som Ingenieurtropper, deels som Fæstningsartillerister og deels som Brandcorps. Hver Aften afløstes een af bemeldte fem Batailloner ved en Bataillon, der overførtes fra Fyen, — hvor Overgeneralen havde sit Hovedqvarteer i Veilby —, saaledes at enhver af disse laa fem Dage i Fæstningen.

Beleiringscorpset udgjorde omtrent 15000 Mand, bestaaende af 14 Batailloner Infanteri, 10 Eskadroner Cavalleri og 6 Feltbatterier — 2 12 Pds. og 4 6 Pds. — foruden Positionsskytset. Allerede den 8de Mai stod dets Forposter i en Fjerdingveis Afstand fra Fæstningen; Corpsets høire Fløi støttede sig til Lillebelt ved Landsbyen Erritsø, medens venstre Fløi først senere lidt efter lidt udstrakte sig til Landsbyen Trelde. General Bonins Hovedqvarteer var i Bredstrup, 3 Fjerdingvei fra Fæstningen.

Hele den øvrige Deel af Mai Maaned blev Fredericia stærkt beskudt af den fjendtlige Beleiringspark, som fornemmeligt skrev sig deels fra det i Rendsborg stationerede Beleiringsskyts, som den danske Stat havde overtaget at stille for det holsteenlauenborgske Forbundscontingent, og deels fra Fregatten „Gefion", som ved Eckernførde var faldet i Fjendens Hænder. Samtidigt hermed indtog Beleirerne en afgjort defensiv Stilling, som man saae af flere Forskandsningers Beliggenhed og Bygningsmaade ved et Udfald, der gjordes den 13de Mai, og som man endmere overtydedes om, da Fjenden ikke gjennembrød Inondationsdæmningen ved Stranden, efter den 22de s. M. at have skudt Blokhuset, som forsvarede Dæmningen, ibrand og sat sig i Besiddelse af det; thi Inondationen dækkede ikke alene Fæstningen, men ogsaa Beleirernes høire Fløi, hvisaarsag Sidstnævnte foretrak at lade den forblive urørt.

Fra den 16de til den 19de Mai var Bombardementet heftigst: 24 Pds Granater, 84 Pds Bomber, ja selv Bomber paa 168 Pd. regnede ned over Fredericia. Skaden paa selve Værkerne var kun ubetydelig, hvorimod Byen leed svært: flere Bygninger gik op i Luer og mangfoldige bleve mere eller mindre beskadigede, hvorfor de Fleste af Indvaanerne lode sig sætte over til Fyen.

Natten imellem den 3die og 4de Juni aabnede Beleirerne den første Parallel i en Afstand af 1400 Alen fra Fæstningen, navnlig mod Bastionerne „Prinds Georg" og „Christian. Den 4de, 5te og 6te blev saavel Fæstningen som det faste Batteri paa Strib stærkt beskudt af de fjendtlige Batterier, hvorpaa Beleirerne gjorde et Forsøg paa at trænge frem over Dæmningen ved det forrige Blokhuus, men vistes tilbage af Forposterne og Ilden fra Fæstningen.

Allerede i Begyndelsen af Juni havde Fjenden anlagt tre Skandsebatterier, forsynede med svært Skyts, forat vanskeliggjøre Forbindelsen mellem Fæstningen og Fyen. Da disse imidlertid kun tildeels opfyldte deres Hensigt, opførtes tæt ved Kysten, Nord for Fæstningen, nok et Batteri, hvorfra det fjendtlige Skyts fuldkomment beherskede den østlige Landingsbro. Dette var en Nærgaaenhed, som maatte tilbagevises, og til den Ende foretoges et Udfald, Eftermiddagen d. 30te Juni, under Befaling af den kjække Oberstlieutenant Irminger, som i fuldt Maal opfyldte sit Hverv, idet Batteriet blev aldeles sløifet og demoleret.

Vort hele Tab i Løbet af den Maaned, Fæstningen var beleiret, anslaaes til 16 Døde, 107 Saarede og 9 Savnede. Efter al Sandsynlighed har Fjendens været langt betydeligere.

Førend vi gaae over til at omtale Forberedelserne til Angrebet ville vi, efter Hovedrapporten, give en kort Beskrivelse af de fjendtlige Beleiringsværker.

Disse strakte sig i en Halvcirkel omkring Fæstningen, i en Afstand af 1200—3000 Alen; og vare, som ovenfor bemærket, især bestemte til Troppernes Dækning og Beskyttelse mod Fæstningens Ild, og til Forsvar af Batterierne ved Udfald af Fæstningen. Tilsammentagne havde de opkastede Brystværn en Længde af over 9000 Alen.

I det nordre Afsnit vare Værkerne anlagte i to Grupper: den Ene paa Fiendens venstre Fløi, nærmest Stranden, bestod af endeel Løbegrave med flankerende Ild og mange Traverser; paa Fløien af Løbegravene et stærkt profileret Værk, lukket med Palissader i Struben; lidt bagved: 3 stærke Batterier mod Fæstningen og den østre Landingsbro; længere tilbage: endnu 2 Batterier imod Stranden og Landingsbroen. I og ved disse Batterier fandtes:

3	Stkr.	84 Pds.	Bombekanoner,
3	—	24 —	Granatkanoner,
2	—	24 —	Kuglekanoner,
1	—	168 —	Morteer.

Den anden Gruppe paa begge Sider af Igumveien, bestod af Løbegrave af betydelig Udstrækning, med 4 Værker, hvoraf et lukket med Palissader i Struben og et monteret med en 168 Pds Morteer. 700 Alen bag Sidstnævnte laa en stærk profileret Redoute med fire Skydeskaar.

I vestre Afsnit fandtes, tæt bag Inondationen, Nord for Koldingveien, en Række Løbegrave; bag disse et Batteri for 2 Stkr. 24 Pds Haandmorterer; længere mod Syd, søndenfor Fuglsangveien, et Batteri med 2 Stkr. 168 Pds Morterer i Forbindelse med en Række Løbegrave; ved Slugten ved Blokhuset: en Løbegrav og 2 mindre Forskandsninger; sydfor Teglværket: et Batteri, monteret med 2 Stkr. 84 Pds. Bombekanoner og 2 Stkr. 24 Pds Kuglekanoner. Noget længere tilbage, paa begge Sider af Koldingveien, fandtes en Række af 4 aabne og 2 med Palissader lukkede Forskandsninger, hvori 3 Stkr. 84 Pds Bombekanoner og en 24de Pds Kuglekanon.

Endelig var paa Erritsømark anlagt et Batteri mod Strib med 2 Stkr. 24 Pds. Kuglekanoner og 1 168 Pds. Morteer, og ved Sandalshuset 4 forskjellige Placements, tildeels for Feltskytset. 3 Stkr. 168 Pds. Morterer, som tilligemed alt det her anførte Skyts faldt i vore Hænder, vare deels forinden den 6te Juli gjorte ubrugelige, deels endnu ikke tagne i Brug.

Placeret var den fjendtlige Hær paa følgende Maade: Hovedstyrken, 1ste Brigade under Major Stückrath og 2den under Oberst Zastrow, tilsammen ti Bataillоner, laa sammentrængt i Retningen fra Trelde til Igum og Stoustrup; Avantbrigaden bestaaende af fire Batallioner under Major Gersdorff, fra Erritsø til Skjærbæk; Hovedqvarteret var, som ovenfor bemærket, i Bredstrup; Rytteriets ti Eskadroner laae for Størstedelen paa hiin Side af Elbodalen.

Paa Als var imidlertid Beleiringen løbet langt mindeligere af end i Fredericia. Med Undtagelse af Christi Himmelfartsdag, den 17de Mai, og den 6te Juni foruroligedes de Beleirede ikke synderligt, hvilket især maa tilskrives den Besindighed og Koldblodighed, som den Overstcommanderende, Generalmajor Meza, lagde for Dagen. Istedetfor en unyttig Ødslen med Kugler og Krudt, der kun vilde have havt Sønderborgs Bombardement og Ødelæggelse tilfølge, lod han sig nøie med alvorligt at tilbagevise Fienden, hvergang denne søgte ham nærmere paa Livet, end den engang indtagne Stilling tillod. Som bekjendt og som det i Almindelighed gaaer, blev denne kloge Fremfærd først rigtig vurderet bagefter, og det var ikke alene Sønderborgs Indvaanere, men endogsaa enkelte høitstaaende Officerer, der høirøstet vovede at critisere Commandantens Handlemaade. At denne i en Dagsbefaling frabad sig alt Raisonnement, var

kun hvad man havde at vente af den Høistbefalende paa en Ø i Beleiringstilstand; men mere end man kunde vente var, at Generalen undlod at nævne og kræve til Regnskab de Officerer, hvis Ubesindighed havde givet Anledning til ovennævnte Skridt.

Allerede den 21de og 22de Juni var 6te Brigade med det 24 Pds. Halvbatteri Tillisch, i et stormfuldt Veirlig, overført til Assens paa Fyen, hvor den lagdes i Cantonnement.

Vi vende os nu til det Ryeske Corps, som vi forlode efter Fægtningen ved Veile den 8de Mai. Fra Veile var Rye gaaet gjennem Horsens og havde der indtaget en Stilling ved Hansted aa, bag hvis sumpige Bredder han kunde tilstede sine udmattede Tropper et Par Dages Hvile. Først den 13de saae han sig nødsaget til Retraite, fordi Fjenden forsøgte at omgaae hans høire Flanke og saaledes manoevrerede han udaf hans Stilling uden Kamp. Rye trak sig nu tilbage til Skanderborg og indtog en Stilling mellem Mos- og Skanderborgsø, hvor han forblev indtil den 22de s. M., da Fjenden ligesom tidligere forsøgte at omgaae hans Flanke og derved nødsagede ham til at trække sig tilbage til Aarhuus. Den 29de og 31te rykkede Fjenden frem imod Byen; men forlod den strax igjen. Ved sidstnævnte Leilighed forefaldt Cavallerifægtningen paa Aarhuusmark, hvor vort Rytteri hævdede sit gamle Ry for Tapperhed. Først den 22de Juni besatte Forbundstropperne Aarhuus. Rye havde imidlertid trukket sig tilbage til Halvøen Helgenæs, der var bleven stærkt befæstet og afgav et ypperligt Forsvarspunkt.

Den 30te Juni og den 1ste Juli bleve 3 Bataillоner, nemlig 6te og 7de Liniebataillon og 4de Reservebataillon, og det 6 Pds. Batteri Schultz, tilligemed 9de Bataillon, som cantonnerede paa Helgenæs, overførte til Bogense paa Fyen under General Ryes personlige Befaling. Med Forpostkjeden af det Ryeske Corps, Nord for Aarhuus, foretoges ikke den mindste Forandring. Oberst Flindt, som havde overtaget Commandoen over Corpset, lod sammes tvende lette, samt eneste Bataillоner — 1ste Jægercorps og 12te Bataillon — beholde deres Forpoststilling i Forbindelse med det tilbageblevne Cavalleri og det ene 6 Pds. Batteri Harthausen, selv efterat Infanteriets Hovedstyrke var sat over til Fyen. Som et Beviis paa den ypperlige Aand, der herskede blandt Tropperne, fortjener at bemærkes, at den ligeoverfor staaende, tidobbelt saa stærke Fjende først Natten mellem 4de og 5te Juli fik Nys om Overførslen, hvilket skete gjennem en Deserteur, en forhenværende Friskaremand, der i 1848 var gaaet over til os, men nu atter søgte tilbage til sine „Stammverwandte."

Vi skulle nu see, i hvad Anledning denne Sammentrækning af Tropper fandt Sted.

„Allerede forinden Midten af Juni Maaned — siger Baggesen i sit foranførte Skrift — havde den active danske Armees commanderende General v. Bülow til Hensigt at concentrere en Styrke af rigelig 20,000 Mand i og ved Fredericia, for med denne at angribe Fjenden og ophæve Beleiringen af den stedse mere og mere truede og oftere bombarderede Fæstning. Udførelsen af denne Plan hindredes imidlertid længe ved det i Løbet af hele Juni og endnu i de første Dage af Juli Maaned vedholdende urolige og stormfulde Veirlig, idet det derved længe var umuligt at overføre Tropper fra Jylland (Helgenæs) og Als. Ogsaa gjorde dette for de Danske vedvarende ugunstige Veirlig det meget betænkeligt at combinere et Angreb, der foretoges ved et Udfald fra Fæstningen, med en samtidig Landgang Nord og Syd for samme — en Angrebsplan, som iøvrigt var mere overeensstemmende med Strategiens Regler og lovede et større Resultat, end en saadan, der blot indskrænkede sig til et Udfald fra Fæstningen. Men da General v. Bülow, for at kunne udføre et saadant combineret Angreb, havde ventet flere Dage forgjæves paa et dertil mere gunstig Veirlig, og imidlertid deels Fæstnin-

gens Stilling blev med hver Dag farligere, deels Efterretningen om de til Fyen overførte Tropper kunde opfordre Fienden til at forstærke Beleiringshæren, saa besluttede han at udføre det simplere Angreb, hvilket desuden ved den Dristighed, der laa til Grund for samme, mere stemte overeens med den commanderende Generals personlige Mod.

Krigsraadet afholdtes i Hovedqvarteret i Veilby; d. 3die, 4de og 5te Juli overførtes Tropperne til Fredericia. Fienden, for hvem Troppetransporterne ikke havde kunnet skjules, vedligeholdt en heftig Ild fra alle Batterier og bekastede Byen med Bomber og Granater. Henimod Aften sagtnedes Ilden.

Dispositionen til Slaget, som Dagen iforveien meddeeltes samtlige Commanderende, lød saaledes.

„Til at udføre et Angreb paa Fienden ved Fredericia deles de paa Fyen og i Fredericia liggende Tropper fra idag, den 4de Juli, i 4 Brigader:

a. Avantgarden (Generalmajor Meza) bestaaende af
    6te Infanteribrigade under Oberst Ræder.
    1ste lette Bataillon (Oberstl. Walther).
    2den do. do. (Oberstl. Hindenburg).
    2det Jægercorps (Oberstl. Branner).
    3die Forstærkningsbataillon (Oberstl. Gerlach.)
    1ste Forstærkningsjægercorps (Major Schepelern.)
    Batteriet Wegener.
    Halvdelen af 1ste Espingolbatteri (Major Meincke).
    1 Deling Ingenieurtropper.

b. 3die Infanteribrigade (Generalmajor Schleppegrell.)
    3die Liniebataillon (Oberstl. Paludan.)
    5te do. (Major Helgesen.)
    3die Jægercorps (Major Coch.)
    1ste Forstærkningsbataillon (Major Stockfleth).
    2de Compagnier af 2den Forstærkningsbataillon (Capt. Höhling.)
    Batteriet Jessen.

c. 4de Infanteribrigade (Generalmajor Moltke).
    8de Liniebataillon (Major Lemmich.)
    11te do. (Oberst Staggemeyer.)
    5te Reservebataillon (Oberstl. Arenfeldt.)
    Batteriet Mossin.

d. 5te Infanteribrigade (Generalmajor Rye.)
    6te Liniebataillon (Oberstl. Bentzen.)
    7de — (Major Voigt.)
    9de do (Major Krabbe.)
    4de Reservebataillon (Major Thrane.)
    1ste Reservejægercorps (Major Bonnez.)
    Batteriet Marcussen.
    1/2 Deling Ingenieurtropper.

e. Cavalleriet (Oberst Juel.)
    1ste Cavalleridivision (Major Torp.)
    2den do. (Major Hegermann-Lindencrone.)

f. Reserveartilleriet:
    Batteriet Schultz,
    Halvbatteriet Tillisch,
        do. Jonquières.

De Afdelinger, som ikke allerede ere i Fæstningen, overføres saa betids, at de kunne staae paa Allarmpladsen i Fæstningen Natten imellem den 5te og 6te dennes Kl. 1 slet.

Afdelingernes Allarmpladser, som tillige skulle tjene til Bivouakpladsen:

6te Brigade mellem Dronningensgade og Volden, fra Norges til Sjællands Bastion.

3die Brigade i Venders, Danmarks, Gothers og Prindsensgade.

5te Brigade langs Stranden nordfor Kastellet; dog skulle denne Brigades Afdelinger først indtræffe her, naar det er blevet mørkt den 5te Juli, da de ellers kunne sees af Fienden; indtil da maa Commandantskabet anvise en anden Plads.

4de Brigade Pladsen imellem Gothersgade og Volden mellem Slesvigs og Oldenborgs Bastion.

For hele Artilleriet og Cavalleriet de nærmeste aabne Qvarterer ved Kongeporten.

Kl. 1 slet, hvis ikke anderledes befales, deboucherer Avantgarden udaf Fætningen af Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion.

Samtidig rykker den 5te Brigade og det samme attacherede Batteri forbi Forhugget ved Stranden udaf Fæstningen.

Efter Avantgarden følger Cavalleriet og ½ Batteri Tillisch af Kongens Port.

Medens Avantgarden rykker frem og omgaaer Løbegravene mod Nordvest samt søger at bemægtige sig Fiendens Værker der, bevæger den 5te Brigade sig saa hurtig som mulig mod Christineberg ad Veiene nærmest Stranden. Saasnart Avantgarden og 5te Brigade have udviklet sig og indtaget en Stilling fra den nordlige Ende af Oversvømmelsen til Christineberg, rykker Avantgarden frem mod Igum og Stallerup og den 5te Brigade mod Trelde og Igeskov.

Den 3die Brigade deboucherer under denne Bevægelse ud af Kongens Port og Poternen; den 4de Brigade rykker ud af Veien forbi Forhugget langs Stranden. Umiddelbart efter den 3die Brigade følger Batteriet Schultz og ½ Batteri Jonquières.

3die og 4de Brigade tage en foreløbig Stilling bag Slugten, som fra Oversvømmelsen strækker sig i nordøstlig Retning. Viser det sig, at Fiendens Hovedstyrke er concentreret mod Nord, saa angribes han med Kraft af Avantgarden og den 5te Brigade; søger han derimod at forsvare en Stilling fra Oversvømmelsen til Igum, da angribes han af Avantgarden og 3die Brigade, medens den 4de og 5te Brigade i saa Fald danne Reserven.

Avantgardens og 3die Brigades Operations-Linie bliver i dette Tilfælde hovedsageligen Veiene respective til Bredstrup og Stoustrup.

Den commanderende General vil i Reglen opholde sig mellem 3die og 4de Brigade.

Samtidig med Udfaldet gjøres med Transportskibe, Dampskibe og 2 Kanonbaade en Demonstration i Veilebugt; ligeledes foretages fra Fænø Sund en Demonstration af Dampfartøier og Baade mod Kysten fra Lyngs Odde til Skjærbæk.

Operationen understøttes iøvrigt med de disponible Kræfter af Marinen.

Fæstningen saavelsom Strandbatterierne paa Fyen iagttage nøie Troppernes Bevægelser, for ligeledes at assistere.

Af Trainet overføres intet Andet til Fæstningen, end Bagage til Ambulancen. Infanteriets Ammunitionsvogne skulle under behørig Bevogtning concentreres i Nærheden af Strib paa et sikkert og skjult Sted, Trainvognene skulle anvendes ved Strib til forefaldende Transporter og desaarsag stilles under Commando af Armeens Train-Commandeur. Disse Vogne møde samme Sted den 6te om Morgenen Kl. 4 slet, forsynede med Halm uden Stole. Bülow."

Samtlige i Fredericia concentrerede danske Tropper udgjorde 23,600 Mand. Af disse bleve 4200 Mand (incl. 70 Officerer) beordrede at forblive som Besætning i Fæstningen (nemlig 4de og 5te Forstærkningsbataillon, 2det Forstærkningsjægercorps, 6te Reservebataillon og eet Compagni af 2den Forstærkningsbataillon), og 19400 Mand (incl. 420 Officerer) i det Hele anvendte til Udfaldet.

Armeecorpsets Stabschef var Oberst i Generalstaben Flensborg, og dets Souschef Capitain i Generalstaben Kauffmann. Høistcommanderende over Artilleriet var Oberst Fibiger.

De til Demonstrationerne af Søetaten anvendte Tropper udgiorde ikkun 230 Mand, incl. 4 Officerer.

II.

Slaget.

Det var om Aftenen den 5te Juni. Alle Tropperne vare overførte, sidst nogle Afdelinger af 6te Brigade. En fortrinlig Stemning herskede iblandt dem, hvilken de høiere Officerer endmere bestræbte sig forat forhøie ved opmuntrende Tiltale.

Avantgarden var den første, der skulde sætte sig i Bevægelse. Generalmajor Meza holdt sit sidste Krigsraad i et Huus tætved „Kongens Port", ved hvilken Leilighed en af hans høiere Officerer anmodede ham om yderligere Ordre. „Alt det Yderligere" — svarede Meza — „er Conduitesag; Programmet kjende vi allesammen: Skandserne tages, demoleres og demonteres og Fjenden drives paa Flugten. Tilhest, mine Herrer, Timen er kommet!" — Paa Veien til Porten stødte han paa Generalmajor Rye, hvis Brigade skulde rykke ud omtrent samtidigt med Avantgarden. De tvende Vaabenbrødre udvexlede et Haandtryk og lovede at staae hinanden bi som trofaste Kammerater. Ved Porten spurgte en Officeer, om det ikke var bedst i Fæstningen at tage Bajonetterne af, forat Blinket af dem ikke for tidligt skulde røbe dem for Fjenden? „Alt hvad der blinker kunne vi dog ikke tage af," — svarede Avantgardens Fører — „det Vigtigste er at have dem paa i det afgjørende Øieblik, og da dette er nær, er det bedst at lade dem blive siddende."

Klokken eet begyndte Avantgarden at rykke ud gjennem „Kongens Port" og Posternen ved „Dronningens Bastion". Alle Bevægelser vare dæmpede. Commandoen førtes hviskende, og Portene vare belagte med Halm forat Lyden af Fodtrinene ikke skulde høres. Det var en deilig, maaneklar Sommernat; kun en let Taage hvilede over Engene.

Strax udenfor Fæstningen dannede Avantgarden to Træfninger: 1ste og 2den lette Bataillon i første, 2det Jægercorps, 3die Forstærkningsbataillon og 1ste Forstærkningsjægercorps i anden Træfning. Begge Træfninger vare formerede i Compagnicolonner — den første med en Blænkerkjede i Intervallerne — og rykkede Vest for Trelde-veien frem i nordlig Retning. Det varede ikke længe, førend de stødte paa de fjendtlige Forposter, der med et rask Bajonetangreb øieblikkeligen kastedes tilbage til deres Forskandsninger paa begge Sider af Igumveien, paa Avantgardens venstre Fløi. En voldsom Gevær- og Kardætskild aabnedes nu paa vore Angrebscolonner, hvoraf der

nedstraktes hele Geledder. Rasende herover vare de ikke mere til at styre. Den i Dispositionen befalede omgaaende Bevægelse af Forskandsningerne i nordvestlig Retning blev ikke fuldstændig udført: 2den lette Bataillon og det i første Træfning indrykkede 2det Jægercorps stormede med Bajonetten de fjendtlige Løbegrave og Forskandsninger, hvoraf flere bleve tagne i første Anløb, tiltrods for Besætningens haardnakkede Forsvar. 3die Forstærkningsbataillon og 1ste Forstærkningsjægercorps forbleve endnu i Reserve, med Undtagelse af sidstnævnte Corps' 1ste Compagni, der noget efter udsendtes tilhøire forat iværksætte og vedligeholde Forbindelsen med 5te Brigade, som nu ogsaa begyndte at trænge frem i nordlig Retning.

Kun 1ste lette Bataillon fortsatte sin Marche og omgik Skandserne næsten uden at løsne et Skud. Ved denne hurtige Avancering var Bataillonen kommet i en isoleret og meget udsat Stilling, da større og større fjendtlige Afdelinger rykkede frem, og 4 Kanoner aabnede deres Ild mod dens Front, medens den i Flankerne blev beskudt af ovennævnte Afdelinger. Tiltrods for dette gav den djærve Bataillonschef Ordre til ikke at vige et Fodsbred, og endskjøndt næsten Halvparten af Bataillonens Officerer vare faldne eller saarede og Mandskabets Rækker stedse bleve tyndere, hævdede han, understøttet af Espingolernes velrettede Ild, i over een Time sin fremskudte Stilling, ja vandt endog flere hundrede Alens Terrain, efterat ovennævnte Compagni af 1ste Forstærkningsjægercorps var kommet ham til Undsætning. Endelig trængte 5te Brigade, med hvilken Forbindelsen skulde iværksættes, frem paa høire Fløi; Batteriet Wegener rykkede midt under Geværilden ind i Bataillonens Tiralleurkjæde og hilste med sine Granater paa Fjenden, som skyndsomst begyndte at fortrække.

Medens dette stod paa, havde 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps fortsat Stormen paa de fjendtlige Forskandsninger. „——— Det var — siger Hammerich, hvis livfulde Skildring vi her tillade os at aftrykke — „Skandserne og Løbegravene ved Igumveien, over hvilke Avantgardens Hovedstyrke styrtede frem imod en rasende Ild, der nedmeiede hele Rækker. Der saaredes strax i Begyndelsen Oberstlieutenant Branner (Chefen for 2det Jægercorps) og maatte tilligemed mange af sine Folk selv slæbe sig ind til Fæstningen; thi der var næsten ingen Vogne, fordi Fjenden havde Omegnens Bønder i sin Magt. Naar Salven fra Skandserne blev altfor heftig, kastede de Stormende sig ned, sprang saa atter op og løb frem igjennem Skumringen mod de ildsprudende Linier. Nogle beholdt Skudene i deres Geværer, indtil de kom i ti Skridts Afstand, da fyrede de, og ikke en Eneste af de nærmeste Fjender blev staaende. Et Angreb fulgte med blanke Vaaben og Hurra. Det var en i høieste Grad voldsom Fremadstyrten, og Officererne maatte paa flere Steder snarere holde tilbage, end stræbe at faae frem. En af dem raabte i Kampens Hede til en Soldat: „Giv mig en Dram af din Flaske!" Soldaten var just ifærd med at lade, han lagde Geværet til Kinden og fyrede: „Først Fjenden en Kugle og saa Lieutenanten en Dram!" sagde han. Man saae Menige, der paa Grund af Forseelser havde mistet Kokarden, gjøre sig ærlige ved Mod og Dødsforagt. Flere Soldater af 3die Forstærkningsbataillon, der havde Huller paa Fødderne og ikke kunde taale Skotøi, havde af Kamplyst taget Tøfler paa og stillet sig saaledes i de Fægtendes Rækker. Man kunde kun see faa Skridt foran sig gjennem Krudtdampen, Løbegravene vare slibrige af de forrige Dages Regn, men alt dette blev ingen Hindring. Over Døde og Døende banede Soldaterne sig Veien fremad. Nogle af Forskandsningerne faldt i vore Hænder.

Ved denne Fremstormen skete det, at en Tydsker, som var styrtet ned i en Grav, raabte til en nordslesvigsk Soldat om Pardon og Hjælp. „Wat Landsmann?" — sagde Nordslesvigeren. „Geborner Haderslebener!" — lød Svaret. „Ja! — sagde Nordslesvigeren, idet han hjalp ham op — „saa tal kun Dansk, for det er jeg bedst

tjent med!" Idetsamme greb Tydskeren hemmeligt efter sit Gevær. „Nei, min Broer," — raabte den Danske — „der kom Du for sildigt" — og satte ham Bajonetten for Brystet. Og dette Exempel paa Troløshed fra Fiendens Side staaer ikke ene." — —

Det var især det store, lukkede og blænderede Værk tætved Igumveien, hvorom Kampen dreiede sig. Gjentagne Gange stormedes det forgjæves af 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps, hvis Officerer tilhobe lagde stor Bravour for Dagen, navnlig Capitain Schøning, som fulgt af sin Fanebærer, endog plantede Dannebroge paa Kronen af Brystværnet. Besætningens velvedligeholdte og voldsomme Ild tilintetgjorde imidlertid enhver Bestræbelse forat komme i Besiddelse af Værket, og da nu den fiendtlige Brigadecommandeur, Oberst Zastrow, tilmed lod ny Forstærkning rykke frem med et 12 Pds. Batteri, der protsede af nordvestlig for Redouten og aabnede en frygtelig Ild paa vore Stormcolonner, maatte disse med stort Tab trække sig tilbage.

De øvrige tre Compagnier af 1ste Forstærkningsjægercorps havde imidlertid sluttet sig til det 1ste, og 1ste lette Bataillon forat iværksætte Forbindelsen med 5te Brigade, hvilket ogsaa var skeet under en levende Fægtning. Hele Reserven bestod derfor i 3die Forstærkningsbataillon, som nu, understøttet af de mindst udmattede Afdelinger af 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps atter stormede Forskandsningerne. „Paa hele Linien — siger Hammerich — gik det atter frem med Bajonetten og Hurraraab lige imod Geværernes og Kanonernes Ild. Vore Soldater ændsede ingen Fare; Nogle krøbe indaf Skydeskaarene, Andre vippede Pallisaderne ned ved Tyngden af deres Legemer, Andre stege op paa Kammeraters Skuldre, de stødte Alt ned foran sig og trængte igjennem. Slesvigholstenerne forlode selv det store Værk, i andre viste de sig med omvendte Kolber, og da Solen stod op med en usædvanlig Pragt, bestraalede den de Danskes Seier. Avantgarden havde banet en blodig Vei. Alle Værkerne ved Igumveien vare i vor Vold, deres Forsvarere nedhuggede, fangne eller paa den vildeste Flugt, medens Ingenieurerne øieblikkeligt gave sig ifærd med Sløifningen."

3die Forstærkningsbataillon, 1ste Forstærkningsjægercorps — der samtidigt ved et rask Bajonetangreb havde tilbagedrevet en fiendtlig Colonne, som var trængt frem, efterat det første Angreb paa Forskandsningerne var mislykket — og 1ste lette Bataillon forfulgte Fienden levende, hvorimod Størsteparten af 2det Jægercorps og en Deel af 2den lette Bataillon anvendtes til en Fægtning, der imidlertid havde udviklet sig paa Avantgardens venstre Fløi ved vor 3die Brigades Fremrykning.

Som ovenfor bemærket var det omtrent samtidigt med Avantgarden, at 5te Brigade var rykket udaf Fæstningen. Efter Deboucheringen gjennem Forhugget ved Stranden formerede den sig med 1ste Reservejægercorps i Tête, 9de Liniebataillon og 4de Reservebataillon i første, samt 6e og 7de Liniebataillon i anden Træfning.

1ste Reservejægercorps rykkede i Compagnicolonner rask frem paa begge Sider af Strandveien og angreb med Bajonetten, udenat løsne et Skud, de tversover denne opkastede Forskandsninger. En Mængde af de Stormende faldt og deriblandt flere Officerer; men Reservejægerne vedbleve uforsagt at trænge fremad og indtoge Værkerne nærmest Stranden med stormende Haand. En Deel af Besætningen flygtede; de Øvrige enten overgave sig eller bleve nedhuggede.

Imidlertid vare Brigadens tvende Træfninger rykkede frem; Batteriet Marcussen bagefter anden Træfning. To Compagnier af 9de Liniebataillon sendtes strax, dækkede af den høie Brink, langsmed Stranden mod Trelderskoven, medens de to andre Compagnier under Commando af Bataillonschefen stormede de fiendtlige Værker, som laae nærmere ved den stærke Trelderskandse. Flere af hine Værker bleve snart stormede af bemeldte Compagnier tilligemed 4de Reservebataillon, der under stadig Fægtning

havde fulgt 9de Liniebataillons Bevægelser; men Fremrykningen af en slesvigholsteensk Bataillon med 2 Kanoner, samt den heftige Geværild fra Trelde-Skandsen bragte vore Soldater til at standse. Den fjendtlige Colonne blev imidlertid med stort Tab slagen tilbage af 4de Reservebataillon i Forbindelse med 9de Liniebataillons 3die Compagni, hvilke fem Compagnier i Stormskridt forfulgte Fjenden ad Landsbyen Igeskov. Ved denne Leilighed var det, at Forbindelsen med Avantgarden iværksattes. Skjøndt disse fem Compagnier under Fremrykningen havde lidt betydeligt, saavel ved Ilden fra det fjendtlige Artilleri og Treldeskandsen, som ved et Angreb af en ny fjendtlig Colonne, bleve de dog uforfærdede ved at trænge frem, opmuntrede ved nogle kraftige Ord af Brigadechefen, som befandt sig ved denne Afdeling. Flere Forskandsninger, navnligt Treldeskandsen med sine stærke Volde og Palissader i Struben, vare imidlertid endnu i Fjendens Hænder og Kampen følgelig uafgiort. De Angrebne havde faaet ny Undsætning, da Generalmajor Rye lod sin anden Træfning — nemlig 6te og 7de Liniebataillon i Forbindelse med 9de Bataillons 4de Compagni (under Bataillonschefens egen Anførsel) og 4de Compagni af 1ste Reservejægercorps — storme tidtbemældte Treldeskandse.

„— — Trommerne hvirvlede, — skriver Hammerich — Hornenes Lyd blandede sig med Commandoraabene og Hurraerne, og Stormcolonnerne styrtede to Gange imod den, Lieutenant Kaas og de andre Officerer fremmest, Alle fulde af Mod og Dødsforagt. Det hjalp ikke, thi hele Rækker af de Forreste straktes til Jorden og væltede sig over hverandre; ogsaa en af Anførerne, Major Krabbe, blev dødelig truffet i Laaret og maatte, bestænket med Blod, ride ind til Fredericia. Det blev et frygteligt Blodbad, vore Colonner nødtes til at vige tilbage i østlig Retning, medens et vildt Hurra skingrede fra det fjendtlige Værk. Forbindelsen med Avantgarden var truet, Øieblikket i høi Grad ængsteligt.

Major Wörrishöfer sprængte herhen fra General Meza. „I maae frem!" raabte han til syvende Bataillon. „Vi kan ikke," svarede Soldaterne, „vi have ingen Officerer". Da bad han Capitain Marcussen, at rykke op med Batteriet; „jeg tager hele Ansvaret paa mig," sagde han. Ogsaa en anden Adjutant beordrede Batteriet frem, Marcussen aabnede Ilden, kort efter blev han saaret.

Ottende Liniebataillon rykkede imidlertid ud fra Reserven, efter Overgeneralens Befaling, forat understøtte Angrebet paa Treldeskandsen, og Stormen imod den fornyedes. Ved nogle Afdelinger havde Soldaterne, selv efter indbyrdes Overeenskomst, stillet de Unge forrest, de Gifte bagved. Major Lemmich blev saaret, men fra alle Sider, forfra, bagfra og fra Løbegravene i Flankerne trængte Colonnerne frem med Hurra, og i et Øieblik var Brystværnet bedækket med dem. Der blev da de 4 tiloversblevne fjendtlige Officerer og 200 Mand gjorte til Fanger ikke længe forend Avantgarden tog Skandserne ved Igumveien.

Slesvigholstenernes Colonner bagved Treldeskandsen spredte sig, da Solen stod op, i vild Flugt henimod Veilby, forfulgt af Oberstlieutenant Irminger, der tog Commandoen. Ogsaa et Par fjendtlige Eskadroner, som havde viist sig her, maatte frelse sig ved Flugten. Saaledes vare alle Skandser nordfor Fæstningen i vore Hænder, Ingenieurerne arbeidede rask paa at sløife dem, men flere Stykker af det erobrede Skyts fornagledes i den første Hede.

Femte Brigade havde seiret; dog Seiren var kjøbt dyrt, thi General Rye faldt. „Idag maa Ingen vige!" havde han raabt til sine Folk, og han var ikke veget. Hans Hest blev under Fremrykningen skudt under ham, hans Adjutanter vare sendte bort. Dengang Anfaldet imod Treldeskandsen ikke strax vilde lykkes, havde han samlet en

Trop omkring sig og ilede med denne tilfods fremad i nordlig Retning, idet han lod Skandsen ligge til Siden. Den tætte Krudtrøg lagde sig over Marken og indhyllede Alt; med Et blev han savnet, omtrent en Time efter Kampens Begyndelse. I lang Tid vidste Ingen Noget om ham. Da udbredte det Rygte sig, at en høi fjendtlig Officeer laa skudt i en Græsmark nordfor Treldeskandsen, og Lieutenant Lund, der just kom herhen, vilde undersøge Sagen. Fjendtlige Efternølere skjøde paa ham, og han lod da Marken rense med Bajonetten. Og her midt i det høie Græs, paa en fugtig Plet, laa ikke en fjendtlig Officeers, men General Ryes Lig. Det var et langt Stykke Vei fra det Sted, hvor han først savnedes; hvorledes han var kommet herhen, vidste Ingen, endskjøndt en Mængde Soldatersagn dannede sig derom. Han havde faaet et Skud i Laaret, et andet opad igjennem Underlivet, hans Uhr savnedes tilligemed hans Brevtaske, der udentvivl havde været fyldt med Penge. Den Dødes Ansigtstræk vare rolige og uforstyrrede, tyve til tredive danske og fjendtlige Faldne omgave ham. Saaledes faldt en af vore kjækkeste Feltherrer, berømt især for sit Tilbagetog igjennem Jylland, og tilbedet af sine Folk; det var en Helteaand i et Heltelegeme, og han fik en Helts Død."

Vi supplere Hammerichs Fremstilling med de Bemærkninger, at det var Capitain Raasløff, som tog Commandoen over Batteriet Marcussen og fortsatte Chargeringen, efterat Batterichefen var bleven saaret, samt at det tredie Angreb paa Skandsen udførtes paa følgende Maade: 8de Liniebataillon omgik Forskandsningerne (hvorved Bataillonschefen blev saaret og Commandoen overtaget af Capitain Pontavice) og stormede Pallisaderingen i Værkets Strube, medens 6te Liniebataillon rykkede frem fra den sydvestlige Side, og en Deel af 7de Liniebataillon, under Bataillonschefens egen Ledelse, i Forening med 4de Compagni af 1ste Reservejægercorps, kastede sig i de fra Stranden til Værket førende Løbegrave og toge Fjenden i Flanken. Den fjendtlige Colonne, som med 2 Kanoner havde staaet nærved Redouten og understøttet Forsvaret, hørte til 1ste slesvigholsteenske Brigade.

Klokken $1^3/_4$, altsaa tre Qvarteer senere end Avantgarden, deboucherede 3die Brigade ifølge Dispositionen udaf Kongens Port og Poternen. Schleppegrell havde kort før Udrykningen afholdt Krigsraad med sine høiere Officerer, hvoraf En med temmelig stærke Farver fremhævede Angrebets Voveligbed. „Godt," — svarede Generalen — „i værste Tilfælde faae vi Remis; men jeg troer nok, vi kunne vinde paa Fire!" — Denne lunefulde Yttring vakte almindelig Lystighed. Officererne skyndte sig til deres Poster. I Ravelinen reed Schleppegrell forbi Overgeneralen, der trykkede hans Haand og ønskede ham Guds Velsignelse.

Efter Debaucheringen formeredes Brigaden i to Træfninger: 1ste, bestaaende af 3die Jægercorps, 3die Liniebataillon og det 6 Pds. Batteri Jessen, sidstnævnte under Bedækning af to Compagnier af 2den Forstærkningsbataillon; og 2den, bestaaende af 5te Liniebataillon og 1ste Forstærkningsbataillon.

Hammerich fortæller, at Soldaterne under Fremrykningen spurgte: „Har vi det gamle Batteri med, med de graae Haar?" — „Javel," — svarede Major Jessen, „Saa skal vi nok klemme paa Fjenden!" — raabte de; thi de stolede paa denne Officeer, der med sin dampende Tobakspibe i Munden saa ofte, rolig og koldblodig, havde trodset Kugleregnen.

Fremrykningen skete i Pelotonscolonner med Skytterne i Têten; men forinden den i Dispositionen foreskrevne Stilling bag Slugten kunde indtages, blev Brigadens venstre Flanke angrebet af en betydelig fjendtlig Infanteristyrke, hvorved 3die Jæger-

corps og 50 Frivillige af 2den Forstærkningsbataillon, under Lieutenant M. Petersen, snart indvikledes i en levende Fægtning. Samtidigt hermed blev venstre Flanke heftigt beskudt af et fra Stoustrup fremrykket fjendtligt 12 Pds. Batteri og de faste Batterier vest for Inondationen. Netop paa samme Tid var det, at Avantgardens venstre Fløi — 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps — trængtes noget tilbage efter den afslaaede Storm paa Forskandsningerne, inden det var lykkedes 5te Brigade at vinde tilstrækkeligt Terrain til at udføre den i Dispositionen befalede store Svingning til Venstre.

I dette kritiske Øieblik erholdt 3die Brigade Ordre til at svinge til Venstre for at understøtte Avantgardens venstre Fløi; Batteriet Jessen opmarcherede mod det fjendtlige Artilleri, fulgt af 2den Træfning, medens 1ste Træfning, 3die Liniebataillon og 3die Jægercorps, rykkede frem i nordlig Retning for at sikkre Forbindelsen med Avantgarden og angribe den der posterede Fjende.

„— — Major Jessen var rede," — skriver Hammerich — „han kjørte op paa aaben Mark med sine Kanoner, protsede af og begyndte Kampen. Kugler, Granater og Kardætsker haglede ned fra begge Sider; General Schleppegrell opholdt sig, som sædvanlig, hvor der var farligst. General Bülow var selv galopperet hen til dette udsatte Punkt. Det danske Artilleri gjorde fortræffelig Virkning, og fornøiet herover gned en høi Officeer sig i Hænderne. „Nu har den lille Jessen" — sagde han — „sandelig fortjent et godt Glas Toddy!" Efter en halv Times Kamp hørte Kanonilden op, men da rungede de danske Hurraer." — —

Samtidigt med at Batteriet Jessen tvang det fjendtlige Batteri til Retraite, havde 1ste Træfning ved et kraftigt Angreb kastet det fjendtlige Infanteri og forfulgte Fjenden i Retningen af Stoustrup, sluttende sig til Avantgardens venstre Fløi. Strax vest for Slugten erobrede en Jægerafdeling under Lieutenant Thorkelin en Feltkanon; Fjenden kastedes fra Hegn til Hegn; det første Batteri faldt uden Modstand i Jægernes Magt, men i det stærkt profilerede Værk nord for Koldingveien forsøgte derimod Fjenden endnu en haardnakket Modstand.

Imidlertid var 1ste og 2det Compagni af 6te Reservebataillon, under Oberstlieutenant Kæsemodel (nylig hjemkommen fra Vestindien, hvor han havde havt den militaire Commando under Vaabenstilstanden) udsendte af Fæstningscommandanten gjennem Prindsens Port for at angribe de fjendtlige Værker ved Stoustrup i Fronten. Efterat have kastet Fjenden tilbage mod Teglværket og taget Forskandsningerne, stormede bemældte Compagnier i Forening med 3die Jægercorps ovennævnte stærkt profilerede Værk, hvis høire Flanke samtidigt blev beskudt af 3die Liniebataillon. Endeel af Besætningen greb Flugten, Resten nedhuggedes eller fangedes. Men en Kugle havde dødeligt saaret den tappre Kæsemodel, der under Fremstormningen stod midt paa Landeveien, uden at søge nogen Dækning. „Børn!" — sagde han døende — „tænk kun paa Fædrelandet og bryd Eder ikke om at offre Livet."

— — „Ved denne Tid" — beretter Hammerich — „holdt General Bülow med sin Stab ved den erobrede Skandse ved Koldingveien og blev midt i sin Seiersglæde Vidne til usigelig Jammer. I det Fjerne hvirvlede Røgen sig over en fjendtlig Hytteleir; ogsaa den nylig tagne Skandse var antændt, medens store Dynger af Saarede og Døde laae rundtomkring den, imellem Hækker af blomstrende vilde Roser. De Saarede raabte om Hjælp, og man kunde dog ikke yde den paa eengang til saa Mange; de væltede sig over hverandre med Fraaden ud af Munden. En smuk Friskaremand med et stort sort Skjæg stræbte at løfte sig halvt op, han kastede et døende Blik paa de Omkringstaaende og sank tilbage, idet han stønnede: „Jesu Maria!" Alle, som saae dette Syn, bleve dybt rørte, og flere Officerer kunde neppe holde Taarerne tilbage. „Hvor frygteligt er det ikke at være Militair!" — udbrød Overgeneralen. — —

De to fornævnte Compagnier af 6te Reservebataillon, nu under Commando af Capitain Bech, forenede med to Compagnier af 2den lette Bataillon, under Capitain Schöning, stormede og indtoge nu, tiltrods for en heftig Granatild, det Øst for Fuglsangskoven og Syd for Teglværket beliggende Batteri, ligesom de ved Møllebugten beliggende monterede, men af deres Besætning nu forladte Værker bleve besatte af vore Tropper. Lige indtil denne Tid havde de imidlertid vedligeholdt deres Ild og navnligt fyret paa Fartøierne, der gik til Fyen med Saarede. En Lieutenant Christiansen, der før Oprøret havde tjent i den danske Hær, forsvarede sig her med megen Bravour, og da han tilsidst maatte vige, lod han vore Stormcolonner beskyde med Kardætsker og fornaglede endnu nogle af sine Kanoner. Et frygteligt Drøn hørtes strax efter: det kom fra et Krudtmagasin, der sprængtes i Luften. Saaledes havde ogsaa 3die Brigade tilkæmpet sig en fuldstændig Seier.

Ifølge Dispositionen var 4de Brigade deboucheret udaf Fæstningen forbi Forhugget ved Stranden, saasnart 5te Brigade havde vundet det fornødne Terrain. Men kun Têten af den, 8de Liniebataillon, kom, som ovenfor bemærket, til at deeltage i det egentlige Slag, nemlig ved 5te Brigades fornyede Storm paa Trældesskandsen. Efter at han havde udført sit Hverv paa den hæderligste Maade, sluttede Bataillonen sig atter til Brigaden, som ifølge modtagen Ordre svingede strax udenfor Fæstningen tilvenstre og fulgte som Reserve 3die Brigades Bevægelser, da denne rykkede frem mod Inondationen vestlig for samme. Først ved Forfølgelsen kom hele Brigaden i Anvendelse.

— — „Solen skinnede smukt," — skriver Hammerich — „det var endnu i den første Morgentime, og den hele Leirplads allerede erobret under de tre Brigaders sammenhængende Fægtninger; thi de Danske havde reist sig til Kampens Gjerning, forend Fuglene vaagnede. General Bülow spurgte nogen Tid derefter, hvad Klokken vel kunde være? „Syv!" — lød Svaret. — „Hvad?" — udbrød han og saae paa Solen, der stod saa lavt — „er det allerede Aften?" Og som det gik ham, gik det Flere; Dagen havde været saa riig for dem, at de i den Grad kunde tage Feil af Tiden." — —

III.

Forfølgelsen.

Det var omtrent Klokken 6 om Morgenen, at samtlige mod Fæstningen anlagte Værker, baade monterede og ikke monterede, vare faldne i vore Hænder, og man havde nu kun tilbage at forfølge Fienden, som paa alle Punkter befandt sig i en fuldstændig Retraite.

Paa venstre Fløi — hvor man tildeels stødte paa friske Tropper og desaarsag fandt større Modstand — udførtes Forfølgelsen af 3die Jægercorps og 3die Liniebataillon. 3die Jægercorps rykkede frem til Stoustrup og afsøgte Fuglsangskov, medens Brigadens Hovedstyrke, hvortil Reserveartilleriet havde sluttet sig, tog en Stilling nordfor ovennævnte By, hvor Batteriet Jessen og Halvbatteriet Jonquiéres endnu fik Leilighed til at beskyde den vigende Fiende. Efter et kort Ophold trængte 3die Jægercorps frem mod Heisekro forat bemægtige sig den derværende fiendtlige Reservepark og Ammunitions-

beholdning. En Deling Husarer angreb først, men dreves tilbage af Fjendens Granatild. Nu trængte Capitain Magius frem med 1ste Compagni af 3die Jægercorps og tog ved et kraftigt Bajonetangreb Hegnene om Parkpladsen. Tvende Gange forsøgte Fjenden atter at komme i Besiddelse af denne vigtige og med megen Tapperhed forsvarede Plads; men da nu ogsaa 5te Liniebataillon rykkede frem, og Espingolbatteriet Meincke kastede Raketter mod de paany fremtrængende fjendtlige Colonner, trak disse sig iilsomt tilbage, efterladende en betydelig Ammunitionsbeholdning, en Mængde Voiturer og 1 168 Pds Morteer i vore Hænder.

— — „Fjenden var i fuld Opløsning," skriver Hammerich — „kun sjeldent holdt han Stand et Øieblik bag Hækkerne eller vovede sine Kanoner frem. Soldaterne kastede, forat lettes paa Flugten, deres Tornystre og Geværer fra sig, og man fandt disse siden strøede omkring i hundredeviis. Det morede vore Bønder kosteligt, da de saae Flere af de meest stortalende tydske Officerer styrte ud i Marken, slaae Toirene løs paa de første, de bedste Følhopper og galoppere afsted uden Sadel og Tømme. — Slesvigholstenerne havde udspredt, at det væsentlig var russiske Hjælpetropper som gjorde Udfaldet. Og saa almindelig var Troen paa dette Eventyr, at en gammel Kone, der mødte General Bülow, spurgte ham; „Men Herregud, ere de gode Folk ogsaa Danske?" Nogle Bønder talte da med hveraudre om, hvorledes man bedst skulde gjøre sig forstaaelig for disse Fremmede, og de bleve enige om at sende Ungdommen, „der var bedst lært," i Forveien, forat rekognoscere. Kortefter kom Drengene tilbage og fortalte til deres Beroligelse, at „Rysmanden" meget godt kunde snakke Tydsk. — En Bondekarl var beordret af Fjenden til at kjøre bort med syv slesvigholsteenske Saarede. Dengang han mærkede, at Seiren vendte sig til de Danskes Side, stod han enstund og overtænkte, hvad der lod sig gjøre. Tilsidst kjørte han Vognen fast i en Grøvt, skjar Skaglerne fra og galopperede hen til sine Landsmænd, idet han opmuntrede dem til at fange hans Saarede. — Nogle Bønder paastode, at de havde truffet Bonin grædende. Efter andre Beretninger var han iilsomt kjørt bort i en lukket Vogn og havde næppe givet sig Tid til at holde et Øieblik, dengang han kom forbi sit Qvarteer." — —

3die Brigades Hovedstyrke, med 4de Brigade som Reserve, rykkede derefter frem mod Heisekro. 5te Liniebataillon afløste 3die Jægercorps og gik, i Forening med 2 Kanoner af Batteriet Schultz og en Deling Husarer, rask frem mod Defleet ved Havreballegaard, hvor Fjenden havde trukket friske Tropper til sig og gjorde haardnakket Modstand, understøttet af et stærkt Artilleri. Generalmajor Schleppegrell forstærkede derfor de to Compagnier af 5te Liniebataillon, som under Capitain Nielsens Commando var bleven indviklet i en levende Tirailleurfægtning med to Compagnier af 2den Forstærkningsbataillon under Capitain Høhling. Fjenden dreves tilbage mod Passet, som haardnakket blev forsvaret, især af et 12 Pds. Batteri i en meget fordeelagtig Stilling, hvorimod vore Kanoner ikke virksomt kunde anvendes. Ved et kjækt Angreb kastedes Fjenden endelig tilbage over Passet, som blev besat af 1ste Forstærkningsbataillon.

4de Brigade med Batteriet Mossin dirigeredes samtidigt mod Gudsøpasset. Fjenden vovede her ingen Modstand; og det var kun Batteriet, som fik Leilighed til at sende de iilsomt retirerende Colonner en Afskedshilsen af Granater. Saasnart Passet var besat, udsendtes Recognosceringsafdelinger mod Bjert og Taulov, hvor man tog nogle Fanger og gjorde et betydeligt Bytte af Proviant, Vaaben, Lazarethreqvisiter o. s. v. Hovedstyrken af 3die Brigade forblev staaende ved Heisekro, til Disposition ved et muligt indtrædende Tilfælde.

I Centrum og paa høire Fløi forfulgtes den slagne Fjende med Kraft af Avantgarden og 5te Brigade, hvilken sidste commanderedes af Oberstlieutenant Irminger.

4de Reservebataillon, forstærket med 7de Liniebataillons 2det Compagni, var

rykket frem forat besætte Vadestedet over Randsfjorden og saaledes afskjære Fienden Tilbagetoget.

Heri blev Bataillonen understøttet af 1ste Compagni af 9de Liniebataillon og især af et Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, der med megen Dristighed avancerede i samme Retning og drev Fienden tilbage mod Igeskov. De fiendtlige Afdelinger, der søgte at undkomme over Vadestedet, fandt saaledes allerede dette besat, og bleve efter en fortvivlet Modstand nedhuggede eller tagne tilfange; kun Enkelte lykkedes det at naae den anden Bred.*) Nogle Ammunitions- og Bagagevogne samt endeel Heste faldt i vore Hænder. Den 4de Reservebataillon med et halvt Batteri og noget Cavalleri besatte nu Overgangsstederne ved Randsfjorden og observerede Kysten fra Treldenæs til Veilby.

Treldeskov var imidlertid afsøgt af tre Compagnier af den 9de Liniebataillon, der intet Fiendtligt havde truffet.

Efterat Avantgarden havde slaaet Fienden paa Flugt, trængte især den 3die Forstærkningsbataillon og det 1ste Forstærkningsjægercorps, understøttede af mindre Afdelinger af den 1ste og 2den lette Bataillon og det 2det Jægercorps, rask frem i Retningen mod Igum og Veilby. Det 1ste Forstærkningsjægercorps, der i Nærheden af Veilby blev forstærket med en dertil detacheret Afdeling af den 4de Reservebataillon, opnaaede ved en hurtig Marche at besætte Terrainet sydfor Byen saa tidligt, at det lykkedes at afskjære en Deel af Fiendens venstre Fløi. Der gjordes mange Fanger og et betydeligt Bytte af Vaaben, Heste, Voiturer o. s. v. Ogsaa 4 fuldstændigt bespændte Feltkanoner, med Officerer og Mandskab, toges, ved hvilken Leilighed især Capitain Falkenberg af det 1ste Forstærkningsjægercorps viste sig virksom. Den 3die Forstærkningsbataillon havde efter kort Kamp fordrevet Fienden fra Igum og fortsatte nu Forfølgelsen mod Stallerup og Østedgaard. Ved Igum forenede Bataillonen sig med 3die Liniebataillon og en Afdeling af 2det Jægercorps; Stallerup By besattes efter en ubetydelig Modstand, og Forfølgelsen fortsattes mod Bredstrup. Paa Veien fra Heisekro til denne By havde Fienden opkjørt nogle Kanoner, der aabnede en levende Granatild mod vore Tropper, men bleve fordrevne ved et Flankeangreb af 3die Forstærkningsbataillons Skytter og en Afdeling af 3die Liniebataillon. Efter en levende Tirailleurfægtning kastedes Fienden derpaa ud af Byen og over Defileet. Ogsaa her toges flere Fanger.

Den Deel af 5te Brigade, der imidlertid var rykket frem mod Bredstrup, indtog her en Bivouakstilling og overtog tillige Passets Besættelse, hvorimod Avantgarden indtog en Stilling langs Elbodalen mellem Bredstrup og Kongsted mod Havreballegaard, hvilket sidstnævnte Pas var besat af den 3die Brigade. Ved Kongsted fandt Batteriet

---

*) Ved denne Leilighed var det, at den oprørske Major Staffeldt faldt, som havde tjent i den danske Armee til i Marts 1848 — navnligen mange Aar i sammes national-danske Cadres — og var almindelig erkjendt og skattet som en dygtig og intelligent Officeer. Hammerich beretter hans Død paa følgende Maade:

„Ved en af disse Fægtninger — nemlig ved Vadestedet — var det at den oprørske Major Staffeldt faldt. Han havde tilsidst paa sin Flugt ikke mere end en Snees Mand omkring sig, medens en dansk Skolesergeant, der kjendte ham paa hans Høide, fulgte ham i Hælene med sit Commando. „Giv Dem, Herr Kammerjunker!“ raabte denne. „Nei aldrig!“ svarede Staffeldt. „Men hvor er Deres Bataillon henne?“ raabte Sergeanten. „Disse ere endnu blevne tilbage!“ svarede Staffeldt. Da han kom til Fjorden nordenfor Vadestedet, sprang han ud i Vandet indtil Halsen. „Giv Dem!“ raabte Sergeanten atter, intet Svar fulgte. Da skjød han, og Staffeldt styrtede. Denne Ende fik et Liv, som siden Oprørets Udbrud var sønderrevet af Samvittighedsnag. Endnu Aftenen før Slaget havde han ved Maaltidet sagt til sine Capitainer: „Gud veed, hvad der skal blive af os, men Krigen er dog en Rebelkrig.“

Wegener Leilighed til at beskyde et fjendtligt 12 Pds. Batteri, der var placeret vest for Passet: det fjendtlige Batteri trak sig tilbage, og Batteriet Wegener rettede nu en virksom Ild mod de fjendtlige Colonner, der hiinsides Passet retirerede mod Tolstrup og derfra i nordlig Retning.

Begge Cavalleridivisioner under Oberst Juel fulgte Avantgarden og deeltoge i dennes forskjellige Bevægelser. Escadronen Krieger blev afgiven til Bedækning for Batteriet Wegener; de tre andre Escadroner toge en Stilling ved Stallerup mellem 3die og 6te Brigade. Den 1ste Division beordres derpaa frem mod Stoustrup og understøttede, som ovenfor omtalt, det modige Angreb paa Fjendens Reservepark ved Heisekro. Escadronen Krieger detacheredes til Bredstrup, og Escadronen Lytzen sendtes henimod Randsfjord for at observere Overgangsstederne.

Kl. 11 Formiddag stode Afdelingerne i de sidst omtalte Stillinger. Foretagendet var blevet kronet med fuldstændigt Held; Valpladsen var vor, Fjenden efter et betydeligt Nederlag dreven paa Flugt. Den Deel af den fjendtlige Styrke, som endnu var nogenlunde samlet, gik mod Veile, medens aldeles opløste Skarer flygtede mod Kolding. Nogle hiinsides Passene ved Havreballe, Bredstrup og Randsfjord efterladte fjendtlige Arrieregarder forsvandt ogsaa snart.

Kl. 6 Aften beordredes Cavalleriet til at afløse Infanteriet ved Defileerne og at besætte Passene mellem Gudsø og Randsfjorden. Avantgarden, samt 3die og 5te Brigade, beordredes derpaa tilbage til Fæstningen.

Den 4de Brigade afmarcherede mod Stoustrup, hvor 5te Reservebataillon tog en Stilling, medens 11te Liniebataillon besatte Erritsø, og den 8de Liniebataillon Fuglsangskov som Reserve. Den 6te Reservebataillon rykkede ud i Slugten, nordvest for Oversvømmelsen, for at overtage Forposttjenesten.

I Overeensstemmelse med Dispositionen bleve de befalede Landgangsdemonstrationer udførte til bestemt Tid.

Den ene Flotille, under Capitain Krenchells Commando, bestod af Dampskibet Ægir, 4 Kanonbaade og 18 Seil- og Transportfartøier; den havde et Commando af 2den Forstærkningsbataillon under Lieutenant Kühle og et Ingenieurcommando under Lieutenant Nielsen ombord. Om Morgenen Kl. 1 gik Flotillen fra Ankerpladsen ved Hindsgavl ud mod eet østfor Skjærbek beliggende Teglværk og gjorde her i Dagbrækningen en Landgangsdemonstration. De Fjendtlige, der viste sig, bleve af Kanonbaadene beskudte og fordrevne. Derefter foretoges en lignende Demonstration noget mere østlig, og da Fjenden havde trukket sig tilbage, gik det ombord værende Commando af 2den Forstærkningsbataillon i Land og besatte Snoghøi.

Den anden Flotille, under Capitainlieutenant Murolls Commando, bestod af 5 Dampskibe, samt 2 Kanonchalupper og 4 Transportfartøier, der havde et Commando af 2den Forstærkningsbataillon, under Lieutenant Piehl, ombord. Henimod Kl. 1 viste Flotillen sig ved Trelde næs, og da det bragtes i Erfaring at Treldeskov ei var besat af Fjenden, bleve Kanonchalupperne henlagte i Mundingen af Randsfjord for at beherske det yderste Vadested. Da senere nogle fjendtlige Infanteri- og Cavalleriafdelinger vilde passere Vadestedet, bleve de med god Virkning beskudte af Kanonchalupperne og ligeledes bleve 2 fjendtlige Kanoner, der fra en Mark nordfor Fjorden aabnede deres Ild mod Chalupperne, tvungne til hastig Retraite. Chalupperne bleve Dagen over paa deres Station for at observere Vadestedet.

Begge disse vel udførte Demonstrationer have uden Tvivl, ved at decontenancere og vildlede Fjenden, bidraget til Dagens heldige Udfald.

* * *

Fæstningens Artilleri kunde, paa Grund af den usikkre Belysning, ikke tage nogen synderlig Deel i Hovedkampen.

Da Avantgarden havde begyndt Deboucheringen, kastede Fjenden nogle Bomber mod Kongens Bastion, hvoraf nogle faldt i Nærheden af Avantgardens anden Træfning, uden dog at anrette nogen Skade. Senere begyndte de fjendtlige Batterier paa begge Sider af Koldingveien og tilvenstre af Teglværket at beskyde Fæstningens vestlige Bastioner, som besvarede Ilden. Men efterhaanden som de fjendtlige Batterier faldt i vore Hænder, ophørte denne Artillerikamp.

De Avantgarden og den 5te Brigade tildeelte Demoleringscommandoer, bestaaende af Ingenieurtropper, samt nogle Artillerister og en Afdeling Infanteri, resp. under Befaling af Ingenieurcapitainerne Arnholtz og Linde, udførte deres Hverv med megen Iver og Raskhed. Trængende frem med Stormcolonnerne, paabegyndte de Demoleringen saasnart de fjendtlige Værker vare tagne, og fortsatte Arbeidet med roesværdig Ufortrødenhed. Allerede den 6te Juli om Aftenen vare næsten alle fjendtlige Værker sløifede, og det deri forefundne Skyts m. v. indbragt til Fæstningen.

Flere fjendtlige Kanoner bleve fornaglede, imedens Fægtningen var staaende og Udfaldet endnu ei kunde ansees sikkert.

De tre fjendtlige Hytteleire, resp. ved Erritsø, vestfor Oversvømmelsen og ved Christineberg, bleve stukne i Brand.

Saaledes var efter 10 Timers heftig Kamp vundet en fuldstændig Seir. Beleiringen var hævet; Beleiringshæren sprængt og forjaget; alle de Værker, hvorpaa Fjenden næsten i 2 Maaneder havde arbeidet, vare tilintetgjorte; Beleiringsskytset og meget betydelige Krigsforraad erobrede.

En fortsat Forfølgelse af Fjenden vilde under gunstige Omstændigheder kunde have ført til endnu større Resultater, maaskee til den fjendtlige Hærs fuldkomne Tilintetgjørelse. Men der var ingen Sikkerhed for, at ikke Tropper sydfra vare i Marche imod Nord, eller at Tropper nordfra vare sendte til Veile, der allerede i Forveien var besat af nogle Bataillоner. — Af vore Tropper vare en stor Deel udmattede, og den forholdsviis ringe Styrke, der kunde have været anvendt til Forfølgelsen, vilde da snart have stødt paa en overlegen af friske Tropper bestaaende Fjende, med et langt stærkere Cavalleri. Det blev derfor besluttet at indskrænke sig til Besættelsen af Affnittet og Bevogtelse af Pasfene.

De erobrede Trophæer og det tagne Bytte bestaae i det Væsentlige af:

5 Stkr. Feltskyts (4—6pundige, 1—12pundig).
6 — 168pundige Morterer.
2 — 24pundige Haandmorterer.
18 — deels 84pundige, deels 24pundige Bombe- og Granatkanoner.
Ialt 31 Stkr. Skyts, endvidere:

29 Affuitager, c. 6000 Stkr. Bomber, Granater og Kanonkugler, 86 Voiturer, c. 2500 Geværer, en Mænge andre Vaaben, endeel Ride- og Trækheste, betydelige Forraad af Krudt, Infanteriammunition, Proviant, Lazarethreqvisiter o. s. v.

Af Fanger faldt i vore Hænder:

Usaarede: 30 Officerer, 8 Læger, 1626 Underofficerer og Menige.
Saarede: 11 Officerer, 1 Læge, 284 Underofficerer og Menige.
Ialt: 41 Officerer, 9 Læger, 1910 Underofficerer og Menige.

Paa Valpladsen fandtes af fjendtlige Døde: 5 Officerer, 197 Underofficerer og Menige.

Antallet af de Døde og Saarede, Fjenden paa sin Retraite førte med sig, kan

lavt regnet anslaaes til 40 Officerer og 1000 Underofficerer og Menige, saa at Fiendens Tab i det Hele beløber sig til over 80 Officerer og 3000 Underofficerer og Menige, eller over $^1/_5$ Deel af den hele Styrke.

Den hele Styrke af Officerer, Underofficerer og Menige, der deeltoge i Udfaldet, beløb sig til 19,404 Hoveder, deri indbefattet Reserven (3208 Hoveder), der for største Delen slet ikke anvendtes i Kampen.

Vort Tab beløb sig i Alt til 258 Døde og 1639 Saarede og Savnede, deriblandt 25 døde og 50 saarede Officerer. Circa 30 Underofficerer og Menige, der ved Stormen paa Forskandsningerne vare trængte for langt frem, bleve afskaarne og fangne.

Iblandt de Tappre, der paa denne Dag fandt Heltedøden, nævner General Bülow: foruden Generalmajor Rye og Oberstlieutenant Kæsemodel,

Capitainerne: Fugl, Weldingh og Bentzen.

Lieutenanterne: Moldrup, Sehested, Duse (svensk), Flor, Buch, F. D. Petersen, Eichmüller, Ussing, Lorentzen, Skeel, Ibsen, Hyrup, Rosenstand-Goiske, Ursin, A. Lorentzen, A. Larsen, Ravn, Møller, N. Lassen, og N. Schouw, samt Underlæge Blichfeldt.

Af de Saarede, der senere ere døde, nævnes Major Krabbe og Capt. Schwartz;

Lieutenanterne: Cederstrøm, Lagerbjelke (svenske), Tronier, Holst, og L. C. Grüner, der alle have viist udmærket Bravour.

„Den Aand, der paa denne Dag besjælede Armeen — siger Rapporten — kunde ikke tænkes fortrinligere. Alle vare besjælede af Formaalets Vigtighed, af Beslutningen at naae det fastsatte Maal. Dagen var riig paa Beviser paa Heltemod, Tapperhed og Dødsforagt; Enhver giorde sin Pligt i Ordets videste Betydning. Særligen fremhæves den Kjækhed og Besindighed, hvormed samtlige Brigadecommandeurer ledede Kampen.

Den Tapperhed og Udholdenhed, Infanteriet har viist, ligger klart for Dagen; alle Afdelinger have udmærket sig ved det berømmeligste Forhold og have gjort sig værdige til Kongens og Fædrelandets Tak. Med særdeles Roes nævner General Bülow den 1ste lette Bataillon, der ikke alene viste overordentlig Tapperhed, men tillige vedligeholdt den bedste Orden under hele Kampen. Artilleriet, Ingenieurtropperne, Espingolerne og Cavalleriet have udmærket sig ved Tapperhed, Ufortrødenhed og Lyst til Engagement, og med Iver benyttet enhver Leilighed til at bidrage til Dagens heldige Udfald.

Vore tappre svenske og norske Vaabenbrødre have ogsaa ved Fredericia med udmærket Bravour kjæmpet i den danske Armees Rækker.

General Bülow fremhæver den høimodige Mildhed og Skaansel mod den overvundne Fiende, vore Soldater have lagt for Dagen, og som var desto mere priisværdig, som Insurgenterne, navnlig i Forskandsningerne, forsvarede sig til det Yderste, og nogle af dem, efter at have forlangt Pardon, benyttede sig af vore Soldaters Godtroenhed til paa en forræderisk Maade at fornye Kampen.

Avantgardens Commandeur Generalmajor de Meza omtaler med særdeles Berømmelse den 6te Brigade under Oberst v. Ræder og navnlig Bataillonscommandeurerne v. Walther, v. Hindenburg, v. Branner, v. Gerlach og v. Schepelern, ligeledes Batteriet Wegener og Espingolbatteriet under Major v. Meincke, saavelsom Batteriet Marcussen, der, skjøndt attacheret til den 5te Brigade, under Capitain v. Raasløff bidrog til Avantgardens hurtige Fremrykning. Endvidere fremhæves Capitain v. Schønings (2den lette Bataillon) overordentlige Bravour, og Ingenieurdetachementet under Capt. v. Arnholtz, der med Uforsagthed og Conduite udførte sit Hverv. Endelig

nævnes den udmærkede Assistance, Flankecorpsets Souschef Major v. Worishoffer og Lieutenant v. Lund, Adjutant hos General v. Bülow, men den Dag attacheret til Avantgarden, ved deres utrættelige Activitet og intelligente Vink have ydet.

Den 6te Brigades Commandeur, Oberst v. Ræder, fremhæver samtlige Brigaden underlagte Batailloner og deres Commandeurer.

Den 3die Brigade (Generalmajor v. Schleppegrell) berømmer især Stabschefen, Capitain v. Neergaards Iver og Duelighed, ligeledes Capitain v. Magens af 3die Jægercorps, Lieutenant v. Thorkelin af samme Corps, Lieutenant v. M. Petersen af 2den Forstærknings Jægercorps og frivillig Skarpskytte Jagtjunker Brun, tjenstgjørende ved 3die Jægercorps.

Den 4de Brigade (Generalmajor v. Moltke) omtaler med Berømmelse den Iver og Rasthed, hvormed Alle, Officerer og Menige, bidroge til denne Dags Hæder; især fremhæves den 8de Liniebataillon og dens Commandeur Major v. Lemmich.

Den 5te Brigade (Oberstlieutenant v. Irminger) udhæver især det Mod og den Dygtighed, Majorerne v. Bonnez, v. Thrane og v. Vogt have lagt for Dagen. I den afdøde Major v. Krabbe beklager Brigaden Tabet af en dygtig og tapper Bataillonscommandeur.

Oberst v. Juel fremhæver den gode Holdning, Cavalleriet har udviist.

Endeligen omtaler General v. Bülow det roesværdige Forhold, alle til hans Stab attacherede Officerer have viist, fremfor alle Oberst v. Flensborg, Armeecorpsets Stabschef, der med sjelden Dygtighed og utrættelig Virksomhed har opfyldt alle med hans vigtige Post forbundne Pligter og erhvervet sig sande Fortjenester af Armeen og Fædrelandet. — Ligeledes nævnes Souschefen, Capitain v. Kauffmann, der har beklædt sin Post med Udmærkelse og ved enhver Leilighed har viist sig som en særdeles tapper og kundskabsriig Officeer.

Ogsaa Stabens øvrige Officerer, navnlig Capt. v. Bülow, Ritmester v. Buchwald, Premierlieut. v. Baupell samt Ordonantsofficeren Lieut. Greve Reventlow anbefales for den Iver og Duelighed, de have viist ved Bureauforretningerne, som for den Bravour og Conduite, de have lagt for Dagen under Træfningen.

Paa denne Dag, hvor Enhver har opfyldt sin Pligt i videste Maal, og saa Mange have udmærket sig ved heltemodig Uforsagthed og kjæk Dødsforagt, er det vanskeligt at fremhæve nogen Enkelt, saameget mere, som de forskjellige Afdelinger ved Indberetningen om dem, der især have viist Tapperhed, have fulgt forskjellige Grundsætninger. Naar her derfor foreløbigen blot fremhæves nogle Enkelte, der fortrinligen have lagt Mod og Conduite for Dagen, saa er dermed ikke tilkjendegivet, at ikke mange Andre ligesaavel ere værdige til en saadan Paaskjønnelse.

Undercorporal M. P. Lyngby og Menig Nr. 109 A. D. Slagstrup af 1ste lette Bataillon 3 Comp. trængte med Bajonetten ind paa 4 Fjendtlige og tvang disse til at strække Gevær.

Sergeant Sonnerup og de Menige H. A. Dusted, A. D. Rye, Obmd., og N. J. Uggerløse, af samme Bataillon, 3die Comp., deeltoge under Lieutenant v. Jæger virksomt til at tage 160 Fanger.

Capt. v. Schøning af anden lette Bataillon var ved Stormen paa en Redoute den Første i Graven, men ogsaa den Sidste der forlod denne, da Stormen maatte opgives.

Premierlieut. v. Kaas af 7de Liniebat. var under Bestormingen 2 Gange den Første paa Brystværnet.

Overjæger Roeskilde af 3die Jægercorps 4de Comp. tog ved Angrebet paa Stoustrup 1 Officeer, 3 Underofficerer og 21 Mand tilfange.

Menig Nr. 67 G. T. Øfjord og Nr. 237 Chr. H. Fjeldsted af 3die Forstærkningsbat., 4de Comp., bleve begge saarede, men afstode ikke fra Kampen forend, Bataillonen kom tilbage til Fæstningen.

Overlægerne Baumann og Gottschalk, af hvilke den Sidste var i en meget lidende Tilstand, fulgte Tropperne under den heftigste Kugleregn og de største Anstrengelser, og udførte deres hæderlige Kald saavel imod Ven som Fjende med største Iver.

Den 8de Juli, to Dage efter Slaget, gik Jordefærden for sig. De faldne Insurgenter begravedes ved Daggry paa den tydske Kirkegaard uden Sang og Klang. Ved Middag samledes et høitideligt Følge i tydsk Kirke, hvor vore Officerers Kister stode, smykkede med Kaarder og Krandse. Feltprovst Boisen holdt Talen, hvorpaa Kisterne under Klokkeklang udbares til den danske Kirkegaard. Her var gravet en stor, langagtig Grav, hvori de Meniges Liig allerede vare lagte, uden Kister, i flere Lag med Kalk imellem. En Sørgemarche spilledes, medens Kisterne nedsænkedes i den fællleds Grav. Provst Hertel holdt en kort Tale, og Høitideligheden sluttedes med en Salve af Geværer og Kanoner.

Bilag.

I.

Det nørrejydske Armeecorps' Dagsbefaling.

Veilby pr. Middelfart, d. 7de Juli 1849.

Soldater!

I have igaar paany retfærdiggjort de Forventninger, som Fædrelandet nærer om Eders Tapperhed og Heltemod. I raske Stormløb gik I frem mod de fjendtlige Forskandsninger; disse kom derved hurtigen i vor Magt og bleve os uskadelige.

I have gjort (over) 1800 Fanger, hvoriblandt 30 Officerer, erobret 34 Stkr. Skyts, mange hundrede Geværer og meget Krigsforraad.

Fjenden veeg tilbage paa alle Punkter, og I rensede Afsnittet foran Fredericia, idet I befriede Fæstningen for Indeslutning og gjenoprettede den frie Forbindelse med samme.

Soldater! min Glæde og Stolthed er det at commandere en saa tapper Armee. Modtager min Tak for Eders mandige Færd. Seierens Jubel over det hele Land være Eder rigelig Løn for udstandne Farer og Møisommeligheder.

Blandt de Helte, som igaar beseiglede deres Kjærlighed til Fædrelandet med deres Blod, ville I med Smerte og Savn bemærke den høihjertede tappre General Olaf Rye.

I ville mindes hans kyndige Anførsel, hans Omsorg for Eders Velvære, hans rastløse Virksomhed og hans Deeltagelse i Eders Farer og Eders Kampe. Dog, hans Lod var skjøn; han døde Heltedøden paa Ærens Mark.

Leve Kongen og Fædrelandet!

Bülow.

II.

Kongens Proclamation til Hæren af 11te Juli 1849, i Anledning af Seiren ved Fredericia.

Soldater!

I Kampen for Fredericia, den heftigste, blodigste, Hæren endnu har bestaaet, have I atter erhvervet Eder et Krav paa Min og Fædrelandets Erkjendtlighed og føiet en ny Hædersdag til dem, som Danmark allerede med Taknemmelighed erindrer. I have viist, hvad Sønner af et Folk, der kæmper for Ære og Ret, formaae imod Oprør og Usandfærdighed; I have vundet en Seier, der stedse vil bevares en ærefuld Plads i Danmarks Historie.

Soldater! Jeg bringer Eder Min og Fædrelandets Tak; Min Tak til de faldne Helte og fremmest iblandt disse, General v. Rye; Min Tak til Enhver, der har bidraget til denne Dags Hæder. Med Kjærlighed og Stolthed vil Danmark mindes Enhver, der paa denne Dag stred og blegnede for dets Ære. Hos mig skal aldrig Erindringen udslettes om den Uforsagthed, hvormed Mine brave Tropper, og navnligen Mit brave Infanteri, i Kampen den 6te Juli trodsede alle Farer.

Soldater! Eders Konge, Eders Fædreland takker Eder!

III.

(Nærværende Brudstykke af Hammerichs „Skildringer af den slesvigske Krig" tillade vi os her at aftrykke, paa Grund af det livlige og interessante Billede, det giver af Fredericia efter Slaget).

„— — Dagen før Slaget udbredte et dumpt Rygte sig paa Als, om at store Begivenheder forestode, og jeg gjorde derfor hurtig Alvor af en Reise til Frederits, som jeg længe havde foresat mig. I Assens, om Aftenen den 6te Juli, fik jeg af en Toldassistent den første Efterretning om vor glimrende Seier, og Efterretningen var i det Hele sandfærdig. Det varede imidlertid længe, forend jeg kunde troe den. „Naar vi slaae de to Trediedele af paa Fangernes Antal, sagde jeg, er der alligevel nok til at være glad over." „Nei, det behove vi ikke, svarede han, for Alt, hvad jeg har fortalt Dem, er paalideligt."

Paa Torvet holdt en lang Række Vogne, fulde med overblodte Halmknipper og Saarede. Folk af alle Stænder kappedes om at faae en Plads, hvorfra de kunde række de Lidende et Glas Viin, en Kop Thee, eller en Skaal med læbskende Suppe. Allevegne lagde den almindelige Deeltagelse sig for Dagen paa den bramfrie, ordknappe, men hjertelige Maade, der er de Danske eiendommelig. Hvor forædlet var ikke Livet idag i Assens! Man kunne her ligesom fornemme det danske Hjerte slaae af Kjærlighed til Fædrelandet, enhver smaalig Tanke var forjaget; men Følelsen af hvad Seiren havde kostet lod Seiersglæden endnu ikke ret komme til Bevidsthed. Jeg gik fra Vogn til Vogn og talte med de Saarede, blandt hvilke mange, trods Feberen, havde Aandskraft til at fortælle om, hvad de havde oplevet. Ingen lydelig Jamren lod sig høre, ikkun Een, en Sjællænder, var af et blødere Hjerte og kunde ikke holde Taarerne tilbage; alligevel græd han ikke over sine Saar, men over sine faldne Venner. Paa Amtstuen besøgte jeg Oberstlieutenant Branner, hvis høire Haand var gjennemboret af en Kugle, og Capitain Marcussen, der havde et Saar i Læggen; begge befandt sig efter Omstændighederne ret vel, og omtalte Slaget med levende Glæde.

Medens jeg opholdt mig her, var der med stor Iver blevet sørget for at faae de Saarede anbragte. En Deel blev indkvarteret i private Huse, en Deel i Amtstuen, Komediehuset, Raadstuen og Kirken. Fra alle Sider leveredes Madratser, Halm, Lagener og andre Ting, som Lazaretherne kunde trænge til. Hvor forunderligt saae det ikke nu ud under Kirkens smukke, gothiske Buer! Koret og alle Gangene vare opfyldte af Saarede, der laae paa Halm med Tæpper over sig, af Forbindingsredskaber og Kummer med Blod, af Soldater, Læger og Sygeoppassere. Da de Nysgjerrige fjernede sig og Dagen begyndte at hælde, herskede der en dyb Stilhed herinde, kun af og til afbrudt af et Smertenssuk. Thi den Danske gjemmer sin Smerte som sin Glæde helst indeni sig selv og skiller sig herved paafaldende fra Tydskeren. „Aa, Herr Doctor," sagde en dansk Soldat ved Slesvig midt under sin Amputation, „siig dog til Tydskeren derhenne, at han ikke jamrer saa gyselig!" Jeg gjorde selv en lignende Erfaring under det Besøg, jeg et Par Dage senere foretog i Kirken, ved hvilket jeg tillige fik Leilighed til at beundre den i saa kort Tid tilveiebragte, fuldkomne Lazaretorden. Da var det nemlig Tydskerne alene, der lydelig gave Smerten Luft, og det i den Grad, at Lægen maatte true den værste af dem med Forflyttelse, hvis han ikke hørte op saa idelig at forstyrre sine Naboer.

Hvor stor var ikke Forbittrelsen imellem de Danske og Slesvigholstenerne! Aftenen efter Slaget blev en tydsk Soldat i Assens lagt ved Siden af en Kulsvier, og de kom

strax saa smaat op at skjændes. „Du kan have besynderligt godt, sagde Sjællænderen, af Dit Nakkedrag. Men Du fik dog en ærlig dansk Kugle, jeg derimod har en Kjæltringekugle i mit Liv." Tydskeren svarede med en Forhaanelse af de Danske. „Maaskee Du trænger til mere!" sagde Sjællænderen og begyndte med Stovlen, der stod ved hans Leie, at bearbeide den Anden saa eftertrykkelig, at denne maatte raabe om Hjælp.

Scenerne fra Lazarethet afløstes følgende Dag, den 7de Juli, af muntrere Scener. Dengang jeg kjørte ud af Assens, flagede alle Skibene i Havnen; vel traf jeg i Begyndelsen endnu af og til en Vogn med Saarede, men snart var Sørgetoget forbi. Vognene vare nu fulde med jublende og syngende Soldater af 2den Bataillon. Kulsvierne give sig gjerne strax tilkjende ved deres Overmod. „Afveien, I Tampe!" raabte de til dem, der kom dem imode, og gjorde en farlig Kvalm med Fyenboerne. Nogle sade med erobrede Pikkelhuer paa, eller med Blomster i Hatten og vaiende Compagnifaner; Andre skjøde deres Geværer af ved Siden af Veien og marscherede kjækt og stolt, med en krigersk Holdning, medens Enkelte slæbte sig frem, uden Halstorklæder, paa bare Been, ravende af Træthed. Vaabnene glimrede i Solen, og der dannedes overordentligt maleriske Grupper, især et Sted, hvor Veien i Zikzak snoede sig ned over Lyngbanker. I en Kro traf jeg sammen med en Flok Officerer, som jeg kjendte; ved deres levende Fortællinger kom jeg først ret til at føle Glæden og Stoltheden over denne Seier, den herligste, de danske Vaaben have tilkjæmpet sig i to Aarhundreder.

Som jeg nærmede mig Færgestedet fra Fyen til Frederits, mødte jeg bestandig talrigere Marschkolonner og mellem disse Major Helgesen. Jeg hilsede og ønskede ham til Lykke; men hans Glæde var ikke ublandet, thi han havde mistet sin og Schleppegrells Ven, General Rye, den ene af de tre ældre, nær forbundne Nordmænd, der efter 1814 vedbleve at være i dansk Tjeneste. „Nu er Triumviratet opløst," sagde han med Veemod. Ved Strib saae jeg det lille, lavtliggende Strandbatteri, der saa ofte har talt Kampens Tungemaal; det var nu omringet af fredelige, bivuakerende Soldatergrupper. I Nærheden af den nordlige Færgebro, som paa den sidste Tid er anlagt, viste sig et herligt Landskab, forskjønnet af Krigslivets Scener. Dampere gik og kom med Tropper indenborde, thi Troppeoverførelsen var endnu ikke endt; Kanonbaade kravlede som uhyre Sværdderkopper hen over de blaae Strømme. Foran i Strandsandet holdt Rækker af Bondervogne og Marketendernes Vogne, omkring hvilke Soldater flokkedes, for at kjøbslaae eller snakke. Tæt derved stode Geværer i Pyramider, Bivouakhytter, bestaaende af Halmtage uden Vægge, Tørvestabler, Træskure og et smukt, sneehvidt Telt. Men i Baggrunden aabnede Udsigten sig opad en Dal med Bøndergaarde og smaa Lunde.

Hvor forandret er ikke Fredericia blevet i det sidste halve Aar! Kastellet med flere nye Bygninger danner nu en selvstændig Fæstning, der forsvarer Landgangsbroen. Herhen skulde Besætningen i Nodsfald have trukket sig tilbage; thi man var beredt paa det Yderste. „Frederits kan kun holde sig i nogle Uger," var den almindelige Dom paa Als ved Beleiringens Aabning. Da jeg traadte ud af Kastellet, laae Lunden og de store Marker foran mig, først i det Fjerne viste Byen sig. I Lunden vare Arnesteder anbragte, hvor Soldaterne kogte Mad. Disse havde strakt sig hen imellem Træerne og nøde ret Hvilen efter Kampens Møie.

Voldens vestlige Deel havde det mærkværdigste Udseende, især der, hvor dens Høide og Bredde er saa usædvanlig, fordi den dannes af en naturlig, afgravet Sandbanke. Inde i dens Sider skaffede Garnisonen sig et Tilflugtssted under Bombardementet. Soldaterne gravede Huller, ikke større end at et Menneske lige kunde krybe derind, og foroven dækkede med Trælag af stundom flere Fods Tykkelse. De antoge dem for Beskyttelse nok imod Granatstumper. Officerernes Huler vare lidt større, desuden af

og til forsynede med et Bord, en Stol, et Speil og andre smaae Bekvemmeligheder. Saaledes fremstod Hule ved Hule, den ene over den anden, og Volden kom til at ligne et gjennemgravet Kaninbjerg, eller Kolumbarierne, som de Gamle huggede ind i Klippemuren omkring deres Stæder. Den gjenkaldte mig levende Kolumbarierne ved Agrigent.

Udenfor Hulerne saae man Menige og Officerer vadske og barbere sig under Guds frie Himmel. Ved Foden af Volden brændte snart et Baal, hvor Marketendersker kogte Caffe, snart sad en Officeer der i Slobrok, rygende sin Cigar, Soldater stode opstilte, eller vandrede ørkesløse omkring, med Piben i Munden, imellem Tømmerstokke, Geværpyramider og opstablede Tornistre. Der blev leget, spillet Kegler eller Kort, spiist og drukket, og det Hele dannede et høist eiendommeligt Billede, som kunde give en Genremaler herlige Motiver.

Fæstningsvoldene ere høie, og Kattene, (Kavallererne) der reise sig hist og her og bære den tredie Række Kanoner, forhøie dem endnu mere. De vare i fuldkommen Forsvarsstand, forsynede med Pallisader, Skandsekurve og Skydeskaar, og vel spækkede med Skyts. Vistnok var en Deel af Skytset gammeldags, besynderlig formede Kanoner med endnu besynderligere Træværk, men at disse gamle Karle due til Kampen, ligesaavel som de unge, blev tilfulde beviist. Midt under Bombardementet har Fæstningen til Trods for dens Fjende daglig tiltaget i Styrke, og nye Udenværker kom til.

Det var et smukt Syn, fra Volden i den dæmrende Aften at see ud over Egnen, over en Valplads, der nu laae saa fredelig der med sine Kirker, Skovgrupper og Bønderbyer, som om Krigen aldrig havde berørt den. En smal Dæmning, over hvilken Snoghøiveien gaaer, skiller Oversvømmelsen fra Havet; hiinsides denne i en lille Dal stod Blokhuset. Nu vare dets Spor forsvundne, men ogsaa Sporene af de Skandser, som til Haan og Forsmædelse havde omringet den foryngede Fæstning. I Aftendæmringen saae jeg til alle Sider Røgen opstige fra disse fjendtlige Værker, som Ilden fortærede, og Arbeidskolonner isærd med at jævne Volde og Hækker lige med Jorden. Fredericia beredte sig til nye Kampe.

Byen var for Øieblikket som uddød, den lignede Folkeæventyrenes forhexede Stæder, og ikkun Soldaternes Trin hørtes i disse øde Gader. Dog begyndte Bønder at indfinde sig og omringede i Skarer Commandantboligen, for der at hente sig Tilladelse til at bringe deres Varer tiltorvs. De havde lidt Meget, skjøndt Mangen med jydsk Snuhed forstod at holde tilgode. „Tog saa Fjenden alt Jert Flesk?" spurgte en Præst fra Fredericia en af sine Sognefolk i Anneret. „Ikke saa ganske, svarede Bonden polisk, det Halve have vi endnu." Og han fortalte om en Tønde med dobbelt Bund, hvori Flesket var blevet lagt.

Det vestlige Kvarteer af Byen laae i Gruus. Enkelte kullede Bjælker ragede frem mellem øde Mure, etsted havde Ilden og Vandet af et Oplag Salt dannet en formelig Saltstøtte. I de andre Kvarterer vare mangfoldige Huse mærkede af Bomber, Gaderne fulde af Huller, Ruderne sprungne, Væggene besudlede med Smuds, der var stænket op fra Gaden, hvergang en Bombe sprang.

Det Indre af Huset stod tomt og forladt. Traadte man ind imellem disse nøgne Vægge, grebes man, især i Skumringen, af en uhyggelig Følelse. Byen laae fuld af hundrede og atter hundrede ubegravede Døde; det var, som om deres Aander maatte befolke disse Steder, der vare forladte af de Levende — —."

Slaget ved Idsted.

Berlingske Bogtrykkeri.

Indledning.

Ved Freden i Berlin havde Kongen af Danmark endelig tilkæmpet sig Tydsklands Tilladelse til at bringe sine oprørske Undersaatter til Lydighed. Det vil da sige i Hertugdømmet Slesvig; thi over Holsteen strakte Forbundet endnu sit beskyttende Skjold, ligesom det ad skjulte Veie lod Opøret tilflyde al mulig Understøttelse. Den schleswig-holsteinske Hær havde fuldkommen forvundet Nederlaget ved Fredericia. Den bestod af 20 Batailloner, mindst paa 1000, somme paa 1300, 1400, ja endog 1500 Mand, 12 Escadroner Cavalleri og Artilleriet, ialt 30,000 Mand med 80 Feltstykker, de fleste af meget svært Kaliber. Hvad Insurgentarmeen meest savnede, var dygtige Officerer, tre Fjerdedele af disse vare Tydskere, og Størsteparten af dem Eventyrere, der kun søgte Bytte og Binding.

Overcommandoen var ogsaa gaaet over i andre Hænder. Istedetfor Bonin, som ikke havde villet give Slip paa sin Plads i den preussiske Armee, havde man nu faaet Willisen, hvem Opstanden i Posen havde gjort villigere. Statholderskabet havde sikkret ham en aarlig Indtægt, der var ligesaa stor som den Pension, han havde gjort Afkald paa i Preussen. Man ventede sig store Ting af denne Feltherre, som hidindtil rigtignok kun havde gjort sig berømt med Pennen, og Seiren betragtedes af alle „Gesinnungstüchtige" som vis under hans Commando. Stabschef var den baierske Oberst v. d. Tann, bekjendt fra Affairen ved Hoptrup; og Souschefen den hannoveranske Major v. Wynecken. Armeens 5 Brigader commanderedes af to frafaldne danske Officerer, General v. Baudissin og Oberst v. Abercron, og tre tydske, Generalmajor v. d. Horst og Obersterne Gerhardt og Garrelts. Over Reserveartilleriet førte den hannoveranske Oberst Wissel Overcommandoen.

Vor Armee, der i Foraaret var bleven omorganiseret, bestod af 31 Batailloner, 4 Dragonregimenter, 3 Husarescadroner og 12 Batterier, i Alt: 38,000 Mand med 96 Kanoner. Overcommandoen havde Generalmajor v. Krogh, med Oberst v. Flensborg til Stabschef og Major v. Kauffmann til Souschef. Armeen var inddelt i 2 Divisioner, hver paa 3 Brigader, Reservecavalleriet og Reserveartilleriet. Commandoen herover var fordeelt paa følgende Maade.

1ste Division: Generalmajor v. Moltke.

3die Brigade, Oberst v. Schepelern: 6te Linie-Bataillon, Major v. Rodeuburg. 7de Linie-Bataillon, Major v. Wörishöffer. 8de Linie-Bataillon, Oberstl. v. Lemmich. 4de Reserve-Bataillon, Major v. Thrane. 1ste Jægercorps, Major v. Wilster. Ialt 5 Batailloner med 92 Officerer og 5206 Underofficerer og Menige.

4de Brigade, Oberst v. Thestrup: 9de Linie-Bataillon, Major v. Harbou. 11te Linie-Bataillon, Oberst v. Staggemeyer. 5te Reserve-Bataillon, Major v Scharffen-

berg. 6te Reserve-Bataillon, Oberstl. la Cour. 2det Jægercorps, Oberstl. v. Branner. Jalt 5 Bataillover, 95 Officerer og 5211 Underofficerer og Menige.

6te Brigade, Oberst v. Irminger: Livgarden tilfods, Oberstl. v. Kirchhoff. 1ste lette Bataillon, Oberstl. v. Walther. 2den lette Bataillon, Oberstl. v. Hindenburg. 1ste Forstærknings-Bataillon, Oberstl. v. Stockfleth. 4de Forstærknings-Bataillon, Major de Saint-Aubain. 1ste Reserve-Jægercorps (2 Comp.*) Capt. v. Løvenfeldt. Jalt $5^1/_2$ Bataillover, 100 Officerer og 5397 Underofficerer og Menige.

Gardehusar-Divisionen, Oberstl. v. Torp. Jalt 3 Escadroner, 16 Officerer og 388 Underofficerer og Menige.

Divisions-Artilleri, Oberstlieutenant v. Lüttichau: Det 12pundige (12te) Batteri, Capt. v. Lund. Det 6pundige (2det) Batteri Capt. v. Schultz. Det 9pundige (3die) Batteri, Capt. v. Glahn. Jalt 3 Batterier, 13 Officerer og 555 Underofficerer og Menige.

2den Division: Generalmajor v. Schleppegrell.

1ste Brigade, Oberst v. Krabbe: 4de Liniebataillon, Major v. Neergaard: 10de lette Bataillon, Oberstl. v. Ræder. 1ste Reserve-Bataillon, Oberstl. v. Henckel. 3die Reserve-Bataillon (2 Comp.**) Major v. Krieger. 3die Jægercorps, Oberstl. v. Lech. Jalt $4^1/_2$ Bataillover, 94 Officerer og 4615 Underofficerer og Menige.

2den Brigade, Oberst v. Baggesen: 5te Linie-Bataillon, Major v. Bülow. 12te lette Bataillon, Oberst v. Læssøe. 13de Linie-Bataillon, Oberst v. Trepka. 2den Reserve-Bataillon, Major v. Dodt. 3die Reserve-Jægercorps, Major v. Gosch. Jalt 5 Bataillover, 96 Officerer og 5199 Underofficerer og Menige.

5te Brigade, Oberst v. Ræder: 3die Linie-Bataillon, Major v. Bett. 2den Forstærknings-Bataillon, Oberstl. du Plat. 3die Forstærknings-Bataillon, Oberstl. v. Gerlach. 5te Forstærknings-Bataillon, Major v. Dau. 1ste Forstærknings-Jægercorps, Major v. Schepelern. 2det Forstærknings-Jægercorps, Major v. Lange. Jalt 6 Bataillover, 114 Officerer og 6131 Underofficerer og Menige.

4de Dragonregiment: Oberst v. Nielsen. Jalt 4 Escadroner, 19 Officerer og 519 Underofficerer og Menige.

Divisions-Artilleri, Oberstl. v. Fuhrmann: Det 12-pundige (7de) Batteri, Capt. v. Baggesen. Det 6-pundige (5te) Batteri, Capt. v. Dinesen. Det 6-pundige (11te) Batteri, Capt. v. Just. Jalt 3 Batterier, 15 Officerer og 557 Underofficerer og Menige.

Reserve-Cavalleriet, Generalmajor v. Flindt: 3die Dragon-Regiment, Oberst v. Juel. 5te Dragon-Regiment, Oberstl. v. Voigt. 6te Dragon-Regiment, Oberstl. v. Freiesleben. Jalt 12 Escadroner, 64 Officerer og 1602 Underofficerer og Menige.

Det 12-pundige (10de) Granatk.-Batteri Capt. v. Wegener. Jalt 1 Batteri, 3 Officerer og 184 Underofficerer og Menige.

Reserve-Artilleriet, Oberst v. Fibiger: Det 12-pundige (4de) Batteri, Capt. v. Marcussen. Det 6-pundige (8de) Batteri, Capt. v. Mossin. Det 6-pundige (1ste) Batteri, Capt. v. Lumholtz. Det 6-pundige (6te) Batteri, Capt. v. Harthausen. Det 24-pundige halve (8de) Granatk. Batteri, Capt. de Jonquières. Det 24-pundige halve (8de) Granatk. Batteri, Capt. v. Kauffmann. Jalt 5 Batterier, 22 Officerer og 929 Underofficerer og Menige.

---

*) 2 Comp. af 1ste Reserve-Jægercorps under Major v. Bonnez vare detacherede til Tønder Amt.
**) 2 Comp. af 3die Reserve-Bataillon under Oberstlieutenant v. Lorentzen vare i Flensborg.

Ingenieur-Detachementet: Major. v. Dreyer. Ialt 19 Officerer og 482 Underofficerer og Menige.

Ordonnants-Corpset: Ritmester v. Gulstad. Ialt 4 Officerer og 214 Underofficerer og Menige.

Summa med Staben: 30 Bataillоner, 19 Escadroner, 12*) Batterier, 794 Officerer og 37,189 Underofficerer og Menige.

Ifølge Fredsprotokollen skulde de preussiske og svensk-norske Besætninger have forladt Slesvig til den 17de Juli 1850, hvilket ogsaa skete. Allerede den 13de var en Deel af Insurgentarmeen gaaet over Eideren for at besætte Eckernförde. Den 17de Juli havde Kong Frederik den Syvende udstedt Proclamationer i forsonlig Aand til Befolkningen i Hertugdømmerne (see Bilaget), mere for Intet at lade uforsøgt, end i Haab om Nytte. Den danske Armee, som fra Begyndelsen af Juni havde staaet kampfærdig paa Grændsen af Slesvig, erholdt nu Ordre til Fremrykning, hvilken gik for sig den 16de, samtidigt fra Jylland, Fyen og Als, saaledes at Byen Flensborg allerede den 17de var besat af 2den Armeedivision, der laa paa Als, og hele Hærstyrken den 18de var samlet ved og Syd for ovennævnte By.

Endskjøndt Marchen var gaaet for sig netop i Sommerens hedeste Tid, havde Armeen holdt vakkert ud og indtog den 18de i kampdygtig Stand den befalede Stilling: 2den Armeedivision i Bivouac Syd for Flensborg, med Forposter i en Linie over Christiansheде, Hyllerup, Oversø, Lille Solt og Ausager; og 1ste Armeedivision i Cantonnement i og Vest for Flensborg, samt Reserve-Cavalleriet og Reserve-Artilleriet Nord for nævnte By.

Samme Dag fandt det første Sammenstød Sted mellem vore og Insurgenternes Patrouiller. Intet tydede imidlertid hen paa, at nogen betydelig fjendtlig Styrke stod i Nærheden.

„Den Stilling, Armeen havde indtaget — siger Hovedrapporten — frembød saamegen Sikkerhed for et gunstigt Udfald af et Slag, dersom Insurgenterne endnu vilde forsøge et Angreb paa Flensborg, at den 19de kunde ansættes som en almindelig Rastdag, og at de derpaa følgende Dage kunde benyttes til Recognosceringer, Udsendelse af langtudgaaende Patrouiller og Tilveiebringelse af paalidelige Efterretninger om Fjendens Stilling."

Det viste sig nu, at den fjendtlige Forpostlinie strakte sig fra Havetoft over Sieversted til Langsted, og herfra langs Trenen til Treia; om Hovedstyrken erfarede man, at den var concentreret bag Afsnittet, som dannes af Lang- og Ahrenholzsø, hvilket desuden var forstærket ved Anlægget af Forskandsninger ved Vedelspang og Nord for Idstedskoven. Fremdeles fik man Underretning om Anlæget af en Løbebro omtrent over Midten af Langsøen, og Tilstedeværelsen af en paa Skibe slaaet Bro ved Midsunde. Den fjendtlige Hovedstyrkes Fordeling i denne Stilling angaves til een Brigade ved Vedelspang og de øvrige Brigader mellem Slesvig og Søerne.

Forat forberede Angrebet paa den fjendtlige Stilling, befaledes fra 23de Juli følgende Inddeling af Armeen og efternævnte Bivouacs:

a. Den 1ste Armeedivision
i 2 Træfninger:

4de og 6te Brigade, 2 Batterier og 2 Escadroner af Gardehusardivisionen ved Chausseen Nord for Oversø;

---

*) Med 40 Granatkanoner og 56 Kuglekanoner.

b. Detacheret:

3die Brigade, som tildeles:

Batteriet Glahn, 1 Escadron af Gardehusardivisionen, 1 Escadron af 4de Dragon-Regiment og 1 Deling af Feltingenieurdetachementet, samt det mobile Brotrain ved Vandrup;

c. Den 2den Armeedivision

i 2 Træfninger:

1ste og 2den Brigade, 3 Batterier og 3 Escadroner af 4de Dragon-Regiment i Egnen af Lille Solt;

d. Hovedreserven, directe under Overcommandoen:

5te Brigade ved Munkvolstrup, Reserve-Cavalleriet: med det samme tildeelte Batteri og 20 Alen Brotrain ved Bilskov Kro; Reserve-Artilleriet: Nord for Reserve-Cavalleriet ved Slesviger-Chausseen; med Forposterne saa lidet som muligt afvigende fra de tidligere.

Efterat disse Bivouacs vare indtagne, gaves den 23de om Aftenen Dispositionen til Angrebet, som følger:

„Fra den idag indtagne Bivouacstilling opbryder Armeen saaledes:

Den 3die Brigade rykker frem Kl. 12 Midnat over Jorl Kirke, Sellbro og Esperloft til Silbersted.

Kl. 3 Morgen bryde Divisionerne og Hovedreserven op i følgende Orden:

den 1ste Division, i 2 Træfninger, ad Chausseen til Slesvig, og

den 2den Division, i 2 Træfninger, ad Veien til Midsunde.

Begge Divisionerne benytte tillige de med Hovedveiene paralelt løbende Biveie, og søge under Fremrykningen at holde Forbindelse indbyrdes. Den 2den Division udsender i østlig og sydøstlig Retning Patrouiller og Sikkerhedscommandoer. Den første Division søger Forbindelse med Reserve-Cavalleriet.

Naar Divisionerne ere ankomne resp. ved Helligbæk og Klapholt, vil den 2den Division have at dirigere sin Hovedstyrke, om muligt skjult for Fjenden, over Øvre-Stolk mod Langsøens vestlige Ende, medens den 1ste Division rykker frem forbi Idsted Kro.

En Styrke af den 2den Division, tilstrækkelig til at vedligeholde staaende Engagement med Fjenden mellem Sønder-Fahrensted og Vedelspang, efterlades.

Saasnart begge Divisionerne ere i Linie med hinanden, ved Skoven imellem Ahrenholz og Langsø, angribes Fjenden med den størst mulige Kraft.

Reserve-Cavalleriet marcherer fra Oversø over Tarp (Tarup), Langsted, Engbro til Idsted Kro, saaledes at det indtræffer her samtidigen med 1ste Division. Under Marchen søges Forbindelsen vedligeholdt med Hovedcorpset og, saavidt muligt, i al Fald ved enkelte Ordonnantser, tilveiebragt med 3die Brigade.

5te Brigade og Reserve-Artilleriet følge 1ste Armeedivisions Bevægelser paa Chausseen.

Under Fægtningen imellem Ahrenholz- og Langsøen søger den 3die Brigade at udføre et forceret Flankeangreb paa Fjenden, og at afskjære hans Retraite mod Syd.

Ved Armeens forenede Styrke kastes Fjenden i østlig Retning atter saa kraftigt tilbage, at han ved Overgangen over Slien i Slesvig eller ved Midsunde kommer i Uorden.

Den commanderende General følger Slesviger-Chausseen."

Om Aftenen den 23de Juli vare Divisionsgeneralerne og Brigadecheferne beordrede at møde i Bilskov Kro for at modtage nærmere Instructioner af Overgeneralen. Da Flere af dem her fremhævede, at Armeen neppe var rykket nær nok til allerede næste Dag at gjennemføre et kraftigt Angreb paa Fjendens Stilling, besluttedes der eenstemmigt at opsætte Hovedangrebet til den 25de og den 24de ikkun at gaae til Egnen af Siversted og Havetoft; forresten skulde Alting udføres i Overeensstemmelse med den givne Disposition. De høiere Commanderende vare samtlige besjælede af det bedste Haab. „Vi vide nok, at Ingen af os er nogen Napoleon;" — udbrød den gamle, djærve Schleppegrell — „men naar vi stille Kanonerne paa Høiderne og tage Fjenden med Bajonetten, saa gaaer det nok."

Vi meddele her Terrainbeskrivelsen efter Hovedrapporten, som nødvendig forat forstaae de forskjellige Bevægelser.

„Den Deel af den mellem-slesvigske Slette, som strækker sig ind imellem Flensborg og Slesvig, begrændses i Øst og Syd af Angelns Bakkeland, langs med Flensborg-Eckernförde-Veien, og af Afsnittet ved Idsted-Skov, dog saaledes, at enkelte bakkefulde Strækninger, som tillige ere stærkt gjennemskaarne af høie og tæt beplantede Hegn, skyde sig ind i Sletten Vest for denne Vei, hvilket navnligen er Tilfældet ved Stolk og Nord for Langsøen. Ligeledes hæve sig som Øer i Sletten enkelte bakkefulde Strækninger langs Chausseen, saasom ved Oversø, ved Smedeby samt tildeels omkring Stenderup og Popholt. Ogsaa disse Bakkepartier ere gjennemskaarne af Hegn og mindre Skovstrækninger.

Sletten selv er aldeles overskuelig og tilsyneladende aaben, men frembyder dog utallige Vanskeligheder for Troppers frie Bevægelse. Den gjennemskjæres ikke alene fra Nord til Syd af Trenen med en Brede af 20—30 Alen ved Eggebæk, og 30—50 Alen ved Sollbro og Treia, men og fornemmeligen fra Øst til Vest af dennes mange Tilløb, af hvilke det betydeligste, Bollingsted-Aa, har en Brede af 8—15 Alen nedenfor Stenderup Kro. Dog er det ikke saameget disse Vandløb, som deres bløde Bredder og især Slettens Rigdom paa Hedemoser, der vanskeliggjøre Troppebevægelser, uden at skjule dem eller yde Dækning, som Tilfældet er i de skov- og hegnrige Egne.

Ved en Armees Fremrykning mod en Nord for Slesvig staaende fjendtlig Hær føles nogen Ulempe af, at Hovedveiene divergere fra Flensborg, saa at den nødes til hovedsageligen at følge Slesvig-Chausseen og Eckernförde-Veien, idet Husum-Chausseen og Veien fra Oversø over Tarup og Langsted forbi Treia føre for langt fra Maalet. Dog kunne disse Veie, tildeels i Forening med mindre Forbindelsesveie, med Fordeel afbenyttes til truende Bevægelser imod Fjendens venstre Flanke. Fjenden har derimod for sig de convergerende Veie, og i det Afsnit, han har inde, et Veinæt, som gjør Communicationen til alle Sider let og fuldstændig.

Gaaer man fra denne almindelige Oversigt over til en nærmere Betragtning af Valpladsen, da finder man, at den gjennemskaarne og uoverskuelige Egn ved Stendrupbusk og Helligbæk har slige Egnes almindelige Charakteer, saa at den vel frembyder Angriberen mange Vanskeligheder, men paa den anden Side atter skjænker ham væsentlige Fordele, naar han har gjort sig til Herre af den.

Derimod yder Afsnittet ved Idsted Fjenden en ualmindelig god Stilling, hvori han med lige Lethed kan holde sig i Defensiven eller gribe Offensiven, hvor han paa lang Strækning kan oversee Angriberens Bevægelser, og hvor han skjult og dækket især

ved Skovpartierne Idsted-Skov, Catharina-Skov og Gryde-Skov, kan opstille og bevæge sine Reserver. For sin venstre Flanke finder han en gunstig Dækning i Trene- og Bollingsted-Aaen, hvis faa Passe han med ringe Styrke kan holde mod et overlegent Angreb, medens de af vore Corps, som operere enten Vest for Trenen eller imellem denne Flod og Bollingsted-Aaen, hverken kunne vente umiddelbar Understøttelse af andre Afdelinger, eller efter Omstændighederne bruges andetsteds, uden efter en lang tilbagegaaende March. Foran Fronten af Fjendens Centrum har Egnen hele Slettens Charakteer; men Adgangen indskrænkes dog meget ved de store Hedemoser Vest for Chausseen og ved Idsted-Bækkens Mosedrag samt Idsted-Sø. De indskrænkede Adgange til Stillingen kunne kraftigen bestryges med en raserende Ild fra bagved liggende Batterier, Forskandsninger, dækkende Gjærder og smaae Skove, medens vore Troppers Hurtighed formindskes af de uveibare Lyngmoser. Fjendens høire Fløi havde det meget couperede Terrain Nordvest for Vedelspang at operere i, og foruden denne Fordeel, efter en tvungen Retraite, det meget stærke Pas ved Vedelspang.

For hurtigt at kunne udføre uventede Modangreb, efter Omstændighederne enten mod vor venstre Fløi eller mod den venstre Deel af Centrum, saavelsom til Afbenyttelse ved Retraite, havde Fjenden anlagt en Bro for Infanteri over Langsø i Nærheden af Badestedet ved Gyldenholm, tilligemed nogle derfra førende Colonneveie. Andre ligeledes vigtige Colonneveie vare anlagte Syd og Øst for Bollingsted-Aa, hvorved de til Forsvar for Defileerne ved Bollingsted og Engbro disponible Tropper med Hurtighed kunde bringes til Angreb eller Forsvar i Centrum, eller omvendt. Perpendiculairt paa Fjendens Stilling vare desuden anlagte forskjellige Colonneveie til yderligere Lettelse af Communicationen over de af smaae Bække, Grøfter og impassable Steder gjennemskaarne Hedemoser.

Fjendens af Naturen saa stærke Stilling var endvidere paa forskjellige Maader forstærket, saasom:

ved Afbrydning af Broer (Engbro, Bollingsted-Bro, Sollbro, Broen ved Treia),

ved Opstemning af Vandløb (Bollingsted-Aa, Idsted-Bæk, Trenen ved Treia),

ved Anlæg af Barricader (ved Bollingsted, Vedelspang, m. fl.); og endelig

ved Opkastning af Forskandsninger, saasom:

ved Sortehøie paa begge Sider af Chausseen:

Brystværn med Skydeskaar og Brisker for 8 Kanoner, samt dækkende Indskjæringer for Infanteri;

paa 2 Kæmpehøie ved Chausseen, Hviilhøie, og i en derværende Gruusgrav Indskjæringer for Indfanteri;

700 Alen længere tilbage Brystværn med Skydeskaar for 8 Kanoner bag et Hegn, der tjente til Brystværn for Infanteri og var lidet forstærket paa venstre Fløi;

paa Høiden Syd for Idsted og i Linie med ovenanførte Batteri Indskjæring paa en Kjæmpehøi for 4 Kanoner samt foranliggende Indskjæringer for 1 Bataillon;

noget længere tilbage end de sidst anførte 2 Samlinger af Værker løb langs den Vei, der gaaer Nord for Idsted-Skov, stærke Jordvolde med tæt Beplantning som en Courtine imellem tvende Bastioner, saa at Fjendens hele Stilling i Centrum paa en Maade kan sammenlignes med en stor Bolværks-Front med detacherede Værker;

paa venstre Fløi fandtes:

ved Treia Øst for Trenen 2 Indskjæringer for Infanteri;

ved Bollingsted Syd for den afbrudte Bro og Mølledammen en Indskjæring for Infanteri;

ved Engbro Syd for Aaen Indskjæring for Infanteri; og

paa høire Fløi foran og bagved Bedelspang Indskjæringer for Kanoner og for Infanteri.

Imellem Fiendens høire Fløi og Centrum maae fremhæves Hegnene ved Veien fra Idsted til Søndre Fahrensted, Nord for Broen over Langsø, samt imellem hans venstre Fløi og Centrum den lille Skov Bøgholt og nogle Hegn Syd for denne, som saa særdeles gunstige til Forsvar imod et Angreb fra Nord over de aldeles aabne Hedemoser, at de slet ikke behøvede kunstigere Forstærkningsmidler.

I.

Den 24de Juli.

Om Morgenen den 24de Juli brød den danske Armee op i fire Hovedcolonner: høire Fløi under Oberst v. Schepelern, Centrum under Generalmajor v. Moltke, venstre Fløi under Generalmajor v. Schleppegrell, og Reservecavalleriet under Generalmajor v. Flindt. Vi ville nu følge hver Afdeling for sig, og gjøre til den Ende Begyndelsen med høire Fløi under Oberst v. Schepelern.

Kl. 3 om Morgenen marcherede 3die Brigade — som foruden sine ovennævnte fem Batailloner var tildeelt det 6pundige Batteri Glahn, 1 Husarescadron under Ritmester v. Dahl, 1 Escadron af 4de Dragonregiment under Ritmester v. Kopp, et Brotrain under Ingenieurcapitain v. Hedemann, og 5te Ingenieurdeling under Premierlieutenant v. Carstensen — fra Vandrup. Fortravet bestod af 1ste Jægercorps og $^1/_2$ Deling Husarer.

Solen skinnede varmt; men en frisk Luftning lettede Soldaterne Marchen. Ved Toldhuset Syd for Kragsted forlod man Husumerchausseen, og $^1/_2$ Escadron Dragoner sendtes fremad Chausseen til Rommersberg forat efterlade en Observationspost der, medens Colonnen gik over Janneby og Jørl Kirke mod Sollerup og Sollbro.

Klokken 6 Morgen naaede Colonnens Tête Jørl Kirke. Nogle Smaaafdelinger fjendtligt Cavalleri, som kom tilsyne, trak sig hurtigt tilbage, og Fortroppens Infanteri rykkede ind i Sollerup og besatte Byen, medens Cavalleriet indtog en observerende Stilling paa en Høi, omtrent 1000 Alen Vest for Byen. Fortravet, som imidlertid var bleven forstærket med $^1/_2$ Escadron, observerede Sollbro ved en fremskudt Post og overtog Sikkringstjenesten. Af Colonnen gjorde 2 Bataillonér og 1 Escadron Holdt ved Jørl Kirke, og 2 Bataillonér med Batteriet og Brotrainet Nord for Sollerupmølle paa østre Bred af Jerrisbækken, hvor den nordlige Møllebro strax blev istandsat.

Kl. 8 Formiddag sendtes Fortroppen under Capitain v. Caroc frem mod Sollbro til Recognoscering. Her stødte den imidlertid paa stærk Modstand. Holsteenske Jægere havde barrikaderet Broen og besat Aaløbet, og Afdelingen blev heftig beskudt, i Fronten fra en Gaard foran Broen, og i Flanken fra et Huus paa den anden Side Trenen. Om Gaarden, der var os af Vigtighed for Overgangens Skyld, udspandt sig nu en Fægtning, som med kort Afbrydelse fortsattes Dagen igjennem.

Lidtover Kl. 9 tog Capitain v. Caroc Gaarden med eet Compagni af 1ste Jægercorps. Men da denne vedvarende blev beskudt af de fjendtlige Tirailleurer, forstærkedes Besætningen med en Deel af 1ste Jægercorps 3die Compagni, medens den øvrige Deel

af Corpset holdtes i Reserve bag de tilstødende Hegn og i den østlige Deel af Sollerup By. Endvidere blev to Compagnier af 6te Linie-Bataillon commanderede frem til denne Byes nordlige Udkant.

Imellem Kl. 11 og 12 opkjørte Fjenden en Deling 12-pundige Granatkanoner og en Deling 6-pundige Kuglekanoner, som aabnede en heftig Ild imod Gaarden og vore Tirailleurkjeder. Men en Deling af Batteriet Glahn, som under Premierlieutenant v. Falbe rykkede frem til Assistance, tvang først Fjendens Kuglekanoner og dernæst hans Granatkanoner til Retraite. Dette Øieblik benyttedes til atter at fremsende under Capitain v. Dreyer et Compagni af 1ste Jægercorps, forat forhindre Fjenden i yderligere at afbryde Broen.

Fægtningen ophørte endelig imellem Kl. 3 og 4 Eftermiddag.

Under den Stilstand, der saaledes var indtraadt, beordredes Capitain v. Hedemann til at recognoscere Sollbro og Aaløbet i Nærheden af denne, for om muligen en Bro kunde slaaes noget sydligere. Det sidste fandtes imidlertid ikke gjørligt, da Terrainet her var høist ugunstigt for os, medens det tilbød Fjenden en dækket Opstilling.

Det varede næppe en Time, forend Fjenden atter lod stærke Infanteri-Colonner, med Cavalleri og Artilleri, rykke frem fra Jübeck. Af 3die Brigade var 1ste Jægercorps, 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon, en halv Escadron Dragoner og 2 Kanoner i den umiddelbare Nærhed af Sollbro. En større Styrke vilde Brigaden nødigen indvikle i Fægtningen paa dette Punkt, deels paa Grund af sin Instruction, og deels paa Grund af Terrain-Forholdene; men, da man overbeviste sig om, at den fremrykkende fjendtlige Styrke var 2 à 3 Batailloner, 2 Escadroner og 2 Batterier, og da man paa den anden Side fandt det urigtigt uden videre at opgive de allerede vundne Fordele, der vare vigtige med Hensyn til Overgangen over Trenen, som næste Morgen skulde iværksættes, besluttede Brigaden sig til at hiddrage Forstærkning. De øvrige 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon og Batteriets Granatkanondeling beordredes frem til Sollerup, den 4de Reserve-Bataillon opstilledes til umiddelbar Understøttelse foran Sollerup-Mølle, og den 8de Linie-Bataillon blev fra Jörl Kirke trukken frem til Nord for Sollerup-Mølle.

Kl. 5½ gjenoptog Major v. Wilster med 1ste Jægercorps og 2 Kanoner Fægtningen imod en overlegen Infanteristyrke, understøttet af 6 Kanoner. Fjenden aabnede en heftig concentrisk Ild, og 2 fjendtlige Compagnier i Stormcolonner forsøgte at forcere Broen, men modtoges saa eftertrykkeligen af Capitain v. Dreyer, at de, med et ikke ubetydeligt Tab af Døde og Saarede, maatte vende om paa Broens Midte. Efterat Granatkanondelingen under Capitain v. Stjernholm var kjørt op og havde aabnet sin Ild i Forbindelse med de 2 Kuglekanoner, førte Fjenden en meget overlegen Artilleristyrke i Ilden, formeentligen 2 Batterier, og beskød vort Artilleri concentrisk fra 2 Positioner. Artillerikampen var meget varm og vedvarede en god Time; men, da tilsidst vort Halvbatteri tillige paa nær Afstand blev beskudt af fjendtligt Infanteri, maatte Capitain v. Stjernholm trække sine 4 Kanoner ud af Ilden, og, da det syntes at være Fjendens alvorlige Hensigt at forcere Broen, fandt Brigaden det rigtigst at afbryde Fægtningen omtrent Kl. 8 Aften. Det 1ste Jægercorps blev successivt trukket ud af Ilden, og gik tilbage efter Halvbatteriet uden at være forfulgt.

Under Fægtningen var Egnen imod Syd og Øst, navnligen Hünning By, observeret af den 6te Linie-Bataillon

Da Fægtningen var endt og i Løbet af Natten stod Brigaden i Bivouak i Sollerup.

Af 1ste Divisions samlede Styrke var Avantgarden — 4de Brigade under Oberst v. Thestrup, med det 6-pundige Batteri Schultz og 2 Husarescadroner under Oberstlieutenant v. Torp — brudt op fra Bivouacen Nord for Oversø og havde allerede inden Klokken 3 Morgen ladet Egnen indtil Tarp og Smedeby, tilligemed Skoven Øst for Chausseen mellem Oversø og Smedeby afsøge. Derpaa rykkede den frem ad Chausseen, efterfulgt af 6te Brigade under Oberst v. Irminger, som var tildeelt det 12-pundige Batteri Lund.

Avantgarden marcherede i følgende Orden:

9de Linie-Bataillon og 1 Husarescadron, (Ritmester v. Brechwoldt) som Fortrav;
11te Linie-Bataillon og 2 Kanoner som Soutien for Fortravet;
Resten samlet og i behørig Afstand.

Ved Ankomsten til den sydlige Udkant af Smedeby blev 5te Reserve-Bataillon og 1/2 Deling Husarer commanderede mod Siversted forat besætte Passet Syd for Byen og oprette Forbindelsen med 2den Division ved Holming.

Kl. 8 naaede Fortravet Sydergholt Kro. Man fik her Underretning om, at en fjendtlig Patrouille nys havde forladt Stedet, og at Stenderup Skov (Vesterholt m. v.) sandsynligviis var besat af Fjenden. Fortravet gjorde Holdt ved Vandløbet Syd for Sydergholdt, en lille Lund, som ligger tætved Veien; den øvrige Styrke i selve Lunden, og 5te Reserve-Bataillon ved Siverstedpasset. Paa de udsendte Cavalleripatrouillers Melding, at Stenderup Skov var besat af fjendtligt Infanteri og nogle fremskudte Cavalleriposter, og da man ligeledes havde opdaget fjendtligt Cavalleri Sydvest for Clausholm, sendte Divisionsgeneralen en Adjutant til Hovedqvarteret i Smedeby forat indhente Tilladelse til at rense Skovene foran sin Stilling; thi endskjøndt Skoven rigtignok vilde tages lettere ved en samtidig Fremrykning af Armeen næste Dag, fandt man det dog misligt at udsætte sig for en Forsinkelse, der kunde være af de farligste Følger for 3die Brigades paatænkte Flankeangreb. Samtidigt med Adjutanten til Hovedqvarteret, sendtes der Underretning til 2den Division og Reservecavalleriet med Anmodning om at dække Divisionens Flanker.

Efter 1/2 Times Hviil brød Centrum op. 4de Brigade beordredes til at rense Stenderup Skov og rykke frem til Helligbækken, forat tage en Stilling i den sydlige Udkant af Elmholt Skov, med Forposter langs Vandløbet. Brigaden formerede sig Syd for Vandløbet ved Stenderup Kro (Bollingsted-Aa), i Skjul af de derværende Høider. 9de og 11te Linie-Bataillon deployerede som 1ste Træfning, under Oberst v. Staggemeyer, med Compagnicolonner paa begge Sider af Veien, og med 2 Kanoner og disses Bedækning paa Veien selv. 2den Træfning dannedes af 6te Reserve-Bataillon i Bataillonscolonne, og 2det Jægercorps tilligemed de 6 Kanoner stod foreløbigen bag Passet over Aaen.

Hammerich beskriver Angrebet paa følgende livlige Maade i sit tredie slesvigske Felttog:

„ — — Hurtig som ved en Manøvre udfoldede de danske Linier sig i det bakkede Landskab ved Stenderup Kro paa begge Sider af Bollingsted-Aa, Kjæderne kastedes ud, Compagnicolonnerne formerede sig langs med Veien, Husarer rykkede frem i Vest ved Vesterholt, Kanoner kjørte op. Bagved disse Tropper, der først kom i Ilden, valgte en Escadron en Stilling paa Høiderne, hvorfra den kunde gjøre Indhug, hvis det behøvedes, Jægerne besatte Aaløbet, Ambulancerne opplantede deres Faner, Folkene dulgte ikke deres Glæde; „Hurra! nu skal vi fremad!“ raabte de, idet de undersøgte Geværerne. Imidlertid herskede der just ikke almindelig den Forestilling, at Fjenden vilde gjøre stærk Modstand. Begyndelsen af Fægtningen tydede heller ikke hen derpaa,

Husarerne foretog en omgaaende Bevægelse, Udkanten af Vesterholt og Stenderup Skov kom i en Haandvending i vor Magt, en Bataillon gik rask frem imod Stenderup Hede. Fjenden blev med Kanon- og Geværild jaget tilbage til Bakkerne sydfor Helligbæk. Saarede indbragtes, deres Tanker vare endnu i Kampen, de ændsede ikke deres Saar, men gave sig endogsaa til at synge. Thestrups Forposter besatte Klokken eet Bredderne af Helligbæk tilligemed Kroen. Irmingers Brigade og Resten af Thestrups trak fra Landeveien ind paa Markerne og i Skovløkkerne ved Siden af den, Soldaterne begyndte at læsse Kogekjedlerne af Vognene, lukke Madposerne op og gjøre Alting færdigt til Middagsspise; man antog Dagens Arbeide for endt. — —"

Under dette Engagement blev Commandeuren for 9de Bataillon, Major v. Harbou, saaret i Armen af en Geværkugle, og Capitain v. Nörager overtog Commandoen af Bataillonen.

Efter en knap Times Forløb rykkede Fjenden imidlertid atter frem mod Helligbæk Kro med betydelig Forstærkning og aabnede en voldsom Gevær- og Kanonild mod vore Forposter. Samtidigt hermed gjorde han et Forsøg paa at omgaae vor venstre Fløi. I en Ruf bleve Kogekjedler og Madposer pakkede tilside, „frem! frem!" lød det mellem de danske Soldater, og man skyndte sig at blive færdig til Kampen.

Forposterne havde seet sig nødsaget til at gaae noget tilbage og indtage en mere dækket Stilling bag Hegnene tæt Syd for Popholt Kro, der var blevet besat af 2det Jægercorps. Endvidere bleve endnu to Kanoner af Batteriet Schultz trukne frem til Kroen, hvor de i Forening med Fortravets 2 Kanoner engagerede det fjendtlige Artilleri.

Paa venstre Fløi blev 5te Reservebataillon og den til sammes Undsætning fremrykkede 1ste lette Bataillon bekastede med Granater og stærkt trængt af den fjendtlige Overmagt. Brigaden sendte strax 11te Linie-Bataillon til Forstærkning, hvorhos 6te Brigade, efter Ordre af Divisionsgeneralen, lod Livgarden tilfods og 4de Forstærknings-Bataillon, efterfulgt af 2den Husarescadron, rykke frem over Stenderup til Understøttelse for venstre Fløi, som Oberst v. Irminger tog Commandoen over, medens Oberst v. Thestrup commanderede høire Fløi ved Popholt og Helligbæk. Fra Schleppegrells Division sendtes 13de Bataillon til Assistance for venstre Fløi.

Imidlertid var venstre Fløi bleven trængt noget tilbage, og Fjenden søgte at bemægtige sig Klapholt Hede; men da 4de Forstærkningsbataillon rykkede frem i yderste venstre Flanke, og 11te Liniebataillon samtidigt hermed stillede sig paa 5te Reservebataillons høire Fløi, kastedes Fjenden saa heftigt tilbage, at han intet senere Forsøg gjorde paa at trænge frem ad denne Kant. Vor Tirailleurkjæde holdt derefter Hegnene og Skovens sydlige Udkant besatte, og Oberst v. Irminger lod Bataillonerne ordne sig og sendte den fornødne Styrke tilbage forat opstille sig som Reserve bag Skoven.

Imidlertid havde Kampen været ligesaa varm paa vor høire Fløi ved Popholt. Divisionsgeneralen beordrede 2den lette Bataillon frem ad Chausseen til Understøttelse for den derværende Deel af 4de Brigade, som nu, forstærket i venstre Flanke med 1ste og 2den lette Bataillon, greb Offensiven og kastede den langt overlegne fjendtlige Styrke tilbage over Høiderne Syd for Helligbæk og besatte Vandløbet. Det kostede ikke lidet, forend Helligbæk Kro atter kom i vor Magt. Den toges af 2det Jægercorps.

Det 12pundige Batteri Lund, som var trukket frem til Popholt under Bedækning af et Compagni af 1ste Reservejægercorps, kom ikke til Anvendelse.

Skoven var atter i vor Magt, og om Eftermiddagen mellem 6 og 7 indtoges den tidligere Forpoststilling. Klokken 8 afløstes Divisionen af 5te Brigade, der hele Dagen havde staaet som Reserve og nu afløste 4de og 6te Brigade, som efter en ni Timers Kamp nok kunde trænge til Hvile.

1ste Division gik derpaa tilbage i en Bivouakstilling Nord for Vesterholt, hvor den stod Natten over, dog med Undtagelse af 5te Reserve-Bataillon, der bivouakerede Nord for Passet ved Siversted.

Af 2den Division dannede 5te Brigade (Oberst Ph. v. Ræder) Infanteriet af Hovedreserven. Brigaden var Kl. 3 om Morgenen brudt op fra sin Bivouak ved Munkwolstrup og fulgte efter 1ste Division ad Chausseen. Om Eftermiddagen toges først en kort Bivouakstilling ved Sydерholt Kro, som Reserve for den ved Popholt og Helligbæk kæmpende 1ste Division; senere rykkede man derfra til en Bivouak ved Stenderup Bomhuus. I denne Stilling afgaves 3die Linie-Bataillon, 3die Forstærknings-Bataillon og 1ste Forstærknings-Jægercorps til Afløsning af den 1ste Divisions Forposter.

Den øvrige Styrke af 2den Division (Generalmajor v. Schleppegrell) rykkede tilligemed det dem tildeelte Cavalleri og Artilleri til en Bivouakstilling ved Hostrup, med en Avantgarde, bestaaende af 4de Linie-Bataillon, 10de lette Bataillon, 3die Jægercorps, 2 Kanoner og 1 Escadron, ved Havetoft.

Af hele Divisionen kom kun den 13de Linie-Bataillon i Fægtning, idet denne Bataillon om Formiddagen blev affendt fra Bivouaken ved Hostrup over Havetoft og Coloni-Husene til Klapholt Hede, til Understøttelse for den 1ste Divisions venstre Fløi. Bataillonen vendte tilbage til 2den Brigade Kl. 12 Midnat.

Reserve-Cavalleriet, med Batteriet Wegener, gik den 24de Juli til Tarp, uden at støde paa Fjenden.

Ligesaalidet var Reserve-Artilleriet (Oberst v. Fibiger) den Dag engageret, men fulgte efter 5te Brigade ad Chausseen til Smedeby, hvor der bivouakeredes Natten over, med Undtagelse af det 12-pundige Batteri Marcussen, som den 24de om Aftenen blev attacheret den 5te Infanteri-Brigade, og derfor bivouakerede i Forening med denne.

Hovedqvarteret var fra Kl. 10 Formiddag og Natten imellem den 24de og 25de Juli i Smedeby. Om Aftenen Kl. 9 udgaves efterstaaende Befaling, der indeholdt de nødvendige Modificationer i den almindelige Disposition:

„Angrebet paa Fjenden foretages imorgen, den 25de Juli, i Hovedtrækkene overeensstemmende med den under 23de givne Disposition. De Modificationer, som træde i Kraft, ere følgende:

Den 5te Brigade, som efter Fægtningen idag har afløst den 1ste Division, og taget Stilling ved Helligbæk, stilles under den 2den Division;

Angrebet paa Fjenden imellem Ahrenholz- og Langsø, saavelsom Bevægelsen imod Bedelspang, foretages af den nu forenede 2den Armeedivision. Den 1ste og 2den Brigade ved Havetoft bryde i dette Øiemeed op Kl. $1^1/_2$ Morgen, medens den 5te Brigade rykker frem paa en Tid, der fastsættes saaledes af Divisionen, at Angrebet udføres samtidigt.

Den 1ste Division danner Hovedreserven for Angrebet, tilligemed Reserve-Artilleriet og Reserve-Cavalleriet.

Dette Sidste støder til Chausseen ved Idsted Kro, naar Skoven her, i nærmeste Omkreds, er i vor Besiddelse; saavidt muligt vil Reserve-Cavalleriet forinden være opmærksom paa den 3die Brigades Bevægelser.

Den 3die Brigade udfører Fremrykningen til Silbersted og Angrebet herfra ved at bryde op Kl. 3 Morgen."

II.

Den 25de Juli.

Det var 5te Brigade under Oberst Ph. v. Ræder, hvem det tilfaldt at aabne Kampen. Omtrent Kl. 4 begyndte Angrebet; Solen stod blodrød og glimrende op, men strax efter blev Himlen overtrukken, det begyndte at ruske, Regnen blev stærkere og stærkere og strømmede tilsidst ned. Brigadens Fremrykning var skeet i to Træfninger, nemlig: 5te Forstærkningsbataillon, 3die Forstærkningsbataillon og 1ste Forstærkningsjægercorps i første, og 3die Liniebataillon, 2den Forstærkningsbataillon og 2det Forstærkningsjægercorps i anden Træfning.

De fiendtlige Forposter, som stode en tre til fire hundrede Skridt Syd for Helligbæk, bleve i en Haandevending kastede tilbage af vore Blænkere. De fiendtlige Reserver rykkede frem og besatte Høiderne, og en heftig Tirailleurild begyndte. Vest for Chausseen opkjørtes ligeledes et fiendtligt Batteri, som senere understøttedes af Ilden fra de fiendtlige Forskandsninger. Paa vor Side tog Batteriet Marcussen, under Bedækning af et Compagni af 1ste Reservejægercorps, Stilling paa Chausseen, og samtidigt med Tirailleurilden opstod nu en heed og langvarig Artillerikamp. Efterat Batteriet Marcussen i flere Timer havde holdt Stand med 16 fiendlige Kanoner, ankom Batteriet Lund til dets Understøttelse. Hele Artillerikampen varede derefter omtrent fem Timer.

Paa Grund af den voldsomme Kanonild saae Brigadens Infanteriafdelinger sig nødsagede til at forlade Chausseen og holde sig noget til Venstre, eftersom Generalmajor v. Schleppegrells Colonner fra Øvre-Stolk endnu ikke kom tilsyne paa Brigadens venstre Fløi. Men da Fienden udviklede en Mængde Tirailleurer i Mosen foran vor høire Fløi (Bøgmosen), bleve Brigadens Afdelinger derved dirigerede over til Høire. Her bestod 5te Forstærkningsbataillon, 3die Liniebataillon og tilsidst den største Deel af 3die Forstærkningsbataillon en varm og anstrængende Tirailleurfægtning.

Det regnfulde taagede Veir og Krudtdampen, der hang ubevægelig over Markerne, gjorde det næsten umuligt at oversee og lede Troppernes Bevægelser. Man saae kun Glimtet af Skytset, Ilden af Fiendens Signaler og Røgstøtterne af brændende Bygninger. Den Styrke, Fienden pludseligt udviklede i den store Bøgmose, Vest for Chausseen, saavelsom i Ryggen af Brigaden ved Bøgholt Krat, syntes at vidne om en stærk offensiv Bevægelse, der truede med at standse Colonnernes Udvikling og Fremrykning. 6te Brigade sendtes derfor i sydvestlig Retning til Understøttelse for 5te Brigade. —

Vi tillade os her at laane følgende livlige Billede af Kampen i Centrum fra Hammerichs „tredie slesvigske Felttog:"

„ — — Allerede tidlig paa Morgenen viste Kampen i Centrum sig i sin fulde Vildhed. Trommernes Hvirvlen, Hornenes og Trompeternes Lyd, de Befalendes Raab, Soldaternes Hurra, Geværernes Knalden, Kanonernes Brølen dannede i Forening et rædselsfuldt Chor af Toner, der rullede hen over den ellers saa stille Hede. Lig store Masser af Skygger bevægede de Kæmpende sig imod hinanden midt i denne Dunkelhed, som Krudtdampen og den strømmende Regn frembragte; hvor uhyggelig blev ikke Kampen imod en ofte næsten usynlig Fiende! Damp og Taage drev ind paa de Danske, den

hindrede de fjendtlige Artillerister i at tage sikkert Sigte, men den hindrede ogsaa vore Bevægelser. Det begyndte at see truende ud. Bataillonerne af første holsteenske Brigade under Baudissin bevægede sig rask frem imod vort Centrums høire Flanke, deres Hurraer nærmede sig, deres Styrke kunde man ikke oversee, de toge den fortræffeligste Stilling imellem store Moser, i Udkanten af Skovgrupperne ved Engbro. Dertil kom, at det danske Infanteries Fremrykning gik for sig ved Siden af Hovedveien over lutter uveisomme Uforer. Ikke en Kanon, ikke engang en Ordonants tilhest kunde her komme frem, Soldaterne stode heelt blottede for Fjendens Ild, kun sjælden kunde de finde en tarvelig Dækning bagved en Tørvestabel. De maatte hoppe fra Moseknold til Moseknold, de sank ofte ned i Dyndet indtil midt paa Livet, Enkelte vare nærved at falde i Afmagt. Dog forlod Munterheden dem ikke: „der skal hoppes, paa Komando hop!" lød det fra Klyngerne, de loe, og hvem der kunde det sprang fremad. Ikke alene Geværkugler, men tillige Kanonkugler og Granater sloge ned allevegne, Mandefaldet paa begge Sider blev stort. Den holsteenske General Baudissin var blandt de første Saarede, Komandeuren for Avantgarden, Oberst Gerhardt, blev let saaret. Mellem Rør, Sumpe og Lyngknoller laae Døende og Døde. Det blev snart umuligt for Lægerne, i disse lange fægtende Linier at skaffe Hjælp til Alle, der trængte til den. Dagen efter Slaget traf man endnu paa levende, heelt forsmægtede Mennesker blandt Skarerne af Lig, som bleve trukne ud af Moradset. Baade de Danske og Holstenerne maatte, alt eftersom de gik frem eller tilbage, lade Saarede ligge mellem Linierne, udsatte for en dobbelt Ild. Den gjensidige Forbittrelse var stor; her eet Exempel. En dansk Officeer blev efterladt liggende i sit Blod med knuust Laar, Fjender omringede ham; en Holstener vilde slaae ham Panden ind med sin Geværkolbe, en anden hugge ham ned med hans egen Sabel, dog ilede Besindigere til og forhindrede Ugjerningen. Altid flere og flere Fjender kom tilsyne i Skovkanten, bestege Hegnene, lagde an og brændte løs næsten i Ryggen af Hovedkvarteret paa Helligbækbakker; Spidskuglerne pebe omkring Generalen og hans Officerer. Denne Flankeild tvang tilsidst Afdelinger af de Danske vestfor Veien til at gaae tilbage, Undsætningen fra Reserven kunde ikke strax skaffe dem Rum, Skaaret i Slaglinien var dybt. Da hastede høiere Befalingsmænd til, Oberst Irminger sprang selv af Hesten og opmuntrede Folkene med indtrængende Ord. „Er det Jer, som man kalder Ildbataillonen," raabte Officererne til de kjække Sjællændere. Ordenen blev gjenoprettet; Bataillonerne rykkede imod Skovene ved Engbro, en Deel af Reserveartilleriet kjørte op i Batteri. Fægtningen i den store Bogmose blev nu staaende, efterhaanden traf den imod Syd; omtrent paa dette Punkt af den sprang en Krudtvogn, hvis Kugler og Vognstumper udbredte Ødelæggelse i Holstenernes Rækker. Imidlertid var Oberst Ræder østfor Veien med sin halve Brigade gaaet imod Idsted-By, der lignede et detascheret Fort foran den fjendtlige Hovedstilling; fra Huse, fra Hegn lynede det ham imøde, Kampen blev haard. — —"

— Efter 6te Brigades Fremrykning fortsattes Kampen i længere Tid i den uveisomme Mose og Krattet, indtil Fjenden endelig trak sig tilbage og Brigadens Afdelinger kunde ordnes til den videre Fremrykning mod Idsted Kro.

Paa venstre Fløi dreiede Kampen sig især om Idsted By, hvor 1ste og 2det Forstærkningsjægercorps og 2den Forstærkningsbataillon, der i Forstningen stod som Reserve, fægtede med megen Tapperhed og Udholdenhed. Ogsaa her var Kampen heftig og langvarig; den brændende By blev efter to Timers Kamp taget, men maatte atter opgives, da Fjenden bestandigt trak Forstærkning til sig og overøste Vore med en stærk Granat- og Kardætskild. Men efterat 3die Reservejægercorps af 2den Brigade, og senere 5te Reservebataillon af 4de Brigade havde blandet sig i Fægtningen, hældede

Seiren til vor Side. Ved et raskt Bajonetangreb kastedes Fienden ud af Idsted By og gjorde intet senere Forsøg paa at tage den tilbage.

Den 1ste Divisions 4de og 6te Brigade vare Kl. $3^1/_2$ Morgen rykkede frem fra deres Bivouaker. Af 6te Brigade detacheredes strax to Compagnier af 1ste Forstærkningsbataillon til Helligbæk-Kro, for derfra, saasnart den 5te Brigade havde vundet Terrain, at gaae til Engbro og besætte dette Pas, som Reserve-Cavalleriet skulde passere. Eet Compagni af samme Bataillon var alt den foregaaende Dag attacheret Reserve-Cavalleriet, og eet Compagni blev senere afgivet som Bedækning for Batteriet Mossin.

Den 6te Brigade gik frem ad Chausseen, fulgt af Batterierne Lund og Schultz, den 4de Brigade over Stenderup ad de østlige Skovveie, og optog under denne Bevægelse den 5te Reservebataillon. Efterat have passeret Skoven, indtoges en Reservestilling i 2 Træfninger i Bataillonscolonner, bag Høiderne Syd for Helligbækken, hvor en Husarescadron stødte til 4de Brigade og opmarcherede bag 2den Infanteri-Træfning.

Den 5te Brigade var, som ovenfor beskrevet, alene og uden Understøttelse fra 2den Division indviklet i en hæftig Fægtning. Det var kort efterat den 6te Brigade var deboucheret ved Helligbæk, at den 5te Brigades høire Fløi blev haardt trængt, og den 2den lette Bataillon blev derfor sendt til Assistance ud over Mosen mod Bogholt Kro. Bataillonen kom strax i en stærk Ild ved at optage 3die Liniebataillon og 5te Forstærkningsbataillon, der maatte vige tilbage for Overmagten. Ogsaa de mod Engbro detacherede Compagnier af 1ste Forstærkningsbataillon vare komne i Engagement ved at understøtte den 3die Liniebataillon.

Fienden, der havde Passet ved Engbro og det ved samme beliggende Krat stærkt besatte, vedblev imidlertid med forøget Kraft at trænge frem imod vor høire Fløi. Den 6te Brigade sendte derfor endvidere den 1ste lette Bataillon og noget senere det disponible Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps til Understøttelse. Efter en meget hæftig Kamp blev Fienden nu vel dreven ud af Krattet ved Engbro, men ved ny Forstærkning satte han sig atter i Besiddelse deraf og tvang vor høire Fløi til at indtage en noget tilbagetrukken Stilling, hvorefter Fægtningen for en Tidlang blev staaende.

Henimod Kl. 6 maatte ogsaa den 4de Brigade afgive den 9de og 11te Liniebataillon under Oberst v. Staggemeyers Commando, for at understøtte de i vestlig Retfremrykkede Batailloner og den 6te Brigade. Disse to Batailloner indtoge i dette Øiemeed en Stilling strax Vest for Chausseen, og, efterat den sidste Bataillon af den 6te Brigade, (dog med Undtagelse af Livgarden tilfods), nemlig den 4de Forstærkningsbataillon, var beordret frem til Forstærkning for vor høire Fløi, anvendtes dertil ogsaa den 11te Liniebataillon, og hele Linien gik derefter over til Angreb paa Bogholt og i Retning til Gammellund. Fienden blev kastet og veeg tilbage; vor høire Fløi vandt igjen Terrain, og Engbro besattes af de to Compagnier af 1ste Forstærkningsbataillon.

Neppe var saaledes, efterat Overcommandoen havde disponeret over Storstedelen af Reservebrigadens Afdelinger, Fiendens Angreb paa vor høire Fløi tilbageviist, da de første Efterretninger modtoges om Kampen ved den 2den Armeedivisions Colonner, som skulde rykke frem over Øvre-Stolk.

Efter Ordre var den samlede Styrke af 2den Division brudt op fra sine Bivouaker i Hostrup og Havetofte, Klokken 1$^1/_2$ om Morgenen. Schleppegrells Fyrighed havde holdt ham vaagen hele Natten med at udstede Ordrer og træffe Forberedelser til Kampen, og da Colonnerne marscherede forbi ham, tiltalte han dem paa sin sædvanlige korte og kraftige Maade og yttrede, at nu vare de vel rigtigt fornøiede.

Ved Ankomsten til Klapholdt bleve 4de Liniebataillon, 10de lette Bataillon og 3die Jægercorps, det 6-pundige Batteri Dinesen, $^1/_2$ Escadron Dragoner under Premierlieutenant v. Deichmann og Halvdelen af 4de Ingenieurdeling under Capitain v. Thulstrup detacherede mod Bedelspang, det Hele under Brigadecommandeur Oberst v. Krabbes Befaling.

Divisionens Gros marcherede derimod fra Klapholdt i følgende Orden:

Som Fortrav, under Oberst v. Læssøe, den 12te lette Bataillon med en Deling Dragoner under Secondlieutenant v. Crone, 2 Granatkanoner af Batteriet Baggesen under Premierlieutenant v. Lonborg, og $^1/_2$ Ingenieur-Deling;

Hovedstyrken, under Brigadecommandeur Oberst v. Baggesen, i følgende Orden:

$^1/_2$ Dragon-Escadron Buchwaldt og

$^1/_2$ Dragon-Escadron Meyer,

en Ingenieur-Deling under Premierlieutenant v. Baudiß,

6 Kanoner af Batteriet Baggesen, med et Compagni (Capitain v. Middelboe) af 2den Reserve-Bataillon som Bedækning,

de øvrige 3 Compagnier af 2den Reserve-Bataillon,

$^1/_2$ Deling Dragoner,

3die Reserve-Jægercorps,

5te Linie-Bataillon,

$^1/_2$ Ingenieur-Deling, og

13de Linie-Bataillon.

Ifølge Divisionsgeneralens Disposition skulde denne Styrke rykke fra Øvre-Stolk mod Idsted i 2 Colonner: den høire, bestaaende af 12te lette Bataillon, 2den Reserve-Bataillon og 13de Linie-Bataillon, skulde directe angribe Idsted-By, og den venstre, bestaaende af 3die Reserve-Jægercorps og 5te Linie-Bataillon, skulde understøtte dette Angreb ved at gaae østenom Idsted-Sø mod Passet imellem denne Sø og Lang-Søen.

Bag begge Colonner fulgte som Reserve, under Divisionsgeneralens umiddelbare Befaling:

1ste Reserve-Bataillon,

2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, og

det 6-pundige Batteri Just.

Allerede fra Høiderne Syd for Klapholt saaes den 5te Brigade i et stærkt Engagement Sydøst for Helligbæk, og det varede ikke længe, førend der ogsaa ved Boglund hørtes en Kanonade, der dog snart trak sig hen ad Bedelspang. Divisionsgeneralen, der midlertidigen havde overgivet Commandoen over Reserven til Oberstlieutenant v. Henckel, reed i Teten af 2den Brigade og paaskyndte med stor Iver Fremmarschen.

Da Fortravet ankom til Øvre-Stolk, sendtes Cavalleri-Delingen ind igjennem Byen, og en Division af 12te Bataillon i venstre Flanke sydefter henimod Lang-Søen. Den fremsendte Cavalleri-Deling meldte, at Byen var ubesat og den 12te Bataillon passerede den saa hurtigt som muligt, forat de efterfølgende Afdelinger kunde vinde Plads til Udvikling.

Efter Divisionsgeneralens Befaling foretoges her en Forandring i Dispositionen. Den 12te Bataillon marscherede i mere sydlig Retning, istedetfor at rykke paa Idsted

i Teten af den høire Colonne, og stødte allerede 600 Alen Syd for Byen paa Fjenden, der havde besat Krattet Nord for Idsted. Bataillonen gik strax over til Angreb, og Granatkanondelingen chargerede et fjendtligt 6-pundigt Batteri, som stod i en Position omtrent 1800 Alen Sydvest for Landsbyen. Ved dette Angreb faldt Oberst v. Læssøe ude i sin Bataillons Blænkerkjede.

Da Teten af 2den Brigades Hovedstyrke naaede den nordlige Indgang til Øvre-Stolk, der hvor Veien deler sig, befalede Divisionsgeneralen en Bataillon — den, der var nærmest ved Haanden — sendt til Romeck, hvorefter Brigaden strax lod det 3die Reserve-Jægercorps og ½ Cavalleri-Deling afmarchere i sydvestlig Retning. Medens denne Ordre blev udført, reed Generalmajor v. Schleppegrell med sin Stab igjennem Byen, fulgt af de to halve Escadroner, Batteriet Baggesens 6 Kanoner og 2den Reserve-Bataillon. Paa en Høi omtrent 1000 Alen Syd for Byen, hvilken Granatkanondelingen nylig havde forladt, lod han Batteriet afprodse og chargere mod Idsted. De 3 Compagnier af 2den Reserve-Bataillon fortsatte imidlertid deres Marsch efter 12te lette Bataillon, og ligeledes blev 5te Linie-Bataillon af Generalen beordret til at følge i samme Retning.

Kort efterat disse Batailloner vare blevne engagerede, og Batteriet Baggesen havde aabnet sin Ild, faldt Skud i og ved Øvre-Stolk, og et Huus begyndte samtidigen at brænde. Det heed sig, at Bønderne skøde paa 13de Bataillon, der var i Begreb med at rykke igjennem Byen, og Generalen gav Befaling til at rense Byen. Stabschefen ved 2den Brigade, Capitain v. Kranold, sprængte tilbage til Øvre-Stolk og faldt ved Indgangen, truffen af en Kugle i Brystet. Divisions-Adjutanten, Premierlieutenant v. Baupell var beordret tilbage til Byen, med en Deling Dragoner under Premierlieutenant v. Nellemann, men Dragonerne vendte snart tilbage med betydeligt Tab. Under en Attaque var Lieutenant v. Nellemann falden, Lieutenant v. Baupell saaret, og Divisions-Adjutanten Capitain v. Baudiß, der netop ankom til Byen og sluttede sig til Attaquen, overreden, efterat hans Hest var skudt.

Umiddelbart derpaa faldt fjendtligt Infanteri, med fremsendte Tirailleurer, os i venstre Flanke. Det kom deels fra Øvre-Stolk, hvor man antog det for at have været skjult i Husene, deels fra Sædemarkerne Sydøst for Byen, hvorhen det sandsynligviis er blevet dirigeret fra Fjendens Løbebro over Lang-Søen ved Gyldenholm. Kanonbedækningen under Capitain v. Middelboe, det eneste tilstedeværende Infanteri, gik frem imod det fjendtlige Angreb, men var for svag til at standse den meget overlegne Styrke. Divisionsgeneralen, der ikke vilde vige Pladsen, besluttede nu at anvende Cavalleriet og selve Artilleriet til Stillingens umiddelbare Forsvar, men dette lykkedes ligesaa lidet. De fjendtlige Tirailleurer laae dækkede bag et Hegn og skøde paa 100—150 Alens Afstand med Taprifler. Forgjæves kastedes af et Par Kanoner paa kort Afstand Granater imellem de fjendtlige Skytter; forgjæves gjorde en Deel af Cavalleriet, paa Generalens Opfordring, tre Indhug; forgjæves søgte man endeligen at tilkalde Infanteri fra Øvre-Stolk, i hvilken brændende By en heftig Gade- og Huus-Kamp rasede. I mindre end en Time lede vi her et stort Tab: den tappre General v. Schleppegrell faldt, dødeligt saaret under et af Cavalleriangrebene; hans Stabschef, Oberstlieutenant v. Bülow, blev haardt saaret; Batterichefen, Capitain v. Baggesen, faldt i Fangenskab, og 2 af hans Kanoner erobredes af Fjenden. Foruden endeel andre Officerer, faldt her Premierlieutenant v. Carstensen, som ved egen Opoffrelse søgte at befrie Capitain v. Baggesen, og af Underofficerer og Mandskab omtrent 70 Mand; idetmindste 90 Heste vare dræbte, saarede eller tagne af Fjenden.

Den 13de Linie-Bataillon var bleven overfaldet ved Marschen igjennem Øvre-

Stolk. Da Teten havde naaet Byens søndre Udgang, blev Bataillonen fra de nærmeste Huse og Haver beskudt i sin venstre Flanke saaledes, at Fremrykningen maatte standses. Et Par Compagnier besatte de nærmeste Huse og Haver, den øvrige Deel af Bataillonen Byens Midte og den nordlige Indgang. Skytterne bleve sendte ud i østlig Retning og kastede i Begyndelsen Fjenden rask tilbage; efter en haardnakket Kamp trængtes imidlertid Bataillonen til den nordlige Side af Byen. Under denne Tilbagegang faldt Bataillonscommandeuren, Oberst v. Trepka.

Efterat have fulgt Rapporten, tillade vi os at laane Hammerichs livfulde Skildring af Overfaldet.

— — „Ved den samme Tid — nemlig som Læssøe faldt — holdt General Schleppegrell, Oberst Baggesen, en Escadron og 6 Kanoner med Kanonbedækning paa en Høide, et Stykke Vei Sydvest for Øvre-Stolk, hvorfra der var en viid Udsigt over den vestlige Egn og over de store, brune Banker, som dale ned imod Søen; Kanonerne havde aabnet deres Ild. Da blev Generalen opmærksom ved den pludselige Skydning bagved, Kikkerterne rettedes imod Stolk, man saae et Huus brænde. „Det er vist Fjendens Signal!" udbrød Oberst Baggesen, Andre troede, at Byens Befolkning havde grebet til Vaaben. Men det var ikke Fjendens Signal, det var ikke en Flok oprørske Bønder, det var Fjenden selv.

Willisen, ængstet ved Meldinger om den Styrke, de Danske traf sammen i Øster, havde ladet sine Baunelinier tænde. Dette var det aftalte Tegn for v. d. Horsts og Abercrons Brigader til at styrte sig over den venstre danske Fløi; samtidig skulde hele Linien bevæge sig fremad til Modangreb i nordlig Retning og imod Grydeskov. Og det var øieblikkelig sat iværk; Abercron kom frem fra Vedelspangpasset, Horst igjennem Langsøens Vadested og over dens Løbebro. Denne General med en dristig Aand, men lille af Figur, hvorfor Soldaterne skjemteviis kaldte ham „Gjærdekongen," forstod at sætte Ild i sine Folk, og han gjorde det nu. Ad Colonneveien, der var lagt dækket gjennem en Moselavning, havde hans Bataillоner besteget Bankerne Nord for Søen. Ingen ventede dem her, thi de indhentede Efterretninger angave for Løbebroen en mere østlig Plads ved Sønder-Fahrensted; et Veir, hvor man ofte ikke kunde see hundrede Skridt foran sig, begunstigede deres Marsch, voldsomt kilede de sig ved Øvre-Stolk ind i Baggesens Brigade, som de overskare i to Dele.

Et Compagni af 13de Bataillon marscherede just i en snæver Gyde mellem de yderste sydlige Huse i Byen, Bataillonen ilede fremad, i Syd ventede den at see sin Fjende. Da smeldede det løs fra Øster, i 20 Skridts Afstand, paa kryds og paa tværs, fra Hauger, Huse, Steengjærder og levende Hegn. Folkene standsede og søgte Dækning. Flere og flere Fjender kom frem saa pludselig, som de voxede op af Jorden, de danske Officerer gjorde de største Anstrengelser, deres høie Raab lode gjennem Fægtningens Bulder, de vilde ordne Forvirringen; Alt forgjæves, 13de Bataillon var sprængt i Stumper og Stykker.

De Danske kunde i Overraskelsens Øieblik ikke forklare sig Angrebet paa anden Maade, end ved at antage et fjendtligt Baghold. En Stund troede de sig fuldstændig afskaarne. „Ja, det hjælper ikke hvad man siger," sagde Soldaterne, „for vi ere dog omgaaede." General Schleppegrell sendte to Adjutanter med en Deling Dragoner imod Byen. Dragonerne sprængte afsted. „Aa, hug det Snavs ned!" blev der raabt til dem underveis, thi her troede man endnu, at den største Deel af Forvirringen var afstedkommet af oprørske Bønder. Men istedetfor paa Bondehobe traf Dragonerne ved Indgangen til Byen paa et Compagni Holstenere, som modtog dem med Flinteskud. Tilhøire og tilvenstre faldt Folk og Heste, alligevel adsplittede Delingen, med Sablen

i Haanden, de nærmeste Fiendtlige, den sprængte videre frem, indtil den stødte paa en samlet Styrke, imod hvilken deres Indhug prellede tilbage. Mange faldt, Flere bleve gjorte til Fanger, Myrderiet var frygteligt, Dragoner, Heste, Fodfolk styrtede forføde, over Saarede og Døde fortsattes Kampen, bestandig vildere. Capitain Kranold, Baggesens Stabschef, var ilet til Byen, forat indhente nøiere Efterretninger; han kom aldrig mere tilbage, gjennemboret af Kugler sank han ned af Hesten og døde. 13de Bataillon havde imidlertid samlet sig nogenlunde i mindre Afdelinger, den forsøgte at storme, skjøndt uden Held, den trak sig til den nordlige Udkant af Byen. Her faldt dens Commandeur Oberst Trepka, i en mørk, af svære Hegn omgiven Vei, just som han vilde springe op ved Hjælp af en Busk, forat faae en Oversigt over de Kæmpende.

Strax efterat Fienden havde angrebet Stolk, nærmede hans tætte Kjæde sig til Høiden, hvor General Schleppegrell holdt. Kugleregnen blev yderst heftig, men Generalen var ikke til at formaae til at forlade et saa truet Punkt, han vilde seire eller døe. Han kastede Kanonbedækningen imod Fienden, den var for svag. Den ene Gang efter den anden lod han Dragonerne gjøre en Sværmattake; mellem disse Hækker formaaede de Intet, Heste og Mennesker laae ovenpaa hinanden, mange Dragoner hoppede omkring tilfods. Ritmester Meyer, dødelig saaret, meldte sig fra Tjenesten; „De er en brav Mand," sagde Generalen og klappede ham paa Skulderen, „De har gjort Deres Pligt." Oberstlieutenant Saurbrey fik ved det sidste Indhug, kort før Schleppegrell faldt, sin Hest skudt; pludselig saae han sig ene midt imellem Fiender, han forsøgte at undflye tilfods, men forfeilede Veien; i et Krat blev han tagen til Fange af en fiendtlig Officeer og maatte følge med ham. De havde imidlertid ikke gaaet længe sammen, før denne spændte sin Sabel fra og rakte den til Saurbrey. „Nu er jeg til Gjengjæld Deres Fange," sagde han, thi han saae sig omringet og afskaaret med sine Folk. Og ligesom Saurbrey bragte flere et Øieblik fangne danske Officerer Fanger tilbage under den Forvirring, der fandt Sted paa begge Sider, Danske og Holstenere laae imellem Hegnene, indhyllede i Regnskyer og Krudtrøg; ukjendelige for hverandre; ikke sjælden fyrede de paa deres Egne.

Midt i den vilde Fægtning havde Generalen ladet to Kanoner kjøre ind paa en Kobbel og Hegnene bekaste med Kardætsker. Fienderne stormede og bemægtigede sig dem; Batterichefen, Capitain Baggesen, havde vovet det Yderste for at redde dem, han vilde just fornagle den ene, da strakte Holstenerne deres Bajonetter imod ham, han faldt i Fangenskab. Schleppegrell følte sig truffen i Halsen af en mat Kugle. „Hvor det gjorde voldsomt ondt!" udbrød han og lod sig i Hastværk undersøge; han havde ingen betydelig Skade lidt. Der blev tyndere omkring ham, netop imod dette Sted rettede Fienden sine Tapkugler; Mange faldt, Flere og Flere begave sig efterhaanden bort. „Børn, gaae dog fremad!" raabte han, „eller vil I forlade mig? Jeg bliver her, det gjælder min Ære." Hans Ord vare en Bøn, de vare ogsaa ligesom en frivillig Indvielse til Døden. Han sankede en svag Deling Dragoner omkring sig, de eneste, der endnu vare kampdygtige. Da de i Førstningen trykkede sig, opmuntrede han dem; han vilde trodse Ulykken, han vilde fægte med som simpel Soldat, han vilde føre an imod Kobbelen, hvorpaa de tabte Kanoner stode, forat tage dem tilbage. Den lille Flok sprængte afsted, Generalen med et Par Officerer ved Siden af den. I et Nu havde Holstenerne kastet sig ind imellem Hækkerne og laae der vel forvarede; faldne Mennesker, andre Gjenstande, som Kampens Uorden havde spredt omkring, spærrede Veien; Kanonerne kunde ikke tages, fordi Bespændingen var borte. Dragonerne gjorde Omkring, Generalen, skjøndt modstræbende, blev revet med i Tilbagestrømningen. Da var det, omtrent Kl. 7, at en Geværkugle traf ham i Baghovedet, den gik ud igjennem

Panden, han sank ned af Hesten. „Rask, Folk, kun fremad!" raabte han segnende, hans Stemme døde hen i Bulderet, snart forlod Bevidstheden ham. Faa Minutter senere blev ogsaa hans Stabschef, Oberstlieutenant Bülow, saaret i Ryggen og af fjendtlige Soldater baaret bort paa Geværerne. Just som han var tæt ved Schleppegrell, kom han til sig selv, han formaaede et Par Holstenere til at gaae hen og see til denne. „Med den smukke gamle Mand," sagde de, „er der Ingenting videre at gjøre!" og førte saa Bülow med sig til Gottorp, hvor de lode ham ligge.

Ved Generalens Fald var den sidste Modstand paa dette Punkt hørt op. Han laae derfor upaaagtet, henslængt i en Grøft; endelig blev han af de Danske, der beholdt Pladsen, taget op og bragt til Flensborg, der udaandede han sin Heltesjæl. Danmark skulde seire, han skulde døe for dets Seir. Et af disse fuldkomment uhjemlede Soldatersagn, som vi kjende fra Ryes Død, vilde vide, at han var falden for en Bondes Skud. Fromt og mildt var Udtrykket i den faldne Helts Aasyn; hans Omgivelser havde bemærket Yttringer af ham, hvori der laae ligesom en Anelse om hans nære Død." — —

Imidlertid var Reserven under den kjække og koldblodige Oberstlieutenant v. Henckel rykket frem mod Øvre-Stolk. Efterat 13de Bataillon omtrent $^1/_2$ Time havde holdt sig i Byens Nordkant, hørtes der Kanonskud fra Batteriet Just i venstre Flanke, og Bataillonen gik nu over til Angreb, ført i Forening med Reserven af Oberstl. v. Henckel.

Den nordlige Halvdeel af Øvre-Stolk-By faldt snart i vor Magt; men ved en brændende Gaard omtrent i Midten af Byen blev Fægtningen atter staaende, da der paany indtraf Forstærkning for Fjenden. Efter nogen Tid opkjørte imidlertid 2 Kanoner af Batteriet Just, under Premierlieutenant v. Thestrup, midt i Byen, og chargerede mod de sydlige, af Fjenden stærkt besatte Huse, som derefter stormedes.

De i og ved Øvre-Stolk staaende fjendtlige Batailloner bleve herefter aldeles sprængte; de 2 Kanoner af Batteriet Baggesen, som Fjenden havde taget, bleve gjenerobrede af 1ste Reserve-Bataillon i Nærheden af Byen paa Veien til Idsted, og en stor Deel af de under Slaget gjorte Fanger tagne tilbage under vore Troppers Fremrykning.

Efter Generalmajor v. Schleppegrells Fald havde Commandeuren for 2den Brigade, Oberst v. Baggesen, midlertidig overtaget Befalingen over den 2den Division, hvis Afdelinger imidlertid tildeels vare uden indbyrdes Forbindelse Med Granatkanondelingen af Batteriet Baggesen og Kanonbedækningen, $^1/_2$ Compagni af 12te lette Bataillon under Capitain v. Bie, samt hvad der iøvrigt strax kunde samles af 2den Brigade, tog Obersten en foreløbig Stilling ved Romeck og afsendte herfra Mælding om det Forefaldne. De øvrige Kanoner af Batteriet Baggesen, der vare i en foreløbig ukampdygtig Tilstand og førtes af en saaret Officeer og 2 saarede Delingsførere, uden tilstrækkelig Ammunition og Bespænding, bleve af Obersten dirigerede ad Veien til Helligbæk henimod Chausseen, for atter at gjøres kampdygtige, hvilket ogsaa i kort Tid blev udført.

12te lette Bataillon, 2den Reserve-Bataillon og 5te Linie-Bataillon, som af Generalmajor v. Schleppegrell vare dirigerede mod Passet imellem Idsted-Sø og Lang-Sø, vare trængte frem østenom Idsted-Sø. Ved Forceringen af Passet bleve de beskudte fra 2 Skandser, hver besat med 2 Kanoner, samt af det fra Idsted-By og Øvre-Stolk retirerende fjendtlige Infanteri. Ikke destomindre vare de allerede om Morgenen omtrent Kl. 6 Herrer over det foranliggende Plateau, og beholdt dette tilligemed det nordøstlige Hjørne af Catharina-Skov besat i flere Timer. Fjendens

Artilleri blev forstærket med 2 Kanoner, og, da der vedvarende iagttoges Kamp i Ryggen ved Øvre-Stolk, ansaaes det for rigtigst at trække sig tilbage, saameget mere som det ikke lod sig vente, at en Afdeling af Vore for det Første vilde rykke frem over Idsted-By, ved hvis nordlige Indgang til den Tid ikkun fandtes et Compagni af 2det Forstærknings-Jægercorps under Capitain v. Falkenskjold og Escadronen Buchwaldt af 4de Dragon-Regiment.

Under Fægtningen imellem Søerne tog en Afdeling af 12te lette Bataillon, under Premierlieutenanterne v. Fønss og v. Brackel, en af Infanteri forsvaret fjendtlig Kanon, hvis Bespænding var borte. Tillige toges her paa forskjellige Steder endeel Fjendtlige til Fanger; men ogsaa vi tabte i denne Fægtning flere Officerer og Soldater, af hvilke sidste Nogle faldt i Fjendens Hænder ved at afskjæres fra det repasserede Defilee.

3die Reserve-Jægercorps, der efter Generalmajor v. Schleppegrells Befaling var sendt over Romeck tilligemed $^1/_2$ Deling Cavalleri, havde, da en stærk Skydning i Øvre-Stolk hørtes, anseet det for rigtigst strax at gaae frem til Angreb paa Idsted, hvor, som ovenfor mældt, 3 af den 5te Brigades Afdelinger allerede i længere Tid havde kæmpet med Fjenden om Besiddelsen af Byen. Efter en kort, men varm Kamp bleve Byen og de foranliggende Høider tagne; men ligesom den 5te Brigades Afdelinger maatte ogsaa dette Corps atter opgive Byen; Corpset gik tilbage over Vandløbet Nordvest for Idsted og tog derefter Stilling ved Chausseen.

Den commanderende General holdt fra Kl. 5 Morgen med sin Stab paa Høiderne ved Chausseen Syd for Helligbæk, og Kl. 8 Morgen modtoges her fra Oberst v. Baggesen de første Mældinger om Begivenhederne ved Øvre-Stolk. Af den 1ste Division sendtes strax Brigadecommandeur Oberst v. Thestrup med 2det Jægercorps, 5te og 6te Reserve-Bataillon og 2 Husarescadroner til Assistance for 2den Division, og Hovedreservens Infanteri blev saaledes for Øieblikket reduceret til Livgarden til Fods og 9de Linie-Bataillon.

Generalmajor de Meza, der befandt sig i den commanderende Generals Følge, befaledes kort derpaa at samle 2den Division henimod Idsted og derefter at overtage Commandoen over den. Af den commanderende Generals Stab afsendtes ham Capitain v. Hirsch som Stabschef og Capitain v. Krieger som Adjutant.

De indløbne Mældinger og Efterretninger om den 2den Division vare i saa høi Grad foruroligende, at der fra Overcommandoens Side maatte træffes saadanne Dispositioner, som sikkrede den 3die Brigades Forening med Hovedstyrken ved et ugunstigt Udfald af Kampen, og som især satte Overcommandoen i Stand til i indtræffende Tilfælde at disponere over en Styrke, der endnu var saa godt, som usvækket. Det blev derfor besluttet at tilbageholde 3die Brigade, uagtet man derved opgav dens directe Medvirkning, naar det, ved det fornyede Angreb, man var fast besluttet paa at foretage, lykkedes at kaste Fjenden ud af hans Position, og uagtet man ikke kunde gjøre Regning paa Brigadens Ankomst før henimod Natten. Den 3die Brigade gaves Ordre til saasnart som muligt at søge Forening med Armeens Hovedstyrke ved Idsted, ved om muligt at dirigere sin Marsch over Egebæk. Denne Ordre blev afsendt med en paalidelig Ordonnants, ledsaget af en Veiviser.

Oberst v. Thestrup dirigerede sine Batailloner til Passet over Mosetrækket Nord for Romeck; her detacherede han 2 Compagnier af 6te Reserve-Bataillon til Steenskov, som angaves endnu at være besat af Fjenden, medens de 2 andre Compagnier af samme Bataillon efterlodes som Soutien ved Passet. Med den øvrige Styrke rykkede Oberst v. Thestrup frem mod Idsted-By, 2det Jægercorps opdeployeret med Compagnicolonner og 5te Reserve-Bataillon som Reserve. Obersten søgte her at komme i

Forbindelse med den Deel af 5te Brigade, der fandtes Øst for Chausseen. Denne Forbindelse opnaaedes derved, at 2det Jægercorps tog en dækket Stilling noget vestligere og noget længere fremme, medens 5te Reserve-Bataillon besatte Høiderne Nordvest for Idsted. I denne Stilling indtraf, under Premierlieutenant v. Lonborg, 5 Kanoner af Batteriet Baggesen, hvilke, opstillede imellem 5te Reserve-Bataillon og 2det Jægercorps, beskjøde Fjenden. Ved Fremrykningen fra denne Stilling kom især deles hed 5te Reserve-Bataillon endnu i levende Engagement med Fjenden.

Generalmajor de Meza havde imidlertid samlet Afdelingerne af 2den Division og afsendte omtrent Kl. 9½ Mælding til Overcommandoen, at han havde omtrent 5000 Mand slagfærdige Tropper til sin Raadighed, samt at Oberst v. Krabbe, der til enhver Priis vilde holde Passet ved Bedelspang, dækkede den venstre Flanke.

Omtrent Kl. 10 Formiddag, efterat Øvre-Stolk og Omegn vare rensede for fjendtlige Tropper, stode den 2den Divisions Afdelinger saaledes:

12te lette Bataillon, 5te Linie-Bataillon, 1ste og 2den Reserve-Bataillon, en ½ Escadron af 4de Dragon-Regiment og Batteriet Just vare avancerede mod Passet imellem Idsted-Sø og Lang-Sø. Batteriet var kjørt op paa Høiden paa begge Sider af Veien; de øvrige Tropper stode, med en Tirailleurkjede foran, paa begge Sider af Batteriet, dækkede af et lidet Krat tæt Øst for Idsted-Sø. Fjenden havde besat den modsatte Side af Passet og tiraillerede imod vor Stilling, navnligen imod Batteriet, som derved tabte flere af Betjeningsmandskabet. Fra Fjendens Side deeltoge her 4 Kanoner i Fægtningen.

Paa den vestlige Side af Idsted-Sø stod 3die Reserve-Jægercorps, og af 5te Brigade, der ligeledes havde fortsat Fægtningen i Retningen mod Idsted, understøttede af Batterierne Marcussen og Lund, stode, henad Chausseen til, det 1ste Forstærknings-Jægercorps og den 2den Forstærknings-Bataillon, samt mere vestligt henimod Gammellund, 3die Linie-Bataillon og 5te Forstærknings-Bataillon.

I Nærheden af Øvre-Stolk befandt 13de Linie-Bataillon sig.

Endeligen stod, som Reserve, strax Vest for Idsted-By, Oberst v. Thestrup med 5te Reserve-Bataillon, 2det Jægercorps, 6te Reserve-Bataillon, og 5 Kanoner af Batteriet Baggesen.

Fjenden var efterhaanden gaaet tilbage i sin fordeelagtige og dominerende Stilling Syd for Idsted. Overcommandoen havde givet Befaling til at forcere denne Stilling ved et Bajonet-Angreb, men for at give den 1ste Armeedivision Tid til at samle sine Bataillоner, som havde afviist Fjendens Angreb Vest for Chausseen i Bøgmose og Bøgholt-Krat, og for tillige at forunde Infanteriet, hvis Kræfter vare stærkt medtagne, nogen Hvile, var det bestemt, at det almindelige Angreb skulde opsættes til Kl. 10½, og Fægtningen saalænge holdes staaende. Imod Fjendens Batterier, i Emplacementerne Nord for Skoven, opkjørte Batterierne Harthausen og Lund, og noget senere endnu Halvbatteriet Jonquières. 6te Brigade trak sine Bataillоner til Chausseen og ordnede dem i Colonner, for strax at kunde gaae over til Angreb i Forening med 2den Division, saasnart Artilleriilden havde gjort sin Virkning. Af 6te Brigade beordredes her 1ste lette Bataillon til som Reserve at følge 5te Forstærknings-Bataillon (5te Brigade), der skulde gaae frem imod Skoven i Fjendens venstre Flanke.

Efterat Artillerikampen havde varet omtrent 1½ Time, uden at det dog lykkedes at bringe det fjendtlige Skyts til Taushed, skredes henimod Kl. 11 til det befalede Hovedangreb.

Taagerne vare adspredte, det havde ophørt at regne, Kamppladsen var atter

bleven overflødig: ordnede og beredte til Fremrykning saaes vore Colonner paa Plainerne foran Fjendens Position.

Af 1ste Division vare 1 Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 4de Forstærknings-Bataillon og Livgarden til Fods i første Træfning, formerede i Compagnicolonner med fremsendte Skytter; 2den lette Bataillon fulgte til umiddelbar Understøttelse, og 9de og 11te Linie-Bataillon vare i Reserve. Disse Afdelinger angrebe Idsted-Skov i Forening med 5te Brigade, samt 5te og 6te Reserve-Bataillon, 2det Jægercorps og 5 Kanoner af Batteriet Baggesen, medens under Oberstlieutenant v. Henckels Befaling den 12te lette Bataillon, 5te Linie-Bataillon, samt 1ste og 2den Reserve-Bataillon, 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og Batteriet Just toge Passet imellem Idsted-Sø og Lang-Sø, og derefter trængte frem igjennem Catharina-Skoven.

Stormen blev udført med en uimodstaaelig Kraft og i fortrinlig Orden, uden at Colonnerne lede noget betydeligt Tab. Blandt de Faldne var Commandeuren for 4de Forstærknings-Bataillon, Major de Saint-Aubain, der blev dødeligt saaret af et Granatstykke.*) Fjenden blev ved første Anløb kastet paa hele Linien og levende forfulgt gjennem Skoven. Den 6te Brigades første Træfning tog i en fjendtlig Forskandsning 3 Kanoner, og, da en halv Escadron Insurgent-Dragoner i det Samme styrtede frem til Angreb, formerede Kjeden hurtigt Kredse og modtog det fjendtlige Cavalleri paa nær Afstand med en saa velrettet Ild, at endeel Ryttere og Heste faldt, og Resten tog Flugten.

Med Stormen var Dagens Udfald saa godt som afgjort, Fjendens Modstand var brudt, og efterhaanden ophørte den aldeles.

Den 6te Brigade, som var trængt frem til den sydlige Udkant af Idsted-Skov, beordredes derfra over Lyrskov til Schuby, som ved Ankomsten dertil allerede fandtes besat af Reserve-Cavalleriet, der, som nedenfor anført, allerede under begge Divisioners Fremrykning, var beordret frem for at forfølge Fjenden.

Reserve-Cavalleriet, under Generalmajor v. Flindts Befaling var nemlig, tilligemed det 12-pundige Granatkanon-Batteri Wegener, brudt op Kl. 2 Morgen fra Tarp og marcheret til Langsted, som Aftenen iforveien var besat med et halvt Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, og hvor Broen var istandsat af Brotrainet under Ingenieurcapitain v. Schrøder. Fra Langsted rykkedes videre imod Bollingsted, som naaedes henved Kl. 4. Fortravet, dannet af 6te Dragon-Regiments 2den og 3die Escadron under Oberstlieutenant v. Honnens, fandt Bollingsted besat af Insurgenterne. Stabschefen, Oberst v. Müller, sendtes derfor frem for at lede Angrebet paa Byen og medgaves 2 Kanoner under Premierlieutenant v. Lunn, samt 1 Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon. Da vore Granatkanoner aabnede Ilden mod den stærkt besatte By, opkjørte ogsaa Fjenden 2 Kanoner ved Veirmøllen Vest for Byen, som dog efter nogle faa Skud bragtes til Taushed. Kl. $6\frac{1}{2}$ stormede Compagniet, ført af Capitain v. Gørtz, under vore Granatkanoners Medvirkning, Bollingsted, som var barricaderet og besat af 2 Compagnier fjendtlige Jægere, til hvis Soutien 2 andre Jægercompagnier stode i Steenholt-Skov. Vel forsøgte Fjenden at tage Bollingsted

*) Der fortælles, at en Officeer, strax efter Saint-Aubain var truffet, kom hen til ham og sagde: „Herregud, Herr Major, har nu ogsaa en Spidskugle truffet Dem?“ — „Nei, kjære Ven,“ svarede Majoren pegende paa sit svære Legeme — „mindre end en Kanonkugle kunde ikke gjøre det af med mig.“

tilbage, men hans Angreb afviistes, og Compagniet Gørtz, til hvis Understøttelse Halvdelen af Escadronen Barth var sat af og havde formeret Kjede, holdt Byen, der tildeels var kommet i Brand.

Da Broerne vare afbrudte, og Steenholt-Skoven vidstes besat af fjendtligt Infanteri, kunde man uden forøget Infanteristyrke ikke tænke paa at trænge frem ad denne Vei. Mælding herom blev afsendt til Overcommandoen, som modtog den under den hæftige Fægtning, der havde udviklet sig i den 1ste Armeedivisions høire Flanke. Da der saaledes ingen Sikkerhed var for, at Reserve-Cavalleriets Medvirkning kunde opnaaes ved at lade det følge den ved Dispositionen foreskrevne Vei, beordredes det fra Langsted over Jalm og Chausseen til Helligbæk. Ved Bollingsted efterlodes Oberstlieutenant v. Honnens med 2 Escadroner, Compagniet Gørtz, 2 Kanoner og Brotrainet under Ingenieurcapitain v. Schrøder. Efterat denne Bevægelse var udført, toges en Opstilling Syd for Helligbæk paa begge Sider af Chausseen bagved 1ste Armeedivision. Under dennes Fremrykning og Stormen paa den fjendtlige Stilling fulgte Cavalleriet efter, indtil det ved Idsted Kro blev beordret frem for at forfølge Fjenden paa hans Tilbagetog. Der, hvor Veien til Lyrskov forlader Chausseen, modtog Cavalleriet Ordre til i dette Øiemeed at gaae frem over denne By. Den fandtes imidlertid besat af fjendtligt Infanteri og et Par Kanoner og rensedes derfor først ved nogle Granatskud af Batteriet Wegener, hvorefter Fremrykningen udførtes over Schuby. Ved Huusby sprængtes endeel fjendtlige Infanterister, hvoraf dog de Fleste undkom over de derværende levende Hegn, idet de lode Geværerne m. v. i Stikken.

Forfølgningen fortsattes herfra igjennem Klein-Dannewerk mod Groß-Dannewerk. I denne stærkt gjennemskaarne Egn fandtes imidlertid Veiene barricaderede og besatte af fjendtligt Infanteri, som modtog vort Cavalleri med en virksom Geværild. Uden Understøttelse af Infanteri blev det umuligt at trænge igjennem, og Reserve-Cavalleriet saae sig saaledes nødt til at opgive den videre Forfølgning.

Byerne Klein-Dannewerk og Huusby blve hver besatte med 1 Escadron, og den øvrige Styrke indtog en Bivouacstilling ved Lyrskov.

Den 5te Brigade, tilligemed 2den lette Bataillon rykkede ad forskjellige Veie igjennem Idsted-Skov og senere ad Chausseen mod Slesvig, med Undtagelse af 3die Linie-Bataillon og 5te Forstærknings-Bataillon, der fulgte den 1ste Divisions Bevægelser.

Den 2den Divisions øvrige Styrke avancerede, efterat de Afdelinger, der havde forceret Passet imellem Idsted-Sø og Lang-Sø, vare komne i Høide med de vestenom den førstnævnte Sø fremtrængte Afdelinger, til Neu-Behrent, hvor Batteriet Baggesen, som med Oberst v. Thestrup var fulgt igjennem Idsted By, atter stødte til 12te lette Bataillon og gjenforenedes med 2den Brigade. I Neu-Behrent vare under Fægtningen flere Huse geraadede i Brand; imidlertid ydede Fjenden her kun svag Modstand, og veeg snart aldeles henimod Kl. $4^1/_2$ Eftermiddag.

Fra Neu-Behrent detacheredes Kl. 4 Eftermiddag, under Oberstlieutenant v. Saurbrey, 2 Escadroner af 4de Dragon-Regiment (Ritmestrene v. Krieger og v. Buchwaldt) over Nybøl ad Bedelspang til, for at mælde sig til Disposition for Oberst v. Krabbe, der kort i Forveien var tillagt Ordre at forfølge Fjenden til Midsunde og besætte dette Pas.

Efter nogen Tids Ophold ved Neu-Behrent rykkede 2den Division over Katt und Hund og ad Fjendens Colonnevei Nord for St. Jürgen op til Chausseen og tog

sin sidste Stilling ved Tater-Kroen i Forbindelse med de ad Chausseen fremrykkende Colonner.

Medens Pöhler-Gehege og Thiergarten bleve afsøgte af 3die Linie-Bataillon, 3die Forstærknings-Bataillon og 1ste Forstærknings-Jægercorps, der fra Schuby affendtes for atter at forenes med 2den Division, rykkede denne, med 2den Brigade i Teten, igjennem Byen Slesvig og Landsbyen Bustorf til en Bivouac ved Dannevirke.

1ste Division havde tidligere indtaget en Bivouacstilling ved Schuby.

Den under Oberst v. Krabbe i vor yderste Venstre mod Vedelspang detacherede Troppestyrke havde den Opgave, at beskjæftige Fjenden ved dette Punkt og ved Søndre-Fahrensted, men uden nærmere Ordre skulde Passet ei forceres.

Fra Klapholt, hvor den 2den Divisions Hovedstyrke indslog Veien over Øvre-Stolk, fortsattes Marchen ad Midsunde-Veien. 4de Linie-Bataillon, 2 Kanoner og nogle Dragoner dannede Fortravet; 3die Jægercorps, som venstre Sidedækning, gik igjennem Ulsebv-Skoven. Strax efterat være passeret Klapholt, fandtes Veiene barricaderede, hvilken Forhindring dog snart blev bortryddet. Noget længere fremme ensilerede Fjenden fra en Høi hele Landeveien og holdt Terrainet paa begge Sider besat. Det var om Morgenen Kl. 3, at Fortravet her kom i Engagement. Kanondelingen beskjød den fjendtlige Stilling, og 4de Linie-Bataillon fordrev derpaa de Fjendtlige fra Hegn til Hegn indtil Bøglund. Ogsaa denne By toges snart, navnligen ved 3die Jægercorps's Angreb paa den østlige Side, og Fjenden trak sig nu skyndsomt tilbage til de Syd for Byen beliggende Høider, som han besatte med 4 à 5 Bataillonen Infanteri og 1 Batteri.

Angrebet mod den stærke Stilling udførtes af 10de lette Bataillon paa høire og 3die Jægercorps paa venstre Fløi, medens Batteriet Dinesen chargerede fra nogle smaae Høider Øst for Landeveien, og 4de Linie-Bataillon tilligemed Cavalleriet stod i Reserve. Fjenden gjorde kraftig Modstand, men blev omsider, ved vort Infanteries uforsagte Fremrykken, trængt tilbage til Skoven foran Vedelspang. Paa de af Fjenden forladte Høider fandtes nogle ubetydelige Indskjæringer og Løbegrave, der strax bleve sløifede. Imidlertid førte Fjenden friske Tropper i Ilden, og Kl. $4^1/_2$ om Morgenen blev Fægtningen staaende.

Da Insurgenterne nu ved gjentagne Angreb, navnligen igjennem Katbek-Skov, forsøgte at omgaae vor venstre Fløi, dirigeredes under Capitain v. Müller 2 Compagnier af 4de Linie-Bataillon Norden om denne Skov. Batteriet Dinesen beskjød den foran Vedelspang værende Skov og bestrøg tillige Indgangen til Passet. Et Peloton af 4de Linie-Bataillon affendtes endvidere Vester paa henimod Sønder-Fahrensted, for at holde Forbindelse med 2den Brigade og for om muligt at besætte den af Fjenden over Lang-Sø slagne Bro. Dette Peloton blev derved indviklet i en levende Fægtning, hvorved Afdelinger af 1ste og 3die Reserve-Bataillon assisterede. Cavalleriet var ved Høiderne Øst for Landeveien dækket for den fjendtlige Ild.

I denne Stilling modtoges Underretning om Uheldet ved Øvre-Stolk, og Generalmajor de Meza sendte, efter at have overtaget Commandoen over den 2den Division, Brigaden Ordre til i Nødsfald at repliere sig paa 2den Brigade.

Den 1ste Brigades Stilling var under disse Forhold ikke uden Vanskelighed. Siden Kl. 3 om Morgenen havde Brigaden været i vedvarende Fægtning; 3die Jægercorps og 10de lette Bataillon vare haardt trængte; der havdes kun Cavalleriet og 1 Compagni af 4de Linie-Bataillon i Reserve.

Den fjendtlige Styrke ved Vedelspang var, efter de indbragte Fanger og fundne Kanoner at dømme, idetmindste 5 Bataillonen samt et 6-pundigt og et 12-pundigt

Batteri. Desuagtet lykkedes det Brigadens Anstrængelser at holde Fægtningen staaende indtil Kl. 4 Eftermiddag, da Fjenden, efterat hans Centrum var kastet, begyndte at trække sine Tropper ud af Defileet.

Endskjøndt Brigaden havde været over 12 Timer i Ilden, og som Følge heraf var udmattet, ordnedes dog Tropperne til at forcere Defileet. Fjenden forlod imidlertid Passet, endnu førend det paatænkte Angreb kunde bringes til Udførelse, og Brigaden rykkede efter til Forfølgning, efterladende 1 Compagni af 10de lette Bataillon i Bedelspang. Men da Fjenden retirerede i største Hast, og vore trætte Tropper ikke formaaede at følge ham, efterlodes endvidere Resten af 10de lette Bataillon og 2 Kanoner i Tolk, og med den øvrige Deel af Styrken indtog Oberst v. Krabbe for Natten en Bivouac ved Nybøl.

Under Dagens Kamp gjorde 1ste Brigade omtrent 200 Fanger.

3die Brigade stod om Morgenen Kl. 3 atter paa Allarmpladsen ved Sollerup, færdig til Fremrykning.

Da Forposterne havde meldt, at Hünning holdtes besat af Fjenden, detacheredes 8de Linie-Bataillon i venstre Flanke, hvilken Bevægelse tillige kunde lette Forceringen af Sollbro. Den afbrudte Bro ved Sollerup over Jerrisbækken blev strax istandsat af Ingenieurerne; derimod maatte Bataillonen vade over Trenen.

Strax efter 8de Linie-Bataillons Afmarsch, satte 1ste Jægercorps, fulgt af Premierlieutenant v. Petersens Kanondeling og understøttet af 6te Linie-Bataillon, sig i Bevægelse, for at forcere Overgangen ved Sollbro. Fjenden holdt den østre Trene-Bred besat med stærke Infanteri-Afdelinger og 4 Granatkanoner; han havde i Morgenstunden stukket den ved Broen beliggende Gaard i Brand. Under den heftigste Granat- og Geværild rykkede 1ste Jægercorps frem. En Division af dets 1ste Compagni under Premierlieutenant v. Ludvigsen løb deels over Broens brændende Bjælker, deels vadede den igjennem Aaen til op under Armene; Resten af 1ste Compagni, som fulgte kort efter, afsøgte Espertoft og beskjød Fjenden i Flanken. Efterhaanden var hele det 1ste Jægercorps kommet over, og Fjenden veeg for dets ustandselige Fremtrængen til Jübek, hvorfra han, ved 8de Linie-Bataillons kraftige Understøttelse, blev kastet til indtil 3000 Alen hiinsides Byen.

Medens Overgangen ved Sollbro saaledes blev forceret, istandsattes den afbrudte Bro af Premierlieutenant v. Carstensen af Ingenieurcorpset, og en anden Bro, noget sydligere, sloges under Ingenieurcapitain v. Hedemanns Ledelse af Brotrainets Materiel. Begge disse Arbeider, endskjøndt i Begyndelsen foretagne under den fjendtlige Ild, bleve meget hurtigt fuldendte. Efter Brigadens Overgang optoges igjen den Biragoske Bro, fordi man endnu ikke vidste, om der muligen ved Silbersted vilde findes Anvendelse for Brotrainet. Først senere erfaredes, at den derværende Bro var ubeskadiget.

Efterat alt Fjendtligt henimod Kl. 6 Morgen var kastet tilbage over Jübek til Ahrenholz, rykkede Brigaden til Silbersted, efterladende Brotrainet ved Sollbro, tilligemed 1 Compagni af 4de Reserve-Bataillon til Dækning af Overgangen og til Observation af Jübek. Ligeledes afsendtes til Observation 1 Compagni af 8de Linie-Bataillon og 1 Escadron Dragoner til Treia, hvor Fjenden havde viist sig. Denne hele Observationsstyrke var stillet under Commando af Major v. Pontavice.

Allerede under Fremrykningen fra Silbersted til Jægerkro opdagedes Fjendtlige, der langtsomt trak sig tilbage. Ankomne paa 2000 Alen foran Schuby, beordredes 2 Kanoner til at gjøre nogle Skud, forat hendrage Hovedcorpsets Opmærksomhed paa

Brigadens Fremrykning. Denne Ild blev imidlertid kort efter meget levende besvaret af 4 fjendtlige Kanoner, hvisaarsag ogsaa Brigadens øvrige 6 Kanoner sendtes frem. Men, saasnart de vare komne til Skud, prodsede det fjendtlige Artilleri paa, under vort Batteriets levende Ild, og retirerede Nord paa, hvorefter Capitain v. Stjernholm med Granatkanondelingen, dækket af 6te Linie-Bataillon, sendtes frem til 800 Alen foran Schuby, i hvilken By den fjendtlige Styrke udgjorde omtrent 3 Bataillоner, 3 Escadroner og 4 Kanoner.

Den 6te Linie-Bataillon var alt rykket ind i Schuby, og Granatkanondelingen netop i Færd med at rykke frem, da Brigaden henved Kl. 12 Middag modtog Overcommandoens Befaling til som snarest at forene sig bag om med Hovedstyrken ved Idsted, om muligt over Egebæk. Som Følge heraf afbrødes Fægtningen, og Brigaden ordnede sig til Tilbagegang.*) I Overeensstemmelse med den modtagne Ordre marscherede Brigaden uden Hindring over Silbersted, Espertoft, Sollbro, Jorl Kirke, Egebæk, Langsted, Bollingsted, Gammellund og Idsted Kro til Neukrug, hvor den ankom om Eftermiddagen den 26de og forblev i Bivouac, som Reserve for Stillingen ved Dannevirke.

For Armeens Colonner, som rykkede frem imod Slesvig og Midsunde, var Fjenden, som ovenfor meddeelt, overalt vegen tilbage. Fra Høiderne Nord for Slesvig saae man de Afdelinger, som tildeels opløste og i Uorden retirerede igjennem Byen, atter samle sig Øst for Haddeby-Dæmningen, for herfra at ordne deres videre Tilbagetog.

Kraftigen at fortsætte Forfølgelsen udover Egnen Syd for Byen Slesvig — siger Hoved-Rapporten — stod ikke i Armeens Magt, da man — under 2 Dages Kamp mod en fast Position og en Styrke, der omtrent var lig den, som fra vor Side førtes i Kampen til Positionens directe Angreb — allerede af vore Tropper havde fordret overordentlige Anstrængelser. Det Offer, som maatte bringes, ved under Slaget at tilbagekalde 3die Brigade, forat sikkre den selv og Hovedstyrken ved et muligen uheldigt Udfald af Kampen, laa netop deri, at man gjorde Afkald paa den fuldstændigt kampdygtige Brigades Medvirkning ved Fjendens Forfølgelse, naar han var kastet ud af Positionen; thi som truende Demonstration i Ryggen af Fjenden maatte Brigaden ved Modtagelsen af Contraordren allerede have opfyldt sin Bestemmelse.

Var saaledes Oprørernes Hær end i Stand til at unddrage sig Tilintetgjørelsen ved et iilsomt Tilbagetog, saa var dens Nederlag i Slaget ved Idsted dog fuldstændigt, og den Danske Armee havde ved dette Slag bedækket sine Vaaben med ny Hæder, og tilkæmpet sig en Position, som gjorde den til Herre af saa godt som hele Hertugdømmet Slesvig.

---

*) Da Ordonnantsen indtraf med Ordren til Tilbagetoget, var Uheldet ved Øvre-Stolk allerede gjenoprettet, og Skydningen, der traf sig mod Syd, sagde Schepelern og hans Officerer, af den Grund, der havde foranlediget Ordren, ikke mere existerede; men den lød altfor bestemt til at Brigadechefen turde være ulydig, tiltrods for sine Officerers indstændige Anmodninger.

Bilag.

I.

Kongl. Rescript af 14de Juli 1850.

„Vi Frederik den Syvende o. s. v., gjøre herved vitterligt, at Vi, forat bevise den uforanderlige Kjærlighed, hvormed Vi omfatte alle vore Undersaatter uden Forskjel, allernaadigst have fundet os bevægede til saavidt muligt at lette alle de Slesvigere og Holstenere, som for Tiden bære Vaaben mod Os, deres retmæssige Fyrste og Landsherre, Tilbageveien til deres Pligt og Lydighed.

Af landsfaderlig Huld og Naade, love Vi derfor Alle og Enhver i Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen fødte Soldater, som strax nedlægge Vaabnene og enten begive sig til vor Armee, eller vende tilbage til deres Hjem, og der forholde sig rolige, at de skulle være fuldkommen fri for Militairtjeneste af enhver Art saalænge, indtil efter indtraadt Fred Værnepligten er ordnet paany. De for 1848 udskrevne Soldater gives tillige Tilsagn om, at de ikke mere skulle blive indkaldte til Militairtjeneste.

Indfødte Underofficerer, som paa lige Maade vende tilbage til deres Pligt, kunne fremdeles forblive i deres Stilling, eller ogsaa paa Ansøgning derom vente Afskeed med Pension.

De i Hertugdømmerne fødte Officerer, som ere ansatte efter den 24de Marts, tilsikkres der fuldstændig Straffrihed under den Betingelse, at de strax nedlægge Vaabnene og enten begive sig til Vor Armee eller fra et ikke i Insurgenternes Magt værende Sted indsende deres Underkastelse og Troskabseed til Os. Det skal derhos være overladt til deres fri Valg, om de fremdeles ønske at tjene i deres Charge, eller de foretrække Afskeed med Pension.

Hvorefter de allerunderdanigst have sig at rette.

Frederik R.“

II.

General Willisens Rapport over Slaget ved Idsted.

„Efterat Fjenden i Dagene til den 23de Juli havde concentreret sig i Omegnen om Flensborg, viste han sig den 24de ved vor Avantgarde, der Aftenen iforveien var trukken tilbage fra Stenderup og Stenderupmark til Helligbæk.

Der udspandt sig en levende Fægtning med vor Avantgarde, der havde Befaling til ikke at indlade sig paa noget Alvorligt, men meget mere at drage Fjenden til Posi-

tionen. Kun da Fjenden undlod at trænge frem, gik vor Avantgarde igjen frem for at see, om Angrebet var alvorligt meent, og for ikke at tabe Fjenden af Sigte.

Bestemt paa at oppebie Fjendens Angreb i den Stilling, og naar Tiden var gunstig dertil at gaae over til det Offensive, var Armeen fordeelt paa følgende Maade: Avantgarden med dens høire Fløi i og om Idsted, med Gros'en paa Chausseen til Flensborg. Første Brigade i Rendezvous Stillingen ved Lürschau. Fjerde Brigade i Rendezvous Stillingen ved Sydvestspidsen af Langsøen. Tredie Brigade ved Behrend bag Langsøen. Anden Brigade ved Vedelspang. Første Brigade havde med en Jægerafdeling besat Gammellund og med en anden Bollingsted og Langsted. I Stillingen selv var der truffet følgende Forberedelser: Ved Vedelspang vare Engene i en halv Miils Distance gjort vanskelig tilgjængelige; mod Nord ved Vedelspang vare to godt beliggende Høie besatte med Artilleri, for at have et Slags Brohoved til Debcoucheringen. Ved Gyldenholm-Skovhuus var der et Vadested igjennem Langsøen. Til større Beqvemmelighed blev der forfærdiget en Løbebro, for her at kunde deboucheere og angribe med 3die Brigade. Dette skulde fra Vedelspang af skee med 2den Brigade paa den Tid, det syntes hensigtsmæssigst. Hovedstillingen ved Idsted var betydelig svækket ved, at det foranliggende Morads ved den stærke Hede var bleven aldeles tilgjængelig idetmindste for Infanterister. Gryauer-Skoven var besat med et Jægercorps og Foreningen med Positionen sikkret ved en Steenbro bag Idsted og ved en ny anlagt Løbebro, der, hvor den Bæk, der kommer fra Idsteder-Søen, falder i Langsøen. Saaledes skulde ogsaa denne Skov benyttes som Debouché for 4de Brigade.

Da Fægtningen var endt Eftermiddagen den 24de, indløb den Melding, at en fjendtlig Afdeling af Cavalleri og Infanteri var gaaet over Trenen i Ryggen af den venstre Fløi ved Sollerup. Efterat et Detachement af 80 Jægere, der længe tappert havde forsvaret Posten, var bleven trængt tilbage, havde 6 Escadroner af Reserve-Cavalleriet, 4 Stykker ridende Skyts og 4de Bataillon tilligemed 4 Stykker Fod-Skyts henimod Aften med Lethed kastet dette Detachement tilbage over Trene. Alle indkomne Meldinger og Efterretninger sagde os, at Fjenden havde anvendt en betydelig Deel af sine Kræfter mod vor venstre Fløi. Sandsynligheden af disse Beretninger, da vor Stilling der lettest lod sig angribe, foranledigede mig om Aftenen den 24de til at tage Disposition til Angreb ved vor høire Fløi den 25de. Da imidlertid de Efterretninger, hvorpaa Dispositionen grundede sig, ikke bekræftede sig, bleve de suspenderede. Men der var ved Blus og andre Midler sørget for, at de kunde optages paany hvad Øieblik det skulde være. Saaledes ventede man Fjendens Angreb den 25de tidlig om Morgenen. Han viste sig ogsaa ved vore Forposter lidt over $3^1/_2$. Der udspandt sig da først en levende Kanonade med vort 12-pundige Batteri i Hovedpositionen, og med et 6-pundigt, der var kjørt frem paa et fremspringende Terrainafsnit Vest for Idsted.

Fjenden havde om Natten og Aftenen iforveien concentreret den største Deel af sine Kræfter ved Øvre- og Nedre-Stolk og Bøcklund, idetmindste tre Brigader. Det første heftige Angreb gjorde han paa Gryauer-Skoven, og tog den ved en endnu ikke oplyst Omstændighed i første Tilløb. Han var understøttet betydeligt derved, at Taage og heftig Regn gjorde enhver Oversigt umulig. Det lykkedes imidlertid 4de Jægercorps, da det havde erholdt Befaling dertil, atter at tage Skoven. Denne heftige Fægtning og den Omstændighed, at Fjenden havde kastet en stor Deel af sine Kræfter i denne, som det syntes, meget farlige Retning, foranledigede ydermere nu til at gaae over til det Offensive. 3die og 4de Brigade beordredes samtidig ved Blus dertil, og begge begyndte strax deres Bevægelser. 2den Brigade deboucherede over Vedelspang mod Bøcklund, 3die Brigade fra Overgangspunktet mod Øvre- og Nedre-Stolk.

Fienden var synlig overrasket ved denne Bevægelse. 4de Brigade skulde debouchere 2 Bataillоner til samme Tid mod Idsted, hvor der udspandt sig en heftig Fægtning med Avantgardens 15de Bataillon, og var denne Bevægelse lykkedes, vilde Fiendens Kræfter, der havde vendt sig mod Gryauer-Skoven, vel lettelig blevne aldeles oprevne, og de 3 Brigaders (4de, 3die og 2den) combinerede Bevægelser, medens Avantgarden og 1ste Brigade ogsaa paa sin Side skulde tage Offensivet, havde vel givet Udsigt til fuldkommen heldig Fremgang. Men dette Angreb af 4de Brigade mislykkedes fuldstændig, da Têterne hiinsides Deboucheerne bleve anfaldne med Heftighed af Fienden. Gryauer-Skoven og Idsted gik atter tabte. Det syntes i dette Øieblik muligt, at Stillingen kunde gjennembrydes i dens Centrum. Det er vel ogsaa kun 3die og 2den Brigades Bevægelse, der har afholdt Fienden fra at trænge heftigere paa, ja endogsaa gjorde det mulig, selv med vore tilbagestaaende Tropper, endnu en Gang at tage Steenbroen nedenfor Idsteder-Søen. — 3die Brigade havde med stor Tapperhed kastet Fienden rask tilbage ved Ovre-Stolk, havde erobret 3 Tolvpundiger, aldeles ødelagt en fiendtlig Escadron, der gjentagne Gange gjorde et kjækt Angreb paa Veien til Landsbyen, og fanget to Stabsofficeerer, Batterichefen og Escadronchefen. Men da en Deel af Fienden, som havde trængt 4de Brigade, vendte sig langs Søen i Retning mod Syderfahrensted, og saaledes truede den venstre Fløi og 3die Brigade i Ryggen, medens den ogsaa ligeoverfor den forstærkede sig mere og mere med nye Kræfter, maatte disse aflade fra deres Forehavende. Paa den Tid og med denne Bevægelse begyndte ogsaa Fægtningen igjen ved 4de Brigade. 3die Brigade gik nu deels over Idsteder-Broen, deels tilbage over Vadestedet; 2den Brigade, der ligeledes var gaaet frem med megen Kjækhed, stødte senere paa en betydelig Overmagt, og trak sig nu ogsaa tilbage til Stillingen ved Vedelspang uden at lide noget betydeligt Tab.

Fra Plateauen ved Idsted understøttedes vor høire Fløis tilbagegaaende Bevægelse ved en gjentagen Fremrykning af Avantgarden og de svære Batterier. Af 1ste Brigade havde samtidig 1ste Jægercorps og 2den Bataillon, understøttet af 12te Bataillon, der var draget over af 4de Brigade, gjort en Bevægelse fra Gammellund mod Bøgeskoven, og trængte Fienden tilbage med Helligbæk.

Saaledes havde Slaget varet fra Dagens Frembrud til Kl. 11, da Fienden, ikke mere trængt paa sin venstre Fløi, udviklede nye Kræfter mod Idsteder-Stillingen. Overfor denne anvendtes efterhaanden den største Deel af Reserve-Artilleriet. Her udspandt sig da den heftigste Artillerikamp, og man troede endnu ikke at burde opgive at holde denne Position, da en stor Deel af 1ste Brigade endnu stod her til Reserve. Men da pludselig den Melding ankom, at Fienden havde forceret Trenen ved Treia, og at Schuby allerede var besat, saa syntes det, skjøndt han her blev opholdt af Reserve-Cavalleriet og noget Artilleri, ikke hensigtsmæssigt at lade det komme til det Yderste; tvertimod fattedes henimod Kl. 1 den Beslutning, at afbryde Slaget og gaae tilbage.

Ved Fiendens numeriske Overlegenhed syntes Bevægelsen i Ryggen paa os at kunde faae stor Kraft. Den endnu disponible Deel af 1ste Brigade, bestaaende af 3die og 4de Bataillon, blev derfor anvendt til at kaste Fiendens Omgaaen tilbage, og denne blev ogsaa tilbagetrængt saa vidt, at den ikke kunde blive skadelig for Tilbagetoget. Tilbagetoget blev tiltraadt mellem Kl. 1 og 2 om Middagen, uden andet Tab af Materiale end 3 demolerede Kanoner. Ved Falkenberg blev ved en Opstilling af Reserve-Artilleriet, Avantgarden og 4de Brigade optaget, og den tilbagegaaende Bevægelse understøttet saaledes ved en deelviis Fremrykken af 3die Brigade fra Behrend mod Chausseen under speciel Anførsel af Oberst og Stabschef v. d. Tann, at de ikke mere bleve trængte. Til 2den og 3die Brigade udgik nu Befaling at trække sig til-

bage til Midsunde, til 4de og Avantgarden at trække sig tilbage til Slesvig, til 1ste og Cavalleriet fra Schuby til Rendsborg. Ankomne til Slottet Gottorp, traf 4de Brigade og Avantgarden (nu Arrieregarden) bag det stærke Afsnit ved Fahrdorf, for paa denne Maade at sikkre Forbindelsen med 2den og 3die Brigade til Midsunde, endvidere for ved denne Sidestilling at forhindre Fjenden ad lige Vei at trænge hurtig frem til Rendsborg, og sluttelig for at lette 1ste Brigade, Reserve-Cavalleriet og den store Bagage Tilbagetoget og undgaae det Terrain, hvor Fjendens overlegne Cavalleri havde kundet blive farligt.

Alle disse Öiemeed bleve lykkelig naaede; den samtlige Bagage er kommen til Rendsborg uden Tab; Reserve-Cavalleriet og 1ste Brigade ere paa Tilbagetoget kun blevne lidet foruroligede, og de 4 Brigader af Armeens Gros med Reserve-Artilleriet vare fuldkomne forenede om Aftenen. Men da det maatte blive Öiemedet at naae den sikkrede Stilling ved Rendsborg saa snart som muligt, saa tiltraadte Corpset Kl. 10 Marchen i to Colonner til Cluvensieck og Königsförde. Den store Park gik over Eckernförde og Gettorff og derpaa over Eideren. Saaledes var Armeen den 26de om Morgenen forenet, og i sikker Forbindelse med Rendsborg.

Hvor stort Tabet end har været, saa er det dog det Smerteligste, at forholdsmæssig mange Officerer ere blevne saarede eller døde paa Kamppladsen. Naar dette Tab erstattes, vil Armeen, med den Aand, der besjæler den, snart igjen være ligesaa stærk og slagfærdig som før Slaget. Tabet paa Menige har man strax kunnet dække af Reserve-Compagnierne. For Forpleiningen er der baaret rigelig Omsorg, saa at jeg med fuld Tillid imødeseer de kommende Begivenheder. Jeg skal have den Fornøielse at meddele det høie Statholderskab enkelte fremragende Bedrifter, der fremkomme i Mængde.

Det Nøiagtigere om Tabet skal jeg forelægge om nogle Dage. Vi have kun tabt faa Fanger (!!) men vi have derimod gjort mellem 4 og 500.

Rendsborg den 27de Juli 1850.

Willisen."

Bilag II.

Slaget ved Idsted den 25de Juli.

Udtog af Major v. Lütgens: „Feldzug der schleswig-holsteinischen Armee &c. 1850".

Den foregaaende Dags Fægtning (den 24de Juli) ved Solbro, hvor de Danske fremførte betydelige Troppemasser, i Forbindelse med Mældningen fra Forposterne ved Langsted, at de Danske marcherede med stærke Infanteri-Colonner, 6—8000 Mand, mod Sollerup, saavel som Fangernes Udsagn, lod formode, at de Danskes Hovedangreb i Særdeleshed var rettet mod den slesvig-holstenske Armees venstre Fløi; tillige maatte man ogsaa antage, at der Vesten for Treenfloden vilde findes store Masser — man ansloq dem til 2 Brigader. — Denne Formodning var saa meget mere sandsynlig, da ogsaa Terrainet retfærdiggjorde denne Anskuelse. Dertil kom, at de Bataillоner, som den 24de havde været i Ilden, havde kjæmpet med Udmærkelse, kort sagt Alt syntes at hentyde paa, at en kraftig offensiv Angrebsmaade maatte have det bedste Resultat, de fleste Chancer for at blive Seierherre.

General Willisen besluttede derfor at gaae offensiv til Værks med den slesvig-holsteenske Armee. Den om Aftenen den 24de for næste Dag udgivne Disposition lod, som den blev dicteret Brigadernes Stabschefer, ordret saaledes:

„Den anden Brigade deboucherer Kl. 4 fra Vedelspang, marcherer ad Flensborgerveien indtil Westscheide, stiller en Bataillon og 2 Kanoner imellem Havetofte og Hostrup og gaaer frem med Brigadens Gros mod Stenderup og Sieversted, hvor den angriber Defileet. I Vedelspang bliver et lille Detaschement tilbage.

Den tredie Brigade gaaer over Broen ved Gyldenholm og sætter sig derfra i Bevægelse Kl. $4\frac{1}{2}$. Den gaaer over Øvre-Stolk, ad den østlige Side af Elmholt fremad Klopholt-Helligbæk-Defileet, altsaa omgaaende Skovparcellerne. Det sexpundige Batterie Nr. 3 gaaer over Steenbroen ved Idstedsøen til Stolk.

Den fjerde Brigade deboucherer Kl. 5 fra Idsted og gaaer over Rohmke frem mod den østlige Ende af Elmholt.

Den første Brigade forsvarer med en Afdeling (2 Comp.) og 4 Kanoner af det sexpundige Batteri Nr. 1 Solbro. Som Replis for Overgangen over Treenen staae i Jübeck $1\frac{1}{2}$ Bataillon. En Jægerafdeling (2 Comp. Capit. v. Schöning) med 2de ridende Kanoner forsvarer Bollingsted.

Reserve-Cavalleriet og det ridende Batteri have Ordre at understøtte den første Brigade og staae under General Grev Baudissins Overbefaling. Den anden Bataillon og en Jægerafdeling (2 Comp. Capit. v. Hennings) med 4 Kanoner af det sexpundige Batteri Nr. 1 rykke igjennem Böglund og Helligbekmose mod Helligbek, for at understøtte Avantgardens Angreb og angribe de Danskes høire Fløi. Capitain v. Hennings ødelægger Overgangen ved Engbro. Avantgardens Angreb vil begynde Kl. 6, hvorefter denne Afdeling har at rette sig ved Deboucheringen ud af Böglund.

Avantgarden marscherer mod Helligbæk og tager Elmlund. Da den høire Fløi skal først angribe, saa skulle de øvrige Brigader rette sig efter den ved Begyndelsen af Angrebet.

Indtil om Morgenen Kl. 6 befinder den 1ste Reserve-Munitions-Colonne sig imellem Chausseehuset og Falkenberg og begive sig efter denne Tid til Østerkruz Triangel.

Hovedqvarteret befinder sig til imorgen tidlig i Falkenberg, derpaa i Idstedkro, og under Operationen paa Chausseen."

Som det sees af ovennævnte Dispositioner, skulle begge Armeer rykke offensiv frem. Den danske Armee begyndte Angrebet flere Timer tidligere end den slesvig-holsteenske, hvorved den sidste næsten overalt kom i Fægtning i Nærheden af deres Hovedposition. Derfor ophørte strax fra Begyndelsen Sammenhængen i den slesvig-holsteenske Armees Bevægelser. Den tykke Taage, som den hele Nat indtil Kl. 4 om Morgenen leirede sig over den hele Egn og derpaa forvandlede sig til en vedholdende Regn, forhindrede enhver Oversigt. Afseet fra Detaschementet ved Jübeck og Solbro, vare Rendezvouspladsene, og ogsaa de tvende Fløi-Brigader (den 1ste og 2dens) Operationslinier $1^1/_2$ Miil fjernet fra hinanden. Hver Brigade opereerte for sig, uden Sammenhæng med den nærmeststaaende, hvilket efter Afstanden og tillige efter Dispositionen ikke var anderledes muligt. En Infanteri-Reserve var ikke afdeelt. Alle 5 Brigaden skulle efter Dispositionen imellem Kl. 4 til 6 om Morgenen komme i Fægtning. Alle disse Grunde vise tydeligt, hvorledes det Heles Førelse og Ledning var umuligt. Da der i Løbet af Natten indløb Efterretninger, at Fjendens Styrke ved den vestlige Treenbredde ikke var saa betydelig, som man formodede, bleve de offensive Forholdsregler suspenderede, en Befaling, som først sildig kunde indløbe til den 2den Brigade. Rigtignok blev det bestemt, at naar Baunen blev antændt, skulle Brigaderne rykke frem; imidlertid var ved denne Nølen og Forandring af Dispositionen, denne sidste ikke mere bleven udførlig, hvilket senere vil vise sig. Der fandt derfor ogsaa blot partielle Fægtninger Sted, som for en Deel og indirecte virkede paa hinanden.

I Almindelighed kan man antage to Hovedmomenter for Slaget: det første om Morgenen fra Kl. 3 til 9, da den slesvig-holsteenske Armee holdt Terrainet nordlig for Hovedpositionen og tildeels gik angrebsviis frem; og det andet: Forsvaret af Hovedpositionen og Tilbagetoget, fra om Morgenen Kl. 9 til om Eftermiddagen Kl. $1^1/_2$ (4).

I det første Moment fandt Fægtningerne Sted paa begge Sider af Chausseen til Flensborg, ved Idsted, Øvre-Stolk, Vedelspang og Solbro.

I det andet blev Linien fra Idsted-Kro til Vedelspang forsvaret.

Fægtning ved Chausseen til Flensborg og ved Idsted.

Den slesvig-holsteenske Avantgardes Forposter, paa begge Sider af Chausseen, bestode i Böglund af det andet Compagni, paa Chausseen selv af det 1ste Comp. af 3die Jægercorps, østlig derfor af det 4de og i de lavere Enge af det 3die Comp. af

den 8de Bataillon. Postkjæden var formedelst Fjendens Nærhed meget stærkt besat. Den danske Forpostlinie var sydlig for Helligbæk, blot 500 Skridt fjernet fra den slesvig-holsteenske.

Kort efter Kl. 3 om Morgenen*) deboucheerte den danske 5te Brigade over Defileet ved Helligbæk.

3 Bataillоner i første Træfning deploierede paa begge Sider af Chausseen i Compagni-Colonner, 3 andre Bataillоner fulgte i anden Colonne. Stærke Tirailleurlinier trængte paa samme Tid energisk frem paa den hele Linie og kastede de slesvigholsteenske Forposter tilbage i første Tilløb.

Det 12pundige Batteri Nr. 2, Cap. Beliz, der havde bivouakeret 1000 Skridt bag Forposterne (2000 Skridt sydlig for Helligbæk) i den forberedte Position, forsøgte at opholde de Danske ved en levende Kugle-, Schrapnel- og tilsidst Kardætschild, men de danske Tirailleurer, begunstigede af Mørket og Taagen, trængte frem indtil i Nærheden af Batterierne og foranledigede disse til at tage Position omtrent 2000 Skridt tilbage paa begge Sider af Chausseen. Paa samme Tid kjørte et dansk 12pundig Batteri (Marcussen) mod det. Der opstod en levende Kanonild og Fægtningen blev staaende.

Det 1ste, 3die og 4de Compagni af det 3die Jægercorps saavelsom den 8de Bataillon trak sig under en heftig Tirailleurild tilbage i denne Position, efter at Batteriet Sarouw med en Afdeling af det 3die Jægercorps havde besluttet sig til at dække Tilbagetoget, kastet sig med stor Bravour mod Fjenden og standset denne i dens raske Fremtrængen. Lieut. Sarauw blev ved denne Leilighed saaret.

Det 2det Comp. af det 3die Jægercorps var imidlertid blevet trængt tilbage af den danske 5te Forstærkningsbataillon fra Böglund til Teglgaarden. Det 4de Comp. (Capit. Bärens) af det 1ste Jægercorps iilte fra Gammellund hid til Understøttelse, medens det 3die Comp. af det samme Corps besatte Positionen ved Engbro.

Kort efter ankom den 2den Bataillon (Capit. v. Jeß) ifølge Dispositionen. Det 1ste og 2det Comp. stormede med Jægerne strax modigt ind paa Fjenden og trængte ham tilbage til Böglund. Omkring Teglværket opstod der en vedholdende Kamp, men det 3die og 4de Comp. af den 2den Bataillon, under personlig Commando af Brigade-Commandeuren, General Grev Baudissin, stormede Bygningen, rigtignok med betydeligt Tab. General Baudissin, Capitainerne v. Jeß og Wenk samt Lieutenant Garlitt bleve svært saarede. Major v. Gagern overtog den 1ste Brigades Commando.

Fra dansk Side trængte under denne Fægtning endnu den 3die Linie- og den største Deel af den 3die Forstærkningsbataillon ind i Böglund, men de slesvig-holsteenske Jægere og Musketerer trængte med Hurra igjennem Krattet og besatte den nordlige og østlige Kant af det.

Den 4de Bataillon (Major Stakemann), saavelsom Reserve-Cavalleriet (4 Eskadroner og en af 1ste Brigade) med 6 Kanoner af det ridende Batteri (2 Kanoner vare detascherede til Bollingsted og 2 Eskadroner til Jübeck vare paa denne Tid (Kl. 5) rykket frem til Gammellund**). Det 3die Comp. af 4de Bataillon (Capit. Schneider) blev opstillet 300 Skridt fra Teglværket og de andre 3 Comp. længere tilbage, nordlig

*) Den danske Rapport nævner Kl. 4.

**) Den af General v. Willisen givne Disposition bestemte, at den 4de Bataillon skulde blive staaende ved Jübeck. Denne var imidlertid, man veed ikke hvorfor, beordret af General Baudissin til Gammellund.

for Uhlenberg, og Reserve-Cavalleriet med det ridende Batteri paa Veien fra Gammellund til Idsted, i Nærheden af den første Landsby.

De Danske blev heftigt angrebne ved Böglund. Der blev derfor endnu 2 Bataillоner (den 1ste og 2den lette Bataillon) sendt derhen for at understøtte den høire Fløi. Der var nu her 5 danske Bataillоner, som trængte frem med Stormskridt mod Böglund. De slesvig-holsteenske 5 Compagnier (3 af anden Bataillon, et af 1ste og et af 3die Jægercorps), hvilke stode der, maatte vige for Overmagten, men ikke uden Modstand. Først efter en blodig og haardnakket Kamp rømmede de Krattet og Teglværket. Der blev fægtet paa begge Sider med stor Forbittrelse, Mand mod Mand i fuldstændig Haandgemæng, navnlig ved Teglbrænderiet.

Den danske Rapport siger herom: „efter en meget heftig Kamp blev Fjenden nu vel dreven ud af Krattet ved Engbro, men med ny Forstærkning satte han sig atter i Besiddelse deraf og tvang vor høire Fløi til at indtage en noget tilbagetrukken Stilling, hvorefter Fægtningen for en Tidlang blev staaende."

Dette fornyede Forsøg blev foretaget af det 3die og 4de Comp. af 4de Bataillon (Capit. Schneider), som igjen kom i Besiddelse af Teglbrænderiet. Paa samme Tid trængte ogsaa Jægerkjæden frem paa den venstre Fløi.

Ogsaa ved Broen ved Engbro kom det til Kamp. De der anlagte smaa Skandser, besatte af det 3die Comp. af det 1ste Jægercorps, bleve levende angrebne, gjentagne Gange tabte og igjen tagne. Her stode formodentlig de fra Helligbæk derhen detascheerte 2 Comp. af den danske 1ste Forstærkningsbataillon under Capit. v. Sperling.

Under Kampen havde der udviklet sig en stærk Taage, og snart regnede det vedholdende og gjennemtrængende, saa det var næsten umuligt at oversee og lede Fægtningen paa nogen af Siderne. Man kunde blot ved Kanonilden og ved de snart overalt brændende Bygningers Flammer og Røgsøiler gjenkjende de gjensidige Stillinger.

General Willisen holdt paa Chausseen ved Kæmpehøiene, hvor den gjennemskjæres af Veien fra Idsted til Gammellund. De om Natten indløbne Efterretninger havde foranlediget ham til at tilbagekalde Offensiv-Ordren for den 2den og 3die Brigade. Paa Kampen ved Chausseen havde dette foreløbig ingen Indflydelse, da de Danske her vare de Angribende. Dog vedvarede denne levende med gjensidig Haardnakkenhed.

Det 12pundige Batteri Nr. 2 var bleven understøttet ved Chausseen af 4 Kanoner af det 12pundige Batteri Nr. 1, saavelsom af 4 Kanoner af det 24pundige Granat-Batteri, der kjørte frem sydvestlig fra Idsted (omtrent Kl. 5) og rettede her deres Ild paa 1500 Skridt imod det fjendtlige 12-pundige Batteri (Marcussen). Vestlig for det 12pundige Batteri Nr. 1 kjørte Kl. 5 endnu 4 Kanoner af det 6pundige Batteri Nr. 1 frem, hvilke imidlertid formedelst den store Afstand kun gjorde faa Skud. Endnu sildigere bleve ogsaa de andre 4 Kanoner af det 24pundige Granat-Batteri trukne ind i Ildlinien. Vi aftrykke her det 12-pundige Batteri Nr. 2's Beretning om denne Artillerikamp.

— — — „Der blev aabnet i denne Stilling en Kanonkamp med et danst 12-pundig Batteri. Dette stod meget skjult og kunde man blot bemærke det ved Glimtet af Kanonerne naar de bleve affyrede, hvorefter man maatte rette vore. Vort Tab var stort, 2 Lavethjul bleve skudte istykker og de 2 Kanoner maatte derfor trækkes ud af Ilden og bleve først efter en halv Times Forløb kjørte frem igjen. Paa en, af Premierlieut. v. Gilsa tilstillet Befaling tog denne med den 3die Deling, hvortil ogsaa senere den 4de Deling sluttede sig, Position 300 Alen fremad, vestlig for Chausseen, og fortsatte derfra Ilden mod det danske Batteri med Kugler og Schrapnels. Uagtet dette halve Batteries gunstige Stilling vare de fjendtlige Kanoners Virkning mod det

betydeligt. Den 5te Munitionsvogn blev ved en 12pundig Kugle sprængt i Luften, og bleve ved Explositionen Underofficier Hein, 2 Kanonerer og en Stykkudsk, den første sandsynligviis dræbt, de sidste ved Brandsaar og omkringflyvende Splinter deels let, deels svært saarede. Ved dette Tab af Munition maatte Halvbatteriet snart ophøre med at skyde og trække sig tilbage. Kort førend Halvbatteriet traf sig tilbage vare ogsaa den 2den Delings tvende Kanoner vendt tilbage i Kamplinien. Da netop en af disse Kanoner var afprotset og denne havde aabnet sin Ild, bleve 6 Trainheste gjorte udygtige ved en Kanonkugle, efter at der kort iforveien var skudt en Ridehest ihjel under Anføreren for denne Deling, Fændrik Neuhaus. Næsten paa samme Tid blev ligeledes 3 Heste af de tilbagerykkende Kanoner af den 4de Deling dræbte af en Kanonkugle. Oberst v. Wissel befalede nu, at det hele Batteri skulde trække sig ud af Kampen og retablere sig bag Idstedkro. Det var Kl. 8 om Morgenen. — Tab havde Batteriet indtil den Tid: 1 Død, 12 Saarede, 12 Heste — — —"

Ogsaa de andre Batterier secunderede levende i denne Kamp, men havde mindre Tab.

Vi have skildret den hele Artillerikamp i denne Position, i hvilken der efter Kl. 5 paa dansk Side ogsaa deeltog det 12pundige Batteri Lund, og skulle nu indhente hvad der videre foregik paa Chausseen og ved Idsted.

Af Infanteriet var her strax efter Kl. 4 den 4de Bataillon, med det 3die og 4de Comp. i Bøgmose sendt det 3die Jægercorps til Understøttelse, og det 1ste og 2det Comp. østen for Chausseen sendt den 8de Bataillon til Understøttelse, og havde virksomt taget Deel i Kampen. Kl. 5 traf den høire Fløi sig tilbage til Høiden af Idsted, sydlig for Kessemose, medens den venstre Fløi forsvarede sig udholdende i Bøgmosen længere nordlig i Forbindelse med den 2den Bataillon, der ogsaa nogle Gange trængte offensiv frem.

Den nordlige Deel af Landsbyen Idsted var om Natten holdt besat af den 15de Bataillon, Krattet østlig for Idstedsøen, saavelsom Grydeskoven af det 4de Jægercorps.

Af den danske 5te Brigade var ved Deboucheringen over Helligbæk, som allerede ovenfor er sagt, 3 Batailloner (den 3die Linie- og den 2den og 5te Forstærknings-Bataillon) dirigerede mod Bøglund og Bøgmose, og de 3 andre Batailloner (3die Forstærknings-, 1ste og 2det Forstærknings-Jægercorps) mod Idsted. De sidste Batailloner traf paa deres Fremmarsch deels paa den høire Fløi af den slesvig-holstenske 8de Bataillon, overfløiede den og bidrog væsentlig til, at det 12pundige Batteri Nr. 2 saa tidlig maatte forlade sin Position. Derpaa vendte de sig igjen østlig, kastede den ved Rohmke posterede Feltvagt af den 15de Bataillon tilbage og angreb Kl. 5 den nordlige Deel af Idsted.

Den danske 4de og 6te Brigade ($10\frac{1}{2}$ Bataillon) vare Kl. $3\frac{1}{2}$ rykkede ud af deres Bivouak. Den 6te Brigade debouscherede over Helligbæk, den 4de Brigade fra Elmlund.

Da den 5te Brigade blev stærkt angreben paa dens høire Fløi, saa detascherede den 6te Brigade lidt efter lidt 4 Batailloner derhen (1ste og 2den lette, $\frac{1}{2}$ af 1ste og den 4de Forstærknings-Bataillon og $\frac{1}{2}$ af 1ste Reserve-Jægercorps). Den danske 4de Brigade maatte henimod Kl. 6 endnu ligeledes dirigere den 9de og 11te Bataillon vestlig, af hvilke den 11te strax rykkede ind i Slaglinien. Der blev altsaa fra dansk Side anvendt mod Bøglund og Bøgmose 9 Batailloner, af hvilke 7 vare i Stormlinien og 2 (Livgarden og 9de Bataillon) i Reserve.

Resten af den 4de Brigade (3 Bat.) stode i Reserve for de 3 Batailloner, der angrebe Idsted. Af den slesvig-holsteenske 15de Bataillon havde det 1ste og 2det Comp. (Cap. Grumbkow) besat den nordøstlige, og det 3die og 4de Comp. den nordvestlige

Deel af Nord-Idsted. Med Udholdenhed og Haardnakkenhed forsvarede Bataillonen sig en heel Time mod Overmagten. Fire Kanoner af det 24pundige Granatkanon-Batteri, der var kjørt frem tilligemed det 12pundige Batteri Nr. 2, dækket ved den 8de Bataillons 3die Comp., understøttede dette Forsvar ved sin Ild. Først da den danske 5te Reserve-Bataillon og det 3die Reserve-Jægercorps rykkede ind i Slaglinien og trængte østlig frem fra Idstedsø, maatte den 15de Bataillon trække sig tilbage til den sydlige Deel af Idsted (Kl. 6). Bataillonens 4de Comp. traf sig ved denne Leilighed østlig for Idstedsø til Grydeskov.

Strax i Begyndelsen af de Danskes Angreb paa Idsted — Kl. 5 — befalede General Willisen, at Baunelinierne skulle tændes og sendte desuden endnu en Officier til den 4de, 3die og 2den Brigade med Befaling at rykke frem. Generalen siger herom i sin 3die Armeebefaling: „Den hæftige Kamp og den Omstændighed, at Fjenden havde kastet en stor Deel af sine Kræfter i denne, som det syntes, meget farlige Retning, gav nu Anledning, at gaae over til det attraaede offensive Angreb". Der henrandt imidlertid megen Tid, inden den 4de Brigade, der havde lagt i Bivouak sydfor Westergehege, ankom. Klokken var omtrent 6 da den naaede Idsted.

Den danske 2den Division (1ste og 2den Brigade), $9^1/_2$ Bataillon, 3 Batterier og 3 Eskadroner, vare allerede om Natten Kl. $1^1/_2$ brudte op fra deres Bivouaker ved Hostrup og Havetofte. Ved Klopholt bleve 3 Batailloner (4de, 10de Bataillon og 3die Jægercorps), et 6pundigt Batteri og $^1/_2$ Eskadron, under Befaling af Oberst v. Krabbe, detascherede mod Vedelspang. Divisionens Gros, $6^1/_2$ Bataillon, 2 Batterier og $2^1/_2$ Eskadron, marscherede fra Klopholt over Övre-Stolk mod Idsted.

Ved Övre-Stolk blev den 12te, 5te Bataillon, og 3 Comp. af 2den Reserve-Bataillon dirigeret til Idstedsø, det 3die Reserve-Jægercorps over Rohmke mod Idsted. Det sidste var virksom ved Indtagelsen af den nordlige Deel.

De første Batailloner, i Teten den 12te, ankom Kl. 5 om Morgenen i Nærheden af Idsted, vendte sig mere mod Syd og stødte der paa det slesvig-holsteenske 4de Jægercorps. Dette havde kort iforveien faaet Ordre, at rykke ud af Grydeskov. Det 3die og 4de Comp. (Cap. v. Blandowski) stode ved det lille Krat ved Idstedsø; det 1ste og 2det Comp. (Cap. v. Zichüschen) nærmere ved Grydeskov.

Klokken var 5, da nordlig og nordøstlig for Istedsø de første danske Tiralleurer, og i større Afstand mod Stolk, flere Colonner bleve bemærkede. Jægerne (det 3die og 4de Comp.) avancerede strax, var snart engagerede i en levende Kamp og kastede i Begyndelsen den fjendtlige Jægerkjæde tilbage. Men Fjenden trængte snart i tætte Tiralleurlinier, fulgt af stærke Colonner, igjen frem, og sendte i Særdeleshed ogsaa stærke Afdelinger mod Corpsets høire Fløi. Kampen blev ført med Heftighed og var i længere Tid staaende; men de Danske forstærkede bestandig deres Kamplinie og trængte ogsaa langs Idstedsøen med det lille Krat, saa at det blev ryddet*) og det 4de Jægercorps traf sig tilbage til Grydeskov, hvor Yderkanterne bleve besatte og eftertrykkeligt forsvarede Kl. 6.

Imidlertid havde, som bemærket, ogsaa Resten af den 4de Brigade (12te, 13de og 14de Bataillon samt 8 Kanoner) — paa samme Tid, som der ved Tændingen af Baunlinien for 2den og 3die Brigade blev givet Tegn til at avancere — erholdt Ordre at gaae frem over Idsted. Brigaden stod sydlig for Westergehege, der henløb alt-

*) General Willisen siger i sin 3die Armeeberetning, at Fjenden allerede nu, „ved en endnu ikke oplyst Omstændighed", havde taget Grydeskov. Dette er en Vildfarelse, den Skov, som blev taget, er den, som ligger østen for Idstedsø.

saa nogen Tid, inden den kunde naae Landsbyen Idsted. Ankommen til den nordlige Kant af denne Skov, blev paa General Willisens Befaling den 12te Bataillon sendt til den 1ste Brigades Understøttelse ved Bøgemose, hvor den, som senere vil vise sig, tog levende Deel i Kampen med 1ste og 2den Bataillon.

Imedens den 14de Bataillon paa den vestlige, den 13de paa den østlige af de tvende Veie, som fører fra Westergehege til Idsted, marscherede med sine Tirailleurer foran mod Landsbyen, blev der sendt 4 Kanoner af det 6pundige Batteri Nr. 4 (Capit. Krause) over Steenbroen til Grydeskov, de andre 4 Kanoner (Lieutn. Dierksen) derimod ved Oberst v. d. Tann ført til Idsted, hvor de vel kjørte frem, men efter faa Skud, formedelst den nære og heftige Tirailleurild, igjen protsede paa og posteerte sig i Reserve ved Siden af det 24pundige Granatkanonbatteri.

Da der har været udbredt saa mange usande Rygter om den 4de Brigades Adfærd ved Idsted, saa lade vi her den offentlige Kampberetning følge, der stemmer fuldkommen overeens med Beretningerne fra Compagnierne, Bataillonerne og af troværdige Dienvidner.

— — „Af de tvende Infanteri-Colonner (13de og 14de Bataillon) naaede den 14de Bataillon først Idsted. Den fandt den nordostlige Deel af Landsbyen, hiinside Aaen, allerede aldeles besat af Fjenden og kunde Tirailleurerne allerede ikke mere overskride Idstedbroen og Aaen. De den 15de Bataillon forfolgende fjendtlige Tirailleurer bleve af den 14de Bataillon kastede tilbage med Bajonetten over Broen. Da denne Bataillon imidlertid rykkede videre frem, erholdt den af den i det nordostlige Idsted staaende fjendtlige Afdeling (omtrent 1 Bataillon) i den høire Fløi, og af 2 Batailloner, der stode paa Høiderne nordlig for Idsted, i Fronten en heftig Ild. Colonnen kunde ikke trænge frem mod denne stærke Stilling. Den 13de Bataillon, uafbrudt beskudt ved den søndre Indgang til Landsbyen af de Danske fra det nordostlige Idsted over den mellemliggende Eng, og ikke istand til, at trænge frem directe mod denne Position i det aabne og ved Aaen inpracticable Terrain, maatte følge den 14de i den brændende Landsby, uden at den kunde, under de her nævnte Forhold, passere Broen. Fordi der til denne blot førte een Vei, ad hvilken den 15de Bataillon trak sig tilbage og den 14de gik frem ad, saa opstod en forvirret Ophobning af Troppemasser, hvilken Capitain Hagen*) strax søgte at ophæve derved, at han besatte de østlige Huse af den søndre Deel af Byen med en Afdeling af 13de Bataillon (Capit. Wuthenow). Lieut. Harries beskjæftigede der med sin halve Deling de fjendtlige Tirailleurer og afledte deres Flankeild fra den 14de Bataillons Colonne. Men da de første Pelotons af den 14de Bat. vendte om, forskrækkede ved den nu aabnede fjendtlige Granatild, vendte ogsaa den 13de, hvis Commandeur blev traadt under Fødder af sin dræbte Hest og gjort kampudygtig, omkring og opløste sig for en Deel. Af denne Uorden bleve flere Pelotons af den 14de Bataillon smittede, saa at de Tirailleurer og Soutiens af begge Batailloner, der forsvarede Landsbyen meget bravt og kun veg Skridt for Skridt for den heftigt fremtrængende Fjende, først 5—600 Skridt sydlig fandt en svag Understøttelse. Kun med den største Møie var det lykkedes, ved et Gjerde at placere Tirailleurerne og to smaae Soutiens. Næsten den hele Afdeling, Wuthenow**), af den 13de Bataillon, med Undtagelse af Lieuten. Eggers Deling, var opløst. Den blev først nærved Westergehege, hvor det 6pundige Batteri Nr. 2 var placeret, samlet og ordnet af Capit. v. Hagen, efterat denne havde trukket Tirailleurerne tilbage og forstærket

*) Stabschef for 4de Brigade.

**) Denne blev efter Slaget stillet for en Krigsret.

dem i en anden og stærkere Position omtrent 250 Skridt fra Artilleriet. Den 14de Bataillon havde imidlertid ogsaa samlet sig temmeligt og erholdt den Ordre, med et Comp. (v. Stranz) at understøtte det 4de Jægercorps, med et andet (Lieut. Keller), begge Compagnier under Commando af Capitain Husarzewski, besætte den nordlige Kant af Westergehege sonden for Hellesjo-Mose, den øvrige Deel opstillet ved Westergehege nærved den 8de Bataillons Bivouakplads.

Dette var Staadpunktet her henimod Kl. 7 om Morgenen."

De Forhold, under hvilke hine tvende Bataillоner trængte ind i Idsted og skulle debouchere over Broen, vare saa ugunstige, til at et gunstigt Resultat var her at vente. Et Blik paa Kortet over Valpladsen viser, at blot en Debouchee fører fra Landsbyens sydlige Deel til den nordlige: Broen; thi Engen kunde ved den opstemte Aa næsten ikke betrædes. Over Broen skulde hine 2 Bataillоner debouchere og det i en stærk, nær Gevær- og Granatild. Ikke alene Husene i det lange og smalle Nord-Idsted — det er blot een Gade — men ogsaa Høiene rundt om vare stærkt besatte og en concentrisk Ild bestreg Broen.

Den danske Rapport siger om denne Kamp: „Paa venstre Fløi dreiede Kampen sig i Særdeleshed om Landsbyen Idsted, hvor 1ste og 2det Forstærkningsjægercorps og 2den Forstærkningsbataillon, der i Forstningen stod som Reserve, fægtede med megen Tapperhed og Udholdenhed. Ogsaa var Kampen heftig og langvarig; den brændende By blev efter to Timers Kamp taget, men maatte atter opgives, da Fjenden bestandigt trak Forstærkning til sig og overøste Vore med en stærk Granat- og Kardætskild*). Ikkedestomindre blev Kampen saavel her, som paa den høire Fløi bragt til et for os gunstigt Resultat, efter at flere Afdelinger, nemlig 3die Reservejægercorps af 2den Brigade, og senere 5te Reservebataillon af 4de Brigade havde blandet sig i Fægtningen, havde taget Deel i den."

Vi see her altsaa 5 danske Bataillоner mod 2 slesvig-holstenske, eller hvis man vil regne den 15de med, mod 3, dertil i en meget gunstig Stilling. Den danske Rapport kan bedst bevise, at disse Bataillоner kæmpede med Bravour, om der ogsaa senere indløb Uorden, som ved den Masse af Rekrutter, hvilken fandtes i dem, ved det ringe Antal af Officierer og ved det meget store Tab i saadan ugunstig Stilling, i en brændende Landsby og i nær virksom Geværild, vel er forklarlig, uden at man strax behøvede at bryde Staven over hele Afdelingen. Krigshistorien giver os saa mange Exempler ved alle Hære, hvor Tropper efter et afslaaet Angreb, nemlig ved Fægtningen i Landsbyen, have veget tilbage i stor Uorden, men derpaa igjen ere blevne samlede og ordnede, og senere dog gjore deres Skyldighed.

Bataillonerne havde ved hiint Angreb paa Idsted lidt stærke Tab.

Hidtil var ved Idsted den slesvigholsteenske 3die Brigades Angreb paa Øvre-Stolk endnu ikke bekjendt og uden gunstig Virkning for den 4de Brigade. Efterretningen kom først senere.

Vi vedblive derfor med den 4de Brigades Beretning:

„Indtil denne Tid (Kl. 7) havde det 4de Jægercorps forsvaret Grydeskov mod det 1ste danske Forstærkningsjægercorps, hvilket var rykket frem imellem Røhmke og Stolk mod Nord-Idsted og Grydeskov, saavelsom mod den 12te danske Bataillon. Det 2det Halvbatteri (6pundig Nr. 4) var allerede henimod Kl. 5 kjørt frem nordlig for Grydeskov, havde gjort nogle Skud mod Tirailleurerne, der vare komne omtrent 300 Skridt nær og i Krattet paa den østlige Bredde af Idstedsø. Capitain Krause

---

*) Fra det syden for Idsted posteerte slesvig-holstenske Granatkanon-Batteri paa 4 Kanoner.

maatte føre det tilbage over Steenbroen, bag en Position sønden for denne og vesten for Veien og blev der dødeligt saaret, saa man maatte kjøre ham bort. Af de senere over Broen fremtrængende danske Tirailleurer blev en Hest dræbt for en Kanon, af et fjendtligt nordligt for Grydeskov placeret Batteri vedligeholdtes en meget heftig velsigtet Granatild, en Kanoneer mistede derved sin Arm. Positionen maatte forlades af Jægere og Artilleri, en Kanon blev staaende fornaglet*), men uden Bespænding, de 3 andre Kanoner gik tilbage til Westergehege og stillede sig der paa en Høi ved Sydbredden af Langsø, for i Tilfælde, at Fjenden maaskee trængte frem, at beskyde Colonnen fra Grydeskov.

Jægerne havde trukket sig i Orden tilbage til sønden for Broen, og toge denne tilligemed Grydeskov, da Understøttelse fra den 14de Bataillon (2 Comp.) ankom efter Kl. 7.

Det maa her omtales, at det til 3die Brigade hørende Batteri Nr. 2 ankom henimod Kl. 5½ til Westergehege**), for at støde til sin Brigade norden for Grydeskov. Det blev underrettet af Capit. v. Hagens, at denne Hensigt var uudførlig og det nærmest vilde opnaae sit Øiemeed, hvis det overtog Forsvaret af Grydeskov-Defileet istedetfor det 2det Halvbatteri (Krause) og beordrede dette til Idsted. Imidlertid kom dette ikke til Udførelse, men Batteriet tog igjennem Westergehege og stilte sig paa den høire Fløi af det 24pundige Granatkanon-Batteri paa nogle Høie vesten for Hellesømose (nylig forladt af det 6pundige 1ste Halvbatteri Nr. 4), deels for at beskyde Infanteri-Colonnerne, der bestandig trængte frem mod Idsted og Grydeskov, deels det fjendtlige Batteri, der var posteret norden for Idsted."

Denne sidste Angivelse over det 6pundige Batteri Nr. 2 er ikke ganske nøiagtig. Dette Batteries Kampberetning siger om den efter Passeringen af Westergehege indtagne Stilling, at det havde afprotset paa venstre Side af Veien til Idsted ved Udkanten af Skoven og aabnet sin Ild imod det østen for Idstedsø posteerte fjendtlige Batteri, men hvilket, da dette var opkjørt dominerende og meget skjult, og Afstanden for Sexpundingerne var for stor, var temmeligt uden Resultat, medens de fjendtlige 12pundige Kugler sloge flere Gange ned i Batteriet.

Vi vedblive nu med den 4de Brigades Beretning:

„Henimod Kl. 8 gjorde Oberst v. Garrelts med den samlede 13de Bataillon og 1½ Compagni af den 14de Bataillon (2 Compagnier vare detascherede til Grydeskov) et andet Angreb paa Idsted. Fjenden blev kastet ud af Byen og som ved første Angreb over Broen; men ogsaa nu kunde den forreste Colonne ikke trænge videre frem, den efterfølgende ikke gaae over Broen. Fem danske Batterier havde besat Høiderne hiin Side og Nord-Idsted, en Overmagt, der ligemod Positionen. saa meget mindre kunde modstaaes, da, som senere viste sig, den 3die Brigade havde aldeles maattet opgive den den tildeelte Opgave og trukket sig tilbage til Langsø***).

---

*) Senere gik Fourer Bøge ved det 6pundige Batteri Nr. 2 frivillig med 6 Reserveheste frem for Tirailleurkjæden, for at bringe Kanonen tilbage. Hestene vare allerede spændte for, da en Kanonkugle traf Protsen og derved gjorde Skytset intransportabelt.

Den over Tabet af Kanonen senere anstillede Retsundersøgelse har oplyst, at Halvbatteriet først kjørte bort, da Grydeskov var taget af Fjenden og de danske Tirailleurer næsten 100 Skridt nær. Ved Afprotsningen blev Bomhesten dræbt, og da denne ikke kunde spændes fra, blev Kanonen fornaglet og staaende.

**) Det havde, som bekjendt, Befaling at marschere over Broen ved Idstedsø til Stolk.

***) Commandeuren for 4de Brigade falder her i en tilgivelig Vildfarelse. Omvendt vilde have været rigtigere. Den 3die Brigade, der indtog Stolk, og sprængte den fjendtlige venstre Fløi,

Ogsaa dette Tilbagetog fra Idsted fandt ikke Sted i den behørige Orden, endskjøndt Afdelingerne ikke vare opløste paa den Maade som først.

Kampen ved Bøglund og i Bøgmose vedvarede imidlertid. Den Understøttelse, som var bleven den venstre Fløi til Deel Kl. $5^{1}/_{2}$ ved den 12te Bataillon, var tilstrækkeligt for at kunde holde sig fuldstændig. Blot det 1ste og 2det Comp. af 12te Bataillon blev draget ind i Ildlinien, medens det 3die og 4de blev tilbage i Reserve.

Klokken omtrent 8 holdtes endnu Linien fra Engbro indtil sønden for Idsted. Kampen var her staaende.

Allerede tidligere, omtrent Kl. 7, havde General Willisen, efter Forslag af Stabschefen for Reserve-Cavalleriet, Ritmester v. Kendell, givet den Befaling, at Reserve-Cavalleriet (4 Eskadroner) med 3 Eskadroner af den 1ste og Avantgarde-Brigaden og 6 Kanoner af det ridende Batteri, skulle rykke frem fra Gammellund imod Solbro, for der at demonstrere defensiv paa Heden ved Hüningen eller naar Fjenden overskred Trenen, agere offensiv. Da imidlertid paa denne Tid Fjenden allerede havde overskredet Trenen og var trængt frem i Nærheden af Jübek, hvor Terrainet er meget couperet og ikke tillader Anvendelse af Cavalleri, saa var hin Bevægelse uden Resultat, som senere vil vise sig.

General Willisen havde endnu bestandig ingen Efterretning om den 3die Brigades Foretagender og den andens Fremrykning; Deboucheringen fra Idsted var ikke lykkedes, alle Bataillоner vare i Ilden, en Infanteri-Reserve ikke forhaanden. Generalen maatte altsaa tænke paa, for det værste Tilfælde, at sikkre sig en Reserve. Han befalede derfor, omtrent Kl. 8, at den 1ste Brigade (1ste Jægercorps, 2den og 4de Bataillon), der var i Kamp ved Engbro, skulde gaae tilbage med den 12te Bataillon og tage en concentreret Stilling bag Arenholt, fremad mod Lürskov. Ogsaa det 3die Jægercops og den 1ste og 2den Bataillon, der kæmpede ved Chausseen, bleb nu trukket tilbage til Hovedpositionen. Det 12pundige Batteri Nr. 2 og det 24pundige Granatbatteri gik ligeledes tilbage.

Ved den 1ste Brigades Tilbagetog vandt den danske Armee ikke alene betydeligt i Terrain (den hele Bøgmose indtil Gammellund), men ogsaa hvad der var det Vigtigste, Tid og Leilighed til at samle og ordne de paa det vide Rum adspredte og mellem hinanden blandede Brigader og Bataillоner; netop i det Moment, da den slesvigholsteenske 3die Brigades Angreb paa Stolk havde nedstemt Seiersforhaabningerne i det danske Hovedqvarteer, hvor man der selv tænkte paa Tilbagetog.

Den 1ste Brigades befalede Tilbagetog blev udført med Orden.

Af 1ste Jægercorps havde 2 Comp. (Capit. v. Schøning) ved Bollingsted været siden Kl. 4 om Morgenen i Kamp med 2 fjendtlige Compagnier og Reserve-Cavalleriet. Landsbyen selv blev af det der opstillede 2det Comp. strax i Begyndelsen frivilligt forladt*) og sønden for Landsbyen og Aaen, hvor der var anlagt nogle Skandser ved Vindmøllen, blev der gjort Modstand med Held.

De 2 Kanoner af det ridende Batteri blev her kjørt op, gjorde i Begyndelsen nogle Skud, men formedelst den store Afstand uden Resultat, og trak sig derpaa tilbage for Fjendens i Antal og Kaliber overlegne Styrke.

Det danske Infanteri og Dragoner til Fods tirailleerte uden Nytte mod Jægerne.

---

kunde ikke fuldstændig løse sin Opgave, fordi den 4de ikke trængte frem, den første altsaa stod i Luften.

*) At Bollingsted ikke, som der staaer i den danske Rapport, blev stormet, sees deraf, at da det 2det Comp. (Capitain Schneider) trak sig tibage efter Ordre, og flere Jægere retirerede gjorde Cap. Schneider strax Holdt og førte Jægerne tilbage til det Sted, hvor de havde staaet, og holdt sig der endnu i nogen Tid.

Positionen blev holdt indtil der Kl. 8 kom Befaling til at samle den 1ste Brigade og dermed ogsaa til Jægernes Tilbagetog.

Allerede tidligere havde det danske Reserve-Cavalleri, efter at have ladet 2 Eskadroner, 1 Comp. Infanteri og 2 Kanoner tilbage, da de ikke kunde trænge frem her, tiltraadt Tilbagemarschen over Langsted til Helligbek.

Saaledes var Kampens Tilstand i Centrum og paa den venstre Fløi af den slesvig-holsteenske Armee, da Efterretningerne om den 3die Brigades Foretagender indløb.

Kampen ved Stolk.*)

Den 3die Brigade havde om Natten mellem den 24de og 25de bivouakeret ved Berend (bag Langsø). For at udføre Dispositionen brød den op Kl. 2 om Morgenen, passerede med Infanteriet Broen, med Cavalleriet Vadestedet over Langsøen mellem Gyldenholm, Holz- og Seehaus og stod allerede Kl. 4 om Morgenen færdig til at rykke frem. Det Brigaden tildeelte 6pundige Batteri Nr. 2 var dirigeret til Idsted, for derfra igjen at forene sig ved Stolk med Brigaden. Dette lykkedes imidlertid ikke, som allerede ovenfor er sagt.

Kl. 4 erholdt Brigaden ved Oberst v. d. Tann Befaling fra General Willisen foreløbig ikke at rykke frem, men vente paa nærmere Ordre, eller først rykke frem, naar Baunene bleve tændte.

Man saae og hørte paa denne Tid allerede, hvorledes Kampen paa Chausseen var i Gang. Man saae tydeligt Granaterne flyve — saa mørkt var det endnu —; bemærkede hvor kort efter Kanonilden pauserede, men derpaa igjen rykkede videre frem blev mere levende og besvaredes nu fra dansk Side.

Endelig Kl. $5^1/_4$ tændtes Baunene og General v. d. Horst lod strax Brigaden marchere frem. Ved Vadestedet blev eet Comp. af den 11te Bataillon tilbage til Dækning.

Med det 5te Jægercorps i Teten marcherede Brigaden (den 9de, 10de og 11te Bataillon og Dragon-Eskadronen) i en lang Række (Sectioner) over Heden og Mosen imod Øvre-Stolk, paa venstre Side ledsaget af den stærke Kanontorden paa Chausseen.

De udsendte Dragon-Patrouiller bragte blot ubestemte Meldinger tilbage. Indtil i Nærheden af Stolk havde de ikke bemærket nogen Fjende. Den stærke Taage og Regnen forhindrede ogsaa her enhver Oversigt.

Som allerede er omtalt, var paa denne Tid den danske 2den Division paa sin March fra Havetoft over Stolk allerede kommen med sin Tete til Idsted og var der i Kamp.

Kort efter at hiin var i Engagement ved Idsted og Grydeskov, ankom Teten af den 3die Brigade (det 5te Jægercorps) til Øvre-Stolk. Ogsaa paa slesvig-holsteensk Side ventede man ikke her Fjenden saa tidlig. Det 5te Jægercorps marscherede derfor — et Compagni som Avantgarde tæt foran sig — i Sectioner ind i Landsbyen, for om muligt at trænge rask igjennem den. Da stødte pludseligt og uventet det 1ste Compagni midt i Landsbyen paa den sorgløs (fra N. O. til S. V.) gjennemmarsche-

---

*) Forfatteren stod dengang i den 3die Brigade og taler her næsten overalt som Øienvidne.

rende danske 13de Bataillon. — (Paa dansk Side syntes man ikke at have udsendt nogen Sidepatrouille.) — Med Hurra kastede det 1ste Comp. af det 5te Jægercorps sig paa den bestyrtede Fiende; til høire og venstre Side brøde de følgende Jægercompagnier frem og i det første Tilløb blev den 13de Bataillon sprængt og kastet tilbage. Commandeuren for den 1ste Afdeling af det 5te Jægercorps, Capitain Köppen, blev skudt, men ogsaa Commandeuren for den danske 13de Bataillon, Oberst v. Trepka, faldt. Først i den nordlige Deel af Øvre-Stolk samlede den 13de Bataillon sig igjen.

Det 1ste og 2det Comp. (Capit. Lütgen) af den 9de Bataillon fulgte, paa Befaling af Bataillons-Commandeuren, Major v. Hagen, det 5te Jægercorps umiddelbar i Landsbyen, medens det 3die og 4de Comp. (Capit. Rodowicz) blev dirigeret mod Under-Stolk. Den 10de og 11te Bataillon samt Dragon-Eskadronen marscherede sydøstlig for Landsbyen frem i Colonne.

General v. Schleppegrell, der allerede med sin Stab havde passeret Landsbyen, da hint Angreb gik for sig, troede at det var Bønder, der skjøde — thi der faldt i Begyndelsen kun faa Skud — sendte først den 2den Brigades Stabschef, Capitain v. Kranold til Landsbyen, han blev skudt ved Indgangen, derpaa Divisions-Adjudanten med en halv Eskadron Dragoner. De kom fra Sydvest ind i Landsbyen, traf i den smalle Landsbygade, der havde høie Gjærder paa begge Sider paa det 4de Comp. af det 5te Jægercorps og paa det 1ste og 2det Comp. af den 9de Bataillon. Jægerne skøde paa Dragonerne, mange styrtede, men Resten (omtrent 140 Mand) sprængte kjækt igjennem Jægercompagniet og styrtede ind paa Teten af den 9de Bataillon, rede Afdelingscommandeuren, der red i Teten, overende og var i et Øieblik midt i det 1ste Compagni. Musketererne gjorde Plads i Midten, trængte sig trængte sig tæt op til Gjærderne og gave Ild fra alle Sider, og hvad der ikke faldt, blev stødt ned af Hestene med Bajonetten. Ikke 5 Mand kom med Livet derfra**). Veien var bedækket med døde Heste og Dragoner. Den 9de Bataillon havde blot nogle let Saarede. Denne Episode var meget kort og anrettede ikke mindste Uorden i Bataillonen. Compagnierne rykkede meget mere strax igjen muntre og jublende frem.

De Danske havde under Kampen i Landsbyen strax skudt flere Huse i Brand med Brandraketter, hvorved Jægernes og Musketerernes Fremtrængen væsentlig blev standset. Landsbyen Stolk (Øvre- og Under-Stolk hænge samme og kan neppe skilles fra hinanden) har overalt meget smalle Gader, hvilke samtlige ere indfattede med meget høie, stærke og tætbevoxede Gjærder. Alle Hauger ere omgivne med lignende høie Gjærder, saa man selv til Hest ikke har nogen Udsigt over dem. Tirailleurerne maatte først gjennemhugge Buskværket, inden de kunde komme over Gjærderne. Man var derfor nødsaget til at holde sig i Gaderne, der for en Deel spærredes af de brændende Huse.

Den 9de Bataillons 1ste og 2det Comp. blev holdende i sluttede Rækker ved den sydvestlige Ende af Stolk, blot nogle Pelotons bleve sendte Jægerne ved de nordlige indhegnede Marker som Soutien.

Den 9de Bataillons 3die og 4de Comp. stødte ved Under-Stolk snart paa den danske 1ste Reserve-Bataillon og blev der indviklet i en levende Fægtning. De 2 Compagnier kunde ikke trænge frem mod Overmagten i det meget coupeerte Terrain, 2 Compagnier af den 10de Bataillon fulgte efter dem som Reserve, men kom ikke i Kamp.

*) Bønderne havde skjult sig under Kampen og jeg har blot seet enkelte, som styrtede ud af deres Huse, for ikke at blive indebrændte, saaledes ogsaa en Moder med sit Barn, da Huset netop vilde styrte sammen; men for ikke at miste sit Liv ved Kugler, krøb hun ind i en Bagerovn.

**) Denne Yttring er overdreven, skjøndt de danske Dragoner led her et betydeligt Tab.

Af den 2den Brigade var intet at see eller høre, af Fægtningen ved Chausseen saae man blot, at den maatte være i Nærheden af Idsted og ikke rykkede frem. Det maatte altsaa være General v. d. Horst om at gjøre, at holde sig mere til Venstre — hvilket ogsaa laae i Dispositionen — for derved at falde Fjenden, efterat han var sprængt ved Stolk, om muligt i Ryggen. Han sendte derfor endnu 2 Comp. af den 10de Bataillon gjennem Byen, hvilke med 2det Comp. af 9de Bataillon deboucheerte imod Vest under Trommeslag og Hurraraab. Det 1ste Comp. var sendt til en nordlig liggende indhegnet Mark. Et fjendtligt Batteri (Baggesen) holdt der og blev strax angreben; dets Infanteribedækning kastede sig vel mod Skytterne af den 9de og 10de Bataillon, men blev strax kastet tilbage. Batteriet protsede paa og kjørte bort. Hestene for de sidste 3 Kanoner bleve deels dræbte, og paa samme Tid brød fra alle Sider Jægere og Musketerer (de første under Capitain Holy af 5te Jægercorps) frem, stak det Mandskab ned, som gjorde Modstand, og de 3 Kanoner bleve tagne. Forgjæves søgte en Afdeling fjendtlige Dragoner paa at tage Skytset, de red med Dødforagt ind paa Jægerne og Musketererne, men deres Antal var saa ringe, hvad der ikke blev dræbt i vild Haandgemæng, bleve gjorte til Fanger. General v. Schleppegrell med sin Stab holdt i Nærheden, han kunde ret godt have undkommet til Idsted, men han blev, faldt kort efter og med ham flere Officerer af hans Stab. Saavel i Stolk som ogsaa her blev der gjort mange Fanger, men af hvilke senere paa Tilbagetoget flere undkom, i Særdeleshed næsten alle de Saarede. Af Officierer blev her fangen: Oberstlieuten. v. Bülow, saaret, Capitain Baggesen, Lieutenant Castenskjold og flere Andre, hvilke senere Skjæbnen begunstigede og istedetfor at blive fangen, selv modtog deres Ledsageres Sabler, f. Ex. Oberstlieutenant Saurbrei.*)

Kort efter at de 3 (2) Kanoner vare tagne, ankom ogsaa General v. d. Horst.

Kampen stod her meget gunstigt for den 3die Brigade, betænkelig var det blot, at der af den 2den Brigade endnu Intet var at see, den høire Fløi meget mere levende angreben af Fjenden (1ste Reserve-Bataillon). Vestlig og sydlig saae man blot, at Fægtningen ved Idsted var staaende og ikke rykkede frem; danske Tirailleurer viste sig allerede til Venstre i Ryggen af Brigaden. Da kom Major Wyneken, Generalstabens Souschef, med sine „Hjobsposter", som han selv kalder dem i sine „Beiträge zur Charakteristik des Feldzuges 1850", i den brændende Landsby, nemlig: at Idsted var tabt, at han allerede havde seet danske Tirailleurer ved Vadestedet ved Langsø og at den 2den Brigade endnu ikke var rykket frem. Ved Brigade-Adjutanten, Capitain v. Wangenheim, underrettede han Generalen herom og dirigerede strax Brigadens Reserve, 11te Bataillon, tilbage til Vadestedet.

Da Generalen erholdt disse Efterretninger, besluttede han strax, at vende sig mod Idsted og sendte til de mere østlig i Kamp værende Compagnier af 5te Jægercorps samt 9de og 10de Bataillon Befaling, at marschere mod Idsted. Men desværre var dette formedelst det almindelige Kampforhold blot muligt deelsviis, da paa den ene Side de Compagnier af hine Afdelinger, der havde besat den nordlige og østlige Rand af Stolk, var i en levende Kamp med den danske 1ste og 3die Reservebataillon, og paa den anden Side ved Kampen i Landsbyen Mandskaberne af hine 3 Bataillоner vare blevne saaledes blandede imellem hverandre, at en regelmæssig Afmarsch i det coupeerte Terrain, hvor man dertil formedelst Regnen slet ingen Oversigt kunde erholde, ikke lod sig udføre.

---

*) Ovenstaaende Skildring af de 3de Kanoners Erobring er urigtig, thi der faldt kun 2 Kanoner i Slesvig-Holstenernes Hænder, og hvilke de senere maatte lade staae.

Der drog derfor kun Dele af hine Bataillоner, omtrent 3—400 Mand (af 5te Jægercorps, 9de og 10de Bataillon) med Brigade-Commandeuren til Idsted. De 3 (2) erobrede Kanoner maatte desværre blive tilbage, fordi der var Mangel paa Bespænding; men de bleve fornaglede. Generalen fandt Idsted allerede stærkt besat af Fienden og trak sig nu hen til den ligeledes allerede besatte Grydeskov. Uden at betænke sig, styrtede de Brave tambour battant med Hurraraab ind paa Fienden, der veg bestyrtet tilbage, gjorde endnu over 100 Fanger og trængte lykkeligt igjennem til Westergehege. De vare omtrent ankomne der, da de danske Tropper ifølge Uhheldet ved Stolk havde trukket sig noget tilbage til Grydeskov og Idsted.

Den øvrige større Deel af den 3die Brigade trak sig langsomt og kæmpende igjennem Mosen tilbage til Badestedet, hvor den samme blev igjen samlet og ordnet ved den østlige Bredde af Langsøen, omtrent Kl. 9. Da ingen Vogne kunde medtages til Stolk, saa maatte den største Deel af de Sværtsaarede blive tilbage, hvilke bleve fangne. Paa 3 Sider omgiven af Fienden, var det forklarlig, at Brigaden maatte miste mange Fanger og netop dem, som vare trængte meest kjække frem mod Norden.

Ved Badestedet havde hidtil kun viist sig faa danske Tirailleurer, som ved Synet af den 11te Bataillon strax gik tilbage*).

Den danske officielle Rapport over Slaget ved Idsted kan vel gjælde som den meest upartiske Dom over Resultaterne, som den slesvig-holstenske 3die Brigade havde tilkæmpet sig i Fægtningen ved Stolk. Og dog er denne Dom vistnok modificeret, som ogsaa var naturligt. Vi anføre her det Sted, som beretter denne Kamp:

„De indløbne Meldinger og Efterretninger om den 2den Division vare i saa høi Grad foruroligende, at der fra Overcommandoens Side maatte træffes saadanne Dispositioner, som sikkrede den 3die Brigades Forening med Hovedstyrken ved et ugunstigt Udfald af Kampen, og som især satte Overcommandoen i Stand til i indtræffende Tilfælde at disponere over en Styrke, der endnu var saa godt som usvækket. Det blev derfor besluttet at tilbageholde 3die Brigade, uagtet man derved opgav dens directe Medvirkning, naar det, ved det fornyede Angreb, man var fast besluttet paa at foretage, lykkedes at kaste Fienden ud af hans Position, og uagtet man ikke kunde gjøre Regning paa Brigadens Ankomst før henimod Natten. Den 3die Brigade gaves Ordre til saasnart som muligt at søge Forening med Armeens Hovedstyrke ved Idsted, ved om muligt at dirigere sin Marsch over Egebæk. Denne Ordre blev afsendt med en paalidelig Ordonants, ledsaget af en Veiviser."

Man seer, uden at videre Argumenter vare nødvendige, hvorledes paa dansk Side om Morgenen mellem 8 og 9 Slaget blev anseet for tabt. Paa samme Tid holdt General Willisen Slaget for tabt. Begge Dele troede sig slagne, medens i Virkeligheden den danske Armee vist havde meest Aarsag dertil. Fra slesvig-holstensk Side var blot Angrebet paa Idsted mislykket, og fordi 2 Bataillоner ikke kunne trænge frem, men de øvrige 18 kæmpede med Udholdenhed — blev der tvivlet om Seiren! Den faste, bestemte Villie feilede, ellers vilde Seiren være tilkæmpet**).

---

*) Her anføres nu i det tydske Skrift en urigtig Paastand om Erobringen af 3 Kanoner istedetfor 2. I Baggesens Levnet S. 120, bevises, at kun 2 Kanoner bleve tabte.

**) Læseren bedes erindre, at denne Anskuelse er fra det slesvig-holstenske Standpunkt, paa dansk Side haves en anden Mening.

Det var en stor Ulykke, at Regnen hindrede ethvert Overblik, ellers havde General Willisen vist bemærket og benyttet Resultaterne af Seiren ved Stolk.

Slesvig-Holstenerne havde paa hin Tid ingen egentlig Reserve meer, men de Danske ogsaa ikkun 2 Bataillоner, efter deres egen Opgivelse. En slesvig-holstensk fangen Officeer, der paa hin Tid blev ført til Helligbæk, saae blot $1^1/_2$ Bataillon, og det Livgarden og den halve 9de Bataillon.

Paa slesvig-holstensk Side var den halve 4de, den halve 12te, den 11te og ved Bedelspang den halve 5te, den halve 6te og den halve 7de Bataillon saa godt som intact, altsaa $3^1/_2$ Bataillon.

Lad os nu see videre, ved hvilke Feil eller, hvis man vil, Ulykkestilfælde Seiren blev frarøvet Slesvig-Holstenerne.

Kampen ved Bedelspang.

Den 2den Brigade (4 Bataillоner, 1 Eskadron og 20 Kanoner — 85 Officerer, 5048 Underofficerer o. s. v. Combattanter) stod om Morgenen forend Kl. 4 ved Defileet ved Bedelspang, med det 2det Jægercorps ved Bøglund, bered til at marschere; den 6te Bataillon (paa Vogne), og det halve 3pundige Batteri var paa samme Tid ankommen der fra Brodersby og Midsunde, da de til Cappeln sendte Recognoserings-Patrouiller havde meldet, at der intet Angreb var at vente fra den Side.

Den 2den Brigade begyndte præcis Kl. 4 at deboucheге over Defileet, da Oberst v. d. Tann bragte den Befaling, at Offensiv-Ordren foreløbig var suspenderet. Bataillonerne bleve derfor igjen førte tilbage i Positionen søndeн for Defileet, blot det 6pundige Batteri Nr. 3, det 1ste og 2det Compagni af den 7de Bataillon og ved Bøglund det 2det Jægercorps bleve nordlig for dette.

Det 2det Jægercorps (Major Bassewitz) der om Natten havde havt Forposterne, var om Morgenen Kl. 4 concentreret til Fremrykning mellem Klapholt og Bøglund, da Fjenden uventet viste sig og strax gik over til Angreb. Det var 3 danske Bataillоner, $^1/_2$ Escadron og et 6pundig Batteri under Oberst v. Krabbes Befaling. Da Fjenden trængte stærkt frem, i Særdeleshed østlig truede den høire Fløi og Ryggen (med det 3die danske Jægercorps, der var marscheret over Ulsby), saa trak Corpset sig tilbage i den tidligere Stilling søndeн for Bøglund. Paa samme Tid trak ogsaa den paa Veien til Ulsby med en halv Deling af 4de Compagnie detascherede Lieutenant Kelter sig tilbage for Fjendens Overmagt. Det 2det Compagni besatte det nordøstlig for Bedelspang liggende Krat, det 3die og 4de Compagnie Terrainet indtil vesten for Hovedveien, det 1ste Compagni stod paa den venstre Side af denne i Reserve*). Længere tilbage, norden for Defileet, stod den 1ste Afdeling af 7de Bataillon (See ovenfor). General Willisens Befaling ikke at rykke frem var allerede ankommen.

Den danske 10de Bataillon og tilhøire det 3die Jægercorps, understøttet af det 6pundige Batteri, der var kjørt frem søndeн for Bøglund, angrebe det slesvig-holsteenske 2det Jægercorps med Overmagt. Der opstod en levende Skyttekamp. Det 2det Compagni kunde blot ved stor Anstrengelse holde sig, og derfor blev det 1ste truk-

*) Den danske Rapport angiver i denne Stilling Slesvig-Holstenernes Styrke til 4—5 Bataillоner, imedens blot det 2det Jægercorps allerede stod her. Tiden differerer paa dansk Side ogsaa een Time.

ket bort fra den venstre Fløi og opstilt som Soutien for det 2det Compagni sønden for Krattet. Klokken var omtrent 6 *).

Som bekjendt havde General Willisen Kl. 5 ved at antænde Baunene givet Tegnet til at den 3die og 2den Brigade skulde rykke frem. Ved den 2den Brigade var Tændingen af disse ikke bleven bemærket og hin Befaling kom derfor først til den ved den for en Sikkerheds Skyld affendte Officier, Capitain v. Wiedburg. Brigade-Commandeuren kunde øieblikkelig ikke træffes, og saaledes kom Befalingen at rykke frem først til Commandeuren for 2det Jægercorps, Major v. Bassewitz og fra denne derpaa til Oberst Abercron. Den Sidste befalede nu strax at Brigaden skulde rykke frem. Den 7de Bataillons 1ste og 2det Compagni skulde rykke frem i Sections-Colonner, paa begge Fløiene Jægerne, ad Hovedveien og søge at gjennembryde og kaste den fjendtlige Linie. Det 6pundige Batteri Nr. 3 erholdt Befaling at følge.

De 2 Compagnier af den 7de Bataillon trængte i Begyndelsen modigt og kjækt fremad, men kom snart i en saa heftig omfattende Tirailleurild og blev tillige saa virksomt beskudt af det fjendtlige Batteri, at de ikke formaaede at trænge videre frem. I det samme Øieblik bleve ogsaa Jægerne kastede ud af Skoven. Den 7de Bataillon holdt disse for Fjender — Regnen gjorde det vanskeligt at kjende hvem det var — og fyrede paa Jægerne. Der opstod nogen Uorden, der imidlertid ved Officierernes Anstrengelser bleve standsede. Det 6pundige Batteri Nr. 3 vendte imidlertid igjen tilbage over Defileet. Det 12pundige Batteri og det halve 3pundige vare imidlertid blevne staaende sønden for dette i Position. Det første fandt Leilighed, i dette Øieblik at affyre nogle Kartætschskud mod de fra Krattet fremtrængende Tirailleurer.

Ved at drage det 1ste Compagni af det 2det Jægercorps fra den venstre Fløi var denne blevet meget svækket og Fjenden trængte ogsaa der levende frem. Et Compagni af 7de Bataillon blev derfor opstillet paa venstre Side, og et andet paa høire Side af Veien som Tirailleurer, og det lykkedes, at bringe Fægtningen til at blive staaende. Den anden Afdeling (Capitain v. Soden) af det 2det Jægercorps blev samlet og tjente her som Reserve.

Kort efter meldte Commandeuren for 1ste Afdeling af 7de Bataillon, Capitain Grundtmann, at hans Folk havde opbrugt deres Lomme-Munition og under den heftige Ild ikke kunde tage Reserve-Munitionen ud af Kogekjædlen. Som bekjendt bar Mandskabet intet Tornister og havde Reserve-Munition ved den anden Brigade i Kogekjædlen. Saa usandsynligt end ogsaa dette kunde være, saa blev dog det 1ste og 2det Compagni (Capitain Lettgau) af den 6te Bataillon fremsendt for at forstærke Kamplinien. Det 1ste Comp. (Capitain Siber) vendte sig tilhøire mod Skoven, medens det andet trængte frem i Retningen af Boglund. Det sidste stormede en ved Veien liggende, af Fjenden stærkt besat Bygning; begge Compagnierne trængte med Jægerne trods den stærke fjendtlige Geværild levende frem og toge Skoven igjen. Paa samme Tid blev ogsaa 2 Comp. af 5te Bataillon fremsendte med det Hverv, i Særdeleshed at dække den venstre Fløi paa hvilken Fjenden trængte levende ind.

Fjenden veeg og drog 2 Compagnier af 4de Linie-Bataillon hen til sin venstre Fløi og bragte derved Kampen til at blive staaende. Som det sees af den danske Rapport, havde den danske Brigade nu blot 1 Compagni og Cavalleriet i Reserve, medens der af den slesvig-holsteenske 2den Brigade endnu vare 2 Batailloner (det halve 2det Jægercorps, den halve 5te, det halve 6te og den halve 7de Bataillon) og 20 Kanoner vare disponible.

---

*) Den danske Rapport angiver for dette Moment Kl. $4^1/_2$.

Netop paa denne Tid (omtrent Kl. 8) erholdt Oberst v. Krabbe Efterretningen om Uheldet ved Øvre-Stolk, og General de Meza sendte, efter at have overtaget Commandoen over den 2den Division, Brigaden Ordre til i Nødstilfælde at repliere sig paa 2den Brigade*).

Og Oberst v. Abercron erholdt ligeledes Efterretningen om det første forulykkede Angreb paa Idsted, med den Ordre: „at handle efter eget Tykke", og kort derefter af Souschef, Major Wyneken den Meddelelse, at Horsts Brigade havde tiltraadt Tilbagetoget fra Stolk. Oberst v. Abercron besluttede altsaa: „ikke at trænge videre frem", men blot holde Defileet.

Skjæbnen bragte altsaa paa begge Fløie af begge Armeerne gjensidige ulykkelige Efterretninger. Men paa dansk Side opgav man dog ikke ganske Haabet om et lykkeligt Udfald, skjøndt man var beredt paa det Værste. Men anderledes var det rigtignok paa slesvig-holsteensk Side.

Oberst v. Abercron lod det 6-pundige Batteri Nr. 3, som netop igjen var gaaet frem, igjen føre tilbage bag Defileet. Det første og andet Compagni af den 5te Bataillon, som paa den venstre Fløi mod Bøgelund og Süder-Fahrensted, med Lethed havde kastet Fjenden 2000 Skridt tilbage, erholdt Befaling at samle sig og marchere tilbage bag Vedelspang. Det 1ste Compagni var trængt frem til Süder-Fahrensted og kom først noget sildigere tilbage.

Det 2det Jægercorps erholdt ligeledes Befaling til at samle sig og trække sig tilbage bag Defileet. En stor Deel af Jægerne blev tilbage og skjød fremdeles paa Fjenden.

Blot den 1ste Afdeling af den 6te Bataillon, blandede med Jægere og Musketerer af den 7de Bataillon, blev tilbage i Slaglinien. Ved den anden Afdelings Tilbagetog var denne blevet meget tynd, og derved blev det Fjenden lettere, at trænge hine Afdelinger tilbage. Men gjentagne Gange trængte Capitain Lettgau frem med sine Folk. Med udmærket Bravour holdt de sig i Krattet og paa en ved Veien liggende dominerende Høi. Flere Gange kastede tilbage, trængte de dog stedse paa ny frem, uagtet det fjendtlige Batteri rettede sin hele Ild mod Krattet og hiin Høi. Først Kl. 11 erholdt Capitain Lettgau Befaling til at trække sig tilbage.

Tiralleurfægtningen ophørte næsten ganske; blot nogle Faa af alle Bataillоner skjøde endnu paa Fjenden, der ikke trængte alvorligt frem. Begge Parter udhvilede sig efter den flere Timer vedvarede hede Kamp. Danskerne havde vistnok mindst Grund til at forny den, da Overmagten var paa slesvig-holsteensk Side**).

Den 2den Brigades 20 Kanoner vare næsten slet ikke komne i Action. Det 6-pundige Batteri havde umiddelbart norden for Defileet gjort nogle Skud paa det 2000 Skridt fjernede danske Batteri, naturligviis uden Virkning; det 12-pundige Batteri gjorde nogle Kartætschskud strax i Begyndelsen af Kampen paa de ud af Krattet fremtrængende fjendtlige Tirailleurer. Senere, da Tirailleurfægtningen var ophørt, blev der endnu en lang Tid fyret paa det endnu bestandigt 2000 Skridt fjernede danske Artilleri. Kampen var næsten endt om Middagen.

---

*) See den danske Rapport pag. 41.

**) Læserne maae erindre, at dette er en slesvig-holsteensk Anskuelse.

Saaledes absorbeerte den 2den Brigade 4 Batailloner og 20 Kanoner uden væsentlig Nytte for Hovedarmeen, end at de holdt 3 fjendtlige Bataillloner og 8 Kanoner i Schach — hvilket, naar Defileet ved Bedelspang havde været godt forstandset, 1 Bataillon og 6 Kanoner ligesaa godt kunde have gjort. Den 2den Brigade skulde efter Dispositionen giøre Udslaget, hvilket, naar ikke Offensiv-Ordren var bleven tilbagekaldt og derpaa først efter 2 Timers Forløb blot bleven udført med svage Kræfter — ogsaa vist havde været Tilfældet. Her traadte nu igjen den store Afstand fra Hovedkamppladsen (over 1 Miil) forstyrrende og hindrende i Veien, for at drage endnu en Deel af den 2den Brigade derhen, hvilket ellers vilde være skeet under andre Omstændigheder.

Men lader os see, hvorledes Kampen stod Kl. 9 ved Chausseen.

Den 1ste Brigade var paa det befalede Tilbagetog fra Bøgemosen, fra Gammellund og Bollingsted til Lürskov.

Avantgarde-Brigaden stod med Infanteriet omtrent 1000 Skridt norden for Idstedkro paa begge Sider af Chausseen; til den havde 1ste og 2det Compagni af den 12te Bataillon (Capitain v. Goldstein-Berge) sluttet sig. Disse havde, efterat Befalingen til at trække sig tilbage var givet til den 1ste Brigade og den 12te Bataillon, trukket sig tilbage fra Bøgemose indtil i Nærheden af Idstedkro, og vare i Begreb med at afmarschere til Lürskov, da de erholdt Ordre fra Oberst Gerhard, igjen at gaae frem ad Veien fra Chausseen til Gammellund. De stillede sig her, dækkede bag de høie Gjærder, som indesluttе Veien, beskøde herfra de danske Tirailleurer, der vilde gaae fra Gammellund gjennem Mosen til Chausseen, og tvang disse til at trække sig tilbage.

Den 1ste Bataillon havde samlet sig imellem Kl. 8 og 9. Kl. 9 var den første Afdeling ligeledes fremsendt ad Veien til Gammellund, for med den 1ste Afdeling af den 12te Bataillon at dække den venstre Fløi. Den 1ste Bataillons 2den Afdeling holdt umiddelbar vesten for Chausseen, Tirailleurerne for sig selv, for at beskytte det der opstillede Artilleri.

Det 3die Jægercorps var for størstedelen posteret østen for Chausseen.

Den 15de Bataillon med det 1ste, 2det og 3die Compagni, endnu længere østlig, ligeledes for at dække Artilleriet. Det 4de Compagni ved Grydeskov og i den østlige Deel af Westergehege.

Den 8de Bataillon, den 1ste Afdeling var Kl. 8 detascheret til Grydeskov og blev der i Westergehege. Den anden Afdeling stod ved Udkanten af Skoven, omtrent 1000 Skridt østen for Chausseen med Skytter foran Artilleriet.

Den 4de Brigade, den 13de, 14de Bataillon og det 4de Jægercorps i den østlige Deel af Westergehege, ligeover for Grydeskov.

Artilleriet. Det 12-pundige Batteri Nr. 2 var, som allerede tidligere er sagt, Kl. 8 om Morgenen kjørt tilbage fra sin 2den Position, for at retablere sig. Kort efter fulgte ogsaa det 24-pundige Granatbatteri.

Fire Kanoner af det 12-pundige Batteri Nr. 1, der vare posterede vesten for Chausseen, holdt sig endnu nogen Tid imod det overlegne fjendtlige Artilleri og trak sig derpaa ligeledes tilbage i Positionen norden for Idstedkro, tæt ved Chausseen, hvor det hele Batteri (8 Kanoner) kjørte op.

Det 6-pundige Reserve-Batteri (6 Kanoner) var allerede Kl. 8 kjørt frem østen for Chausseen, i en Høide med det 12-pundige Nr. 1. Paa høire Side af

hint Batteri stod det 1ste 6=pundige Halvbatteri Nr. 4 (4 Kanoner) og østen for dette det 24=pundige Granatkanon=Batteri (8 Kanoner). Til høire fra dette det 6=pundige Batteri Nr. 2 (8 Kanoner) vesten for Helleso=Mose, længere østlig det 2det 6=pundige Halvbatteri Nr. 4 (3 Kanoner) tæt ved den nordøstlige Kant af Skoven (det havde hidtil holdt syden for denne ved den sydvestlige Spidse af Langsøen).

Der var altsaa Kl. 9 om Morgenen opkjørt foran den nordlige Indhegning af Westergehege i det Hele 37 Kanoner*), hvilke ikke alene holdt det danske Infanteri, men ogsaa Artillerie fuldkommen i Schach. Bag ved disse holdt endnu i Reserve det 12=pundige Batteri Nr. 2 og 4 Kanoner af det 6=pundige Batteri Nr. 1.

Paa denne Tid var det, at Stabens Souschef, Major Wyneken, kommen tilbage fra Bedelspang, traf paa Chausseen General Willisen, der netop vilde ride til 1ste Brigade. Han meldte ham, at han sønden for Westergehege havde truffet paa en Masse Flygtninger eller fra deres Corpser afskjaarne Soldater. Han siger derom i sine „Beiträge o. s. v.": „Jeg meldte ham, hvad jeg havde seet, og min Melding maatte klinge saa meget sørgeligere, da jeg intet vidste af von der Horst's og hans Troppers endelige Skjæbne. Generalen paalagde mig, at overbringe Oberst v. Gerhardt og v. Wessel Ordre til at trække sig efterhaanden tilbage til Slesvig. Han gav Ordren med bestemte Udtryk, efter at han i Korthed med bittre Ord havde talt om nogle Troppeafdelingers Opførsel" — (dog blot 2 Bataillonérs!) — „i hans Paasyn." Og vedblev han fremdeles: „Saaledes stode Sagerne**) — naar man blot ikke tager min Opgivelse bogstaveligt, — da jeg ankom med Ordre til at trække sig tilbage paa Plateauet foran Skoven. Oberst v. Gerhardt, Oberst v. Wessel og Oberst v. d. Tann modtoge Ordren; men da jeg blev underrettet om, at Sagerne havde vendt sig til det Bedre, efter at Generalen var reden til Reserven, bad jeg, at de skulde ikke udføre Befalingen førend den blev gjentaget, red tilbage til Generalen, meldte ham Tingenes bedre Stilling og modtog nu af ham den Ordre, at bringe Abercron den Befaling, at holde sin Post indtil Aften, da Generalen vilde, i et nyt Ulykkestilfælde, sikkre sig Tilbagetoget til Missunde over Schaalbyer=Søen."

Major Wyneken lægger i sine „Beiträgen o. s. v." en stor Vægt paa Massen af de afskjaarne Soldater og Flygtninger fra 4de Brigade. Her skal slet ikke modsiges, at slige fandtes og at deres Antal var stort. Hvorledes kunde det ogsaa anderledes være Tilfældet, at i en saa vedvarende Tirailleurfægtning med saa mange Rekruter og saa faa Officerer, i det coupeerte Terrain og i det mørke Veir, naar Krigshistorien omtaler, at i alle Hære i større Slag, hvor Tropperne kæmpe næsten blot i sluttede Masser, finder Uorden Sted og gives der afskjaarne Soldater og Flygtninger. Man spørge blot alle ældre Officerer, som have gjort de napoleonske Felttoge med, om de ikke hyppigt have oplevet sligt. Leverer ikke Slaget ved Waterloo paa engelsk Side, lignende Exempler og dog blev der seiret. Man læser berømte Generalers Memoirer og Levnetsbeskrivelser og overalt finder man lignende. De nyligt udkomne:

---

*) Major Wyneken i sine: „Beiträgen zur Charakteristik des Feldzuges ꝛc." angiver her feilagtig 49 Kanoner; men det 12=pundige Batteri Nr. 2, det halve ridende og 6=pundige Nr. 1 vare ikke i Slaglinien.

**) Han fortæller i Forveien om Artilleriets Opstilling.

Yorks, Krausenecks og Fleres Levnet fortælle meget hyppigt derom; høist sjelden, eller næsten aldrig, at selv enkelte Troppeafdelingers Feighed have foranlediget den commanderende General til at opgive et Slag, saa meget mindre en øieblikkelig indtruffen Uorden.

Man seer, at General v. Willisen gav allerede om Morgenen omtrent Kl. 9 den første Ordre til Tilbagetoget. Det forulykkede Angreb af to Batailloner paa Idsted lod ham ikke nære mere noget Haab om et gunstigt Udfald af Slaget. De senere Beretninger ville vise, at den senere Kamp paa en Maade blot havde det Øiemed, at vinde Tid for det fra Begyndelsen af besluttede Tilbagetog.

Indtil dette Tidspunkt havde General Willisen endnu ingen Efterretning om Begivenhederne paa Armeens yderste venstre Fløi, ved Sollbro og Jybek. Disse bleve, som den 3die Armee-Beretning angiver, afgjørende for Slaget, og vi ville derfor gjengive dem her saa detailleerte som muligt, i det mindste hvad Meldingerne angaae.

Fægtning ved Sollbro og Jybek.

Den danske 3die Brigade var den 25de om Morgenen Kl. 3 igjen rykket frem fra Sollerup og angreb den 3die slesvig-holsteenske Bataillons Forposter ved Treenfloden. Ved Hüningen, Solbro-Broen og ved Vadestedet ved Esperstoft stode stærke Feltvagter. Resten af Bataillonen tilligemed 4 Kanoner af det 6-pundige Batteri Nr. 1 bivouakeerte ved Korsveien, 800 Skridt østen for Broen.

Den 4de Bataillon blev allerede om Morgenen førend Kl. 3 dragen fra Jybek til Gammellund*); men de 2 Escadroner af Reserve-Cavalleriet bleve der.

Den tredie Bataillon havde af den 1ste Brigades Commando faaet Ordre, ved et fjendtligt Angreb, at gaae langsomt tilbage ad Veien til Jybek og om muligt at holde en Afdeling (2 Compagnier) intact og lade dem støde til Brigaden.

Kort efter Kl. 3 udviklede de Danske betydelige Kræfter tilligemed Artilleri imod Broen. Der opstod en heftig Tirailleurkamp; da Fjenden imidlertid var meget overlegen, og ved Hüningen lod en Bataillon gaae over Vadestedet og dermed truede den høire Flanke, blev Broen ved Sollbro antændt og Tilbagetoget tiltraadt. Den officielle Kampberetning siger herom:

Den forreste Afdeling (2 Compagnier) udførte nu en ordnet Tilbagetogsfægtning, tagende Position med Soutiens bagud og optagende den forreste Skyttelinie, som derpaa igjen samlede sig, indtil et Hovedaffnit ved en Bæk vest for Jybek, som den 2den Afdeling (2 Compagnier) havde besat for at optage dem. Den 1ste Afdeling samlede sig derpaa igjen og dannede Reserven. Fjenden trængte nemlig, saavel i Centrum, som paa Fløiene, saa stærkt frem, at den 2den Afdeling blev dragen med i Kampen, for blot at bringe nogen Seighed i Tilbagetogsfægtningen. Artilleriet kunde ved det meget mørke og regnfulde Veir næsten slet ikke virke, og ogsaa det fjendtlige Artilleri taug ganske. Cavalleriet, der ikke kunde angribe i det af Gjærder gjennemskjaarne moradsige Terrain, patrouilleerte mod Bollingsted og sydlig mod Silbersted."

Den danske Rapport angiver, at 2 Batailloner (det 1ste Jægercorps og 8de Bataillon) havde bestandigt været her i Ilden.

---

*) General Willisens Disposition er her altereret, da den 4de Bataillon blev bortdraget fra Jybek. Som der er anført i denne, skulde 2 Batailloner holde Front mod Treenfloden.

„Fienden, der saavel flankeerte begge Fløiene, samt rettede overlegne Kræfter imod Centrum, tvang os efter en haardnakket Kamp til at trække os tilbage. Ved Jybek blev der igjen taget en Hovedposition og den anden Afdeling tilligemed Artillerie opstilt østen for Jybek til at optage de tilbagerykkende Tropper og for at forhindre Fiendens Deboucheren fra Jybek. De Danske trængte først nordlig ind i Landsbyen, men blev igjen kastet tilbage, indtil deres energiske Fremtrængen bevirkede et nyt Tilbagetog (henimod Kl. 7) efter en haardnakket Kamp fra Position til Position indtil de første Huse af Friedrichsau-Colonie. Her vare Reserve-Cavalleriet," (blot 3 Escadroner, de Øvrige var endnu længere tilbage) „det ridende Batterie og det den 3die Bataillon tildeelte Halv-Batterie opstillede."

Hertil var Reserve-Cavalleriet rykket frem fra Gammellund; som allerede tidligere er anført. Det kunde altsaa ikke mere udføre sin Opgave.

„Artilleriet skød paa store Distancer og uden Virkning. Skyttekampen vedblev imidlertid levende og holdt sig længe paa dette noget gunstige Terrain. Fiendens Angreb ophørte og sendte Fienden nu temmelig betydelige Colonner — Taagen forhindrede en nøiagtig Overfigt — mod Syd og Nord.

Hensigten, nu at gaae over til det Offensive, blev forhindret ved den General-Commandoen tildeelte Ordre at trække sig tilbage."

Dette kunde blot være Befalingen til den 1ste Brigade, at samle sig ved Lürskov.

„Tilbagetoget blev tiltraadt uhindret af de Danske indtil norden for Arenholz, hvor en Deel af Brigaden var concentreret. Kl. 10 fandt Detaschementets Forening med Brigaden Sted.

Overgangen over Treenfloden, Fiendens omtrentlige Styrke, som senere Colonnens March imod Silbersted er bleven meldet General-Commandoen. Bataillonens Tab udgjorde 47 Døde og Saarede.

Rendsborg, den 31te Juli 1850.

Den 1ste Brigades Commando
v. Gagern."

Vi tilføie her med Villie Beretningens Sted og Datum, hvilket sidste viser, at dengang endnu ikke engang den første danske Armeebefaling, som først den 29de Juli blev publiceret i Kjøbenhavn og først bekjendt i Rendsborg den 1ste August, havde kunnet være benyttet ved hiin Beretnings Udstedelse og endnu mindre den i Enden af September udkomne danske Rapport om Slaget ved Idsted kunde være benyttet hertil.

Om General Willisen har erholdt hiin Melding, derom har man ingen Efterretning. Afsendt er Meldingen med Oberstlieutenant v. Gagern.

Vi ville nu følge Slagets indre Gang.

Reservecavalleriet, nu med de 2 ved Jybek placerede, 9 Escadroner stærk, og det ridende Batteri marcherede til Samlingspladsen ved Lürskow. Allerede underveis — efter andre Beretninger først fra Samlingspladsen — afsendte Oberst Fürsen-Bachmann 1 Escadron under Ritmester Weise, „for hurtigt at recognoscere de Veie, der føre over Silbersted, Treya og Morgenstern-Hollingsted til Treenflodens Overgang".

Reserve-Cavalleriets Stabschef, Ritmester v. Keudell, som var reden iforveien for de 9 Escadroner, traf i Nærheden af Arenholz General Willisen, hvem han meldte hvad der var forefaldet, navnlig, „at flere Colonner vare marcherede mod Silbersted; hvad han havde seet deraf, kunde omtrent være 1 Bataillon. Cavalleri og Artilleri

havde han ikke bemærket, men Observationerne vare formedelst det mørke og taagede Veir, meget usikkre." Klokken kunde omtrent være 10. Generalen var alvorlig og mørk, han gav Ritmester v. Keudell den Ordre: „at Cavalleriet skulde marchere til Kurborg (ved Margarethewall) for der at dække Tilbagetoget, der var besluttet til Rendsborg."

Vi have ovenfor ordret meddeelt, hvorledes det er gaaet os. Saameget er vist, at Generalen henimod Kl. 10 var ved Arenholz og her erholdt Efterretningen om Begivenhederne paa den venstre Fløi paa hiin Tid. Major Wyneken angiver selv, at Generalen var reden Kl. 9 til 1ste Brigade, der concentreerte sig ved Lürskov-Arenholz, altsaa maatte han ogsaa have erholdt Meldningen i den Tid, i hvilken Major Wyneken red anden Gang frem og tilbage til Vedelspang. Man seer heraf tydeligt, at uagtet den øieblikkelige Udsættelse af Tilbagetoget General v. Willisen havde fra Kl. 8 om Morgenen bestemt sig for Tilbagetoget. De forskjellige Efterretninger stemme saa nøie overeens, til at man kan tvivle derom.

Cavalleriets Brigade-Adjutant, Lieutenant v. Levetzow, erholdt allerede ved Jybek Befaling fra Oberst Fürsen, at opsøge General v. Baudissin, at melde ham, og indhente videre Ordre.

Reserve-Cavalleriet stod som bekjendt under den 1ste Brigades Commando og Oberst Fürsen vidste dengang endnu ikke, at General Baudissin var saaret. Lieutenant v. Levetzow red længe omkring, inden han erfarede Generalens Uheld, traf derpaa i Nærheden af Arenholz Oberst v. d. Tann (omtrent Kl. 10½), der gav ham den Befaling, at Reserve-Cavalleriet skulde hvile 2 Timer paa dets Samlingsplads *). Efter andre Efterretninger har General Willisen paa hin Tid selv talt med Oberst Fürsen og personlig befalet ham, at Cavalleriet skulde hvile 2 Timer ved Lürskov **). Vi vedblive ved Reserve-Cavalleriets Forhold, da i den 3die Armeeberetning Begivenhederne paa den venstre Fløi ere antydede meget ubestemte.

Kort efter hiint Tidspunkt, omtrent Kl. 11, indsendte den mod Silbersted med 1 Escadron detascheerte Ritmester Weise den skriftlige Meddelelse, „at de Danske med circa 2 Bataillоner og noget Artilleri havde besat Silbersted." Oberst Fürsen lod strax 4 Kanoner af det ridende Batteri og 2 Escadroner af det 2det Dragon-Regiment under Oberstlieutenant v. Buchwaldt rykke frem i Trav over Schuby mod Silbersted. Tillige sendte han Lieutenant v. Levetzow med hin Melding til General Willisen. Lieutenant v. Levetzow mødte underveis Capitain v. Alten af Generalcommandoen, der befalede ham, at hente nogle Bataillоner til Idsted-Kro, og da hin først vilde overbringe Meldingen, sagde denne: „han vilde overbringe den til Generalen, iøvrigt var Meldingen irrelevant." Men denne Melding erholdt Generalen ikke, som senere Capitain v. Alten selv har tilstaaet Lieutenant v. Levetzow.

Major Wyneken i sine „Beiträgen ꝛc." paastaaer, at Generalen har overhovedet slet ikke erholdt nogen Melding om Begivenhederne paa den venstre Fløi og var først ved Kanontordenen bleven opmærksom paa Fjendens Tilstedeværelse. Denne Paastand bliver tilstrækkeligt gjendreven ved Ovenstaaende, ved de overeensstemmende Beretninger af Oberstlieutenant v. Gagern, Oberst Fürsen, Ritmester v. Keudell og Lieutenant v. Levetzow.

*) Efter Meddelelse af Brigade-Adjutant, Lieutenant v. Levetzow.

**) Efter Ritmester v. Keudells Meddelelse.

Men nu ville vi vende tilbage til Begivenhederne i Centrum o. s. v.

Den 2den Brigade var saa godt som ikke engageret.

Af den 3die Brigade havde største Delen af det 5te Jægercorps, 3 Compagnier af den 9de, 3 Compagnier af den 10de og 11te Bataillon samlet sig bag Langsøens Badested; General v. d. Horst, der opholdt sig ved Grydeskov, trak endnu det 5te Jægercorps og 2 Compagnier af den 11te Bataillon derhen.

De ved Badestedet tilbageblevne Afdelinger maatte udstaae en ubetydelig Tiraileurfægtning over Vandet. Efter den danske Rapport skulde der have været en Peloton af den danske 3de Bataillon og enkelte Afdelinger af den 1ste og 3die Reserve-Bataillon i Kamp.

Den 4de Brigade var, som allerede ovenfor er sagt, med Undtagelse af den 12te Bataillon, engageret i den østlige Deel af Westergehege i en levende Tirailleurkamp med de i Grydeskov værende danske Tirailleurer. Den 4de Brigade blev understøttet heri ved den ovennævnte Afdeling (omtrent $2^1/_4$ Bataillon) af den 3die Brigade. Der blev efter General Horst's Ankomst med en Deel af hans Brigade gjort Forsøg der tre forskjellige Gange under Commando af Major v. Hagen med den 9de Bataillon, for at tage Grydeskov og navnlig deboucherе over Steenbroen ved den sydlige Ende af Idstedsøen; Colonnerne trængte bestandigt uagtet den stærke fjendtlige Ild frem indtil Nærheden af hin Bro, men maatte vige for Granat- og Kartæchilden af det nordostlig derfra opstillede fjendtlige Batteri og igjen trække sig tilbage i „das Westergehege". Men dette sidste blev tilsidst haardnakket forsvaret mod alle Angrebsforsøg fra dansk Side. Desværre blev ved hine frygtløse Forsøg, igjen at tage Grydeskov, Tiden til at samle og ordne de Bataillоner, der befandt sig der, ganske forsømt.

Avantgarde-Brigaden forsvarede ligeledes paa Chausséen sin Stilling.

Paa dansk Side blev den i Tiden fra Kl. 9 til $12^1/_2$ Formiddag ikke gjort noget alvorligt Forsøg, at tage Positionen ved Westergehege. Man samlede og ordnede Infanteriet. Imod Passet imellem Idsted- og Langsøen vare den fremskudte $4^1/_2$ Bataillon og 1 Batteri. Ved Idsted og ved Chausséen anfører den danske Rapport 16 Bataillоner.

Imod det slesvig-holsteenske Artilleri er der efter den danske Rapport i det Hele blot opkjørt $4^1/_2$ Batteri, altsaa 36 Kanoner, uden at der bliver sagt, hvor de øvrige Batterier af Reserve-Artilleriet blev anvendt.

Artillerikampen var allerede begyndt strax efter Kl. 9. Paa slesvig-holsteensk Side var Ilden fortrinlig rettet mod det danske Artilleri og mod de Infanteri-Colonner, der samlede og ordnede sig.

General v. Wissel, der under denne Artillerikamp holdt i Nærheden af det 24-pundige Granatkanon-Batteri, siger i sine „Erlebenissen ꝛc." om denne:

„Hvad jeg saae paa min Plads, var Følgende: det danske Artilleri opstillede sig godt dækket, men noget fjernet; dets mange Granater sprang for det meste for tidligt; de havde aldeles ingen Overvægt i Virkningen, endskjøndt i Antal, over vore; disse førede roligt og langsomt, de Danske hurtigt og uden synderlig Nytte. Naar en fjendtlig Hob Infanteri begyndte at rykke frem, saa blev den hurtigt tilbageviist ved Granat- og Schrapnell-Skud. Mig forekom det, at Slaget var staaende og ingen Fare forhaanden."

Den danske Rapport siger udtrykkelig: Artillerikampeu havde varet omtrent 1½ Time, uden at det lykkedes, at bringe det fjendtlige Skyts til Taushed.

Under denne Kamp var det 12=pundige Batteri Nr. 2, der befandt sig i Reserven (imellem Kl. 10 og 11) stillet til General v. d. Horst's Disposition. Denne beholdt 4 Kanoner ved det sydostlige Hjørne af Langsøen og sendte 4 Kanoner til Badestedet ved Güldenholm=Holzhaus, som der gjorde nogle Schrapnell=Skud paa de danske Tirailleurer, der befandt sig paa hiin Side Søen, men derimod (omtrent Kl. 12) blev afløst ved det paa høiere Befaling fra Ildlinien ved Westergehegn biddragne 1ste Halvbatterie af det 6=pundige Nr. 4 og 1 Kanon af det 2det Halvbatterie (paa Befaling af Oberst v. Garrelts formedelst den stærke fjendtlige Ild sendt bag Krattet). Hine Kanoner vare ganske overflødige ved Badestedet, da de Danske paa den anden Side vare altfor svage, til at kunne forsøge for Alvor en Overgang. Der blev paa denne Maade draget 5 Kanoner fra Hoved=Ildlinien, saa altsaa der blot blev 32 Stykker; desuden blev ogsaa de 8 Kanoner af det 12=pundige Batterie Nr. 2 bort=taget bag Centrummet.

Den 1ste Brigade var, som allerede for oven er antydet, Kl. 10 concentreret ved Lürskov og havde indtaget følgende Stilling:

Den 3die Bataillon ved Arenholz,
— 2den — bag Rathsø ved Chausseen,
— 4de — 2 Compagnier af det 12te og
det 6=pundige Batteri Nr. 1 paa Høiden ved Lürskov,
det 1ste Jægercorps syden for Lürskov.

Imellem Kl. 11 og 12 befalede General Willisen, at den 1ste Afdeling (2 Compagnier) af det 1ste Jægercorps, den 3die Bataillon, 1 Escadron og 4 Kanoner af det ridende Batteri skulde rykke frem til Gammellund og true Fjendens høire Flanke. Den 3die Bataillon blev under Henmarchen til Idstedkro beordret til Reserve og 2 ridende Kanoner opstilte paa den venstre Fløi af det 12=pundige Batterie Nr. 1 — og hint Detaschement marcheerte derfor uden disse og med blot 2 Kanoner til Gammellund.

Af Reserve=Cavalleriet blev der umiddelbar, efter at de 2 Escadroner under Oberstlieutenant Buchwaldt vare detascherede til Silbersted, sendt 3 Escadroner*) under Ritmester v. Keudell til Idstedkro.

De 2 Escadroner og 4 Kanoner under Oberstlieutenant v. Buchwaldt vare rykkede omtrent 800 Skridt vestlig for Deckerkro fremad Veien til Silberstedt, da Escadronen under Ritmester Weise forenede sig med dem; paa samme Tid viste sig i det Fjerne fjendtlige Tropper. De 4 Kanoner kjørte strax frem og begyndte Ilden, der strax blev besvaret af 8 fjendtlige Kanoner. Ilden vedvarede omtrent en halv Time, da det ridende Batteries 4 Kanoner trak sig tilbage fra den overlegne fjendtlige Ild og retirerede med Escadronerne indtil norden for Deckerkro. Fjenden fulgte ikke.

Inden Meldningen herom kunde naae General Willisen ved Idstedkro, mødte denne den med Overbringelsen herom beordrede Lieutenant v. Levetzow nordøstlig for Arenholz. Lieutenant v. Levetzow meldte, at Fjenden stod vesten for Schubye.

---

*) Efter andre Efterretninger blot 2 Escadroner. Vor Beretning ovenfor anfører, at den 3die Escadron senere er gaaet tilbage med 2de ridende Kanoner, inden det danske Angreb fulgte.

General Willisen svarede derpaa ordlydende: „Jeg har allerede hørt det. Rid De til Chausseen, der vil De træffe 2 Bataillоner og et ½ Batterie, der allerede ere paa Marchen for at understøtte Cavalleriet, og føer De dem til Kamppladsen." Generalen red selv derhen. Der var altsaa sandsynlig ankommen en Meldning til Generalen, hvilken ikke hidrørte fra Oberst Fürsen-Bachmann. Major Wyneken siger om dette Moment:

„Imedens man ventede Attaquen i Fronten og i Særdeleshed forlod sig paa Skytset og ligesom den 2den Bataillon skulde marchere frem, opdagede man pludselig Kanonild ved Schuby, altsaa bag den venstre Fløi af Stillingen og Hovedtilbagetogslinien over Slesvig i høist betænkelig Maade i Nærheden af Fjenden. Denne Opdagelse var saa overraskende, at Staben i Begyndelsen var i Tvivl, om den hvide Damp var Krudtdamp, eller om maaskee ikke en forladt Kogeild brændte der, thi formedelst Kanonaden i Nærheden kunde man ikke bemærke Detonationerne. Men da der ikke længere kunde næres nogen Tvivl om Naturen af hin Røg, sendte Generalen mig derhen, for at see, hvad det var, og hvis det var nødvendig, da medtage den 2den Bataillon. Imidlertid traf mig ved Arenholz den Efterretning, at Fjenden hidtil blot havde udviklet 2 Bataillоner, 1 Batteri og noget Cavalleri. I dette Øieblik ankom ogsaa General v. Willisen hertil, førte den 2den Bataillon selv imod Schuby, idet han bød mig ride tilbage til Oberst v. d. Tann. Paa denne Tilbagevei mødte jeg det ad Chausseen bortkjørende Artillerie, og var jeg i en saa fuldkommen Uvidenhed om den udstædte Ordre til Tilbagemarch, at jeg opholdt de første Batterier og tog Ansvaret paa mig, fast overbeviist om, at her maatte finde en Misforstaaelse Sted."

Man seer, at Generalen havde allerede givet Ordre til Tilbagetoget, inden den 1ste Brigades Bataillоner stødte paa Fjenden ved Schubye.

General v. Wissel siger om Befalingen: „Ganske uventet erholdt jeg henimod Kl. 12½ ved Oberst v. d. Tann Befaling til Tilbagetoget; paa mit Gjensvar, at dette ikke syntes mig nødvendig, da vi alene med Artilleriet formaaede at holde Fjenden tilbage, svarede han, at Ordren var givet bestemt af Generalen, fordi Fjenden allerede var trængt frem til Schuby i Nærheden af Slesvig."

Befalingen til Tilbagetoget var uddeelt Kl. 12½, inden de danske Colonner gik frem til Angreb; det bekræfter alle Øienvidner.

Vi ville endnu engang i Korthed beregne de Stridskræfter, der paa begge Sider her skulde gjøre Udslaget. De Danske havde efter deres officielle Beretninger ordnet og samlet mod Westergehege 20½ Bataillon, og desuden 4 til 5 Batterier i Virksomhed. Slesvig-holsteensk Side var der i Kamp ved Westergehege 10 Bataillоner og 34 Kanoner, den 3die Bataillon desuden i Reserve, altsaa 11 Bataillоner, thi de andre 3 Bataillоner af 1ste Brigade kan man vel ikke regne, da de, naar man vilde modtage det danske Angreb, i ethvert Tilfælde maatte anvendes mod den danske 3die Brigade ved Schuby, som ogsaa fandt Sted. Det slesvig-holstenske Artilleri var i bedste Orden, forsvarede med Rolighed og Bravour sin Plads, det Vidnesbyrd giver Alle det. Anderledes var det med Infanteriet. Med Undtagelse af den 3die Bataillon var her ingen Bataillon endnu sluttet, eller i tactisk Orden, meget mere var alle mere eller mindre i Slaglinien blandet imellem hverandre og man maa tilstaae — for en Deel i Uorden og forvirrede! Og netop denne Uorden var en stor Feil, hvilken man med den nødvendige Energie havde kunnet og maattet afhjælpe under Artillerikampen.

Og ligesaa godt som det var de Danske muligt, saa godt vilde det ogsaa være lykkedes paa slesvig-holstensk Side. Den 1ste Brigade var dog samlet og ordnet.

Generalen kunde rigtignok med Grund befrygte, at Infanteriet ved et alvorligt Angreb ikke vilde gjøre haardnakket Modstand — og da var Slaget og med det næsten det hele Artillerie tabt. General Willisen vilde ikke sætte Alt paa eet Kaart og befalede Tilbagetoget og dermed saa godt som fuldstændigt: Slesvigs Rømning.

Artilleriet kjørte efterhaanden bort, med afvexlende Batterier eller Halvbatterier. Omtrent Kl. $12\frac{1}{2}$ om Formiddagen.

De hidtil i Reserve staaende 4 Kanoner af det 6-pundige Batterie Nr. 1 (Capitain Sewelob) overtog ved Chausseen Dækningen af Tilbagetoget og kjørte ind i den af det 12-pundige Batterie Nr. 1 forladte Position, tæt vestlig ved Chausseen. De aabnede strax Ilden (Kuglerne paa 1000 Skridt) imod de danske Soutiens (Compagnie-Colonner).

Den danske Rapport angiver Opstillingen til Angreb saaledes:

„Taagerne vare adspredte, det havde ophørt at regne, Kamppladsen var atter bleven overskuelig: ordnede og beredte til Fremrykning saaes vore Colonner paa Plainerne foran Fjendens Position.

Af 1ste Division vare 1 Compagnie af 1ste Reserve-Jægercorps, 4de Forstærknings-Bataillon og Livgarden til Fods i første Træfning, formerede i Compagnie-Colonner med fremsendte Skytter; 2den lette Bataillon fulgte til umiddelbar Understøttelse, og 9de og 11te Linie-Bataillon vare i Reserve. Disse Afdelinger angrebe Idsted-Skov i Forening med 5te Brigade, samt 5te og 6te Reserve-Bataillon, 2det Jægercorps og 5 Kanoner af Batteriet Baggesen, medens under Oberstlieutenant v. Henckels Befaling den 12te lette Bataillon, 5te Linie-Bataillon, samt 1ste og 2den Reserve-Bataillon, 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon og Batteriet Just toge Passet imellem Idsted-Sø og Lang-Sø, og derefter trængte frem igjennem Catharina-Skoven*)."

Det slesvig-holsteenske Artillerie var bortkjørt, blot de ovennævnte 4 6-pundige Kanoner fyrede ved Chausseen.

Henimod Kl. 1 gik de fjendtlige Tirailleurer, med stærke Soutiens efter sig, frem med stor Hurtighed. De slesvig-holstenske 4 Kanoner skjøde med Schrapnells. Fjenden nærmede sig paa 500 Skridt. Capitain Sewelob befalede Kartætschild. De Danske tabte mange Folk, men rykkede uforfærdet frem.

„Da den fjendtlige Tirailleurkjæde, der i Fremrykningen ikke alene var bleven mærkelig tyndere, men tynd, — altid rask rykkede frem — havde nærmet sig Batteriet paa 50 Skridt, gik Tirailleurerne, der skulde beskytte os, tilbage i fuldt Løb. Denne Bevægelse var saa smittende for Stykkudskene, at de kjørte bort med Protsene. Det lykkedes Batteriechefen (han var tilfods), at hindre den 7de og 8de Protse**) heri, men den 5te og 6te Protse foer afsted. Den 2den Escadron af det 1ste Dragonregiment rykkede under Commando af Ritmester v. Keudell frem til Attaque og drev de Danske, der allerede vare ved Kanonerne, tilbage. Batteriechefen befalede, at protse paa. Det lykkedes med den 8de Kanon, og kjørte denne afsted; den 7de Kanons Protse kjørte

---

*) Den østlige Deel af Westergehege.

**) Kanonerne bleve numererede fra Nr. 1 til 8.

frem til Paaprotsning, da bleve Stanghestene saarede, steilede og faldt omkuld med Protsen. — Efter at Escadronen havde jaget Fienden tilbage over Gjærdet, blev der givet Ild paa den, og da den ikke kunde sætte over Gjærdet, vendte den om. De Danske steg strax igjen over Gjærdet.

Den 3die Bataillon rykkede hurtigt tilbage, den paa Pladsen værende 2den Escadron var gaaet tilbage, da 1ste Regiments Escadron attaqueerte. I dette Dieblik havde blot 3 Kanoner af Artilleriet Front imod Fienden; 2 Protser vare bortkjørte, 1 Protse var kastet omkuld, Stanghestene svært saarede. Batteriechefen befalede Mandskabet at gaae tilbage."*)

Saa vidt vor Meddeler, der var Dienvidne og med i Kampen.

Infanteriet, der allerede var bleven stærkt rystet ved Artilleriets Bortkjørsel og allerede havde erholdt Befaling til Tilbagetog, gik overalt tilbage.

Det 1ste Halvbatterie af det 12-pundige Nr. 2 var igjen beordret fra Langsø til Chausseen, og ankom der i det Dieblik, da Cavalleriet jagede tilbage og Infanteriet afmarcherede; det vendte ogsaa om og kjørte tilbage, blot den sidste Kanon blev (paa Lieutenant Kauffmanns Befaling), rykkede frem ad Veien og gjorde nogle Kartætschskud paa den fremtrængende Fiende, og kjørte først da tilbage.

Saaledes som det var ved Chausseen, var det ogsaa ved den nordøstlige Udkant af Westergehege. Artilleriet kjørte roligt bort i Skridt. Først nogen Tid efter trængte de danske Tirailleurer frem.

Vi have seet ovenfor, at Kl. 12 vare 2 Compagnier af det 1ste Jægercorps med 2 Kanoner og 1 Escadron blevne beordrede til Gammellund. Dette Detaschement ankom der, toge nogle afskjaarne Danskere til Fange og vare i Begreb med, at trænge frem mod den danske Armees høire Fløi, da pludselig Geværilden taug og man saae Colonnerne rykke frem mod Idstedkro. Denne brændte snart — den var skudt i Brand af de Danske ved deres Raketter, og der laae mange saarede Slesvig-Holstenere i Husene. — Høit slog Flammen iveiret. Alle sikkre Tegn, at Centrum var veget. Detaschementet vendte altsaa om igjen. Jægerne gjennem Mosen, Escadronen og Kanonerne i Trav over Lyrskov, naaede de i Schuby den 1ste Brigade.

Den 1ste Brigade havde, som allerede tidligere er anført, erholdt Ordre, med Reserve-Cavalleriet at tilbagekaste den 3die danske Brigade over Treenfloden. 2 Compagnier af den 12te Bataillon bleve staaende ved Defileet ved Lyrskov. 2 Compagnier af 1ste Jægercorps med den 4de Bataillon og 4 Kanoner af det 6-pundige Batteri Nr. 1 fulgt af den 2den Bataillon og Reserve-Cavalleriet, trængte frem over Schuby. Men Fienden havde allerede trukket sig tilbage. — Først om Middagen Kl. 12 havde den danske 3die Brigade erholdt den om Morgenen Kl. 8 afsendte Ordre til Tilbagetog. — Blot nogle Skud fra det Fjerne bleve verlede. General Willisen var tilstede — men Ordren til Tilbagetoget for den slesvig-holstenske Armee var allerede tidligere givet og — udført.

Den danske 3die Brigade marcherede over Silbersted, Esperstoft, Sollbro, Jørlkirke, Egebæk, Langsted, Bollingsted, Gammellund, Idstedkro til Neukrug, hvor den ankom om Eftermiddagen den 26de Juli! See den danske Rapport pag. 44.

Den slesvig-holstenske 1ste Brigade med den 1ste Bataillon, det 3die og 4de

---

*) Den ovenanførte Beretning om Tabet af Kanonerne stemmer nøie overeens med Resultatet af den efter Slaget anstillte retlige Undersøgelse.

Compagnie af det 12te, der ved Lyrskov endnu havde gjort Modstand mod det fjendtlige Cavalleri, 2 Compagnier af den 3die Bataillon og Reserve-Cavalleriet marcherede, da de bemærkede Armeens Tilbagetog, over Schuby, Husby til Groß-Dannewerk. Der blev taget en Opstilling i 2 Træfninger og hvilet een Time*).

Det danske Cavalleri med noget Artilleri fulgte i det Fjerne. Den danske Rapport siger: „Forfølgningen fortsattes herfra igjennem Klein-Danneverk mod Groß-Dannewerk. I denne stærkt gjennemskaarne Eng fandtes imidlertid Veiene barricaderede og besatte af fjendtlig Infanteri, som modtog vort Cavalleri med en virksom Geværild. Uden Understøttelse af Infanteri blev det umuligt at trænge igjennem, og Reserve-Cavalleriet saae sig saaledes nødt til at opgive den videre Forfølgning."

Den 1ste Brigade havde trukket sig tilbage i Orden og med Rolighed. Et Exempel maa være nok, for at levere Beviset. Den 1ste Bataillon, som bekjendt fra om Morgenen Kl. 4 bestandig i Kamp, kom paa Tilbagemarchen ved Husby ved den fjendtlige Granatild for et Dieblik i Uorden. Commandeuren, Major v. Wittich, standsede den strax, lod skuldre og marcherede med Bataillonen som til en Parade-march videre.

Den 1ste Brigades Tilbagetog gik over Sorgbro til Rendsborg. Ved Sorgbro blev der taget en anden Stilling og den 1ste Bataillon med 1 Escadron og 5 Kanoner efterladt der og ved Düvensted det 1ste Jægercorps paa Forpost.

Jægercommandoen i Treya og Hollingsted under Lieutenant Bahr blev allerede imod Middag Kl. 1 angreben af fjendtlig Cavalleri og Infanteri, og trak sig tilbage over Rheide, Kropp til Rendsborg.

Desværre gik Tilbagetoget ved Chausseen ikke for sig i denne Orden.

Paa Hoiderne, norden for Katt og Hund, opkjørte en Deel af Artilleriet, for under disses Beskyttelse, at samle og ordne det tilbagegaaende Infanterie. Det 12-pundige Batterie Nr. 1 og 2 og det 6-pundige Reserve-Batterie, i det Hele 22 Kanoner stode der i længere Tid og afholdt ved nogle virksomme Skud de fjendtlige Colonner og Tirailleurer fra at trænge videre frem.

Avantgarde-Brigaden med 2 Compagnier af den 12te og 2 Compagnier af den 3die Bataillon trak sig største delen tilbage ad Chausseen; den 1ste Bataillon og 2 Compagnier af den 3die Bataillon over Lyrskov, den 15de Bataillon med den 4de Brigade til Misjunde. Bataillonerne, i den vedvarende Tirailleurkamp næsten ganske opløst, bleve først samlede sønden for det opkjørte Artillerie. Et Compagnie (Capitain Domeier) af det 3die Jægercorps blev opstillet ved den nordlige Udkant af Thiergarten og den 8de Bataillon paa Slottet Gottorf som Arrieregarde. De øvrige Afdelinger droge med Artilleriet igjennem Slesvig til Defileet ved Fahrdorf, bag Haddebyer- og Selker-Noer.

Arrieregarden fulgte først om Aftenen Kl. 6, slet ikke forfulgt af de Danske.

Den 4de Brigade (2 Compagnier af det 4de Jægercorps gik over Slesvig) med den 15de Bataillon, omtrent 2 Bataillоner af den 3die Brigade (5te Jægercorps, $^1/_4$ af 10de, $^1/_4$ af 9de og $^1/_2$ af den 11te Bataillon), det 6-pundige Batteri Nr. 2, Nr. 4 og det 24-pundige Granatkanon-Batteri droge under Commando af General v. d. Horst over Moldenit til Misjunde.

*) Ikke alene efter den 1ste Brigades og Bataillonens officielle Kampberetning, men ogsaa efter mange Dienvidners Udsagn. See ogsaa den danske Rapport pag. 39.

Dette Infanteri havde Dagen over ubetinget været i den heftigste og meest haardnakkede Tirailleurkamp; Soutiens vare tilsidst næsten slet ikke mere forhaanden, og Uordenen var stor, da det forlod Westergehege. Først lidt efter lidt bleve Bataillonerne ordnede; da de ankom til Midsunde, vare de fuldstændigt samlede.

Omtrent 2 Bataillomer af den 3die Brigade ($^3/_4$ af den 9de, $^3/_4$ af den 10de og det Halve af 11te Bataillon), der tilligemed Dragon-Escadronen hidtil havde staaet bag Badestedet ved Langsø i Nærheden af Gyldenholm-Skovhuus, erholdt om Eftermiddagen Kl. 3 ved Oberst v. d. Tann Ordre til Tilbagetog; paa samme Tid bleve 3 Compagnier af 9de Bataillon (Capitain Lütgen*) og Dragon-Escadronen beordret at demonstrere mod Berendheide, for derved at hindre Fjenden i at trænge frem ad Chausseen. De øvrige Afdelinger med 5 Kanoner af det 6-pundige Batteri Nr. 4 marcherede strax over Osterkrug, Moldenit til Midsunde. Oberst v. d. Tann red til Bedelspang til 2den Brigade og derpaa tilbage til hiint Detachement. Capitain Lütgen havde imidlertid ladet Dragon-Escadronen rykke frem over Haarholm imod Defileet ved den sydvestlige Ende af Langsøen, medens den 9de Bataillon marcherede frem mellem Berend og Berendheide paa en Høi og fremsendte Tirailleurer. Der blev fyret paa Escadronen og den vendte derfor om, som der var befalet. Tirailleurerne af den 9de Bataillon skjode med Spidskugler med Villie paa en stor Distance og bragde Fjenden der til at blive urolig. Da imidlertid, som bekjendt, Fjenden ad Chausseen forfulgte meget flau, som var den hele Demonstration, uden væsentlig Nytte.

Detachementet fulgte derefter paa Befaling af Oberst v. d. Tann den 3die Brigade over Moldenit til Midsunde.

De Danske kom først nogen Tid efter, efterat Bataillonen var afmarcheret fra Badestedet over den derværende Bro, men forfulgte ikke.

Den 2den Brigade erholdt Ordre til Tilbagetog omtrent Kl. 4. Blot faa Tirailleurer havde om Eftermiddagen kæmpet med Danskerne. Bataillonerne stode allerede fra om Middagen sluttede bag Defileet, hvilede sig og vederqvægede sig ved de rigeligt hidskaffede Levnetsmidler. Ingen vilde troe, at Slaget var tabt. Og dog havde ogsaa den 2den Brigade, rigtignok indirecte, sin Andeel i Tabet af Slaget. Af 2den Brigade bleve 2 Compagnier af den 6te Bataillon med fire 3-pundige Kanoner sendt forud til Midsunde for at besætte Terrainet norden for Broen. Resten af Brigaden fulgte efter, det 2det Jægercorps som Arrieregarde, uforstyrret af Fjenden, i den skjønneste Orden. Fjenden forfulgte slet ikke.

Naar den danske Rapport siger, at de danske Batailloner vare „ordnede til at forcere Defileet", saa ville vi ikke modsige dette, men vist er det, at ingen Mand af den slesvig-holsteenske 2den Brigade havde bemærket dette. Ligesaa bestemt er det ogsaa, at denne havde udført sit Tilbagetog ordnet, roligt og uden Hast.

Om Aftenen Kl. 8 var den slesvig-holsteenske Armee — med Undtagelse af den 1ste Brigade, Reserve-Cavalleriet og Bagage, der droge til Rendsborg — fuldstændig ordnet og concentreret bag Afsnittene ved Fahrdorf og Midsunde.

Lazarethet paa Slottet Gottorf var saa meget muligt blevet rømmet for Syge og Saarede, dog maatte mange af de ikke Transportable blive tilbage.

Først om Aftenen Kl. 9 rykkede de første danske Tropper ind i Staden Slesvig og dog var Frastanden fra Idsted og dertil blot eet Miil!

*) Commandeuren, Major v. Hagen, var med 1 Compagnie i Westergehege.

Vi slutte Beretningen om Slaget ved Idsted med Ordene i den danske Rapport:

„Kraftigen at fortsætte Forfølgelsen udover Egnen Syd for Byen Slesvig stod ikke i Armeens Magt, da man — under 2 Dages Kamp med en fast Position og en Styrke, der omtrent var lig den, som fra vor Side førtes i Kampen til Positionens directe Angreb — allerede af vore Tropper havde fordret overordentlige Anstrængelser.“

General Willisen havde taget sit Hovedqvarteer i Flekkeby og i Begyndelsen besluttet, at lade Tropperne overnatte ved Midsunde og Fahrdorf. Disse Affnit ere saa faste, at faa Tropper let kunne forsvare sig selv mod betydelig Overmagt. Armeen havde kæmpet hele 2 Dage, selv om Natten imellem disse havde de næsten ikke erholdt nogen Rolighed. Men denne og Vederqvægelse var den fornøden fremfor alt. Dertil kom, at den danske Armee havde saa godt som slet ikke forfulgt den. Efter Indtagelsen af Positionen ved Idstedkro Kl. 1 om Middagen, havde denne brugt over 7 Timer for at tilbagelægge een Miils Vei. Noksom Beviis, at ogsaa den var udmattet, og ikke istand til at forfølge. Fare var altsaa ikke forhaanden, naar den slesvig-holsteenske Armee overnattede i dine Positioner; derimod blive Natmarcher saa let en slagen Armees Ruin. Det er ikke bekjendt, hvad eller hvem der har bragt General Willisen fra hans første Beslutning. Nok sagt, henimod Kl. 9 blev der befalet, Kl. 10 at tiltræde Tilbagemarchen over Sehested bag Eideren.

Tropperne ved Fahrdorf marcherede over Fleckeby, Hummelfeld, Østerby, Gr. Wittensee til Sehested, hvor de ankom om Morgenen Kl. 8 den 26de.

Brigaderne ved Midsunde toge deres Vei over Cosel, Kochendorf, Windeby, Marienthal, Lehmsiek, Sehested og gik ved Clevensiek Kl. 8 om Morgenen over Eideren.

Pioneerne og Kanoneerne af det 3-pundige Batteri afbrøde om Natten Kl. 11 Broerne ved Midsunde og fulgte. Den 4de Brigade dannede Arrieregarden.

Alle vare dødsmatte og aldeles kraftesløse. Der blev brudt op, inden man var færdig med at koge. Saavel staaende som ridende og gaaende faldt alle i Søvn, Mennesker og Heste. Hundrede af Udmattede bleve liggende paa Veien; overalt bleve der opdreven Vogne for at skaffe dem afsted. Bataillonerne afmarcherede sluttede og i fuldstændig Orden fra Fahrdorf og Midsunde, og ankom i fuldstændig Opløsning ved Sehested!

Dette var Følgerne af Nattemarchen!

Alle Officierer vare virksomme, for at holde i det mindste et Skin af Orden over Tropperne, men frem for Alle var General Willisen virksom og utrættelig, til Hest og til Fods, overalt greb han ordnende og opmuntrende ind! Men at hjælpe og ændre stod ikke i hans Magt, da Kræfterne manglede aldeles. — —

Efterat Tilbagetoget bag Eideren var tiltraadt, var det naturligt at Romningen af Eckernførde var nødvendig. Commandeuren for de tvende Compagnier af den 1ste Erstatnings-Bataillon (Capitain v. Hennigs) som havde besat Staden, rømmede denne den 26de Juli om Morgenen tidligt*), inden det svære Skyts var kjørt ud af Strandbatterierne og inden Fjenden lod sig see. Capitain Christiansen kunde derfor den 26de

---

*) Denne blev stillet for en Krigsret, han døde pludselig under Undersøgelsen.

blot bortskaffe 2 Kanoner. Den 27de blev dog imidlertid ved Hjælp af Borgerne 10 Kanoner transporterede til Frederiksort og Kiel. De 4 efterladte Kanoner bleve nedgravede; men dog siden fundne af de Danske. Først den 28de Juli besatte de Danske Eckernførde.

Der er talt og skrevet meget om Aarsagerne til Tabet af Slaget ved Idsted, af Uvedkommende og Ukyndige, i det Mindste under Krigen selv. Og dermed vare i Reglen forbundne ligesaa mange Fordømmelsesdomme, der blot vare basserede paa Uvidenhed om Forholdene eller overhovedet paa Mangel af militairisk Bedømmelseskraft. Den kyndige Officier vil allerede tydelig see de Feil, der muligviis have bidført Slagets Tab. Vi sige — muligviis have bidført Tabet — thi hvo kan med Bestemthed paastaae, at denne eller hiin Feil, naar den ikke var gjort, ubetinget vilde have fængslet Seiren til de slesvig-holsteenske Faner!

Vi oversee endnu engang Tabet af Slaget. Vi ville derved strengt holde os til den nøgne Virkelighed, uden at indlade os i Spekulationer eller ideelle Suppositioner. General v. Willisens Disposition bestemte Angrebet en échelon, og dannede ved den tilbageholdte venstre Fløi, i det Mindste i Begyndelsen af Operationerne, Reserven. I Virkeligheden formede Sagerne sig anderledes, deels og fortrinsviis ved de Danskes tidligere Angreb, men deels ogsaa ved Suspenderingen af Offensiv-Ordren for den høire Fløi. Saaledes kom da den venstre Fløi først i Fægtningen, efterhaanden senenere Centrummet og tilsidst forholdsmæssig blot ubetydeligt, den høire Fløi. En Reserve var altsaa strax i Begyndelsen af Slaget ikke mere tilstede.

Det saa tidligt ikke forventede Angreb af de Danske, var for den gunstige Udførelse af Dispositionen yderst forstyrrende. Men forandret kunde og turde den ikke blive i det Øieblik, det forbød allerede den store Afstand fra Fløi-Brigaderne. Var altsaa Offensivordren ikke bleven suspenderet, saa var efter Omstændighederne som de nu engang forelaae, Horst's Brigade kommen en Time tidligere ved Stolk og Abercrons paa samme Tid ved Bøgelund i Kamp. Altsaa kort efter Kl. 5. Men paa samme Tid var efter den danske Rapport den største Deel af General Schleppegrells Division allerede sønden for Stolk. Det er altsaa vel at antage, at Horst's Brigade havde havt det samme Resultat, som den havde en Time tidligere

Blev nu den 2den Brigade ført ligesaa energisk i Ilden som den 3die, saa var det jo sandsynligt, at von Krabbes 3 svagere Batailloner maatte have veget for Abercrons fire stærkere, uden at man behøvede at tage noget Hensyn til det overlegne Skyts, som de sidste havde. Men i dette Tilfælde stod Horst's Brigade ikke i Luften og kunde operere videre, istedet for at den nu maatte gaae tilbage. Et gunstigt Resultat var altsaa meget sandsynligt, saa meget mere, da de danske Batailloner da vilde tidligere være dragne fra Idsted, som de i Virkeligheden senere giorde. Et Compagni af det 2det Forstærknings Jægercorps stod nemlig en lang Tid i den nordlige Deel af Idsted. Men da fik ogsaa den 4de Brigade Luft og kunde debouchere ud ad Idsted. Saaledes kunde Udfaldet være blevet, naar ikke Offensiv-Ordren var bleven suspenderet.

Men lader os see, hvad der videre fandt Sted, da Ordren til Angreb for den 3die og 2den Brigade blev givet. Horst's Brigade erholdt den først, rykkede frem, finder indtil Stolk frit Terrain, støder der paa Fjenden og kaster ham tilbage. Abercron erholdt Befalingen senere, da Kampen allerede fandt Sted tæt ved Defileet ved Bedelspang. Hans Opgave var altsaa allerede vanskeligere, allene for det stærkt coupeerte Terrain. General Willisens Disposition giver udtrykkelig den høire Fløi den vigtigste Opgave, Dagens Afgiørelse. Det var aldeles tydeligt. Altsaa maatte ogsaa den 2den Brigade gribe med al Energie Offensivet og vove Alt for at tilbagedrive Fienden. Hvorledes skete dette. Først rykkede 2 Compagnier af den 7de Bataillon i Sections-Colonner frem ad Veien, for at kaste, sprænge Fienden med denne Colonne. Rigtignok skulde Jægerne trænge med frem, men disse var allerede over 2 Timer i Kamp, og netop først tilbagekastet af en Overmagt, der nu igien skulde kaste dem tilbage paa Fløiene, derhos var de opløste i en Linie af 2000 Skridts Længde, altsaa naturligvis overalt meget tynd.

Det var altsaa at forudsee, at hine 2 Compagnier af den 7de Bataillon ikke opfyldte deres Øiemeed, men udsatte for en levende og virksom Skytte- og Geværild, adspredte sig paa begge Sider af Landeveien.

Derpaa blev igjen 2 Compagnier af 6te Bataillon paa en lignende Maade fremsendt med et lignende Hverv. Deres Opgave var allerede lettere, netop fordi Skyttekjæderne vare forstærkede paa Floiene med de 2 Compagnier af 7de Bataillon. De trængte ogsaa fremad, kastede Fjenden tilbage ad Veien og ind i Krattet; men deres venstre Flanke blev truet. Da blev 2 Compagnier af 5te Bataillon sendt frem for at drive Fjenden tilbage paa den venstre Floi. Ogsaa dette lykkedes nu endelig, efterat man havde faaet 6 Compagnier Jægere til Hjælp, var man i det virkelige Offensive og kastede Fjenden. Men derved var der tabt megen Tid, og nu kom Efterretningen om Udfaldet ved Idsted, om Horst's Brigades Tilbagetog og derved Ordren eller Raadet — dette var ikke tydeligt at see af Beretningen — til den defensive Tilstand.

Her var det altsaa grove tactiske Feil, der opholdt den 2den Brigade saalænge ved Vedelspang i Kamp, uden at det lykkedes den, at kaste Fjenden tilbage, og ved denne Rolen foranledigede, at den anden Brigade maatte gaae tilbage. Vi troe ikke at behøve vidtløftig at drøfte disse tactiske Feil, da de foreligge tydeligt, selv for Lægfolk. **Vil man trænge rask og energisk frem, saa maa man ogsaa bruge overlegne Kræfter paa eens Tid i Kampen.** Og dette skete ikke, som vi have seet for oven.

Med den 2den og 3die Brigades Tilbagetog paa Positionen, var Sandsynligheden af et lykkeligt Resultat meget svækket.

Om Angrebet paa den 4de Brigade have vi i Kampberetningen selv udtalt os videre. Efter vor Anskuelse kunde Deboucheringen ud af Landsbyen mod Fiendens saa betydelige Overlegenhed i et sligt ugunstigt Terrain, med 2 Batailloner, aldrig lykkes, naar Fienden gjør sin Skyldighed. Den 4de Brigade havde Uheld. Indirecte maa man rigtignok tilregne de 2 Bataillonerś forulykkede Forsøg paa at deboucher, Hovedaarsagen til Slagets Tab, og det er den aldeles Haabløshed, der syntes fremkaldt her hos de Commanderende. **General Willesen ansaae allerede Kl. 8 om Morgenen Slaget for tabt;** det bekræfter Alle, der stod ham nær i Slaget.

Avantgarden og i Særdeleshed den 1ste Brigade havde udviist i Slaget, hvad Tropper kunne udvise, — om den 3die Brigade have vi allerede talt ovenfor. Den 1ste Brigade blev ikke tvunget til Tilbagetog, thi den gik først tilbage, da General Willisen gav Ordre til Tilbagetoget og Brigadens Samling. Ogsaa denne Befaling betegner et Vendepunkt i Slaget. Saa nødvendigt det var, at skaffe en Reserve, da jo ingen var forhaanden, saa uheldigt traf det sig, at Ordren netop blev given, da den 3die Brigades Stød paa Stolk yttrede sin Virkning paa den danske Armee. Vi have seet, at i Bogmose og Bogskov vare der 9 danske Batailloner i Ilden, de havde en Kamplinie af over 3000 Skridts Længde. Dette hele Rum var frit, da den 1ste Brigade med den 12te Bataillon trak sig tilbage. Dette var et Moment, der ligeledes var afgjørende, thi nu kunde fra dansk Side med Rolighed Bataillonerne ordnes og samles, de bleve ikke det Mindste forstyrrede.

Man kan med fuld Ret paastaae, den 3die Brigades Tilbagetog — foranlediget ved den 2dens forholdsmæssige Passivitet — og den 1ste Brigades befalede Tilbagetog, hvilke begge fandt Sted paa engang, var afgjørende for Slaget.

Forholdene ved venstre Floi saavelsom Motiverne til Tilbagetoget have vi drøftet paa det betræffende Sted.

Til Slutningen endnu nogle Ord om Dispositionen selv.

Dens Hovedfeil var ubetinget den, at Brigadernes eller egentlig vel den hele Kamplinies Operationslinier vare for udstrakte. 2 Miles Længde, et gjennemskaaret Terrain forhindre for en saa lille Armee ethvert Sammenhæng og selvfølgelig enhver Ledning af det Hele. Gjensidig Understøttelse var ikke mulig, og en Hovedreserve ikke forhaanden. Hvad var altsaa naturligere, end at enkelte Deles, som den 1ste og 3die Brigades Seire og Resultater, slet ikke kom det Hele til Gode, fordi netop Resultaterne bleve fuldstændig paralyserede med andre Deles Ulykke.

Træfningen ved Midsunde

og

Frederiksstads Beleiring.

Træfningen ved Midsunde og Frederiksstads Beleiring høre til de meest glimrende Begivenheder i Kampen imellem den danske Hær og Insurgentarmeen. Da den treaarige Krig dermed endtes, have vi troet, at en kort Beskrivelse heraf vilde være paa det rette Sted i dette Skrift.

Efter Slaget ved Idsted benyttede den danske Hær sig ikke af sin Seier, til at rykke frem mod Rendsborg, der nu, efter den slesvig-holsteenske Armees Nederlag vilde have været lettere at angribe og indtage end senere. Men Politiken forbød det. Eideren var Grændseskjellet mellem Tydskland (hvortil Holsteen hørte) og det erobrede danske Land Slesvig, over dette Skjel turde Dansken ikke stride, medens den oprørske Hær turde, naar den fandt for godt, rykke frem over det, men som vi ville senere see, ikke ustraffet.

Da den slesvig-holsteenske Hær snart igjen kunde oprette sit Tab, og muligen gaae angrebsviis frem, blev det nødvendigt, at hindre dette, og de gamle Befæstningsværker mod Sønden bleve benyttede og udbedrede med nye Værker. Den venstre danske Fløi skulde holde Eckernførde, hvor vore Krigsskibe laae, og derved lukke Adgangen til Landskabet Svansen fra Vindebynor til „die grosse Breite", en Vig af Slien. Længere Vesten dækkede Slien Stillingen. Ved Slesvig skulde Centrum staae bag Dannevirke; Volden maatte udbedres, Planen lægges til en ny Række Værker, der skulde staae lodret paa den og fortsættes mod Nord indtil Skovby. Hollingsted maatte besættes, for at hindre Fjendens Fremmarch og vedligeholde Forbindelseslinierne fra Centrum til høire Fløi. Denne skulde staae imellem Treuen og Eideren, beskyttet ved Opdæmninger og Værker; en Flotille i Vesterhavet maatte støtte høire Flanke.

Landskabet Svansen, udstrakt imellem Eckernførdefjord og Slien, ved en ikke synderlig bred Landtunge forenet med det øvrige Fastland, frembyder store Fordele for den Hær, der har en Flaade at støtte sig til; med Lethed kan den forsvare sig mod en overlegen Fjende. Her laae 1ste Brigade under Oberst Krabbe.

Beskrivelsen af dette Terrain, som er nødvendig at kjende, for at faae et Begreb om Kamppladsen for Fægtningen ved Midsunde, meddele vi efter Rapporten:

„Det Terrain, hvori Brigaden bevægede sig under Fægtningen den 12te September, udstrakte sig i Fronten fra Slien, den saakaldte „Grosse Breite" ved Holm, over Dyrvad, Møhlhorst, Kochendorf, Frøhjein til Vindeby-Noer. I den høire Flanke var Terrainet indskrænket af Slien fra Holm til Midsunde; i venstre Flanke udstrakte Terrainet sig fra Frøhjein til Cosel og derfra langs Cosel-Aa til Midsunde. Det i Fronten værende Terrain gjennemskjæres af en Aa, der løber fra Østerby i nordlig Retning til Egnene foran Kochendorf, hvor den tager vestlig Retning over Møhlhorst, Dyrvad og Holm ind i Slien. Ved Dæmninger havde Brigaden ladet frembringe en Oversvømmelse paa hele Aaløbets Strækning, og forhindrede derved Fjenden i at rykke frem med Artilleri, Cavalleri og store Infanteri-Colonner, idet Broerne ved Møhlhorst og Dyrvad vare afkastede, Broen ved Holm Mølle ødelagt,

ligesom Chausseen ved Holm foran Vandløbet var gjennemskaaren og forsynet med et Forsvars-Brystværn; overalt fandtes Løvegrave for at forhindre Fjendens Fremtrængen. Terrainet paa hiin Side Aaen til Flekkeby, Gotheby, Hummelfeldt, Østerby, ligesom Egnen fra Kochendorf til Frohjein i sydlig Retning er meget gjennemskaaret af Bakker, Indhegninger og en Mængde smaae Skovpartier. Nord for Østerby-Aaen lige til Vindeby-Noer begynder Terrainet strax at hæve sig, og danner den saakaldte Margrethenwall, hvorfra det i temmelig jevn Flade gaaer til Bullsøen, og derefter mere bølgeformigt Øst og Vest forbi Langsøen til Midsunde. Dette hele nordlige Terrain bag ved Østerby-Aaen har tidligere været Hede, Jordbunden er sandet og gjennemskaaret med en Deel Indhegninger, som dog, paa Grund af, at de ikke ere beplantede, gjøre Terrainet overalt overskueligt. I dette Terrain findes trende Søer: Bullsøen, den sydligste, derefter Kollsøen og saa Langsøen, der løber i Flugt med Cosel-Aaen. Denne Aa var ved Dæmninger bragt til Oversvømmelse fra Cosel til Ornum Mølle. Af Veie, der fører fra den fjendtlige Side i Fronten af Terrainet, er hovedsageligen at mærke Veien fra Østerby, som kommer fra Rendsborg Landevei, fra Bistensee og Damendorf, og deler sig nordøstlig for Østerby, hvoraf den ene Vei gaaer lige ned til Vindeby-Veien, medens den anden gaaer mod Kochendorf og Westerthal; denne sidstanførte Vei gaaer igjennem et Mosestrøg, og var paa dette Sted gjennemgravet paa en Brede af 12 Fod og med en Dybde af 6 Fod, hvilken Gjennemgravning var fyldt med Vand og Veien saaledes gjort impassabel for Artilleri og Cavalleri; i Veilængden fra Østerby til Vindeby-Veien, var anlagt Forhug. Foruden Østerby-Veien er Veien, som kommer fra Rendsborg-Landeveien over Friedensthal og Vindeby til Westerthal den fordeelagtigste; skjøndt der paa flere Steder var anlagt Forhug, er dog over Markerne, ved at gjøre Deboucheer, Fremrykningen af Fjenden uden stor Vanskelighed. Saasnart Fjenden er rykket frem over Kochendorf og er kommen paa det aabne Terrain, da føre fra hele Frontlinien 2 Hovedveie til Midsunde, som overskjæres af Chausseen fra Flekkeby til Eckernførde, samt af nogle mindre Veie fra Øst til Vest. Den ene af disse Hovedveie gaaer fra Holm og Schülbek, forbi Vesebỳ til Midsunde, og Terrainet, som denne Vei gjennemløber, er næsten overalt fladt og aabent; den anden Hovedvei fører fra Dyrvad til Cosel, og gaaer imellem Langsøen og Cosel-Aaen til Midsunde. Desforuden havde Brigaden ladet anlægge en Colonnevei, som en Fortsættelse af Veien fra Kochendorf til Chausseen til Langsøen, og herfra fortsættes den omtrent parallel med Veien fra Cosel til Midsnnde til sidstnævnte Sted.

I dette Terrain var Brigaden den 12te September om Morgenen saaledes placeret: den 10 lette Bataillon havde besat Forposterne med 1 Compagni ved Holm og Dyrvad, ½ Compagni ved Mohlhorst, 1 Compagni foran Kochendorf og Frohjein, og 1½ Compagni i Reserve ved Hedehusene, Nord for Kochendorf paa Brigadens tidligere Bivouacplads. I Cosel var indqvarteret 3die Jægercorps og 4 Piecer af Batteriet Dinesen; i Midsunde laae 3die Reserve-Bataillon med 2 Piecer af Batteriet Dinesen; paa Plateauet Nord for Slien stod Halvbatteriet Lumholtz under Capitain v. Schau og Escadronen Heramb var indqvarteret i Vesebỳ."

Den hele Styrke, som paa dette Punkt fra dansk og fjendtlig Side var i Activitet paa Kampdagen var*)

---

*) Efter Capitain Reckes Skrift: „Insurgenternes Angreb paa den kongelige danske Armees Flotstillinger i September og October 1850".

af dansk Styrke.

Infanterie.

10de lette Bataillon (Oberstlieutenant J. Ræder).

4 Compagnier (Capitainerne Junghans, de Fine Licht, Müller, Cathala) . . . . 1022 Individer.

3die Jægercorps (p. t. Capitain Hveberg).

4 Compagnier (Lieutenant Baron Harthausen, Capitainerne Krey, Tersling, Harthausen) . . . . 840 —

3die Reserve-Bataillon (Oberstlieutenant Lorentzen).

4 Compagnier (Capitainerne W. Kühle, F. Bülow, Moller, Klocker) . . . . 966 —

4de Linie-Bataillon (Major Neergaard).

1 Detachement (Lieutenant Mielche) . . . . 43 —

Artillerie.

Batteriet Dinesen (6 Kanoner) . . . . 138 —

Et Halvbatterie Lumholtz (4 Kanoner, Capitain Schau) . . . . 77 —

Cavallerie.

4de Dragonregiments 1ste Escadron (Ritmester Heramb) . . . . 177 —

I Alt*) 3263 Mand med 10 Kanoner, hvoraf 4 12-pundige Granatkanoner og 6 6-pundige Kuglekanoner.

Insurgenternes Styrke var

I. Hoire Floicolonne (Oberstlieutenant A. v. Gagern).
Den 1ste Halvbrigade, bestaaende af:
3die og 4de Infanterie-Bataillon og
4 6-pundige Kanoner.

II. Centrum (Generalmajor v. Gerhard).
Avantgarde-Brigaden, bestaaende af:
1ste, 2den og 12te Infanterie-Bataillon,
2det og 3die Jægercorps,
2 Escadroner Dragoner,
1ste 24-pundige Granatbatterie (Hauptmann Gleim),
1ste 12-pundige Batterie (Hauptmann Hoyns),
4de 6-pundige — (Hauptmann Rüstow), samt
1 Brotrain og
1 Pioneer-Afdeling.

III. Venstre Floicolonne (Oberstlieutenant v. Lange).
Den 2den Halvbrigade, bestaaende af:
5te Jægercorps (2 Compagnier),
13de og 15de Infanterie-Bataillon,
4 6-pundige Kanoner og
10 10-pundige**) Morterer.

---

*) Besætningen i Eckernforde og Ingenieurtropperne medregnede, udgjorde Brigadens hele Styrke omtrent 4300 Mand med 12 Kanoner.

**) Granatens Vægt.

IV. Høire Flankecorps (Hauptmann van Aller).
5te Jægercorps (2 Compagnier),
1 Garnisons-Bataillon,
4 6-pundige Kanoner, samt
$^1/_2$ Escadron Dragoner.

Insurgenternes Styrke, bestaaende saaledes af den 1ste, 2den, 3die, 4de, 12te, 13de og 15de Infanterie-Bataillon, det 2det, 3die og 5te Jægercorps; 1 Garnisons-Bataillon; det 1ste 24-pundige Granatbatterie, 1ste 12-pundige og 4de 6-pundige Batterie, samt endnu $1^1/_2$ 6-pundigt Batterie, 10 Morterer og $2^1/_2$ Escadron Dragoner, udgjorde saaledes i Alt over 15000 Mand Combattanter med 46 Stykker Skyts*).

Den 11te September udstedte Willisen Befalingen til det Angreb paa den kongelige Armee, som den næste Dag skulde finde Sted. Ifølge samme skulde den venstre Fløicolonne trænge frem imod Flekkeby og Holm for at dække den venstre Flanke og opretholde Forbindelsen med den over Breckendorf fremrykkende Styrke. Den høire Fløicolonne skulde over Westerthal, Frohsein og Vindeby-Mosen søge at naae det aabne Terrain Nordost for Kochendorf, for dernæst ved en Svingning til Venstre henimod Hedehusene at afskære Forposternes Retraite til Midsunde. Angrebstroppernes Centrum skulde over Østerby bevæge sig lige paa Kochendorf, det høire Flankecorps gaae over Vindeby mod Eckernførde. Forat den omgaaende Bevægelse langs Vindeby-Noer til rette Tid kunde udføres, skulde Centrum staae dækket Syd for Østerby, høire Fløicolonne Øst for denne, venstre Fløicolonne paa Veien til Hummelfeld, og det høire Flankecorps Syd for Vindeby. Samtlige Troppeafdelinger skulde have indtaget denne Rendezvous-Stilling Kl. 1 om Middagen for da samtidig at begynde Fremrykningen. Denne skulde da fortsættes til Eckernførde-Chausseen, hvor der foreløbigen maatte gjøres Holdt og bivouakeres; „thi det laa i Willisens Plan at lokke den danske Armee ud af dens faste Stilling ved Slesvig og foranledige den til at vove et Slag mod disse saa fremskudte Tropper. Det var hans saalænge nærede Ønske, et Slag sydostlig for Slesvig**)."

*) Den hele ovenanførte Styrke, nærmest bestemt mod Midsunde, dannede ikkun den opererende Insurgentarmees høire Fløi.

Dens Centrum, der i paakommende Tilfælde skulde tjene til Reserve for hiin, dannedes af den 2den Insurgent-Brigade og bestod af den 5te, 6te, 7de og 8de Infanterie-Bataillon, det 3die 6-pundige og 2det 12-pundige Batterie, samt $^1/_2$ Escadron Dragoner. Ifølge Angivelse af Forfatteren til „Gen. Lieut. v. Willisen und seine Zeit." var denne Brigade rykket frem lige til Østerby.

Dens venstre Fløi, der over Kropp og Breckendorf skulde rykke frem imod Slesvig, dannedes af den 3die Insurgent-Brigade og bestod af den 9de, 10de, 14de og Halvdelen af 11te Infanterie-Bataillon, det 4de Jægercorps, det ridende Batterie, det 2det 6-pundige, 3die 12-pundige og $^1/_2$ 3-pundig Batterie, samt 8 Escadroner Dragoner.

Fremdeles var detacheret imod Frederiksstad: $1^1/_2$ Bataillon tilligemed 8 Kanoner og 1 Escadron Dragoner.

Reserve-Artilleriet var endvidere fordeelt til de forskjellige Brigader, det svære 24-pundige Batterie desforuden til den ovenanførte venstre Fløicolonne (Oberstlieutenant v. Lange), og i Alt stode 100 Stykker Skyts i Marken mod den kongelige Armee.

Den hele Insurgenthær var saaledes brudt op til dette Angreb.

**) „Generallieutenant v. Willisen u. s. Z.", Pag. 148.

Den 9de September foretog Fienden med tre Jægercorps imod Stillingen og Terrainet ved Westerthal en Recognoscering, hvortil han hoilig trængte, omendskjøndt han i lang Tid, og senest fra den 14de til den 24de Juli — ikke at tale om de foregaaende Krigsaar — havde været i uanfægtet Besiddelse af dette Terrain. En saadan Bevægelse tydede med en vis Sandsynlighed paa et forestaaende Angreb, og den 1ste danske Brigade stod rede til at modtage dette.

Efter Rapporten fandt Brigaden det ikke raadeligt imod et overlegent fjendtligt Angreb at optage Fægtningen i det indviklede Terrain foran Kochendorf, eiheller i det aabnere fra Kochendorf til Cosel, hvor Retraitelinien fra Kochendorf til Midsunde let vilde kunne blive afskaaren. Brigaden havde derfor allerede tidligere taget den Bestemmelse, at samle den ved Cosel værende Bataillon tilligemed de 4 Piecer af Batteriet Dinesen i en Stilling nær ved Cosel, hvor der fandtes en særdeles fordeelagtig Position for denne Styrke paa et høit Plateau, der behersker den foranliggende Egn med Kollsøen i Fronten, Langsøen i høire Flanke, og de af Cosel-Aaen oversvømmede Enge i venstre Flanke. Denne første Stilling skilles ved en Slugt fra en bagved liggende ligesaa god Stilling, som ved Løvegrave paa Bakkerne gave et fordeelagtigt Værn mod den fremrykkende Fjende. For at forvisse sig om, at enhver Afdeling vidste, hvad den i paakommende Tilfælde havde at varetage, havde man instrueret dem, og ladet foretage Øvelser af følgende Bestemmelser:

Af den paa Forpost værende Bataillon samle samtlige Feltvagter og Piketter fra Dyrvad, Mohlhorst og Frohsein sig paa Retraiten, og trække sig tilbage henad Colonneveien til Cosel, vestfor Bullsøen; det ved Holm værende Compagni trækker sig tilbage til Schülbek, hvor det optages af Escadronen Heramb fra Vesebye. Bataillonen i Cosel besætter Stillingen ved Langsøen med 2 Compagnier i Fronten og Flankerne og 1 Compagni i Reserve, havende 2 Piecer foran sig; det 4de Compagni, tilligemed 2 Piecer, rykke frem ad Colonneveien mod Bullsøen og det derværende Mosestrøg, for at optage de 3 fra Kochendorf retirerende Forpostcompagnier, og derefter i Forening med disse at trække sig tilbage igjennem den første til den anden Stilling, hvorefter da, naar Stillingen ei længere kan holdes, Retraiten vil være at fortsætte til Midsunde. Den i Midsunde værende Batallion havde Ordre til at besætte de ydre Løbegrave med 3 Compagnier, og lade det 4de Compagnie, der var bestemt til senere at besætte Brohovedet som Reserve, rykke frem tilligemed de 2 derværende Piecer af Batteriet Dinesen, til Understøttelse for det fra Holm ad Vesebye-Veien retirerende Compagnie og Escadron.

Den 12te September om Middagen henimod Kl. 12 viste enkelte fjendtlige Patrouiller sig fra Egnen om Østerby og Friedensthal. Da imidlertid den foranliggende Eng og i Særdeleshed Veiene ere saa bevoxede og slynge sig i saa mange Bugter, at det er en Umulighed paa længere Afstand at kunne opdage Styrken af den fremrykkede Fjende, saa antoges disse i Begyndelsen for almindelige Patrouiller, der viste sig for Forposterne. Men snart udviklede Fjenden en saadan Overlegenhed, at den haardnakkede Modstand, som vore Forposter ydede en lang Stund, dog ikke var tilstrækkelig til at tilbageholde Fjenden.

Ved den første Efterretning beordrede Brigaden strax enhver Afdeling at indtage sin bestemte Plads, og begav sig til Forposterne, hvor det fandtes, at Forpostcom-

mandeuren allerede havde disponeret over Reserven i den Formening, at det kun vilde blive en Forpostfægtning, som hørte til hans Ressort at afholde; men da der mærkedes, at det vilde blive en alvorlig Kamp, overdroges Befalingen af de 3 foranværende Compagnier til Bataillonscommandeuren, Oberstlieutenant v. Ræder.

Saavel Feltvagterne som Piketterne vare i flere Uger vante til denne Tjeneste, og Enhver var nøiagtigen indstrueret af Forpostcommandeuren om, i hvilken Retning han havde at retirere; Retraiten fra Kochendorf til Bullsøen udførtes derfor med megen Orden, ligesom Resultatet ogsaa viser, at ingen af Afdelingerne ere blevne afskaarne. Overeensstemmende med Befalingen var Compagniet Harthausen af 3die Jægercorps tilligemed 2 Piecer under Capitain v. Dinesen rykket frem og havde besat Terrainet bagved Mosen og Bullsøen. Artilleriets Anvendelse gjorde her en god Virkning, og standsede de fjendtlige Colonners hastige Fremrykken, saa at 10de Bataillon herved fik Leilighed til at trække sig igjennem 3die Jægercorps ind i den anviste Stilling, hvorefter Compagniet Harthausen tilligemed de 2 Piecer under Capitain v. Dinesen ligeledes trak sig hen i Stillingen ved Langsøen. I denne Stilling begyndte en længere Fægtning.

Da imidlertid Fjenden med stærke Colonner var trængt ind i Cosel, og angreb herfra vor Stilling, besluttedes Retraiten, som fortsattes med begge Bataillоner ved afvexlende at afbenytte de foranliggende Hegn. For at forhindre Fjenden, der var passeret Cosel-Aaen, i at forcere Overgangen ved Ornum Mølle, og saaledes vanskeliggjøre Tilbagetoget til Midsunde, sendtes Ordonnantsofficeren, Lieutenant v. Petersen, med et Detachement af 10de lette Bataillon til den der afkastede Bro, med Ordre at opholde Fjenden saa længe, indtil Alting var passeret, hvilket ogsaa fuldkommen lykkedes.

Saasnart Fjenden rykkede frem over Kochendorf, forlod det ved Holm værende Compagni sin Stilling der, og gik tilbage til Schülbek, hvor det optoges af Escadronen Heramb, og fortsatte Retraiten i Høide med Brigaden til Midsunde, dog uden synderlig at være bleven angreben af Fjenden, da hans Hovedangreb skete over Westerthal og ikke over Holm.

Da Terrainet sønden for Midsunde ikke egner sig til synderligt Forsvar, besluttede Brigaden at lade begge Bataillonerne: 10de lette Bataillon og 3die Jægercorps, saavelsom Escadronen gaae tilbage over Broen til den nordlige Side af Slien, og besætte Kysten med 10de Bataillon paa høire og 3die Jægercorps tilligemed Escadronen paa venstre Fløi; derimod besluttedes at forsvare Midsunde tilligemed Brohovedet til det Yderste, hvilket Værk blev besat med 3 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon i de yderste Løbegrave, hvortil sluttede sig endnu en Afdeling af 3die Jægercorps under Lieutenanterne v. Dalgas og v. Lundby, for at forstærke Besætningen. Compagniet Klöcker af 3die Reserve-Bataillon besatte selve Brohovedet. Af de 6 Piecer, der vare samlede foran Midsunde, sendtes de 2 tilbage til Halvbatteriet Lumholtz, Nord for Slien, hvorimod de 4 andre, under Capitain v. Dinesens egen Commando, forblev foran tilligemed Infanteriet, forsvarende sig længe i denne Stilling, indtil det fjendtlige Artilleri havde nærmet sig paa 1300 Alen og søgte at demontere Kanonerne, hvorefter disse trak sig tilbage over Broen, ligeledes til Plateauet Nord for Slien, ved Siden af Halvbatteriet Lumholtz, hvor nu 10 Piecer vare forenede.

Capitain Recke ytrer i sit interessante Skrift, som vi her tillade os at recitere, at nu paafulgte der imod det overlegne fjendtlige Skyts en af de interessanteste og heftigste Artillerikampe, som den forløbne treaarige Krig har at opvise, og paastaaer at enhver Mulighed for Willisen i at knytte videre Planer imod Dannevirke-Stillingen til Angrebet paa Midsunde strandede paa de danske Kanonkugler.

Insurgenterne havde efterhaanden ført 20 Pjecer op paa de dominerende Høider ved den nordlige Ende af Langsøen, nemlig 8 24-pundige Granatkanoner, placerede paa den østlige Side af Veien til Kosel, og i samme Linie Vest for Veien først 2 20-pundige Haubitser nærmest ved denne, dernæst 4 6-pundige Kuglekanoner og 2 12-pundige Granatkanoner, og endelig paa den venstre Fløi af denne Linie 4 12-pundige Kuglekanoner. Det danske Skyts blev tillige paa det Hæftigste bestrøget med en enfilerende Ild af Spidskuglerne fra de fjendtlige Tirailleurer, som i tætte Kjæder vare posterede bag Hegnene paa Halvøen.

Den gjensidige Artillerikamp udviklede sig efterhaanden i sin hele Voldsomhed. Det danske Infanteries Ild overdøvedes af Kanonernes Torden og sagtnede efterhaanden, og Enhver lyttede med spændt Opmærksomhed paa den lige saa hæftige, som ulige Kamp mod det fjendtlige Skyts. Begge de kæmpende Parter stode næsten aldeles blottede mod hinanden paa den aabne Mark; thi de lave og tynde Jordvolde, bag hvilke Insurgenternes, som de danske Kanoner vare opstillede, vare ikke istand til at yde disse nogen væsentlig Dækning, og navnlig gik de svære Kugler fra det fjendtlige Skyts ofte tvers igjennem det tynde Hegn foran vore Kanoners Stilling. Paa Plainen var Alt idel Rastløshed og Virksomhed, og ikke een dansk Artillerist svigtede sin Pligt. Betjening og Retning af Kanonerne skete med lige saa megen Rasthed, som Nøiagtighed; Granaterne bleve med Omhu temperede, og Mandskabet bevægede sig hurtigt imellem Forstillingerne og Kanonerne for at tilføre disse den nødvendige Ammunition. Nedslagene af vore Kanonkugler observeredes idelig af de faa Commanderende, forat Correctionen af Skuddene kunde foretages, og den nøiagtigst mulige Retning derved opnaaes; og det var med en ikke ringe Tilfredsstillelse, at man saae, hvorledes disse Kugler sloge ned imellem de fjendtlige Kanoner og tvang de bagved i Reserve staaende Infanteriemasser til skyndsomst at tye hen til de dækkende Terraingjenstande. Enkelte sluttede Afdelinger, der rykkede nærmere imod Stillingen, observeredes strax uagtet den stærke Krudtdamp og bleve saa vel modtagne, at de nødtes til at trække sig tilbage. En høiere Insurgentofficeer, — maaskee Willisen eller Gerhard, — viste sig med sin Stab ved de fjendtlige Kanoner. Capitain Dinesen bemærkede denne Gruppe og sendte den et Par Kugler, der joge den fra hinanden, saa at den ikke kom mere tilsyne.

Uagtet den steile Skrænt, som det danske Artillerie havde omtrent et hundrede Alen foran sig, og som opfangede en betydelig Masse Projectiler, var dog Jorden rundt om Kanonerne bogstavelig ligesom oppløiet af Fjendens Kugler. Den lave Jordvold var paa flere Steder nedskudt, og Batteriechefen selv undgik kun ved en lykkelig Styrelse Døden, idet en 24-pundige Granat sprængte Jordvolden i Luften netop paa et Sted, hvor han indtil faa Secunder i Forveien længe havde staaet for at iagttage Fjendens Bevægelser. Kanonkugler og Spidskugler peb uden Ophør

gjennem Luften, Shrapnells*) og Granater sprang over Hovederne eller sloge ned i Jorden og Hegnene og aabnede disse tragtformig til alle Sider; et bag Stillingen værende levende Hegn var saa gjennemskudt, at Buskene paa samme hang ned i alle Retninger.

Saaledes fortsattes Kampen i over een Time, da pludselig en 24-pundig Granat susede paa langs ad hele Linien og sprang ved Batteriets venstre Fløi. Snart efterfulgtes denne af flere, baade 24-pundige Granater og 12-pundige Kugler, og efter en kort Tids Forløb var Batteriets Beskydning i høire Flanke næsten lige saa stærk, som i dets Front. Da det nemlig ikke vilde lykkes Fjenden fra Frontsiden alene at demontere vore Kanoner, saa havde han, i Læ af de mellemliggende Høider og Hegn, endnu trukket et Halvbatterie af svært Skyts, nemlig 2 12-pundige Kuglekanoner og 2 24-pundige Granatkanoner, ud paa den oftomtalte Halvø indtil et Sted, hvor han selv dækket af Jordvolde og levende Hegn, aldeles kunde enfilere vort Artilleries hele Stilling. Batterichefen lod hurtig de to yderste Granatkanoner paa høire Fløi gjøre en Udsvingning og stille sig bag det derværende lille Brystværn for at gjøre Front imod disse Kanoner og beskyde dem, forinden en nøiagtig Retning af dette for vor Stilling saa farlig placerede Skyts kunde opnaaes. Var ikke denne Forholdsregel ved en omsigtsfuld Ledelse af Artilleriet bleven tagen, og denne Bevægelse bleven udført med den samme Raskhed og Punctlighed, hvormed enhver given Befaling under den hele Fægtning blev efterkommet, saa kunde Flankeringen let have havt til Følge, at et eneste velrettet Skud havde ødelagt flere af vore Kanoner. Nu derimod mislykkedes den tilsigtede Foruroligelse af denne besværlige Fjende ganske. De enfilerende Skud sloge vel ofte ned tæt foran eller bagved den Linie, som Kanonerne dannede; de saarede eller dræbte ikke Faa af Mandskabet og Hestene; de søndersloge hist og her Noget af Materiellet og Betjeningstøiet; men Kanonerne selv forbleve tjenstdygtige til Kampens Ende, uagtet neppe een af dem var fri for Mærkerne af de fjendtlige Kugler, navnlig af Spidskuglerne. De Saarede og Døde laae spredte paa Marken; endogsaa Capitain Schau maatte under hele Kampen blive liggende paa den Plet, hvor han var falden; thi enhver Arm var uundværlig ved Betjeningen af Kanonerne, og paa at bringe Ambulancebaaren op paa Plateauet var ikke at tænke, da den upaatvivlelig vilde være bleven bortreven af Fjendens tæt krydsende Kugler. — De danske Kanoners Stilling var langtfra heldig: Beskudte i Front og Flanke af 24 fjendtlige Kanoner, af hvilke de 18 vare af det dobbelte Caliber, havde navnlig Piecerne paa Batteriets høire Fløi allerede lidt betydelig. Skjøndt der var gjort Alt, hvad Terrainet og Omstændighederne tillode for at dække Bespændingen og Forstillingerne, der vare trukne tilbage i Læ af de saa og lave Hegn, der fandtes paa Plateauet, saa var dog denne Dækning ikkun høist utilstrækkelig. Tabet paa Mandskab og Heste var ikke ringe; ved een af Kanonerne vare kun tre Mand tilbage**), og een af de forspændige Forestillinger havde kun to tjenstdygtige Heste.

---

*) De fjendtlige Shrapnells (Kardætskgranater), saarede dog, saavidt vides, ikkun to Mand og nogle Heste, omendskjøndt de i betydelig Mængde bleve udskudte over os. Det synes overhovedet, som om dette nyere Projectil ikke har svaret til de Forventninger, man i Begyndelsen knyttede dertil. Det har en stor Adspredelse og kun en ringe Indtrængelse.

**) En Mand af 10de Bataillon, Menig Nr. 89 Christian Hansen af Compagniet Cathala, der var placeret i Løbegravene foran Kanonerne, sprang derfor til og hjalp med megen Raskhed

Recke ytrer fremdeles i sit Skrift at Insurgenternes Centrum var rykket frem til Midsunde; deres høire Fløi havde taget Stilling mellem Koll- og Bullsøen for i paakommende Tilfælde at optage Centrum under en mulig nødtvungen Retraite; og at deres venstre Fløi stod Nordost for Holm foran Eckernførde-Chausseen. Iblandt de Feilgreb som Fienden paa denne Dag begik, var det just ikke den mindste, at han ikke bragte friske Tropper, hvoraf han havde Overflødighed, i Ilden. De samme Bataillоner, som havde foretaget Angrebet paa Kochendorf, som under Forposternes Retraite bestandig havde været i første Træfning, de samme udførte ligeledes Angrebet paa Midsunde; og først da disse nødsagedes til at trække sig tilbage, kom endelig andre, navnlig den venstre Fløicolonne, i Ilden. Styrken af de Insurgenttropper, som saaledes paa denne Dag kom i Fægtning, nemlig 5 Bataillоner og 3 Batterier af Centrum, og i det mindste 1 Bataillon og ½ Batterie af venstre Fløicolonne, kan med Sikkerhed anslaaes til over 8000 Mand.

Foran Retranchementerne ved Midsunde havde Fienden en særdeles fordeelagtig Position: Dækket af de med tykke Buske beplantede Hegn og af de høie Siv ved Sliebredden imod Øst, kunde han fra den modsatte Side af den lille Bugt af Fiorden, hvortil Løbegravene vare støttede, aldeles enfilere disse, medens det 3die Insurgent-Jægercorps paa lignende Maade fra Halvøen imod Vest flankerede den 10de Bataillons Artilleriets Standplads. Den tappre 3die Reserve-Bataillon holdt imidlertid i Forening med den tidligere omtalte Afdeling af det 3die Jægercorps standhaftig sin Stilling i Løbegravene, omendskjøndt de begge alt havde lidt et føleligt Tab, navnlig paa Officerer, af hvilke Capitain Kühle, dødelig saaret, allerede udaandede sit Liv, før Dagen var endt.

Foruden Capitain Kühle bleve af 3die Reserve-Bataillon saarede Capitain Møller og Lieutenant Westberg, og af 3die Jægercorps begge de til Besætning af Løbegravene afgivne Officerer, Lieutenanterne Lundby og Dalgas. Den sidste blev haardt saaret af en Kugle i Munden og døde efter en stærk Forblødning den 25de September paa Lazarethet i Slesvig.

Artillerikampen fortsattes imidlertid med usvækket Hæftighed fra begge Sider. General Gerhard gjorde alle Anstrængelser for at ødelægge det danske Skyts og bringe dets Ild til Taushed. Han vilde først søge at naae dette Maal for da lettere, understøttet af sit svære Artillerie, at tiltvinge sig Overgangen over Slien og derved tournere Dannevirke-Stillingen fra Østsiden. Men Ilden fra de danske Kanoner sagnedes ikke; han kunde ikke offre mere Tid herpaa, forinden han skred til noget Afgjørende; thi Efteraarsdagen heldede allerede; Klokken var over 5 om Eftermiddagen. Han gav derfor den 1ste Insurgent-Bataillon Befaling til at ordne sig til et Stormangreb paa Forskandsningerne. Formeret i en tætsluttet Colonne rykkede 1ste Afdeling (2 Compagnier) af denne Bataillon under Hauptmann Ritter frem imod Løbegravene. Saasnart Infanteriet saae denne Colonne, som i Stormskridt og under Hurraraab kom, frem fra Vesebyvei, ophørte Skydningen over hele Linien; Enhver tænkte kun paa at anvende det eneste Skud, hvortil der var Tid, naar dette ikke mere kunde forfeile sit Maal. Da susede to Kanonkugler lige over Forsvarenes Hoveder og sloge ned tæt ved de fremstormende Fiender, uden

---

Artilleristerne ved Betjeningen. Samme Mand udmærkede sig ligeledes, som frivillig Forspids før en om Natten udsendt Snigpatrouille, ved udviist Mod og Snildhed.

dog at standse disse; men i det næste Dieblik traf to Granater midt i Colonnen, sprang ved Anslaget og udbredte Død og Ødelæggelse til alle Sider; en Salve fra Løbegravene fulgte paa disse Kanonskud, og et rungende Hurra fra Forsvarerne ledsagede den adsplittede Stormcolonne til dens Smuthuller bag Hegnene og i Terrainets Ujevnheder. Den første Storm var afslaaet.

Misfornøiet med dette uheldige Forsøg, og opbragt over det derved unyttig lidte, ikke ubetydelige Tab, lod nu General Gerhard den 2den Afdeling af 1ste Insurgent-Bataillon (3die og 4de Compagnie) unden Hauptmann v. Schmieden berede sig til et fornyet Stormangreb og førte den i denne Hensigt, dækket bag Hegn og Bakker, over imod Østsiden, for herfra forhaabentlig fordeelagtigere at kunne udføre Stormen. Colonnen kom ogsaa under Hurraraab frem tvers over Veien til Ornum. Men da den her pludselig befandt sig lige over for den lille Bugt af Slien og den i Flugt med samme løbende Mose, standsede den af sig selv under Forsvarernes store Munterhed, og en Hagl af Kugler fra disse tvang den derpaa til, skyndsomst og med Tab at trække sig tilbage.

Disse mislykkede Stormangreb kostede Insurgenterne omtrent 80 Døde og Saarede, hvoriblandt 2 Officerer. Den ene af disse var Insurgent-Lieutenant Koch, der førte Teten af den første Stormcolonne; den anden var Afdelings-Commandeuren selv, Hauptmann Ritter, der som haardt saaret blev indlagt i Ornum Mølle og kun med Nød og Neppe undgik Fangenskabet.

Hvis det danske Artillerie skulde kunne vente med Held at fortsætte Skydningen imod den fjendtlige Overmagt, blev det nødvendigt at søge fra Batteriereserven at faae erstattet det sønderskudte Materiel tilligemed de dræbte eller utjenstdygtige Folk og Heste. Til den Ende bleve de fire Kanoner af Halvbatteriet Schau tilligemed de to af Batteriet Dinesen, som havde lidt mest, trukne ud af Ilden. Denne Bevægelse blev udført successive, med een Kanon ad Gangen. En saaret Artillerist, som for at transporteres bort var bleven sat op paa en af Lavetkasserne, blev under denne Kjørsel truffen fra Halvøen af en Kanonkugle, der knuste ham selv tilligemed Lavetkassen, hvorpaa han sad. — De øvrige tilbageblivende fire Piecer vedbleve at underholde en jevn og velrettet Ild imod Fjenden, hvorved det lykkedes aldeles at skjule for denne den tilbagegaaende Bevægelse af en Deel af Kanonerne. Disse bleve derpaa opstillede i en bag Plateauet værende dyb Dal, hvor ogsaa Reserven var placeret, og hvor de befandt sig ret godt dækkede mod den fjendtlige Ild.

Da de fer Kanoner vare trukne ud af Ilden, stod Batteriet Dinesens 1ste Halvbatterie, det samme, som ved Kosel havde modtaget Fjenden, alene tilbage. Med disse fire Kanoner foretoges da en Udsvingning saaledes, at den nye Retning ikke længere tillod Fjenden at enfilere dem; og samtidig med denne Bevægelse forøgedes Intervallerne mellem Kanonerne saa meget, at disse næsten overspændte det hele Plateaus Overflade. Hensigtsmæssigheden af denne sidste Foranstaltning vil efter det Forgaaende være indlysende; hertil kommer endnu, at Probabiliteten for de fjendtlige Kuglers Træfning væsentlig forringes, naar Udstrækningen af det samme Maal forøges. — Skydningen fortsattes saa livligt, som en nøiagtig Betjening og Retning tillode; og i henimod en halv Time udholdt og besvarede 4 danske Kanoner Ilden af 24 fjendtlige.

Efter omtrent en halv Times Forløb vare de fer Kanoner, der vare blevne trukne ud af Ilden, atter i fuldkommen kampdygtig Stand. I en rask Gang-

art bleve de efter hinanden førte op paa Plateauet, opstillede i Intervallerne af det 1ste Halvbatteries Kanoner og afprotsede i den føromtalte skraae Retning. Men neppe var dette skeet, og Chargeringen med disse Piecer atter begyndt, før Flankeilden taug, og Fienden iilsomt trak sine Kanoner tilbage fra Halvøen, „weil die dänische Artillerie durch schnell herbeieilende Batterien verstärkt wurde.“ De sex Kanoner, som hemmelig vare dragne ud af Ilden og aabenlyst igjen bleve førte i den, bleve af Insurgenterne antagne for et eller flere Batterier, der fra Slesvig vare ankomne til Forstærkning, og Wissel er endnu den Dag idag i denne Troe. Imidlertid havde man naturligviis i hiint Dieblik intet Begreb om denne Feiltagelse fra Fiendens Side, og da derfor Batteriechefen, som med uafbrudt Opmærksomhed havde fulgt enhver af hans Bevægelser, saae, at han protsede sit hele Artillerie paa, lod han alle ti Kanoner rette imod et Debouchee i den Jordvold, bag hvilken Insurgenternes Kanoner vare opstillede. Det var nemlig at formode, at Fienden nu, da Klokken allerede var 6 om Eftermiddagen, vilde gjøre Alt for at tiltvinge sig Overgangen over Slien, forinden Mørket faldt paa. Man maatte derfor vente, at han vilde rykke os saa nær ind paa Livet med sit Artillerie, som muligt, for hurtig at søge at gjøre Ende paa den ulige Kamp. Men pludselig forsvandt alle Kanonmundingerne bag Høiderne ved Langsøen, og en Salve af hele Batteriet ledsagede den retirerende Fiende paa Veien. Da en hurtig Forfølgning nu maatte ansees for at være af stor Vigtighed, kastede Capitain Dinesen sig paa sin Hest for at bringe Meldingen om Fiendens Retraite til Oberst Krabbe, der med sin Stab opholdt sig i Brohovedet. Førend det fjendtlige Infanterie endnu havde faaet Ordre eller i al Fald Tid til at trække sig ud af Ilden, gav Obersten Befaling til et Udfald og en derpaa følgende Fremrykning af hele den danske Styrke.

Compagniet Kløcker af 3die Reserve-Bataillon, der under Angrebet paa Forskandsningerne havde besat Brohovedet og som en Følge deraf ikke endnu været i Ilden, modtog af Brigadecommandeuren det ærefulde Hverv at foretage dette Udfald. Med sin tappre Commandeur i Spidsen, rykkede Compagniet i sluttet Colonne ud igjennem Landsbyen og den forreste Forskandsningslinie. Uden at ændse den hæftige Ild, som den 1ste Insurgent-Bataillon fra de foranliggende Hegn paa kort Hold aabnede imod det, stormede det disse, afslar og fangede 1 Officeer (Insurgent-Lieutenant Koch) og 60—70 Mand Insurgenttropper, de fleste af den 1ste Bataillon. Til Understøttelse for Compagniet Kløckers venstre Fløi rykkede til samme Tid en Afdeling, sammensat af 3die Reserve-Bataillon og Jægere, under Lieutenant Grüner frem fra Løbegravene og gjorde ligeledes ved et raskt Angreb 20—30 Fanger af de Insurgenter, som fra de høie Siv Øst for Løbegravene især havde foruroliget disses Besætning ved deres enfilerende Skud. Et halvt Peloton af Compagniet Bülow forenede sig nu ogsaa under Lieutenant Willemoes med Compagniet Kløcker, hvis høire Fløi dækkedes af 1ste Compagnies Skyttepeloton, ført af Lieutenant Tholberg, der efter Capitain Kühles Fald havde overtaget Commandoen over dette Compagnie.

Insurgenternes Avantgarde-Bataillioner, som vi forlode i deres Stilling foran Forskandsningerne ved Midsunde, havde været i Fægtning uafbrudt siden Kl. 12 om Middagen, altsaa nu i over sex Timer. Willisen lod dem ikke afløse, og de maatte saaledes endogsaa dække den første Deel af hans Retraite. De vare udmattede af den lange Kamp, mismodige over de frugtesløse Stormangreb og tildeels sammenblandede. Ikke destomindre lod Willisen sig det ikke være magtpaa-

liggende først at gjenoprette Ordenen blandt sine Tropper for systematisk at udføre sin Tilbagegang, men beordrede denne i al Hast uden at træffe nogen af de dertil saa nødvendige Forberedelser. Artilleriet blev ikke successive draget tilbage, men alt paa eengang, saa at intet Skyts var disponibelt til at dække det udmattede Infanteries Retraite. Først da de Danskes Kanonkugler sloge ned imellem Insurgenternes Colonner ved Eckernførde-Chausseen, tvang de her Batteriet Hoyns (1ste 12-pundige) og den venstre Fløicolonnes 4 6-pundige Kanoner til at protse af tæt ved bemeldte Chaussee og aabne Ilden mod de fremrykkende Danske. Rigtignok blev Willisens Retraite langt mere hovedkulds, end han havde ventet; thi „die Dänen folgten uns mit unbegreiflicher Geschwindigkeit nach", — som een af Beretningerne udtrykte sig; men dette undskylder neppe hans Mangel paa Forholdsregler for dette Tilfælde.

Medens nu Capitain Kløcker efter et kort Ophold dirigerede Forfølgningen over imod det aabne Terrain Vest om Langsøen, vare det 3die Jægercorps og to Granatkanoner af Batteriet Dinesen igjen rykkede over Broen, efterfulgte af den 10de Bataillon, som dannede Reserven. Kanonerne toge Stilling paa Høiderne ved de sydlige Forskandsninger; Ilden aabnedes atter herfra mod den vigende Fiende; det 1ste Compagnie af 3die Jægercorps afgaves under Lieutenant Harthausen til Besættelsen af Brohovedet; af det 4de Compagnie (Capitain Harthausen) detacheredes et Peloton til Observation af Defileet ved Ornum Mølle; de øvrige Pelotoner af samme Compagnie dannede den sluttede Reserve og Bedækningen for Kanonerne, der hurtigt poussiseredes frem til Understøttelse for Corpset. Compagnierne Tersling og Krey oploестes nu i Kjæde, toge i Løb det ene Hegn efter det andet, hvorved det lykkedes Lieutenant Krøyer endnu at gjøre endeel Fanger, og stode snart atter ved Løbegravene mellem Langsøen og Koselaaen. Kanonerne bleve protsede af og beskøde med udmærket Virkning Kosel By og Kirkegaard, hvor endnu Masser af Fiender, øiensynlig uden at have anet den hurtige Forfølgning og det med Kraft udførte Angreb, stode samlede. Det 3die Jægercorps avancerede nu rask med en Svingning til Venstre henimod Kosel; og da Fienden saaledes saae sin Retraite herfra stærkt truet, opgav han i al Hast Besiddelsen af Byen og trak sig Øst om Bullsøen tilbage mod Eckernførde-Chausseen. Kort efter at de to Granatkanoner vare blevne sendte frem til Forfølgning, var Batterichefen selv endvidere rykket ud med to Kuglekanoner; det 1ste Halvbatterie Dinesen, — det samme, som ved Kosel havde modtaget Fienden, som havde understøttet de to Batailloners hæderlige Retraite til Midsunde, som under Fiendens hæftige Ild havde dækket Troppernes Overgang over Broen, som fra det nordlige Plateau med sine Granater havde splittet hans Stormcolonne, og som i henimod en halv Time alene havde udholdt hans morderiske Ild, — det samme Halvbatterie forenedes nu, ikkun en halv Time efter Udrykningen fra Forskandsningerne, i dets første Stilling ved Kosel.

Under denne Forfølgning var en Deel af det 3die Insurgent-Jægercorps paa Halvøen bleven afskaaren fra Forbindelsen med de øvrige fiendtlige Afdelinger. Da disse Tropper paa Grund af de mange levende Hegn, bag hvilke de skjulte sig, ikke strax under Fremrykningen vare blevne opdagede, kunde de saaledes see Leilighed til efterhaanden at snige sig bort henimod Holm langs med Strandbredden, hvis høie Skrænter dækkede Synet af dem for de forfølgende Danske. Lieutenant Harthausen, som fra Brohovedet bemærkede dette, udbad sig og erholdt Ordre til med henimod Halvdelen af sit Mandskab at søge at opsnappe disse fiendtlige Efternølere. Dette lyk-

fedes ham ogsaa for en Deel, idet herved endnu 12 Mand bleve fangne. Med sin i Kjæde opløste Styrke avancerede han dernæst frem over Terrainet mellem Vesebÿ-Veien og Slien, og da Cavalleriet nu viste sig bagud som Reserve, rykkede han videre frem til Støtte for Capitain Kløckers høire Fløi og kastede Fjenden over Høiderne ved Schülbæk. Her blev imidlertid hans Fremtrængen standset af to fjendtlige Compagnier, som fra Holm over Schüllbæksmosen vare rykkede frem for at optage de retirerende Insurgenter. Han blev derved tvungen til at trække sig noget tilbage, saa meget mere, som to fjendtlige Granater, der faldt i Nærheden af Cavalleriet, bragte dette til at gjøre omkring og trække sig hen ad Veien til Midsunde. Imidlertid havde denne tilbagegaaende Bevægelse dog aldeles ingen Betydning eller Indflydelse paa Forfølgningens Gang, da den ikkun fandt Sted paa vor yderste høire Fløi og kun en kort Strækning, indtil henimod Vesebÿ. Ikkun foranledigede den, at den 10de Bataillon, der oprindelig var rykket frem imod Kosel, erholdt Ordre til, Nord om Langsøen at occupere det aabne Terrain ved Vesebÿ og soutenere Brigadens høire Fløi, hvilket ogsaa udførtes.

De fire Kanoner bleve atter i Stillingen ved Kosel beskudte i Fronten af et 12-pundigt Batterie og i Flanken af et 6-pundigt Halvbatterie. Efter en kort Kamp trak imidlertid det fjendtlige Artillerie sig tilbage. Det 3die Jægercorps var avanceret frem Syd for Kosel i Retning imod Eckernførde-Chausseen og tog Stilling imellem Koll- og Bullsøen med to Compagnier i Front og eet i Reserve. Compagniet Kløcker og en Deel af den 10de Bataillon vare rykkede frem i Høide med Schülbæk.

Af Omhed mod Insurgenternes Venner i Sydslesvig og navnlig i Eckernførde, der efter Reqvisition havde maattet levere det nødvendige Bygningsmateriale, havde Willisen ikke villet stikke Ild paa den forladte Hytteleir ved Kochendorf; han hyldede ikke det Princip at føre Krig uden Skaansel, uden Hensyn. Imidlertid var hans Omgivelse i Dette som i saa meget Andet, af andre Anskuelser end han, og Leiren blev overgiven til Flammerne. Et uhyre Baal luede under Insurgenternes Retraite op fra de næsten ene af Straa og Tømmer bestaaende Hytter, og de daværende holsteenske Tidender, ligesom ogsaa de fra samme Side udgaaede militaire Beretninger, glædede sig inderlig over det materielle Tab, den spildte Umage, de nye Bekostninger og de kolde Efteraarsnætter uden Læ eller Ly, som man derved havde beredet de Danske. Den eneste Uleilighed, som imidlertid heraf fulgte, var, at Forpostcommandeuren og Reservecompagniet maatte flytte et Par Hundrede Alen længere mod Nord til Hedehusenes lunere Bygninger, der fremtidigen bleve disses daglige Station.

Klokken var 7¼, og Mørket faldt stærkt paa. Oberst Krabbe gav derfor Ordre til at standse Forfølgningen, med saamegen større Grund, som den langvarige, haardnakkede Kamp af over 7 Timer imod en næsten tredobbelt overlegen Fjende havde krævet et ualmindeligt Ammunitionsforbrug*) og næsten udtømt de tilstedeværende Beholdninger. Valpladsen, som de kongelige Tropper havde tilbage-

*) Af de ved de ti Kanoner omtrentlig værende 1500 Granat- og Kugleskud vare over 800 Projectiler udskudte. Med hver af de to Granatkanoner af 1ste Halvbatterie, — som rigtignok havde været uafbrudt i Ilden, — vare gjorte 114 Skud. Enhver 12-pundig Granatkanon har tilligemed sin Linie-Ammunitionsvogn 128 Granater. Der var altsaa kun 14 Stykker tilbage ved hver.

erobret, begrændsedes mod Syd af en Linie fra Schülbæksmosen over Terrainet mellem Koll- og Bullsøen til Koselaaen Øst for Byen. — Mærkeligt nok, styrtede ved det sidste Kanonskud fra dansk Side en af Insurgenternes Officerer af Hesten, der blev dræbt under ham, ligesom den sidste fjendtlige Kanonkugle dræbte en af 3die Jægercorps.

Efter i henimod en halv Time at have occuperet denne Stilling, gik Brigaden, da Mørket var indtraadt, tilbage til den nordre Sliebred. Den udstrakte Linie, den danske Styrke sidst havde overspændt, var nemlig ikke egnet til at holdes i Tilfælde af et natlig Angreb af en fjendtlig Overmagt. Baade Artilleriet og Infanteriet trængte ligeledes høilig til en Erstatning af den bortskudte Ammunition, hvilken ogsaa i Dagbrækningen ankom fra Slesvig. Fjenden viste ingen Lyst til at fornye Kampen, men trak sig tilbage og indtog for Natten omtrent vor tidligere Forpoststilling. Hans Hovedstyrke bivouakerede Sydvest for Kochendorf, mellem Østerby og Hummelfeldt. Ved Dagens Anbrud gik han derpaa tilbage i sin forrige beskedne Stilling bag Sorgfloden.

Et betydeligt Antal Fjender bleve gjorte; et større Antal vilde være blevet taget, hvis Cavalleriet havde været hurtigt nok til at udføre en Sværmattaque i Ryggen paa den vigende Fjende. Thi det fremsendte Infanterie kunde vel forfølge de retirerende Insurgenter, men dog kun indhente de færreste af dem.

Dengang Insurgenterne rykkede frem mod Midsunde, rykkede en Afdeling af disse frem ad Eckernførde-Chausseen. Fra Besætningen i Eckernførde *) var den 10de September detacheret et Commando til Snaap, bestaaende af 42 Mand af 4de Linie-Bataillon under Lieutenant Mielche, for at vedligeholde Forbindelsen med den øvrige Deel af Brigaden, samt i Tilfælde af Retraite at dække Besætningens høire Flanke. Medens Angrebet paa Forposterne ved Kochendorf fandt Sted, var Underretning derom allerede afsendt til Major Neergaard, der omtrent til samme Tid modtog en lignende Melding fra Detachementet ved Snaap. Fjenden viste sig nu Syd for Eckernførde og engagerede navnlig fra Vindeby Skov svagt Forposterne, der bestode af et Compagnie af 4de Linie-Bataillon. Disse bleve derfor trukne ind i de tre Skandser Syd for Byen, medens et andet Compagnie af samme Bataillon besatte Møllebakkerne ved Borby; et tredie afsendtes til det saakaldte Snaaperbjerg ved Chausseen til Understøttelse for Detachementet ved Snaap; det fjerde Compagnie tog i Forening med to Kanoner en Stilling ved Barkelsby i Svandsen, beliggende henimod en halv Miil længere tilbage, paa Veien til Kappeln. Da Fjenden var trængt frem over Heden, søgte han ved et let Engagement at binde Besætningen i Snaaper-Passet mellem Indsøen og Vindeby-Noer, medens han samtidig hermed omgik dette Nord om Snaap-Sø. I denne Fægtning blev Lieutenant Mielche let saaret. Besætningen trak sig derfor tilbage imod Øst, optoges af det til Understøttelse fremsendte Compagnie og retirerede tilligemed dette henimod Barkelsby, efterfulgt af 1 à 2 fjendtlige Compagnier, der, svagt tiraillerende, observerede Tilbagegangen til denne

*) Denne bestod af omtrent 900 Mand af 4de Linie-Bataillon, 2 Kanoner (Premierlieutenant Lindsted) af Batteriet Dinesen og 12 Dragoner, Alt under Commando af Major Neergaard. Endvidere befandt sig i Byen omtrent 150 Mand Soldatesque under Capitain Falkenberg. Herfra var, foruden Commandoet ved Snaap, fremdeles detacheret en Styrke af 1 Officeer, 1 Underofficeer og 30 Mand som Besætning til Arnæs og Kappeln.

By. Compagniet, som havde Forpoststillingen, var imidlertid trukket ind igjennem Eckernførde By til Bakkerne Nord for samme. Herfra gik det i Forening med det andet derværende Compagnie omtrent en Miil tilbage i Svandsen til Landsbyen Lohse og tog der tilligemed de to Kanoner atter en Stilling, indtil de tvende andre Compagnier fra Barkelsby vare optagne. Den samlede Styrke fortsatte dernæst Retraiten over tre Miil længere imod Nord, til Kappeln. Fra Barkelsby af saaes ikke en Fjende meer.

Den Deel af den danske Østersø-Escadre (under Befaling af Commandeur-Capitain Steen-Bille), som den 12te September var stationeret ved Eckernførde, bestod af Fregatten Thetis, Dampskibene Eideren (paa hvilken Escadrechefens Stander var heiset) og Valdemar, samt 4 Kanonbaade. Af Escadrens Soldatesque vare 100 Mand fra Linieskibet Skjold og 50 fra ovennævnte Fregat, Alt under Commando af Capitain Falkenberg, detacheret til Land, navnlig for at bevogte en Øst for Hovedbroen slagen Løbebro og forhindre enhver Communication imellem Indvaanerne og den preussiske Besætning paa Fregatten Gefion. Da Detachementet under Major Neergaard forlod Byen, bleve de Oprørsksindede blandt Indbyggerne betydelig skuffede i det Haab, de en kort Tid havde næret om at see Insurgenterne uden Sværdslag og uden Fare for Byen midt imellem sig. Capitain Falkenberg besatte nemlig efter Escadrechefens Ordre strax med sin Soldatesque Byens sydligste Forskandsningslinie saavelsom de nordlige Tilgange over Mundingen af Vindeby-Noer. Da de fjendtlige Tirailleurer fra begge Sider havde nærmet sig, begyndte en temmelig levende Ild, under hvilken Forsvarerne mod Sydsiden især understøttedes af Marinen. Imidlertid ilede Capitain Falkenberg med den ved Udskibningsstedet opstillede Reserve til den nordlige Tilgang ved „Langebro" for at understøtte den derværende svage Besætning. Efter en kort Kamp lykkedes det ham at fordrive Insurgenterne, som trak sig tilbage i nogle Nord for Byen, ifølge Major Neergaards Foranstaltning, opkastede Løbegrave. Her fandt de en god og velkommen Dækning, fra hvilken de længe vedbleve at beskyde Besætningen, der maatte sammenrulle en Deel Tømmer og deraf danne et Slags Brystværn for ikke at staae aldeles blottet mod den fjendtlige Ild. Syd for Byen fandt Fjenden i Huulveiene, det stærkt coupere Terrains Ujevnheder og de forladte Skandser ligeledes en god Dækning imod Søetatens Kanonild; dog saae han sig omsider paa Grund af dennes Voldsomhed, foranlediget til at forlade de to østligste af disse og trække sig henimod Vindeby Mølle.

Natten brød imidlertid frem; Concentrationen af de fjendtlige Tropper imod Vest kunde vel tyde paa et natligt Angreb, og Besætningen manglede Amunition, idet hver Mand i Gjennemsnit kun havde 4—5 Patroner tilbage. Escadrechefen lod derfor Soldatesquen successive indskibe. For at afbryde Forbindelsen mellem den mindre, nordlige Deel af Staden og dennes Hoveddeel, gav han Kanonbaaden under Lieutenant Schmidt Ordre til at skyde Langebro ned. Men i Stedet for denne blev ved en Feiltagelse Løbebroen beskudt. En Granat stak Ild netop i et Huus i Borby, hvor Soldatesquen og Matroserne samme Dags Morgen havde hjulpet til at slukke en tilfældig opkommen Ildebrand; en anden tændte en Tømmerstabel tæt ved Fregatten Gefion, som kun frelstes ved at hales ud fra Broen; en tredie slog an imod Bougen paa en Jagt og gik ind i Gefion, hvor den saarede tre Mand.

Om Natten kom ingen større fjendtlig Troppeafdeling ind i Byen. Ikkun en enkelt Patrouille sneg sig derind og fangede en Mand af Soldatesquen. Denne havde

fra en Tommerstabel med sit Gevær længe holdt Preusserne paa Gefion i Schach, naar disse gjorde Mine til at stige ned ad Falderebet for at forlade Fregatten i den ubehagelige Situation, hvori den befandt sig. Senere havde han forsinket sig paa et Olhuus og var blevet beskjænket. — Da Soldatesquen var indskibet, gik Preusserne i Land, hvor de bivouakerede paa Byens Torv, indtil de den næste Morgen Kl. 4 atter bleve viste ombord, hvorucest Capitain Falkenberg med sit Mandskab indtog den tidligere Besætnings sædvanlige Natstilling. Forst den næstpaafolgende Nat rykkede Major Neergaard atter ind i Byen med to Compagnier af sit Detachement. Den ovrige Styrke forblev en Miil længere tilbage og ankom om Morgenen den 14de September ligeledes til Eckernforde.

Da den danske Brigade var gaaet tilbage til den nordre Sliebred, indtoges af den 10de Bataillons tre Compagnier en stærk Forpoststilling fra große Breite henimod Vejeby over den nordlige Spidse af Langsoen til Ornum Molle; det fjerde Compagnie havde Reservestillingen i Brohovedet. Det foranliggende Terrain afpatrouilleredes idelig over Kosel henimod Holm og Kockendorf, hvilke tvende sidste Landsbyer vare besatte af Fjenden, og hvorfra Patrouillerne horte de fjendtlige Forposters Anraab.

Brigadens ovrige Troppeafdelinger bivouakerede ligeledes paa aaben Mark i den klare Efteraarsnat, Artilleriet paa det nordre Plateau. Her stode dets Heste i lange Rækker opsielede ved de mellem Kanonerne udspændte Staldliner. Hist laae ved de opstillede Geværpyramider Grupper af Soldater, samtalende om den forlobne Dags Bedrifter og de faldne Kammerater. Imod Sydost hævede sig to mægtige Regsoiler i Veiret fra Eckernforde, og det imposante krigerske Maleri oplystes ved det uhyre Baal af den brændende Leir, der kastede sit Skin mod de fjerne Hüttenbjerge og Louisenlunds morke Skove.

Næste Morgen Kl. 5 rykkede hele Brigaden atter frem for efter en udfort Recognoscering at indtage sin tidligere Stilling. Den commanderende General ankom med sin Stab fra Slesvig, og efter at han havde lykonsket Oberst Krabbe og Afdelingscommandeurerne til den hæderfulde Kamp de havde bestaaet, red han om til hver Kanon især, takkede Mandskabet og roste det for det for dets udviste Tapperhed og Udholdenhed. — En saadan af den Hoistcommanderende udtalt Anerkjendelse virker mægtigt paa Soldaten.

Fjenden havde aldeles forladt Terrainet, og den vante Forpostlinie blev besat af 3die Reserve-Bataillon.

Det paa dansk Side den 12te September lidte Tab var: 2de dode og 6 saarede Officerer, 30 dode og 174 saarede samt 39 savnede Underofficerer og Menige, ialt var Tabet altsaa 8 Officerer og 243 Underofficerer og Menige.

Insurgenternes Tab angives af dem selv til omtrent 300 Mand, men dette Tab var regnet altfor ringe, da der fra dansk Side var gjort 142 Fanger. Forfatteren til „Gen. v. Willisen u. s. Z." angiver Tabet til 130 Fanger og omtrent det dobbelte af Dode og Saarede, altsaa i det Hele omtrent 400 Mand, hvoriblandt 9 Officerer, hvilket Opgivende formentlig nærmer sig Sandheden mest.

Den 15de September læstes i de holsteenske Tidender folgende Armeebefaling:

Jeg takker Armeen for den i Dagene den 12te og 13de udviste Udholdenhed og Tapperhed. Alle Tropper, som have taget Deel i Kampen, have gjort deres Pligt; Armeen bliver saaledes altid kampdygtigere. Disse Dage have ikke været uden

smertelige Tab; den første Bataillon har ved sit berømmelige Angreb paa Brohovedet ved Midsunde lidt allermest. Vi have opnaaet, hvad vi vilde, tilbudt Fjenden ved et voveligt Foretagende, der skulde lokke ham ud af hans Stilling ved Slesvig, et Slag i aaben Mark under de gunstigste Betingelser for den, have ødelagt alle hans Forstandsninger og Leire i Østen ved Eckernførde, Holm, Kochendorf og Hummelfeld, viist ham, at han ikke er saaledes Herre i Slesvig, som han foregiver.

Hovedqvarteret Schulendamm, den 13de September 1850.

v. Willisen.

Recke gjør i sit Skrift Indsigelse mod de 2 Kampdage, hvorom der tales i ovenstaaende Armeebefaling, og yttrer følgende:

„Hvis Willisen har fægtet den 13de September, da maa dette have været i Luften; thi mellem de fjendtlige Linier er der paa denne Dag neppe løsnet et Skud. Med Hensyn dernæst til Insurgentarmeens „saaledes bestandig tiltagende Kampdygtighed," saa skal man vel neppe misunde samme den Tilvært heri, som den paa Dagene ved Idsted, Midsunde og Frederiksstad har vundet. Det „smertelige Tab," som ogsaa Artilleriet har lidt, fortier Willisen rigtignok; men den holstenske Presse var tvertimod Sædvane desto villigere til at indrømme det. Ikkun den 1ste Bataillon havde lidt betydelig ved „sit berømmelige" — Willisen brugte undertiden lidt svulstige Udtryk — Angreb paa „Brohovedet ved Midsunde," som iøvrigt ikke kom til Udførelse imod Brohovedet i engere Forstand. Det „Vovelige" i Foretagendet paa Midsunde, baade saaledes, som det var anlagt, og saaledes, som det blev udført, have vi aldrig kunnet indsee. Willisen behøvede nemlig ved dette paa ingen Maade at udsætte sin Armee for et større Tab, end den godt kunde bære, og hans Retraitelinie over Østerby og Damendorf til Bunge stod ikke nogensomhelst Fare for at blive alvorlig truet, idet han, som tidligere anført, havde disponeret over en saa betydelig Deel af sin Styrke for at dække den imod Vest. Willisen vilde fremdeles „lokke den danske Armee ud af sin Stilling ved Slesvig," og var endogsaa uegennyttig nok til at tilbyde den et „Slag i aaben Mark under de gunstigste Betingelser for den." Var der Vest eller Øst for Hüttenerbjergene og Østerbækken, at han vilde tilbyde dette Slag „sydostlig for Slesvig"? Man maa næsten antage det Sidste, at Koseler-Heden var bestemt til Kamppladsen for et saadant, saafremt der overhovedet ligger nogensomhelst Betydning i denne Udtalelse. Thi mod dette Terrain havde han jo ført Hovedstyrken af sin Armee; og imodsat Fald burde han hertil fornuftigviis ikkun have anvendt et Minimum, netop stort nok til at holde Brigaden ved Midsunde i Schach og forhindre den fra at cooperere med den øvrige Deel af den danske Armee. Men hvorledes tænkte han sig da, at denne skulde bevæge sig fra sin Stilling ved Slesvig hen til dette Stævne? Ikke Syd om Slien; thi da vilde den være udsat for idelige Angreb i sin høire Flanke af den mod Slesvig fremrykkende 3die Insurgent-Brigade ($4\frac{1}{2}$ Bataillon, 8 Escadroner, $3\frac{1}{2}$ Batterie), ikke at tale om, at Hovedpasset ved Holm var saa stærkt besat, at det kun med stor Opoffrelse af Tid og Kræfter kunde forceres. Altsaa Nord om Slien. Men i saa Tilfælde havde den danske Hovedstyrke en Dagmarsch af 3—4 Miiil og mere igjennem et ugunstigt Terrain med bundløse Veie at tilbagelægge; den maatte debouchere langsomt og formodentlig under Fægtning over det ubeqvemme Pas ved Midsunde for at modtage det saa høimodigen tilbudte Slag med et eneste og snævert Defilee i Ryggen. Dette kalder man i Almindelighed ikke „gunstige Betingelser" for en Slagorden, især da Wil-

lisen selv vilde have sin Retraitelinie fri, og bag sin Stilling et fordeelagtigt Terrain, hvorfra han i værste Tilfælde med stor Lethed kunde dække sin Tilbagegang. Hertil kommer endnu, at han ikke engang oppebiede denne Ankomst af den danske Armee, men trak sig paa den blotte Antagelse af en ringe tilkommen Artilleriforstærkning tilbage; vel at mærke, ikke til Heden, ikke til Eckernførde-Chausseen, men til det bag samme liggende couperede Terrain; ikke for den næste Morgen ved Daggry at indtage Slagstillingen ved Chausseen, men for aldeles at forlade Kamppladsen. Den med saa megen Applomb omtalte Forstyrrelse af Leire og Forskandsninger blev ogsaa ikkun høist ufuldstændigen udført, omendskjøndt Willisen havde baade Tid og Midler nok dertil; ved Hummelfeld vare aldeles ingen Skandser anlagte, ved Eckernførde vare de urørte; og for den forladte Kochendorfleirs Brand kan han ifølge det Foregaaende neppe tillægge sig selv Æren. Der hersker ligeledes en vis Uovereensstemmelse imellem Begreberne af „Recognoscering" og „Tilbud af et Hovedslag"; og naar vi endelig med Hensyn til Willisens sidste Yttring, „at han vilde vise de Danske, at de ikke vare saa ganske Herrer i Slesvig, som de foregave," henpege paa den Kjendsgjerning, at den danske Armee af Hertugdømmet Slesvig havde henimod 140 Qvadratmile inde, Willisen derimod — selv Dänischwohlder-Districtet medregnet — ikke 10, og at den øvrige Deel af Landet, som beliggende mellem begge Armeers Stillinger, militærisk talt, hverken tilhørte den ene, eller den anden Part: saa vil man see, at den hele Willisenske Armeebefaling i den Grad er sammensat af hule Paastande, svulstige Talemaader og intetsigende Udtryk, at man virkelig maa undre sig over, at et saadant Product kan fremgaae af en iøvrigt i mange Henseender anerkjendt dygtig Mands Hjerne og Pen.

Naar flere tydske Skribenter i deres Dadel over Willisen, fordi han ikke atter og atter søgte at forcere Overgangen over Slien, yttre, „at de Danske alt vare betænkte paa deres Tilbagetog", saa forholder dette sig kun forsaavidt rigtigt, som enhver lille Styrke, der ved et offensivt besat Defilee kæmper mod Overmagten, fornuftigviis bør være betænkt paa Muligheden af at blive nødt til at trække sig bag dette, hvilket i saa Fald med Lethed bør kunne gjøres impassabelt for Fienden. Med Hensyn hertil vare ogsaa de nødvendige Foranstaltninger trufne, idet det midterste Brofag var løsnet, saa at Broen med Lethed kunde afbrydes. Endvidere var Trækfærgen, til hvis Haandtering det nødvendige Mandskab af 3die Jægercorps var afgivet, lagt over paa den sydlige Sliebred for efter Broens eventuelle Afbrydelse, at kunne optage den sidste Rest af Forsvarere. Nogen yderligere Foranstaltning for et Tilbagetog fra den nordre Sliebred har aldrig været paatænkt. At seire eller falde her, var Løsenet i de danske Rækker!

Ved Østerbækkens Udløb i Slien, paa det Sted, hvor nu Landsbyerne Holm og Flekkeby ligge, danner Terrainet en temmelig bred og dyb Dal, som bestandig smallere strækker sig mod Sydost ind i Landet, og paa begge Sider følger Østerbækkens Løb indtil Dyrvad og Molhorst. Denne Dal var tidligere en Vig af Slien, hvori den da langt betydeligere Bæk udgød sig; til denne Vig støttede sig Østervolden — en sildigere Fortsættelse af Dannevirke — der i en Linie tvers over Kosel-Heden strakte sig ned til Vindeby-Noer. Østervolden gjennemskæres af den Vei, som fra Kochendorf fører forbi Molhorst og Dyrvad til Holm. Levningerne af samme ere endnu meget kjendelige, omendskjøndt Plovjernet alt i Aarhundreder har arbeidet paa at udslette dens Spor. Denne Vold berørte altsaa vor Forpostlinie; ved Dyrvad var

i samme endogsaa en Stilling for to Kanoner anbragt, og man seer saaledes, at den danske Armee i Felttoget 1850 havde besat „Dannevirke-Stillingen" i en endnu mere udstrakt Betydning, end den, hvori man almindeligviis tager dette Ord.

Der var et Led i Dannevirke ved Midsunde. Willisen erfarede den 12te September, at dette ikke var af Lave!

Hammerich i sit Skrift: „Det tredie slesvigske Felttog", fortæller nogle interessante Træk, som synes her at være paa det rette Sted.

Da de danske Soldater paa Oberst Krabbes Befaling styrtede jublende og syngende over Broen ved Midsunde og ud af Forskandsningerne, gik en Herremand fra Egnen ud at see paa Kampen. En fornem Herre med sit Følge red ham forbi, standsede sin Hest og sagde: „God Dag! kjender De mig ikke igjen?" „Jeg synes, jeg skulde have den Ære," svarede Herremanden; „men . . ." „Jeg er Hertugen", sagde den Ridende, der i høi Grad baade var ældet og havde skæmmet sig. „Nu, hvorledes opføre de Danske sig?" vedblev han, „daarligt vel, som sædvanligt?" „Nei, Deres Durchlauchtighed," lød Svaret, „tvertimod meget godt." Hertugen mumlede Noget for sig selv, dreiede sin Hest og red videre. Kort efter holdt han Hesten an, vendte sig til sin Søn, som red lidt tilbage, og talte med ham. Derpaa lyttede de begge efter Skydningen, som just nu sagtnede betydelig. Herremanden var atter kommen Gruppen nær. „Det vil vist blive svært," sagde han, „at tage Midsunde". Hertugen taug, men Prindsen svarede: „det var heller ikke Hensigten; det er kun en stærk Rekognoscering." Ilden begyndte atter at blive heftig, den nærmede sig mere og mere, Pikkelhuerne kom tilsyne paa Hoiderne imod Nord. „Hvad betyder dette? De komme jo atter tilbage," udbrød de ridende Herrer i Munden paa hverandre og sprængte afsted til Willisen, der med sin Stab holdt noget bagved dem. Øieblikkelig afsendte Willisen Adjutanter, for at standse det hurtige Tilbagetog; det var forgjæves.

Under Begyndelsen af Tilbagetoget var det, at en stor Deel Fanger faldt iisær i tredie Reservebataillons Hænder. De havde indviklet sig mellem Koselbæks Snoninger eller vovet sig paa langt ud paa Odden, vore Folk paa den nordre Side af Sundet, der kunde oversee det Hele, vinkede ad deres Kammerater og viste dem Veien til en god Fangst. Imidlertid gave Holstenerne sig ikke strax, nogle Steder affyrede de deres Geværer paa ti Skridts Afstand imod de fremstormende Danske og kastede dem derpaa fra sig. Forunderligt nok, at vore Soldater under saadanne Omstændigheder ikke strax huggede dem ned. Men de gave dem blot nogle Ukvemsord, skubbede dem lidt frem og tilbage og behandlede dem ikke længe efter som Kammerater, ja deelte endogsaa deres Mad med dem. Snart saae man Fangerne i Rækker føres over Broen. „Ja, vi fik saamænd saamange," sagde en Soldat, „at man maatte næsten blues ved det;" paa deres Vegne, meente han. Holstenerne havde i Hastværk slæbt tre demonterede Kanoner med sig; her var nu Blusselen paa sit rette Sted, og, for ikke at fornemme den for dybt, indbildte de Bønderne, at det var erobret dansk Skyts. Fire af vore Kanoner brugtes til Forfølgelsen. „Der er Artilleriet, Hurra!" raabte Infanteristerne, og de kappedes med Kanonerne om, hvo der kunde komme først. Forfølgelsen gik i en rivende Fart; vore Kanoner vare næppe prodsede af, førend de strax atter prodsedes paa, kom frem i Trav og fyrede fra en ny Stilling. Kl. $6\frac{1}{2}$, en halv Time efter Overgangen, stode de allerede ved Kosel; Fjenden under sin Fremrykning havde brugt halvtredie Time til det samme Stykke

Vei. „See saa, nu ende vi da Manovren, hvor vi begyndte den," bemærkede en Artillerist. Holstenerne vare nedslagne. „Ja, vi veed det nok," havde de sagt til Bonderne i Kosel, „Historien er snart ude; Dansken er os for skrap; nu havde vi 7 Batailloner i Ilden og de Andre kun 3, men der er ingen Ting at stille op med dem." Nogle, der vilde bevare Skinnet, sagde: „det Hele var jo kun en Rekognoscering; nu blive vi afloste." „Ja, af de Danske!" raabte en Bonde efter dem, medens de skyndte sig bort. Ved Dyrvad havde en holsteensk Vognkolonne sammenklumpet sig, den kunde ikke komme over Aaen, der opstod en slem Forvirring. Fra alle Sider blev der raabt om, hvor den danske Kolonnevei gik, de Flygtende vare nærved at mishandle Beboerne, som ikke kunde give dem Oplysning herom.

Det svageste Punkt i vor Opstilling, thi dette var Midsunde, havde staaet sin Prove, fordi det forsvaredes af Mænd, som hellere vilde falde end vige. En af vore Soldater skrev med Kridt paa en Port i Kochendorf:

„Tydsken kan komme til Missund, saatidt han vil,
Men han kan ikke blive der, saalænge han vil."

Det var baade sundt og sandt tænkt, og saaledes tænkte den hele kjække, lille Skare. Det Haab, som Fjenden, under sine temmelig fortvivlede Forhold, havde sat til Angrebet her, et Haab, som syntes sikkert, fordi han satte saa store Kræfter i Bevægelse, var blevet til Intet, hans langt overlegne Styrke slaaet tilbage, hans Udsigter bestandig morkere. „Efter den seirkronede Manovre ere vore Tropper forelobig i Begreb med at indtage de forrige Stillinger," hed det i de tydske Blade. Dette var de forventningsfulde slesvigholsteenske Hjerters eneste Trost.

Fægtningen ved Midsunde havde leveret tydelige Beviser for at den Maade, hvorpaa Eckernfordes Forsvar blev ordnet, ikke var rigtig. Bataillonen her, som næsten hvergang der blæstes Allarm skulde gaae tilbage, kunde anvendes bedre paa et andet Sted, de store Forskandsninger imod Syd, beregnede paa andre Forhold, vare overflodige, ja skadelige. For den ovrige Deel af Felttoget blev derfor Bataillonen forenet med den venstre Flois Hovedstyrke, der til Gjengjæld maatte afgive tiende Bataillon til Centrum. De vidtloftige Værker sydfor Eckernforde og Lobegravene nordfor bleve sloifede. Byens Besætning bestod nu kun af et Depotcompagni og Soldaterne fra Flaaden; den holdt Vagt bagved Palisader og Skulderværn, medens en ny Infanteriskandse anlagdes ved Havnen, forat dække Indskibningsbroen, eller i alt Fald skaffe Besætningen en Stilling, hvor Skibskanonerne virksomt kunde understotte den. Værkerne ved Slien forstærkedes betydelig. Ved Holm blev en Gaard indrettet til et Blokhuus, der skulde dække Forposternes Tilbagegang, som, i Tilfælde af Angreb, maatte gaae for sig indtil Midsunde. Paa det sidste Sted forsynedes de to Rækker Lobegrave tversover Odden med hoie Volde, med Palisaderinger, med Skandsekurve, med Tværvolde og Kanonpladser; sete fra Syd laae de i 3 Linier over hverandre. Ogsaa paa den nordlige Bred af Slien bleve Lobegravene og Standpladserne for Kanoner foroegede og forstærkede. Fire Liniers krydsende Ild fra Geværer, Espingoler og Kanoner vilde saaledes modtage en fremstormende Fjende. En stærk Afdeling Matroser holdt Strandvagt ved Slien og paa Femern, de skulde tillige hjælpe ved Iisningen, hvis det gjordes fornodent.

Men Willisen havde her faaet nok. Han allarmerede og rekognoscerede, han lod endogsaa af og til Kanoner spille, Alt i Afstand, kun for Knaldets Skyld; ved

Eckernførde beskjød fjendtlige Skytter Skibene med Spidskugler, de fik Svar fra Bombekanoner; til alvorlige Angreb mærkede man Intet.

Ordet gik, at General Horst, dengang han fik Overbefalingen, gjorde sig rede til et fortvivlet Forsøg paa at tiltvinge sig Overgangen over Slien østfor Midsunde og kaste sin Armee ind i Angel. Vor Stilling forstærkedes da med 4 Granatkanoner og tiende Bataillon, der kom tilbage fra Centrum; den blev aldrig alvorlig truet, den blev kun foruroliget som sædvanlig. Den 7de December var for Holstenerne en lykkelig Dag. I tæt Taage havde en Afdeling af dem indladt sig med en dansk Patrouille, en større Styrke, dækket af Taagen, foretog en omgaaende Bevægelse. Pludselig saae de Danske alle Veie spærrede, det hjalp ikke, at Underofficeren stødte den fjendtlige Officeer, der vilde gribe ham, ned paa Stedet, omtrent en Snees Soldater faldt i Fjendens Hænder. Paa Aarets sidste Dag indtraf den betydeligste Fægtning. Det var et mørkt, uhyggeligt Smudsveir. Med to Batailloner og et Par Kanoner vare Holstenerne tidlig oppe og angrebe Forpostlinien fra Holm til sydfor Kochendorf; det lykkedes dem i Mørkningen under deres Fremrykning, at afskjære en Patrouille. Ved Möhlhorst blev Fægtningen hidsig, Løbegravene, en Barikade i Gaarden bleve tagne, Gaarden skudt ibrand. Der faldt Lieutenant Dalgas, dødelig saaret; næppe helbredet fra sit Saar ved Idsted, var han ilet over til Armeen, glad gik han i Kampen, han var udkaaret til en af de Sidste, der skulde døe for Danmarks Sag. Danske Kanoner kjørtes imidlertid op, ved Middagstid blev Fjenden standset i sin Fremgang og kastet. Tiende Bataillon havde 6 Døde, 4 Saarede og 26, der toges til Fange; Holstenerne havde 14 Døde og Saarede, blandt hvilke to Officerer, 6 bleve fangne. Den følgende Dag gjorde de Danske Gjengjæld udenfor Centrum, ved Kropperbusk. Vore Hestfolk omringede og fangede en Patrouille af 17 Mand, kun Officieren, der var tilhest, fik Tid til at jage afsted. En Uge senere blev der ogsaa ved vor venstre Fløi gjort en Ende paa Kampen; Forstandsningerne, der skulde dække Slien og Svansen, havde holdt deres Tørning ligesaafuldt som Dannevirke.

Frederiksstads Beleiring.

Skjøndt Insurgenthærens Angreb paa Midsunde var mislykket, havde Oprørerne langt fra opgivet Haabet om en Seirvinding over de Danske. „Hvad der ikke var lykkedes paa den venstre Fløi, vil lettere blive opnaaet paa den høire," yttrede et hamborgsk Dagblad. Statholderskabet befalede at Frederiksstad skulde angribes, og Willisen maatte adlyde.

Frederiksstad er det naturligste og fasteste Støttepunkt for Dannevirke-Stillingen. Naar nemlig de Sluser, som denne Plads dækker, afbenyttes hensigtsmæssig, kan Treenflodens Vandstand forhøies saa betydeligt, at hele Landskabet Stapelholm afstukkes fra de nordlige Distrikter ved en uhyre Oversvømmelse.

Men ogsaa i andre Henseender var Besiddelsen af stor Vigtighed for den kongelige Armee. Dette Punkt behersker nemlig det hele frugtbare og rige Landskab Eiderstedt. Ved Detachementer i Tønning, Garding og Tating, blev en Forbindelse mellem Frederiksstad og ethvert Punkt i dette Landskab lettelig tilveiebragt, og de store Hjælpemidler, som dette Distrikt besidder med Hensyn til en Armees Underholdning, kom saaledes blot de kongelige Tropper og ikke Insurgenterne tilgode.

Den 3die Infanterie-Brigade under Oberst Schepelern, erholdt den 5te August Ordre til, den næste Dags Morgen at marschere ind i den sydvestlige Deel af Slesvig og sætte sig i Besiddelse af Frederiksstad. Brigaden bestod af:

1ste Jægercorps,
6te, 7de og 8de Linie-Bataillon og
4de Reserve-Bataillon.

Denne Styrke var forøget med:

Batteriet Glahn,
Eskadronen Barth af 6te Dragonregiment.
5te Ingenieurdeling, samt
et Brotrain,

Disse Tropper ankom den 7de August til Egnen ved Lehmsiek, hvorfra en Commando afsendtes mod Frederiksstad under Oberstlieutenant Helgesen, bestaaende af:

7de Linie-Bataillon (Major Vogt),
4de Reserve-Bataillon, 3 Compagnier (Major C. Thrane).
6 Kanoner (Capitain Stjernholm),
65 Mand Ingenieurtropper (Capitain Schrøder),
30 Mand Cavallerie (Lieutenant Baron Wedell-Wedellsborg).

Efter at være marcheret over Schwabstedt og Ramstedt langs Treenens nordre Bred til Landsbyen Koldenbüttel, (beliggende i Marsken, ¼ Miil Nordvest for Frederiksstad), stødte dette Commando paa de fjendtlige Forposter, som trak sig tilbage til den vestlige Udkant af Byen.

Den fjendtlige Besætning i Frederiksstad bestod af 2 Compagnier af det 1ste Insurgent-Jægercorps med 2 Kanoner. Den danske Styrke rykkede frem ad Byens vestlige Tilgange. Insurgenterne, som ved enkelte Forsvarsanlæg havde befæstet deres Stilling, syntes bestemte paa at holde denne haardnakket. De Danske rettede nu deres Angreb imod denne Front, og en levende Kamp udspandt sig. Den vestligste af de to udenfor Byen paa Eiderdiget beliggende Vindmøller blev under denne Fægtning skudt i Brand.

Insurgenterne saae sig ikke istand til at hævde deres Position imod dette med megen Eftertryk udførte Angreb. Efter nogen Tids Forløb trak de sig derfor tilbage, deels ved Hjælp af Færgen over til den holsteenske Eiderbred, deels ad Chausséen imod Øst ind i det Stapelholmske. Om Aftenen var Frederiksstad besat af de danske Tropper.

Det Terrainafsnit, som indesluttes mellem Treenens og Eiderens bugtede Løb, fører Navn af Landskabet Stapelholm. Imod Vest taber dette sig i de lavtliggende Marskegne ved Frederiksstad; paa den modsatte Side begrændses det omtrent af en Linie, som fra Hollingsted gaaer i sydøstlig Retning til Kirkebyen Hohn. Dette Landskab har et ganske eiendommeligt Udseende: Medens en betydelig Høidestrækning imod Vest har anviist Treenen dens Hovedretning, først sydlig til Norderstapel, dernæst vestlig til Frederiksstad, falder Terrainet fra denne Høideryg temmelig brat ned til et Niveau, som kun hæver sig ubetydeligt over Vandløbenes Overflade, og som danner en uoverskuelig Engstrækning, af hvilken ikkun hist og her et i ringe Grad forhøiet Jordsmon hæver sig op. Igjennem disse Geestenge føre kun faa og temmelig slette Veie; udenfor disse er Landet, navnlig i de fugtige Aarstider, for det Meste impassabelt. Imod Nordvest maa Terrainet ved en Dæmning, den saakaldte Bängerdamm, beskyttes mod den vandrige Treeneflods Oversvømmelser; og som en Følge af disse Niveauforhold ere ikkun de opførte Dæmninger og de faa ophøiede Pletter, som rage frem over den bløde, græsrige Engbund, bebyggede; det øvrige vidtudstrakte Land er ubeboet. — Hovedvandløbet, som i øst-vestlig Retning gjennemstrømmer dette Landskab, er Sorgfloden. Da dennes oprindelige Leie, den saakaldte „gamle Sorgflod", i ældre Tider gjorde Afbenyttelsen af Geestengene til Græsgange umulig, har man ved en Dæmning Øst for Landsbyen Meggerdorf afspærret dens Løb og ved en Kanal, den saakaldte „nye Sorgflod", ført den i sydøstlig Retning ud i Eideren ved Hohner-Kog. Tvende store Engstrækninger ere deels ved Opførelsen af Dæmninger, deels ved Gravningen af Kanaler, blevne skærmede mod Vandets ødelæggende Virkning og omdannede til „Koge" — Børmer- og Megger-Kog —; det afledede Vand er dernæst ført ud i den gamle Sorgflod, som ved Steenslusen har sit Afløb i Eideren. Paa det omtalte vestlige Bakkestrøg ligge Landskabets betydeligste Byer, nemlig Wohlde, Bergenhusen, Norder- og Süderstapel. Sin største Høide naaer dette Terrain imod Nordenden, tæt ved Landsbyen Wohlde, hvorfra det, bestandig bølgeformig afvexlende, og bedækket med Skov- og Kratpartier, sænker sig ned imod Norderstapel. Her stiger det atter brat tilveirs i Høiderne ved Twieberg og skraaner derpaa, ikkun gjennemskaaret af en mindre betydelig Høide-

ryg ved Süderstapel Møller, i flade Hedestrækninger ned til Landsbyerne Seeth og Drage, der ligge paa Grændsen imellem Geest og Marsk. Hovedforbindelsen med Rendsborg tilveiebringes ved Landeveien, som fra Hohn i en Bue mod Syd fører over Frederiksholms og Christiansholms Colonier til Kirkebyen Erfde, og herfra over Norderstapel til Seeth. Fra denne By gaaer en høi og velanlagt Chaussee gjennem Marsken til Frederiksstad. Marsklandets eiendommelige, høist interessante Charakteer er begrundet i dets lave Beliggenhed og den Maade, paa hvilken det er fremstaaet. Som bekjendt, er Forskjellen i Havets Vandstand ved Danmarks Vestkyst meget betydelig til de forskjellige Flodtider; ved Eiderens Udløb overstiger denne Forskjel ved den regelmæssige Ebbe og Flod 12 Fod; ved heftige vestlige Storme og Springflod naaer Vandet let den dobbelte Høide. Som en Følge heraf, har Kysten ved Ebbe- og Flodtid et høist forskjelligt Udseende: Medens ved hiin Vandet ofte træder saa langt tilbage, som Øiet rækker, og gjør de udenfor Kysten liggende Halliger sammenhængende med Fastlandet, begraver det ved denne de uhyre Strækninger i Dybet og gjør det seilbart for Smaaskibe paa de samme Steder, hvor Øboerne ikkun faa Timer i Forveien efterlode Sporene af deres særegne, til disse Vandringer alene indrettede Fodbeklædning. Efterhaanden ere endeel af disse Strækninger blevne indvundne fra Havet og skærmede mod dette ved stærke Diger. Den fede, graabrune Jordart, som Havet har afsat, og som ofte bedækker Jordbunden i et flere Fod tykt Lag (Marsklæg, Schlick) er yderst frugtbar og driver det saftige Græs i Veiret til Mandshøide. I den tørre Aarstid er Marskbunden temmelig fast og kan paa mange Steder befares; men den mindste Fugtighed lader Vandrerens Fod synke dybt ned i Klægen og gjør navnlig enhver ringe Skraaning vanskelig at bestige paa Grund af den sæbeagtige Glathed, som charakteriserer dette Jordsmons fine Partikler. Markerne, de saakaldte Marskkenner, ere til Vandets Afledning gjennemskaarne af en uendelig Masse større eller mindre Grøfter og Render og gjøre derved en Fremtrængen i dette Terrain paa andre Steder, end ad de anlagte Veie og Diger, i høi Grad besværlig. De Bygninger, som ere opførte i selve Marsken, ere anlagte paa en forhøiet Grund for ei at udsættes for Oversvømmelse, og til Fugtighedens Afledning omgivne med Grave. — Alle disse Marskens Eiendommeligheder bleve med Sagkyndighed afbenyttede ved Frederiksstads Forsvar.

I ældre Tider havde Treenen sit Udløb mod Vest og faldt deels ud i Vesterhavet, Syd for den daværende betydelige Ø Nordstrand, deels i Eideren, ved den nuværende Sarfærge. Dens forskjellige Arme omgave tildeels de saakaldte frisiske Øer, der senere ved Inddigning bleve forenede med Fastlandet, og som nu danne det sydvestlige slesvigske Marskland. Fra Slutningen af det femtende Aarhundrede, da Øen Eiderstedt blev landfast med Südermarsch, og indtil Frederiksstad blev bygget, havde Treenen kun sit Udløb ved Sarfærge. I Aaret 1618 blev Frederiksstads Anlæggelse paabegyndt af hollandske Colonister, der, vel bekjendte med Vandbygningsarbeider fra deres lavtliggende Moderland, ved opførte Dæmninger gave Treenen dens nuværende Udløb i Eideren igjennem den Stad, de havde grundlagt. Frederiksstad, der i sin hele skjønne og regelmæssige Bygningsmaade ganske bærer Præget af sin hollandske Oprindelse, er anlagt i en temmelig nøiagtig Fiirkant, smukt bygget i gammeldags Stiil, gjennemskaaret af Kanaler og Alleer, og krydset af brede, overalt paa hverandre lodret løbende Gader. Igjennem tre Sluser, der efter Eiderens forskjellige Vandstand ved Ebbe- og Flodtid selv aabne og lukke sig, har Treenen sit

Afløb. Ved Byens nordøstlige Udkant findes en lille smukt anlagt Lystpark, „Græs Garten“ kaldet, og tæt udenfor denne ligger i Marsken Gaarden Greweshof, som vi ville faae Leilighed til nærmere at omtale.

Det er alt bemærket, at Frederiksstad paa alle Sider er omgivet af Marskland. Milevidt omkring søger Øiet forgjæves et Hvilepunkt i Høider og Skovpartier, som her ganske mangle. Ikkun i den østlige og nordøstlige Horizont hæver Terrainet sig noget ved Seeth og end mere bag Schwabstedt, ved Ramstedt og Lehmsiek; men imod Nord, Vest og Syd taber Blikket sig i de uhyre Marskstrækninger med den uendelige Mangfoldighed af bugtede og krydsende Diger, over hvilke hist og her Landsbyernes Kirketaarne rage frem. De betydeligste af disse Diger, som en utrættelig Flid har opført til Værn imod Vandet, følge Kysternes og Flodernes Løb i deres lunefuldeste Snoninger, ofte i heelt modsat Retning af Hovedløbet, og staae ved en Masse af Mellem- og Tverdiger i indbyrdes Forbindelse. — Af saadanne Diger føre fra den østlige Side tre til Frederiksstad, nemlig: Treenediget, det nordligste, som i en Retning imod Sydvest løber sammen med det næste Dige, paa hvilket Rendsborger- (Seether-) Chausseen er anlagt, og endelig det nordlige Eiderdige, som i nordvestlig Retning følger Eiderens Løb til (og forbi) Frederiksstad. De to sidstnævnte Diger staae atter ved et Mellemdige i Forbindelse med hinanden, og tæt udenfor dette ligger i Marsken Gaarden Gooshof. — Fra Vestsiden føre ligeledes tre Tilgange til Frederiksstad, af hvilke dog kun de to sydligste vilde kunne afbenyttes af Fjenden, nemlig det omtalte Eiderdige, der her i en nordøstlig Retning fører forbi Gaarden Stadthof og derpaa med en Bøining imod Nord løber op mod Byens vestlige Udkant, og Husumer-Chausseen, der i sydøstlig Retning fører forbi Landsbyen Koldenbüttel ind til Staden. Den tredie Tilgang dannes af det nordre Treenedige, der slutter sig til Geestveien henimod Ramstedt. — Med den holsteenske Bred (Ditmarsken) tilveiebringes Forbindelsen ved en Trækfærge; til den Ende findes ved Byens sydøstlige Udkant et Færgehuus, ligesom et lignende bag det sydlige Eiderdige paa den holsteenske Kyst. Flodens Brede varierer ved Frederiksstad mellem 270 og 450 Alen; Afstanden fra Dige til Dige er 5—600 Alen.

En Række Forsvarsanlæg paabegyndtes Dagen efter Frederiksstads Besættelse af de danske Tropper. Capitain Schrøder havde paabegyndt Anlæget af disse Forskandsninger paa den vigtigste østlige Front i tre bag hverandre værende Linier, af hvilke den inderste var beliggende i Byens østlige Udkant. Denne sidste skulde i Særdeleshed være beregnet paa at sikkre Tropperne den temmelig vanskelige Retraite igjennem Byen, hvis det kom saa vidt, at denne maatte forlades. Hovedforsvaret var henlagt til den anden Linie. Den forreste var kun at betragte som en let forskandset Forpoststilling, hvilken man i Tilfælde af et alvorligt Angreb maatte være betænkt paa at opgive. Herfor talte vel adskillige Omstændigheder, saasom, at den anden Linie havde en mindre Udstrækning, end den foranværende, hvorved Forsvaret blev mere concentreret, og at Retraiten herfra blev noget kortere, og Tropperne derved mindre exponerede. Et saadant System, der havde en vis Analogie med, hvad der i den permanente Befæstningskunst i Regelen kommer til Anvendelse, blev imidlertid paa Grund af de særegne locale Forhold anseet for mindre hensigtsmæssigt. Thi da det i denne flade Marskegn ikke var muligt at give den anden Linie et saadant Commandement over den første, at denne jo for en stor Deel maatte maskere Ilden fra hiin, saa vilde man derved gaae Glip af een af de væsent-

ligste Fordele, som Terrainet frembød, nemlig den at kunne bringe en kraftig og virksom Ild af begge Vaabenarter langt frem i den flade Mark, og derved twinge Fjenden til at gaae langsomt tilværks, og til bestandig at søge under sin Fremrykning at forskaffe sig en Dækning ved kunstige Midler, som vare vanskelige at tilveiebringe. Hertil kom endnu, at Fjenden ved et eventuelt Angreb, efter at have fordrevet Besætningen fra den svage første Linie, da let kunde sætte sig fast i denne og benytte den som Dækning og Støttepunkt for sine videre Operationer. Henimod Udgangen af August Maaned blev imidlertid Capitain Schrøder kaldet andetsteds hen. Armeens høistcommanderende Artilleriofficeer, Oberst Fibiger, ligesom Generalmajor Schlegel og Commandeuren for Felt-Ingenieurdetachementet, Major Dreyer, havde paa given Anledning udtalt sig for en Modification af Befæstningsplanen, og denne undergik nu, under Ledning af Premierlieutenant Carstensen, den Forandring, at den forreste Linie forstærkedes og fuldstændiggjordes saaledes, at et ret kraftigt Forsvar herfra kunde tilveiebringes. — Den vestlige Front blev vel lidt stedmoderlig behandlet; men den havde af Grunde, som nærmere skulle omtales, ogsaa kun en mere underordnet Betydning ved Frederiksstads Forsvar.

Da Angrebet paa Frederiksstad tog sin Begyndelse vare Forsvarsanlægene følgende:

Den første Linies høire Fløi var støttet til det Punct, hvor Mellemdiget støder til Eiderdiget. Her laa en Barkmølle, omkring hvilken en lille Løbegrav med foranværende Brystværn først var indskaaren i Diget. Dette Værk er den noksom bekjendte „Mølleskandse“. Da imidlertid det Forsvar af hele Befæstningens svageste, meest udsatte, og derfor vigtigste Punct, der ved en saadan Forskandsning kunde tilveiebringes, var høist utilstrækkeligt, saasom Løbegraven ikkun afgav Plads til en sparsom Infanteri-Besætning paa eet Geled, og da endvidere Barkmøllen med Lethed kunde skydes i Brand og saaledes umuliggjøre dette Forsvar, saa blev det nødvendigt at nedbryde denne Mølle*). Herved vandtes tillige den høist fornødne Plads inde i Skandsen og et Middel til at forstærke det oprindelig kun 6 Fod tykke Brystværn. For ikke med Lethed at kunne omgaaes fra den venstre Side, blev dette Værk ved en 12 Fod bred vaad Grav adskilt fra Mellemdiget og de foranværende Fenner. Men da Eiderdiget ikke vel turde gjennemskjæres, blev tvers over dette anbragt en enkelt Palisadering, som for en Deel kunde bestryges fra de bagvedliggende Værker. Denne Pallisadering støttede sig paa den udvendige Side af Diget til en Grav, der var trukken parallel med dette ned til Havnen ved den østlige Sluse. Fra den omtalte Gjennemstikning af Mellemdiget var dette paa sin hele Længde blevet forsynet med en Indskæring i Kronen (3 Fod bred, $4^1/_2$ Fod dyb), saa at det dannede et for ethvert Slags Projectil uigjennemtrængeligt Brystværn, foran hvilket Graven var udvidet til 12 Fods Brede. Den omkring Gooshof løbende Grav, der stod i Forbindelse med den nævnte, havde oprindelig omtrent samme Brede. Gaarden selv var iøvrigt forsynet med et flecheformigt Stykke Brystværn eller Løbegrav.

---

*) Denne Nedbrydning havde allerede i længere Tid været forberedt; Taget var alt tidligere afdækket. Da Fjenden begyndte at concentrere sig i det vestlige Stavelholm, blev ifølge Lieutenant Carstensens Andragende (den 24de September om Morgenen) den endnu staaende nedre Deel af Møllen afbrændt.

Det næste Hovedpunct i første Linie, nemlig det Sted, hvor Mellem- og Treenediget støder sammen med Seelber-Chausseen, var blevet forskandset ved et Emplacement for 2 Kanoner, der fornemmelig vare bestemte til Bestrygning af Chausseen, men som dog tillige kunde anvendes imod Eider- og Treenediget. Dette Værk var forsynet med to Skydeskaar og et 12 Fod tykt Brystværn, og blev senere til yderligere Beskyttelse mod bule Projectiler overdækket med et Lag Bjælker og Fasksiner samt nogle Fod Jord, hvorved det omdannedes til en hensigtsmæssig Blendering. Til Dækning af Forstillingerne og Besponderingen var til Venstre af dette ved Enden af Treenediget opført et Skulderværn; til Høire støttede Blenderingen sig til et tenailleret Værk for Infanterie, med et svagt Brystværn. Dette var over Marsken sat i Forbindelse med Indskæringen i Mellemdiget og forsynet med en continuerlig vaad Grav. Ved en 20 Fod bred Gjennemskæring var denne Grav dernæst ført over Chausseen foran Kanonblenderingen og fortsat omtrent 170 Alen henad Treenedigets østlige Skraaning, hvor den derpaa var ført igjennem dette og sluttede sig til en Marskgrøft, der løb i en Strækning af 4—500 Alen henimod Grewes-hof. Bag denne Grav var Treenediget selv forsynet med en Banketindskæring, der støttede sig til et lille saugformigt Brystværn for Infanterie, hvilket som et Slags Travers var fortsat op over Diget. Til Venstre af dette vare tæt bag ved Grøften i Marskjennerne 3 smaae med Flanker forsynede Brystværn opførte, der til Dækning ved en eventuel Retraite senere *) erholdt et lignende bag den venstre Fløi, ved den næste Grav i Marsken. Endelig var Gaarden Grewesbof bag dens østlige og sydlige Grav forsynet med et let Infanterie-Brystværn i Form af en afstumpet Fleche.

Vi see altsaa, at den første Linie paa dens meest udsatte Side henimod den holsteenske Kyst dannede en sammenhængende Befæstningsfront, bestaaende af en Courtine (Mellemdiget) med to Bastioner (Mølleskandsen og Tenailleværket med Kanonblenderingen); og foran Courtinen dannede Goosbof et Slags Halvmaane, der i en Afstand af omtrent 350 Alen fra Mølleskandsen var istand til at yde denne et nogenlunde virksomt Flankeforsvar.

Den anden Linie bestod af tre isolerede Værker, nemlig Kalkovnsværket ved Eiderdiget, Centralskandsen paa Chausseen og Treeneskandsen ved den nordostlige Udkant af Groß Garten, tæt ved Treenens sydlige Bred. Det første af disse Værker var anlagt omtrent 200 Alen bag Mølleskandsen og ved en Banketindskæring i Eiderdigets indvendige Skraaning sat i Forbindelse med denne. En foranværende vaad Grav var ved den nordlige Ende ført ud til den bag Skandsen løbende Kanal og ved den sydlige Ende trukken hen til Digets Fod. Den høire Flanke af Kalkovnsværket dækkedes af en stærk Forsvarspallisadering, der i ud- og indadgaaende Vinkler var ført op over Eiderdiget og dets udvendige Skraaning, og som var lukket med en Barriereport. Bag denne Pallisadering var paa Digets Krone indrettet et Placement for Espingoler. Skandsen havde Plads til 2 Kanoner; en forhenværende Kalkovn, opført af Muurværk, var omdannet til en Reduite og bestemt for en Besætning af Infanterie i tre Etager. Endvidere havde Kalkovnsværket et Magasin til Opbevaring af Espingol-Ammunitionen, og i den venstre Flanke var en derværende Bygning creneleret og indrettet til Forsvar. — Central- og Treeneskandserne vare lukkede Værker. Det første var endogsaa beregnet paa, i paakommende

*) Dog først efter Angrebet.

Tilfælde at kunne holde sig isoleret i længere Tid. Det havde Plads til 5 Kanoner, var forsynet med to Ammunitionsmagasiner, og i Struben lukket ved to Blokhuse og en Forsvarspallisadering. — Treeneskandsen var en Lunette for Infanterie og 2 Kanoner; den var forsynet med et Ammunitionsmagasin og i Struben lukket ved en Pallisadering.

Den tredie Linie bestod af en Række mindre, aabne Værker langs Byens østlige Udkant paa begge Sider af Kanalen, af nogle crenelerede og til Forsvar indrettede Bygninger, af en Træetambour ved „Holmer-Thor" (Byens østlige Tilgang) og af Færgehuus-Batteriet. Det sidste Punct var det vigtigste i denne Linie; og da det senere fik en saa gjennemgribende Betydning ved Frederiksstads Forsvar, fortjener det her en nærmere Omtale: Dette Batterie var indrettet til 4 Pjecer, af hvilke de to placeredes i cremailleformige Indskaar i Eiderdiget tæt Vest for Færgehuset og skøde over Bænk; de to andre, som vare opstillede bag lange, i Diget indskaarne Skydeskaar tæt Øst for samme, vare nærmest bestemte til at virke mod Eiderdiget foran Molleskandsen. Disse sidste Kanoner vare oprindelig ikkun dækkede mod den holsteenske Kyst ved tre Rækker Skandsekurve, opsatte paa Digets Krone, og hvorved der vare dannede to Skydeskaar, forat de ogsaa kunde virke imod den sydlige Side. Imidlertid bleve de, som vi senere ville see, under Kampen saa haardt medtagne af det svære Skyts paa den holsteenske Eiderbred, at de maatte forsænkes for at saae hele Digets Masse til Dækning imod denne Side.

Til Forsvar mod Sydsiden var, foruden Færgehuus-Batteriet, paa det saakaldte „Halber-Mond" opkastet et lille Værk for Infanterie, hvis nærmeste Bestemmelse var at sikkre Stillingen imod en Overrumpling, som muligviis kunde forsøges udført fra den holsteenske Kyst imod Landingsstedet paa den sydlige Ende af denne Halve.

Det betydeligste Værk imod Vestsiden af Byen var en Banketindskæring i Eiderdiget rundt om to Vindmøller, af hvilke den vestligste, som alt bemærket, ved Frederiksstads Indtagelse var bleven afbrændt. Foran denne Front var en Pallisadering med en vaad Grav anbragt tvers over Diget og Forlandet. Paa det Punkt, hvor det imod Nord løbende Treenedige støder sammen med Husumer-Chausseen, var et Værk projecteret, men endnu ikke kommet til Udførelse, da Angrebet skete. Ved den vestre Sluse havde Insurgenterne, medens de endnu vare i Besiddelse af Byen, anbragt en Pallisadering; denne blev nu forandret saaledes, at den afgav et bedre Flankeforsvar, og at et Par Kanoner ved den i paakommende Tilfælde kunde anbringes til Bestrygning af Chausseen.

Med Hensyn til en eventuel Retraite fra Frederiksstad, da kunde der naturligviis kun være Tale om en saadan i Retning fra Øst, fordi Landskabet Stapelholm holdtes besat af Fjenden. Den videre Retning maatte da efter Omstændighederne nærmere bestemmes, enten ad Chausseen mod Husum, over Koldenbüttel til Rantrum, eller ad det nordre Treenedige mod Schwabstedt og Lehmsick. For at sætte de mod Østsiden anvendte Troppeafdelinger istand til at udføre en saadan Tilbagegang, vare tre Retraiteveie anlagte: Den ene førte fra Kanonblenderingen over Fennerne Nord om Centralskandsen til Chausseen henimod Holmer-Thor; den kunde til Nød passeres med let Skyts, men maatte, for i paakommende Tilfælde at være brugelig, holdes afspærret; til almindeligt Brug afbenyttedes derfor en Vei, som paa Broer var ført Syd om Centralværket. Den anden førte fra Treeneskandsen langs

med den nordlige Begrændsning af Groß Garten til Kanalen og var her ved en paa to Færger bygget Svingbro sat i Forbindelse med dennes modsatte Bred. Denne Vei var ved Opførelsen af et let Brystværn imod Sydsiden tildeels at betragte som dækket. — Den tredie Retraitevei var fra Byens nordvestlige Udkant ved en paa Flaader bygget Svingbro ført over den temmelig brede vestlige Kanal og herfra fortsat over Marsken langs med Begrændsningen af Oversvømmelien til det nordre Treenedige. Denne Vei var af særdeles Vigtighed i Tilfælde af Retraite. Thi foruden en Løbebro, der i Byens sydvestlige Hjørne er ført over Kanalen, men som kun er passabel for Fodgængere, eller til Nød for en enkelt Rytter, har Byen kun en eneste Udgang til denne Side, nemlig gjennem „Goldenes Thor". Denne ligger midt paa Byens Sydside, altsaa paa et af de stærkest udsatte Puncter; Porten staaer endvidere midt paa en over Kanalen førende Træbro, der let kunde blive gjort ubrugelig ved Ilden fra det fjendtlige Skyts paa Eideren og begge dens Bredder. Under alle Omstændigheder kunde den hele lange Retraitelinie fra Goldenes Thor ad Husumer-Chausseen indtil henimod det nordre Treenedige paa det Kraftigste beskydes fra holsteensk Side.

Saaledes vare i Hovedsagen Stillingens active Forstærkningsmidler og Communicationerne beskafne. Imidlertid havde man ogsaa søgt ved adskillige andre passive Hindringsmidler, end de alt nævnte, at vanskeliggjøre Fjendens Fremtrængen, og det ikke alene imod Frederiksstad selv, men imod det hele Terrain Vest for Dannevirke-Stillingen. Til den Ende var Reideraaens og især Treeneflodens meget betydelige Oversvømmelse tilveiebragt: Det er alt bemærket, at Treenens Vandstand under Ebbetiden er høiere, end Eiderens, og at hiin derved faaer sit Afløb i denne gjennem Frederiksstads Sluser. Under Flodtiden stiger derimod Eiderens Niveau betydelig over Treenens. Sluserne, der i Ebbetiden holdtes lukkede, aabnedes da, naar Vandet i Eideren ved tiltagende Flod var steget høit nok, hvorved dennes Vand indlededes i Treenen, som derved steg omtrent 4½ Fod over den almindelige Vandhøide. — Geestengene, som begrændse Treenens Løb lige indtil en god halv Miil Nord for Hollingsted, ere meget flade, lavtliggende og gjennemskaarne af en utallig Mængde Grøfter. Da nu Vandet steg, bleve disse Enge tilligemed Marsklandet i Nærheden af Frederiksstad aldeles oversvømmede og impassable. Markleddene flode omkring, og hist og her ragede kun Enden af en Ledstolpe op over den udstrakte Vandflade, der paa flere Steder havde en Brede af over ¼ Miil. Det hele Land paa Treenens vestlige og nordlige Bred var saaledes at ansee for tilstrækkelig sikkret mod en fjendtlig Aggression. — Ved Frederiksstad selv var det sydlige Treenedige paa to Steder gjennemskaaret, nemlig ved de før omtalte Infanterie-placements i Marsken og omtrent 800 Alen foran disse. Denne sidste Gjennemskæring var ved en 12 Fod bred Grav sat i Forbindelse med Treenen, hvorved en Oversvømmelse ogsaa var tilveiebragt indenfor Diget, og Marskbunden derved i det Hele gjort meget blød. Chausseen var paa 4 Steder gjennemstukken, nemlig ved Gravene umiddelbart foran Centralskandsen og Kanonblenderingen, og desuden paa to Steder i respective 550 og 2000 Alens Afstand foran sidstnævnte Værk. Denne yderste Gjennemskæring var anbragt tæt Vest for Bomhuset, hvor Chausseen gjør en lille Boining. — I en Afstand af omtrent 800 Alen foran Mølleskandsen var Eiderdiget paa en Strækning af 4—500 Alen fremefter blevet forsynet med dybe Nedgravninger i Kronen og Indskæringer ved Foden af Skraaningerne; og rundt om-

kring disse Huller var Diget paa den hele Strækning tæt besat med Smaapæle og Harver. Til Forsvar af disse passive Hindringer, der skulde tjene til at opholde Fjenden og i nogen Tid vanskeliggjøre ham en Fremrykning med Artillerie paa Eiderdiget, var bag dem et Placement for Infanterie og Espingoler halvt indskaaret i Diget. — Endelig vare endeel af Marskgrøfterne oprensede og udvidede til 12 Fods Brede.

Ethvert Skandsearbeide maatte foretages i Paasyn af Fjenden, stundom endog under en meget foruroligende Ild fra hans Side. En Deel af Værkerne og de passive Hindringer ved Eiderdiget maatte derfor fuldføres om Natten, og selv da nødtes man til at søge ved kunstige Midler at dække det arbeidende Mandskab mod den fjendtlige Ild, eller saavidt muligt ved Demonstrationer at henlede denne til andre Puncter af Befæstningen. Desuden maatte man stadig være forberedt paa et alvorligt Angreb, som fra Dag til anden muligviis kunde forsøges udført.

I de første Dage efter at Frederiksstad var blevet besat, havde Oberst Schepelern *) sendt det 1ste Jægercorps hid for at hjælpe Besætningen ved Opførelsen af de projecterede Skandser. Da disse imidlertid begyndte at reise sig, ansaae man det ikke for nødvendigt at fortsætte denne Understøttelse; Besætningen blev saaledes henviist til sine egne Kræfter, og Arbeidet kunde nu ikke længere gaae saa rask fra Haanden, som tidligere. — Af disse Grunde maatte man derfor søge at tillempe den øvrige Fortification efter det alt Bestaaende.

To Dage efter Frederiksstads Indtagelse detacheredes Capitain Hoffmann med et Compagnie af 4de Reserve-Bataillon og 20 Dragoner til det Eiderstedtske for at rense dette Landskab for fjendtlige Tropper. Han rykkede ned imod Tønning, hvis østlige Udgang holdtes besat af Soldatesquen fra Insurgenternes armerede Dampskib Kiel. Ved de danske Troppers Nærmelse trak Fjenden sig hurtig tilbage til Skibet. Da Commandoet havde forladt Byen, som man endnu ikke havde betænkt stadig at besætte, kastede Insurgenterne atter et Detachement Jægere ind i den. I de paafølgende Dage havde Tønning saaledes flere Gange skifteviis dansk og fjendtlig Besætning, indtil Compagniet Holm af 8de Bataillon den 15de August henlagdes dertil. Efter to Dages Forløb blev dette Commando atter afløst af Compagnierne Buhl af 4de Reserve-Bataillon og Kühle af 7de Linie-Bataillon, af hvilke det førstnævnte besatte Tønning, medens det sidstnævnte henlagdes til Garding, Katingsiel og Reimersbude. I Husum, som den 6te August var blevet besat med en Styrke af 2 Batailloner og 4 Kanoner, efterlodes som Besætning et Compagnie af 6te Linie-Bataillon.

Fra den 27de August af vare fra Corpset i Lehmsick 2 Compagnier blevne henlagte til Herrnhallig, deels for at tjene til Soutien for Besætningerne i Frederiksstad og det Eiderstedtske, deels for at forrette Forpostjeneste imellem førstnævnte Sted og Reimersbude. Denne Tjeneste udførtes navnlig af Compagniet Hummel af 6te Linie-Bataillon, der udsatte en Feltvagt ved Sarfærge, en Piquet ved Koldenbüttel og Observationsposter langs Eideren, mod Øst over Stadthof til „Eilandet" ved Frederiksstad, mod Vest henimod Reimersbude, hvor disse atter stode i Forbindelse med Forposterne fra Detachementet i Eiderstedt. Ordonnantstjenesten ved Fre-

---

*) Brigadens kjække Commandeur led desværre af et tidligere erholdt betydeligt Saar og saae sig derfor nødsaget til at trække sig tilbage fra sin vigtige Post, der ved Dagsbefaling af 10de September blev overdragen til Oberst Irminger.

derikstad var mod Vestsiden overdragen til Lieutenant Wedell, mod Østsiden til Lieutenant Røssing. — Den egentlige combattante Styrke i og om Frederikstad var saaledes ved disse Detacheringer reduceret til 6 svage Compagnier med 6 Kanoner. Af det herværende Artillerie, som oprindelig havde bestaaet af 2 6-pundige Kuglekanoner og 2 12-pundige Granatkanoner af Batteriet Glahn under Lieutenant Falbe, samt 2 6-pundige Kuglekanoner af Batteriet Lumholtz under Lieutenant Dalgas, bleve de 4 sidste Pjecer tilligemed begge de nævnte Officerer den 23 August tilbagekaldte og erstattede ved 2 6-pundige Kuglekanoner og 2 12-pundige Granatkanoner under Premierlieutenant Moltke (det nylig oprettede Halvbatterie Moltke).

Til Sikkringstjenesten og Besættelsen af Værkerne ved Frederikstad anvendtes i almindelige Tilfælde af Infanteriet skifteviis en af de to Bataillоner (3 Compagnier), af Artilleriet 4 Kanoner med omtrent en Trediedeel af det betjenende Mandskab.

Stillingen om Dagen var følgende: Til Udførelse af Forpostitjenesten og Besættelsen af Forskandsningerne mod Østsiden var anvendt et Compagnie, der udsendte en fremskudt Vagt paa Chausseen ved Bomhuset, ligesom en Besætning til det paa Eiderdiget foranliggende Infanterieplacement. Den øvrige Deel af Compagniet besatte Værkerne i første Linie, nemlig Mølleskandsen (hvor tillige 3 Divisions-Espingoler vare placerede), Gooshof, det tenaillerede Værk ved Chausseen og Greweshof og afgav tillige et Peloton til Reserve ved Holmer-Thor, samt en Vagt til Færgehuset. Det herværende Batterie besattes med de 2 12-pundige Granatkanoner, der om Dagen stode dækkede nedenfor Diget. I Centralskandsen vare de 2 6-pundige Kanoner af Halvbatteriet Moltke opstillede. De to Pjecer af Batteriet Glahn stode som Reserve paa Byens Torv, og Resten af Espingolerne befandt sig, tildeels magasinerede, i Kalkovnsværket. Til Bevogtning af Byens vestlige Udgange samt til Byvagt (40 Mand), var ½ Compagnie afgivet. I Øvrigt anvendtes stadig Halvdelen af den Bataillon, som ei var paa Post, om Formiddagen, og Halvdelen om Eftermiddagen til Skandsearbeide.

Om Natten blev Forskandsningernes anden Linie besat med 1½ Compagnie, hvoraf ⅔ Compagnie opstilledes i Centralværket, ⅓ i Treeneskandsen; og af denne sidste Styrke detacheredes en Deel til Forstærkning af Besætningen i Greweshof. Fremdeles besattes Kalkovnsværket af 1 Peloton, og ½ Peloton afgaves til Gooshof.

Til den anden Bataillon vare i og ved Byen Alarmhuse indrettede, nemlig ved Holmer-Thor til et og ved Færgehuset og paa Eilandet til to Compagnier. Over Reservestyrken — nemlig denne Bataillon og 2 Kanoner — blev da i Tilfælde af Angreb paa følgende Maade disponeret:

Til Besætning af Treenediget med vedliggende Infanterieplacements anvendtes ½ Compagnie; til Forstærkning af Mølleskandsen og Besættelse af Linien bag Gooshof 1 Compagnie, og den øvrige Deel af Bataillonen opstilledes i Byen som Reserve. De to 6-pundige Kanoner, som vare placerede paa Byens Torv, bleve førte frem ad Chausseen og besatte Kanonblenderingen.

I den første Tid efter Frederikstads Besættelse af de danske Tropper havde Insurgenterne trukket sig tilbage fra den vestlige Deel af Stapelholm. Fra Tid til anden foretoges fra Frederikstad Recognosceringer over Seeth og Drage indtil henimod Süder- og Norderstapel, der dog almindeligviis holdtes besat af Fienden. Oberstlieutenant Helgesen havde ved given Leilighed, navnlig da Byen den 20de August

ved et usædvanligt Høivande blev truet af en Oversvømmelse, udtalt sig for en Besættelse af det Vestlige af Stapelholm, dog kun som det mindste af to Onder, af hvilke det største vilde være — Frederiksstads Opgivelse. Man havde i Hovedqvarteret, saavidt det synes, ikke nogen rigtig Lid til dette Puncts Holdbarhed, og denne Tro bestyrkedes ved de fra Corpset efter dets Commandoverel indgaaede Meldinger og Indstillinger. — En saadan Fremrykning fra Frederiksstad vilde unægtelig have været et Onde. Thi vel var Stillingen over Norderstapel og Twieberg, med den venstre Fløi støttet til Treeneoversvømmelsen, ikke vanskelig at befæste og vel endog at holde imod et Frontangreb af en ikke altfor betydelig fjendtlig Overmagt. Men det lange og bugtede Eiderløb gjorde Stillingen i høire Flanke og Ryggen meget precair, og den lange Retraite, først over aldeles aabne Hedestrækninger til Seeth og Drage, og dernæst ad smalle Defileer til Frederiksstad, vilde sikkert have været uudførlig. En saadan Besættelse af det vestlige Stapelholm vilde derfor have nødvendiggjort en Broslagning over Treenen (ved Hude eller Süderhöft). Denne havde fordret Opgivelsen af Oversvømmelsen, og herved havde atter Hollingsted tabt sin Styrke. — Det gjaldt derfor om at bibringe Armeens Overcommando en fast Tillid til Frederiksstads Holdbarhed. Oberstlieutenant Helgesens Mening med Hensyn hertil, som virksomt opretholdtes og understøttedes af Flere af hans dygtigste Officerer, fandt øiensynlig ved Hovedqvarteret et mere og mere aabent Øre.

Den 8de September var af Armeens Overcommando bestemt til Udførelsen af en større Recognoscering, som fra Hovedstillingen ved Slesvig skulde foretages imod de fjendtlige Tropper i Stapelholm, over Klein og Alt Bennebeck. Samtidig hermed skulde en passende Styrke rykke frem fra Frederiksstad for at tvinge Fjenden til at henvende sin Opmærksomhed paa flere forskjellige Puncter. Major Vogt erholdt derfor Ordre til at udføre denne Diversion med 4 Compagnier (3 af 7de Linie-Bataillon, 1 af 4de Reserve-Bataillon) og 2 Granatkanoner (Premierlieutenant Moltke). — Den vestlige Deel af Stapelholm var imidlertid bleven besat af Insurgenterne, som havde fremskudt deres Forposter imod Frederiksstad til Grændsen af Geesten, over Seeth og Drage. Om Morgenen tidlig rykkede Major Vogt frem med sin Styrke imod disse to Puncter. Insurgenterne vege overalt tilbage. De danske Tropper fulgte hurtig efter indtil henimod Süderstapel. Men her havde Fjenden allerede paabegyndt en Række Forskandsninger og besat disse tilligemed Byens vestlige Udkant. Insurgenternes retirerende Forposter bleve nu her optagne af det 1ste Jægercorps og et Compagnie af den 11te Infanterie-Bataillon, som fra en dominerende og fordeelagtig Position aabnede en hæftig Ild imod de fremrykkende Danske, der ikke fandt Spor af Dækning paa de aldeles aabne og imod den fjendtlige Stilling jevntstigende Hedestrækninger. For at udføre den Deel af det ham overdragne Hverv, der bestod i at indhente Oplysning om Fjendens Styrke og de imod Frederiksstad anlagte Forskandsninger, forsøgte Major Vogt nu gjentagne Gange at kaste Fjenden ud af hans Stilling og om muligt ud over Heideryggen. Men uagtet alle Anstrængelser vilde dette ikke lykkes, og den danske Styrke blev med Tab slaaet tilbage. Da denne Kamp altsaa ikke førte til Noget, maatte Retraiten tiltrædes. Vanskelighederne ved denne ere allerede omtalte, og det er derfor naturligt, at den medførte et ikke ringe Tab. Major Vogt var bestandig blandt de sidst Vigende og ledte Tilbagegangen med Mod og Koldblodighed. Ifølge Oberstlieutenant Helgesens Ordre satte en Deel af den danske Styrke sig fast i Seeth for herfra at dække de

øvrige Troppers Retraite mod de hæftig forfølgende Injurgenter. Da dette var udført, trak denne Afdeling sig ligeledes tilbage under en stærk Kugleregn fra de i Antal betydelig overlegne Fjender, og naaede omsider Forskandsningerne ved Frederiksstad.

Denne uheldige Recognoscering, der synes at være udført i en større Maalestok, end Armeens Overcommando havde tilsigtet, medførte adskillige Ulemper. Det lidte Tab var ikke ubetydeligt: 2 Officerer, Premierlieutenanterne Fick og Wendt af 7de Linie-Bataillon, vare faldne, 4 Officerer saarede, og af Underofficerer og Mandskab beløb Tabet sig til 111 Mand. Dernæst foranledigede det hæftige Angreb paa Stillingen ved Süderstapel, at Willisen blev betænkelig ved at overlade Besættelsen af Stapelholm til en saa ringe Styrke, som hidtil havde fundet Sted. Han gav derfor von der Horst Befaling til, med den 3die Injurgent-Brigade at occupere Egnen omkring Norder- og Süderstapel. Imedens nu denne virksomme Feltsoldat her førte Commandoen, foretog han imod Stillingen ved Frederiksstad næsten daglige Recognosceringer og Alarmeringer, som i høi Grad bidroge til at forurolige den ved en anstrængende Forpostjeneste og et forceret Skandsearbeide allerede svækkede Besætning. Fortsættelsen af de fortificatoriske Anlæg om Byen kunde derfor ikkun gaae langsomt og med idelige Afbrydelser for sig.

I den sidste Halvdeel af September Maaned blev v. d. Horst afløst af Oberstlieutenant A. von Gagern med den 1ste Halvbrigade, bestaaende af:

- den 3die og 4de Infanterie-Bataillon,
- det 1ste Jægercorps,
- 1 Escadron Dragoner,
- 1 Pionneer-Afdeling,
- ½ 6-pundigt Felt-Batterie,
- ½ 6-pundigt Positions-Batterie (uden Bespænding), samt en Flotille, nemlig Dampskibet Rendsburg med 2 Kanonbaade.

Stabsqvarteret blev nu forlagt til Erfde. Til directe Anvendelse mod Frederiksstad var i den første Tid henimod 2 Bataillоner tilligemed ½ Escadron og 4 Kanoner opstillede i det vestlige Stapelholm, navnlig ved Norder- og Süderstapel. Forposterne stode, som før, paa Grændsen af Geesten. Til den sydlige Eiderbred (St. Annen og Lunden) var et Compagnie Jægere henlagt.

Den 25de September udstedte Willisen en Ordre til Oberstlieutenant Gagern, ifølge hvilken denne under Oberst v. d. Tanns Overbefaling havde at træffe de fornødne Foranstaltninger til et forestaaende Angreb paa Frederiksstad. Med Hensyn hertil bleve Tropperne i Stapelholm og paa den sydlige Eiderbred efterhaanden forøgede, saaledes som efterfølgende Oversigt udviser:

Insurgenternes Styrke i Stapelholm.

Den	3die	Infanterie-Bataillon.		
„	4de	—	—	
„	5te	—	—	
„	6te	—	—	
„	8de	—	—	} ankomne den 30te Septbr.
„	11te	—	—	
Det 1ste Jægercorps,				

1 Escadron Dragoner,
1 Detachement Pionnerer (forstærket den 26de Sept.).
Det 2det 12-pundige Batterie (Hauptmann Beelitz),
„ 3die — — (Hauptmann Held),
1 24-pundigt Beleirings-Batterie (Hauptmann Christiansen),
4 6-pundige Kanoner (Feltskyts),
4 6-pundige dito (Positionsskyts),
2 12-pundige Granatkanoner,
24 Morterer, deels af svært Caliber, deels Haandmorterer.
Endvidere en Flotille (Oberlieutenant Kjær), bestaaende af: 4 Kanonbaade med 8 60-pundige Bombekanoner, samt
Dampskibene „Rendsburg" og „Eider" (uarmerede).

Denne Styrke udgjorde saaledes, foruden Flotillens Armering og Besætning, omtrent 9000 Mand med 56 Stykker Skyts.

Den Deel af Oberst Irmingers Corps, som under Oberstlieutenant Helgesens Commando udgjorde Frederiksstads Besætning, var følgende:

Infanterie.

	Individer.
7de Linie-Bataillon (Major Vogt), 3 Compagnier	612
4de Reserve-Bataillon (Major C. Thrane), 3 Compagnier . .	699
Artillerie (Capitain Stjernholm).	
2 12-pundige Granatkanoner og 2 6-pundige Kuglekanoner (Halvbatteriet Moltke), samt	
2 6-pundige Kuglekanoner (af Batteriet Glahn); fremdeles:	
2 Colonne-Espingoler (20 Rør),	
10 Divisions-dito (50 lange og 100 korte Rør, de sidste ladede med Spidskugler)	c. 100
Cavallerie (Premierlieutenant Rosfing).	
En Ordonnants-Afdeling	c. 30
Ingenieurtropper (Premierlieutenant Carstensen, senere Capitain Ernst).	
5te Ingenieur-Deling	c. 65
Tilligemed af 6te Linie-Bataillon	c. 100

udgjorde saaledes den hele Styrke omtrent 1600 Mand med 6 Stykker Feltskyts og 12 Espingoler.

Ifølge Willisens Disposition skulde Angrebet paa Frederiksstad tage sin Begyndelse den 28de September om Morgenen. Samtlige Troppeafdelinger skulde til den Ende befinde sig Kl. 4½ i de dem anviste Rendezvous-Stillinger. Signalet til Angrebets Begyndelse var to Kanonskud fra Batteriet paa den sydlige Eiderbred. — Imidlertid indtraf nogle uforudsete Omstændigheder, som gjorde en Udsættelse nødvendig: To af de svære Beleiringspjecer, som vare bestemte for det holsteenske Batterie, bleve nemlig under Transporten stikkende i Marskveiene, som vare opblødte ved en Dagen i Forveien vedholdende Regn, og kunde først den paafølgende Dag bringes videre. Færgehuset paa den holsteenske Eiderbred maatte fremdeles til Forebyggelse af Ildsvaade nedbrydes. Men da dette Arbeide den 27de September om Aftenen ved Mørkets Frembrud var paabegyndt, bemærkedes det fra Frederiksstad; et Par

Faldskærmsraketter bleve opkastede, og nogle velrettede Skud fra Færgehuus-Batteriet ved Byen tvang Insurgenterne til at ophøre med Arbeidet, hvilket først den paafølgende Nat blev fuldført. Som en Følge heraf, kunde Monteringen af Batteriet paa den holsteenske Kyst ikke være tilendebragt til rette Tid. Dagen brød frem og viste de Danske de opstillede fjendtlige Colonner, da v. d. Tann ikke endnu havde givet dem Ordre til at trække sig tilbage. Af disse stode ved Drage og Eiderdiget 3 Compagnier, ved Seeth og Chausseen 7 Compagnier med 6 12-pundige og 2 24-pundige Kanoner, og paa Treenediget lige over for Schwabstedt $1\frac{1}{2}$ Compagnie med 2 24-pundige Granatkanoner. Dette sidstnævnte Commando havde det Hverv at observere Terrainet ved den nordre Treenebred og vanskeliggjøre Forbindelsen mellem Schwabstedt og Frederiksstad; desforuden skulde det, om mueligt, bringe det danske Corps til at troe, at man vilde forsøge paa at foretage en Overgang over Treenen paa dette Sted, til hvilken Hensigt nogle Vogne med Broslagningsmaterialier vare medgivne Commandoet. Denne sidste Deel af dets Hverv lykkedes over al Forventning, idet Oberst Irminger ikke alene nu, men under den hele Kamp, bestandig kom tilbage paa den Tanke, at Fjenden idelig tilsigtede en Overgang over den paa de fleste Steder flere Tusinde Alen brede Oversvømmelse. Af denne Grund maatte Frederiksstads svage Beiætning Tid efter anden afgive Detachementer til Observation langs den nordre Treenebred.

Den midterste, foran Seeth staaende Angrebscolonne, stod under Oberstlieutenant Gagerns specielle Ledelse. V. d. Tann opholdt sig ved den venstre Colonne foran Drage for herfra at dirigere Angrebet paa Eiderdiget. Kanonbaads-Flotillen, som i Forening med Batteriet paa den sydlige Eiderbred skulde aabne Ilden imod de danske Værker, var, bugseret af de to Dampskibe, rykket frem til Feddershof (ved Eiderdiget foran Drage). V. d. Tann havde begivet sig over til St. Annen for at lade Ilden aabne imod Frederiksstad; — men Batteriets Montering var ikke tilendebragt. Ikke desto mindre lod han Tropperne endnu vente en Stund i deres Stillinger, forinden han (henad Klokken 9) meddeelte dem Ordre til at rykke tilbage i deres Cantonnements og den næste Morgen ved samme Tid atter at indtage de betegnede Stillinger. — Henad Formiddagen vendte derpaa Dampskibene med de fire Kanonbaade atter tilbage til deres Station ved Süderstapel.

Disse Fjendens Bevægelser vare, som alt bemærket, for en Deel blevne iagttagne fra Frederiksstad, navnlig fra den lutherske Kirkes Taarn, hvor man havde en vid Udsigt mod alle Sider over de flade Egne, og hvor derfor en Observationspost bestandig var etableret. Den tidligere omtalte stærke Natstilling blev derfor efter Oberstlieutenant Helgesens Ordre bibeholdt, indtil Fjendens „Demonstration" — for hvilken man endnu holdt det paatænkte Angreb — var endt, og Flotillen atter gaaet tilbage til sin tidligere Station.

Morgenen den 29de September brød frem og viste de Danske Fjendens alvorligere gjentagne Forberedelser til et Angreb. Røgen af Dampskibene, der slæbte Insurgenternes Kanonbaade ned ad Eideren, blev bestandig tydeligere og nærmede sig kjendelig; i det høie og uigjennemtrængelige holsteenske Eiderdige vare Skydeskaar om Natten udskaarne, gjennem hvilke de mørke Mundinger af flere 24-pundige Piecer, ikkun 750—800 Alen fjernede fra Færgehuus-Batteriet, kom tilsyne. Den til Siderne af de fjendtlige Kanoner i Diget anbragte Banketindskæring var besat med en tæt Kjæde af Riffelskytter, der kun ventede paa det aftalte Signal for at udslynge

de dødbringende Spidskugler. I Frederiksstad lød Alarmsignalet; Tropperne indtoge den bestemte Slagstilling, og Kanonerne fra Byen bleve førte frem ad Chausseen til Blenderingen. Da Klokken var 8¼, susede to 24-pundige Kugler over imod Granatkanonerne ved Færgehuset. Disse vare ikke sene til at besvare Ilden; Spidskuglerne hvislede over Floden, og en høist ulige Kamp mellem de lige over for hinanden placerede Artillerie-Afdelinger begyndte. Imidlertid rykkede paa alle tilgængelige Puncter, ad Treenediget, ad Chausseen, ad Eiderdiget, paa Floden, de fjendtlige Tropper og Fartøier frem, og en hæftig Kamp udviklede sig efterhaanden over den hele Befæstningsfront. Imod Stillingens Centrum bevægede sig stærke Colonner af Infanterie, efterfulgte af 2 12-pundige Kanoner og 2 24-pundige Morterer *), som bleve slæbte frem ved Prolongetouge. Den svage Besætning ved Bomhuset paa Chausseen kastedes tilbage, fjendtligt Artillerie protsede af ved Gjennemskæringen tæt foran dette og aabnede Ilden imod Kanonblenderingen. Insurgenterne begyndte nu i Hast ved Hjælp af en Masse medbragte Sandsække at etablere et Batterie tæt ved denne Gjennemskæring. Kl. 10 var dette Batterie færdigt, og de 2 12-pundige Kanoner bleve førte frem til det, bag hvilket de stode fuldkommen dækkede imod Ilden fra Besætningens 4 smaae Feltkanoner i Blenderingen og Centralskandsen. Insurgenterne førte nu flere og flere Piecer frem for hurtigere at naae Maalet: Ad Marskveien, som foran Bomhuset fører mod Syd over Fennerne, kjørte de 2 12-pundige Kuglekanoner tilligemed 2 24-pundige Granatkanoner ned paa Marsken og beskøde herfra i en skraa Retning Værkerne paa Chausseen, af hvilke især Kanonblenderingen begyndte at lide betydelig. Adskillige (4—6) Haandmorterer placeredes Syd for Veien, tæt bag Bomhuset, og begyndte at bekaste det Indre af Værkerne tilligemed Byen. Til Dækning af disse Batterier var den ene Afdeling af den 3die Insurgent-Bataillon ført frem til Bomhuset, bag hvilket den stod dækket paa Marsken ved Chausseen. Den anden Afdeling af samme Bataillon var opstillet noget længere tilbage, ved Tverdiget, som løber op imod Schwabstedt, og 2 Compagnier af den 6te Bataillon stode som Reserve ved Seeth. I Linie med Sandsækbatteriet til begge Sider af Chausseen bleve paa Marsken opkastede Løbegrave, der besattes med et Detachement Jægere.

Samtidig med denne Fremrykning vare andre Colonner trængte hen ad Eiderdiget fra Feddershof. Kanonbaadene, slæbte frem af de to Dampskibe, lagde sig omtrent 700 Alen fra det fremskudte Infanterieplacement, hvis Besætning under Lieutenant Poulsen med en velrettet Ild af Geværer og 3 Divisions-Espingoler modtoge de ad Diget fremrykkende Insurgent-Afdelinger, og holdt disse i over 1½ Time i behørig Afstand. Imidlertid havde Kanonbaadene, armerede med 8 60-pundige Bombekanoner, for en stor Deel rettet deres Ild imod dette Værk; og da Klokken var henimod 10, vare Skandsekurvene aldeles sammenskudte, Brystværnet, skjøndt halvt indskaaret i Diget, næsten jævnet med Jorden, og Stillingen ved den svage Besætning, der alt var betydelig formindsket, ikke længere til at holde. Retraiten maatte derfor tiltrædes, og Besætningen led paa denne meget ved de hurtig efterfølgende Insurgenters Kugler, der strakte Mange til Jorden paa den aabne Vei langs Digets indre Skraaning, de maatte tilbagelægge. Den største Deel af Espingol-Ammunitionen blev dog

---

*) Gagern Pag. 43. — Formodentlig have disse „Morterer" været det samme Skyts, hvilket Gagern senere omtaler som 24-pundige Beleiringskanoner.

medført; ikkun nogle deels afskudte, deels ladte Espingolrør tilligemed et Sikkerhedsrør faldt i Fjendens Hænder.

Saasnart Insurgenterne havde sat sig i Besiddelse af denne Standplads paa Eiderdiget, ryddede de Skandsekurvene bort, fyldte Hullerne og stak Ild paa Forpælingerne for at lette sig Adgangen til de bagvedliggende Værker. Deres Sappeurer begyndte nu med Iver at danne Indskæringer for Artillerie fra Digets Yderside; og henimod Middag vare disse saavidt fremskredne, at de kunde besættes med Kanoner. Heraf førtes først 2, siden flere, frem i denne Stilling, og i Løbet af Dagen blev et Batterie af 6 12-pundige Kanoner (Beelitz) opstillet her, 1—200 Alen udenfor det tidligere Infanterieplacement. Denne Position kunde i enhver Henseende foruleilige Besætningen og vanskeliggjøre Forsvaret. Major Meincke, som for nogle Timer var ankommen til Frederiksstad, udbad sig derfor af Oberstlieutenant Helgesen Tilladelse til at gjøre et Forsøg paa at fordrive Fjenden herfra. Med en Afdeling Riffelskytter og Espingolister trængte han ogsaa nogle Hundrede Alen frem fra Mølleskandsen, men blev saa hæftig modtagen af Fjendens Kugler, at han nødtes til med uforrettet Sag at vende tilbage.

Nogle 12-pundige Kanoner vare nu førte frem til de anbragte Indskæringer og aabnede en ødelæggende Ild imod Centralværket og især mod Blenderingen, som blev temmelig meget medtagen. De svære Projectiler, saavel fra Eiderdiget, som fra Kanonbaadene, gik ofte tværs igjennem Brystværnene og saarede eller dræbte Flere af Betjeningsmandskabet. De bag det dertil anbragte Skulderværn holdende Forstillinger lede meget ved denne Flankeskydning, og en Ammunitionskasse blev sprængt i Luften. Men heldigviis indeholdt den ikkun faa Skud, og hverken Mandskab eller Heste bleve derved saarede.

Artilleriet havde, som anført, i Begyndelsen optaget Kampen. Lieutenant Moltke, der førte Commandoen ved Færgehuus-Batteriet, havde ladet Granatkanonerne besvare Ilden fra Batteriet paa den sydlige Eiderbred. Men denne Kamp var altfor ulige: det holsteenske Batterie (Major Seweloh, og under ham Hauptmann Christiansen), bestod af 4—6 24-pundige Beleiringskanoner og endeel Morterer, og herimod kunde de Danske kun sætte 2 12-pundige Granatkanoner. Tabet ved disse var derfor føleligt; en Deel af Mandskabet blev dræbt eller saaret, saavel af Kuglerne og de hule Projectiler, som af Splinter, Steen og nedstyrtende Skandsekurve. Lieutenant Moltke erholdt af en saadan en Contusion, med hvilken han dog holdt længe ud, indtil Saaret efter nogle Dages Forløb gjorde ham utjenstdygtig og tvang ham til (om Natten den 1ste—2den October) at forlade Frederiksstad for at søge virksom Lægehjælp ved Lazarethet i Husum. — Druen blev skudt af den ene Kanon; af den anden blev Lavetten stærkt beskadiget; de nedstyrtede Jordmasser og Skandsekurve opfyldte Standpladsen og begravede næsten Piecerne. Tre af Kanonbaadene rykkede desuden ogsaa Kl. 10 nærmere og rettede deres Ild for en Deel imod Kanonerne ved Færgehuset; Capitain Stjernholm lod dem derfor trække tilbage og opstille til Venstre nedenfor Diget, hvor de vare dækkede i det Mindste imod Kugleskuddene; de skulde først atter føres frem, naar Fjenden gjorde Mine til at ville storme Mølleskandsen, eller naar Kanonbaadene vovede sig indenfor Granatkanonernes virksomme Skudvidde. Medens han gav denne Ordre, blev hans Ordonnants og dennes Hest stærkt qvæstede af en 60-pundig Bombe fra een af Baadene. — De undværlige Heste af Bespændingen bleve nu ligeledes førte længere bort fra den ødelæggende Ild. Kanonerne i

Centralværket bleve dragne ned af Bænkene og beordrede til at holde sig dækkede, indtil Fjenden var kommen frem til den anden Gjennemskæring af Chausseen. I Blenderingen bleve de derværende Piecer trukne til Siden af Skydeskaarene med Befaling til, først at anvendes, naar Fjenden havde nærmet sig paa 1000—1200 Alen.

Insurgenternes høire Fløi (1½ Compagnie med 2 24-pundige Granatkanoner) var rykket frem mod Nord over Treenediget og havde ligesom den foregaaende Dag taget Stilling lige over for Schwabstedt for fra denne Position at beskyde de Colonner, der muligviis vilde bevæge sig imod Vest for at undsætte eller afløse Frederiksstads Besætning. Da de Danske paa den nordre Treenebred havde en fordeelagtig Position og desuden havde besat en Ø, som ved Oversvømmelsen var dannet lige ud for Schwabstedt, saa frygtede Gagern for, at de herfra ved Hjælp af de store Flodbaade, hvoraf de vare i Besiddelse, skulde forsøge en Overgang og foretage en Diversion imod Insurgenternes høire Flanke. Han begav sig derfor selv saa hurtig, som muligt, hen paa dette Punct for at overbevise sig om, at den nøiagtigst muelige Observation af den nordre Treenebred var iværksat, og alle Forholdsregler for dette Tilfælde tagne.

Et halvt Compagnie Jægere var Kl. 8½ trængt frem ad Mellemdiget og havde kastet en lille dansk Patrouille tilbage over Treenedigets yderste Gjennemstikning. Denne fjendtlige Styrke satte sig derpaa fast bag det Knæ, som dannes ved begge disse Digers Overskæring, og underholdt herfra den hele Dag en temmelig levende Tirailleurild mod Besætningen i Infanterieplacementerne paa Marsken; men den store Afstand af over 1200 Alen gjorde denne Ild temmelig uskadelig.

Den Omstændighed, at det danske Skyts taug, bibragte v. d. Tann den Formening, at det var demonteret. Omtrent Kl. 11¼ lod Commandeuren for det fjendtlige Artillerie signalere fra det holsteenske Batterie, at der var skudt Breche, saavel i Kanonblenderingen paa Chausseen, som i Mølleskandsen, og at begge disse Værker nu vare tilgængelige for Stormcolonner. V. d. Tann meddeelte derfor Gagern Ordre til at lade foretage et Stormangreb paa førstnævnte Værk, medens han selv anordnede et lignende paa sidstnævnte. De to af Kanonbaadene fik Befaling til at rykke frem for at understøtte dette Angreb; men den ene af dem blev under denne Fremrykning saa stærkt beskadiget af Kuglerne fra Færgehuus-Batteriet, at den maatte vende om; det lykkedes saaledes kun den anden at nærme sig Mølleskandsen paa omtrent 1200 Alens Afstand.

Kl. 12 kastede v. d. Tann en Kjæde af Jægere frem fra Batteriet Beelitz paa Eiderdiget. Den rykkede ad Kronen og begge Skraaninger hen imod Mølleskandsen og efterfulgtes af en sluttet Colonne (Hauptmann Lettgau), dannet af et Compagnie af den 6te Insurgent-Bataillon. Da disse Tropper vare komne nær nok, aabnede paa een Gang Besætningen i Mølleskandsen en hæftig Ild af Geværer og Espingoler imod dem. Kardætskerne fore ud fra Granatkanonerne ved Færgehuset og sloge ned i Fjendens tætte Masser. De standsede, vaklede, og en stor Mængde styrtede hovedkulds ned af Diget. Endnu en Salve af Kardætsker — og Colonnen veg tilbage. Men nu begyndte dens betydeligste Tab, da de Danskes Kugler forfulgte den langs ad hele Eiderdiget og lysnede dens Rækker. Endeel af Insurgenterne forsøgte over Marsken at komme tilbage, men bleve stikkende i den bløde Klæg og nedstrakte af Forsvarernes Kugler. — Dette Angreb kostede Fjenden næsten en Trediedeel af Stormcolonnen (80—90 Mand).

Imidlertid lod Gagern den 2den Afdeling af den 3die Insurgent-Bataillon (Major Münchhofen) ordne sig paa Chausséen til Storm imod Blenderingen. Den yderste Gjennemskæring ved Bomhuset var ved en Bro gjort passabel. En Afdeling Pionnerer, forsynede med Løbebroer og Fasciner, og dækkede af 2 Pelotoner Jægere, dannede Teten af Colonnen, som rykkede frem ad Chausséens sydlige Skraaning. Da den var ankommen til den næste Gjennemskæring (550 Alen foran Blenderingen) aabnedes en hæftig Kardætskild imod den, som tvang den til at vende om. Men ikke Alle kunde komme tilbage. En Deel af Insurgenterne maatte kaste sig plat ned paa den vaade Marsk for at finde en ringe Dækning bag Grøfternes Oprensning, og her maatte de blive liggende, indtil Mørket indtraadte, og de, begunstigede af dette, kunde vende tilbage. De Faa, som forsøgte at undflye, styrtede til Jorden, trufne af de Danskes Kugler.

Disse uheldige Stormangreb overbeviste v. d. Tann om, at Værkerne endnu vare utilgængelige, og at Besætningen var intet mindre end modløs.

De fjendtlige Kanoner paa Eiderdiget vedbleve betydelig at foruleilige Værkerne paa Chausséen og især Blenderingen ved deres indborende Flankeild. Capitain Stjernholm lod derfor alle fire Kanoner fra disse føre frem for muligviis at fordrive Fjenden fra hans Standplads paa det nævnte Dige. Men skjøndt en hæftig Ild en Tidlang rettedes mod denne, var den dog altfor godt dækket ved Digets faste Masse, til at Hensigten kunde opnaaes. En Fremrykning, som samtidig hermed skulde have været foretagen fra Mølleskandsen kom ikke til Udførelse, og Artillerieilden blev derfor atter standset. Dog havde denne ikke været uden Virkning, idet Kanonbaadene derved, som vi nærmere skulle omtale, havde lidt meget. Disse havde, tre i Tallet, efter den mislykkede Storm paa Mølleskandsen indtaget en noget længere tilbagetrukken Stilling, hvorved de netop kom lige i Skudlinien fra Kanonerne i Centralskandsen og Blenderingen, da disse rettede deres Ild imod de fjendtlige Pjecer paa Eiderdiget.

Om Formiddagen var een af Kanonbaadene kommen paa Grund ved den indtrædende Ebbe. Henad Kl. 5 om Eftermiddagen blev den igjen flot og rykkede frem for endnu en kort Tid i Forening med deøvrige at deeltage i Beskydningen af Værkerne og Byen, indtil Mørket faldt paa, hvorpaa Flotillen trak sig tilbage til Süderstapel. Paa hver af Hovedtilgangene efterlodes nu af Insurgenttropperne 1 Compagnie for i Nattens Løb at hævde de vundne Positioner. En stærk Feltvagt paa ½ Compagnie udsattes lige over for Schwabstedt til Observation af den nordre Treenebred, og Resten af Beleiringstropperne trak sig derpaa for Natten tilbage til deres respective Cantonnements.

Om Morgenen var en Ordonnants bleven afsendt til det Eiderstedtske med en Ordre til de der cantonnerende Afdelinger. Henad Middag retournerede denne med den foruroligende Efterretning, at der foran Tønning var blevet skudt paa ham, og at han paa Veien havde fundet Blod og andre umiskjendelige Spor af en stedfunden Kamp. I Fredrikstad havde man endvidere Klokken henimod 10 om Formiddagen hørt Kanonskud i Retning mod Tønning. Efter Conferents med de commanderende Officerer af Artilleriet og Ingenieurerne besluttede Oberstlieutenant Helgesen at lade Tilgangen til Byens vestlige Side (Overskæringspunctet af Diget og Husumer-Chausséen) forsyne saa godt som muligt med Barricader og andre passive Hindringer, og under en stærk Observation af Vestsiden at afvente, hvad Fjenden muligviis herfra vilde forsøge. Dog forløb Dagen uden nogen yderligere Foruroligelse fra denne Kant.

Den Fægtning, som imidlertid havde fundet Sted i det Eiderstedske, var i Hovedsagen følgende: Et fjendtligt Detachement, bestaaende af 1 Compagnie af den 5te Infanterie-Bataillon med 2 Granatkanoner af det ridende Batterie og 2 Haandmorterer, havde under Commando af den tidligere nævnte Hauptmann Schöning om Morgenen Kl. 8 nærmet sig Færgestedet ved Wollersum. Under Dækning af Artilleriets Ild foretoges nu i Baade en Overskibning af Infanteriet til den nordre Eiderbred. Saasnart dette blev meldt fra Observationsposten i Tønning, detacheredes af Compagniet Buhl Premierlieutenant J. Baupell med 3 Sectioner af Skyttepelotonet henimod Overgangsstedet, men kunde ikke standse Overskibningen, eller forhindre Fjendens Fremrykning imod Tønning, da han hæftig blev beskudt baade af Infanterie og Artillerie. Capitain Buhl ilede da selv til med Forstærkning, og efterat han havde detacheret Lieutenant Wohnsen til Chausseen henimod Frederiksstad, optog han selv Kampen og sendte Lieutenant Baupell med hans Commando tilbage til Byen for at observere det herværende Overgangssted og optage ham. I denne Fægtning blev Capitain Buhl haardt saaret, idet han fik Armen knuust af en Kugle. — Retraiten fortsattes da langsomt mod Byen, hvor den tilbagesendte Styrke havde forenet sig med Reserven (Lieutenant Wanning), og hvorfra Lieutenant Baupell, der overtog Commandoen over Compagniet, snart maatte trække sig tilbage for den betydelige Overmagt, som Fjenden havde udviklet. Nu begyndte Overskibningen af fjendtlige Tropper ogsaa ved Tønning, og efter kort Tids Forløb var Byen stærkt besat af dem. Imidlertid havde Lieutenant Wohnsen trukket sig hen til Byens vestlige Udkant, hvor han en Tidlang opholdt Fjenden, indtil Lieutenant Baupell med sit Mandskab havde faaet et tilstrækkeligt Forspring, hvornæst han gik tilbage og besatte Bomhuset paa Veien til Garding. Ved med megen Bravour at holde denne Stilling i længere Tid lykkedes det ham at dække den øvrige Styrkes Retraite; men da hans Commando efterhaanden var sammensmeltet til 10 Mand, hvoraf endog 3 vare saarede, og Fjenden endelig fra begge Sider havde omgaaet og afskjaaret ham, maatte han overgive sig. — Lieutenant Baupell søgte imidlertid med Resten af Compagniet at naae Yderdiget og Veien til Husum, og stødte ved Kleihörn sammen med en Deel af Compagniet Kühle. Af dette var et Detachement under Lieutenant Baron Wedell-Wedellsborg henlagt til Garding. Capitain N. Kühle, som i Katingsiel havde modtaget Melding om Fjendens med betydelig Styrke foretagne Overgang ved Wollersum, afsendte strax Ordre til Besætningen i Garding om hurtig at trække sig tilbage ad Veien til Husum, og marscherede derpaa selv over Kating og Hochbrücksiel. Imidlertid var Fjenden allerede trængt frem til Kotzenbüll og henimod Oldenswort h, (næsten i Ryggen af de danske Tropper), og en Ordonnants afsendtes derfor til Lieutenant Wedell med Ordre til at søge at naae de vestlige Diger eller at optages af de danske Kanonbaade, som Dagen i Forveien vare ankomne i Eidermundingen. Intet af disse Alternativer lykkedes: Lieutenant Wedell blev paa Husumerveien afskaaren af en fjendtlig Troppestyrke, kastede sig ud i Marsken for over denne at naae de vestlige Diger, men blev her standset i det ufremkommelige Terrain og med sin Afdeling tagen til Fange. Capitain Kühle tog i Nærheden af Hochbrücksiel en Stilling til Optagelse af Lieutenant Wedell; men da han ved udsendte Ordonnantser erfarede, at Fjenden allerede havde besat Witzworth, maatte han atter opgive denne og trække sig tilbage mod Heverdiget og Husum. — Lieutenant Baupell dirigerede sin Retraite over Ulwesbüll og ankom ligeledes med Resten af sit Compagnie til Husum.

Foruden den dygtige og almeenagtede Capitain **Buhl**, der om Aftenen døde i Tønning, medførte denne uheldige Fægtning et Tab af omtrent 100 Mand, af hvilke 89 deels levende, deels døde faldt i Fjendens Hænder. — Imidlertid forfulgte Insurgenterne ikke de opnaaede Fordele. Oberstlieutenant Lemmich rykkede om Eftermiddagen frem i det Eiderstedtske med en Styrke af 2½ Compagnie af 8de Linie-Bataillon, et halvt Compagnie af 1 Jægercorps, Compagnierne Kühle og Baupell, samt 2 Kanoner af Batteriet Glahn. Ved Sammenstødet af Chausseerne, som fra Frederiksstad føre til Tønning og Husum, tog han en Natstilling for dernæst den følgende Morgen at bryde op imod Tønning, der blev besat henad Middag. Paa den nordre Eiderbred var ikke en Fjende mere tilbage.

Den Infanteriestyrke, som Insurgenterne paa denne Dag førte i Ilden mod Frederiksstad, udgjorde knapt 3 Batailloner, eller omtrent 3500 Mand. Om end denne Styrke var noget ringe med Hensyn til Opnaaelsen af det tilsigtede Maal, saa var Artilleriestyrken desto betydeligere og udgjorde ikke mindre end 18 Kanoner af svært Caliber og omtrent lige saa mange Morterer. Disse Pjecer rettede deres Ild, deels imod Færgehuus-Batteriet, Værkerne paa Eiderdiget og Chausseen, deels imod selve Byen, hvis østlige og sydlige Udkant derved især led betydelig. En paa Eiderdiget bag Espingolplacementet liggende Bygning var nedbrændt, ligesom flere Huse paa „Eilandet"; adskillige Indvaanere vare qvæstede eller dræbte, da Oberstlieutenant Helgesen endnu ikke vilde give dem Tilladelse til at forlade Byen,*) — en Forholdsregel, der i Øvrigt ikke uden Grund ansaaes nødvendig for at forhindre enhver Underretning om Stillingen fra at komme til Fjenden i det Eiderstedtske. — En stor Mængde Ammunition var af Insurgenterne forbrugt; saaledes havde Kanonbaadene alene gjort henimod 400 Skud, og af disse kastet 200 Bomber ind i Byen. Denne Ild fra Eiderfloden var næsten den meest foruroligende, idet Golden-Thor med den hele langs Diget førende Hovedforbindelseslinie derved blev bestrøgen. Nedskydelsen af Broen ved denne Byens sydlige Udkant vilde have medført store Vanskeligheder for Besætningen; og særdeles heldigt var det, at den, uagtet den oftere blev truffen, dog forblev i brugbar Stand til Kampens Ende.

Flotillen paa Eideren havde i Øvrigt ikke været heldig i Dagens Kamp. Deels ved Artilleriets velrettede Skud, deels ogsaa ved andre Omstændigheder, var den ved Mørkets Frembrud næsten ude af kampdygtig Stand. Een af Baadene mistede saaledes Fokkemasten, en anden Stormasten og den ene Bombekanon, som bleve sønderskudte, og erholdt desuden flere betydelige Skud i Skroget; en tredie kom, som ovenanført, paa Grund. Dampskibet Eider fik et Skud i Skorstenen, og for at fuldstæn-

*) Da Oberstlieutenant Lemmich den 30te September om Morgenen var i Fremrykning imod Tønning bleve Frederiksstads Porte aabnede for Qvinder, Oldinger, Børn og Syge. Den arbeidsføre Deel af den mandlige Befolkning maatte endnu blive tilbage for at betjene Sprøiterne. — Natten imellem den 1ste og 2den October indgav Øvrigheden et Andragende om, at ogsaa denne Deel af Indbyggerne maatte forlade Byen, da den agtede Livet høiere end Eiendommen. Man takkede den danske Besætning for den Iver, den hidtil havde viist i at værne om Indvaanernes faste og rørlige Eiendele, og erklærede forud, at hvis den hidtil bestaaende Orden ikke længer skulde kunne opretholdes, Ansvaret herfor da ikke kunde paahvile de militære Autoriteter eller Besætningen. — Begjæringen blev bevilget; dog søgte Oberstlieutenant Helgesen at formaae enkelte ansete Borgere til at forblive paa Stedet for at bidrage deres til at vaage over, at Eiendomsretten fremdeles blev respecteret.

diggjøre Uheldet, blev Dampskibet Rendsburgs Maskine beskadiget, saa at det maatte sendes til Fæstningen for at repareres. Paa Veien hertil skete et endnu betydeligere Brud i Maskinen, saa at det først den 3die October om Aftenen kom tilbage til Süderstabel. — Den væsentligste Følge heraf var en de følgende Dage indtrædende Mangel paa Artillerie-Ammunition. Thi hverken v. d. Tann, eller den Artilleriet dirigerende Major Aldosser havde tænkt paa at etablere noget større Ammunitionsdepot i Nærheden af Kamppladsen. Hvad der forbrugtes, maatte Tid efter anden hentes fra Rendsborg, Søartilleriets endogsaa fra Kiel; og de bundløse Veie gjennem Stapelholm og Ditmarsken gjorde Tilførselen af denne Ammunition tilsøes ned ad Floden til en Nødvendighed. Ja endogsaa ved Laboratoriet i Rendsborg var man ikke fra Insurgenthærens Overcommando bleven beordret til at have Ammunitionen til Beleiringsskytset parat; men denne maatte efterhaanden forfærdiges og afsendes i smaae Qvantiteter ad Gangen. Først i de to sidste Dage af Angrebet var man kommen saavidt, at et nogenlunde tilstrækkeligt Forraad af Ammunition var forhaanden.

Oberstlieutenant Gagern, som for Resten synes at have lagt Dygtighed og Sagkundskab for Dagen under Angrebet, begik dog blandt andre en Feil i Dislocationen og Fordelingen af de ham underlagte Troppeafdelinger: For rimeligviis at tilveiebringe en vis Analogie og Eensformighed i Sammensætningen af Troppestyrken paa de forskjellige Puncter af det Terrain, han havde at forsvare, opløste han Bataillonerne, endogsaa i Compagnier og mindre Dele, og lagde disse sammen med lignende Afdelinger af andre Troppecorps, saa at ethvert saadant Detachement var sammensat af en Masse smaae ueensartede Dele. Denne Sammensætning bibeholdtes ogsaa af v. d. Tann med Hensyn til de til selve Angrebet bestemte Tropper, omendskjøndt det jo ligger i Sagens Natur, at en Stormcolonne, bestaaende af to til tre forskjelligartede Elementer, let geraader i Uorden, og at Sammenblanding og den deraf opstaaende Forvirring og Mangel paa Kraft i Angrebet ved en saadan Formation næsten er en Umulighed, især under vanskelige Forhold, at undgaae.

Ogsaa paa Landjorden forfulgte Uheldet Insurgenterne, ikke alene ved de frugtesløse Stormangreb, men tillige paa andre Maader: Saaledes styrtede een af Morterne ved at føres for rask frem ad Chausseen, ved Boiningen af denne ned i Vandet, og uagtet man arbeidede i sex samfulde Timer, kunde man dog ikke faae den op igjen, hvilket først lykkedes den næste Dag. Den samme Mangel, som vi tidligere ved Angrebet paa Midsunde have paapeget, gjorde sig ogsaa gjældende her: Ikke Een af de høiere Insurgentofficerer var i Besiddelse af en nøiagtig Plan over Frederiksstad. Gagern maatte benytte et Croquis over Byen, taget tilfældigviis af en yngre Officeer, og for Resten hjælpe sig med Udsigten fra Skorstenen paa Bomhuset. Ogsaa viser det enten et utroligt Overmod, eller Mangel paa Begreb om Forholdene ved en Beleiring, efter ikkun nogle faa Timers Beskydning af de danske Værker at vove en Storm paa disse. — Hvor hensigtsmæssig og rigtig viser sig derimod ikke Anvendelsen af det danske Artillerie, der holdes dækket mod det overlegne fjendtlige Skyts og kampdygtigt til det afgjørende Dieblik, hvor det kan virke med Sikkerhed og Kraft!

Med Nattens Frembrud begyndte en stor Virksomhed af en anden Natur i de danske Værker: Blenderingen og Brystværnene bleve saa godt som muligt udbedrede, den i Gravene og Kanonplacementerne ved Færgehuset nedstyrtede Jord oprenset, de passive Hindringer nogenlunde istandsatte, og en Indskæring for nogle Riffelskytter,

og 2 Espingoler dannet i Eiderdigets Krone et Par hundrede Skridt foran Mølleskandsen. Den ved Granatkanonerne sønderskudte Lavet blev ombyttet fra Batteriet Glahn, og den bortskudte Ammunition erstattet. De Commanderende undte sig ingen Hvile, og ved den første Lysning i Øster stode Værkerne med deres Besætning af Artillerie og Infanterie atter kampdygtige og rede til at modtage Fjenden.

Fjenden vedblev af og til den hele Nat at kaste Bomber ind i Værkerne og Byen for at forhindre Besætningen fra at nyde Hvile. En Deel af de anseteste Borgere forsamlede sig derfor i Stabsqvarteret og bade Oberstlieutenant Helgesen om Tilladelse til at sende en Forestilling imod Byens Bombardement ud til Insurgenternes Leir, hvilket, efterat den opsatte Skrivelse i Overværelse af Afdelingscommandeurerne var bleven omredigeret og affattet uden mindste Hentydning til de militaire Forhold, blev tilstaaet. En civil Mand (Byens Postbud), afleverede denne Skrivelse til den nærmeste fjendtlige Post paa Chausseen. Gagern sendte samme til v. d. Tann, og — den Udsendte maatte vende tilbage uden noget Svar.

Veiret havde om Dagen været ustadigt. Stærke Regnbyger havde afverlet med Solskin, men dog ikke gjort Standsningen af Operationerne nødvendig. Henad Natten sænkede sig derimod en stærk Taage, som den ved Morgenstunden begyndende Blæst ikke var istand til at sprede.

Den 30te September blev denne Taage hele Dagen staaende over Egnen og tvang Fjenden til at opsætte Angrebet. Flotillen kunde af flere Grunde ikke komme frem; thi deels gjorde det stormfulde og taagede Veir i Forening med den stærkt afverlende Vandstand en saadan Fremrykning ad den bugtede Flod farlig, deels havde Uheldet med det ene Dampskib medført en følelig Mangel paa Ammunition, som blot kunde afhjælpes ved at sende det andet tilbage for at hente denne, og Flotillen befandt sig saaledes uden Dampskib. Hertil kom endnu, at den under den foregaaende Dags Kamp erholdte Skade gjorde betydelige Reparationer fornødne og saaledes den hele Dag holdt Fartøierne sængslede til deres Station ved Süderstapel. Derimod fortsatte Landbatterierne med Mellemrum Beskydningen af de danske Værker, især Blenderingen, hvis høire Flanke ved Aftentid næsten var nedskudt.

Den foregaaende Aften Klokken 7 havde Fjenden atter forladt det fremskudte Placement paa Eiderdiget og trukket sine Kanoner tilbage. Om Morgenen lod derfor Lieutenant Voss af 4de Reserve-Bataillon, der Dagen i Forveien af Hovedreserven i Byen var bleven afgiven til Forstærkning for Mølleskandsen, dette Punct besætte med Riffelskytter. Værket blev repareret, men snart igjen saa hæftig beskudt fra flere Sider, at Besætningen maatte forlade det. — Den om Natten dannede Indskæring i Eiderdigets Krone blev derpaa besat med Halvdelen af det fra det fremskudte Placement tilbagetrukne Mandskab.

Den Infanteriestyrke, som Insurgenterne havde til directe Anvendelse mod Frederiksstad, var, som anført, endnu for ringe; v. d. Tann androg derfor ved Overcommandoen paa en Forstærkning af 2 Bataillonen, og disse ankom den 30te September til det Stapelholmske tilligemed et Raketbatterie.

Det var naturligt, at Besætningen i Frederiksstad var trættet af den foregaaende Dags Kamp og Nattens Uro, og derfor kun i ringe Grad var anvendelig ved Skandsearbeiderne. Reparationen af Værkerne maatte derfor næsten alene foretages ved Hjælp af de faa Sappeurer, som havdes til Disposition, og Lieutenant Carstensen fordeelte disse paa de Steder af Befæstningen, som trængte meest til Ud-

bedring. Capitain Stjernholm, som indsaae, at en yderligere Dækning af Granatkanonerne i deres høist vigtige Position ved Færgehuset var nødvendig, lod Artilleristerne paabegynde en Sænkning af Standpladsen for disse, hvorved de efterhaanden, i Stedet for de utilstrækkelige Skandsekurve paa Kronen af Diget, fik dettes hele Jordmasse til Dækning mod Batteriet paa den holsteenske Kyst. Af den opkastede Jord bleve til Venstre af Kanonerne Traverser dannede, hvorved de tillige erholdt en god Dækning imod det Skyts, som Fienden maaskee vilde føre frem ad Treenediget. — Dette Arbeide kunde imidlertid ikke tilendebringes paa een Dag og blev derfor under den følgende Tid af Beleiringen fortsat, saasnart den fiendtlige Ild gjorde det muligt, indtil det i Løbet af Natten den 2den—3die October blev færdigt.

Siden Capitain Schrøders Afgang fra Frederiksstad havde Lieutenant Carstensen en Tidlang været den eneste Ingenieurofficeer paa Stedet. De betydelige Arbeider, som havde paaligget ham, den anstrængende Virksomhed, han havde udviklet, og den ringe Hvile, han havde nydt, nedbrøde efterhaanden hans Helbred. En væsentlig Acquisition for Besætningen var det derfor, at den virksomme og dygtige Ingenieurcapitain Ernst, der var bleven detacheret til Oberst Irmingers Corps, paa denne Dag ankom til Frederiksstad og overtog den fremtidige Ledelse af de fortificatoriske Arbeider.

Henad Morgenstunden den 1ste October fordeelte Taagen sig; og omendskjøndt Veiret var mørkt, forhindrede det dog ikke Insurgenterne i at fortsætte deres Operationer mod Frederiksstad. Efter den Tilvært, de den foregaaende Dag havde modtaget, var Angrebsstyrken fordeelt paa følgende Maade: Foran Seeth var den høire Fløi opstillet, bestaaende af: den 3die Infanterie-Bataillon, 2 Compagnier af den 6te og 1 af den 5te Bataillon, samt 1 Compagnie af det 1ste Jægercorps; af Artillerie var det 3die 12-pundige Batteri (Held) og 2 24-pundige Beleiringskanoner attacherede denne Colonne. Den venstre Fløi (ved Drage) bestod af 2 Compagnier af den 6te Bataillon og 1½ Compagnie af det 1ste Jægercorps tilligemed det 2det 12-pundige Batterie (Beeliz), et Morteer- og et Raketbatterie, samt en Afdeling Pionnerer. I Høide med denne Fløi vare 3 af Baadene rykkede frem; i Reserve stode bag Seeth og Drage begge Afdelinger af den 11te Bataillon, og den hele Styrke beløb sig saaledes omtrent til 5000 Mand med 30 svære Piecer, foruden Morterer og Raketter.

Ved om Natten at besigtige Kanonblenderingen havde Capitain Stjernholm og Capitain Ernst fundet den ubrugelig i den Tilstand, hvori den befandt sig. Det blev derfor besluttet at forstærke dens høire Flanke, som man ikke kunde overkomme at reparere udvendig fra, ved inde i Blenderingen at opføre en Jordvæg af 6 Fods Tykkelse imod denne Side; herved maatte man rigtignok gjøre Afkald paa Pladsen til den ene Kanon, som derfor førtes tilbage til Placementet ved Holmer-Thor; men man vilde derved paa den anden Side vinde, at man uden altfor stor Fare for Mandskab og Materiel kunde bibeholde Artillerie paa dette for Stillingen saa vigtige Punct. Capitain Ernst gav derfor een af sine dygtigste Underofficerer, den utrættelige Bromester Bærentzen, Ordre til uopholdelig at paabegynde dette Arbeide; men neppe var det sat i Værk, før (omtrent Klokken 7) en Regn af svære Kugler fra Batterierne saavel paa det søndre, som paa det nordre Eiderdige, gjorde Fortsættelsen af samme umulig.

Imedens Fienden uafbrudt vedligeholdt Ilden, navnlig mod Stillingens Cen-

trum, havde han retableret sine Batterier paa de andre Puncter af Fronten og fordeelt sin Angrebsstyrke saaledes som følger: Colonnerne vare rykkede frem ad Eiderdiget og Chausseen; de tre Kanonbaade havde, ligesom den næstforegaaende Dag, taget Stilling paa Eideren omtrent 1800 Alen fra Færgehuus-Batteriet, idet de vare blevne bugserede ned ad Floden ved Hjælp af Dampskibet Eider, der var retourneret fra Rendsborg med Ammunition. Batteriet paa den holsteenske Kyst var monteret med samme Antal Kanoner, som de foregaaende Dage (4—6 24-pundige), men havde aabnet flere Skydeskaar og begyndt en stærkere Beskydning med Morterterne, blandt hvilke vare nogle 50-pundige. Paa Eiderdiget var et indskaaret Batterie til 6 12-pundige Pjecer, forsynet med Traverser af Sandsække og Skandsekurve, etableret. Foruden den Skade, som dette Batterie tilføiede Værkerne paa Chausseen, kunde det tillige beskyde Infanterieplacementerne paa Marsken henimod Greweshof i Flanke og Ryg. — Fremdeles var det tidligere omtalte Batterie paa Fennerne mellem Eiderdiget og Chausseen blevet monteret med 4 12-pundige Kanoner og 2 24-pundige Granatkanoner, og noget længere henimod Chausseen, foran en Markvei, som fra denne fører over til Eiderdiget (15—1600 Alen fra Gooshof), var en Løbegrav af henimod et Par Hundrede Alens Længde opkastet og stærkt besat med Infanterie. Paa Chausseen var det tidligere ved Bomhuset liggende Sandsæk-Batterie skudt frem til en Afstand af 1200 Alen fra Blenderingen, forsynet med to Skydeskaar og monteret med 2 24-pundige Kanoner; og til begge Sider af dette vare over Marsken opførte Brystværn, som man havde besat med Jægere. Endelig var paa Treenedigets Sammenstødspunct med Mellemdiget indrettet et Batterie for 2 24-pundige Granatkanoner, foran dette en Løbebro kastet over Gjennemskæringen ved Digets nordre Skraaning, og denne Overgang forsvaret ved en bag samme indskaaren og med Jægere besat Løbegrav.

Da den danske Hovedstyrke Nord for Treenen forholdt sig aldeles rolig og ikke foretog nogen Demonstration fra Schwabstedt imod Fjendens høire Flanke, svandt efterhaanden Gagerns Frygt for et Angreb fra denne Kant; og han indskrænkede derfor Observationscorpset lige over for dette Punct til et Commando af en Officeer og 20 Mand, hvilket dog om Natten blev forøget til det Fiirdobbelte; han erholdt saaledes en større Styrke disponibel til det directe Angreb mod Frederiksstad.

Kort efter Middagstid vare alle de fjendtlige Batterier færdige til Angreb og aabnede nu paa eengang en voldsom, paa flere Puncter endog tredobbelt krydsende Ild imod Værkerne, medens Morteer- og Raketbatterierne paa samme Tid beskjøde Byen, som geraadede i Brand paa flere Steder. Husumer-Chausseen og Retraiteveien over Marskfennerne til det i nordlig Retning løbende Treenedige bleve ligeledes beskudte fra det holsteenske Batterie, og ethvert Punct i Stillingen var saaledes paa det Hæftigste bestrøget af de krydsende Kugler og Granater. De knapt 4½ Fod høie Brystværn i 1ste Linie afgave kun en høist utilstrækkelig Dækning for Besætningen, som derfor maatte lægge sig ned langs den indre Skraaning, hvor den dog ofte blev ramt af de gjennem det lette Værn trængende Kugler eller Stykkerne af de over Hovederne springende Granater, og idelig foruroliget af den flankerende Ild fra Kanonerne paa Treenediget. Blenderingen faldt mere og mere sammen. Capitain Stjernholm, hvis Omhu var særdeles henvendt paa dette vigtige Punct, nærede en grundet Frygt for, at den vilde styrte heelt ned og begrave baade Kanonen og Betjeningsmandskabet under en Masse af Bjælker og Jord. Han saae sig derfor nød-

saget til at forlade den: Kanonen blev trukken ud og protset paa den med fire Heste bespændte Forstilling. I det Samme blev en af disse dræbt af en Kanonkugle, og Trainconstablen saaret; dog lykkedes det den flinke Bombardeer Gudbjerg hurtig at faae den dræbte Hest udspændt af Seletøiet, og Kanonen førtes nu i Galop tilbage ad Chausseen til Holmer=Thor, hvor den anden Kanon af samme Deling alt var placeret. For at bøde noget paa Manglen af Artillerie paa dette Punct bleve et Par Espingoler førte frem og anbragte i Indskæringen paa Treenediget. — Neppe var imidlertid Artilleriet blevet fordrevet fra Blenderingen, førend Fjenden blev dristigere: En Colonne trængte frem ad det nævnte Dige for at fordrive Infanteriet fra dets Standpladse. En fjendtlig Afdeling, tildeels opløst i Kjæde, rykkede ligeledes ned imod Treenen indtil henimod 200 Alen fra Grewesho f og kastede sig ned bag de i Marken staaende Houge af Hestebønner. Besætningen i Greweshof og Infanterieplacementerne blev hurtig forstærket; en Afdeling rykkede frem over Marsken for at fordrive de fjendtlige Tirailleurer, medens paa samme Tid Kanonerne i Centralværket bleve førte op paa Bænkene og rettede et Par Skud mod Colonnen paa Treenediget; Kuglerne sloge ned lige i den og tvang dem til at sprede sig og gjøre Omkring. Fjenden mistede (efter Udsagn af Beboerne i de nærmest liggende Gaarde) ved disse velrettede Skud ikke færre end 12 Mand. — Saasnart dette Angreb var afslaaet, bleve Kanonerne atter trukne ned af Bænkene og stillede dækkede under Brystværnet for ikke længere end nødvendigt at være udsatte for Fjendens ødelæggende Ild, og Udfaldstropperne trak sig tilbage til Greweshof.

Da Kanonen var ført bort fra Blenderingen, rettede Fjenden ikke længere en saa hæftig Ild imod denne, som tidligere. Af Værkerne paa Chausseen blev nu især Centralskandsen stærkt beskudt af samtlige Batterier i Fronten; endog fra Batteriet paa den holstenske Kyst søgte Fjenden ved Bueskud at flankere den, omendskjøndt forgjæves, da han fra denne lave Standplads ikke kunde see Forskandsningerne paa Chausseen, men kun til enkelte Tider havde de danske Kanoners Røg at rette efter. Ogsaa Værkerne paa og ved Eiderdiget, især Batteriet ved Færgehuset, mod hvilket foruden det holsteenske Batterie tillige Kanonbaadene rettede en vedholdende Ild, bleve stærkt beskadigede. Vel stode Kanonerne og Mandskabet ved dette nogenlunde dækkede; men de i Diget udskaarne skraae Skydeskaar bleve stærkt sammenskudte og maatte idelig oprenses og udbedres, saa at Arbeidet med Standpladsens Sænkning ikkun skred langtsomt frem.

Besætningen i Frederiksstad var høist udmattet. Da man hvert Øieblik kunde vente et paa Forskandsningerne fornyet Stormangreb fra Fjenden, hvis stærke Colonner kun vare saa Hundrede Alen fjernede fra de danske Værker, maatte Oberstlieutenant Helgesen ansee det for nødvendigt at lade den hele Forsvarsstyrke forblive under Gevær. Liggende paa den vaade Marskjord i flere Døgn, ved Nat og ved Dag, i Slud og Regn, uden kraftig og tilstrækkelig Næring, vare Mandskabets Kræfter sunkne sammen. Skjøndt Officererne overalt foregik det med et glimrende Exempel paa et urokkeligt Mod og en Udholdenhed, som søger sin Lige, saa var Udmattelsen dog stærkere end Villien, og Flere og Flere maatte efterhaanden føres tilbage til Lazarethet. De indstændige Anmodninger, de indtrængende Forestillinger, som Oberstlieutenant Helgesen havde rettet til Corpset angaaende Nødvendigheden af en Forstærkning eller i al Fald Afløsning, vare hidtil ikke blevne tagne til Følge. Oberst Irminger ansaae det for nødvendigere at holde en betydelig Styrke samlet ved den

nordre Treenebred, hvor han bestandig ventede Angreb. Endelig indsendtes Bataillonernes Erklæring, at de ikke længere saae sig istand til at svare for Mandskabets physiske Kraft, naar ingen Afløsning fandt Sted. Da ankom i Løbet af Dagen den med saa megen Længsel imødesete Undsætning, nemlig 1ste Reserve-Bataillon, (Oberstlieutenant Henckel), ligesom der ogsaa samme Dag ankom en Forstærkning af Artilleri. Om Aftenen Kl. 6½ standsede Fjenden den hæftige Ild, men beskød derimod Byen med gloende Kugler.

Efter indtraadt Mørke foretoges, under Commando af Lieutenant v. Baupell af 4de Reserve-Bataillon, ved Hjælp af medførte Stiger et Udfald langs Treenediget, hvorved indbragtes 2de Fanger.

Den 2den October ved Daggry indtog den 1ste Reserve-Bataillon den 4de Reserve-Bataillons Stilling. Sidstnævnte Bataillon erholdt 24 Timers Hvile i den nærliggende Landsby Koldenbüttel, for næste Dag, den 3die October, atter at afløse den 7de Linie-Bataillon, der ligesom hiin Bataillon ved Afløsningen havde staaet imellem 4 og 5 Døgn i Forsvarsstilling. Foruden Besætningens Forøgelse med den 1ste Reserve-Bataillon indtraf ligeledes den 1ste October de Afdelinger af 7de Linie-Bataillon og 4de Reserve-Bataillon, som indtil den 29de September havde besat Tønning, Garding og Katingsiel, — samt to Granatkanoner af Halvbatteriet Buntzen.

Den 2den October ved Daggry observeredes atter Dampskibene, der nærmede sig Byen med 3 Kanonbaade. Ved vort yderste Retranchement paa Eiderdiget havde Fjenden anbragt Indskjæringer paa Digets Krone til 8 Piecer.

Fjendens Artillerie var paa denne Dag fordeelt paa følgende Punkter:

To Piecer paa Treenediget, 2 paa Chausseen, 4 paa en Markvei mellem Chausseen og Eiderdiget, 6 bag det holsteenske Eiderdige.

Fjendens Ild var paa denne Dag især rettet mod vore ved Færgehuset nedgravede Granatkanoner, samt imod Byen.

Den 3die October om Morgenen opdagede man, at Fjenden i Nattens Løb, med flere Rækker af Traverser en échiquier mellem Chausseen og Eiderdiget, havde nærmet sig den forskandsede Stilling ved Gooshof indtil en Afstand af 8 à 900 Alen fra Gaarden. Disse Approcher fandtes besatte af Infanteri, der dog trak sig tilbage, saasnart vore Kanoner i Centralværket begyndte at spille imod dem. De 2 Granatkanoner af Halvbatteriet Buntzen opkjørtes om Formiddagen paa den nordre Treenebred, for derfra at bestryge Treenediget. Da de imidlertid uden nogen Dækning vare udsatte for det overlegne fjendlige Skyts paa Treenediget, trak de sig, efter at have verlet nogle Skud, tilbage til Herrnhallig-Diget.

Om Formiddagen havde Fjenden kjørt Kanoner op paa Eiderdiget, hvormed han især beskød Centralværket.

Den 4de October spillede samtlige Fjendens Piecer alt fra Morgenstunden af med en hidtil ukjendt Heftighed. Det var øiensynligt, at Fjendens energiske Bestræbelser gik ud paa at demolere Værkerne, og at demontere Skytset, for derved at forberede en Storm. Ilden var næsten udelukkende rettet imod vore Granatkanoner bag Havnediget, Espingolplacementet med tilstødende Pallisaderinger, samt imod Mølleværket. Stillingens høire Fløi maatte altsaa, saaledes som det ogsaa fremgaaer af de locale Forhold, betragtes som meest truet.

I Byens Hovedtaarn havde der stadig været etableret en Observationspost.

Ogsaa imod dette Punkt rettede Fjenden en meget heftig Ild, saaledes, at alene 5 Kugler floge igjennem Taarnet paa det Sted, hvor Udkigget er etableret.

Opad Dagen tiltog Fjendens Ild i Heftighed. Ifølge anstillede Observationer havde Fjenden denne Dags Eftermiddag sendt over 30 Projectiler i hvert Minut imod vore Værker og imod Byen, der snart brændte paa flere Punkter. Greweshof og Gooshof bleve ligeledes om Eftermiddagen skudte ibrand.

En fra Schwabstedt udgaaende Demonstration med Baade paa Treenefloden, som man havde paatænkt, kom paa Grund af indtrufne Forhindringer ei til Udførelse.

Da Approcherne om Dagen kun havde været besatte af en ringe fjendtlig Styrke, var der meddeelt Ordre til et Udfald, der om Aftenen skulde udføres fra Gooshof, under Lieutenanterne v. Gyntelberg og v. Rasmussen af den 4de Reserve-Bataillon, og som skulde have til Formaal at forstyrre de fjendtlige Arbeider og ødelægge Stormbroerne. Denne Ordre kom imidlertid heller ikke til Udførelse, da man alt omtrent Kl. 5¾ Eftermiddag modtog Melding om, at Fjenden med stærke Colonner rykkede frem mod vor Stilling.

Fjenden standsede med Beskydningen af vore yderste Værker imod Øst. Ilden rettedes fra nu af udelukkende imod Byen og dens vestlige Adgange. Den paa alle Kanter af Luer omspændte Stad beskødes med Brandgranater og gloende Kugler og Congrewske Raketter.

Den yderste Forsvarslinie, som paa denne Dag var besat af den 7de Linie-Bataillon under Commando af Major v. Vogt, modtog strax Forstærkning fra det indenfor liggende Kalkovnsværk. De som Reserve i Byen staaende Compagnier af 4de Reserve-Bataillon dirigeredes ligeledes til den yderste Forsvarslinie.

Da man alt af den hæftige Artilleriild havde sluttet sig til, at Fjenden om Aftenen eller i Nattens Løb vilde forsøge en Storm, var der Kl. 5 om Eftermiddagen afgaaet Ordre til den efter Afløsningen om Morgenen til Koldenbüttel henlagte 1ste Reserve-Bataillon, at rykke frem til Byens vestlige Udgang, og der at oppebie nærmere Ordre. Denne Bataillon indtraf en halv Time efter det første Stormløb paa Kamppladsen og fordeeltes ligeledes i Værkerne, der ved denne Forstærkning modtoge en godt sluttet Besætning.

Et Compagni af Bataillonen tilligemed Compagniet Baudiß af 9de Linie-Infanteri-Bataillon, der under Fjendens Angreb var indtruffet til Forstærkning for Frederiksstads Besætning, forbleve staaende ved Byens vestlige Udgang, for at imødegaae en mulig fjendtlig Overgang over Eideren Vest for Byen.

Fjendens Hovedangreb var rettet imod Mølleværket og imod Stillingen ved Gooshof. Angrebscolonnerne imod det førstnævnte Punkt rykkede frem paa Eiderdiget. For at nærme sig Stillingen ved Gooshof havde Fjenden samlet den til Angreb paa dette Punkt bestemte Styrke, paa en Markvei, der fører fra Chausseen til Eiderdiget, og hvor Fjenden under de første Dages Angreb havde opkjørt nogle Stykker svært Feltskyts. Denne Markvei havde Fjenden betragtet som yderste Paralel, hvorfra han, da den sidste Masskjord ei tillod Anlægget af virkelige Saper, havde nærmet sig vor Stilling ved flere Rækker af Traverser en échiquier. Forbindelsen mellem disse Traverser, der vare adskilte fra hinanden ved dybe med vor Stilling paralelle Vandgrøfter, var tilveiebragt ved Stormbroer og enkelte løse Planker.

Dækkede af disse Approcher rykkede de fjendtlige Stormcolonner frem imod Gooshof og den bagved liggende forskandsede Linie.

Til Angrebet paa vor Stillings høire Fløi synes Fjenden at have anvendt en Styrke af idetmindste 5 Batailloner og Corps, hvoraf Fjenden har efterladt Døde paa Kamppladsen.

Saasnart de fjendtlige Colonner viste sig indenfor vore Kanoners Skuddistance, aabnedes Ilden fra det i Centralværket og i det blænderede Værk placerede Skyts, samt fra de 3 ved Færgehuset placerede Granatkanoner, hvor fra de paa Eiderdigetfremrykkende Colonner beskødes med Kardætsker og Granater. Efterat Fjenden havde udviklet sine Tirailleurkjeder, begyndte ogsaa vort Infanteri og vore Espingoler at deeltage i Kampen. Desuagtet stormede Fjenden, forsynet med Stiger, Planker og andre Stormredskaber frem under vore Forskandsninger, hvor han endog trængte saa langt frem, at det lykkedes ham at plante en Fane paa Mølleværkets Brystværn. Han formaaede imidlertid ikke paa noget Punkt at opnaae sikkert Fodfæste; thi overalt hvor Fjenden trængte dristigt frem, var den heltemodige Besætning rede til med Bajonetten at afviise ethvert Forsøg paa at trænge ind i Værkerne.

Efterat den første Storm saaledes var afslaaet, raillerede Fjenden sine Stridskræfter for at udføre et nyt Forsøg paa at trænge ind. Dette Forsøg havde imidlertid heller ingen Fremgang.

Fjenden havde imidlertid vidst at sætte sig bag den tildeels ødelagte Palisadering foran Mølleværket og her opplantet 4 Faner. Fra denne dækkede Stilling rettede han en dræbende Ild imod det Indre af Værket og imod Besætningen paa Eiderdiget imellem Mølleværket og Espingolplacementet. Den uforfærdede Lieutenant v. Gyntelberg af 4de Reserve-Bataillon, der alt tidligere havde aflagt Prøver paa Mod og Intelligents, modtog nu Ordre til med nogle faa Mand at gaae frem over Graven Nord for Værket, for at undersøge, hvad Fjenden foretog sig under Forskandsningen. Lieutenanten indbragte den Melding, at det syntes som om Fjenden ordnede sig til en ny Storm, samt at han var ifærd med paa et enkelt Punkt at gjennemgrave Brystværnet. Heri blev han dog forhindret deels ved en hæftig Ild, deels ved at Besætningen søgte at tilstoppe de alt frembragte Aabninger med Tornystre.

Af de 4 Mand, som ledsagede Lieutenanten, vendte kun 2 tilbage.

Ogsaa ved Gooshof havde Fjenden gjentagende forsøgt at storme, dog med ikke større Held end ved Mølleskandsen. Ligesom paa dette Punkt, var han ogsaa her trængt saa langt frem, at han plantede en Fane paa Brystværnet. Han blev kastet tilbage, efterladende en Mængde Døde. 1 Capitain, 1 Lieutenant samt 30 Underofficerer og Menige bleve indbragte som Fanger.

Samtidig med Angrebet paa Mølleskandsen og Gooshof havde Fjenden fremsendt Colonner paa Treenediget. Angrebet udførtes imidlertid ikke her med den samme Energi som paa de tvende førstnævnte Punkter, og blev snart med Kraft tilbageslaaet.

Kampen vedvarede paa hele Linien indtil Kl. 11, paa hvilken Tid et paa Eiderdiget anbragt fjendtligt Ammunitionsmagazin ved et Granatskud fra vort Færgehuusbatteri blev sprængt i Luften.

Den egentlige Storm havde vedvaret 1 à 1½ Time. Senere indskrænkede Kampen sig til en levende Geværild og mislykkede Forsøg paa at fornye Stormen.

Efter endt Kamp holdtes Værkerne besatte med den hele fremsendte Styrke; indtil det næste Dags Formiddag viste sig, at Fjenden havde trukket sig tilbage til

Geesten, og at han kun havde efterladt den til Værkernes Demolering og Skytsets Bortførsel fornødne Styrke.

Under Angrebet og Bombardementet paa Byen ere følgende saarede og døde:

a. af Officerer:

Artilleri-Premierlieutenant v. Moltke, let saaret.
Premierlieutenant v. Baupell af 4de Reserve-Bataillon, død.
Secondlieutenant v. Badskjær — — død.
Capitain v. Schaumann — — saaret.
Premierlieutenant v. Bojs — — saaret.

b. af Underofficerer og Menige:

	Døde.	Saarede.	Savnede.
Ingenieur-Commandoet	„	2	„
Artilleri-Commandoet	1	10	„
6te Linie-Bataillon (1ste Compagni) . . .	„	2	„
7de Linie-Bataillon	25	92	4
1ste Reserve-Bataillon	11	45	1
4de Reserve-Bataillon	24	104	8
Cavalleri-Detaschement	„	1	„

Summa 61 Døde, 256 Saarede, 13 Savnede.

Under Bombardementet er et Antal af 31 Personer, henhørende til Byens Befolkning, qvæstede eller døde.

Frederik Rubech Henrik v. Bülow.

Ved Udbrudet af det slesvig-holsteenske Oprør svigtede, som bekjendt, flere i Hertugdømmerne fødte Officerer deres Fane og Konge, og der opstod derfor en Mistillid hos Nationen mod dem, der befandt sig i lignende Tilfælde — en Mistillid, der paa en glimrende Maade er bleven tilbageviist af de paagjældende Officerer. Nærværende Helt er ogsaa en født Slesviger; men i Rapporterne om Slagene ved Bau og Slesvig nævnedes han fremmest blandt de kjækkeste danske Krigere; han har tilkæmpet sig Generalsværdigheden og Folkets Tillid paa Valpladsen, og der herskede en almindelig Sorg, da man erfoer, at Seirherren fra Fredericia paa Grund af Sygdom var nødt til at nedlægge sin laurbærkrandsede Commandostav.

Frederik Rubech Henrik v. Bülow er født den 4de Februar 1791 i Nustrup i Hertugdømmet Slesvig. Hans Fader var Generalmajor Frederik Rubech Christian v. Bülow; hans Moder Henriette Maria v. Kold. Han blev ansat som Officeer uden Anciennitet og gjorde Tjeneste ved 3die jydske Regiment fra 1ste Juli 1804 til i Mai 1806, hvorpaa han freqventerede det danske militaire Institut, tog Officeersexamen med Anciennitet af 1ste Marts 1808 og ansattes ved 2det jydske Regiment.

Under Kjøbenhavns Beleiring af Englænderne i Aaret 1807 gjorde han i to Maaneder Tjeneste ved 1ste Livregiment og tog med samme Deel i tvende af de større Udfald — ved Blaagaard om Eftermiddagen den 25de August og i Classens Have om Morgenen den 31te August — foruden i nogle mindre. I de derpaa følgende Krigsaar var der, medens han var Lieutenant, betroet ham en Kystcommando i det nordvestlige Sjælland, under hvilken Commando var indbefattet Nerelø, og han førte i den Tid tillige flere Transporter fra og til Sjælland. I det sidste Krigsaar commanderede han et Jægercompagni og deeltog med samme i Felttoget i Holsteen, hvor han paa en Feltvagt havde en Fægtning med nogle hundrede Kosakker.

Den 1ste Januar 1811 var han bleven udnævnt til Premierlieutenant. Den 7de November udnævntes han til Capitain og var i de tre følgende Aar Forstander for Regimentets Exerceerskole. Den 25de August 1832 blev han Major, den 10de Juli 1841 udnævntes han til Ridder af Dannebroge, og den 1ste Juli 1842 blev han Oberstlieutenant og Commandeur for 2den Liniebataillon.

Da det ved det augustenborgske Broderpars Forræderi saalænge forberedte Oprør endelig udbrød, og de danske Tropper i Foraaret 1848 rykkede ind i Hertugdømmet Slesvig, var Oberst v. Bülow ansat ved Hovedcorpset og commanderede Infanteribrigaden, som bestod af 1ste, 2den, 4de og 11te Liniebataillon. Insurgenterne havde taget en Stilling ved Bau, og Prindsen af Augustenborg, „der vilde skynde sig med at plukke Laurbærrene, førend de fremmede Tropper toge dem fra ham," havde sit Hovedqvarteer i Flensborg. Efterat Generalmajor v. Hedemann om Aftenen den 8de April i Bommerlund havde aftalt Angrebsplanen med de underordnede Befalingsmænd, bestem-

tes Angrebet til den følgende Morgen. Klokken $8^{1}/_{2}$ blev Bau angrebet, og Insurgenterne rask kastede ud af Byen, hvorpaa Infanteriet rykkede frem mod Flensborg, under hvilken Fremrykning Infanteribrigaden, og især 2den Bataillon under Oberst v. Bülow, havde en heftig Tirailleurfegtning fra Harritslev til Flensborg. I Skovene Clueris og Marienholz og ved Teglværket Nord for Flensborg holdt Insurgenterne en Tidlang Stand, indtil Oberst v. Bülow stillede sig i Spidsen for 2den Bataillon og stormede deres sidste Position ved Møllebakken, hvor en stor Deel af det fjendtlige 5te Jægercorps og mange Turnere bleve tagne tilfange. Hele Insurgenthæren var adsplittet og flygtede til Rendsborg, Prindsen af Augustenborg foran. Den danske Armee rykkede igjennem Flensborg imod Slesvig, som den besatte den 11te April med Hovedqvarteret paa Gottorp Slot.

Kongen af Preussen havde imidlertid opkastet sig til Oprørets Beskytter, og preussiske Tropper stode allerede under Oberst v. Bonins Commando ved Rendsborg. Den danske Armee, henved 11000 Mand stærk, ventede et Angreb den 19de, men det fandt Sted først den 23de April, efterat General Wrangel var ankommen til Rendsborg den 21de. Den 22de om Natten rykkede den preussiske General ud fra Rendsborg med 27000 Mand og 72 Kanoner og overrumplede den danske Armee første Paaskedag om Formiddagen Kl. 10. Den danske Avantgarde (12te Bataillon og 3die Jægercorps) under Oberstlieutenant v. Magius forsvarede i to Timer Bustorf imod den fjendtlige Overmagt, indtil Oberst v. Bülow med 1ste og 11te Bataillon Kl. $11^{1}/_{2}$ rykkede frem fra Lolfus over Erdbeerenberg og drev Fjenden tilbage over Margrethenwall; og da 11te Bataillon under Oberstlieutenant v. Staggemeier deployerede til Venstre af 1ste Bataillon, kom Wrangels høire Fløi i en saa kritisk Stilling, at han maatte forlange Hjelp af Bonin. De to danske Batailloner, som nu bleve angrebne af 5 preussiske, maatte, da de ingen Understøttelse fik, efter en heftig Kamp trække sig bag ved Pulvermühle, hvor de indtoge en Stilling imellem Husby og Gottorp. Slaget varede til Kl. 8 om Aftenen, hvorpaa den danske Hær bivouakerede imellem Langsø og Arnholzsø med Hovedqvarteret i Idsted Kro. Dagen efter brød Armeen op til Flensborg, hvorfra Cavalleriet, 3 Liniebatailloner og et Feltbatteri droge til Nørrejylland, Resten af Armeen til Als. Sundeved blev derpaa besat af et Corps Forbundstropper under General Halketts Commando.

Efterat General Wrangel med 20,000 Mand var trængt ind i Jylland og den 8de Mai havde udskrevet en Contribution af 2 Millioner Species, besluttede den danske Regjering at gjøre et alvorligt Skridt, for at tvinge ham til at rømme Jylland. Fra Als, hvor Oberst v. Hansen siden Begyndelsen af Mai havde Overcommandoen, vilde man angribe Halketts Corps i Sundeved og om muligt ødelægge det, for derved at nøde Wrangel til at gaae Syd paa. Diplomatiske Skridt bevirkede imidlertid, at den preussiske General drog ud af Jylland den 25de Mai. Ikke desto mindre foretoges Angrebet paa Halkett den 28de Mai. Paa denne Dag commanderede v. Bülow, som var bleven udnævnt til Generalmajor, Centrum (1ste, 2den og 11te Bataillon), og Kampen endte med, at de tydske Tropper maatte vige paa alle Punkter. Efter Fægtningen vendte Generalmajor v. Bülows Brigade tilbage til Als.

Wrangel concentrerede sine Tropper ved Flensborg og besluttede at hevne sig paa de Danske for dette deres ubetimelige Angreb. Kongen af Hannovers Fødselsdag den 5te Juni skulde høitideligholdes ved en Seir over den danske Armee, og Wrangel haabede med det samme at kunne tage Als. Kl. 11 om Formiddagen skete Angrebet, og de danske Tropper bleve efter en hidsig Kamp af den overlegne Fjende trængte tilbage til Dyppelbjerg; men da kom Undsætningen fra Als, og Generalmajor v. Bülow

stormede frem med sin Brigade og dækkede den høire Flanke, som var stærkt truet. Der skete nu et almindeligt Angreb af hele den danske Styrke, Fienden kastedes fra Hegn til Hegn, holdt ingensteds mere Stand og forfulgtes, indtil Mørket afbrød Kampen.

Efter Slaget den 5te Juli afgik v. Bülow med sin Brigade til Jylland, forat overtage Commandoen over det nørrejydske Armeecorps høire Flankecorps under Oberst v. Juel, som havde trukket sig tilbage fra det Slesvigske til Jylland. Efter at Commandoen var samlet, rykkede han frem og rensede Egnen mellem Kolding og Haderslev for Fienden, hvor han nu indtog en Stilling, der holdtes i otte Dage, indtil Overgeneral Hedemann atter overtog Commandoen. I Juli Maaned afløstes Sidstnævnte i Overcommandoen af Generalmajor v. Krogh. Det nørrejydske Armeecorps var imidlertid blevet forøget til 20,000 Mand, og paa Als laae 5000 Mand under Generalmajor v. Hansens Commando. Fra Jylland foretoges nu under Generalmajor v. Bülows Commando den 7de og 8de August en stærk Recognoscering ind i det Slesvigske, ved hvilken Leilighed 33 preussiske Kyrasserer af Regimentet „Königinn" bleve tagne til Fange i Byen Steppinge. Det var det sidste Foretagende i dette Felttog, og den 26de August sluttedes Vaabenstilstanden i Malmø paa 7 Maaneder. Den 13de September samme Aar blev Generalmajor v. Bülow udnævnt til Commandeur af Dannebroge og modtog Korset af Hs. Majestæts egen Haand.

I Begyndelsen af Felttoget 1849 var Generalmajor v. Bülow Overstcommanderende paa Als. Efter Fægtningerne ved Gravensteen og Ulderup forlod det danske Armeecorps Positionen paa Dyppelbjerg og trak sig tilbage til Als, hvor Kystbatterierne forstærkedes; en Deel af Tropperne overførtes til Fyen. Henad Aften den 12te April foretog Generalmajor v. Bülow med 1ste Bataillon en Recognoscering til Dyppel, hvilket havde til Følge, at General v. Wynecken med et af Baiere, Sachsere, Hessere og Hanoveranere bestaaende Armeecorps, omtrent 11,000 Mand stærkt, den 13de April i Dagbrækningen angreb Dyppelbjerg, hvor man endnu ventede at finde de Danske. Men da Tydskerne i deres indbildte Seir vovede sig ned ad den østlige Skraaning, bleve de, især Sachserne, saaledes modtagne af Kystbatterierne paa Als og Kanonbaadene under Capitainlieutenant v. Dockums Commando, at Lysten snart forgik dem til at trænge længere frem, og de med et Tab af flere hundrede Døde og Saarede, samt to Tolvpundinger, forsvandt paa den anden Side af Bjerget. To Dage efter denne Fægtning blev Generalmajor v. Bülow udnævnt til Armeens Overgeneral og forlod Als med den Overbeviisning, at Fienden ikke vilde udrette noget stort paa det Punkt.

Den 20de April gik Insurgentarmeen under General Bonins Commando ind i Nørrejylland med den Beslutning at tage Fredericia, som endnu var i svag Forsvarsstand. For at forhindre et Angreb paa Fæstningen i denne dens svage Tilstand foretog Generalmajor v. Bülow den 23de April med 17000 Mand et Angreb paa Insurgentarmeen i og ved Kolding. Staden blev taget med Storm, og der forefaldt en haardnakket Kamp i Gaderne; men da det ikke lykkedes Generalmajor v. Ryes Brigade at omgaae Fiendens venstre Flanke, og det fiendtlige Artilleri skjød Kolding i Brand, gav Overgeneralen, for at forebygge Stadens totale Ødelæggelse, Ordre til at trække Colonnerne ud af Fægtningen. Overgeneralen marscherede tilbage mod Fredericia, hvorimod Generalmajor v. Rye trak Nord paa og tog en Stilling ved Alminde paa Veien til Veile.

Først fjorten Dage efter Fægtningen ved Kolding (den 7de Mai) rykkede Generallieutenant v. Prittwitz med Rigstropperne ind i Jylland, og hele den danske Forpostlinie blev indviklet i en levende Fegtning ved Eltang, Vilstrup og Gudsø indtil

Kl. 5 om Eftermiddagen, da Generalmajor v. Bülow trak sig tilbage til Fredericia, og Generalmajor v. Rye til Veile og derfra længere Nord paa.

Preusserne, Bairerne og Hesserne marscherede efter den sidste, medens Fredericias Indslutning blev overladt til Insurgentarmeen. Den 8de Mai var Fæstningen cerneret af den fjendtlige Hær. Efterat have lagt 5 Bataillonér, et Feltbatteri og noget Cavalleri ind i Fæstningen, hvor Ingenieur-Oberstlieutenant v. Lunding var Commandant, gik Generalmajor v. Bülow med Resten af Tropperne over til Fyen. Hver Aften blev een af de i Fredericia efterladte Bataillonér afløst og overført til Fyen. Insurgentarmeen for Fæstningen beløb sig til 14 Bataillonér, 10 Eskadroner og 6 Feltbatterier. Dens høire Fløi støttede sig til Erritsø, den venstre til Trelde, og Bonins Hovedqvarteer var i Bredstrup. Allerede otte Dage efter Cerneringen begyndte Fjenden Bombardementet, som med større og mindre Heftighed fortsattes lige til det store Udfald den 6te Juli. Natten imellem den 3die og 4de Juni aabnede Insurgenterne den første Parallel, i en Afstand af omtrent 1400 Skridt fra Fæstningen, og prøvede paa at trænge frem over Dæmningen ved Blokhuset, hvilket dog ikke lykkedes dem. Tre med svært Skyts besatte Strandbatterier søgte at vanskeliggjøre Forbindelsen imellem Fæstningen og Fyen; et fjerde endnu mere truende Batteri, som de havde begyndt paa Nord for Fæstningen, for at kunne bestryge den østre Landingsbro, blev den 30te Juni demoleret i et Udfald under Oberstlieutenant v. Irmingers Commando.

Insurgenternes Forskandsninger og Batterier omgave Fredericia i en Halvcirkel i en Afstand af 1200 til 3000 Skridt, og Længden af deres Brystværn var over 9000 Alen. Mod Nord laae 5 Batterier med 9 Stykker af sværeste Caliber. Ved Igumveien laa der en Redoute, et palissaderet Værk og et Batteri med 4 svære Stykker tilligemed flere for Feltskyts indrettede Forskandsninger. Vest for Oversvømmelsen var der 2 Redouter og 3 Batterier med 10 svære Stykker. Ved Erritsø var der opkastet et Batteri, som med 3 svære Stykker bestrøg Striib. Blandt Beleiringsskytset var der 4 Stykker 168pd. Morterer og 8 Stkr. 84pd. Bombekanoner. Det sidst opkastede Strandbatteri var just blevet monteret kort før Udfaldet fandt Sted. Det skulde første Gang bruges den 6te Juli paa Hertugen af Augustenborgs ældste Søns Fødselsdag, naar hans Skaal blev drukket, og tilligemed de andre Batterier give en storartet Salut med Bomber og Granater, for, som man haabede, at give Fæstningen Naadestødet. Festen, vide vi, blev der imidlertid ikke noget af; der kom for mange ubudne Gjester. Tydskerne vare ikke heldige med de Planer, de knyttede til de høie Herrers Fødselsdage.

Da Insurgenternes Angreb paa Fæstningen blev mere og mere truende, og man ikke kunde vide, hvorvidt de endnu vilde være i Stand til at forøge deres Angrebskræfter, indsaae Overgeneralen, at der maatte foretages et afgjørende Skridt, hvis Fæstningen ikke tilsidst skulde falde. Allerede i Begyndelsen af Juni Maaned havde han havt i Sinde at trække en betydelig Styrke sammen, for ved et modigt Angreb at ødelægge Insurgenthæren, eller i det mindste tvinge den til at hæve Beleiringen. Men det urolige Veirlig i Juni Maaned lagde de største Hindringer i Veien for Troppernes Overførelse fra Helgenæs og Als. Et combineret Angreb Nord og Syd for Fæstningen tilligemed et Udfald fra denne fandt for mange Vanskeligheder i det ugunstige Veirlig og krævede længere Tid, saa at Fjenden imidlertid kunde drage Forstærkninger til sig; Bülow besluttede derfor at lade det forblive ved et stort Udfald og i dette ødelægge alle Beleiringsværkerne og forjage Fienden. Det var en mandig Plan, og mandigt blev den udført.

Generalmajor v. Ryes Bataillonér overførtes den 30te Juni og den 1ste Juli fra Helgenæs til Bogense i Fyen, hvor Generalmajor de Meza, som havde Commandoen

paa Als, allerede den 21de og 22de Juni var landet med 5 Bataillоner. Alle disse paa Fyen samlede Tropper bleve den 3die, 4de og 5te Juli overførte til Fredericia. Den i Fæstningen concentrerede Styrke udgjorde 23,600 Mand, af hvilke de 19,400 bleve anvendte til Udfaldet, nemlig 3die Brigade under Generalmajor v. Schleppegrell, 4de Brigade under Generalmajor v. Moltke, 5te Brigade under Generalmajor v. Rye og 6te Brigade under Generalmajor de Meza. Denne sidste Brigade udgjorde Avantgarden. Cavalleriet bestod af 3 Eskadroner Husarer og 1 Eskadron Dragoner. Artilleriet talte 48 Feltstykker, deraf 8 Stkr. 24pd. samt 1 Espingolbatteri.

Vi ville ikke foregribe Værket ved her at give en flygtig Skizze af Fredericiaslaget. Hvorledes v. Bülows Plan udførtes af Undergeneralerne, ville vi see i deres respective Biographier. Han selv ledede Slaget paa Valpladsen med det samme Overblik og den samme mønsterværdige Koldblodighed og Rolighed, man allerede tidligere havde beundret hos ham.

Efter 10 Timers blodig Kamp var Formaalet for dette dristige Foretagende fuldkommen opnaaet. Fienden var paa alle Punkter drevet bort fra Fæstningen, alle de stærke Værker, hvis Opførelse havde kostet to Maaneders Anstrengelser, vare tagne og ødelagte, alt det fjendtlige Beleiringsskyts tilligemed flere Feltkanoner erobrede, og 2000 Mand tagne til Fange, saa at der ikke var noget meer at befrygte for Fæstningen i dette Felttog. Med en udmattet Armee at forfølge den flygtende Fjende længere syntes ikke tilraadeligt, da man kunde vente, at friske fjendtlige Tropper vilde rykke frem saavel fra Kolding som fra Veile, hvorved Armeen kunde komme i en farlig Stilling. Overgeneralen ansaae det derfor for rigtigst at være tilfreds med den for Øieblikket saa vigtige Seier og indskrænke sig til at besætte og bevogte de Passer, som førte til Terrainet omkring Fæstningen.

Insurgenternes Tab af Døde og Saarede beløb sig til over 1000 Mand og vilde upaatvivlelig være blevet langt større, hvis de danske Soldater midt under denne glubende Kamp ikke havde været saa barmhjertige mod deres Modstandere. At de Danskes Tab næsten var dobbelt saa stort, var en Følge af den farlige Opgave, de havde, nemlig at storme stærke, med frygteligt Skyts besatte, Forskandsninger, som forsvaredes af en Armee, der var næsten lige saa stærk som den angribende.

To Dage efter Fredericiaslaget, den 8de Juli, udnævntes v. Bülow til Generallieutenant med Anciennitet fra selve Slagdagen at regne.

Olaf v. Rye.

Der er tre Begivenheder i den slesvigske Krig som staae indgravede med uudslettelige Træk i enhver dansk Mands Hjerte: Slaget ved Slesvig, Kampen i Eckernførde Fjord og Slaget ved Fredericia. Budskabet om de to første vakte almindelig Sorg, det tredie almindelig Jubel, og dog var Glædens Bæger blandet med en Malurtdraabe, der gav det en bitter Eftersmag; thi Olaf Rye, Folkets Helt og Soldatens Afgud, havde beseglet Seiren med sit Blod. Man havde næret saa store Forhaabninger om den faldne Feltherre; man havde med saa megen Interesse fulgt ham paa hans dristige Tilbagetog gjennem Jylland, hvor han med sin lille Flok holdt Tydsklands Hærskarer Stangen; man var saa vant til at see ham omgiven af Farer og heldigt slippe derfra, at man næsten deelte Soldatens Tro paa hans Usaarlighed og betragtede hans Fald som noget Umuligt. Det skete imidlertid, eet Blad var affalden af det kjække Fiirkløver, Rye, Schleppegrell, Bülow og Meza, som havde tilkæmpet sig Generalsepauletterne paa Valpladsen.

Rye var netop ligesom skabt til Feltherre; hans kraftige Constitution tillod ham at dele Soldatens Strabadser og Moisommeligheder; hans personlige Mod erhvervede ham de Meniges Tillid, og hans djærve Godmodighed deres Hjerter. Baade han og hans Vaabenbroder Schleppegrell havde adopteret den priisværdige napoleonske Skik at belønne den kjække Soldat paa Valpladsen med et Par rosende Ord og klingende Mont, og Virkningen deraf udeblev aldrig. Kun eget Værd, ikke Personsanseelse, gjaldt hos Rye, og man fortæller om ham, at han, paa den fjendtlige Generals Tilbud at ville udløse Prindsen af Salms-Salms med tyve Menige, skal have svaret, han var fuldkommen tilfreds, naar han blot fik en Trompeter af Vore, der faa Dage forinden var blevet fangen. Et ædelt Frihedssind glødede i Ryes Bryst, som man vil see af efterfølgende biographiske Skizze, og havde Slesvigholsteenernes Sag blot været halv saa god, som de paastaae den er, vilde de neppe talt den djærve Normand blandt deres Modkæmpere.

Olaf Rye fødtes den 16de November 1792 paa Gaarden Boe i nedre Tellemarken, Aggershuus-Stift i Norge. Hans Fader var Oberstlieutenant Mathias Andreas Rye, og hans Moder Elisabeth Johanna, født Lind.

I sit tolvte Aar sendtes han til Cadetakademiet i Christiania, hvor han gjennemgik de forskjellige Classer, indtil han i Begyndelsen af 1808, efter endt Examen, blev udnævnt til Officeer ved det Tellemarkske Infanteriregiment, med Anciennetet af 1ste October 1807.

Ved hans Ankomst til Regimentet ansattes han ved en Bataillon, som holdt Brunlaugsnæs besat for at forhindre Englændernes Landgang, og her forblev han indtil Fredens Slutning, da Regimentet marscherede til Hjemstavnen.

Hans Ansættelse ved et Nationalcompagni giorde det muligt for ham, mestendeels at opholde sig hos sine Forældre paa Boe Gaard, naar Tjenesten ikke udkrævede hans

Nærværelse i Distriktet. Dog var han i Somrene 1810—14 udcommanderet paa oeconomisk Landmaaling.

I 1814 blev, som bekjendt, Norge bortbyttet til Sverrig. Normændene kaarede Statholderen Prinds Christian til Konge, han gav dem den bekjendte frihedsaandende Constitution, og Landets Børn reiste sig, Alle som Een, for at kæmpe for deres nye Drot. Olaf Rye var iblandt de Første, der fulgte Opraabet.

Det Tellemarkske Regiments 2den Jægerdivision, bestaaende af 2det vestfjeldske og tindske Jægercompagni, hvorved han var ansat, henhørte til den Staffeldtske Brigade, som bevogtede den sydlige Deel af Grændsen. Her deeltog Rye i de fleste Fægtninger, navnligt ved Hafslund, paa Rolfsøen, ved Rolfssund, ved Sanne Bro og ved Sanne Gaard.

Efter Conventionen til Moss vendte han atter tilbage til Tellemarken, dybt nedboiet ved det mislykkede Forsøg paa at hævde Norges Frihed og Uafhængighed. Det var hans faste Beslutning, strax at forlade Militairtjenesten og gaae til Frankrig.

Ved sin Hjemkomst indgav han derfor ufortøvet Ansøgning om Afskeed.

Da den commanderende General reiste omkring forat aftage Tropperne Troskabseden til den nye Konge, nægtede Rye at aflægge den, idet han gjorde Generalen opmærksom paa, at han allerede for længe siden havde indgivet sin Ansøgning om Afskeed, og under ingen Omstændigheder agtede at forblive i Tjenesten. Generalen trængte paa, Rye fremturede i sin Vægring og blev nu, ifølge Kronprindsens Ordre, arresteret.

Efter mange Omstændigheder og lang Venten erholdt han endelig sin Afskeed og forlod strax Landet. Ved hans Ankomst til Kjøbenhavn var Napoleon just vendt tilbage fra Elba, og Krigen paany udbrudt. Hs. Kongl. Høihed Prinds Christian havde den Naade at forsyne den unge Officeer med en Anbefaling til Fyrst Blücher-Wahlstadt. Rye begav sig ufortøvet til Fyrstens Hovedqvarteer i Lüttich og blev strax ansat som Premierlieutenant i den preussiske Armee, foreløbigen til Tjeneste ved 3die rhinske Infanteriregiment.

Efter nogen Tids Forløb forsattes han til 5te westphalske Regiment og deeltog med samme i Slaget ved Ligny.

Efter Slaget ved Waterloo blev 2det Armeecorps, hvortil 5te westphalske Regiment henhørte, tilbage forat beleire Fæstningerne i det nordlige Frankrig, og her deeltog Rye navnligt i Beleiringen og Indtagelsen af Maubeuge, Philippeville, Marienbourg og Rocroi.

I September 1815 blev han af Kong Frederik den Sjette ansat ved det Oldenborgske Infanteriregiment.

Efter Fredens Slutning erholdt han ved Udgangen af Aaret 1815 sin Afskeed af preussisk Tjeneste, hvorpaa han forlod Westphalen og begav sig til Antwerpen forat melde sig hos Prinds Frederik af Hessen, som commanderede det til Frankrig bestemte danske Occupationscorps. Her blev han ansat til Tjeneste ved det fyenske Infanteriregiment.

I Aaret 1816 forlod han efter Befaling Frankrig og gik til Rendsborg, hvor Regimentets Standqvarteer var.

I September 1817 udnævntes Rye til Capitain, og i Juli 1832 til Compagnichef. I Februar 1838 erholdt han Anciennetet som Major, og i Mai 1840 udnævntes han til Major i Regimentet.

Den 28de Juni s. A. benaadede Kong Christian den Ottende ham med Ridderkorset af Dannebroge.

Ved den Slesvigske Krigs Udbrud i Marts 1848 stod Rye som Oberstlieutenant ved 1ste Liniebataillon.

Allerede i Slaget ved Bau og Flensborg udmærkede han sig paa den hæderligste Maade, og det maatte fornemmelig tilskrives hans modige Indrykning i Flensborg, i Spidsen for en Afdeling paa hundrede Mand, at en stor Hob flygtende Insurgenter bleve afskaarne og tagne tilfange.

I det blodige Slag ved Slesvig flettede Rye nye Laurbær om sin Tinding. Det var daværende Brigadechef Oberst v. Bülow og ham, der i Spidsen for 1ste Bataillon udfriede Avantgarden og kastede Fjenden tilbage over Margrethenwall, saa at General v. Wrangel saae sig nødsaget til at forlange Forstærkning fra v. Bonins Corps. Efter den kjækkeste Modstand trak Vore sig tilbage for Overmagten, først til Erdbeerenberg og dernæst bag Pulvermühle, hvor de indtoge en Stilling mellem Huusby og Gottorp. En kort Standsning indtraadte. Wrangel havde først havt isinde at lade Vaabnene hvile til næste Dag; men paa Budskabet om at Bonin havde passeret Dannevirke, saae han sig tvunget til at fortsætte Kampen, for at ikke lade sin Vaabenbroder i Stikken. Vore maatte atter vige for Overmagten. Ved Thiergarten gjorde Oberst v. Bülow og Rye endnu et kraftigt Angreb paa Fjenden og skaffede sig Luft ved at trænge ham Noget tilbage. Dagen var imidlertid tabt, og den danske Armee trak sig ved Mørkets Frembrud tilbage i Bivouakstillingen mellem Lang- og Arnholz-Sø, udenat blive forfulgt af Fjenden.

Paa Tilbagetoget, under Allarmen i Flensborg, hørte Rye og hans kjække Chef til de Faa, der ikke tabte Fatningen. Folkene viste sig slige Førere værdige; to Batailloner, hver paa 500 Mand, bleve i en Fart samlede og indtoge en Stilling sydvest for Flensborg, ad den Kant, hvorfra man ventede Fjenden. Det var imidlertid kun blind Allarm, frembragt af nogle flygtende Dragoner.

Under den 20de Mai s. A. tillagtes Rye Oberstś Character og Gage.

I Slaget ved Nybel den 28de Mai commanderede Rye høire Fløi, der tillige tjente som Reserve, og i Slaget ved Dyppelbjerg den 5te Juni 3die Brigade, bestaaende af 12te og 13de Liniebataillon og 3die Jægercorps. I dem begge hævdede han sin erhvervede Hæder.

Med disse to Slag var Krigshistorien for 1848 saa godt som afsluttet. Der forefaldt ingen flere Træfninger af synderlig Betydenhed, hvorimod Diplomaternes Penne arbeidede ivrigt. Virkningen udeblev ikke: en Vaabenstilstand paa syv Maaneder afsluttedes mellem Danmark og Preussen paa egne og Forbundets Vegne i Malmø d. 26de August.

Den 7de Marts 1849, kort før Vaabenstilstandens Udløb, blev Rye udnævnt til Generalmajor, og da Fjendtlighederne, efter en Uges Vaabenhvile, indtraadte, fik han Ordre med sin Brigade at rykke ind i Slesvig fra Nørrejylland af. Natten imellem d. 2den og 3die April brød Rye op fra sit Standqvarteer og marscherede, udenat træffe paa synderlig Modstand, gjennem Christiansfeldt, Haderslev og ad Aabenraa, da han modtog Ordre fra den høistcommanderende General v. Krogh, om at trække sig tilbage, fordi en overlegen fjendtlig Styrke rykkede i Marken. Tilbagetoget iværksattes til Kolding, som han holdt besat til den 20de April, da Insurgenterne rykkede frem mod Byen med en betydelig Styrke. Armeen havde imidlertid skiftet Høistcommanderende, og den nuværende Overgeneral v. Bülow, Ryes tidligere Chef, besluttede at angribe Fjenden forat constatere Grændseoverskridelsen. Rye fik Ordre til med sin Brigade at passere Kolding Aa ved Eistrup og udføre en omgaaende Bevægelse. Dette mislykkedes imidlertid, deels fordi Fjenden havde faaet Nys om Planen og truffet hensigtsmæssige Foranstalt-

ninger, og deels fordi Rye, af Mangel paa det fornødne Bromaterial, ikke kunde forcere Overgangen betids nok. Da det endelig, henimod $6^1/_2$ om Morgenen lykkedes, stødte han paa en ny og eftertrykkelig Modstand, saa at han saae sig nødsaget til at forlange Forstærkning. Forstærkningen indtraf, men med den tillige Ordre at trække sig tilbage, da Foretagendet var opgivet forat skaane Kolding By for Ødelæggelse. Dette passerede den 23de April.

Først den 7de Mai overskrede Rigstropperne Grændsen og rykkede i Forening med Holstenerne frem fra Skodborg og Kolding. Rye saae sig strax nødsaget til at opgive sin Stilling bag Almindedalen, fordi stærke Cavallerimasser truede hans høire Flanke. Den øvrige Deel af den danske Hær trak sig i bedste Orden tilbage til Fredericia, og nu begyndte Ryes berømte Tilbagetog, som gav ham et agtet Navn blandt Nutidens og Oldtidens Feltherrer. Hans Brigade bestod af 6te, 7de, 9de og 12te Liniebataillon, 1ste Jægercorps, 4de Reservebataillon, 2 Batterier og det Meste af Cavalleriet, nemlig 12 Eskadroner af 3die, 5te og 6te Dragonregiment.

Efter en heftig Kamp mellem Viuf og Blaakjærskov trak Rye sig tilbage til Veile Aa, hvor han afkastede Broen og indtog en ny Stilling. Men allerede næste Morgen, den 8de, blev han angrebet af 20000 Mand Bairere, Würtembergere og Preussere. Rye holdt haardnakket Stand og veg først, da fiendtlige Colonner trængte frem mod „Store Grundet" og udsatte ham for et alvorligt Flankeangreb. Tilbagetoget skete i bedste Orden, skjøndt Fienden fulgte ham i Hælene. Om Eftermiddagen indtog Rye en Stilling bag Ølsted Aa, som han dog næste Morgen forlod, paa Grund af Fiendens Nærhed, og marscherede gjennem Horsens til Hansted Aa. Bag denne Aa med dens sumpige Bredder lod Rye sine udmattede Tropper hvile til den 13de, da Fienden forsøgte at omgaae hans høire Flanke. Han søgte nu til Skanderborgegnen, hvor han indtog en fortrinlig Stilling melles Mos- og Skanderborg Sø. Som sædvanligt vogtede Fienden sig vel forat angribe ham, men udbredte sig mod Øst forat omgaae hans venstre Flanke. Rye trak sig nu tilbage til Aarhuus; vore Forposter udstilledes Syd for Byen, og Fiendens stode paa Skaade-Banker, en tre Fjerdingvei derfra.

Efter flere forskjellige Skinangreb og efter to Gange at have besat og være fordrevet af Byen, rykkede endelig Preusserne ind i den for Alvor den 22de Juni; Rye indtog en Stilling nord for Aarhuus, og der indtraadte nu en Slags Standsning i Fiendtlighederne, baade her og paa Als, hvor Tropperne bleve liggende roligt ligeoverfor hverandre. Kun ved Fredericia, som den slesvigholsteenske Armee beleirede, gik Krigen stadigt sin Gang.

Imidlertid var Planen til Fredericiaslaget bleven lagt; 3 Bataillоner af Ryes Tropper, nemlig 6te og 7de Liniebataillon, 4de Reservebataillon og det 6pundige Batteri Schultz bleve den 30te Juni og den 1ste Juli under Generalens personlige Befaling overførte fra Helgenæs til Bogense paa Fyens Nordkyst. I Forpostkjæden af det Ryeske Corps foretoges ingen Forandring forat skuffe Fienden, som ogsaa fuldkommen lykkedes. Befalingen over Corpset anbetroedes nu til Oberst Flindt, der tilligemed Oberstlieutenant Læssøe og Majorerne Wilster og Thrane havde havt en afgjørende Deel i Tilbagetogets lykkelige Fuldendelse.

Generalernes Raad blev afholdt i Veilby, og man besluttede at bryde ud med Hovedstyrken fra Fæstningens Nordside, fordi Oversvømmelsen ikke blot dækkede Vore, men ogsaa Fienden for et Angreb i vestlig Retning; derpaa vilde man trænge frem i Mellemrummet mellem Fiendens Værker ved Stranden og Igumveien og drive ham ud af hans Stillinger.

Overførselen til Fredericia gik rask og saa godt som ubemærket for sig. Den 5te

Juli om Aftenen bleve de sidste Afdelinger satte over. Omtrent Klokken 11 bleve Generalerne overførte, og Bataillonerne ordnedes til Udrykning. Overgeneralen havde overladt Rye Valget mellem at overtage Commandoen over de tilbageblevne Tropper eller deeltage i Slaget. Han valgte det Sidste. Avantgarden førtes af Generalmajor de Meza, der stødte paa Rye i Udfaldsporten. Rye gav sin Vaabenbroder Haanden og sagde: „Nu ville vi støtte hinandens Fløie; lader os handle som Kammerater."

Avantgarden rykkede ud, og umiddelbart derpaa fulgte Rye med 5te Brigade, som efter Deboucheringen gjennem Forhugget ved Stranden formerede sig med 1ste Reserve-Jægercorps i Têten, 9de Liniebataillon og 4de Reservebataillon i første, samt 6te og 7de Liniebataillon i anden Træfning. Jægercorpset under Major Bonnez rykkede rask frem paa begge Sider af Strandveien og angreb med Bajonetten, uden at løsne et Skud, de tvers over Veien opkastede Forskandsninger. Fjenden værgede sig tappert, en Mængde af de Stormende faldt, men Skandserne bleve tagne og hvad der ikke faldt eller flygtede af Besætningen gjort til Fange.

Imidlertid vare begge Træfninger af 5te Brigade rykkede frem; Batteriet Marcussen fulgte bag anden Træfning. To Compagnier af 9de Liniebataillon sendtes langs med Stranden mod Treldeskov, medens Bataillonens to andre Compagnier førtes af Major Krabbe mod de fjendtlige Forskandsninger. Nogle af disse Værker bleve snart stormede af bemeldte Compagnier i Forbindelse med 4de Reservebataillon under Major Thrane; men Treldeskandsen med sine stærke Volde og Pallisader i Struben standsede vore Soldater i Fremrykningen, tilmed da de bleve angrebe af 1ste slesvigholsteenske Bataillon under Major v. Wøringen. 4de Reservebataillon, understøttet af 9de Liniebataillons 3die Compagni, kastede imidlertid den fjendtlige Colonne rask tilbage, saa at denne, efterat have mistet næsten alle sine Officerer, maatte flygte ad Landbyen Igeskov, forfulgt af ovennævnte Compagni, hvorved Forbindelsen med Avantgardens høire Fløi blev iværksat, Treldeskandsen holdt sig imidlertid endnu; den havde truffet betydelig Forstærkning til sig. 5te Brigades 2den Træfning, navnlig 6te Liniebataillon under Oberstlieutenant v. Bentzen, 7de Liniebataillon under Major v. Vogt, 9de Liniebataillons 4de Compagni under Major v. Krabbe og 4de Compagni af 1ste Reservejægercorps fik nu Ordre af Rye til at storme Redouten. De trængte kjækt frem ad, men Kuglerne nedsloge hele Rækker. To Gange stormede de, og to Gange blev Stormen afslaaet. Rye gav derfor Befaling til at Infanteriet skulde trække sig noget tilbage, medens Batteriet Marcussen rykkede frem forat beskyde Fjenden. Det skete og efterat Beskydningen var fortsat i nogen Tid, fornyedes Stormen.

Imidlertid var Brigaden paa Befaling af Overgeneralen bleven forstærket med 8de Liniebataillon under Major v. Lemmich, og Skandsen blev nu angrebet fra alle Sider. Dennegang lykkedes Stormen, i et Nu var Brystværnet bedækket af vore Soldater, Redouten erobret og Besætningen taget tilfange. Den fjendtlige Colonne, som stod nærved Redouten og havde understøttet Forsvaret, greb Flugten i vild Uorden.

5te Brigade havde seiret; men kjøbt Seiren ved Tabet af sin kjække Fører. Ved Udrykningen havde Rye erklæret sine Folk, „at idag maatte Ingen vige," og han havde som sædvanlig foregaaet dem med et lysende Exempel. Hans Hest var bleven skudt under ham, og da der ingen anden var ved Haanden, gik han tilfods bag sin Brigades Slaglinie. Under Stormen paa Treldeskandsen havde han samlet en Trop omkring sig og var ilet afsted i nordlig Retning. Siden den Tid havde man hverken seet eller hørt Noget til ham. Da udbredte pludselig det Rygte sig, at en høi Officeer laa skudt i en Mark nordfor Treldeskandsen. Man søgte efter. Det var Rye. Han havde et Skudsaar i Laaret og et nedenfra opad gjennem Underlivet. Hvorledes han

var kommet herhen, om han var faldet for en fjendtlig eller dansk forvildet Kugle, vidste Ingen at sige, men Soldaterne fortælle en Mængde Sagn herom.

Ryes Støv blev jordet tilligemed de øvrige faldne Krigeres den 8de Juli om Middagen Kl. 12. Feltprovst Boysen holdt Talen og lod Rye som Menneske og Helt vederfares Retfærdighed. De danske Qvinder græd og Danmarks Skjalde sang ved hans Grav; men Ingen saa smukt som den store Hedengangne:

„Dig aldrig glemmer Danmarks Land!
Omkring din Ære nu sig Himlen hvælver,
Du Daniel Ranzaus Ligemand!
Du Søn af Einar Tambeskjælver."

Frederik Adolph v. Schleppegrell.

Ikke blot i Fødsel, men ogsaa i Skjæbne har, som man vil see, en mærkelig Lighed fundet Sted mellem Rye og Schleppegrell, og denne Lighed bevarede sig til det Sidste, thi ligesom Seiren ved Fredericia kjøbtes ved Ryes Heltedød, saaledes kostede Seiren ved Idsted os den gjæve Schleppegrell. Det var det andet Blad af Fiirkløveret.

Frederik Adolph v. Schleppegrell er født i Norge den 28de Juni 1792 paa Herregaarden Brunlaug i Nærheden af Frederiksværn. Hans Fader var Generalmajor og Chef for det tellemarkske Infanteriregiment, og hans Moder en Datter af Viceadmiral Zimmer. Da han var tolv Aar gammel, kom han som Cadet til Militairacademiet i Christiania, tog efter to Aars Forløb sin Officeersexamen og fik Fændriksanciennitet den 1ste Juli 1806. Men da han var for ung til at gjøre Tjeneste, forblev han endnu eet Aar ved Academiet, hvor man benyttede ham som Hjelpelærer i de tre yngste Classer. I Juli 1807 blev han ansat ved det tellemarkske Infanteriregiment, og tre Maaneder senere udnævntes han til Secondlieutenant.

Aaret efter blev han ansat ved en combineret Grenadeerbataillon af det 2det aggershusiske og det tellemarkske Regiment. Krigen var imidlertid udbrudt med Sverrig, Bataillonen marscherede til Grændsen, og den sextenaarige Yngling deeltog i Fægtningerne ved Killingmoe og Toverud og viste et saa kjækt Forhold, at han i Mai Maaned forfremmedes til Premierlieutenant. Da Freden med Sverrig blev sluttet i Aaret 1809, vendte Bataillonen tilbage til Frederiksværn, og den unge Schleppegrell blev nu ansat som National-Premierlieutenant ved det bamblske Compagni, men forsattes det følgende Aar til Regimentets Jægercompagni, som han i Juli Maaned 1811 præsenterede for Statholderen, Prinds Frederik af Hessen, der tilkjendegav ham sin særdeles Tilfredshed. De tvende paafølgende Aar var Schleppegrell sysselsat for Rentekammeret, da han var ansat ved den geometriske specielle Opmaaling af Grevskabet Laurvig.

Da Norge i Aaret 1814 efter Freden i Kiel erklærede sig for selvstændigt, og Landets militaire Styrke traf til Grændsen for at hævde denne Selvstændighed, fik den 21aarige Yngling Commandoen over en 200 Mand stærk Division tellemarkske Jægere, og i Fægtningerne ved Ingodals Kirke, ved Rissebjerg, Hafslund og Isse anførte han sine Jægere med et saadant Mod og en saadan militair Duelighed, at Kong Christian yttrede sin høieste Tilfredshed, og den unge Soldats Navn med Ære blev nævnt i Norges Budstikke. Nordmændenes tappre Forhold kunde imidlertid ikke modstaae de mægtige politiske Begivenheder, og Norge blev forenet med Sverrig. Men Schleppegrell vilde ikke tjene den svenske Konge, og han tilligemed to af hans Vaabenbrødre i Regimentet — Rye og Helgesen — erklærede med Bestemthed, at de ikke vilde aflægge Troskabseden. Følgen var, at han først blev suspenderet og siden afskediget af norsk Tjeneste. Han forlod nu sit Fædreneland, men medtog de meest

smigrende Anbefalinger for Mod, Tjenesteiver og Duelighed, saavel af Kong Christian, som af alle dem, han havde staaet i nogetsomhelst Forhold til.

Det var den unge Schleppegrells Beslutning at træde i fremmed Krigstjeneste, hvor han kunde vente at komme i den Activitet, som ene kan tilfredsstille den fyrige og modige Kriger, og forsynet med hædrende Anbefalinger til Fyrst Blücher begav han sig til hans Hovedqvarteer, som var i Lüttich. Han blev ogsaa strax ansat ved det 3die rhinske Regiment, men blev senere forsat til det 5te westphalske, med hvilket han deeltog i Fægtningerne og Beleiringerne af Philippeville, Marienbourg og Rocroi. I Begyndelsen af November blev han commanderet til Paris, hvor han modtog en Skrivelse fra Prinds Christan Frederik, i hvilken Prindsen underrettede ham om, at han var bleven ansat i dansk Tjeneste med sin gamle Anciennitet, og at han, naar der var sluttet Fred imellem Preussen og Frankrig, kunde søge Afsked af den preussiske Tjeneste og saa melde sig hos Prinds Frederik af Hessen, som med det danske Auxiliair-corps rykkede ind i Frankrig. Efter Ansøgning meddeeltes der ham da i December 1815 Afsked fra preussisk Tjeneste, tilligemed Medaillen for Felttoget 1815, samt en Legitimations-Attest for Meddelelsen af denne Medaille. Ved Auxiliaircorpset blev han, efter at have faaet Capitains Anciennitet, ansat ved Jægercompagniet af Dronningens Livregiment og gjorde Tjeneste ved det, indtil alle de Officerer, som ikke oprindelig hørte til Auxiliaircorpset, bleve i April Maaned hjemsendte til Søes, fra Calais til Glückstadt, hvorpaa han begav sig til Kjøbenhavn. Han blev nu ansat ved 3die jydske Infanteri-Regiment.

I Aaret 1819 blev ham meddeelt Capitains Charakteer i følgende for ham ærefulde Udtryk:

„Da Premierlieutenant v. Schleppegrell ved enhver Leilighed udmærker sig ved Duelighed og Tjenesteiver og derfor bliver anbefalet af enhver af hans Foresatte, især fordi han ofte har gjort meer end hvad stricte er hans Pligt at gjøre, saa fortjener han et Beviis paa vor Tilfredshed for dette hans roesværdige Forhold, og Vi ville derfor ved ham have gjort en Undtagelse fra den almindelige Regel, idet Vi herved allernaadigst meddele ham Capitains Charakteer med den ham forhen reserverede Anciennitet af 1ste Februar 1816.“

I Februar 1820 kom han i Stabscapitains Nummer, og i April samme Aar marscherede han med Regimentet til Aalborg. Fra Sommertid 1821 til om Efteraaret 1822 gjorde han Tjeneste ved Prinds Christian Frederiks Regiment, men vendte i October Maaned tilbage til Aalborg og deeltog med 3die jydske Regiment i Revuerne og Manoeuvrene ved Aarhuus i Aarene 1824, 26, 28, 30, 32 og 34, ved hvilke Leiligheder Kong Frederik den Sjette altid tilkjendegav ham sin høieste Tilfredshed, hvilket især var Tilfældet i Aaret 1830, da Kongen sidste Gang saae Compagnierne til speciel Revue. Parolbefalingen af 11te Juni 1830 lyder saaledes:

„Jægercompagniet under Capitain v. Schleppegrell var særdeles godt exerceret. Capitainen lod samtlige Officerer og Overjægere træde bag ved Linien, og der blev saaledes manoeuvreret med Jægerne alene. De meget rask paa hverandre følgende Commandoord og Signaler forstodes og udførtes øieblikkelig, og der blev ikke bemærket en eneste Feil.“

Den 12te November 1828 blev han udnævnt til Chef for Jægercompagniet, og samme Aar indtraadte han i Ægteskab med Baronesse Johanne Jacobine Margrethe Juel, Datter af Major Baron Juel til Lundsbæk. Den 13de Februar 1833 fik han Majors Anciennitet, og den 2den April 1839 udnævntes han til Major med nysnævnte Anciennitet. Den 28de Juni 1840 udnævnte Kong Christian den Ottende ham til Ridder

af Dannebrogen, og han antog til Valgsprog: „Etre vaut mieux que paraître“ (bedre at være end at synes).

Da Armeen under Christian den Ottende blev omorganiseret, blev Schleppegrell, som var avanceret til Oberstlieutenant, i Aaret 1843 Commandeur for 8de Liniebataillon, hvilken Post han beklædte til Aaret 1848, da han blev Chef for 2det Jægercorps.

Efterat Opröret, som i Marts 1848 udbrod i Hertugdømmerne, havde tvunget den danske Regjering til at gribe til Vaaben, samledes den danske Hovedstyrke paa Grændsen af Nørrejylland, medens et mindre Corps under Navn af det slesvigske venstre Flankecorps blev sammentrukket paa Als. Oberst v. Schleppegrell fik Commandoen over det.

Da Hovedcorpset, under Generalmajor v. Hedemanns Commando marscherede ind i Slesvig, trængte Flankecorpset, som bestod af 5te og 10de Bataillon, 1ste og 2det Jægercorps, 60 Dragoner og 6 Kanoner, frem igjennem Sundeved, og Schleppegrell havde den 8de April sit Hovedqvarteer i Rinkenis. Den 9de April om Morgenen Kl. $8^1/_2$ blev Bau, hvor Insurgenterne havde deres Stilling, angrebet fra den nordvestlige Side af Hovedcorpset, og Schleppegrell trængte med en Deel af sit Corps (10de Bataillon, 1ste Jægercorps og 4 Kanoner) frem over Holbi, medens den anden Afdeling under Oberstlieutenant v. Harthausen rykkede frem mod Crusau og Kobbermøllen. Insurgenterne bleve slaaede og drevne paa Flugt, og om Eftermiddagen besatte den danske Armee Flensborg. Den følgende Dag rykkede Armeen Syd paa mod Slesvig, og Schleppegrell marscherede igjennem Angeln, som man troede var i fuldt Opror. Fra Flankecorpset afsendtes Oberstlieutenant v. Harthausen, for at besætte Færgestedet over Slien ved Midsunde.

Under Slaget ved Slesvig den 23de April havde Flankecorpset under Oberst v. Schleppegrell paa Fremmarschen faaet Ordre først til at blive staaende i Altstadt og dernæst rykke tilbage til „Hühnerhäuser,“ saa at det var langt fra Kamppladsen og først Kl. $1^1/_2$ kunde tage Deel i Kampen. Det 1ste Jægercorps, under Major v. Schepelern, kom først i Ilden og bestod ved „Pulvermühle“ og i „Thiergarten“ en yderst haardnakket Kamp, hvor de kjække Jægere dog tilsidst fik Bugt med Preusserne. Efter en 10 Timers udmattende Fægtning trak den danske Armee sig tilbage, uden at forfølges af Fjenden, der ikke havde ventet sig en saa varm Dag, og bivouakerede imellem Arnholtz-Sø og Lang-Sø. Næste Morgen fortsatte den sin Marsch til Flensborg, hvorfra Hovedstyrken drog igjennem Sundeved til Als, medens Cavalleriet, noget Infanteri og Artilleri vendte tilbage til Nørrejylland og derfra overførtes til Fyen.

I Slaget ved Nybel den 28de Mai commanderedes venstre Fløi af Schleppegrell, som var bleven udnævnt til Generalmajor. Fægtningen begyndte ved Middagstid og holdt ved til om Aftenen Kl. $9^1/_2$ da de tydske Tropper retirerede paa alle Punkter. Wrangel, som traf Syd paa, concentrerede nu sine Colonner ved Flensborg og besluttede at hevne dette Angreb af de Danske. Kongen af Hannovers Fødselsdag den 5te Juni skulde celebreres med en Seier over den danske Armee, og naar den saa flygtede til Als, vilde man med det samme tage denne Øe. Generalens sangvinske Plan fik imidlertid et Udfald imod Forventning. De danske Tropper, som efter Fægtningen den 28de vare forblevne i Sundeved, stode under Schleppegrells Commando. Med henved 18000 Mand skete Wrangels Angreb om Formiddagen Kl. 11, men de danske Batailloner — i det Hele henved 7000 Mand — forsvarede i en 6 Timers haardnakket Kamp Terrainet Skridt for Skridt lige til Dybbelbjerg, hvor Schleppegrell samlede Infanteriet. Reserven fra Als kom i Stormskridt til Undsætning, og nu vendte Bladet sig. Nu angrebe de Danske, og Fjenden kastedes paa hele Linien og kunde

ingensteds holde Stand. Efter dette følelige Tab trak Wrangel sig tilbage til Flensborg. Det var den sidste Fægtning af Betydenhed i dette Felttog, og Krigen tog nu en diplomatisk Vending. Der blev i Malmø sluttet en Vaabenstilstand paa 3 Maaneder imellem Danmark og Preussen, men Wrangel negtede, i Følge en hemmelig Ordre fra den preussiske Regjering, at erkjende den. Imidlertid forefaldt intet af Vigtighed i Felten, og den nye Overgeneral v. Krogh lod det beroe ved en stærk Recognoscering ind i det Slesvigske. Krigen var imidlertid bleven upopulair i Preussen, hvis Handel, da Blokaden var bleven skærpet, som en Følge af det preussiske Cabinets trædske Adfærd, led meget ved den danske Marines Virksomhed. Den preussiske Regjering var derfor villig til en Vaabenstilstand, som sluttedes i Malmø den 26de August paa 7 Maaneder. Hvor høist ufordeelagtig denne Vaabenstilstand var for Danmark, er noksom blevet følt, og den blev derfor opsagt af de Danske den 26de Februar.

I næste Aars Felttog deltog Schleppegrell under v. Bülows Overcommando i det uheldige Angreb paa Kolding og i Fægtningen ved Eltang og Vilstrup, hvorefter han gik til Fyen med sin Brigade. Her forblev han, indtil Udfaldet fra Fredericia fandt Sted.

Det var paa hiin mindesværdige Julinat. Noget efter de Meza og Rye — omtrent Klokken 1 $^3/_4$ — rykkede 3die Brigade (4300 Mand) under Generalmajor v. Schleppegrell ud igjennem Kongens Port og Udfaldsporten. Da en af hans høie Officerer havde gjort den Bemærkning, at det var et voveligt Foretagende, svarede Schleppegrell lunefuld: „Nu vel, i værste Tilfælde ville vi faae en Remis, men jeg haaber, at vi kunne vinde paa Fire." Førend Brigaden rykkede ud, sagde Schleppegrell til Tropperne: „I have længe maattet kæmpe mod Overmagt, men i Dag troer jeg, at vi ere de stærkere. Lad mig nu see, Folk, at I ere kjække, saa faae vi en god Dag, og Vor Herre er med os." Saasnart 3die Brigade var kommen ud, formeredes den i to Træfninger, rykkede frem imod den Stilling, som var den bestemt, og kom just til rette Tid, for at støtte Avantgardens venstre Fløi, som var trængt tilbage. Batteriet Jessen, som hørte til 3die Brigade, tvang efter en halv Times Ild det fjendtlige Artillerie til Retirade, hvorpaa det fjendtlige Infanteri blev kastet paa alle Punkter og drevet ad Stoustrup og Igum til. Schleppegrell var overalt hvor det gik varmest til. 3die Brigade forfulgte nu den flygtende Fjende til Defileen ved Havreballegaard, som blev taget med Storm og besat.

Efter Slaget ved Fredericia og den derpaa følgende Vaabenstilstand gik Schleppegrell til Kjøbenhavn med en Deel af sin Brigade, hvor han forblev, indtil han efter de Meza fik Commandantposten paa Als, som han vedblev at beklæde, indtil Fjendtlighederne paany aabnedes.

Vi komme nu til den sidste Episode af Schleppegrells Liv, som vi see os nødsagede til at laane af „Episoder fra Slaget ved Idsted" i Berlingske Tidende, da den foreløbige Rapport har viist sig at indeholde betydelige Urigtigheder med Hensyn til Fægtningen ved Over-Stolk, og Hovedrapporten endnu ikke er indløben.

I Fægtningen ved Popholt den 27de Juli deeltog Schleppegrell, som commanderede høire Fløi af den danske Hær, ikke. Først Klokken 1 $^1/_2$ næste Dag brød han op fra sit Hovedqvarteer i Havetoft med Brigaderne Baggesen og Krabbe. Han tiltalte Folkene, idet de drog forbi ham, med denne kraftfulde Røst, der kunde gyde nyt Mod selv i den mest Forsagte. „Naa, Karle!" — raabte han — „idag ere I vel rigtig glade?" — Oberst Baggesens Brigade rykkede imod Stolk. Paa Forespørgsmaal, om der ingen Tydskere vare i Byen, erklærede Indvaanerne nei, og Fremrykningen blev stærk paaskyndet. Allerede vare tre Bataillоner, Oberst Læssøes i Spidsen, ilede gjennem

Ovre-Stolk og banede sig i rask Fægtning med Kjæder og Compagnicolonner Veien gjennem Grydeskov, der ligger mellem Langsø og Idstedsø, da de omtrent Klokken 5 hørte en Skyden i deres Ryg fra Ovre-Stolk. Men baade Læssøe og de to andre Bataillonscommandeurer fortsatte Fremrykningen udenat agte herpaa.

Ved samme Tid holdt General Schleppegrell, Oberst Baggesen, halvanden Eskadron og 6 Kanoner med Kanonbedækning paa en Høi tæt ved Ovre-Stolk, hvorfra Kanonerne aabnede deres Ild. Da bleve ogsaa de opmærksomme ved den pludselige Skydning og ved at see et Huus brænde. „Det er vist Fjendens Signal, udbrød en Officeer, „thi overalt hvor vi ere dragne frem idag, har jeg seet et Huus stikkes ibrand." Generalen antog i første Dieblik Sagen for ikke saa betydelig, og det Hele at hidrøre fra en oprørsk Hob Bønder. Han sendte to af sine Adjutanter og en Deling Dragoner til Ovrestolk. Dragonerne sprængte afsted: „Aa, hug det Snaus ned!" raabtes der til dem underveis; dog istedetfor paa Bønder traf de ved Indgangen til Byen paa et Compagni Holstenere, der modtog dem med Flinteskud. Tilhøire og tilvenstre styrtede Ryttere og Heste og væltede sig over hverandre; imidlertid adsplittede Dragonernes Sabler de Fjendtlige, og de fortsatte Indhugget indtil midt i Byen, hvor de stødte paa en betydeligere samlet Styrke, imod hvilken deres Indhug prellede tilbage. Der faldt endnu mangen Mand af dem, og Flere bleve tagne til Fanger.

Skydningen i Ovre-Stolk tog bestandig til; fra alle Sider, fra Haver, Huse Steengjærder og levende Hegn smeldede det løs ofte kun paa 20 Skridts Afstand, og 13de Bataillon sprængtes i Stumper og Stykker. Det var kjendeligt, at en stærk Colonne Holstenere var falden os plat ind i den ubedækkede Flanke, thi imod denne var General Willisens Modstand rettet. Saasnart han nemlig antog det for det beleilige Dieblik, havde han ladet Baunelinien tænde, og de to Brigader paa hans høire Fløi rykkede frem tilligemed hans hele Linie. Den ene af disse, tredie holsteenske Brigade under General v. d. Horst, var gaaet over Langsøen paa en Flydebro og kilede sig nu voldsomt ind i Flanken af Oberst Baggesens Brigade, som den overskar i to Dele. Det mørke Veir, ikke mindre end sikkre Veivisere og maaskee lidt Mangel af Forsigtighed paa vor Side, gjorde, at dens Angreb kom saa pludseligt og foranledigede Rygtet om at den havde ligget i Baghold.

Fægtningen blev voldsommere og voldsommere; i denne af Hegn, Gjærder og Huse gjennemskaarne Egn kunde Ingen let i Regnveiret skjelne Ven fra Fjende. Opløste Hobe fyrede paa Lykke og Fromme, ofte i faa Skridts Afstand, fra Nord og Syd og Øst og Vest krydsede Ilden sig, Dragoner, Heste og Infanteri styrtede ned forfode, og over Saarede og Døde fortsattes Kampen kun vildere. I længere Tid troede de Danske sig fuldstændig omringede. Her var det, at Oberstlieutenant Saurbrey af Dragonerne fik sin Hest skudt og pludselig saae sig midt imellem Holstenerne; Modstand var urimelig, han overrakte derfor sin Sabel til en fjendtlig Befalingsmand. En kort Stund havde de gaaet sammen, medens Kuglerne peb fra alle Sider, da denne spændte sin Sabel fra og rakte den til Saurbrey. „Nu er jeg Deres Fange!" udbrød han, thi han paa sin Side troede sig omringet og afskaaret. Hvor forbausedes ikke de Danske ved at see deres Oberstlieutenant, som de vidste fangen, komme tilbage med en Skare fangne Fjender! Men Saurbrey var ikke den eneste Officeer, hvem Lykken var saa gunstig; i det chaotiske Virvar gjorde flere Fangne Fanger.

General Schleppegrell vilde ikke forlade dette truede Punkt; Capitain Kranold, Stabschef ved Baggesens Brigade, sprængte afsted, for at indhente nøiere Efterretninger fra Ovrestolk, han kom aldrig mere tilbage; gjennemboret af Kugler styrtede han ned fra Hesten og døde. Holstenernes Colonner nærmede sig de 6 Kanoner, der stode udenfor

Byen; Batterichefen, Capitain Baggesen, og et Par af Kanonerne faldt i deres Hænder. Generalen samlede omtrent en Snees Dragoner omkring sig, de eneste, der endnu vare kampdygtige, thi de andre laae udstrakte paa Jorden eller hoppede om uden Heste. Dragonerne trykkede sig i denne voldsomme Kugleregn; Generalen talte til dem: „Ville I lade Eders General alene?" raabte han; selv vilde han føre dem ved det dristige Indhug og tage vore Kanoner tilbage. Medens de sprængte frem ad Veien, fulgte han og hans Stab ved Siden over Markerne. Den lille Flok hug ind, men Holstenerne dukkede sig imellem Kanonerne og strakte Bajonetterne frem; Kanonerne kunde desuden paa ingen Maade tages, fordi deres Bespænding var skudt bort. Dragonerne gjorde omkring. „Det gjælder vor Ære!" udbrød Generalen halvhøit, ligesom for sig selv, „lad mig saa blive her!" Han reves med af Strømmen. Da var det, omtrent Kl. 7, at en Geværkugle traf ham i Baghovedet og gik ud igjennem Panden, han sank af Hesten. „Rask, Folk, kun fremad!" raabte han segnende, men hans Stemme døde hen i Bulderet. Faa Minuter senere blev ogsaa hans Stabschef, Oberstlieutenant Bülow, saaret i Ryggen og af fjendtlige Soldater baaret bort paa Geværerne. Just som han var tæt ved Schleppegrell, kom han til sig selv og formaaede et Par Holstenere til at gaae hen og see til denne. „Med ham er der intet videre at gjøre," udbrøde de og førte Bülow med til Gottorp, hvor de siden under Tilbagetoget lode ham ligge. Generalen laae en Stund henslængt i en Grøft; endelig blev han af de Danske, der beholdt Pladsen, taget op paa en Vogn og bragt til Flensborg, hvor han udaandede sin Heltesjæl. Et af disse fuldkomment uhjemlede Soldatersagn, som vi kjende fra Ryes Død, vilde vide, at han var falden for en Bondes Skud. Fromt og mildt som i Livet var ogsaa den faldne Helts Ansigt i Døden. Hans nærmeste Omgivelser havde paa den senere Tid bemærket mange Yttringer af ham, hvori der laa ligesom en Anelse om hans Død.

Vi slutte nærværende biographiske Skizze med følgende smukke Linier af en dansk Digter om den faldne Helt:

Ved Bautasteen kan vel en Stat
En falden Ædling hædre;
Men han har selv sin Bauta sat,
Og det er meget bedre.
Et Monument af Erts forgaaer,
En Skrift kan Regn udtvætte;
Men hvad i Folkets Hjerte staaer,
Kan Tiden selv ei slette.

Christian Julius de Meza.

Man beskylder os Danske for en vis Slovhed, og der synes virkelig at ligge en Anerkjendelse deraf i Mythen om Holger Danske, Folkeaandens Personification. Det hedder nemlig, at han skal vaagne af sin Dvale, hvergang Landet svæver i Fare, og frelse det med sin stærke Arm. Mythen har Ret, som Historien udviser: Riget har flere Gange været sin Opløsning nær, og hvergang er Holger vaagnet. Men vi behøve ikke at nøies med Historien alene; vi vare alle Dienvidner til den gamle Helts Opstandelse ved Udbrudet af det slesvigske Oprør. Folket reiste sig, enigt og stærkt; Hæren, der kun var vant til Dyrehavsmanøvrer, kæmpede som ægte Veteraner, og der dukkede Mænd op af Officeersclassen, som sparede Landet for den Skam, at leie en fremmed Feltherre til at føre dets Børn i Ilden. Blandt disse Mænd hører den Helt, vi her skulle beskjæftige os med.

Christian Julius de Meza er født den 14de Januar 1792 i Helsingør, hvor hans Fader, Christian Theophilus de Meza, var practiserende Læge og Stadsphysicus; Moderen var Anna Henriette, født Lund. Efter en kort Skolegang hos Madame Ryberg sendtes han tilligemed sin halvandet Aar ældre Broder, Frederik Georg de Meza (siden død i en ung Alder som Officeer i Infanteriet), til Opdragelsesanstalten Bernstorffsminde paa Grevskabet Brahetrolleborg i Fyen, som dengang stod i stort Ry for sin fortrinlige Læremethode og bestyredes af Professor Øst. Ifølge de Mezas egen Yttring skal Institutets eneste Feil, midt i en ellers human og philanthropisk Bestyrelse, have bestaaet i Mangel paa alvorlig og gjennemgribende Control med Eleverne i deres Lære- og Fritimer. Paa denne Anstalt, der iøvrigt ikke blot talte Elever fra det egentlige Danmark og Colonierne, men endogsaa fra Italien og Frankrig, forblev han med sin Broder til 1804, da han gik i sit tolvte og Broderen i sit fjortende Aar. Ved dette Tidspunkt afholdtes Præliminaireramen ved Artilleriinstitutet i Kjøbenhavn; de Meza underkastede sig denne, blev antaget som Cadet og kom nu i Huset hos daværende Artillericapitain v. Lammers, der senere hen blev høistcommanderende Artillerioffiсeer i Trondhjem og døde som Generalmajor og Commandant i Frederiksstad. Først et Par Aar efter indqvarteredes de Meza paa Institutet selv.

Ved Englændernes pludselige Overfald paa Kjøbenhavn 1807 blev han tilligemed sine Classekammerater kaldt til at gjøre Tjeneste som Stykjunker. I Citadellet Frederikshavn, hvor v. Lammers havde Overcommandoen over Artilleriet, ansattes han i de tre Bombardementsnætter paa den saakaldte lange Linie, under Capitain v. Meyer, ved et Batteri paa otte 150 pundige Morterer, som verlede Bomber med den engelske Flaade og beskastede det engelske Batteri ved Svanemøllen. Om Dagen gjorde han derimod Tjeneste paa Skandsen Færøe, hvorfra man søgte at fordrive Englænderne af deres Skjul bag Bygningerne i Clasens Have, ved at skyde disse i Brand med

gloende Kugler. Saaledes fik de Meza sin første Krigserfaring i en Alder af fjorten Aar.

Den paafølgende Krig bevirkede, at de Meza tilligemed de øvrige Cadetter af samme Classe udnævntes til Officerer før Fuldendelsen af det bestemte Cursus. Officeersexamen blev først afholdt næste Aar. I Mellemtiden, fra Efteraaret 1808—1809, var den unge Officeer udcommanderet til Fæstningen Kronborg, hvor han altsaa tidligt fandt riig Leilighed til practisk Virksomhed. Engelske Krigsskibe escorterede jævnligtog baade ved Dag og Nat Handelsflotiller gjennem Sundet, ved hvilken Leilighed man søgte at gjøre dem saameget Afbræk, som den temmelig lange Afstand, hvori de hvergang trak sig langs den svenske Kyst, tillod. Fæstningens 36 pundige Kugler besvaredes da undertiden af engelske Bomber. Med enkelte svenske Krigsfartøier kom man ogsaa i Conflict. Af disse vovede endog den armerede Slup Gjedebukken flere Gange at være den Angribende og sende Kugler ind i Slotsmurene.

„Det var" — fortæller han selv — „en sand Fryd for den knap sextenaarige, „fra Læresalene nyligt udcommanderede Officeer, i de lyse Sommernætter, naar Tiden „blev ham lang paa Piquetten i Kronborgs Søbatterier, ret tidt at kunne tordne fra „de lange Rækker af 36 pundige Metalkanoner over imod de svenske Kyster, naar store „fjendtlige Flaader søgte at liste sig forbi, saa nær disse som muligt. Ved disse „Slyngskud vare Kiler og Klodser tilovers; med det alvorlige Udbytte tog man det „i den Alder og ved en første Prøve i Krigsskolen ikke saa scrupuløst; og Krud„besparelsen var nu den allersidste Tanke ved Sagen. — Imidlertid ledsagede en Dag „Fæstningscommandanten, General Stricker, Bemærkningen: „„der Vorkenstein und „der Meza schießen mir so viel Pulver weg"", med den Ordre, at Skydning fra „Fæstningen, saavel om Natten som om Dagen, herefter først skulde anmeldes for „Commandantskabet, hvilken Instrux noget kjølnede i det mindste den natlige Iver; „thi om Dagen var Commandantskabet og Garnisonsofficererne efter slige Anmeldelser „sædvanligt meget hurtigt tilstede, og syntes i Almindelighed med megen Velbehag at „være Dien- og Ørenvidner til disse Kanonader, i hvilke ogsaa de ved Helsingør „stationerede Kanonbaade undertiden deeltoge; men hvorved — skjøndt der ofte taltes „om de Saaredes hørlige Jamren — „Skytsets sandsynlige Træffen" unegteligt kunde „lade opstaae mere end een Tvivl hos den derved nærværende senere Forfatter af „Værket med denne Titel (den i norsk Tjeneste afdøde, af sine Skrifter bekjendte „Artilleriofficeer, Major v. Vorkenstein)."

Efterat have underkastet sig Officeersexamen i Aaret 1810, beordredes de Meza til at overtage Commandoen over Artilleridetachementet paa Frederiksværk, hvis Hovedhverv dengang var at modtage, prøve og opbevare det der fabrikerede Krud. Tillige fungerede han som Præses i den til Modtagelse af blanke Vaaben og andre militaire Fabricata nedsatte, saakaldte Judicaturcommission og havde Commando og Inspection over de af Kystmilicen betjente Kystbatterier ved Sørlager, Kikhavn, Liseleie, Tidsvildeleie Raageleie, Gilleleie og Dronningmølle. — I Efteraaret 1811 blev han afløst fra denne Post for at ansættes ved Artilleriinstitutet som Lærer i Fædrelandshistorie og Militairgeographi, en Bestilling han dog flere Aar senere ombyttede med Lærerposten i de levende Sprog, hvilken han følte saameget større Kald og Lyst til, som Læsningen af tydske, franske, engelske, spanske og italienske Classikere alt længe havde beskjæftiget hans Fritimer.

I 1812 meddeeltes ham Tilladelse til at bivaane de for Adjoints af den kongl. Generalqvarteermesterstab afholdte Forelæsninger; Aaret efter blev han ansat som Adjoint ved ovennævnte Stab og sendt forud for Hs. Majestæt Kongen for at besørge

den kgl. Befordrings Forspænd, da Hs. Majestæt, paa Grund af Invasionen i Hertugdømmerne, besluttede at opslaae sit Hovedqvarteer paa Hindsgavl i Fyen. Efter den senere i Generalstaben foretagne Reduction traadte han tilbage i Artillericorpset, vedblivende, som hidtil, at beklæde Lærerposten ved Artilleriinstitutet.

Den unge, talentfulde Officeer, der maaskee følte sig noget saaret over de ved denne Tilbagetrædelse foranledigede Sammenligninger, kastede sig nu med fornyet Iver over sine Yndlingsstudier; og Ideen om en Udenlandsreise, der allerede tidligt havde foresvævet hans Phantasi som noget af det Herligste, vaagnede atter hos ham med fornyet Styrke. I 1821 indgik han Ægteskab med Frøken Elisabeth Birgitte Tscherning, Datter af Oberst Tscherning, Inspecteur paa Frederiksværk. Realisationen af den ønskede Reise opnaaedes først i Aaret 1825, under Artilleriets daværende Chef, Oberst og Kammerherre v. Haffner, og foretoges med den kongelige Instrux: at indsamle Efterretninger, saavel om Rhinlandenes, Italiens, Frankrigs, Englands og Hollands Artillerimateriel, som om disse Landes fortrinligste militaire Læreanstalter. Særdeles heldig var de Meza med at faae Adgang til de fremmede Instituter og Etablissementer, endog i England, hvor enhver Undersøgelse dengang gjordes saa vanskelig for Udlændinge. I Artilleritablissementet i Woolwich meddeelte endog Lord Fitzroy-Sommerset General Ramsey Ordre til at tillade ham at aftegne flere Gjenstande af Materiellet (to take small sketches), — en hidtil næsten uoplevet Artighed, der satte de i Woolwich commanderende Artilleriofficerer i ikke liden Forbauselse. Ogsaa blev Massen af de i det Hele paa Reisen indsamlede Noter og Tegninger saa stor, at han flere Aar efter sin Hjemkomst havde fuldtop at gjøre med at ordne, reenskrive og aflevere dem.

Aaret efter de Mezas Tilbagekomst (i 1828) foregik den projecterede Omorganisation af Artillericorpset, hvorved han avancerede til Batterichef. I Aaret 1829 benaadede Hs. Majestæt Kongen ham og endeel andre Officerer med Ridderkorset.

Forresten havde de Meza atter overtaget sin Lærerpost ved Artilleriinstitutet og udnævntes, da dette ophævedes i 1830, til Lærer i den da oprettede militaire Høiskoles yngste Afdeling i det tydske saavelsom i det franske Sprog og i begge disse Sprogs Literaturer. Desuden fungerede han efter Skolens Love, ligesom de andre Lærere, hver i sit Fag, som Censor ved Examensprøverne for de fra Landcadetcorpset som Officerer afgaaende Cadetter.

I den Principstrid, som senere udviklede sig ved Høiskolen med Hensyn til Bestaaendet eller Kuldkastelsen af den for Skolen af Hs. Majestæt, Kong Frederik den Sjette givne Grundlov, tog han, som Medlem af Underviisningsraadet, ivrigt og udholdende Parti med dem, der vare mod den sidste og for det første, ved hvilket Underviisningsraadets Majoritet var tillagt Enestyrelsen og Ledelsen af alt Underviisningen Vedkommende.

I 1842 afstraadte han fra Høiskolen, i hvis ældste Afdeling han ogsaa havde doceret flere Generalstabselever, og overgik som Major til 1ste Artilleriregiments active Tjeneste.

I Mellemtiden, endnu medens han beklædte Lærerposten ved Høiskolen, nemlig mellem 1837 og 1840, foretog han, ved nuværende Geheimeraad, Grev W. v. Moltkes og Geheimeraad Collins ligesaa liberale som energiske Understøttelse, samt ved daværende Underviisningsdirecteur ved Høiskolen, nyligt afdøde Generalmajor v. Ovaades humane og videnskabeligtsindede Mellemkomst, en ny Udenlandsreise, udelukkende til Paris, med det Hverv, at udgive et Udtalelexikon for det franske Sprog, i det hans mangeaarige Beskjæftigelse med Linguistiken havde modnet den Overbeviisning hos ham, at denne særegne, isoleret staaende Vanskelighed trænger, ligesaa fuldt som Sproget i

almindelig Betydning, til sin egen Grammatik og til sit eget Lexikon (saadanne som Englænderne have mange og gode). En Mængde Falliter i Boghandelen, som og i samtlige Bogentrepriser, der netop paa denne Tid hjemsøgte Paris og navnligt ødelagde Herr Bourgeois-Maze, med hvem allerede en fuldstændig Contract om denne kostbare Udgivelse var afsluttet, medens over 300 Subscribenter saavel i Hjemmet som i Udlandet havde tegnet sig, forhindrede Trykningen af det i to Somre og tre Vintre under anstrængende Arbeide tilblevne Manuscript, skjøndt de under Udarbeidelsen indhøstede Kundskaber efter Hjemkomsten ligefuldt kunde benyttes, ikke blot ved den nu atter i to Aar — 1840—42 — fortsatte Underviisning paa Hoiskolen; men ogsaa ved offentlige, paa Kjøbenhavns Universitet flere Foraar i Træk — 1843—44 — for et indtil Enden talrigt Publicum af begge Kjøn holdte Forelæsninger „over Sprogenes Phonik, med speciel Henførelse til den franske Udtale."

Trykningen af Manuscriptet her i Byen forhindredes ikke blot ved stedse tiltagende Forretninger, men fornemmeligt ved de her næsten uovervindelige typographiske Vanskeligheder, opstaaede ved Benyttelsen af et chiffreret System (som Walkers o. A.), og endeligt ved de i det fremmede Land forudseelige, ligesaa uoverkommelige Trykfeilsrettelser i Correcturerne.

I Aarene 1843 og 47 reiste han paa Sessionen i 1ste og 3die jydske District, og i 1846 og 47 fungerede han som Præses i en af 9 Medlemmer af forskjellige Vaabenarter nedsat Commission, hvis Opgave var at prøve og sammenligne vore egne med forskjellige fremmede Nationers riflede Haandvaaben, over hvilke Forsøg udførlig Rapport indgaves i Foraaret 1847.

Ved Krigens Udbrud mod Oprørerne i Hertugdømmerne sendtes de Meza, i Slutningen af Marts 1848, til det nørrejydske Corps som høistcommanderende Artilleriofficeer over de første med dette Corps tilfelts rykkende Batterier, hvis Antal i kort Tid forøgedes, saavel ved Armeens Norddeel som paa Als. Han vedblev til Slutningen af Aaret 1848 at være Høistcommanderende over den hele i Felten rykkede, efterhaanden betydelige Artilleristyrke, og anførte i denne Egenskab ikke blot ved Bau og Flensborg, men tillige ved Slesvig, Nybel og Dyppel.

„Major de Meza" — siger den commanderende General (v. Hedemann) i sin Rapport efter Slaget ved Slesvig — „har med sjelden Activitet og Omsigt styret samtlige Batterier og ledet deres Anvendelse."

Kort efter Dyppelaffairen udnævnte daværende Krigsminister, v. Tscherning, ham til Oberstlieutenant og tilskrev ham under 12te Juni saaledes:

„Herr Oberstlieutenant,"

„Det er mig en kjær Pligt at tilkjendegive Dem min særdeles Paaskjønnelse „af den Dygtighed, det Mod og den Udholdenhed, hvormed Artilleriet i de for vore „Vaaben saa hæderlige Fægtninger d. 28de Mai og d. 5te Juni i det Sundevedske har „været ført og betjent."

„Jeg beder Dem, Herr Oberstlieutenant, ved at tilkjendegive denne min Skrivelse „for Batterichefeme og øvrige Officerer, Underofficerer og Mandskab, at tilføie, at „ligesom jeg herved har ønsket, i Almindelighed at bevidne Artilleriet min Tak for „dets Bestræbelser, saaledes vil ogsaa hver Enkelt, der har gjort sig fortjent til at „bemærkes, kunne være forvisset om, at jeg ikke skal tabe ham af Erindring."

Efterat de Meza ved Nordarmeens store Revue for hans Majestæt Kong Frederik den 7de ved Leerbekgaard, den 18de September 1848, havde præsenteret de der forsamlede Batterier for Hans Majestæt og modtaget Allerhøistsammes smigrende Tilfredshedsforsikkringer med Hensyn til Artilleriets Optræden under hele Felttoget,

overrakte Hans Majestæt ham selv Sølvkorset med de Ord: „Vær det til min Erindring!"

Paa en kort Permission til Hovedstaden i December 1848 udnævntes de Meza, ifølge den ny tiltraadte Krigsminister v. Hansens Indstilling, under 12te December, til Oberst og Chef for den 6te Infanteribrigade, der samledes paa Als i Begyndelsen af Januar 1849. Den 3die April s. A. var Vaabenstilstanden samt dens Forlængelse udløbet. Flankecorpsets Commandeur, v. Bülow, havde udkastet en Plan til et Recognosceringstog i det Sundevedske, ifølge hvilken Oberst de Meza med sin Brigade skulde angribe Fjenden og trække Fægtningen ud, indtil Generalmajor v. Schleppegrell med sin (3die Brigade) havde udført en omgaaende Bevægelse, hvorved man haabede at indeslutte Fjenden og gjøre en Deel Fanger.

Efter ved flere Iilbud til 3die Brigade og de med disse tilbagekomne Svar at turde antage sig tilstrækkeligt betrygget med Hensyn til begge Brigaders samtidige Ankomst til Gravensteen, drev nu de Meza's Brigade, medhavende Batteriet Lumholtz, ikke uden temmelig seig Modstand og under vedvarende heftig Ild, de omtrent 5 Bataillоner stærke fjendtlige Tropper foran sig, først igjennem Adsbøll og derpaa igjennem Gravensteen Skov og By, opstillende sig paa Høiderne hiinsides denne og rede til at angribe det fjendtlige Batteri ved Egensund, da Ordre ankom fra Overgeneralen (v. Krogh) om at indtage en tilbagetrukken natlig Stilling. Sammenstødet med 3die Brigade havde ikke fundet Sted. Denne havde mødt Hindringer. Imidlertid var Recognosceringstogets Hovedhensigt, Indhentelse af Kundskab om Fjendens Styrke og Stilling, opnaaet. Flankecorpsets Commandeur, Generalmajor v. Bülow, der selv havde fulgt 6te Brigade, tilkjendegav Oberst de Meza sin Tilfredshed med dennes Bevægelser og Angreb. En af 6te Brigades Afdelinger, den 3die Forstærkningsbataillon, gjorde Aftenen efter Angrebet paa Adsbøll, under dets Commandeur, Oberstl. v. Gerlach, et kjækt Recognosceringsangreb paa de fjendtlige Forposter og drev dem paany et Stykke tilbage.

Den 16de April modtog Oberst de Meza efter Generalmajor v. Bülow, der gik til Armeens Norddeel som Overgeneral, Commandoen over de 3 paa Als tilbageblivende Brigader (omtrent 15,000 Mand), samt over hele Øens Artilleri, og, da Beleiringstilstanden indtraadte, tillige Myndighed over alle civile Autoriteter.

Det var et Slags uindskrænket Dictatur, som saaledes indrømmedes de Meza; og han viste, at han var Mand for at benytte det paa rette Maade. Det var nu ikke længer den livskjække Yngling, som rask ødslede med Ammunition, i Haab om at gjøre Fjenden et usikkert Afbræk: det var den besindige, rolige, i Erfaring modnede Mand, der havde vundet den Overbeviisning, at Vaabenets Misbrug bringer det i fortjent Miscredit. Han indsaae det Unyttige i, paa uvirksomme Skudvidder ideligt at beskyde kun til Fjendens eget Forsvar opkastede Skandser og Værker, hvis lette Istandsættelse ei stod i noget Forhold til et uhyre Ammunitionsforbrug; han indsaae, at ideligt fornyede unyttige Kanonader fra Als's Side vilde compromittere Byen Sønderborg, ved at udsætte den for et eller flere Bombardementer, ved hvilke Borgerne uden Nytte for Krigens Gang skilledes ved deres Eiendom, Armeen ved sine Qvarterer; og han anbefalede og befalede et meest defensivt, maadeholdent Brug af Kystbatterierne i det Hele, hvor ei næsvise, fremtrængende Bevægelser forsøgtes af Fjenden. Disse tilbageslоges altid energisk. I den høistcommanderende Artilleriofficeer, Herr Oberstltn. v. Brunn, havde han den Tilfredshed at finde en kraftig og utrættelig Understøtter af det aldrig nok anerkjendte Princip, at det alvorlige Artillerivaaben ingensinde maa anvendes til Bagateller.

At en Deel af Sønderborgs Borgere en Tidlang miskjendte ham, bar han med

Koldsindighed; de have siden oprigtigt takket ham for at have skaanet og bevaret deres By. Men da selv enkelte høiere staaende Officerer vare ubesindige og fremfusende nok til, høirøstede midt for Batterierne, i Artilleristers og raisonnerende Borgeres Paahør, at yttre Misbilligelse over, hvad de kaldte Artilleriets uforsvarlige Uvirksomhed, fandt den commanderende General paa Øen i Beleiringstilstand sig foranlediget — og med Rette — til i en Dagsbefaling at advare mod og frabede sig al ubeføiet Kritik over velbetænkte Forholdsregler, undskyldelig høist hos den frygtsomme Borger, men aldeles uventet hos den rolige, besindige og prøvede Kriger. Denne Dagsbefaling mødte Flankecorpsets Officerers almindelige Sympathi og Bifald, saavel ved dens Indholds betimelige Alvor, som ved Formens beskedne Almindelighed og Maadehold (Ingen var saa meget som personlig nævnt); — og i Sandhed maatte den alene for sin Hensigt bifaldes af Enhver, der har mindste Begreb om Nødvendigheden og Væsnet af militair Commando, Orden og Styrelse i saa alvorsfulde Øieblikke.

Efter hemmelig Overeenskomst mellem Generalerne v. Bülow og de Meza var mod Slutningen af Juni den 6te Brigade overført fra Als til Fyen. Den 1ste Juli forlod de Meza selv Als, for, som det heed, „at besee adskillige Havne og Kyster", og overgav den midlertidige høieste Commando til Oberst v. Krabbe. Til Trods for dette Foregivende anede muligt vel en Deel af de Commanderende og Menige, at der skulde slaaes et Dommedagsslag ved Fredericia. Flere Krigsraad i Overgeneralens Qvarteer (Veilby i Fyen) forudgik Udfaldet fra denne Fæstning. Paa hiin mindeværdige Nat mellem 5te og 6te Juli førte Generalmajor de Meza Avantgarden, bestaaende af 6te Brigade, under Oberst Ph. v. Ræder, Batteriet Wegener, $^1/_2$ Espingolbatteri og $^1/_2$ Ingenieurdeling. Udmarchen skete af Kongens Port præcise Kl. 1 efter et kort Krigsraad, som Avantgardens Fører sluttede med den Antydning: „Programmet er Skandsernes „og Batteriernes Indtagelse, Skytsets Erobring og de fjendtlige Troppers Nederlag, „Adsplittelse eller Tilfangetagelse. Det Øvrige er Conduitesag. Til Hest, mine „Herrer!" —

I det Øieblik General de Meza reed ud af Porten med sin Stab, sprængte en Adjutant til med det Spørgsmaal: „om det ikke var bedst, at Soldaterne i de første „Øieblikke aftoge Bajonnetterne, da disses Blink i Maaneskinnet muligen for tidligt „vilde forraade vort Forehavende?"

„Alt hvad der blinker," lød Svaret, „kunne vi dog ikke aftage. Hovedsagen „bliver, at have dem paa i det afgjørende Øieblik. Dette er nær. Lad dem derfor sidde."

General de Meza havde alt Aftenen i Forveien paa fynsk Grund gjort adskillige af den brave 6te Brigades Afdelinger opmærksomme paa, at det ved denne Leilighed vilde komme mindre an paa at plaffe og knalde, end at støde ned, og saavel Kulsvierne (1ste og 2den Bat.), som 3die Forstærkningsbataillons Mandskab vare jublende gaaede ind paa denne Anskuelse.

Avantgardens første Angreb paa Beleirernes Batterier udførtes saaledes i Løb med Bajonnetten, uden Skydning. De fjendtlige Forposter kastedes øieblikkeligen tilbage til Forskandsningerne paa begge Sider af Igum-Veien, hvorfra der aabnedes en voldsom Gevær- og Kardætskild paa de Stormende. 6te Brigade hævdede imidlertid sit gamle Ry for forvoven Tapperhed. Til Trods for et frygteligt Mandtab blev den ene Skandse indtaget efter den anden. 1ste Bataillon under Oberstltn. v. Walther, 2den Bataillon under Oberstltn. v. Hindenburg, 3die Forstærkningsbataillon under Oberstltn. v. Gerlach, 2det Jægercorps under Oberstltn. v. Branner, 1ste Forstærkningsjægercorps under Major v. Schepelern, fægtede alle med sandt Heltemod og med uovertræffelig Bravour.

Ved Solens Opgang vare alle Værkerne paa Igum-Veien i vore Hænder. Avantgarden havde banet sig en blodig Vei.

„Under hele denne Kamp" — siger Hammerich i sine Skildringer af den slesvigske Krig — „opholdt General de Meza sig omtrent midt i sin Linie og trodsede „Kugleregnen med det koldeste Mod. Hans Ridehoppe (Perle), et udmærket Dyr, „der havde baaret ham i saa mangen en Træfning, fik mere end et Streifskud. Den „blev urolig; — han antog den for saaret og steeg ned af den. Han stod just og „skrev en Melding til Overgeneralen, ilde stemt over, som han tænkte, at have mistet „det tro Dyr. Da førtes det muntert og rask hen til ham, og i sin Glæde omfavnede „han det og kyssede det paa Halsen."

Ved Heise-Kro samledes tidligt paa Eftermiddagen, da den ei tilfangetagne Deel af Fjenderne var i fuld Flugt hiinsides Vandtrækket, en Mængde af de commanderende Generaler og Officerer med Overgeneralen og dennes Stab. Hjertelige Lykønskningshaandtryk verledes her under Synet af den store erobrede fjendtlige Parks Indtransport i Fæstningen.

„Jeg havde givet Dem en vanskelig Opgave at løse," — sagde General v. Bülow til Meza. Denne takkede Overgeneralen hjerteligt for at have betroet ham et saa hæderligt Hverv. Alle skiltes glade ad efter en for de danske Vaaben saa straalende og tropbærig Nat og Dag.

Allerede under sit Commandantskab paa Als var de Meza (under 10de Mai) tillagt Generalmajors Charakteer. Kort efter Udfaldet fra Fredericia udnævnedes han til virkelig Generalmajor og afløstes efter en kort Permission til Hovedstaden fra sin vigtige, men besværlige Post (der under Sommerens Løb havde sat ham i en undertiden interessant Correspondance med de fleste fjendtlige Generaler, som og i Relation til de commanderende svenske Land- og Marineofficerer og til den slesvigske Forvaltningscommissions Medlemmer) af sin djærve Vaabenbroder v. Schleppegrell.

Under 12te September 1849 meddeeltes ham Commandeurkorset, og den 1ste Januar 1850 communiceredes ham Hans Majestæt Kongens Approbation paa Krigsministerens Indstilling om hans Udnævnelse til Chef for den kongelige Artilleribrigade.

Ved Fjendtlighedernes Gjenoptagelse i Juli 1850 var de Meza for kort Tid siden opstaaet fra et langvarigt og smertefuldt Sygeleie. Han turde derfor ikke paatage sig nogen Commando; men det var ham umuligt at forblive i Rolighed, medens hans Vaabenbrødre kæmpede for Fædrelandet. Han reiste derfor til Armeen. Fra Flensborg var han den 24de kjørt ud igjennem de Fremrykkendes Rækker, og Soldaterne hilste med Jubel paa deres gamle General. Saavel under denne Dags Fægtning, som under Indledningen til Slaget ved Idsted havde han fulgt med Staben og opholdt sig med denne paa Lyngbakken ved Helligbæk, da der indløb Melding om det Uheld, der havde ramt venstre Fløi. Stabschefen Oberst Flensborg henvendte sig strax til de Meza med Anmodning om at overtage hans faldne Vaabenbroders Commando. De Meza tøvede intet Øieblik. Med et Par Ordonnantser ilede han afsted til Valpladsen, hvor han ankom Klokken 8. De første Tropper, han traf paa, var en halv Eskadron Dragoner, der havde været med ved Ovre-Stolck, og henimod 3 Batailloner af 4de Brigade, hvormed Oberst Thestrup var rykket frem, udenat lade sig forstyrre af de Hjobsposter, der mødte ham paa Veien. Med sin sædvanlige hurtige Fatning overskuede de Meza Fægtningen og lagde sin Plan. Overcommandoen sendte ham et Par Adjutanter, et Par Andre, som vare undslupne fra Myrderiet i Ovre-Stolck, stødte til ham, og ved Hjælp af disse udstedte han nu sine Ordrer til 2den Brigades spredte Afdelinger. Han reed op paa Bakkerne ved Idstedsø, hvor han havde ladet et Batteri kjøre frem.

Kuglerne susede og surrede forbi ham, og hans tidligere omtalte Yndlingshest blev skudt under ham. Han kastede sig paa en af sine andre Heste og fortsatte Massernes Ordning saaledes, at han Klokken $9^1/_2$ kunde mælde, han var rede til at rykke frem og angribe tilligemed Hovedstyrken.

Nu var det Fjenden, som veeg i Forvirring; paa hele sin Linie viste han, efter Soldatudtrykket, den forkeerte Front; hans 3die Brigade under v. der Horst, som havde udført Angrebet ved Ovre-Stolck, saae sin Tilbagetogslinie truet og trak sig skyndsomst over Flydebroen, over Vadestedet ved Langsøen og over Idstedbroen, for ikke reent at blive knust. En stor Deel Insurgenter gjordes tilfange, og to af deres Kanoner bleve erobrede.

En høi Grad af Forbittrelse havde grebet vore Folk mod Beboerne i Stolck. De paastode i den første Hede at disse, baade Mænd og Qvinder, havde skudt paa dem, og Befolkningen kan neppe ganske frikjendes for denne Anklage. Soldaterne grebe flere Mistænkte og vilde paa Stedet holde Standret over dem; imidlertid forhindrede Officererne det og fik de Anklagede bragte til Flensborg. Men med Brandraketter skjøde Soldaterne Ild i flere Tage, og Stolcks flammende Gaarde forkyndte, hvor stærk Forbittrelsen var.

Ikke længe efter den her skildrede Fægtning, fandt den voldsomme Kanonkamp Sted, som fyldte Valpladsen med Røgskyer og banede Veien for det sidste glimrende Bajonetangreb, der gjennembrød Willisens Centrum.

Vi have her, ligesom i Schleppegrells Biographi, seet os nødsagede til at laane Skildringer af Slaget fra „Episoderne" af Mangel paa den officielle Rapport.

Gerhard Christoph v. Krogh.

Da man ved Efterretningen om Udbrudet af det slesvigske Oprør begyndte at ruste sig af al Magt, var man i stor Forlegenhed med at finde en Anfører til Armeen. Efter fem og tredive Fredsaar vilde det unægteligt have været et Lykketræf, strax at støde paa et militairt Geni, som var sin Opgave voxen. General v. Guldberg forbigik man, fordi Krigsministeren fandt ham for gammel; Generalmajor v. Krogh, hvem efter Forlydende Overcommandoen først var tiltænkt, fandt man sig ligeledes beføiet til at gjøre Affald paa, fordi han — havde megen Familie i Hertugdømmerne, og fordi disse Slægtninge vare Tilhængere af Schleswig-Holsteinismen. Valget faldt nu paa Chefen for 1ste Jægercorps, Oberst v. Hedemann, der hævedes fra en Bataillonschefs Stilling til Armeens Overbefalingsmand. At denne temmelig vidt drevne Forsigtighed var et Feilgreb, synes Slagene ved Slesvig og Idsted noksom at have lagt for Dagen.

Inden vi meddele nærværende biographiske Efterretninger om Armeens hæderkronede Fører, maae vi bede vore Læsere om Tilgivelse for deres Magerhed. Grunden hertil er, at Generalen intet „vita" har indleveret til Ordenscapitulet, hvorfor vi have seet os nødsagede til at tage tiltakke med de sparsomme Oplysninger, der af anden Vei kunde blive os tildeel.

Gerhard Christoph v. Krogh er født den 10de October 1785 paa Gaarden Aastrup, Haderslev Amt, i Slesvig. Hans Forældre vare Geheimeraad og tjenstgjørende Hofjægermester Friederich Ferdinand v. Krogh og Frøken Rosina Elisabeth v. Franckenberg. Efter den Tids Skik fik han allerede sit Officeerspatent paa Vuggen. Den 8de October 1790 udnævntes han til Fændrik; den 4de Juli 1795 til Secondlieutenant; den 10de Juli 1803 til Premierlieutenant; den 22de Mai 1807 til Capitain; den 15de Januar 1825 til Major; den 10de December 1833 til Oberstlieutenant; den 6te April 1840 til Oberst, og den 8de Novbr. 1847 til Generalmajor.

Med Hensyn til Generalens Hofcarriere bemærke vi, at han udnævntes til Kammerjunker 1810; til tjenstgjørende Kammerjunker hos Enkedronning Maria 1812, og til Kammerherre 1826. Ridder af Dannebroge blev han 1828; Dannebrogsmand 1840 og Commandeur af Dannebroge 1845. Desuden er han Underfører ved Drabantcorpset.

Den 6te Februar 1813 indtraadte v. Krogh i Ægteskab med Sigfriede Victoire v. Knuth-Liliendal, Hofdame hos Enkedronning Maria.

Ved General v. Hedemanns Afskedigelse som Armeens Overstbefalende udnævntes v. Krogh — der kort iforveien var ankommet til Armeen og havde overtaget Commandoen af en Brigade — til hans Efterfølger, sidst i Juli 1848. Ved sin Tiltrædelse af Commandoen havde han faaet fri Raadighed af Krigsministeriet, enten han vilde gjøre et Indfald i Slesvig eller holde sig i Veile-Stillingen, en Frihed, der — som Forfatteren af „den slesvigske Krig i 1848" bemærker — ikke havde synderlig Betydning; thi havde man ikke tidligere benyttet heldigere Forhold, var der nu ingen Anledning til fra Jylland af at gaae angrebsviis tilværks. Med Undtagelse af Generalmajor v. Bülows Recognoscering ind i det Slesvigske (see Pag. 3) blev der følgelig heller

Intet foretaget, inden Vaabenstilstanden i Malmø den 26de August gjorde en Ende paa videre Fiendtligheder.

Den 3die April 1849 var Vaabenstilstanden med sin Forlængelse udløben, og fremrykkende Bevægelser skete af den danske Armee baade fra Jylland og Als. Fægtningerne ved Gravensteen og Ulderup bleve leverede; men Efterretningen om „Christian den Ottendes" og „Gefions" Forliis i Eckernførdefjord havde ramt Folket fra den ømfindtligste Side og vakt en Mistillid mod den commanderende General, som dennes Fjernelse fra Commandoen kort Tid efter kun tjente til at bestyrke. At denne Mistillid imidlertid var uretfærdig for v. Kroghs Vedkommende, viste sig ved Felttogets Aabning 1850, da den nye Overgeneral v. Bülow paa Grund af Sygdom saae sig nødsaget til at nedlægge Commandoen, og denne atter betroedes i Generalmajor v. Kroghs Hænder.

Da Freden med Preussen som Repræsentant for Tydskland endeligen var bleven afsluttet, marscherede den danske Hær i Midten af Juli d. A. ind i Slesvig. Efter et Par Dages Rast i Flensborg brød Hæren atter op. Den nye schleswig-holsteinske General v. Willisen havde indtaget en ypperlig Stilling mellem Helligbæk, Idsted, Gammellund og Langsø, hvor de næsten ufremkommelige Moser paa begge Sider af Hovedlandeveien til Slesvig gjorde denne til et sandt Defilee. Østen for Hovedveien ligger Idsted i en lille Dal, som gjennemskjæres af en Bæk, der falder i Idstedsø; denne Bæk var opdæmmet. Ved Byen, saavelsom langsmed Randen af Skovene, traf man hvert Øieblik paa Indskjæringer til Feltskyts, da hele Heden herfra kunde bestryges.

Det var om Morgenen den 24de Juli, at den danske Hær begyndte sin Fremrykning i fire Colonner. Centrum commanderedes af General v. Moltke, høire Fløi af Oberst v. Schepelern og venstre af Generalmajor v. Schleppegrell. Ved Stendrup Skov stødte Centrum, der marscherede af Hovedlandeveien til Slesvig, paa Fjenden, og den saakaldte Fægtning i Poppholt, Forspillet til Idstedslaget, indledede. Efter en hidsig Kamp, hvorunder Brederne af Helligbæk bleve besatte af de Danske, tilbageerobrede af Holstenerne og atter tagne af de Danske, lod man henad Aftenen Vaabnene hvile. Men Fægtningen havde kostet meget Blod; endeel Danske vare faldne, mellem tre og firehundrede saarede, hvoriblandt den kjække Major v. Harbou.

Næste Morgen, endnu før Solen var opstaaet, begyndte det blodige Slag ved Idsted. General v. Krogh var Klokken halvto brudt op med sin Stab fra Smedeby og holdt strax efter Kampens Begyndelse paa en Lyngbakke sydfor Helligbæk, Stolker-Bjerg kaldet, hvorfra man har en herlig Oversigt over den lange, jævnt stigende Hedeslette, som kun hist og her afbrydes af Tørvemoser eller Kæmpehøie og i det Fjerne begrændses af Skovene og Høiderne ved Idstedpasset. Af og til reed Generalen ned til de forskjellige Sider af Valpladsen. Kampen rasede paa Hovedlandeveien og i Moserne paa begge Sider af den, saavelsom i det mere gjennemskaarne Landskab omkring Stolk; men Taagen, det kort efter Solens Opgang indtraadte Regnveir og den voldsomme Krudtdamp forhindrede ethvert nøiere Overblik over Valpladsen. Fra venstre Fløi under Generalmajor v. Schleppegrell var der endnu ingen Melding indløbet, hvorfor v. Krogh gav Centrum Ordre til foreløbigt ikke at trænge for stærkt paa.

Vi have allerede i v. Schleppegrells Biographi givet en Skildring af Fægtningen ved Øvre-Stolk, Generalens Fald og de Mezas Overtagelse af Commandoen. Med Hensyn til høire Fløi haabe vi i v. Schepelerns Biographi at kunne gjøre det Samme og indskrænke os derfor her til at bemærke, at Willisen kun foretog svagere Bevægelser imod denne.

Saasnart de Meza havde indberettet, at han saae sig istand til paany at rykke

frem, forberedte General v. Krogh det afgjørende Angreb. En Gravstilhed havde for et Dieblik afløst Kampens Bulder. Det var ligesom man trak Veiret dybt, førend man anspændte sine sidste Kræfter.

Snart begyndte Kampen paany; Kanonernes Brølen overdøvede Geværsalverne. En Snees danske Stykker kjørte op forat rense Passene, og fra Høiderne ved Idstedpasset spillede det fiendtlige Skyts nedover Heden. Under denne frygtelige Kanonade hørte Regnen op, Solen skinnede. Efterhaanden lod Fienden til at blive træt; hans Ild sagtnedes kjendeligt.

Nu var det, at Oberst v. Irminger med fire Batailloner — Garden, 4de Forstærkningsbataillon og to Compagnier af 1ste Reservejægercorps i de forreste Rækker — stormede frem til Angreb. Skjøndt Kardætskerne ryddede frygteligt op iblandt dem, og Veien førte over gyngende Moser, gik de uforfærdede løs paa et farligt Batteri, vest for Hovedveien og et Par hundrede Skridt fra Idsted Kro, toge det med Bajonnetten og hævdede dets Besiddelse tiltrods for et Cavalleriangreb, der afsloges med stort Tab for Fienden. Det flygtende Rytteri tilligemed et holsteensk Batteri, der jog tilbage fra Valpladsen, kastede sig ind imellem Rækkerne af deres egne Fodfolk, som stode i Hovedpasset mellem Lang- og Arnholtsø og udbredte Skræk og Forvirring blandt dem. Samtidigt hermed stormede Oberst v. Ræder med sin halve Brigade frem fra det brændende Idsted vestenfor Idstedsø, og General de Meza over Bækken gjennem Grydeskov mellem Idstedsø og Langsø. Førend Fienden kunde besinde sig, stode de Danske ved Passene, og Holstenerne gjordes i Masser tilfange.

Det var Slagets afgjørende Dieblik. Willisens Centrum var sprængt, og da han nu tillige erholdt Melding om, at Oberst v. Schepelern stod ved Schuby og truede hans Tilbagetog, begyndte de sort-rød-gyldne Faner paa alle Punkter at vige. De udmattede danske Tropper fulgte Fienden i Hælene, og de sidste Skud verledes endnu i Skovløkkerne ved Slesvig.

Efterretningen om den „afgjørende, men blodige Seier" ved Idsted modtoges med Jubel af Folket, som for Fremtiden vil tælle General Krogh blandt sine Helte.

Tre Uger efter Slaget, den 11te August 1850, udnævntes v. Krogh til Generallieutenant. Senere har Kong Frederik den Syvende hædret ham med Storkorset af Dannebroge, Kong Oscar med Storkorset af Sværdordenen og Keiser Nicolaus med St. Annæ Ordenen, ledsaget af følgende smigrende Skrivelse: „Idet Vi lade den mønsterværdige Tapperhed og udmærkede Klogskab, De har viist i Slaget ved Idsted den 24de og 25de Juli, hvor de under Deres Commando staaende tappre danske Tropper værdig have opretholdt deres Monarks, Vor ophøiede Allieredes og Vens legitime Rettigheder, vederfares fuldkommen Retfærdighed og ønske at vise Dem særdeles Velvillie, udnævne Vi Dem allernaadigst til Ridder af St. Annæ Ordenens første Classe. Vi oversende Dem denne Ordens Diamant-Insignier og forblive Dem i keiserlig Naade bevaagen. — Peterhof den 7de August 1850. Nicolaus."

Johann Heinrich Georg v. Irminger.

Johann Heinrich Georg v. Irminger er født i Wilster, den 2den Marts 1798. Hans Fader var Oberstl. og Toldkasserer Otto Friederich v. Irminger, og Moderen Marie Amalie, født v. Mechlenburg.

Fra sin tidligste Barndom af var han bestemt til den militaire Løbebane, og den Omstændighed, at Faderen, skjøndt han i en Række af Aar havde staaet i Toldfaget, dog igjen indtraadte i Krigstjenesten i Aaret 1807, tilligemed det bevægede militaire Liv, som de daværende Tidsomstændigheder medførte, bidrog ikke lidet til, at han tidligt fattede særdeles Forkjærlighed for sin Bestemmelse. Som Dreng morede derfor hans Faders militaire Bøger, især de krigshistoriske, ham mere end almindelige Børneeventyr, og han mindes endnu med Interesse, hvorledes de hos hans Fader indqvarterede franske Soldaters Fortællinger endmere opflammede hans unge Gemyt.

I Januar 1811 kom han paa Landcadetakademiet, og den 24de Decbr. blev han, efter bestaaet Officeersexamen, udnævnt til Secondlieutenant à la suite i det slesvigske Jægercorps; men da han først var femten Aar gammel og langtfra ikke udvoxet, maatte han endnu i to Aar forblive paa Akademiet som Page og Cadetunderofficeer. Det smertede den ærgjerrige Yngling meget at see sine ældre og større Kammerater afgaae til Regimenterne, medens hans Ungdom og spæde Væxt forhindrede ham deri, og det var ham en sand Trøst, da Freden snart derpaa blev sluttet.

I Februar 1816 afgik han endelig fra Kjøbenhavn til Tjeneste ved Dronningens Livregiment i Glückstadt, hvortil han ved Armeens Reduction var bleven forsat. Endskjøndt hverken Irminger eller de øvrige Cadetter havde nydt den bedste Behandling paa Akademiet af Cadetofficererne, var Begeistringen for hans Stand dog ingenlunde svækket hos ham, hvilket heller ikke var at vente i en Periode, hvor hele Verden var bevæget af den nyeste Tids store krigerske Tildragelser, som især maatte virke paa den yngre Generation. Man tænkte sig ikke Muligheden af, at en lang Fred kunde finde Sted, og Irminger for sin Person var kun betænkt paa med Flid og Anstrængelse at forberede sig paa den forventede Krig.

I December Maaned s. A. blev han af sin daværende Regimentschef, Oberst v. Kaalund, udnævnt til første Lærer ved Underofficeerskolen. Skjøndt han kun var atten Aar, skulde han nu være Lærer for Mænd, som tildeels vare meget ældre end ham, og hvoraf Flere allerede havde seet Fjenden under Øinene. For tilstrækkeligt at kunne opfylde sin Plads som Lærer, var han desaarsag nødt til grundigen selv at sætte sig ind i Tjenestens forskjellige Dicipliner. Senere har han i Hjertet takket sin Chef for en Beskjæftigelse, som tidligt hos ham udviklede det Alvor og den Bestemthed, der ere nødvendige Betingelser for enhver Commandoførelse. Hans Bestræbelser som

Lærer vare saa heldige, at han i de nærmest paafølgende Aar ikke alene vandt Regimentets, men ogsaa den daværende Infanteri-Inspecteur, senere Generallieutenant v. Rømers særdeles Bifald og Tilfredshed.

I Sommeren 1819 overdrog Regimentschefen ham, foruden Underofficeerskolen, ogsaa Opsynet med Regimentets Underviisning i Gymnastik og Svømning. Da Irminger var en stor Ynder af alle Slags Legems- og Vaabenøvelser, bemærkede han snart, at Bajonetfægtningen, saaledes som den dengang blev øvet, ikke opfyldte det Øiemeed at give Soldaten Tillid til og Færdighed i at bruge Bajonetten. Alligevel lærte Krigshistorien tilfulde, at der gives mange Forhold, hvor Kampen med Bajonetter er yderst afgjørende, og i levende Erkjendelse af den væsentlige Indflydelse, som en hensigtsvarende Øvelse i Brugen af det blanke Vaaben maatte ytre paa Soldaternes Kampdueligbed og kraftige Selvtillid, søgte han at udfinde en bedre Methode, end det gjældende Reglement foreskrev.

Efter mange Forsøg, hvorved Irminger undertiden selv blev slemt medtaget, var han saa heldig at opnaae et fyldestgjørende Resultat, og da afdøde Generallieutenant Grev v. d. Schulenburg i Aaret 1821 ved et Besøg i Glückstadt saae Regimentets Gymnastik og Vaabenøvelser, blev han saa indtagen for den nye Methode, at han opmuntrede Irminger til at indgive et Forslag desangaaaende til Kong Frederik den Sjette. Dette skete ogsaa; men der blev — maaskee, som han selv bemærker, formedelst en mindre grundig Fremstilling af Sagen — først taget Notice deraf, da han sex Aar senere fornyede sin Indstilling.

Infanteriets Fægtningsforhold mod Cavalleriet, som til alle Tider har foranlediget saa mange uafgjorte Discussioner, opvakte ogsaa Irmingers særdeles Interesse, og for med mere Grundighed at sætte sig ind i disse tvende Vaabens gjensidige Forhold, ansøgte og erholdt han, i September 1821, Tilladelse til paa nogen Tid at forrette Tjeneste ved daværende Livregiment Kyrasserer, hvor han forblev indtil Juni 1822.

Under sit Ophold i Slesvig blev Irminger forestillet for Hertugen til Holsteen-Beck, der fattede megen Velvillie for den talentfulde Yngling og opmuntrede og veiledede ham til at stræbe fremad i sit Fag.

I October 1822 blev han udnævnt til Regimentsadjutant, og da han som saadan var bereden, benyttede han sig deraf til at uddanne sig i Brugen af Sablen og Landsen tilhest, i Forbindelse med den tidligere omtalte Bajonetfægtning.

Under 13de April 1824 udnævntes Irminger til Premierlieutenant.

I Mai 1825 tilstødte der ham et Uheld, som nær havde havt yderst alvorlige Følger. Paa en Reise, som han gjorde med sin daværende Regimentschef, Oberst v. Leschly til Rendsborg, udbrød der nemlig Ildløs i Landsbyen Schemfeldt, netop som de passerede samme. Den livlige, unge Officeer ilede strax hen til Brandstedet og saae et Huus, hvor Ilden allerede brød ud igjennem Straataget. Han fandt endeel Bønder forsamlede, som vel havde Slukningsredskaber i Hænderne, men Intet foretog, fordi de ansaae det for en Umulighed at dæmpe Ilden, uagtet Vinden stod saaledes, at flere Gaarde vare i øiensynlig Fare. Irminger opmuntrede dem til idetmindste at prøve paa Tingen, og idet han selv først med en Spand Vand besteeg Taget, fik han dem til at følge sit Exempel. Efter en halv Times svært Arbeide, hvorved Bønderne, efterat de først vare satte i Trit, lagde megen Raskhed og Udholdenhed for Dagen, var man saa heldig at faae Ilden slukket. Bøndernes Anerkjendelse og hjertelige Tak var rigtignok en kjær Belønning for den vakkre Yngling; men desværre tilbrog han sig som en Følge af denne Ildløs, hvor han under Arbeidet blev gjennemblødt af Sveed og Vand, en farlig Brystbetændelse, sandsynligviis meest fordi han, udenat skifte Klæder, i raat

og koldt Veir paa en aaben Vogn, fortsatte Reisen til Rendsborg. I længere end et halvt Aar var han meget svag og lidende og ude af Stand til at taale den mindste legemlige Anstrengelse, hvilket var dobbelt smerteligt for ham; men ved god Lægehjælp og behørig Forsigtighed var han dog saa heldig efterhaanden at gjenvinde sit Helbred.

Ved en tilfældig Samtale med en Ven af Irminger var Generallieutenant v. d. Schulenburg i Begyndelsen af Aaret 1827 kommet til Kundskab om, at Denne vedvarende beskjæftigede sig med Vaabenøvelser, og da Generalen, som stedse havde viist megen Velvillie for den unge Officeer, tillige erfarede, at han ved sine Fægteøvelser tilhest imod Infanteristerne flere Gange havde faaet temmelig alvorlige Beskadigelser, lod han ham venskabeligt advare om, ikke at sætte sit Helbred paa Spil ved slige Forsøg. Herved saae Irminger sig foranlediget til i en temmelig udførlig Skrivelse at meddele Generalen sine Anskuelser om Vigtigheden af slige Øvelser, og idet han paaberaabte sig de gode Resultater, hans Forsøg allerede havde havt, yttrede han tillige, at en almindelig Indførelse af Bajonetfægtningsøvelser imod Cavalleriet vistnok vilde bidrage til væsentligen at styrke Infanteristens Selvtillid og Kampduelighed. Indholdet af hans Brev interesserede Generalen i den Grad, at han foreviste samme for Kong Frederik den Sjette, og da Denne bifaldt de af Irminger yttrede Anskuelser, erholdt han gjennem den daværende Generalmajor v. Bülow, under 18de Februar 1827, den uventede Befaling, „nærmere at udvikle sin Formening om Bajonettens Anvendelse „mod Cavalleristen, og i Særdeleshed at opgive de Midler og Læremethoder, som han „efter Overbeviisning ansaae for hensigtssvarende til Øiemedets Opnaaelse."

Som en Følge heraf indgav han i April s. A. et fuldstændigt Udkast til Underviisningen i bemældte Anvendelse af Bajonetten; men i Erkjendelse af, at hver skriftlig Fremstilling af Vaabenøvelser kun kan være ufuldkommen, udbad han sig tillige den Naade ved Troppesamlingen i Rendsborg, i Juni s. A., praktisk at maatte præsentere Infanteristens Forsvar mod Rytteren, hvilket ogsaa fandt allerhøieste Bifald.

Den 18de Juni 1827 præsenterede han saaledes, for Hs. Majestæt Kongen og i Nærværelse af Hoffet og et talrigt militairt Publikum i Rendsborg, 4 Officerer og 22 Underofficerer af Dronningens Livregiment, som i længere Tid frivilligen havde deeltaget i hans Øvelser i Bajonettens Anvendelse mod Rytteren. Irminger kalder det selv for „den besværligste Dag, han har oplevet;" thi indhyllet i en svær gammeldags Jernrustning, som han altid pleiede at bære ved disse Øvelser for at sikkre sig mod Bajonetstødene, han saa ofte havde baaret Mærker af, udholdt han alene en Mængde efter hinanden følgende Tvekampe, saavel med Palladsk som med Landse imod Bajonetten, hvorved man ingenlunde skaanede hinanden.

Ved denne Fremstilling opnaaede Irminger tilfulde hvad han ønskede: den viste Infanteristens Modstandskraft i sit rette Lys, og uagtet Cavalleriofficererne ikke vare synderligt tilfredse med Udfaldet, kunde de dog ikke nægte, at Irminger som Rytter havde gjort sin Skyldighed. Kongen isærdeleshed yttrede sin Tilfredshed i de naadigste Udtryk og befalede, at han om Efteraaret skulde komme til Kjøbenhavn, forat denne saa nyttige Øvelse kunde blive indført ved hele Infanteriet.

I Anledning af nogle Uordener, som vare forefaldne i Altona i de første Dage af August 1827, hvor Folket iblandt Andet havde ødelagt Politimesterens Huus, blev Oberst v. Leschly beordret derhen med et Detachement af 200 Mand Infanteri og 2 Eskadroner Dragoner til Ordenens Opretholdelse, ved hvilken Leilighed Irminger ledsagede Obersten som Adjutant. Der forefaldt imidlertid intet Mærkeligt, og den 6te September vendte han med sin Chef tilbage til Glückstadt, ligesom ogsaa den største Deel af Militairet forlod Altona.

I Slutningen af September indtraf Irminger i Kjøbenhavn, forrettede under Manøvretiden Adjutanttjeneste hos Generalerne v. d. Schulenburg og v. Bülow, og kom derpaa, ifølge Hs. Majestæt Kongens Befaling, snart i Arbeide med det ham overdragne Hverv.

Da det imidlertid var Irminger meget om at gjøre, at den Vaabenøvelse, han ansaae for nyttig, forinden dens Indførelse blev behørig drøftet og prøvet, fordi endnu Mange havde Tvivl eller Fordom imod sammes Hensigtsmæssighed, havde han allerunderdanigst foreslaaet Hs. Majestæt Kongen den Fremgangsmaade, at han først maatte underviise endeel Underofficerer og Mandskab i Brugen af Bajonetten mod Cavalleri, og at dernæst et Antal Cavalleristter blev commanderet til at fægte mod samme, forat man saaledes kunde faae Overbeviisning om Sagens practiske Anvendelighed. Dette skete da ogsaa, og slutteligen nød Irminger den Ære, den 8de December 1827 i det store Ridehuus, i en Mængde Tvekampe og under et talrigt militairt Publicums levende Bifaldsyttringer, at præsentere Hs. Majestæt Resultatet af disse Øvelser, hvilket i enhver Henseende i saa høi Grad vandt Hoistsammes Bifald, at Irminger derefter erholdt Befaling at sammentræde med Gymnastikdirecteur Nachtegall forat udarbeide nye Bestemmelser for Bajonettens Anvendelse, saavel imod Cavalleri som Infanteri. I disse reglementariske Bestemmelser blev ogsaa optaget de Forandringer i Bajonettens Brug mod Infanteri, som Irminger allerede i Aaret 1821 havde foreslaaet. Tillige underviiste han henved 50 Underofficerer i den nye Methode, hvilke i Mai Maaned bleve præsenterede for Hs. Majestæt Kongen, efterat ogsaa Reglementet var indleveret.

Under Udarbeidelsen af Reglementet havde endeel Officerer af Kjøbenhavns Garnisons samtlige Regimenter og Corps yttret det Ønske for Irminger, at blive underviist af ham i Brugen af Bajonetten. Dette Andragende opfyldte ham med sand Glæde, fordi en slig Interesse for Sagen lovede gode Resultater for Fremtiden. Man arbeidede rask og ufortrødent i omtrent 7 Uger, og ved Slutningen af disse Øvelser modtog Irminger til Foræring af sine Kammerater en smuk Kaarde med en lille Indskrift, hvilken han opbevarer som en kjær Erindring fra hiin Tid.

Den 25de Mai 1828 modtog Irminger af Hs. Majestæt Kong Frederik den Sjettes egen Haand Danebrogsordenens Ridderkors.

Den 11te October 1828 havde han den Sorg at miste sin elskede Fader, i en Alder af ni og halvfjerdsindstyve Aar og syv Maaneder. Den ædle Gubbe bevarede lige til det sidste Øieblik en Sjælskraft og Hengivenhed, der aldrig vil udslettes af Sønnens Minde.

Under 1ste August 1829 udnævntes Irminger til Danebrogsmand.

I Februar 1830 fik han Ordre til at oversætte Reglementet for Bajonetfægtningen i det tydske Sprog, til Brug for Tropperne i Hertugdømmerne.

Den 15de Juni 1830 erholdt Irminger allerhøist Tilladelse til at foretage en Udenlandsreise, nærmest til Preussen, Hannover, Hessen og Sachsen, forat lære disse Magters militaire Indretninger at kjende, og navnligen forat bivaane en preussisk Troppesamling ved Coblenz. Under Irmingers Ophold i Rhinprovindserne indtraf netop Julirevolutionen i Paris og Revolutionen i Belgien, hvilke Tildragelser ogsaa i flere af de tydske Stater foranledigede nogle mere eller mindre betydelige Uroligheder. Navnligt var det interessant for ham, paa Reisen gjennem Hessen og Sachsen i September og October Maaned, at være Dienvidne til flere temmelig alvorlige Uordner og Oprørsscener og disses nærmeste Følger.

Efter denne i enhver Henseende interessante Reise havde Irminger Befaling at begive sig til Kjøbenhavn, hvor han modtog Ordre til at indtræde i en Commission,

som under Forsæde af Oberstlieutenant Grev Holck-Winterfeld af Garden tilheft skulde udarbeide et Reglement til Brugen af Landsen og Sabelen for Cavalleriet. Dette Arbeide var fuldendt i Mai 1831, og da til samme Tid det Holsteen-Lauenburgske Forbundscontingent skulde mobiliseres, for under Commando af Irmingers Regimentschef, Generalmajor v. Leschly, at marchere til Luxemburg, blev han af Hs. Majestæt Kongen beordret til at ledsage Generalen som første Adjutant.

Til alle yngre Militaires hjertelige Bedrøvelse kom Contingentet ikke til at marchere, hvorimod et Corps af 5 Bataillоner og 4 Eskadroner, i Begyndelsen af September 1831, beordredes til, under Commando af Generalmajor v. Leschly, at danne en Cordon i det Lauenburgske forat beskytte Landet imod Choleraens Indtrængen. Ved dette Corps ansattes Irminger som Stabschef hos Generalen, der tog sit Hovedqvarteer i Ratzeburg. Henimod Slutningen af October, efterat Choleraen alligevel var udbrudt i Hamburg, opgav man Holsteen, og en større Cordon, bestaaende af 9 Bataillоner og 8 Eskadroner, formeredes bag Eideren og Canalen, hvorved Generalmajor v. Leschly commanderede den 2den Brigade. I December s. A. ophævedes ogsaa denne Choleracordon.

I Juli 1832 tildeeltes Irminger Capitainscharakteer, dog uden Anciennetet, ved en meget smigrende Befaling fra Hs. Majestæt Kongen.

Den 9de November 1833 avancerede han efter sin Tour til Stabscapitain.

Allerede flere Gange havde Irminger ved forefaldende Leiligheder gjort sig Umage forat deeltage i et Feltog med fremmede Armeer, fordi han derved haabede at gjøre sig endmere skikket til Fædrelandets Tjeneste; men hans Bestræbelser havde altid været forgjæves. Med Begjærlighed greb han derfor den sig tilbydende Leilighed, da de Franske i Foraaret 1834 vilde foretage en Expedition mod Constantineh, til at ansøge om Tilladelse til at deeltage i dette Tog; men uagtet Hs. Majestæt Kongen i meget naadige Udtryk bifaldt hans Attraa, blev Irmingers Haab dog atter skuffet, da den franske Regjering pludselig contramanderede Expeditionen.

I Juni 1835, under Troppesamlingen ved Rendsborg, forrettede Irminger som sædvanligt Stabschefs Tjeneste hos den alderstegne Generalmajor v. Leschly, for hvem han var bleven saa godt som uundværlig. Ved denne Leilighed modtog han af Hs. Majestæt Kongen den høist behagelige Befaling at ledsage Hertug Carl og Prinds Frederik af Holsteen-Glücksburg paa en Reise til en preussisk Troppesamling af omtrent 44,000 Mand i Schlesien, samt til en endnu større russisk-preussisk Troppesamling paa 60,000 Mand ved Kalisch i Polen. Fra denne Reise vendte Irminger tilbage til Fædrelandet i Slutningen af October s. A. Det behagede Hs. Majestæt Kongen, i Anledning af Irmingers indsendte Rapporter, at tilkjendegive ham sin særdeles Tilfredshed.

Da Statholderen i Hertugdømmerne, Landgrev Carl af Hessen, i Begyndelsen af Aaret 1836 yttrede det Ønske, at Irminger skulde ledsage hans Dattersøn, Prinds Wilhelm af Holsteen-Glücksburg, der var ansat som Ritmester i østerrigsk Tjeneste, paa hans Reise til Wien og derfra til Bøhmen, blev dette ogsaa bevilget af Hs. Majestæt Kongen. Som Følge heraf reiste Irminger, i de første Dage af Mai, med Prindsen fra Gottorf til Wien og dernæst til hans Garnison Pardubitz, hvorfra han i de første Dage af Juli atter indtraf til Hjemmet. Ifølge allerhøieste Befaling maatte han strax begive sig til Kjøbenhavn, da Hs. Majestæt til Beviis paa sin allerhøieste Tilfredshed udnævnte ham til Kammerjunker.

Den 22de November 1837 ægtede Irminger Frøken Agnete Marie Kaalund, eneste Datter efter afdøde Oberst v. Kaalund.

I Juni Maaned 1838 ledsagede han Generalmajor v. Leschly som Adjutant

paa en Inspectionsreise, da Denne under den commanderende General, Landgreve Friedrich af Hessens Sygdom var bleven beordret til at afholde Revue over samtlige Infanteriregimenter og Jægercorpser under Hertugdømmernes Generalcommando.

I Juni 1839 deeltog Irminger i Troppesamlingen ved Rendsborg, hvor han atter forrettede Adjutanttjeneste hos Generalmajor v. Leschly, der ved denne Leilighed fungerede som commanderende General i Hertugdømmerne.

I Foraaret 1839 havde Geheimeconferenceraad Grev Schimmelmann til Wandsbeck anmodet Irminger om at indtræde i en Commission til Bestemmelsen af Fabrikationspriserne for Kronborg-Geværfabrik. Bemældte Commission var anordnet for endelig at komme til en fast Overeenskomst om denne Gjenstand og skulde bestaae af 4 Medlemmer, hvoraf de to bleve at udnævne af det kongl. Generalcommissariats Collegium, og de to Andre paa Fabrikens Vegne af Grev Schimmelmann. Efterat Irminger havde faaet kongelig Tilladelse til at overtage dette Hverv for Fabriken, reiste han i Juli Maaned til Kjøbenhavn, og efter flere Ugers Forhandling blev den attraaede Convention afsluttet til begge Parters Tilfredshed.

Under dette Ophold nød Irminger den Ære for sidste Gang at tale med Hs. Majestæt Kong Frederik den Sjette, hvis naadige Velvillie er ham evig uforglemmelig.

Den 8de December 1839 blev han som en Følge af et Avancement i Regimentet udnævnt til Chef for Jægercompagniet, en Post, som længe havde været Formaalet for hans Bestræbelser.

Den 13de Januar 1840 udnævnte Hs. Majestæt Kong Christian den Ottende Irminger til sin tjenstgjørende Adjutant, og under 3die Februar s. A. beordredes han til at indtræde som Medlem i den Militaircommission, der havde det Hverv, under Hs. kongl. Høihed Kronprindsens Forsæde, at udarbeide et Forslag til Armeens Reorganisation.

Som en Følge af denne forandrede Bestemmelse forlod Irminger i Februar Maaned det Regiment og de Forhold, som ved næsten 25 Aars Tjeneste vare bleven ham saa kjære; han skiltes fra Foresatte og Kammerater, med hvilke han i saa mange Aar havde deelt Besværligheder og Glæder, og hvis Tillid og Venskab udgjorde en Deel af hans Livs Lykke. Meget smerteligt var det ogsaa for ham at forlade Regimentets Underofficeerclasse, der udmærkede sig ved særegen Dygtighed og saagodt som Alle havde ham at takke for deres militaire Uddannelse.

Den 4de Mai 1841 fik Irminger allerhøieste Befaling til at indtræde i en Commission for at udarbeide et nyt Exerceer-Reglement for Linieinfanteriet, hvilket Arbeide blev fuldendt i Mai 1842.

I Efteraaret 1842 beordrede Hs. Majestæt Kongen ham i en Commission til at udarbeide et Tjenestereglement for Armeen.

I Februar 1843 indtraadte Irminger ifølge allerhøieste Befaling i en Commission, som skulde indgive Forslag til forandrede Exerceerforskrifter for Jægercorpsene, hvilket Arbeide tilendebragtes i Mai s. A.

Fra den 22de September til den 8de October 1843 bivaanede han ifølge Hs. Majestæts Befaling Troppesamlingen af det 10de tydske Forbundsarmeecorps ved Lüneburg.

I November 1843 blev han allerhøist beordret til at indtræde i en Commission for at udarbeide en Instruction til Underviisningen i Felttjeneste, som blev indleveret i Juli 1844.

Den 27de Juli 1846 udnævntes Irminger til Major.

I Januar 1848 døde hans høie Velynder Christian den Ottende, og det længe forberedte Oprør i Hertugdømmerne kom til Udbrud. Skjøndt Irminger var bekjendt

som en af de dygtigste og meest begavede Officerer i Armeen, hvor man just ingen Overflødighed havde i saa Henseende, afgik han dog først den 7de Juni s. A. til Hæren, fra sin Stilling som midlertidig Commandeur for Generalcommandostaben paa Sjælland. Ved Ankomsten modtog han Commandoen over 12te Liniebataillon, der i Slagene ved Bau, Slesvig, Nybel og Dyppel allerede havde havt god Leilighed til at bringe den af deres nye Chef inventerede Bajonetfægtning*) i Anvendelse.

Krigen var imidlertid saagodtsom forbi for dette Aar, skjøndt Vaabenstilstanden først afsluttedes et Par Maaneder senere, som bekjendt i Malmø, den 26de August.

Den 7de December s. A. udnævntes Irminger til Oberstlieutenant, og den 5te Februar 1849 udtraadte han af Staben og overgik som virkelig Oberstlieutenant til det lette Infanteri.

Efterat Oberstlieutenant du Plat, Commandeuren for 2den Forstærkningsbataillon, var bleven saaret, i April s. A., overtog Irminger hans Post. Med denne Bataillon deeltog han i Forsvaret af Fredericia og commanderede navnligt Udfaldet den 30te Juni, hvorom det hedder saaledes i „Slaget ved Fredericia“:

„Forat vanskeliggjøre Forbindelsen mellem Fæstningen og Fyen havde Beleirings„corpset allerede i Begyndelsen af Juni Maaned opført 3 Strandbatterier, samt monteret „disse med svært Skyts, hvilket foranledigede flere levende Artillerikampe og Forpost„fægtninger; og om og disse Batterier endnu ikke i Løbet af hele Juni Maaned for„maaede ganske at hindre hine Forbindelser, saa vanskeliggjorde de dog denne stedse „mere og mere og truede med tilsidst at standse denne aldeles. Især var dette Tilfældet, „da Fjenden ved Anlægget af et Batteri nærved Kysten Nord for Fæstningen fuldkommen „formaaede at bestryge Fæstningens østlige Landingsbro; og forat demolere dette Batteri „endnu forinden dets Montering, besluttedes et Udfald den 30te Juni.

„De dertil commanderede 6 Compagnier Infanteri, et Commando Ingenieurtrop„per og et Detachement Cavalleri, Alt under Befaling af Oberstlieutenant Irminger, „opnaaede i Løbet af halvanden Time, imellem Kl. 3 og 5 om Eftermiddagen, fuld„kommen denne Hensigt, idet Batteriet blev aldeles sløifet, og en Mængde Faskiner deels „brændte, deels medtagne, endnu forinden 4 fjendtlige Batailloner, der ilede til Forstærk„ning, naaede Kamppladsen. De Danskes Tab beløb sig til 19 Saarede; deriblandt „2 Officerer, hvoraf den Ene, Ingenieurlieutenant Holm, var dødelig saaret.“

Under selve Fredericiaslaget, efter Generalmajor Rye var faldet, stilledes dennes Brigade (5te) under Commando af Oberstlieutenant Irminger, som, i Forbindelse med Avantgarden, med Kraft forfulgte den slagne Fjende.

Efter Vaabenstilstandens Indtrædelse overtog Irminger Commandoen over 4de Forstærkningsbataillon, der garnisonerede i Kjøbenhavn.

Under 25de Mai 1850 udnævntes Irminger til Oberst og designeredes til at føre en af Brigaderne efter disses Reorganisation. Midt i Juni tildeeltes ham 6te Brigade, som var bleven formeret i Jylland.

I det blodige Slag ved Idsted dannedes Centrum af Obersterne Irmingers og Thestrups Brigader fra General Moltkes Division og Oberst Ræders, som var detacheret

*) Følgende Anekdot, som i sin Tid var meget i Folkemunde, tillade vi os her at meddele: Under Friederich Wilhelms Besøg her havde den danske Bajonetfægtning tiltalt ham særdeles, og to preussiske Officerer sendtes i den Anledning til Kjøbenhavn forat lade sig indvie i dens Mysterier. De kom, saae — og strøge sig haanligt om Skjæget med den Bemærkning: „Ja, ganz hübsch, aber unpractisch!“ — Det vilde være snurrigt, om de samme Herrer havde faaet Leilighed til Omvendelse.

herhen fra General Schleppegrell. Da en frygtelig Flankeild ved Gammellund bragte de Danske til at vige, sprang Irminger af Hesten og opmuntrede de Tilbagetrængte ved Ord og Exempel. Det hjalp; Fægtningen blev staaende.

Senere hen paa samme Hædersdag — da General de Mezas Koldblodighed havde oprettet Uheldet ved Øvre-Stolk, og Centrum efter hans Ønske angreb samtidigt med ham — var det den kjække Oberst Irminger, som med 4 Batailloner fornemmeligt bidrog til at sprænge det fjendtlige Centrum, hvorved Dagen afgjordes. — Vi tillade os som tidligere at laane følgende Skildring af Angrebet fra Forfatteren til „Episoder fra Slaget ved Idsted":

„De — nemlig ovennævnte 4 Batailloner — stormede afsted ved Middagstid, „Garden, 4de Forstærkningsbataillon og to Compagnier af 1ste Reservejægercorps i de „forreste Rækker. Veien førte gjennem Moser, hvor Fjendens Kardætskild gjorde lyst „iblandt dem; derpaa over den flade Hede imod et Batteri, opkastet lige vest for Hoved„veien, et Par hundrede Skridt fra Idsted Kro og fra Skovkanten, og besat med Ka„noner. Kolonnerne sluttede saa tæt sammen som det var muligt og brusede fremad, „Nogle syngende, Andre med et Hurra, som syntes ingen Ende at faae. Kardætskud „fore ud imod dem i en saadan Nærhed, at Kuglerne først bagved Kolonnerne splittede „sig ad. Den ene Afdeling gav i Sandhed den anden Intet efter i Kjækhed; men det „var især Synet af de høie Garderkarle med Bjørneskindshuerne paa, som forfærdede „Fjenden og gjorde det stærkeste Indtryk paa Enhver, som var Vidne til dette stolte „Stormløb. Holstenerne kunde ikke modstaae, endskjøndt de enkeltviis holdt Stand næsten „lige til det Øieblik, da de blanke Vaaben løftedes imod dem. Da flyede de og efterlode „tre Kanoner i Batteriet, som faldt i de Danskes Hænder. Hurtigt kastede General „Willisen Dragoner imod vore Kolonner; Dragonerne sprængte frem til det Hegn, der „sluttede sig til Batteriet, over det kunde de ikke sætte. De svingede langs med Hegnet „ud paa Landeveien, stadig beskudte af de Danske, der havde formeret Halvkredse, for „at modtage dem. Der faldt mangen Mand; paa Flugten styrtede de Tilbageblevne „ind i Rækkerne af deres egne Fodfolk, der stod i Hovedpasset mellem Langsø og Arn„holtsø, og udbredte stor Skræk og Forvirring, ikke mindre end et holsteensk Batteri, der „jog tilbage fra Valpladsen."

Den 6te October 1850 modtog Irminger Commandeurkorset af Danebroge. Desuden er han Ridder af St. Annæ Ordenens 2den Classe, Stanislausordenen og den preussiske røde Ørns Orden, hvilken sidste han imidlertid har aflagt siden Krigens Udbrud.

Johan Christian Mathias v. Trepka.

Oberst Johan Christian Mathias Trepka er født i Kjøbenhavn, den 28de Decbr. 1809. Han var ældste Søn af nuværende Generallieutenant Trepka, dengang Major i Generalstaben og Adjutant hos Hs. Majestæt Kongen, og Mathiane Trepka, født Bugge. I sit niende Aar optoges han i det kongelige Landkadetacademi; fem Aar senere, nemlig den 21de Decbr. 1823, fik han Anciennetet som Secondlieutenant i Armeen, men traadte først i activ Tjeneste den 1ste Januar 1826, ved det daværende „sjællandske Jægercorps."

Den practiske Dygtighed, Trepka her erhvervede sig, kunde han, efter egen Tilstaaelse, deels takke sin kundskabsrige Chef, Oberst Wildenradt, for, og deels den fortræffelige Aand og Kappelyst, som stedse har besjælet Officererne af ovennævnte Corps.

I September 1829 erholdt den unge Officeer allerhøieste Tilladelse til at ledsage sin Fader til Frankfurt, hvor Denne var ansat som kongelig dansk Militairbefuldmægtiget ved Forbundsdagen. Sit længere Ophold derstedes benyttede Lieutenant Trepka fornemmeligt til at udvide sine Sprogkundskaber og gjøre sig bekjendt med flere tydske Armeers Organisation og Forbundets Befæstnings- og Forsvarsvæsen.

I Mai næstpaafølgende Aar vendte han tilbage til sin Garnison og ansattes som Elev ved den militaire Høiskole. Tre Aar senere forfremmedes han til Premierlieutenant (den 13de Novbr. 1833) og afgik fra Høiskolen forat ansættes som Adjoint ved Generalstaben.

I September 1837 modtog Trepka allerhøist Tilladelse, forbunden med et Reisestipendium, til at begive sig til Paris, hvor han bivaanede Forelæsningerne for den franske Generalstabsskole og deeltog i dennes topographiske Opmaalinger og andre techniske Arbeider og Øvelser. Saavel ved Ankomsten, som under Opholdet i Paris vistes ham stedse den største Forekommenhed, især deleshed af den franske Generallieutenant Pellet, der kom den unge Mand imøde med faderlig Velvillie.

Efter en kort Udflugt til det sydlige Schweitz vendte Trepka, i Efteraaret 1839, tilbage til Fædrelandet. Hans indhøstede Kundskaber bleve snart afbenyttede, idet han i de to paafølgende Somre deeltog i de af Generalqvarteermesterstaben anordnede topographiske Opmaalinger i Omegnen af Rendsborg.

Kort efter Hjemkomsten var Trepka bleven udnævnt til Capitain og Divisionsqvarteermester i Generalstaben (d. 1ste Decbr. 1839). Faa Dage senere afsendtes han som Coureer med Sørgebudskabet om Kong Frederik den Sjettes Død og Christian

den Ottendes Tronbestigelse til den daværende Kronprinds, som opholdt sig i Fredericia, hvorfra Trepka paany afgik med et lignende Hverv til Forbundsdagen i Frankfurt og nogle andre tydske Hoffer.

I Aaret 1841 i April Maaned afsendtes han, tilligemed Oberst Rømeling af Generalstaben, til Hannover forat deeltage i en af vedkommende Regjeringer besluttet Revision af den forhen overeenskomne Slutningsakt over Organisationen af det 10de tydske Armeecorps. Efter disse Forhandlingers Tilendebringelse vendte Trepka atter tilbage til Kjøbenhavn.

Samme Aar, d. 2den Juni, indtraadte Capitain Trepka i Ægteskab med Frøken Ida Falbe, en Datter af Kammerherre Falbe, og aflagde med hende et Besøg hos sine Forældre i Frankfurt.

Ved den i Efteraaret 1843 ved Lüneburg stedfindende Leirøvelse m. m. af det concentrerede 10de tydske Armeecorps, fungerede Trepka som Generalstabsofficeer ved den 2den Armeedivisions 1ste eller holsteen-lauenborgske Brigades Stab.

I Sommeren 1845 aflagde han atter tilligemed sin Hustru et Besøg i Frankfurt. Sidstnævntes svagelige Helbred var det Eneste, som gjorde Skaar i Trepkas huuslige Lykke, og endelig fristede han, fire Aar derefter, den tunge Skjæbne at see hende bortkaldt fra sig og tre Børn, medens hun befandt sig paa en af Lægerne anordnet Reise til Vestindien.

Dette uerstattelige Tab greb vel fra den Tid af kjendelig dybt ind i Trepkas hele Livsforhold; men det skjæbnesvangre Tidspunkt, hvori han befandt sig, og Tanken om, at han hvert Øieblik kunde blive kaldt til Kampen for Fædrelandets retfærdige Sag, gav ham Kraft til seierrig at bekæmpe sin dybe Kummer.

Han var imidlertid udtraadt af Generalstaben og under 31te August 1846 bleven udnævnt til Major ved 13de Liniebataillon, som garnisonerede i Fredericia, med hvilken Bataillon han ved Krigens Begyndelse 1848 rykkede ud og deeltog i Fægtningen ved Bau og Flensborg og Slaget ved Slesvig, fornemmelig i Avantgardens blodige Kamp ved Bustorf, hvor han blev let streifet af en Flintekugle i Skulderen. Efterat Bataillonens kjække Commandeur, nuværende Oberst Krabbe, var bleven saaret og efterladt i Lazarethet i Friederichsberg, overtog Major Trepka Commandoen og førte den med et Mod og en Dygtighed, der stillede ham i første Række blandt Armeens yngre Befalingsmænd.

Trepka bivaanede ligeledes Slagene ved Nybel og Dyppel, den 28de Mai og 5te Juni. Hans Deeltagelse i det Sidste omtaler et Øienvidne, Forfatteren til „en ung Soldats Erindringer", paa følgende Maade:

— — „Det var en Fornøielse at see 13de Bataillon *) den Dag; hvilken Forskjel „fra dens Forhold ved Slesvig, hvor man ikke begaaer nogen Uret ved at kalde den „feig! Dens nye Chef Trepka holdt tilhest nærved Kjæden; hans Exempel opmuntrede „Folkene — en modig Chef kan i Felten udrette utrolige Ting.

„Under denne staaende Kamp kommer vor Bataillons uforfærdede Adjutant „hentil vort Compagni og opfordrer vor Capitain til at avancere. En saadan Op„fordring skulde Capitainen ikke høre to Gange, og han førte sine Skytter frem omtrent „6 à 800 Skridt; men da vor høire Fløi ikke kunde rykke samtidig frem med vor, „men tvertimod trængtes haardt af de preussiske Colonner, og da det Terrain, hvori „vi vare komne, ikke frembød nogen Dækning, men tvertimod udsatte os for Fjendens

---

*) 12te og 13de Liniebataillon og 3die Jægercorps udgjorde 3die Brigade og commanderedes den 5te Juni af Oberst Rye (see dennes Biographi, Side 8.)

„Flankeild, maatte vi gaae tilbage med uforrettet Sag. Trepka var ved denne Frem„rykning steget af Hesten og gik selv tilfods i Spidsen for sine Skytter.“ — —

Den 17de Juli s. A. udnævntes Trepka til Oberstlieutenant, og den 13de September benaadedes han med Ridderkorset af Danebroge.

Under Felttoget 1849 forblev 13de Bataillon henliggende paa Als til stor Sorg for sin unge og fyrige Commandeur.

Den 25de Mai 1850 tillagdes Trepka Oberstcharakteer.

Blandt de mange dyre Offre, Seiren ved Idsted kostede Fædrelandet, var ogsaa „den gjæve Oberst Trepka.“ Schleppegrell, Læssøe og han nævnedes fremmest blandt de danske Krigere, som med deres Hjerteblod havde hævdet Danmarks Rettigheder. Det var ved hiint — vi vide, takket være Overgeneralens priisværdige Forsigtighed, ikke enten vi skulle kalde det Flankeangreb eller Overfald ved eller i Øvre-Stolk, at han blev truffet i Brystet af en Flintekugle, der øieblikkeligen gjorde en Ende paa hans Liv.

Oberst Trepka nød den Lykke at være i høi Grad elsket og agtet af sine samtlige Undergivne, som hængte ved ham med ubegrændset Tillid; thi ved enhver Leilighed havde han lagt for Dagen, at naar Faren var allerstørst, var hans Kolblodighed og Aandsnærværelse det ikke mindre. Vi staae derfor i den Formening, at den bjærve, unge Chef endnu længe vil leve i 13de Bataillons Erindring.

Iblandt Oberst Trepkas efterladte Papirer har man stødt paa flere større Manuskripter, der, saavidt vides, ikke have været overgivne Offentligheden, og som vidne om, at han, langtfra at være forbleven uberørt af Datidens Stemninger og Tilstande, tvertimod med Varme og Interesse havde helliget dem en alvorlig Granskning og var kommet til en klar og selvstændig Anskuelse af deres Værd og Betydning.

Nogle af ham tidligere udarbeidede og tillige fremlagte Memoirer over reen militaire Gjenstande, navnligt betræffende en Reform af Generalstabens Organisation, skulle have været underkastede en til den Ende nedsat Commissions Prøvelse; men om og hvorvidt noget Resultat deraf er paafulgt, har man ikke bragt i Erfaring. — Efter Forlydende skulle disse Udarbeidelser en Tidlang have paadraget ham høie Foresattes Ugunst; men udenat ville gaae i Rette hermed, maa man dog indrømme, at Armeen i ham unægteligt har tabt en af sine meest begavede og dygtigste Officerer, og at hans hæderfulde Død har gjort hans Navn fortjent til at leve i Danmarks Historie.

Carl Ludvig Heinrich v. Flindt.

Den kjække danske Cavallerigeneral, Carl Ludvig Heinrich Flindt, er født i Ottensen ved Altona, den 28de Mai 1792. Hans Forældre vare Heinrich August v. Flindt, Oberst og Inspecteur over det kongelige danske Cavalleri, og Charlotte Amalie Flindt, født Baronesse de Knuth.

I Aaret 1805 blev han ansat som Fricorporal ved Husarerne og freqventerede i tre Aar det danske Militairinstitut, hvorfra han, i December 1808, dimitteredes som Cornet i Husarregimentet, med Officeersanciennitet af 1ste Marts s. A., og ansattes ved det holsteenske Husardetachement, som paa den Tid stod ved Kiel og Neustadt.

I Mai Maaned næste Aar deeltog Detachementet, der henhørte til General Ewalds Troppecorps, tilligemed en hollandsk Armeeafdeling under General Gratien, i Forfølgelsen af det Schillske Corps og Stralsunds Bestormelse. Flindts udviste Kjækhed ved denne Leilighed skaffede ham under 2den Juni s. A. Secondlieutenants Distinctionerne. I August deeltog Detachementet, under General Ewalds Commando, i en Expedition til Weseren, forat forhindre Hertugen af Braunschweig-Oels fra at indskibe sig med sit slagne Corps. Ved Troppernes Tilbagekomst benaadedes den unge Officeer med Ridderkorset af Danebroge.

I 1810 forsattes Flindt til Prinds Ferdinands Dragoner, som cantonnerede paa Sjælland. Den 28de Januar 1813 avancerede han til Premierlieutenant og i August s. A. forsattes han efter Ansøgning til Tjeneste ved det holsteenske Husardetachement, som cantonnerede i Omegnen af Wandsbeck.

Med dette i enhver Henseende udmærkede og høiagtede Corps deeltog Flindt nu i Felttoget 1813, hvor det var tildeelt en fransk Brigade under General Romè. Navnligt udmærkede Corpset sig ved Gadebusch og Türow, hvor Premierlieutenant Flindt førte Bagtroppen og bestod flere hæftige Angreb. Til Belønning for hans ved denne Leilighed udviste Forhold benaadedes Flindt med Danebrogsmændenes Hæderstegn.

Natten imellem 6te og 7de December s. A., just som Flindt befandt sig paa Veien fra Oldesløhe til Rendsborg, for efter Ordre at overtage Commandoen over det nyoprettede „sjællandske Husarcorps", blev han opsnappet og taget tilfange ved Neümünster af en Trop Kosakker, henhørende til Tettenborns Corps, som over Trittau havde omgaaet det danske Armeecorps' høire Fløi og kastet sig paa dets directe Communication med Rendsborg. I Løbet af Februar 1814 udløstes Flindt fra sit Fangenskab i Svensk-Pommern og vendte tilbage til Prinds Ferdinands Dragonregiment, som stod paa Fyen.

Det var imidlertid umuligt for Flindts rastløse Aand at holde sig i Rolighed, naar der var Leilighed til et virksomt og daadrigt Liv. Han ansøgte om Forsættelse til det slesvigske Rytterregiment, hvilket ogsaa blev ham bevilget. I April Maaned s. A. afgik han til bemældte Regiment, som udgjorde en Deel af de danske Hjælpetropper, der under Commando af General Kardorff marcherede til Rhinen og sluttede sig til Kronprindsen af Sverigs Armeecorps. Under General Schulenburg deeltog to Eskadroner, hvoraf Flindt stod ved den ene, i Fæstningen Julichs Blokering. Efter Freden til Paris vendte Auxiliaircorpset tilbage til Danmark, og Flindt afgik atter til Prinds Ferdinands Dragonregiment.

I August Maaned s. A. blev Flindt forsat til det holsteenske Husardetachement, der under Hertugdømmets Occupation af Russerne først cantonnerede i og ved Nortorf, senere Nord for Eideren, i Nærheden af Rendsborg, og dernæst, efterat de russiske Tropper i Begyndelsen af Aaret 1815 havde forladt Hertugdømmet, i sine Standqvarterer Ottensen og Bedel.

I Løbet af samme Aars Sommer rykkede et dansk Auxiliaircorps under Prinds Friederich af Hessens Commando mod den hollandske Grændse. Det holsteenske Husardetachement, der hørte til Corpsets Avantgarde, forlod i Juli Maaned sine Standqvarterer og cantonnerede nogen Tid i Egnen ved Meppen. I September marcherede Corpset tilbage, og Detachementet indtog atter sine gamle Qvarterer.

Ved den i Foraaret 1816 stedfindende Armeereduction blev det holsteenske Husardetachement opløst og Flindt forsat til en af Husareskadronerne i Sjælland, indtil han et Par Maaneder efter forflyttedes til Prinds Ferdinands lette Dragoner, der henhørte til Occupationsarmeen og stod i det nordlige Frankrig under Hertugen af Wellingtons Overcommando. Først i Foraaret 1817 afgik Flindt til Regimentet, som dengang cantonnerede i Egnen mellem Fæstningerne Lille og Douai. I Mellemrummet havde han forrettet Adjutanttjeneste hos sin Fader, der, som ovenfor bemærket, var Inspecteur over Cavalleriet.

I Efteraaret 1818 forlode samtlige allierede Tropper Frankrig, og i Januar næste Aar ankom Prinds Ferdinands lette Dragoner til Aarhuus, som var bestemt til deres fremtidige Garnison.

I Aaret 1820 indtraadte Flindt i Ægteskab med Anna Sophie Caroline Flindt, en Datter af Generallieutenant Flindt.

Fra 1818 til 1833 var Flindt ansat som Forstander for Regimentets Exerceerskole. I Aaret 1827 erholdt han allerhøieste Ordre til at omarbeide den da gjældende, men forældede Instruction for Cavalleri-Exerceerskolerne. Efterat Arbeidet var gjennemgaaet og prøvet af en dertil nedsat Commission, traadte i 1829 den nye Instruction i Kraft.

I Aaret 1833 blev Flindt Chef for Regimentets 1ste Eskadron; den 27de Januar 1834 udnævntes han til Major og den 1ste Juli 1842 til Oberstlieutenant og Commandeur for det paa Sjælland garnisonerede 4de Dragonregiment. I September 1843 bivaanede han, ifølge allerhøieste Befaling, Cavallerimanovrerne, Troppesamlingerne og de store Manøvrer ved Lüneburg. I August 1844 forsattes Flindt til det 2det Dragonregiment, der garnisonerede i Holsteen, som dets Commandeur, og i 1847 benaadedes han med Commandeurkorset af Danebroge.

Ved Oprørets Udbrud i Marts 1848 blev Flindt med Fleertallet af Regimentets Officerer fængslede af den saakaldte provisoriske Regjering, fordi de vægrede sig ved at udstede en Revers paa ikke at ville tjene i Krigen mod Hertugdømmerne, under hvilket Fangenskab de bleve behandlede liig Forbrydere. Efter i toogtyve Uger at

have hensiddet i Rendsburg, Altona og Segeberg (Nogle i Ploen), frigaves de den 5te September, paa hvilken Dag Fangerne udvexledes.

Den 24de Mai s. A. blev Flindt Oberst

Ved Felttogets Begyndelse i 1849 udnævntes Flindt til Commandeur for 2den Cavalleribrigade, og ved det Nyeske Corps' Indmarche i Slesvig, i Begyndelsen af April, førte han Corpsets midterste Colonne, som over Hjarup og Maugstrup rykkede frem til Øster-Lygum, hvor der indløb Ordre til Tilbagetog. Den 23de April holdt begge Cavalleribrigader, under Affairen ved Eistrup og Kolding, ved Hasle Kirke. Den 4de Mai overtog Flindt Commandoen over det i Positionen ved Alminde staaende Nyeske Corps' Avantgarde; den 7de s. M. blev Corpset angrebet af en tre Gange overlegen fjendtlig Styrke, bestaaende af preussiske og baierske Tropper under General Prittwitz's Commando. Paa Tilbagetoget over Veile og Horsens til Skanderborg var Befalingen over Arrieregarden afvexlende betroet til Oberst Flindt, og i sidstnævnte Stilling commanderede han den østre Colonne, hvis Opgave var at besætte og forsvare Terrainafsnittet mellem Skanderborg- og Stilling Sø. I Positionen Nord for Aarhuus, bag Skjælaaen (Liisbergaa) commanderede Flindt en avanceret Post. Den 31te Mai deeltog han i den hæderlige Cavallerifægtning mod 11te preussiske Husarregiment paa Aarhuus-Mark, og den 1ste Juli overtog han Commandoen over den Deel af det Nyeske Corps (2 Bataillоner, 12 Eskadroner og eet 6 Pd. Batteri), som forblev i Jylland, efterat Generalen fra Helgenæs med de øvrige Tropper havde indskibet sig til Fyen, hvilken Commando han beholdt til Troppernes Afmarche til Standqvartererne efter Vaabenstilstandens Afslutning.

I Juli s. A. erholdt Flindt Generalmajors Charakteer og i Efteraaret Inspectionen over Cavalleriet. Den 1ste Januar 1850 udnævntes han til virkelig Generalmajor.

Noget før Felttogets Begyndelse 1850 blev Flindt udnævnt til Høistcommanderende over den active Armees Cavalleri, samt til Commandeur for dens Reservecavalleri og det til samme attacherede 12 Pd. Granatbatteri. Efter det for de danske Vaaben saa hæderlige Slag ved Idsted, hvor Cavalleriet paa Grund af Terrainet imidlertid kun fandt liden Anvendelse, benaadedes han med den keiserlig russiske St. Annæ Ordens Decoration af 2den Classe med den keiserlige Krone, samt med den kongelig norske St. Olafs Ordens Commandeurkors.

Christian Laurits v. Walther.

Christian Laurits Walther er født den 5te Juli 1794 i Steenmagle ved Sorøe, i hvilket Sogn hans Fader, Emanuel Walther, var Præst; Moderen var Anna Christiane Walther, født Halboe.

Den 1ste Januar 1809 blev han ansat som Fricorporal; efter tilendebragt Officeersexamen udnævntes han til Secondlieutenant ved daværende Prinds Christian Frederiks Regiment, med Anciennetet af 30te December 1811; Premierlieutenant blev han den 6te December 1820 og Capitain den 1ste August 1830.

Den 30te April 1837 indtraadte Walther i Ægteskab med Frøken Maria Deborah Witter. Den 10de Juni 1841 udnævntes han til Ridder af Danebroge.

Ved Armeeorganisationen i 1842 ansattes Walther ved 6te Bataillon, hvor han stod som Capitain, da det slesvigholsteenske Oprør kom til Udbrud i Marts 1848. I April Maaned s. A. afgik Bataillonen til Als, hvor han kortefter overtog Commandoen af samme, da den daværende Bataillonschef, nu afdøde Oberst Hagemann, udnævntes til Brigadecommandeur. Den 24de Mai udnævntes Walther til Major og deeltog med Bataillonen i Affairen den 28de s. M. i Sundeved. Under 1ste Juni forsattes han som Commandeur til nuværende 1ste lette Infanteribataillon, som han anførte paa den for danske Vaaben saa hæderlige 5te Juni. Kortefter blev Bataillonen underlagt General Bülow, der afgik med en Brigade fra Als til Jylland og det sydlige Slesvig (see dennes Biographi). Efter Vaabenstilstandens Afslutning forlagdes Bataillonen til Kjøbenhavn, hvor den indtraf i November Maaned.

Efterat Bataillonen her var bleven sat paa Feltfod, afgik den atter med sin Commandeur til Als i December s. A. hvor den forblev, indtil Felttoget næste Aar aabnedes. Den 3die April deeltog Walther i Affairen ved Adsbøll ved Gravensteen (see de Mezas Biographi Pag. 22), hvorpaa Armeecorpset atter trak sig tilbage til Als. Her forblev Bataillonen til sidst i Juni, da endeel af Als Besætning overskibedes for at deeltage i Udfaldet fra Fredericia.

Med Hensyn til Oberstlieutenant*) Walthers Deeltagelse i hiint Slag, hvor 1ste Bataillon udgjorde Têten af Avantgarden under de Mezas Commando, anføre vi den officielle Rapport, der lyder saaledes:

— — „Imidlertid" — medens 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps stormede de fiendtlige Løbegrave og Forskandsninger — „havde den 1ste lette Bataillon

*) Hertil var han bleven udnævnt den 17de Juni.

„banet sig Vei tilhøire af de fjendtlige Værker og var uopholdeligen trængt frem indtil „6 à 800 Alen hiinsides disse. Ved denne sin hurtige Avancering var Bataillonen „kommet i en isoleret og meget udsat Stilling, da større og større fjendtlige Afdelinger „rykkede frem, og 4 Kanoner aabnede deres Ild mod Bataillonen. Desuagtet gav „Bataillonscommandeuren, erkjendende Vigtigheden af at holde sin fremskudte Stilling, „indtil det var lykkedes 5te Brigade at vinde Terrain paa høire Fløi, Befaling til ei „at vige for den fjendtlige Overmagt, og med uforlignelig Tapperhed bestod Bataillonen „i henimod en Time den heftigste Kamp, under hvilken den blev beskudt saavel i Fronten „som fra høire og venstre Fløi. Tabet var stort, næsten Halvdelen af Bataillonens „Officerer vare faldne eller saarede; men soutineret ved Espingolernes velrettede Ild, „holdtes Stillingen, og efterat det paa høire Fløi detacherede 1ste Compagni af 1ste „Forstærkningsjægercorps var kommet til Understøttelse, vandt Bataillonen endog flere „hundrede Alens Terrain, forinden 5te Brigade trængte frem paa høire Fløi, og Bat„teriet Wegener, under Fjendens Ild rykkende ind i Bataillonens Tirailleurkjæde, ved „Granatskud tvang Fjenden til Retraite.“ — —

Tiltrods for den haarde Dyst, Bataillonen med sin uforfærdede Chef saaledes havde havt at bestaae, nævnes den tillige blandt dem, der toge virksom Deel i Forfølgelsen, efterat Slaget var afgjort.

Efter Vaabenstilstandens Afslutning forlagdes 1ste Bataillon atter til Kjøbenhavn, hvor den ankom d. 9de September.

Under samme Datum benaadedes Walther af Kong Frederik den Syvende med Danebrogsmændenes Hæderstegn.

Sidst i Mai 1850 afgik han atter med Bataillonen til Hæren.

Med Hensyn til 1ste Bataillons Deeltagelse i Slaget ved Idsted kunne vi, paa Grund af Hovedrapportens Tilbageholdelse, intet Officielt meddele. Vi indskrænke os derfor til at bemærke, at Bataillonen paa hiin blodige Dag hævdede sit gamle Ry for forvoven Tapperhed, og at Chefen atter her lagde den Besindighed og koldblodige Rolighed for Dagen, hvorved han har gjort sig fortjent til at kaldes en værdig Anfører for saa kjække Soldater.

Samtidig med de andre Officerer, som Keiseren af Rusland fandt sig foranlediget til at hædre med sine Naadesbeviser, modtog Oberstlieutenant Walther St. Annæ Ordenen af 3die Classe.

Jacob Scavenius v. Fibiger.

(Meddeelt af tvende af hans Vaabenfæller.)

Jacob Scavenius Fibiger, Søn af Sagfører Gotfred Fibiger og Christiane Fibiger, født Lindam, en Datterdatter af den bekjendte Commandeur Grib — er født den 23de Januar 1793 paa Gaarden Snoghøi, som blev skjænket Commandeur Grib for hans Deeltagelse i Søkampene under Tordenskjold, navnlig ved Dynekilen, Strømstad og Gothenborg.

Sin tidligste Underviisning nød Fibiger i Faderens Huus og sendtes først, efter i 1806 at have staaet Confirmation i Erritsøe Kirke, til Kjøbenhavn, hvor han samme Aar indtraadte som Cadet i det daværende Artilleriinstitut. Herfra dimitteredes han i Aaret 1811 som Nr. 1 af sin Classe med Secondlieutenants Anciennitet fra 1ste September 1809.

Den 1ste April 1815 udnævntes han til Premierlieutenant; den 2den December 1827 til Capitain; benaadedes i 1828 med Ridderkorset af Danebroge og i 1840 med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. I Aaret 1842 blev han virkelig Major, efter Aaret forud at være tillagt Anciennitet som saadan, og ansattes som Chef for Laboratorieetaten. Fra Laboratoriet afgik han i 1843 som Constructeur og Chef for det materielle Bureau ved Artilleribrigadens Stab, og blev i 1844 Oberstlieutenant og Chef for Brigadestaben, hvilken Stilling han endnu beklæder og kun midlertidigt har forladt i de tvende sidste Krigsaar, som Høistbefalende over det i Felten staaende Artilleri. Han udnævntes i 1848 til Oberst, benaadedes forrige Aar med Commandeurkorset af Danebroge og iaar med den svenske Sværdordens Commandeurkors.

Samme Aar han forlod Cadetinstitutet, begyndte Fibiger sin lange, saa hæderlige og saa frugtbringende Virksomhed som Lærer, en Virksomhed, hvorfor han er og vil blive i kjært Minde hos saa mange Generationer af Armeens Officerer.

I sine tidligste Læreraar docerede han Artilleri- og Vaabenlære paa Landcadetacademiet og Fricorporalskolen, samt, som kongelig ansat Lærer, Mathematik paa Artillericadetinstitutet. Samtidigt hermed arbeidede han imidlertid med rastløs Iver paa sin egen Udbannelse. Foruden at beskjæftige sig med sit egentlige Fagstudium, gjennemgik han saaledes i Aarene 1814 og 1815 Ingenieurskolen og absolverede den for Ingenieurerne foreskrevne Examen, og det skjøndt Krigen voldte ham en følelig Afbrydelse idet han fra Vinteren 1814 til Foraaret 1815 var udcommanderet med Batteriet Hummel. Fra Sommeren 1818 til Foraaret 1820 gjorde han en Reise gjennem Tydskland, Italien, Schweitz og Frankrig, og blev efter Hjemkomsten ansat som Lærer i Mathe

matik, Artilleri- og Vaabenlære ved Landcadetacademiet og Lærer i Artilleri ved Artillericadetinstitutet. Dette sidste Lærerembede beklædte han til Artillericadetinstitutet hævedes, og overtog derpaa efter den kongelige militaire Hoiskoles Oprettelse ved denne Docentposten i Artilleri, som han beklædte fra 1832 til 1842. I dette Tidsrum foretog han sin anden Udenlandsreise, nemlig til Petersborg og Moscau, for at gjøre sig bekjendt med det russiske Artilleri i Almindelighed og de i disse Stæder værende, høist mærkelige Samlinger og Underviisningsanstalter i Særdeleshed, og derved udvide sit allerede paa den første Reise erhvervede Kjendskab til de fremmede Artilleriers indre Væsen og Organisationer.

Den saa at sige uafbrudte Krigstilstand, hvori Danmark fra 1803 til 1814 som Følge af Bevægelserne i Europa befandt sig, havde tilfølge, at den militaire Applications-Underviisning her, som i saa mange andre Stater, ikke naaede og ei heller kunde naae en til dens Hjælpevidenskabers Fremskridt svarende Udvikling. Det havde vel allerede vundet fuld Anerkjendelse, at Grundlaget for den artilleristiske, som i Almindelighed for enhver technisk Underviisning, burde være et mathematisk-naturvidenskabeligt, og Fibiger havde allerede paa Artillericadetinstitutet givet Applications-Underviisningen et væsenligt Opsving; men først da Anerkjendelsen af Naturvidenskabernes og Analysens Vigtighed som Basis for den techniske Underviisning ved Oprettelsen af den polytechniske Læreanstalt og den militaire Høiskole hertillands havde faaet Liv og Skikkelse, først da var det, at Fibiger fandt Leilighed til at foredrage sit Fag i den Udstrækning, han havde tilegnet sig det, og gjøre Artilleriunderviisningen paa Høiskolen til et paa den høiere Analyse og rationelle Mekanik baseret, planmæssigt sammensat Hele. — Betænker man nu, at han, forinden han har kunnet begynde ret for Alvor at arbeide i sit egentlige Fagstudium, først ved egen Flid har maattet erhverve sig den nødvendige Basis for dette, at han ved Siden heraf har været optaget af Forretninger som Officeer og Lærer, vil man kunne fatte, hvilken rastløs Arbeidsomhed og varm Følelse for sit Kald, der har været nødvendig for at samle den Kundskabsmasse, hans Virksomhed som Lærer og de af ham udgivne Skrifter give Beviser paa. I disse Skrifter, nemlig de for Høiskolen udarbeidede Ledetraade ved Underviisningen i Artilleri og den i 1842 udkomne Balistik, som danner 1ste Deel af et større Værk over Artilleriet i dets Heelhed, har Forfatteren, foruden flere originale Afhandlinger, nedlagt en værdifuld Samling af det Bedste, hvad der indtil de seneste Aar i videnskabelig Henseende er præsteret for Vaabenet. — Den Critik, med hvilken Materialet er samlet, og den eensartede Form, under hvilken de forskjellige Forfatteres Systemer ere givne, bevirke, at Læseren i Oberst Fibigers Bøger finder et Udbytte, han ellers kun ved et møïsommeligt Studium af mangfoldige fremmede Værker vilde kunne forskaffe sig; og for disse Bøger tilkommer Oberst Fibiger Æren af paa dansk Grund at have omplantet en høist vigtig technisk Viden, der tidligere i vor Literatur manglede al Repræsentation.

Det var imidlertid ikke blot Eleverne paa Cadetinstitutet eller Høiskolen, der nøde Godt af Fibigers rige Kundskabsfylde, ogsaa de tjenstgjørende Vaabenfæller deelagtiggjorde han i Udbyttet af sine Studier ved til forskjellige Tider for dem at holde Forelæsninger over Mathematik og Artilleri.

Ved Siden af den alt omtalte literaire Virksomhed fortjener endnu væsenligt at fremhæves Oberst Fibigers virksomme Deeltagelse i Udgivelsen af de danske militaire Tidsskrifter: Magazin for militair Videnskabelighed; Nyt Magazin for militair Videnskabelighed og Militairt Repertorium, der gjemme ikke faa værdifulde Afhandlinger af ham, hvoraf flere findes optagne i fremmede Skrifter.

Foruden som Lærer og Forfatter at gjøre sit Kundskabsfond frugtbringende,

har Oberst Fibiger tillige af en anden Vei, til ikke mindre Gavn for Staten og Vaabenet og til uvisnelig Hæder for sig selv, bragt Resultatet af mange Aars Arbeide og Studium paa en mere concret Maade for Dagen, saaledes at det kan sees og fattes af Enhver — vi sigte her til hans Virksomhed som Constructeur.

Omendskjøndt der i de sidste Decennier af det forrige Aarhundrede var virket endeel for det danske Artillerimateriel af Scheel og Mechlenburg; omendskjøndt den Første, nøie bekjendt med det i Frankrig i 1765 indførte gribconvalske System — det første fuldstændigt gjennemførte, som kan paavises, og som af Scheel critisk er behandlet i et paa Fransk skrevet Værk, der selv i Frankrig staaer som et classisk Arbeide — havde søgt saavidt muligt at realisere Gribconvals Ideer her, saa havde dog Manglen paa pecuniaire Midler gjort, at intet egenligt System var blevet indført, men kun Dieblikkets Trang i de forskjellige Perioder tilfredsstillet. Ved Fredens Afslutning i 1814 var derfor vel et ikke ubetydeligt Materiel tilstede, men det havde ved det lange Brug lidt betydeligt: Feltartilleriet ved i en Række af Aar ikke at kunne være bragt under Tag i Cantonnementerne, og det svære Artilleri ved Anvendelsen paa de talrige Batterier, som fra 1807 til 1814 dækkede vore Kyster. At saaledes en Reorganisation af det hele Materiel var fornøden, anerkjendtes, og alt medens afdøde Generalmajor v. Beck var Chef for Artilleriet, var man betænkt paa at forberede Sagen, hvis Fremgang i høieste Grad maatte interessere en saa grundig Artillerist som Fibiger, der tilbunds havde studeret det gribconvalske System og det ligesaa fuldstændigt gjennemførte, men i constructiv Henseende langt smukkere, nye franske System, som i 1825 afløste det ældre, og som, hvad Feltmateriellet angaaer, væsenligt er baseret paa de fortrinlige engelske Constructioner. Da derfor Fibiger begyndte sin skabende Virksomhed, er det unægteligt, at der for ham var en riig Mark at arbeide paa; Dieblikket var ham gunstigt, og han har i Sandhed benyttet det.

Det Første, der trængte til Reform, var selve Skytset, og navnlig Granatskytset. I 1822 forelagde da Fibiger i Forening med sin Ven, nuværende Oberst Kepper — som for en stor Deel, og især for Feltartilleriet, har medvirket til det nye Materiels Tilblivelse — Artilleri- og Constructionscommissionen de første Tegninger til nye lette Kugle- og Granatkanoner (disse sidste for at erstatte de ældre korte Haubitzer), med hvilke derpaa de forberedende Prøver foretoges. I de følgende Aar henvendtes Opmærksomheden, foruden paa Forandringer i Constructionerne, tillige paa Ønskeligheden af ogsaa at vælge et andet Materiale til Skytsfabricationen, end det tidligere til Feltskytset og Landmorterer udelukkende, og til de svære Landpiecer deelvis anvendte, kostbare Kanonmetal, nemlig Støbejernet, en Sag, paa hvis Vigtighed alt meget tidligere Forskjellige havde henpeget. I sikker og begrundet Overbeviisning om Støbejernets Fortrinlighed som almindeligt Skytsmateriale, gav nu Fibiger sig til at arbeide hen til dets fuldstændige Indførelse, og forelagde i 1831 Tegninger til et heelt Sæt Prøvepiecer, som støbtes, og hvormed de Prøver ere foretagne, som begrundede Indførelsen af vort nuværende Skytssystem. Dette System, som heelt igjennem er af svensk Støbejern, kan med Hensyn til Form, Materiale og Forarbeidning, der stedse foregaaer under den strengeste Control, stilles ved Siden af en hvilkensomhelst europæisk Magts, og naar man seer hen til enkelte Dele af det, f. Ex. den lette 84 Pds. Granatkanon, kunne vi endog rose os af at være gaaet forrest paa Forbedringernes Vei. Det er ikke usædvanligt iblandt Lægfolk at træffe en vis Beklagelse over, at de ældre smukke og blanke Metalkanoner efterhaande forsvinde og remplaceres ved de af ydre Udseende saa tarvelige, sorte Jernkanoner. Med Hensyn til saadan Beklagelse — som kunde synes at have en Støtte deri, at det til Dato kun er i de tre nordiske Riger, man har anvendt Jernet til alt

Slags Skyts — vil det maaskee ikke være overflødigt at bemærke, at den i de tre sidste Aar førte Krig, i Forbindelse med 16 Aars Anvendelse ved Fredsøvelserne og de mangfoldige Forsøg, tilstrækkeligt beviser, at Jernfeltskyts ikke staaer tilbage for Metalfeltskyts, samt at det er en gammel Erfaring, at Metallet som Materiale for svært Skyts er meget upaalideligt, hvorimod Jernets Fortrinlighed til sligt Skyts fremgaaer af dets stadige Anvendelse til Skibskanoner, og siden 1801 ogsaa hos os til svære Landpiecer. Endelig er der ved Sammenligningen mellem Metal- og Jernskytset endnu et Moment, som vel er værdt at tage i Betragtning, og som ligeledes taler til Fordeel for Jernet, nemlig Priisbilligheden. Alt efter Piecernes Størrelse er Forholdet mellem Prisen paa Metal- og den af Jernskytset som 10 til 1, eller som 8 til 1. Gjøres nu et ganske omtrentligt Overslag over hvad der siden det nye Skytssystems Indførelse er sparet derved, at man har valgt Jern istedetfor Metal, og man ved Overslaget kun bruger det sidste, det for Jernet mindst gunstige, af de anførte Forhold, kommer man til en Besparelse af 1 til $1^1/_2$ Million Rigsdaler, et Resultat, som for stor Deel skyldes Fibigers Virksomhed.

Til det nye Skytssystem construeredes nu ogsaa i Aarenes Løb af ham selv, eller under hans og Oberst Keppers Ledelse, et nyt System af Affutager, aldeles forskjellige fra de ældre, og nærmest baserede paa de nyere engelske og franske Constructioner. Ved Voiturerne og de utallige til Artilleriet hørende Accessorier indførtes lignende Reformer, og som Resultat af alle disse Anstrengelser — der fandt kraftig Understøttelse hos Regjeringen og Bistand hos Corpset — er fremgaaet et Artillerimateriel, der, hvad dets enkelte Deles Brugbarhed og det Heles systematiske Sammensætning angaaer, ikke overtræffes af noget andet Lands Materiel. — Til ethvert Stykke, fra det Betydeligste til det Allerringeste, blev udfærdiget exacte geometriske Arbeidstegninger; Instructioner for Controllen ved Forarbeidelsen, og for Modtagelsen af de færdige Stykker forfattedes — kort, der forsømtes Intet, for at bringe det danske Artilleri derhen, hvor det franske ved Gribeauvals og hans Efterfølgeres Omsorg og Indsigt var bragt.

Skjøndt Oberst Fibiger til alt Dette vel har benyttet de ældre Officerers Erfaringer og ladet Meget udføre ved yngre, af ham selv uddannede Kræfter — er han dog hovedsagelig den, hvorfra det er udgaaet. Han har arbeidet til dette Maal i de forskjellige Stillinger, han har beklædt ved Artilleriet, saaledes i en Række af Aar som Secretair i Artilleri- og Constructionscommissionen, som Medlem af de vigtigste til det nye Systems Indførelse hørende Prøvecommissioner, som Constructeur og Chef for det materielle Bureau under Brigadestaben, og som Stabschef, da han modtog Overledelsen af alt Herhenhørende. Som Stabschef har han ogsaa gjort Meget for at befordre Sandsen for det videnskabelige Element, og ladet foretage Forsøg og indrettet Apparater, som i Forhold til de Midler, hvorover vort lille Artilleri disponerer, geraader det til Ære.

Om Oberst Fibigers Fortjeneste af Artilleriets Materiel kan der saaledes vistnok kun være een Mening, og enhver Sagkyndig, som for en tyve til tredive Aar siden har seet det danske Artilleri paa Amager Fælled og mindes hvad han da saae, fristes sikkerlig ved Betragtningen af vore nuværende Batterier, bevægelige som faste, til at spørge: hvorledes mon vi nu ligeoverfor Fjenden vilde have taget os ud, naar der ikke med kraftig Haand var grebet ind?

Vi kunne nu i Omtalen af Oberst Fibigers virksomme Liv antage at have naaet det for Danmark saa mærkelige Aar 1848. Activ Deel i dette og i Begyndelsen af det næste Aars Felttog tog han ikke; men han havde paa sin administrative Post

som Brigadens Stabschef Leilighed til at virke fremmende paa de i den Tid forefaldne mangfoldige og pludselige Udrustninger, ligesom han ogsaa i den Periode sørgede for Udgivelsen af en Række til det nye Materiel svarende Reglementer og Regulativer, hvorpaa der i flere Aar under hans Ledelse havde været arbeidet. Desuden beærede Hans Majestæt Kongen ham med en anden ikke mindre vigtig Virksomhed, nemlig som kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsdagsforsamling. I denne optraadte han vel ikke som glimrende Taler, men hans Foredrag i Værnepligtssagen bærer Præget af Mandens sædvanlige Virkemaade: uden Bram og Støi med Sindighed at gaae tilbunds i Sagen.

I Mai 1849 ankom han til Armeen og overtog Commandoen over Artilleriet med den hele denne Post paahvilende vigtige og vidtløftige Administration af de active Afdelingers Bevæbning og Forsyning med Materiel og Ammunition. — Da de ligeoverfor Striib anlagde Strandbatterier den 3die Juni begyndte Kampen, ledede han selv i flere Timer Ilden fra vor Side, og i Slaget den 6te Juli ved Fredericia var han i sin Egenskab som Høistbefalende over Artilleriet, naar ikke hans Nærværelse paa andre Punkter var nødvendig, i den commanderende Generals Nærhed. Da den fjendtlige Beleiringspark var erobret, forestod han det betydelige Materiels Indbringelse til Fæstningen og greb i saa Henseende kraftige og fremmende Foranstaltninger. Leilighed til nogen eclatant og afgjørende Anvendelse af en større, samlet Artilleriemasse frembød Fredericia-Slaget ikke: Fægtningens afgjørende Momenter foregik inden Dagen ret var brudt frem, og vort Infanteries, som Fjenden benævnede den, „deciderede" Angrebsmaade levnede ikke heller Tid dertil. Artilleriets Deelagtighed i Kampens Udfald indskrænker sig saaledes i Hovedsagen til den Assistance, Brigadebatterierne hvert for sig ydede de Afdelinger, de vare attacherede, i disses separate Foretagender.

Iaar, hvor saavel Artilleriets, som de andre Vaabens Styrke er forøget, er følgelig det med den specielle Commando af Artilleriet og med Armeens Bevæbningsadministration følgende Arbeide for Oberst Fibiger væsenligt tiltaget; han har imidlertid udfyldt sin Plads paa en saadan Maade, at Armeen maa skjænke ham sin fulde Paaskjønnelse. — I Slaget ved Idsted, hvor det lykkedes Artilleriet at lægge en større Vægt i Skaalen end ved Fredericia, brugte Obersten den Reserve af Artilleriet, hvorved han selv fører den umiddelbare Commando, paa en med de nyere Principer for Artilleriets Brug overeensstemmende Maade: da Fjenden haardnakket holdt sin sidste Stilling, lod han en større Artillerimasse gaae frem, hvis Ild, væsenligt rettet mod det Fjendens Centrum dækkende Artilleri, frembragte Vaklen og forberedede saaledes Angrebscolonnens heldige Fremgang. Efter Idsted-Slaget har Obersten, ved Organisationen af forskjellige til Forsvar af Armeens faste Stilling og dens detacherede befæstede Positioner bestemte Artilleriafdelinger, udviklet en forøget Virksomhed.

I flygtige Træk og uden, med Hensyn til Fortiden, at have nogetsomhelst Actstykke til Afbenyttelse, have vi søgt at fremstille Oberst Fibigers daadrige Løbebane, og især fremhævet hans Virksomhed som Lærer, som Constructeur og som Commanderende ligeoverfor Fjenden. Som Lærer kjender han i Artilleriet fra Oberstlieutenanterne til de yngste Capitainer sine gamle Elever; som Constructeur har han været Hovedorganet ved det nye Materiels Tilblivelse, og som Commanderende har han ført Vaabenet til Seier i de tvende alvorligste og hæderligste Kampe, den danske Armee har bestaaet

i Aarene 1849 og 1850. Tænker man sig nu hertil den elskeligste Personlighed, human skjøndt nøiegaaende i Tjenesten, blid og venlig i det private Liv, vil den Læser, som ikke kjender Oberst Fibiger, kunne forstaae, at hans Vaabenfæller ere stolte af at tælle ham i deres Corps; forstaae, at de for ham nære den meest ubegrændsede Agtelse og inderligste Hengivenhed.

Jens Bergendahl v. Schepelern.

Jens Bergendahl Schepelern blev født i Fredericia den 28de September 1801. Hans Fader, der stammede fra en gammel adelig Familie i Westphalen, var Officeer i Infanteriet og en Sonnesøn af Generalmajor Schepelern, der, efterat have taget Tjeneste i Danmark under Frederik den Fjerde, døde som Commandant paa Bornholm; hans Moder var en Præstedatter fra Norge og en Pleiedatter af Provst Bergendahl i Fredericia. Schepelern havde tre ældre og tre yngre Sødskende. Blandt de første er hans ældste Broder, den fra Begyndelsen af Felttoget 1848 bekjendte Major (senere Oberst og Brigadecommandeur) Schepelern, som blev haardt saaret i Slaget ved Slesvig og derfor ikke kunde deeltage i Felttoget 1849.

Næppe eet Aar gammel fulgte Schepelern med sine Forældre til Thisted, hvor Faderen havde faaet en anden militair Ansættelse. De derpaa følgende Krigsaar gjorde Opholdet meget ustadigt, og efterat Sønnen i Aarene 1807 og 8 havde ledsaget Faderen paa dennes Commandotourer ved Vesterhavet og Nordstranden, tilbragte han de tre følgende Aar hos en Præstefamilie paa Landet, med hvis Børn han deeltog i den primaire Underviisning.

I Aaret 1812 blev Schepelern sendt til en Farbroder i Kjøbenhavn, der skaffede ham en Plads paa Landcadetacademiet, hvis daværende sex Læreafdelinger han gjennemgik i fem Aar. Efterat have været Page ved det kongelige Hof i eet Aar, erholdt han den 1ste Januar 1819 Officeers Anciennitet og i Januar 1820 Ansættelse som Secondlieutenant i det daværende Holsteenske Infanteri-Regiment, der garnisonerede i Rendsborg.

Som Lieutenant tilbragte han tolv Aar i Holsteen, under hvilket Ophold han, foruden sine militaire Sysler, især lagde sig efter Sprog og Æsthetik, hvorhos han udgav sin „Dänische Grammatik für Deutsche. Schleswig 1831." Efterat være udnævnt til Premierlieutenant den 18de November 1829, commanderede han Livcompagniet af det Holsteenske Infanteri-Regiment paa dets Marsch til og fra Hamborg i Aaret 1830. — I Foraaret 1833 forlod Schepelern Rendsborg for at tage Tjeneste ved det i Kjøbenhavn paa ny organiserede Landcadetacademi, hvor han erholdt Ansættelse som Skoleofficeer og Lærer i Fortification. — I Slutningen af 1835 opgav han denne Post og lod sig sætte à la suite paa to Aar, for at udvide sine Kundskaber i adskillige techniske Fag, hvorhos han udgav to Hefter af sit „Skandinavische Bibliothek. Kopenhagen und Leipzig 1837;" — og en Række af sin „Militair Tidende for Danmark og Hertugdømmerne. Kjøbenhavn 1837." — Da den erholdte Permission var udløben, lod han sig paa et Aar ansætte til Tjeneste ved det daværende Jydske Jægercorps i Citadellet Frederikshavn, hvornæst han i Slutningen af 1838 ved Bytte blev forsat til det daværende 3die Jydske Infanteri-Regiment og reiste til Aalborg.

Under sit Ophold i Jylland deeltog han i Mai 1839 med en Comitee fra Byerne Aalborg, Ribe og Løgstør i Undersøgelsen af Aarsagerne til Gjennembrudene paa Landtungen mellem Vesterhavet og Liimfjorden, i hvilken Anledning han udarbeidede en Beretning med tilhørende Plan. Paa Anmodning af Stiftsøvrigheden over Aalborg Stift om at overtage Ledelsen af en ny Kirkes Opførelse paa Skagen, fuldførte han dette Hverv i Løbet af Aarene 1839, 40 og 41.

Efterat være udnævnt til Capitain i Infanteriet den 10de Februar 1840, blev han ved Armeens Reorganisation i Aaret 1842 ansat som Capitain af 1ste Classe i den 11te Linieinfanteri-Bataillon, ved hvilken Afdeling han bivaanede Troppesamlingen ved Hedenstedt 1844, hvorhos han, foruden forskjellige andre Arbeider, i Aaret 1847 ledede Ombygningen af Aalborg Compagnihuus, der netop var fuldført, da Urolighederne i Hertugdømmerne bød den 11te Linie-Bataillon at rykke i Felten. Schepelern fulgte i Foraaret 1848 Bataillonen, hvorved han commanderede det 4de Compagni, der deeltog i Affairen ved Bau og Flensborg den 9de April, Slaget ved Slesvig den 23de April, Affairen i det Sundevedske den 28de Mai og Slaget ved Dyppel den 5te Juni, foruden nogle mindre Fægtninger, hvorhos han under Troppernes Ophold i Byen Slesvig forrettede Commandanttjeneste i Flensborg. — Efterat Schepelern i Slutningen af Juli 1848 af den høistcommanderende General over det nørrejydske Corps var overdragen Commandoen over det 1ste Reservejægercorps, blev han i Anledning af hans Deeltagelse i det første Felttog under 13de September s. A. hædret med Danebrogsordenens Ridderkors.

Under Vaabenstilstanden 1848 tilbragte han een Maaned i Jylland og Resten af Aaret ved Corpset i Citadellet Frederikshavn. — Den 18de December s. A. meddeeltes Schepelern Majors Charakteer og ansattes kort derefter til Tjeneste ved den 4de Linieinfanteri-Bataillon paa Als, hvorhen han begav sig i Midten af Januar 1849. — Ved det andet Felttogs Begyndelse i April s. A. forrettede Schepelern Tjeneste som Forpostcommandeur i det Sundevedske og deeltog som saadan i Fægtningen ved Ulderup den 6te April og i Affairen ved Alssund den 13de April. — I Slutningen af April Maaned s. A. overtog han Commandoen over det 1ste Forstærknings-Jægercorps, med hvilket han deeltog i Forposttjenesten paa Als og, efterat Corpset i Juni Maaned var kommet til Fyen, bidrog til Seieren den 6te Juli 1849 i Slaget ved Fredericia, hvor det 1ste Forstærknings-Jægercorps udgjorde en Deel af Avantgarden. —

Under den derpaa indtraadte Vaabenstilstand 1849 garnisonerede han med Corpset i Kjøbenhavn, hvor han for sin Deeltagelse i det 2det Felttog under 9de September s. A. blev benaadet med Danebrogsmændenes Hæderstegn. —

Ved Begyndelsen af Felttoget 1850 cantonnerede Schepelern med det 1ste Forstærknings-Jægercorps i Fyen, indtil han i Midten af Juli Maaned med Corpset gik fra Assens til Apenrade for i Flensborg at støde til den active Armees 2den Division. — Under Armeens videre Fremrykning i Hertugdømmet Slesvig deeltog han den 25de Juli s. A. i Slaget ved Idsted, hvor det 1ste Forstærknings-Jægercorps angreb Idsted By og efter flere Timers Kamp i Forbindelse med Avantgarden forfulgte Fjenden og rykkede frem til Danevirke.

Som man seer af foregaaende biographiske Skizze, er det ikke blot som Militair, men ogsaa som Skribent, at Schepelern har erhvervet sig et agtet Navn. Af hans Frembringelser i sidstnævnte Retning tillade vi os her at meddele „Allarmeringen i

Flensborg den 24de April 1848", som neppe vil være uden Interesse for vore Læsere:

„Opholdet i Slesvig forlængedes og Forholdene gjorde en stærkere Besætning i Flensborg fornøden. Capitain Schepelern overdroges et combineret Commando paa circa firehundrede Mand, der den 15te April afløste det i Flensborg efterladte Compagni og satte sig i Forbindelse med den i Flensborgfjord stationerede Escadre. Commandantskabet, understøttet af Magistraten og Borgerskabet, haandhævede Ro og Orden i den til Oplagssted for Armeecorpsets Forsyning og til Støttepunkt for en eventuel Retraite velbeliggende By. — Spioner og Breve havde den 20de om Aftenen ladet Commandanten formode Armeecorpsets nært forestaaende Sammenstød med de til Rendsborgs Undsætning sig daglig forøgende tydske Rigstropper. — Som en Følge heraf foretoges den 21de om Morgenen, efter Conference med Escadrechefen, Pladscommandantskabet, Intendanturen og Lazarethbestyrelsen, de fornødne Skridt til Evacuering af samtlige i Flensborg etablerede Lazarether, Depoter og andre Armee-Administrationen vedkommende Localer, saa at Commandantskabet og Escadren, den 22de om Eftermiddagen, vare forberedte paa mødende Tilfælde, hvorom den høistcommanderende General, paa hvis Befaling en Escadron beordredes fra Flensborg til Treya, Dagen iforveien var underrettet. De Danskes Hovedqvarteer forblev paa Gottorp Slot, indtil Nødvendigheden paabød Forandring heri. — En Generalrecognoscering, som den 23de ved Daggry blev foretagen af de i Rendsborg commanderende Generaler, ledede til de danske Forposters Indbragning og dernæst til Slaget ved Slesvig, hvis Begyndelse meldtes Commandanten Kl. $10^1/_2$ Formiddag af Posterne paa Krigsskibene i Flensborgfjord og Ordannantserne paa Chausseen til Slesvig. — Strax derpaa forstærkedes Vagterne i Flensborg, og Hovedvagten forlagdes fra Havnen til den slesvigske Port, hvorfra et Cavalleriepiquet fremsendtes til Helligbæk Kro. — Ved Solens Nedgang meldtes af Piquettet Slagets Udfald og om Natten optoges samtlige Saarede til foreløbig Behandling i de for dem evacuerede Lazarether, hvornæst de den paafølgende Morgen, da Armeecorpsets Tilbagetog var anmeldt, sendtes til Als. Armeetrainet og Bagagevognene, hvoraf en stor Deel ligeledes kom til Flensborg om Natten, henvistes til Bau, for derfteds at støde til Armeeafdelingerne, hvilke den 24de om Formiddagen nærmede sig Flensborg, hvor den høistcommanderende General indtraf om Eftermiddagen Kl. 3, og de sidste Afdelinger, paa den ved Oversee efterladte Arrieregarde nær, Kl. 4.

Armeecorpsets overordentlige Anstrængelse i de to sidste Døgn gjorde det ønskeligt at forskaffe de udmattede Tropper nogen Vederqvægelse under Defileringen gjennem Flensborg, hvorom Magistraten af Commandantskabet iforveien var underrettet. — Opholdt ved Traincolonner, kunde Afdelingerne imidlertid ikke ankomme samtidig, hvilket havde nogle Uregelmæssigheder tilfølge, som ikke vare at forebygge, og de Førstforpleiede benyttede det forlængede Ophold til at søge den saalænge savnede Hvile. Imidlertid havde Arrieregarden den 24de om Morgenen ved Oversee maattet udholde et hæftigt Angreb af de fra Slesvig fremrykkende Rigstropper. — Nogle fra denne Affaire forsprængte Dragoner, hvis iilsomme Flugt forgjæves søgtes standset ved Porten, foranledigede om Eftermiddagen Kl. 5 en pludselig Allarmering blandt de førstankomne sig hvilende Afdelinger, som opvækkede af Søvnen ved overdrevne Skildringer om Fjendens Nærhed i fortumlet Tilstand ilede ud af Byen for at naae Afdelingernes Samlingssted Bau. — Commandanten, der af temmelig paalidelig Kilde var underrettet om, at Rigstroppernes Indrykning i Flensborg først var paatænkt den næste Dags Morgen Kl. mellem 7 og 8, hvilket han i en saa viid Kreds som muligt havde bekjendtgjort, meldte det Urimelige i det udspredte Rygte, og de sidstankomne Afdelinger toge ogsaa strax Position sønden og vesten for Byen, medens en Reserve opstillede sig norden for

samme. — Da Allarmeringen var dæmpet, forlode de forreste Afdelinger Kl. 8½ Aften Flensborg og begave sig til Bau, hvorpaa Reserven henimod Kl. 10 ligeledes trak sig tilbage og marscherede til Crusau, for derfra den paafølgende Morgen under Armeecorpsets videre Retraite til Als at danne Arrieregarden. — Commandanten var den sidste der, forlod Flensborg den 24de om Aftenen sildigt. — Krigsskibene, som om Aftenen havde fjernet sig fra Havnen, forlode Flensborgfjord den 25de om Formiddagen, efterat have beskudt den gjennem Flensborg defilerende fjendtlige Avantgarde, der Kl. mellem 8 og 9 marcherede Nord paa." —

Det Jægercorps, Schepelern commanderer, udmærkede sig i Slaget ved Fredericia og bevarede sin Hæder i Slaget ved Idsted, hvilke sidste imidlertid kostede det mange Offre; — dog —

„Ei Tidens Strom den Mindekrands forgjætter,
Som skjønsom Æt om Heltens Jæse fletter."

Friedrich Carl v. Coch.

Iblandt de indfødte Slesvigere, der ved det slesvig-holsteenske Oprørs Udbrud i Aaret 1848 forbleve deres Eed og Konge tro, hører ogsaa Oberstlieutenant Friedrich Carl Coch. Han er født den 25de Mai 1796 i Eckernførde, hvor hans Fader, Gerhard Coch, var Lieutenant og 2den Officeer ved Christians Pleiehuus. Moderen var Anna Elisabeth, født Kaß. I Eckernførde tilbragde han saaledes sine første Drengeaar; men da Faderen ved Krigens Udbrud 1807 blev udnævnt til Capitain ved en af de nyoprettede annecterede Batailloner, hvis District laa i det Sundevedske, kom han til Gravensteen, hvor Faderen havde taget Bopæl.

I Aaret 1809 blev han efter hans ivrigste Ønske ansat som virkelig Landcadet, hvilket hans moderlige Velgjørerinde, Hertuginde Luise Augusta igjennem hendes Broder Kongen, der nu og da opholdt sig paa Gravensteen, bevirkede. Academiet gjennemgik han i $4^1/_2$ Aar, tog Officeersexamen i Efteraaret 1813 og erholdt Secondlieutenants Anciennitet den 24de December samme Aar; men da han endnu var noget lille af Væxt, blev han udtaget til kongelig Page og afgik saaledes først eet Aar efter til det jydske Skarpskyttercorps som Secondlieutenant paa yngst Gage. Da dette Corps imidlertid ved den paafølgende Armeereduction opløstes, blev han ansat i det 1ste Livregiment som Secondlieutenant paa ældst Gage. Den 6te November 1824 udnævntes han til Premierlieutenant, og den 4de Marts 1835 erholdt han Anciennitet som Capitain; men blev først 1838 Stabscapitain i Regimentet, eftersom Avancementet dengang gik regimentsviis indtil Major.

I Aaret 1842 ved Armee-Reorganisationen forbleve af Regimentets 10 Capitainer kun 2 i Tjenesten, hvoraf han var den Ene, og indtraadte han da i den 1ste Infanteribataillon som Capitain og Compagniechef af 1ste Classe. Ved Krigens Udbrud i 1848 deeltog han i Slaget ved Bau, hvor den 1ste Infanteri-Bataillon havde høire Fløi og commanderedes af Oberstlieutenant Rye, der under Engagementet ved Harreslev forfulgde Fjenden med Bataillonens Skytter saa heftigt, at han derved kom bort fra Bataillonen. Coch overtog nu, som den ældste Capitain, Commandoen over Bataillonen og førte samme over Hoiderne nordfor Flensborg henimod denne By, hvor han, efterat have taget den nordlige Indgang ved et Bajonetangreb, afskjar en Deel af de retirerende Insurgenter og gjorde henved 100 Fanger. Oberstlieutenant Rye, som strax efter kom tilbage igjennem den nordlige Deel af Flensborg By med Skytterne, tilkjendegav Capitainen sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa han havde ført Bataillonen. Derefter deeltog han i det blodige Slag ved Slesvig og beordredes senere, da en Deel af Tropperne vare ankomne til Als, af den commanderende General til midlertidigt at overtage Commandoen over den 1ste Infanteri-Bataillon, da Oberstlieutenant Rye

var bleven Brigadecommandeur. Han erholdt nu Ordre at begive sig med Bataillonen, der laae i Cantonnement ved Lysabel, til Nordborg for at varetage Bevogtningen af Kysten fra Poels til Holm. Efter nogle Ugers Forløb afgik Bataillonen til Sønderborg. Efter saaledes i 6 Uger at have commanderet Bataillonen, erholdt han den 26de Mai Ordre at afgive denne til Major P. v. Ræder. Han overtog nu igjen sit Compagni og førte dette under Træfningen ved Nübel den 28de Mai til sin nye Commandeurs særdeles Tilfredshed; men nogle Dage derefter erholdt Majoren et andet Hverv, og Bataillonen tildeeltes Major v. Walther under hvis Commando Coch deeltog i Slaget ved Düppel den 5te Juni. Dagen derpaa erholdt han Ordre til midlertidigt at overtage Commandoen over den 12te Infanteri-Bataillon, hvis brave Commandeur, Major Morgenstjerne, var falden. Da den nye Commandeur, Major Irminger, indtraf, traadte Capitainen tilbage og overtog atter sit Compagnie i 1ste Infanteri-Bataillon. Den 17de Juli 1848 udnævntes han til Major af Infanteriet, og nogle Dage derefter erholdt han Commandoen over det 3die Jægercorps. Den 13de September 1848 blev han udnævnt til Ridder af Dannebroge. Efter at Vaabenstilstanden var afsluttet, førte han Corpset fra Jylland tilbage til sin Garnison i Nyborg; her var Opholdet imidlertid kun kort, thi alt i Vinterens Begyndelse s. A. erholdt han Ordre at marschere med Corpset til Als.

Ved Felttogets Begyndelse i 1849, efterat Vaabenstilstanden den 3die April var udløben — førte han Corpset, som udgjorde 3die Brigade, Avantgarden, under et Recognosceringsforetagende mod Gravensteen; ved denne Leilighed forefaldt en Skovfægtning vestlig for Ulderup, hvorved Fjenden efter et levende Engagement blev fordreven og skyndsomt trak sig tilbage. Henimod Aften indtoges en tilbagetrukken Stilling, der senere indskrænkede sig til Brohovedernes Besættelse ligeover for Sønderborg — et Angreb paa disse mislykkedes for Fjenden. Nogen Tid derefter afgik han med Corpset til Jylland og deeltog derpaa med samme i Angrebet paa Kolding, og da vore Tropper, for ikke at udsætte Byen for alt for megen Ødelæggelse, igjen forlod samme erholdt han den vanskelige Opgave at forsvare Byen saalænge, indtil samtlige øvrige Tropper havde trukken sig tilbage og indtaget en Stilling nord for samme. Dette Hverv udførte han, under Fjendens uafbrudte Granat- og Kanonild, og trak sig tilsidst efter Ordre, da alle Tropper vare i Sikkerhed, — under en heftig Gadekamp tilbage og ud af Byen, indtagende med Corpset sin Plads i Brigaden, som derpaa gik tilbage til Omegnen af Fredericia. Under denne Fæstnings Beleiring var han de første 3 Dage under det heftige Bombardement med sit Corps tilstede, men siden henlagdes dette afvexlende 5 Dage i Fyen og 5 Dage i Fæstningen.

Den 6te Juli 1849 forinden Daggry rykkede han med Corpset ud af Fæstningens Konge-Port, i Spidsen for Brigaden Schleppegrell. Indtagende venstre Fløi af 1ste Træfning og marcherende i nordvestlig Retning, kom Corpset strax i Engagement med Fjenden, som imidlertid af de brave Jægere kastedes fra den ene Stilling til den Anden; 1 Feltkanon og en Deel Beleiringsskyts faldt i deres Hænder, og efterat Fjenden var fordreven fra Kobbelgaardene og Stoustrup, blev hans betydelige Artilleriepark ved Heisekro angreben af Corpsets 1ste Compagnie under Capitain v. Magius og efter en heftig Fægtning erobret; det 4de Compagnie under Capitain v. Münnich, som beordredes tillige til Assistence, sikkrede Corpset end mere den permanente Besiddelse af ovennævnte Park. Major Coch erholdt nu Ordre med sit Corps at indtage en Rendevousstilling nordlig for Heisekro, fra hvilken Stilling han dog om Eftermiddagen rykkede tilbage til Fæstningen, efterat Brigadegeneral v. Schleppegrell havde tilkjendegivet ham sin særdeles Tilfredshed og sin fulde Anerkjendelse af Corpsets kjække Forhold, under

denne for Armeen saa hæderfulde Dag. Nogen Tid efter Vaabenstilstandens Afslutning førte han Corpset tilbage til Nyborg, hvor samme blev særdeles festligt modtaget af Borgerne. Tre Dage derefter afgav han Commandoen over Corpset til Oberst Ph. v. Ræder, som imidlertid var bleven udnævnt til Corpscommandeur, medens Coch forblev staaende som Major ved samme.

Den 9de September 1849 blev han udnævnt til Dannebrogsmand, og da efter 6 Ugers Forløb Oberst v. Ræder beordredes at overtage Præsidiet i en Commission angaaende det militaire Lazareth- og Lægevæsen, modtog Major Coch igjen Commandoen over Corpset og afgik med dette kort derpaa ved Vinterens Begyndelse til Als, hvor samme indlemmedes i den 1ste Infanteribrigade under Oberst v. Krabbe.

I Foraaret 1850 erholdt han Oberstlieutenants Charakteer. Da Tropperne efter Fredsslutningen vare rykkede ind i Hertugdømmet, deeltog han i det blodige Slag ved Idsted. Den 1ste Brigade havde venstre Fløi og Ordre at angribe Fjenden foran Passet ved Vedelspang, uden dog at forcere Passet, men holde Fægtningen staaende. I 6 Timer, under en bestandig vedvarende heftig Ild, kæmpede han med sit Corps her i Forbindelse med den 10de lette Bataillon imod en dobbelt saa stærk Fjende, uden at denne formaaede at vinde noget Terrain, men maatte omsider vige og trække sig tilbage, overladende os Passet, og saaledes endte denne Dag med en fuldstændig Seier for de Danske, idet Fjenden overalt havde forladt Valpladsen og var dreven tilbage.

Den 6te October s. A. udnævntes Coch til virkelig Oberstlieutenant, og da han allerede forinden Krigens Udbrud leed af et legemligt Onde, som under de tre Krigsaar betydelig havde forværret sig og efter Lægens Skjøn ei længere taalte de Anstrengelser, som Tjenesten medfører, ansøgte han om sin Afsked med Pension — hvilken ogsaa paa Grund af Ovenanførte allernaadigst forundtes ham og tillagdes ham tillige Charakteer som Oberst.

Tycho v. Jessen.

Major Tycho Jessen er født i Kjøbenhavn den 21 April 1799. Han er en Søn af den bjærve Capitain, siden Contreadmiral, Carl Vilhelm Jessen, bekjendt fra Briggen „Lougens" og Linieskibet „Prinds Christians" hæderlige Kampe mod engelsk Overmagt; hans Moder var Anna Margaretha Erichsen, en Datter af Conferenceraad Erichsen. Majorens Hustru er Jensine Vilhelmine Jessen, født Fugmann, og hans Ægteskab er velsignet med to Børn, een Søn og een Datter.

Som Dreng nød han privat Underviisning i sit Hjem, indtil han den 1ste August 1811 blev indskreven som Cadet paa Artilleriinstitutet. Allerede den 1ste Juli 1815, altsaa i sit syttende Aar, afgik han herfra som Secondlieutenant ved den daværende danske Artilleribrigade, som senere fik Navn af 1ste Artilleriregiment, hvorved han stadigt har gjort Tjeneste, med Undtagelse af Aaringerne 1825 og 1826, hvori han beordredes til Rendsborg forat gjøre Tjeneste ved den holsteenske Artilleribrigade.

Den 1ste Januar 1840 udnævntes han til Capitain af 2den Classe og Commandeur for det 1ste Artilleriregiments 3die Batteri, som han vedblev at commandere, da han i Juli 1842 avancerede til Capitain af 1ste Classe.

I Marts Maaned 1848 blev han med sit Batteri udcommanderet mod Insurgenterne. Han deeltog i Træfningen ved Bau og Flensborg den 9de April, hvor Batteriet dog ingen Leilighed fik til at chargere, paa Grund af at den foranstaaende Fjende ikke holdt sig paa nogetsomhelst Punkt indenfor Batteriets Skudvidde. Først henad Eftermiddagen, da Batteriet havde sin sidste Stilling i Nærheden af Flensborg, nordlig for samme, og en Afdeling af Oprørerne flygtede fra Kobbermøllen ind til Byen, havde Batteriet kunnet komme til Skud, saafremt ikke den Omstændighed, at Kuglerne uundgaaeligt vilde ødelagt de nærmeste Bygninger i den nordlige Deel af Flensborg, havde været saa overveiende, at det blev befundet rigtigst ikke at chargere. Størsteparten af bemældte Flygtninger bleve desuden senere tagne tilfange.

Om Morgenen den 10de April blev Batteriet tildeelt Avantgarden under Commando af Oberstlieutenant v. Magius, der senere fandt Heltedøden paa Ærens Mark. Marchen gik nu først til Oversee og Dagen derefter til Slesvig, hvor Batteriet forblev indtil hiin ulykkelige og dog hæderfulde Paaskedag, da vor overrumplede Armee efter det kjækkeste Forsvar maatte vige for Tydsklands Overmagt.

Jessen befandt sig, som ovenfor er anført, ved Avantgarden, der laa i Friedrichsberg. Paa Underretningen om Fjendens Nærmelse, samlede den kjække v. Magius sine Folk saa hurtigt som muligt og satte et kraftigt Værn mod hans videre Fremrykning. Heri understøttedes han særdeles af Batterierne Fuhrmann og Jessen, der endog tvang det fiendtlige Skyts til at trække sig udaf Ilden. Avantgarden fik imidlertid Ordre til

ikke at holde sig til det Yderste; man gik tilbage over Bustorferdæmningen, og fire Kanoner af Batteriet Jessen var netop i Begreb med at indtage Stilling paa Dannevirke, da der atter indløb Ordre til Tilbagetog. Resultatet af Slaget er altfor velbekjendt, til at vi her skulde behøve at meddele Noget desangaaende. Vi indskrænke os kun til at tilføie, at General Hedemann i sin Rapport omtaler Jessen paa den hæderligste Maade og erklærer, at han med sit Batteri „har havt en afgjørende Indflydelse paa flere af Fægtningens væsentligste Punkter".

Efter Tilbagetoget fra Slesvig marcherede Batteriet til Als, hvor det cantonnerede til den 28de Mai, da en Afdeling af vor Armee angreb Fienden i det Sundevedske.

Batteriet stod paa hiin hæderlige Dag under Generalmajor v. Hansens Commando. Strax ved Affairens Begyndelse deeltog Batteriet i Forening med Infanteriet i at fortrænge Fienden fra Dyppelhøiderne, som ogsaa lykkedes. I Nærheden af Dyppelbjerg blev Batteriets Stilling indtaget af Batteriet Bruun, og Batteriet Jessen fik Ordre til at rykke frem mod Stendrup. Ved Ankomsten til denne By fik Jessen Underretning om, at et betydeligt fiendtligt Artilleri var posteret ved Nybelmølle, tildeels dækket af naturlige Forskandsninger. Ifølge denne Efterretning rykkede Batteriet med 6 Kanoner (de 2 vare afgivne til Generalmajor v. Rye) rask igjennem Stendrup og angreb det fiendtlige Artilleri. Endskjøndt Batteriets Stilling ingenlunde var fordeelagtig, — nemlig deels paa Veien til Nybelmølle og deels paa en Kobbel tilhøire og venstre af Veien — skjøndt det fiendtlige Skyts næsten var tredobbelt saa stærkt og af sværere Kaliber, fortsatte Jessen dog Kampen i over een Time og lod sig først bevæge til Retraite, da Oberstlieutenant de Meza paa det Indstændigste anmodede ham derom. Under Ilden, som hørte til den voldsomste under hele Krigen, holdt Jessen og røgede paa sin korte Feltpibe med den roligste Mine af Verden. Han undsattes af Batteriet Bruun, der i Forening med Schleppegrell og Rye tvang de 16 fiendtlige Kanoner til at retirere for at undgaae at blive tagne.

Da Fienden var fortrængt, beordredes Batteriet henimod Aften til Sønderborg forat istandsættes, hvilket ogsaa skete om Natten, saa at Batteriet om Morgenen den 29de Mai atter mødte i kampdygtig Stand i det Sundevedske, hvor det forblev i nogle Dage, indtil det fik Ordre til at indtage Cantonnement i Rønhof paa Als. Her laa Batteriet til den 5te Juni, da Fienden under General v. Wrangels Commando angreb os. Hans Hensigt var, „pludseligt at falde over de danske Tropper, kaste dem tilbage, trænge med dem over Broen til Sønderborg, og ved Indtagelsen af Øen Als fuldende Slesvigs Erobring og frarive Danmark et vigtigt strategisk Punkt". Klokken 11 om Formiddagen fandt Angrebet Sted. Forposterne havde Ordre i saa Tilfælde at trække sig langsomt tilbage og forsvare Terrainet Skridt for Skridt til Positionen ved Dyppelbjerg, forat give Hovedstyrken Leilighed til at samle sig og Reservetropperne paa Als Tid til at komme i Stilling paa Dyppelbjerg, paa hvis Forsvar Alt beroede. Ordren blev til Punkt og Prikke udført. Man trak sig langsomt og under vedvarende Tirailleurfægtning tilbage til Dyppelbjerg. Artilleriet havde ingen Leilighed havt til at virke under Tilbagetoget; Batteriet Bruun havde vel været fremme i Terrainet, men fik Ordre til at gaae tilbage og stille sig i Linie med det tolvpundige Batteri Baggesen, som stod paa Dyppelbjerg.

Henimod Kl. 2 om Eftermiddagen, altsaa midt under Fægtningen, modtog Batteriet Jessen Ordre til at rykke over i det Sundevedske. Ved Ankomsten var vor høire Fløi noget tilbagetrængt, og det halve Batteri sendtes strax til sammes Assistance; det andet halve Batteri rykkede frem til Dyppelbjerg, hvor det sluttede sig til det øvrige der posterede Artilleri.

General v. Wrangel kom snart til Overtydning om, at en længere Fremtrængen var umulig. Den uafbrudte Artilleriild bragte hans Colonner til at vakle og søge Dækning i Terrainet. Gardens Angreb slog Hovedet paa Sømmet.

Under den ikke længe efter indtrædende Vaabenstilstand forblev Batteriet Jessen liggende paa Als.

Den 15de September 1848 benaadedes Jessen med Ridderkorset af Dannebroge, og under 18de December samme Aar udnævntes han til characteriseret Major.

I Felttoget 1849 blev Batteriet Jessen stillet under Generalmajor v. Schleppegrells Commando (3die Infanteribrigade) og deeltog i Brigadens Bevægelser, da denne om Natten til den 3die April rykkede over i det Sundevedske.

Den 18de April erholdt Batteriet Ordre til igjennem Fyen at marchere til Jylland forat deeltage i Affairen ved Kolding.

Efter vore Troppers Tilbagetog fra Slesvig vare nemlig Rigstropperne og Holstenerne den 20de April rykkede frem mod Kolding, som blev forladt efter en ubetydelig Kamp for ikke at udsættes for Ødelæggelse. For at constatere Grændseoverskridelsen besluttede Generallieutenant v. Bülow, der nu havde faaet Overcommandoen over den danske Armee, at angribe Holstenerne, som dannede Avantgarden, og om muligt kaste dem tilbage over Kongeaaen. Den 23de April, Aarsdagen efter Slaget ved Slesvig, rykkede vor Armee mod Kolding; men Udfaldet svarede ikke til Forventningen. Moltkes og Schleppegrells Brigader dreve vel Holstenerne ud af Byen efter en haardnakket og blodig Kamp; men Ryes Corps havde ikke seet sig istand til betids nok at iværksætte den projecterede Overgang af Koldingaa ved Eistrup, da Fjenden havde faaet Nys om Forehavendet og besat de vigtigste Punkter. Under Besættelsen af Byen havde Fjenden paa de sydvest for samme beliggende Hoider opkjørt et meget betydeligt af 12 pundige Kanoner og 24 pundige Granatkanoner bestaaende Artilleri, hvormed han, saasnart hans Tropper begyndte at vige, aabnede en voldsom Ild paa Byen. Da der paa den Dag intet sværere Skyts stod til Disposition, beordredes fire 6 pundige Kanoner af Batteriet Marcussen og to 12 pundige Kanoner af Batteriet Jessen til at rykke frem. Skjøndt deres Position ingenlunde var fordeelagtig, besvarede de dog det fjendtlige Skyts med Eftertryk og Raskhed. Imidlertid saae man snart, at en Fortsættelse af Kampen vilde have Byens totale Ødelæggelse tilfølge; forat forebygge denne maatte man trække sig tilbage, hvilket ogsaa skete, udenat Fjenden forfulgte os. I Rapporten over Slaget omtales Jessen som sædvanlig med fortjent Roes.

Batteriet deeltog nu i de paafølgende Bevægelser mod Fjenden i Jylland indtil den 8de Mai, da det tilligemed Brigaden gik til Fredericia.

Under Fredericias Beleiring laa Batteriet paa Fyen og sattes først over tilligemed de andre Tropper for at deeltage i Udfaldet den 6te Juli, der havde et saa glimrende Resultat.

Batteriet Jessen stod paa hiin Hædersnat under Commando af Generalmajor v. Schleppegrell, som ifølge Dispositionen først rykkede ud med sin Brigade (3die) tre Qvarteer efter Avantgarden. Under Fremrykningen spurgte Soldaterne:

„Har vi det gamle Batteri med, med de graae Haar?"

„Ja," — svarede Major Jessen.

„Saa skulle vi nok klemme paa Fjenden!" raabte de.

Man rykkede frem i nordvestlig Retning forat indtage den i Dispositionen betegnede Stilling bag en Slugt ved Oversvømmelsesdalen; men førend det var Brigaden muligt at udføre sit Forsæt, blev den angrebet i venstre Flanke af en betydelig fjendtlig Infanteristyrke. Samtidigt hermed blev venstre Flanke heftigt beskudt af et

fjendtligt 12 pundigt Feltbatteri og af de faste Batterier vestlig for Oversvømmelsesdalen. Til samme Tid trængtes den danske Avantgardes venstre Fløi noget tilbage efter et afslaaet Angreb paa de fjendtlige Forskandsninger. I dette kritiske Øieblik fik den 3die Brigade Ordre at svinge tilvenstre og rykke frem til Understøttelse af Avantgardens venstre Fløi. Major Jessen var parat; han kjørte op paa aaben Mark med sine Kanoner, protsede af og begyndte Kampen. Efter en halv Times levende Kanonade tvang Jessens 6 pundige Batteri det fjendtlige 12 pundige til at vige; samtidigt hermed kastede 3die Jægercorps og 3die Liniebataillon ved et kraftigt Angreb det fjendtlige Infanteri, deels i Retningen mod Stoustrup, deels mod Igum, og sluttede sig til Avantgardens venstre Fløi.

Under Forfølgelsen var Batteriet Jessen og det 24 pundige Halvbatteri de Jonquières rykket frem Nord for Stoustrup, hvor de fik Leilighed til at beskyde nogle Tropper af den retirerende slesvig-holsteenske Avantgardebrigade, som endnu ikke havde været i Ilden. Klokken 11 om Formiddagen, efter ti Timers uafbrudte Kamp, var hele Afsnittet, som begrændses af Elbodalen, i vor Magt, og alle Overgangssteder besatte. Forfølgelsen standsede; man holdt det for raadeligst ikke at drive den videre.

Efter Forfølgelsen var standset, deeltog Major Jessen virksomt i at indbringe den fjendtlige Beleiringspark ved Heise Kro til Fæstningen. En Mængde Ammunitionsvogne med fyldte Bomber, Granater og forskjellige Slags Projectiler af stor Værdi bragtes saaledes i Sikkerhed. Til at gjøre sig et Begreb om Mængden af Byttet tjener, at Batteriets samtlige derværende Heste (ɔ: 100) anvendtes til Indtransporten indtil langt ud paa Aftenen.

Efter Vaabenstilstanden forlagdes Batteriet Jessen til Kjøbenhavn, hvor det, saavelsom i de andre Stæder, det passerede, blev modtaget med megen Begeistring og Jubel.

Allerede d. 28de Marts havde Jessen faaet Majors Anciennitet; den 20de Juli samme Aar blev han Major i Artilleribrigaden, og den 9de September benaadedes han med Dannebrogsmændenes Hædersttegn.

I Felttoget 1850 har Jessen ikke taget Deel; som Major i Artilleribrigaden maatte han afgive sit Batteri og, da de høiere Poster i denne Vaabenart allerede vare besatte,*) forblive i Kjøbenhavn, medens hans Vaabenfæller ved Idsted, Midsunde og Frederiksstad høstede friske Laurbær.

*) Af Oberstlieutenant Bruun som Stabschef, Oberstlieutenant Fuhrmann og Oberst Lüttichau som Commandeurer for Armeedivisionernes Artilleri. Reserveartilleriet commanderedes, mærkeligt nok, af den Overstbefalende, Oberst Fibiger, i egen Person.

Johan Hjeronymus v. Kirchhoff.

Johan Hjeronymus Kirchhoff er født i Kjøbenhavn den 9de September 1797. Hans Forældre vare Generallieutenant v. Kirchhoff, første Deputeret i Generalcommissariatscollegiet, Ridder af Danebroge og Danebrogsmand, — og Eleonore Christine Kirchhoff, født Humle.

Bestemt til Militairstanden, indtraadte han i sit trettende Aar som Fricorporal i det daværende Sjællandske Rytterregiment; men da Forandringen med Fricorporalerne skete, og disse overgik til Landcadetterne, blev Kirchhoff kongelig Landcadet indtil sidst i 1813, da han underkastede sig den befalede Officeersexamen og ansattes som Secondlieutenant ved den kongelige Livgarde tilfods, den 24de December s. A.

I Aaret 1817 udnævntes Kirchhoff til Kammerjunker, den 6te November 1824 til Premierlieutenant og 1825 til Adjutant i ovennævnte Garde.

Den 1ste November 1828 benaadedes han af Kong Frederik den Sjette med Ridderkorset af Danebroge.

I Aaret 1830 indtraadte Kirchhoff i Ægteskab med Jomfru Christiane Edle Simonsen.

Den 24de September 1831 udnævntes han til Capitain og den 8de November 1847 til Major.

I Felttoget 1848 bivaanede Kirchhoff Slaget ved Slesvig den 23de April, hvor Garden henhørte til Reserven paa Gottorp — bestaaende af Førstnævnte, 13de Bataillon og 2 Eskadroner — under Commando af Oberst Juel af Infanteriet. Men med Undtagelse af 13de Bataillon, der sendtes Avantgarden til Undsætning, tog Reserven ingen synderlig Deel i dette blodige Slag. Henimod Aften forlod Garden Gottorp Slot, hvor kun en ubetydelig Fægtning havde fundet Sted. Fjenden vovede ikke at trænge frem paa Dæmningerne, endskjøndt de af vore Ingenieurer lagte Fladderminer ikke havde spillet, fordi Krudtet var blevet fugtigt. En Kanondeling, som først havde været ved Avantgarden og derefter var truffet ind i Gottorp, havde chargeret imod Friederichsberg; Espingolerne — der bestode af 16 Piecer og vare placerede paa Gottorp under Oberst Juels Commando — havde kun havt Leilighed til at afskyde eet Rør. Et fjendtligt Batteri (af Insurgenterne) paa 6 Piecer havde beskudt Slottet fra Høiden ved Pulvermühle, men uden Virkning: Kuglerne prellede af mod Slottets gamle Mure og rullede henad Brostenene. Garden sluttede sig til venstre Fløi af de øvrige Tropper i Stillingen ved Taterkrug.

Den 31te Mai 1848 udnævntes Major Kirchhoff til midlertidig Commandeur for Livgarden tilfods.*)

I Slaget ved Dyppel den 5te Juni erhvervede Garden sig sine første Laurbær. Det var efterat Fjendens Fremstormen var bleven standset ved Batterierne paa Dyppelbjerg, og hans Colonner saae sig nødsagede til at søge Dækning i Terrainet, at den commanderende General fandt sig beføiet til at gaae angrebsviis tilværks. 6te og 8de Bataillon, der først rykkede frem mod Nord og Øst, kastedes tilbage; nu gik Garden fra venstre Fløi rask frem over det første Hegn, og 1ste Brigade under General Bülow gjorde ligeledes en Fremrykning paa begge Sider af Apenradeveien. Synet af de høie Karle med Bjørneskindshuerne slog Fjenden med Skræk. „Es kommen die Schweden, sie geben keine Pardon!" — skreg Preusserne og kastedes nu fra Hegn til Hegn ligesaa hurtigt, som de vare komne. Dagen var afgjort, Fjenden veeg paa hele Linien, og Forfølgelsen standsedes først ved det frembrydende Mørke.

Den 13de September 1848 benaadedes Kirchhoff med Danebrogsmændenes Hæderstegn, og den 7de December s. A. udnævntes han til Oberstlieutenant.

I Felttoget 1849 henlaa Garden paa Als.

Vi komme nu til det tredie og forhaabentlig sidste Felttog i den slesvigske Krig, der aabnedes med det blodige Slag ved Idsted d. 25de Juli 1850. Som man har seet af General Kroghs og Oberst Irmingers Biographier, var det Garden, 4de Forstærkningsbataillon og 2 Compagnier af 1ste Reservejægercorps, der dannede Têten af de 4 Batailloner, hvormed Irminger sprængte det fjendtlige Centrum, ligesom ogsaa Garden kjækt forsvarede de 3 fjendtlige Kanoner, der ved denne Leilighed faldt i vore Hænder, mod et fjendtligt Cavalleriangreb.

Keiser Nicolaus hædrede Kirchhoff i denne Anledning med St. Annæ Ordenen af 3die Classe.

Den 6te October 1850 fik Kirchhoff Oberstcharakteer.

Felttogets Strabadser havde imidlertid nedbrudt Kirchhoffs Helbred, saameget mere som hans Tjenstiver og Nidkjærhed ikke tillod ham at paalægge sig den mindste Skaansel. Han afgik ved Døden den 24de Novbr. 1850, beklaget og savnet af hans samtlige Undergivne.

*) Ved allerhøieste Reskript af 4de Marts 1848 har det allernaadigst behaget Hs. Majestæt Kongen at udnævne sig Allerhøist selv til Chef for den kongelige Livgarde tilfods, og staaer denne, som en Følge deraf og i Henhold til allerhøieste Reskript herangaaende af 25de næstefter, saavel i taktisk Henseende, som i Henseende til Tjenesten i de kongelige Slotte og Palaier, under Hs. Majestæts egen allerhøieste Befaling. Organet, hvorigjennem Hs. Majestæts Befalinger, Garden betræffende, emanere, er den tjenstgjørende Generaladjutant for Landetaten, der tillige fungerer som Inspecteur over Garden (Militair-Calender for 1849).

Julius Ferdinand v. Paludan.

Nuværende Oberst Julius Ferdinand Paludan blev i Aaret 1794 født paa Fredensborg i Sjælland, hvor hans Fader, Peder Paludan, var Slots- og Sognepræst; han var den næstyngste blandt 9 levende Sødskende, og nylig indtraadt i det 6te Aar, da hans Moder, Margarethe Benedicte, en Datter af Præsten Thillerup, blev Enke. — Efterat han havde nydt Underviisning i tvende kjøbenhavnske Skoler, tiltraadte han, strax efter Udbrudet af den Krig, hvori Danmark i 1807 indvikledes, sin militaire Løbebane, idet han i December s. A. blev ansat som Fricorporal ved daværende „Kronprindsens Regiment." — I dette Regiment, der i Aaret 1808 fik Navn af „Kongens" og i Aaret 1839 af „Kronens", avancerede han den 27de December 1810 til Second-Lieutenant, d. 28de Marts 1817 til Premier-Lieutenant, d. 15de October 1825 til Capitain og reserveredes den 28de Juni 1840 Majors Anciennitet. — Ved Armee-Reorganisationen i Aaret 1842 indtraadte han som Major i den 4de Linieinfanteri-Bataillon, udnævntes under 24de Mai 1848 til Oberstlieutenant og tildeeltes samtidig dermed Commandoen over den 3die Linieinfanteri-Bataillon; den 31te Juli 1849 udnævntes han til Oberst. —

Med Hensyn til hans Virksomhed i Tjenesten vil det være at bemærke, at i Fredsperioden var han i 9 Aar, som Lærer i Kjøbenhavns Garnisons Exerceerskole, overdraget Rekrutunderviisning, og i andre 9 Aar beskjæftigedes han ved Regimentets Munderingsvæsen. — Formedelst det practiske Kjendskab, saavel til den Meniges Tarv, som til den hensigtsmæssige Beskaffenhed af de militaire Eqviperingssager, blev han i Aarene fra 1830 til 1848 udnævnt til Medlem i mange forskjellige Commissioner, der alle i Særdeleshed have havt Beklædnings- og Bepaknings-Væsenet til Gjenstand. — I Krigsperioden derimod, modtog han den 26de Mai 1848, i Fyen, Ordren til at overtage Commandoen over den 3die Linieinfanteri-Bataillon, og da den Rekrutafdeling, som i Kjøbenhavn var uddannnet under ham, og med hvilken han var udmarcheret derfra, omtrent samtidigen var bleven fordeelt, forlod han denne og traf Bataillonen den 27de Mai under Indskibningen fra Faaborg til Als, hvor Tropperne samledes til Fortsættelsen af Felttoget 1848. — Saavel i de Affairer, der i dette Aar, som i dem, der strax efter Vaabenstilstandens Udløb i Aaret 1849, fandt Sted i Sundevedske, førte han den nævnte Bataillon med Hæder, ligesom ogsaa i Slaget ved Fredericia, den 6te Juli 1849, hvor 3die Liniebataillon, 3die Jægercorps og Batteriet Jessen under Bedækning af to Compagnier af 2den Forstærkningsbataillon dannede første Træfning af Schleppegrells Brigade og væsentligt bidrog til at give Fægtningen et gunstigt Udfald for os.

Allerede i Aaret 1845, den 28de Juni, hædret med Dannebrogordenens Ridderkors, tildeeltes han, under 9de September 1849 den samme Ordens Sølvkors. — Kort Tid efter at han, under Vaabenstilstanden 1849—50, havde fungeret som Inspecteur over Infanteriet paa Sjælland, overdroges ham i Aaret 1850 Generalcommandoen i Nørrejylland, hvorfra han afgik i Begyndelsen af Aaret 1851.

Vilhelm August Gottlieb v. Hindenburg.

Wilhelm August Gottlieb Hindenburg er yngste Søn af forhenværende Commandeur ved det fyenske Infanteriregiment, Oberstlieutenant Johan Philip Hindenburg, og Louise Beate Johanne, født Wesenberg. Han er født i Fredericia, den 21de August 1795. I sit 14de Aar optoges han som Cadet paa Landcadetacademiet i Kjøbenhavn; den 30te Decbr. 1811 tillagdes han Officeersanciennetet og afgik omtrent et Aar senere som Secondlieutenant til det 1ste jydske Infanteriregiment i Helsingør. Den 29de Dec. 1813 ansattes han som Adjutant ved Kronborg Commandantskab, i hvilken Stilling han forblev, indtil Regimentet i næste Aar forlagdes til Aarhuus.

I Aaret 1815 stod Hindenburg ved 1ste Bataillon af Regimentet, der var bestemt til Frankrig med den øvrige Occupationsarmee; men Bataillonen kom ikke længer end til Oldenborg, hvorfra den gik tilbage til Holsteen og dernæst til Aarhuus. Den 17de Decbr. s. A. ansattes Hindenburg som Bataillonsadjutant ved Regimentet, der i Mai næste Aar forlagdes til Kjøbenhavn.

Den 10de Septbr. 1820 fik Hindenburg Premierlieutenants Charakteer og oprykkede den 23de Novbr. s. A. i Nummer og Gage; den 25de Juli 1830 reserveredes ham Capitains Anciennetet; den 16de Novbr. s. A. udnævntes han til Stabscapitain og blev tillige ansat som Regimentsadjutant.

Den 14de Decbr. 1832 indtraadte Hindenburg i Ægteskab med Johanne Maria Margarethe Lorentzen, en Datter af Regimentschirurg Dr. med. Lorentzen i Vestindien.

I Juni 1841 hædredes han af Kong Christian den Ottende med Ridderkorset af Danebroge. Den 1ste Juli 1842 ansattes han som Capitain af 1ste Classe ved 7de Linieinfanteribataillon, og den 3die Febr. 1848 udnævntes han til Major ved 2den Linieinfanteribataillon.

Efter Bataillonens Udmarche fra Kjøbenhavn sidst i Marts overtog han den 24de April Commandoen over Krigsfangeskibene, som han dog den 26de igjen fratraadte for den 27de at afgaae til Armeen paa Als, hvor han den 29de s. M. overtog Commandoen af den daværende 2den Linie-, nu 2den lette Bataillon, med hvilken han den 28de Mai, som henhørende til General Bülows Brigade, deeltog i Affairen ved Nybbel. Dagen efter detacheredes han med Bataillonen til Broager Land og rykkede mod Egernsund, hvorfra Bataillonen, ifølge de stedfindende Omstændigheder og Brigadens Ordre, indskibede sig og retournerede om Aftenen til Sønderborg. Den 5te Juni førte han Bataillonen i Affairen ved Dybbel, ligeledes henhørende til General Bülows Brigade, hvis Hverv det blev at standse Fjendens truende omgaaende Bevægelse mod vor høire Fløi. Den 8de Juni overførtes Brigaden til Snoghøi og rykkede derfra ind i det Slesvigske, dannende den høire Fløi af Stillingen ved Haderslev. Den 30te Juni trak Armeen sig tilbage over den jydske Grændse, idet General Bülows Brigade atter dannede den høire Fløi af Stillingen. Den 8de August deeltog Bataillonen i General Bülows Recognoscering mod Steppinge, og tog dens 1ste Comp. derved i Krattet syd for O. Brandrup 9 preussiske Cuirasserer, der vare udsendte paa Recognoscering, tilfange. Sidst i October brød Bataillonen op og indrykkede den 4de Novbr. i dens nye

Garnisoner Holbek og Frederikssund, men allerede den 20de Decbr. afmarcherede den til Als, hvor den indlemmedes i Oberst de Mezas Brigade og overtog en Deel af Kystbevogtningen mod Alssund. Ved Indrykningen i Sundeved den 3die April 1849 dannede Bataillonen 2den Træfnings venstre Fløi. Efterat Armeen den 8de s. M. var gaaet tilbage til Als, modtog Bataillonen igjen sit tidligere Cantonnement, men den 22de Juni overførtes den 6te Brigade, under Oberst P. Ræder, hvortil Bataillonen henhørte, til Fyen. Den 5te Juli om Aftenen indskibedes Bataillonen i Vaaring Viig og landsattes om Natten Kl. 12 i Fredericia, da den var befalet til med 1ste lette Bataillon at formere 1ste Træfning af Avantgarden ved Udfaldet om Morgenen Kl. 1 den 6te Juli af Poternen og Kongens Port. Denne hæderlige Dag medførte for Bataillonen et Tab af 200 Mand. Bataillonen overførtes om Morgenen den 7de igjen til Fyen, hvorfra den senere afmarcheerte til Kjøbenhavn.

Bataillonscommandeuren, der den 10de Mai s. A. var tillagt Oberstlieutenants Characteer, udnævntes den 31te Juli til virkelig Oberstlieutenant og benaadedes under 9de Septbr. s. A. med Danebrogsmændenes Hæderstegn.

Den 24de Mai 1850 afmarcherede han med Bataillonen til et Cantonnement i Bjerge Herred, indtil Armeen midt i Juli rykkede ind i Hertugdømmet Slesvig, og henhørte Bataillonen da til 1ste Armee-Division, 6te Brigade under Oberst Irminger. Under Fægtningen den 24de Juli beordredes Bataillonen om Eftermiddagen til at afløse en Deel af 4de Brigade, der var i Fægtning ved Helligbæk. Efter en heftig Kamp, især ved Kroen, besattes Terrainet, efter at Bataillonens 1ste og en Deel af 2det Compagni derved havde havt et Tab af 58 Mand. Den 25de Juli beordredes Bataillonen at understøtte den 5te Brigades høire Fløi og rykkede derfor fra Helligbæk tilhøire ned i Bøgmose, hvor den optog den 5te Forstærknings- og den 3die Liniebataillon, som trak sig tilbage, og geraadede selv derved i en saa heftig Fægtning, at den ved dens Ophør havde havt et Tab af 128 Mand. Ved den almindelige Fremrykning mod Idsted Kro tjente Bataillonen derpaa som Understøttelse for Brigadens 1ste Træfning ved dens Angreb paa de fjendtlige Batterier og passerede derpaa Skoven tæt østen om Kroen i Forbindelse med nogle Afdelinger af 4de Brigade. Paa den videre Fremrykning befaledes Bataillonen at danne Avantgarden af de mod Slesvig paa Chausseen fremrykkende Afdelinger af 2den Armee-Division. Efterat Byens nordlige Indgange vare besatte og en Barricade inde i Byen ved Dæmningen bortryddet, passeredes Byen og indrykkedes om Aftenen i Bivouakstillingen ved Bustorff, hvorfra Bataillonen dog næste Morgen igjen opbrød, for igjennem Slesvig atter at støde til 6te Brigade, der stod i Bivouak ved Schuby.

Efter den Tid deeltog Bataillonen i 1ste Armee-Divisions Forposttjeneste, medens den deels bivouakerede, deels cantonnerede i Huusby og Lille Dannevirke, men denne Tjeneste afgav ei videre Afverling, end at Bataillonen deeltog i en Recognoscering under Oberst Voigt af 5te Dragon-Reg. den 11te Decbr. mod Sorgbrück.

Den 29de Januar 1851 opbrød Bataillonen fra Huusby Barakker og afmarcherede til Flensborg, hvorfra den den følgende Dag overskibedes til Korsør og derefter den 4de Februar indrykkede i Kjøbenhavn.

Den tappre Bataillonscommandeur var under 6te October 1850 allernaadigst udnævnt til Ridder af den keiserlig russiske St. Anna Ordens 3die Classe med Cocarde.

Christian Wildenrath Frederik Caspar Conrad v. Thrane.

Christian Wildenrath Frederik Casper Conrad Thrane er født i Randers den 6te October 1802. Da han tidlig røbede Lyst til Militairstanden, blev han indsat paa det kgl. Landcadetacademi, hvorfra han dimitteredes som Officeer med Anciennetet af 25de Decbr. 1822 og ansattes dernæst som Secondlieutenant ved det i Fredericia garnisonerende fyenske Infanteriregiment, som commanderedes af Generallieutenant Castonier, men senere af Hs. Kgl. Høihed Kronprinds Frederik, vor nuværende Konge.

Den 8de Juni 1832 blev Thrane udnævnt til Premierlieutenant. I Fredericia giftede han sig med Etatsraad, Herredsfoged Boecks Datter, Christiane Frederikke, og har 3 nulevende Børn, to Sønner og en Datter. I 1830 fik Thrane Commando ved den ved Horsens Fjord etablerede Cholera-Cordon; kort efter gjennemgik han Cavalleriskolen ved det holsteenske Landseneerregiment, opnaaede særdeles Færdighed i Cavalleriets Vaabenøvelser og blev midlertidigen ansat som Adjutant ved Regimentet.

I Aaret 1838 foretog Thrane sig en Reise gjennem de preussiske, sachsiske og østerrigske Stater. Samme Aar forfremmedes han til Capitain med Anciennetet af 19de August.

I Foraaret 1848 blev han forsat til 7de Liniebataillon, som han commanderede i Træfningen ved Bau den 9de April s. A., da Bataillonscommandeuren, Oberstlieutenant Meyer, havde overtaget Commandoen over 3die Infanteribrigade. Kort efter deeltog han i Slaget ved Slesvig den 23de April, og senere i Fægtningerne i Sundeved, navnlig den 28de Mai og den 5te Juni. Efter endt Feldttog blev han hædret med Danebrogsordenens Ridderkors og fik i Slutningen af 1848 Majors Characteer.

Den 1ste Januar 1849 overtog han Commandoen over den 4de Reservebataillon, der under dette Aars Felttog var tildeelt Generalmajor Ryes Corps. Med sin Bataillon har Thrane hæderligen deeltaget i Træfningen ved Haderslev den 3die April, i Slaget ved Kolding den 23de s. M, i Træfningerne ved Almind og Veile den 7de og 8de Mai og, efter det Ryeske Corps's Tilbagetog til Helgenæs, i den glimrende Seier ved Fredericia den 6te Juli. Under Felttoget havde Thrane erholdt Majors Anciennetet fra 7de Mai 1849.

Efter Slaget ved Fredericia cantonnerede han med sin Bataillon i Veile indtil den 14de Juli 1850, da dette Aars Felttog begyndte. Under samme var Bataillonen tildeelt Oberst Schepelerns Corps, der dannede Armeens høire Fløi under Fremrykningen i Hertugdømmet Slesvig. I Slaget ved Idsted den 25de Juli havde det Schepelernske Corps vel ingen umiddelbar Deel, men bidrog dog til Dagens heldige Udfald ved at true Fiendens venstre Flanke. Da Bataillonen, efter saamange Dages besværlige og anstrængende Marcher, for en kort Tid havde indtaget Bivouakstilling ved Slesvig By, afmarcherede den i Forening med det øvrige Schepelernske Corps til det vestlige Slesvig. Efter Frederikstads Indtagelse den 7de August fik Bataillonen

Cantonnement i denne By og havde senere væsentlig Andeel i Byens Forsvar under Bombardementet fra 29de September til 4de October, ligesom den ogsaa led et større Tab end de andre Afdelinger, der forsvarede Byen. Medens Bataillonen cantonnerede i Frederiksstad, blev sammes 2det Compagni under den tappre Capitain Buhl detacheret til Tonningen for at besætte denne By. Samtidigt med Bombardementet paa Frederikstad havde Fienden kastet en langt overlegen Styrke over Eideren, der angreb Tonningen og efter et hæderligt Forsvar nødte Besætningen til at vige; strar ved Kampens Begyndelse blev den brave Buhl dødeligt saaret. Denne udmærkede og Thrane personligt hengivne Officeers Død gjorde et dybt og smerteligt Indtryk paa ham. — Den 5te October, Dagen efter Stormen, afmarcherede Bataillonen fra Frederikstad til Barakkerne ved Lehmzieck, for at gjøre Forposttjeneste langs Trenen; i denne Stilling forblev Bataillonen til Felttogets Slutning og afgik i Begyndelsen af Februar 1851 til Slesvig for at tage Cantonnement i denne By. Inden Felttogets Slutning var Thrane bleven decoreret med Ridderkorset af Sværdordenen og udnævnt til Oberstlieutenant.

Idet vi slutte nærværende biographiske Skizze af en af Armeens dygtigste Officerer, hvis Medvirkning General Rye havde meget at takke for under sit xenophontiske Tilbagetog, maae vi tillige fremhæve den ypperlige Aand, der under alle Felttogene har hersket i Bataillonen, idet alle som een, ligefra Compagnicheferne til de Menige, med freidigt Mod have deelt Kampens Farer og Feltlivets Besværligheder med deres brave Commandeur.

Carl Frederik v. Moltke.

Veteranen mellem de høitfortjente danske Krigere, den gjæve Carl Frederik Moltke, er født den 8de Mai 1784. Hans Forældre vare Adam Ludvig Moltke, virkelig General, Ridder af Elephanten, Storkors af Danebrog, commanderende General i Nørrejylland, Chef for 3die jydske Infanteriregiment, Inspecteur over Infanteriet, — og Sophie Moltke, født Hauch. Allerede i Aaret 1789 erholdt han Officeersanciennetet i 3die jydske Infanteriregiment, men forblev i Forældrenes Huus til sit 12te Aar, da han sattes i Kost hos Generalmajor Haffner for at blive underviist i Militairkundskab. I sit 17de Aar kom han til Tjeneste ved Regimentet. I Aaret 1801 udcommanderedes han med de Tropper, der besatte Hamburg; 1802 blev han udnævnt til Kammerjunker og i Aaret 1804 til Capitain. Samtlige Marcher, som Regimentet foretog fra 1803 til 1807, bivaanedes af den unge Officeer, der med Liv og Sjæl hængte ved sin Stand, og hvis ivrigste Higen gik ud paa at modtage „Ilddaaben".

I Aaret 1808 udnævntes Moltke til Pladscommandant i Kallehauge i Anledning af de spanske Troppers Transport ud af Landet. Fra 1808—13 fungerede han som Districts-Commandeur, deels i Sjælland, deels paa Lolland. I Februar 1813 avancerede han til Major; i November s. A. fik han Ordre at afmarchere fra Lolland med 2den Bataillon af 3die jydske Infanteriregiment, som han interimistisk commanderede, for at forstærke den danske Armee ved Lübeck. Bataillonen indskibedes i Naskov for fra Kiel at marchere til Lübeck, men Modvind tvang den til at gaae iland i Nyborg, for derfra over Land at naae Bestemmelsesstedet. I Rendsborg indløb Ordre fra den commanderende General, Prinds Frederik af Hessen, til at standse og forblive i Rendsborg. Her modtoges ny Ordre til at foretage en Recognoscering for at erholde Underretning om Fjendens Stilling. Recognosceringscorpset bestod af 2den Bataillon af 3die jydske Infanteriregiment, 1 6pds. Batteri og det ny oprettede sjællandske Husarcorps, der var bestemt til Æresgarde hos den franske Marechal, Prindsen af Eckmühl, der commanderede i Hamburg. Recognosceringen foretoges under Commando af Prindsen af Holstein-Beck, Fader til den nuværende Hertug og Prindserne af Glücksborg, Oberstlieutenant i Generalstaben og Stabschef hos afdøde Feltmarechal Carl af Hessen. Et fjendtlig Corps, bestaaende af Hanseater og russisk-tydske Tropper, blev truffen en halv Miil syd for Rendsborg. Fjenden dreves tilbage; vore Folk viste et uforfærdet Mod, skjøndt de for første Gang vare i Ilden, saa man med Magt maatte holde Reserven tilbage, der vilde blande sig i Fægtningen. I Enden af Decbr. 1813 blev en Transport paa 5 à 600 Vogne indhentet fra Sorgbrück til Rendsborg under Escorte af et betydeligt Troppecorps. 2den Bataillon af 3die jydske Infanteriregiment udgjorde en Deel af dette Corps, som commanderedes af den franske General Lallemand. Endskjøndt en talrig Fjende omringede Convoyen, vovede de dog ikke at angribe paa Grund af Troppernes uforfærdede Holdning.

I Aarene 1814 og 15 stod Moltke som tjenstgjørende Major ved 3die jydske Infanteriregiment, der udgjorde en Deel af Auxiliaircorpset, som under Overcommando

af den svenske Kronprinds skulde kæmpe mod Frankrig. Ved Rhinen blev Corpsets Marche standset, og 3die jydske Infanteriregiment vendte tilbage til sin forhenværende Garnison Aalborg.

I Aaret 1816 indtraadte Moltke i Ægteskab med Maria Staal, Datter af Grosserer Staal, som kort efter at have skjænket ham en Datter afgik ved Døden. Fire Aar senere giftede Moltke sig paany med Henriette v. d. Maase, Datter af Kammerherre, Staldmester v. d. Maase.

I Aaret 1824 udnævntes Moltke til Kammerherre, 1826 til Oberstlieutenant, 1833 til Oberst og 1834 til Commandeur for 3die jydske Infanteriregiment, som hans Fader i over 40 Aar havde været Chef for. Under 7de Juni 1834 benaadedes han med Ridderkorset af Danebroge; 1840 blev han Danebrogsmand.

I Aaret 1842, da Armeen omorganiseredes, udnævntes han til Generalmajor og Commandeur for 3die Infanteri-Brigade. 1845 fik han Commandeurkorset af Danebroge.

Den nu alderstegne Mand forblev staaende som Brigadecommandeur til Foraaret 1848, da han ved Krigens Udbrud af Krigsministeriet erholdt det Hverv at reise en Folkevæbning i Nørrejylland. Stridslystne imod Oprørerne fandtes overalt, flere patriotiske Foreninger dannede sig til at fremme Folkevæbningen, men da Fjenden under General Wrangel rykkede ind i Jylland, forinden Folkevæbningen kunde erholde en fast Organisation, blev ifølge Krigsministerens Ordre denne standset for ikke at udsætte Indbyggerne for Fjendens Voldsomheder, da en ikke tilfulde organiseret Folkevæbning umulig kunde modstaae en stor, regulair disciplineret Hær. Omtrent midt i Mai afgik Moltke til Kjøbenhavn for af Krigsministeren at erholde nærmere Instruction. Ved sit Ophold derstedes udbad han sig saavel mundtlig som skriftlig af Krigsministeren, at han maatte ansættes ved den active Hær. Den graahærdede Krigsmand vilde med Glæde gjøre Affald paa sin Anciennetet som Generalmajor: hvis han ikke kunde erholde en Brigade, modtog hau gjerne en Post som Bataillonscommandeur. Omstændighederne gjorde, at dette hans Ønske ikke blev opfyldt.

General Wrangel havde udskrevet den skjændige Brandskat af 4 Millioner; Moltke erholdt Ordre til paany at gaae til Jylland for med Tropper, der vare sendte til Helgenæs, at operere i smaae Afdelinger og gjøre Fjenden al mulig Skade og Afbræk. Men Planen blev ikke iværksat; thi da han kom i Nærheden af Aarhuus med Dampskibet Iris, fik man Underretning om, at Fjenden ikke alene havde forladt denne By, men trukket sig heelt ud af Jylland.

Moltke forblev nu i Jylland som commanderende General over denne Provinds indtil Enden af Juli s. A., da Krigsministeren til hans store Tilfredshed tildeelte ham en Brigade, først 5te, senere 4de, ved den active Armee, der imidlertid havde trukket sig tilbage til Veile og Omegn. Kortefter afsluttedes Vaabenstilstanden, og Moltke forblev med sin Brigade i Jylland indtil Marts 1849, da han med samme afgik til Als. Senere, da hele Slesvig oversvømmedes af fjendtlige Skarer, fik han saavelsom Generalmajor Schleppegrell Ordre til med deres Brigader at gaae til Fyen. I April landsattes Brigaden over Striib til Fredericia. Efter at have ligget paa Forpost imellem Kolding og Fredericia, modtog Brigadechefen Ordre til i Forening med 3die Brigade under Schleppegrell at angribe Kolding, der var besat af Insurgenterne. 4de Brigade under Generalmajor Moltke attaquerede Byen nordfra. 6te Reserve-Bataillon var først i Byen; for at understøtte samme førte Moltke personligt 2 Compagnier af 11te Bataillon ned af Bakken, som fører til Byen, der heftig blev beskudt af et fjendtligt 12pds. Batteri med Kugler og Granater. Efter nogle Timers Ophold i Byen erholdtes Ordre at trække sig tilbage, da General Ryes omgaaende Bevægelse

var mislykket. Den 3die Mai besatte 4de Brigade Søndervilstrup og Gudsøe, hvor Endeel af Brigaden havde en varm Affaire med et fjendtlig Recognosceringscorps under Oberst Zastrow. Den 7de Mai bestod Brigaden nok en skarp Fægtning ved Søndervilstrup og Gudsøe; men da Generalmajor Ryes Corps, som havde Ordre at trække sig op i Jylland, forlod høire Fløi, nødsagedes Moltke med sin Brigade — da Fjenden paa det Nærmeste var ved at omgaae ham — fægtende at retirere til Fredericia, forfulgt af en langt overlegen Fjende. Dagen efter, den 8de Mai, afgik han med sin Brigade til Fyen, hvor han forblev indtil Natten imellem den 5te og 6te Juli, da han med de øvrige Generaler sattes over til Fredericia for at deeltage i Udfaldet fra denne Fæstning. Têten af hans Brigade, 8de Liniebataillon, havde væsentlig Andeel i Erobringen af den store Treldesskandse, og senere hele Brigaden i Forfølgelsen. Et Magasin toges i Bondebyen Bjerth.

Under 6te Juli 1849 udnævntes Moltke til Storkors af Danebroge.

Efter i nogle Nætter og Dage at have ligget paa Forpost ved Stoustrup, retourneredes til Fyen, hvor Moltke med sin Brigade forblev indtil den active Armee opløstes i September 1849, hvorefter han ansattes som Inspecteur over Infanteriet i Jylland; men allerede den 1ste Octbr. s. A. udnævntes han til commanderende General i samme Provinds, i hvilken Post han forblev til 1ste Juli 1850, da 1ste Armee-Division af den danske Hær anbetroedes til den gamle og prøvede Krigers Førelse.

Med hvilket uforfærdet Mod Divisionen kæmpede i de hæderlige Dage ved Popholt og Idsted den 24de og 25de Juli, er noksom bekjendt — en udførlig Skildring deraf vil i sin Tid blive leveret i „Slaget ved Idsted“ —; det var den, der aabnede Kampen, og tillige den, som fornemmelig bidrog til at give Slaget en for os heldig Ende, idet en af dens Brigader, 6te, under Oberst Irminger sprængte det fjendtlige Centrum.

Efter Slaget ved Idsted blev Generalmajor Moltke udnævnt af Hs. Majestæt Keiseren af Rusland til Ridder af St. Annaordenens 1ste Classe, og af Hs. Majestæt Kongen af Sverrig til Storkors af St. Olafs Ordenen.

Da den active Armee i Februar 1851 blev opløst, udnævntes Moltke til commanderende General i Nørrejylland, og senere, da Fyens Generalcommando ophørte, til commanderende General i begge Provindser.

Under 9de Februar 1851 blev Moltke Generallieutenant.

Hans v. Helgesen.

Frederikstads kjække Forsvarer, Hans Helgesen, er født i Norge i Aaret 1793. Han blev Secondlieutenant den 1ste Febr. 1812, Premierlieutenant d. 9de Septbr. 1813. Ligesom hans Landsmænd Rye og Schleppegrell deeltog han i Felttoget mod Sverig og aftakkede, efterat Norge var blevet forenet med ovennævnte Land. Han reiste derpaa over Kjøbenhavn til Belgien, hvor han under Fyrst Blücher fægtede imod Napoleon i Kæmpeslaget ved Waterloo.

I Decbr. 1818 entledigedes han efter Ansøgning af dansk Tjeneste og opholdt sig nu en Tidlang i Frankrig, hvor han gjorde Julirevolutionen med. Selvsamme Aar, nemlig 1830, meddeeltes ham en ny Afsked som Capitain af Kong Frederik den Sjette.

Fra Frankrig reiste Helgesen til Landskabet Stapelholm i det Slesvigske, hvor han forpagtede et Jagtdistrict og førte et stille, ubemærket Liv. Af og til besøgtes han af sin gamle Vaabenbroder Rye, der laa i Rendsborg. Som Enhver, der fører et afsides Liv og kun lidet omgaaes sine Medmennesker, nærede Helgesen stor Kjærlighed til Dyr. Efter Sigende skal han saaledes have tæmmet et Par Fiskeoddere, saa han kunde lege med dem som Hunde, og afrettet dem til at fange Fisk til ham i Sorgfloden. Af den Sag gave Omegnens Beboere ham Tilnavnet „Odderfangeren", under hvilket man ogsaa vil erindre i sin Tid at have seet ham omtalt i de tydske Blade.

Ved Oprørets Udbrud blev Helgesen opfordret til at slutte sig til dets Sag; men han udbad sig snildeligt et Par Dages Betænkningstid, og da den var omme, var „Odderfangeren" forsvundet*). Ved Bau maatte han under store Farer stjæle sig gjennem Oprørernes Forposter; en halv Dag stod han i Vand til høit op paa Livet. Han ankom til Kjøbenhavn og blev ansat ved Schleppegrells Stab sidst i Marts.

Allerede i 1848 — fortæller Hammerich — udmærkede han sig ved sin Uforfærdethed. Under en Fægtning i Sundeved klagede vore Folk over, at de ikke kunde faae Sigte paa Preusserne, der laae ligeoverfor dem. „Det er der Raad for, min Fa'er!" udbrød Helgesen og galopperede mellem vor Kjæde og den fjendtlige, indtil den ene Pikkelhue efter den anden dukkede frem over Hegnet.

I April 1849 fik Helgesen Majors Characteer.

I Slaget ved Fredericia den 6te Juli førte Helgesen 5te Liniebataillon.

Den 26de August s. A. tillagtes ham Oberstlieutenants Characteer.

*) Saaledes beretter Hammerich i sit „tredie slesvigske Felttog", hvoraf vi, af Mangel paa andre Kilder, have seet os nødsagede til at uddrage nærværende biographiske Skizze, hvis den kan kaldes saaledes. Denne Beretning imodsiges imidlertid i et nyligt udkommet Skrift, „Beiträge zur Beurtheilung des deutsch-dänischen Krieges", hvor Forfatteren, efter Sigende en dansk Officeer, fortæller, at Helgesen — som kun var Kriger og aldeles ikke Politiker — i Marts 1848 henvendte sig til Prindsen af Noer og tilbød ham sin Tjeneste; men blev tilbageviist. — Det klinger imidlertid temmeligt usandsynligt, at Helgesen frivilligt skulde have villet stille sig ligeoverfor sine tvende gamle Vaabenbrødre.

I Slaget ved Idsted tabte Helgesen sin anden Vaabenbroder, den gjæve Schleppegrell. Hans eget Navn nævntes imidlertid først i Slutningen af Felttoget 1850; men da skete det ogsaa paa en saa glimrende Maade, at Helgesen paa eengang indtog en hæderlig Plads i det danske Folks Minde ved Siden af sine tvende Landsmænd.

Efter Frederiksstads Besættelse af vore Tropper var nemlig Helgesen, formodentlig paa Grund af hans nøie Bekjendtskab til Egnen, bleven udnævnt til Commandant der. Capitain Hoffmann, en indfødt Frederiksstader, forrettede Tjeneste som hans Adjutant. Alle Forberedelser bleve trufne til at forsvare dette vigtige Punkt saalænge som muligt, og baade Commandant og Besætning imodesaae Fjendens Komme med Længsel.

Hammerich fortæller i sit „tredie slesvigske Felttog," at Helgesen kort før Beleiringen havde yttret: „Om Herr Willisen kommer, veed jeg ikke bestemt, men jeg vilde næsten ønske, han kom med sin halve Armee." Alt var temmelig beredt herpaa, om end Værkerne endnu ikke vare fuldendte. Frederiksstad behersker Trenens Sluser, det ligger i den Vinkel, som Eideren og Trenen danne. Imod Østen udbrede Marskfennerne sig, med en blød, næsten ufremkommelig Overflade, deres dybe Grøfter vare nu fyldte med Vand. Ikkun tre Veie: Eiderdiget, Hovedlandeveien og Trenediget, føre fra denne Side ind til Byen, og disse ere Engpasser af Naturen. Hvert Øieblik stødte en fremrykkende Fjende desuden paa Gjennemgravninger af Digerne og Overskjæringer af Veien, over hvilke han maatte kaste Broer, paa Harver, Pæle og andre Forhindringer, som han maatte bortrydde. Paa Eiderdiget, omtrent 900 Alen fremskudt, laa den første, mindre betydelige Forskandsning. Bagved denne vare tre Forsvarslinier dannede. Ved den nedbrudte Barkmølle, hvor Eiderdiget har et Knæ, var der gjort en dyb Indskjæring, i hvilken Soldaterne kunde staae og fyre med Espingoler og Geværer; umiddelbart foran Indskjæringen var Diget gjennemgravet, Hullet opfyldt med Palisader og Harver. Denne Forskandsning hed Mølleværket. Bag Mellemdiget, der næsten lodret slutter sig til Eiderdiget, var der en Brystværnsstilling med en mandsdyb Grav; Goshof, en Gaard, der stod foran Diget, var indrettet til Forsvar. Længere imod Nord ved Hovedveien laae et saugformigt Værk for Infanteri og en Blændering til en Kanon; paa Trenediget var der gjort en Indskjæring. Herfra førte en Grav nedimod Trenen, bagved denne fandtes der Standpladser for Infanteri, som sluttede sig til den befæstede Gaard, Grevesbof. Efter første Linie fulgte i anden Linie en Række Værker imellem Eideren og Trenen: Kalkovnsværket med et krenelleret Huus, med Pallisaderinger og Pladser for Espingoler, indskaarne i Eiderdiget; Hovedværket ved Veien med dybe, vaade Grave, Kanoner og to Blokhuse for Infanteri med Løbegrave ind til Byen. I tredie Linie laae Byen selv, omflydt af sine Grave, forsynet med Pallisaderinger og mindre Skandseværn; ved Færgehuset i Eiderdiget og ved dens østlige Udgang var der Pladser for Kanoner. Fra dens Taarne, hvor altid Vagtposter stode, havde man den fortræffeligste Udsigt over Egnen til langt ind i Ditmarsken. Vestfor Frederiksstad vare Forskandsninger paabegyndte, en Tilbagetogsbro var der lagt over en Arm af Trenen. Digerne, Gravene, alle naturlige Fordele vare med Talent benyttede til Forsvaret; jo mere Fjenden fra Østen nærmede sig til Byen til Toppunktet af den Triangel, som Værkerne dannede, desto mere steg dets Styrke. Egnens Eiendommelighed var Aarsag i at baade Forsvarere og Angribere stilledes under usædvanlige Forhold; de Første kom ikke til at staae høit, men lavt, ofte gravede ned i Diget, de Sidste maatte nærme sig, ikke i Løbegrave i Jorden, men bagved Sapper over Jorden.

Besætningen bestod af 7, og det 7 svage Compagnier: eet fra 6te Bataillon, tre fra 7de under Major Voigt og tre fra 4de Reservebataillon under Oberstlieutenant Thrane. Disse to Batailloners to øvrige Compagnier stødte dog til kort efter Belei-

ringens Begyndelse. De 6 smaae Feltkanoner, Artillericapitain Stjernholm havde til sin Raadighed, kjørte han op, deels ved Færgehuset i Eiderdiget til at bestryge Diget med, deels i det blænderede Værk ved Veien, deels i Hovedværket. Soldaterne i dette sidste havde faaet Magasinet fyldt med en Reserveportion, for at kunne holde sig i ethvert Tilfælde.

Den fjendtlige Styrke samlede sig under Oberst v. der Tann paa begge Eiderbredderne, den beløb sig til henimod 2 Brigader med Cavalleri og et overordentligt stærkt Artilleri. Hovedangrebet maatte efter Forholdene foretages fra Østen og fra Syd. Deels paa Kanonbaade, deels paa Landjorden opplantedes efterhaanden 32 Kanoner og Mørsere, flere af den sværeste Art Beleiringsskyts. Med Anstrengelse søgte Holstenerne at slæbe dette Skyts afsted igjennem de halvt opløste Marskveie. De vare i fuldt Arbeide dermed den 27de September; Folkene væddede med hverandre om, at de næste Dag vilde spise til Middag i Frederiksstad. Midnatten gik, næste Morgen den 28de kom, endnu saae man ved det ditmarsiske Eiderdige til Intet, thi et Par af Kanonerne var underveis blevet stikkende i Klægen. Imidlertid havde de Danske allerede længe hørt Støi derovre og mistænkelige Slag af Hammer og Øxe; de havde sendt Faldskjermsraketter op, der belyste Egnen, de saae nu Fjenden ifærd med at nedbryde det store Færgehuus i Ditmarsken, som de af Samvittighedsfuldhed ikke havde villet skyde ibrand. Et Par Kanonskud løsnedes og forstyrrede Arbeidet. „Vent blot til imorgen, raabte den fjendtlige Skildvagt over Floden, saa skal I faae Caffe uden Sukker." Tegnene paa at der var noget Usædvanligt igjære, bleve hyppigere. Paa Eideren saaes der to Dampskibe, Natten efter den 28de bleve de fjendtlige Forposter i Stabelholm skudte frem, Recognosceringspatrouiller lode sig tilsyne, Færgehuset blev heelt nedbrudt; den frembrydende Morgen den 29de viste de Danske 4 Skydeskaar i det ditmarsiske Eiderdige.

Den samme Morgen havde Fjenden bestemt til at aabne Angrebet paa, medens han i alle disse Dage udviklede betydelige Troppemasser foran vort Centrum og ved Wohlde; han foruroligede dette, for at bortvende Opmærksomheden fra Eideren. De Oprørsksindede i Frederiksstad anede Planen og glædede sig. Strax om Morgenen havde et Menneske den Dumdristighed, at fremstille sig i Gadedøren med en tydsk Kokarde paa sin hvide Hue; Commandanten lod ham gribe og føre hen til Torvet med Huen paa. „Er der ikke her en haandfast Karl," raabte Helgesen, „som vil unde en Kjeltring af Tydsker en Dragt Prygl paa Afdrag?" Der var haandfaste Jyder nok, Fingerenderne kløede paa dem, men Godmodigheden vandt Seier, Ingen meldte sig til at prygle et Menneske, som ikke kunde slaae igjen. Derpaa blev Profossen hentet, efterat Bomberne allerede havde begyndt at springe rundtomkring, fik den uheldige Oprører sine 25 „paa Afdrag."

Det var den 29de September et ikke meget behageligt Bygeveir. Klokken halv ni begyndte Holstenerne Ilden fra Batteriet ved det nedbrudte Færgehuus med 4 svære Granatkanoner og 2 Mørsere. En halv Time senere kom ogsaa Kanonbaadene til Skud. Længe forud havde man seet dem nærme sig paa den mangebugtede Flod, nu kom to op tilligemed et armeret Skib og to Dampskibe, de beskjøde det eneliggende, fremskudte Værk paa Eiderdiget. Geværilden blev heftig; paa Hovedlandeveien igjennem Stabelholm ved Bomhuset og paa Marken, kjørtes Kanoner frem, den ene efter den anden. I Alt var der 21 Stykker Skyts i Arbeide, tildeels af meget svært Kaliber, Kugler og Bomber haglede allevegne ned som fra en Uveirssky, de saarede eller dræbte ikke Faa. De Danske svarede i Begyndelsen, saasnart de mærkede, at deres lette Feltskyts ikke kunde virke, holdt de op; Kanonerne pegede udfordrende mod Tydskerne, men

sparede Skuddene til en beleiligere Tid. Snart vare Voldene ødelagte i det fremskudte Værk paa Eiderdiget, det forlodes, Fjenden bemægtigede sig det. En Afdeling blev sendt ud paa Diget med Rifler og Espingoler, forat tage det tilbage, det lykkedes ikke.

Nu troede Holstenerne, at Timen var kommet til at vove en Storm. Folk af alle Classer, en Mængde af de fra det vestlige Slesvig forjagede Embedsmænd, beredte til atter at indsættes i Embederne, havde fulgt med, de vilde være Vidner til Seiren. Rundtomkring paa Digerne saae man Grupper af Tilskuere, selv Damer havde indfundet sig; Alle opmuntrede de til Stormen. Klokken 11 fuldendte de Stormende deres Ordning bagved det Værk, de havde sat sig i Besiddelse af. Understøttede af Ilden fra det svære Skyts paa Land og Vand rykkede de ud i spredte Kjeder og 2 sluttede Colonner med flyvende Fane. De kom frem paa Eiderdiget, især der hvor dette skraaner ned imod Floden, Mølleværket var deres Maal. De havde trængt forbi Harver og Pæle og de andre Forhindringer, de havde slaaet Bro over Gjennemgravningen, de stode nu kun et Par Hundrede Alen fra det danske Værk. Da fore med Eet Kardætsker ud fra Skandsen ved Færgehuset, blandede med Espingolernes og Geværernes Kugler, Løbeilden rullede paa hele Linien, Holstenerne faldt forsøde. Bestyrtelse greb dem; Nogle vilde bort, de sank ned i Dyndet til Armene og bleve hængende der som Skive for Kuglerne, Andre druknede i Vandhullerne. Eet eneste Compagni havde mistet omtrent 60 Mand, vore Patrouiller, som gik ud Natten efter, bragte 1 saaret og 4 døde Fjender tilbage. Holstenerne maatte vige, Stormen var afslaaet.

Derefter susede de danske Kanonkugler muntert ind imellem Fartøierne, der havde nærmet sig, forat understøtte Stormen. Det ene Dampskib fik sin Skorsteen ramponeret, en Mast og et Ror blev skudt fra Baadene, med Nød og næppe kunde Damperen slæbe dem ud af Ilden. Holstenernes Kanoner paa det faste Land vedbleve imidlertid at arbeide hele Eftermiddagen, tildeels Natten med; Bomber og Granater faldt og sprang i Værkerne og Byen, Gadedørene vare lukkede, Indbyggerne havde skjult sig i deres Kjældere. Allerede brændte en Gaard udimod Eideren paa det saakaldte Eiland, desuden to andre længere bagved. „Endnu er Frederiksstad ikke taget," hed det i de fjendtlige Rækker og blandt de Tilskuere, der havde sat deres Haab til Angrebet, „men intet Offer er for dyrt til Fædrelandets Frelse." Man tænkte paa det Frygteligste, paa at skyde den venlige By ibrand.

Ved Midnatstid imellem den 29de og 30te September blev et Postbud udsendt fra Frederiksstad til de fjendtlige Linier, han blæste i Hornet og afleverede et Brev fra Øvrigheden til Willisen. „Flere Borgere end Soldater," hed det i Brevet, „vare trufne af Fjendens Kugler, man vilde spørge Generalen, om han kunde forsvare, at en fredelig By ødelagdes, uden noget militairt Resultat!" „Afleveret," var det korte, kolde Svar Buddet bragte tilbage. Og dog var hvert Ord i Brevet sandt, en grændseløs Ulykke var brudt ind over de stakkels Indbyggere, Børn, Qvinder og Gamle bleve trufne, de dræbtes eller saaredes. Et Barn gik og legede paa Gaden, da en springende Granatstump ramte det. „Du lille Stakkel," sagde en Soldat, idet han løftede Barnet op og kyssede det, „hvad Ondt har du dog gjort mod dine slemme Landsmænd?" En Mand med to smaae grædende Børn paa Armen stod i Lazarethet hos sin dødelig saarede Kone, hendes Fader og Moder laae saarede ved Siden, Elendigheden bevægede selv de haardeste Hjerter. Allerede denne første Nat og endnu mere den følgende Dag saae man Veiene fulde af Flygtende, uophørligt holdt Vogne udenfor Husene, de bleve belæssede med hvad Forvirringen tillod Beboerne at samle af deres rørlige Gods. Qvinder, Børn og Gamle, der næppe kunde flytte Foden, bragtes fortvivlede bort, Mændene, bedøvede af al den Jammer, de havde seet, bleve foreløbig tilbage forat slukke. I de nærmestliggende Landsbyer og i Husum fandt Nogle et Tilflugtssted, An-

dre maatte i den barske Aarstid ligge under aaben Himmel, paa et Knippe Halm; man traf her baade Oldingen og Barnet i Buggen, Meubler og Bohave laae omstrøete paa Markerne, Alt, undtagen Livet, havde tabt sin Værdi. Og havde vore Soldater ikke med deres sædvanlige Godmodighed brugt Fritiden til at række en hjælpsom Haand og nu flytte for den Ene, nu for den Anden, vilde det endnu seet langt værre ud. Ti for Een tilbød sig, hvor der var Nød paa Færde, uden at betænke sig, satte de hvert Dieblik Livet ivove.

Den 30te September hindrede Veiret Fienden i at foretage noget Betydeligere, dog fortsatte han sine Skandsearbeider. De følgende Dage gik Angrebet over til et fuldstændigt Bombardement af Byen, ligesaa hensynsløst som Bombardementet af Fredericia og i militair Henseende ligesaa unyttigt. Willisen havde selv anordnet det, thi han stolede paa, at vi, forat skaane Byen, vilde trække os ud af den; han begav sig herhen og betragtede vore Skandser i en saadan Nærhed, at en Kugle bortrev hans Sidemand. Fra Eiderdiget i Ditmarsken, fra det af os forladte, fremskudte Værk, fra Hovedlandeveien, hvor nye Skandser vare opførte, fra Marskfennerne, fra Eiderfloden udspyede 32 fiendtlige Ildsvælg deres Jern. Morgenen begyndte gjerne med en dyb Stilhed, Taagerne, der rugede over Egnen, maatte først sprede sig. Efterhaanden rørte Tydskerne sig, det ene Stykke Skyts kom frem efter det andet, i Kikkerterne kunde man see, hvorledes deres Artillerister ganske rolig stoppede og tændte Piberne, førend de skrede til Dagværket. De fiendtlige Stykker sloge an, nu og da svarede et enkelt Skud fra vore, en Hvidslen og Smelden og Susen i alle Tonarter fyldte Luften. Naar Mørket faldt paa, var en Deel af vore Forskandsninger nedskudt. Men nu begyndte en travl Virksomhed, stille og lydløst bevægede dunkle Skikkelser sig og rodede i Jorden som Muldvarpe, af og til oplystes Egnen af en Ildkugle, som susede hen over Skandserne, lyste et Sekund og forsvandt i den bløde Jord. Næste Morgen stod Alt atter heelt og holdent som forrige Dag, Scenen begyndte forfra. Saaledes krydsedes Kardætsker, Granater, Bomber og gloende Kugler uophørligt over den til Undergang viede By, over de danske Værker og over Veien, der fører til Husum. Veien kunde saa temmelig feies reen, Tilbagetogsbroen over Trenen forblev uskadt og følgelig ogsaa Forbindelsen med den danske Reserve. Holstenernes maskerede Angreb imod Svabsted, de Danskes Bestræbelser for med Kanoner fra den nordlige Trenebred at understøtte Forsvaret, forbleve frugtesløse; et fiendtligt Forsøg paa at gaae over ved Tønning blev afslaaet. Om Formiddagen den 1ste October rykkede en holsteensk Colonne frem med Stiger henad Trenediget, allerede havde den lagt en Stormbro, den joges tilbage. Derimod gjorde Lieutenant Baupell om Aftenen et Udfald henad det samme Dige, der skaffede os et Par Fanger. Vore Kanonbaade havde imidlertid lagt sig i Eidermundingen og sendte deres Kugler ind i Ditmarsken; nær til Byen kunde de ikke komme.

De danske Værker lede meget ved Beskydningen, men langtfra ikke saa meget, som man skulde troe. I dette bløde og dog saa faste Jordsmon bleve Kuglerne stikkende, Bomberne og Granaterne slukkedes. Dertil kom, at de meest udsatte Kanoner paa „det skarpe Hjørne" i Eiderdiget ved Færgehuset bleve sænkede ned i Diget. Capitain Stjernholm havde beordret det, han modtog selv Lieutenant Falbe, der, efterat Moltke var saaret, fik Commandoen over dem. „Velkommen, sagde han, De skal faae en hæderlig, men farlig Post, De skal sidde i Hullet;" fra dette Diebiik af fik Falbe Tilnavnet: „i Hullet." Folkene laae uforfærdede bag Skandserne. De havde en Tillid til deres Officerer, som Intet kunde rokke, de lærte at elske dem, de følte sig som een Familie med dem, den fælleds Kamp, den fælleds Nød havde aabnet alle Hjerter. Efterhaanden vænnedes de til Farerne, de bleve fortrolige med denne uafladelige Torden, de

saae næppe efter Kuglerne og Bomberne, eller saae de efter en, udbrode de roligt: „der er saamænd Plads til flere saadanne, især naar det maa være Klukhøns;" den underlige, næsten klukkende Lyd, hvormed en Bombe kom, havde givet Anledning til denne Benævnelse. Tiden fordreve de med hvad der kunde forefalde, de spiste, spillede Kort, samtalede. „Saalænge vi er her, skal Tydsken min Sandten ikke tage Frederiksstad, om han saa end havde de tannske Støvler paa, hvormed man kan vade over Eideren:" det var Omkvædet paa al deres Tale.

Den halve Deel af Styrken var altid i Skandserne. Paa Torvet, under de gamle Lindetræer stod den anden halve Deel som Reserve; Dyner, Sengetæpper, Halm, Borde, Sophaer og andre Meubler laae her strøete rundtomkring imellem hverandre. Udmattet strakte mangen Soldat sig hen og slumrede ind under Kugleregnen, Granaterne, der sloge ned ved hans Side, vakte ham ikke af hans dybe Dvale. Andre pustede til Ilden eller lagde sig ned, forat lange til Suppefadet, der stod nok saa pænt paa en Damaskesdug. Man kunde træffe paa de forunderligste Grupper; de spændte Parasoller op for Regnen, de indsvøbte sig i gamle Cheniller, i Hestedækkener, ja selv i Damekaaber og Dametørklæder, forat holde Varme i de raae Nætter.

Mange Exempler forekom paa det koldeste, det muntreste Mod. Helgesen var tidlig og sildig paafærde; Capitain Ernst af Ingenieurerne, Capitain Stjernholm af Artilleriet, Bataillonscommandeurerne, alle Officererne understøttede ham med Raad og Daad. En af de første Kampdage faldt en Bombe ved Siden af den Stue, hvor han spiste Frokost med sine Officerer, Bordet overkastedes med Sand og Støv. „Nu vil de Kjæltringer, udbrød han, Gud hjælpe mig, ogsaa udhungre os ved at fordærve os Maden."

Det kunde ikke være Andet, end at de idelige Anstrengelser maatte udmatte. Tilsidst vare de, fra Begyndelsen af svage to Batailloner, sammensmeltede til næsten det Halve af den normale Styrke, da Oberstlieutenant Henckel, afsendt fra Slesvig med første Reservebataillon, rykkede ind i Byen før Daggry den 2den October og afløste een af Bataillonerne.

Frederiksstad stod i Flammer, eller den laa i Ruiner; det var den anden værgeløse By, Oprørerne stak Ild paa. De meest grundmurede Bygninger bævede uafladelig, Dørklokkerne bevægede sig af sig selv, ved Dag og ved Nat speilede Flammen sig i Kanalerne, lød Skrigene fra Husene, disse Jammersuk af en Befolkning, der kæmpede med Dødens Rædsler. Den venlige Sol legede med Bladene i Byens Alleer, den forgyldte dem, den kastede sine Straaler ind i Værelserne. Hvilken skjærende Modsætning! Det var som om den livløse Natur drev Spot med de Levendes Nød. Sprøiterne maatte tilsidst staae stille, der var ikke Hænder mere til at slukke. Forbittrelsen hos Befolkningen var steget til en overordentlig Grad. „For Guds Skyld, raabte en Jødepige til Pladscommandanten med al sin østerlandske Fyrighed, for Guds Skyld, jeg beder Dem, staae fast og lad ikke de Blodhunde komme herind!" Og hun faldt ham om Halsen og kyssede ham. Hvad Oprørerne have gjort, for at berede deres Sag en Seier, skaffede den et dobbelt Nederlag; Mange af deres Venner vendte sig fra dem, de forbandede de Penge, de havde skudt sammen til Kanonbaadene. I Husum fyldte Borgerne Vogne med Smørrebrød, med andre Levnetsmidler og Drikkevarer, de lode dem kjøre hen til Frederiksstads Besætning.

Indbyggerne flygtede fra Sted til Sted, længe havde Nogle af dem fundet en Tilflugt i den lutherske Kirke. Kirken laa fuld af Lig og af Saarede, det blev glemt, Meubler, Gangklæder, Madratser, Dyner fik deres Plads i Stolene og paa Pulpituret; der blevet sovet, der blev kogt, der blev drukket Caffe og spiist, Børnene løb og legede Tagfat omkring Ligene. Tilsidst opsøgte Kuglerne de Ulykkelige ogsaa her, de maatte

flygte. Over Tilbagetogsbroen og Engene nede ved Trenen saae man hvert Dieblik et trøstesløst Tog af Udvandrere. De flygtede og de kom atter tilbage, naar Ilden sagtnede lidt, de trodsede alle Rædsler, for endnu at kæmpe med Flammerne om Byttet. Naar en af disse Klynger ved Nattetid, belæsset med Bylter, bevægede sig hen over den bløde Engjord, der dæmpede Lyden af Trinene, naar dens Lygter skinnede rødligmat igjennem Taagen, naar dens dumpe Sukke lød, troede man, at see en Flok af natlige Gjenfærd. Ogsaa Mændene i Byen beredte sig tilsidst til Flugt. Forend Commandanten tillod dette, fordrede han en skriftlig Erklæring af Magistraten; den skulde bevidne, at den ikke lagde Hæren det til Last, hvis Noget af Borgernes Eiendele maatte forkomme, og den bevidnede det. Ovrighedspersonerne, de fleste Beboere toge en gribende Afsked med de Danske. En gammel Raadmand trykkede med Taarer vore Officerer i Haanden; „skulde I nu blive tvungne til at gaae bort, sagde han, saa kom dog tilbage, naarsomhelst I vil! Jeg vil være Dansk med Jer og aldrig mere Tydsk!"

Det blev tommere og tommere i de flammende Gader, kun sletklædte Folk med et mistænkeligt Ydre snege sig igjennem dem, forat plyndre; det var Pøbelen fra Byen og Omegnen. Enkelte Soldater fandtes der, som gjorde sig skyldige i den samme Uorden. En af disse havde bemægtiget sig en Tobakskardus, som man ikke mere kunde faae at kjøbe for Penge; Helgesen kom til, saae det, trak en lang Pistol frem og satte den for Karlens Bryst. „Du skal skydes og det paa Stedet," raabte han i den barskeste Tone. Soldaten smed Kardusen fra sig, han foer med Haanden til sin Felthue,. næppe kunde han i sin Fortvivlelse stamme: „Pardon, Herr Oberstlieutenant, jeg skal aldrig mere bruge Tobak." Han slap derfra med Skrækken. „Nu, sagde Helgesen, idet han vendte sig bort med et Smiil, nu haaber jeg, der er slaaet tilstrækkelig Laas for Butikkerne." De fleste Soldater havde dog Agtelse for Eiermandens Ret, selv i det Dieblik, da Luerne vilde fortære Eiendommen. Helgesens Oppasser var sendt ud efter Sukker; i et forladt Huus fandt han nogle Topper, han tog et Stykke af den ene, gik hen til Vægtskaalen, veiede det og opskrev Mandens Navn.

Fra Time til Time ventede Holstenerne, at en dansk Parlamentair skulde vise sig med Tilbud om at overgive Byen; ingen kom, Staden laae der og brændte og led og taug. „Endnu er Frederiksstad ikke taget," det var den hele Trøst Banetoget fra Rendsborg bragte til de holsteenske Byer. Mange Danske tvivlede paa at Besætningen kunde udholde det, over al Beskrivelse voldsomme Anfald; for Tilfælde af et Tilbagetog havde man begyndt, ved Oversvømmelser at berede sig en stærk ny Stilling i Nærheden af Husum. Imidlertid bleve foruden Reservebataillonen to Feltkanoner sendte til Undsætning, den ene stilledes i den vestlige, den anden i den østlige Kant af Frederiksstad. For Hjælpen takkede Commandanten, om at opgive sin Stilling vilde han ikke høre et eneste Ord. „Skulde Tydskerne tage Byen, sagde han, da maatte de ikke være Tydskere!"

Natten før den 3die October havde Fjenden ved Hjælp af Smaaskandser, der endte i en Triangelspids og benyttedes som Løbegrave, nærmet sig Goshof paa 800 Alen. Endnu een Dag til vilde han vente, den næste blev udseet til at afgjøre Frederiksstads Skjæbne. Det var Fredagen den 4de October; Veiret havde i nogle Dage været mildt og smukt, det sildige Efteraars Sol havde kastet sine Afskedsblik til Egnen, ogsaa denne Dag var det godt. Medens vore Linier ved Slesvig allarmeredes, medens Fægtningen ved Forposterne var livlig, naaede Beskydningen af Byen fra faste Batterier og Kanonbaade den høieste Grad af Voldsomhed, især fra Middagsstunden af; Tydskerne havde opbevaret en Extra-Ration. Der var ikke Tid til at drage sit Veir imellem Skuddene, thi man talte 30 Skud i Minutten; Bomber, Granater, gloende Kugler,

Brandraketter fløi omkring som en Skare uheldsvangre Fugle, en uigjennemtrængelig Krudtdamp tilhyllede Alt. „Mon der skulle være værre i Helvede?" udbrød en Soldat, efterat han længe i dybe Betragtninger havde staaet og stirret op i Luften. Den sammenstyrtende By, saagodtsom forladt af sine Beboere, fremviste mere end nogensinde et Billede paa Ødelæggelse; i Huse, paa Gader laae Døde, en gammel Kone laae midt paa Gaden, med en Dyne under hver Arm, dræbt i det Øieblik, da hun vilde redde sig.

De østlige danske Forskandsninger havde lidt betydeligt. Voldene og Pallisaderne foran dem vare skudte sammen, Goshof og Grevershof brændte, Aftenstunden nærmede sig, v. d. Tann, længe vaklende, havde endelig besluttet, at vove det Yderste. Sex stærke holsteenske Batallioner med Kavalleri og Pionerer, tilstrækkelig forsynede med Stormbroer og Stiger og med store Halmbundter, hvormed de skulde fylde Gravene, stode bagved deres Skandser og Sapper, rede til Stormen. Frivillige af alle Klasser, deriblandt en Deel Officerer, som havde lagt deres Udmærkelsestegn tilside, skulde træde i de forreste Rækker. Der skulde stormes imod hele den danske Linie, med størst Styrke dog imod Værkerne ved Eideren, thi her kunde Krydsilden af Kanoner paa Floden, i Ditmarsken og Stabelholm virke meest ødelæggende. Bagved Eiderdiget ved Bomhuset var et Musikchor opstillet, det maatte spille op til den blodige Dands.

Det var sandsynligt, at Stormen vilde koste meget Blod, thi der maatte angribes i Engpasser; men vilde den store Overmagt af Infanteri og Kanoner dog ikke tilsidst knuse den Haandfuld Danske? Imod alle disse Masser af Skyts kunde de kun bringe et Par smaa Feltkanoner i Ilden: tre, der fra Færgehuset bestrøge hele Eiderdiget, een i Byens østlige Ende, to i Hovedværket ved Landeveien og een i det blænderede Værk foran dette. Major Voigt med 7de Bataillon, der var smeltet sammen til sin halve Styrke, besatte de yderste østlige Linier; Mandskaber fra 1ste og 4de Reservebataillon, et Compagni af 6te og et af 9de Bataillon besatte Byen som Reserve eller i første Række, baade imod Øst og Vest. Det var Jyder og Sjællændere, der kom til at dele Æren med hverandre.

Mørket begyndte at bryde ind, oplyst af den forfærdelige Brand, som speilede sig i Eideren. Signalet til Stormen var givet, Musikchoret spillede „meerumschlungen"; for hvor mange Slesvigholstenere blev det ikke en Dødningemarsch? Idet Musiken blandede sig med Hurraraabene, Hylene, Sangen, de Befalendes Stemmer, Hornenes Lyd, Kanonernes Drøn og Granaternes Hvidslen, styrtede Stormcolonnerne frem paa Kronen og Siderne af Eiderdiget og over Marskkennerne; deres Blænkerkjeder gik forrest. Som Vesterhavet naar det bryder igjennem Digerne, var det voldsomme Anfald af disse Menneskebølger. De af de Danske anbragte Forhindringer, Harver og Forpælinger, som ikke allerede vare nedskudte, bleve i en Hast ryddede til Siden, Halmbundter udfyldte Gravene, Stiger og Broer lagdes over dem. Hovedangrebet rettedes deels imod Mølleværket, hvor de Danske havde gravet sig ned i Diget og fægtede med deres Bøssepiber langsmed dets Krone, deels imod Goshof og Mellemdiget, hvor de stode bagved Brystværnsstillingen.

Stille som Mure bleve de staaende, indtil Fjenden var i Kardætskskuds Afstand: en uhyggelig Stilhed! Da vare imidlertid Kanonerne kjørte op i „det skarpe Hjørne" ved Færgehuset. Fjendens voldsomste Ild rettedes i dette Øieblik imod Forskandsningen her, et Kanonhjul blev skudt over, Artilleristerne vare mismodige. „Det faaer ikke hjælpe Folk, raabte Kapitain Stjernholm, om saa Kanonen ligger paa Jorden, maae vi dog skyde", og med et rask Tag blev den bragt frem og gjort færdig til Skud. Baade Kanonerne her, i Hovedværket og i det blænderede Værk brøde nu deres lange Taushed, de udspyede en Hagl af Kardætsker. Der blev fyret saa heftig,

at de hvert Øieblik maatte kjøles, den ene ved Færgehuset havde ved Kampens Ende gjort 200 Skud. Den fjendtlige Kanonild imod vore østlige Værker hørte ved samme Tid op, for ikke at anrette Ulykke imellem Holstenerne selv. Vore Folk mærkede det, de troede at Fjenden manglede Ammunition: „nu har han ingen Kugler flere, raabte de, men hør bare til vores Kanoner, hvor de kan!" De stormende Colonner trodsede Ilden; Arme og Been røg til alle Sider, Mange styrtede i Eideren og druknede der, eller farvede Vandet med deres Blod. Ogsaa Espingolerne og Geværerne gjorde lyst iblandt dem, deres Tab blev bestandig større, de Efterfølgende kunde neppe komme af Stedet for Mængden af dem, der faldt, Hurraraabene sagtnedes, Colonnerne vaklede, men de fattede sig og brusede atter fremad. Jyderne begyndte at synge den „tappre Landsoldat", og forunderlig nok, stemmede det fjendtlige Musikchor snart i med. Fyrværkeri, Belysning, Musik og Sang: der var Noget ved det Hele, der saae ud, som om det kun var indrettet paa en Theatereffekt.

Commandanten havde ved Meldingen om Stormen sagt til Capitain Hoffmann: „De indestaaer mig for Vestsiden; jeg iler til Mølleværket!" Derefter satte han sig paa sin Hest og sprængte igjennem de brændende Gader ud til Skandserne. En Bombe slog ned ved hans Side, Hesten styrtede i en Vandgrav, han lod den ligge og svømme, selv arbeidede han sig op og skyndte sig, saa drivvaad som han var, hen til Værket. Han traf den franske Oberstlieutenant la Tour du Pin, som ved første Efterretning om Angrebet paa Frederiksstad havde begivet sig herned og nu med sit lange Hørerør, thi han var tunghør, løb omkring, hvor Faren var størst. En Officeer bad la Tour om ikke at udsætte sig saameget, han forstod ham ikke, da tog Officeren ham ved Kraven og førte ham hen til et mere dækket Sted. Soldaterne forundrede sig over den franske Herre, de antoge hans Hørerør for en Trompet; „Gud veed, hvad den lille Trompeter egentlig har saa travlt med!" sagde de. Han stod nu tætved Helgesen, drivvaad ligesom denne, men henrykt over det kjække Forsvar. „Hvilken Haardnakkethed, hvilken Udholdenhed!" udbrød han hvert Øieblik. Commandanten talte opmuntrende til sine Folk; „saalænge jeg har en dansk Mand tilbage, sagde han, giver jeg mig ikke." Pludselig gled han i det slibrige Jordsmon og styrtede nedad Diget, Raabene hørtes: „der faldt vor Oberstlieutenant," men han var øieblikkelig oppe igjen, uskadt, kun tilsølet.

Holstenerne trængte med Kjækhed frem ligetil Mølleværket, hvis Brystværn nu blot var en sammenskudt Klump Jord, ikke en Forskandsning. Foran dette, der hvor Diget var gjennemgravet og Hullet fyldt med Harver og Pallisader, havde Kuglerne gjort godt ryddeligt, hvad der stod tilbage, blev nedhugget af de Stormende. De sendte Masser af Kugler ind til de Danske, de stode paa Brystværnets Skraaning, Bajonetterne mødtes og klirrede. En fjendtlig Officier styrtede frem med en tydsk Fane, dødelig truffet sank han til Jorden, en Holstener klyngede sig fast til et Espingolrør: „nei holdt, tag Næven bort, Du brænder Dig!" raabte en dansk Soldat, Holsteneren forsvandt; Forsvaret blev altid mere og mere haardnakket.

De Stormende søgte Dækning i Huulningen foran Brystværnet, den ene Bøssepibe efter den anden rettedes herfra ind i Værket. De Danske vendte sig om og strakte Geværerne bagud over Hovedet, for lettere at skaffe dem den skraae Retning, et fjendtligt Gevær grebe de i Bajonetten og halede det med forenede Kræfter ind til sig. Deres Reserve var ilet til. „Hør Du, Hjælpetrop, raabte en Soldat til en af de Nysankomne, „Du kan lade min Bøsse, mens jeg skyder Din af." Saaledes hjalp Reserven de Kæmpende. Den Begeistring, som glødede i Alle, yttrede sig i den stolteste Dødsforagt, i de muntreste Indfald. „Rebslaaer, blev Du saaret?" raabtes der. „Nei, svarede den Tiltalte, jeg mistede kun en Bitte af Hovedet, Du, men giv mig en Sopken, saa troer jeg, at jeg tager en Tour endnu." Nogle kastede en Flaske Viin

ud til de Stormende. „Der har I den, raabte de, at styrke Samvittigheden paa, saa maaskee I storme bedre, for endnu er det skidt. En andengang maa I komme otte Dage forend I vil storme, forat lære det hos os!" Andre grebe tomme Planker og kylede dem i Hovedet paa Holstenerne, disse svarede med afbrudte Pallisader, og Planker og Pallisadestumper vankede længe frem og tilbage over Volden. Folkene vedbleve at synge og lee. Paa lystige Skjældsord manglede det ikke, uvilkaarlig kom man til at tænke paa Homers Helte, der altid sloges og skjændtes paa eengang. Kjendte man ikke de naive danske Naturer, vilde man ansee det for umuligt, at der kunde være saa morsomt midt i den blodigste Fægtning. Og dog var det Tilfældet; som Oldtidens Kæmper legede de med Døden, med et Smiil paa Læben vare de rede til at modtage den, med et Smiil modtoge de den.

Major Voigt, der førte Befalingen i Værkerne, blev tilligemed de andre Kæmpende opmærksom paa Noget, som flagrede hid og did udenfor Brystværnet; det var fire, i Diget plantede holsteenske Faner. Den Omstændighed, at Fjenden holdt sig rolig i Huulningen og kun vedblev med sin Ild, var paafaldende, man vilde vide, hvad han havde fore, og Lieutenant Güntelberg sendtes med 4 Mand ud i Marskfennerne. Lykkelig vendte han tilbage, dog kun fulgt af to Soldater. „Her er Prøven paa mit Mandskab, sagde han til Helgesen, men Fjenden er saa stille, fordi han ordner sig til Storm og er ifærd med at grave sig igjennem og ind til os." Saaledes forholdt det sig, Volden var næsten gjennemgravet. „Muntert Folk, Tornisterne i Hullet!" blev der befalet, og Tornistrene pakkedes sammen i den Aabning, som allerede begyndte at vise sig. Tydskerne vilde skubbe dem bort, Vore satte Ryggen til, det gik løs paa Kræfterne, Vore vare stærkest, Tornistrene bleve liggende. Kampen blussede atter op i sin hele Vildhed, Mand imod Mand.

Ogsaa imod Brystværnsstillingen bagved Mellemdiget, der hvor dette slutter sig til Eiderdiget, vare de fjendlige Colonner imidlertid komne op, trods de Danskes hærjende Ild. De kastede Planker over den dybe Grav, de stode paa Digets Krone med en holsteensk Fane. „Tøv bare lidt!" udbrød en Soldat og styrtede den Fremmeste ned i Graven; „Tydsken sin Grav har fundet!" sang han saa, medens Kuglerne krydsedes, og Bajonetstød verlede med Kolbeslag under Munterhed og Sang. Fjenderne faldt i Flokketal, de druknede eller gjordes til Fanger.

Saaledes var der blevet stormet i halvanden Time. Vort Skydeforraad var midt under Kampen i den Grad medtaget, at det næsten slap op. Det blev et skrækkeligt Dieblik for de Befalende, men det blev kun et Dieblik, nye Forsyninger ankom. Holstenernes Kræfter vare tilsidst udtømte, de maatte tilbage, skjøndt endnu saa ophidsede, at de reve Vaaben ud af deres Faldnes Hænder og til Afsked slyngede dem imod Skandserne. Tilbagetoget gik for sig under en voldsom Ild fra vor Side, Geværer og Espingoler knaldede uophørlig, Kanonerne fyrede først med Kardætsker, siden med Granater. De danske Karle kunde ikke overtale sig til at høre op med at skyde, Officererne maatte raabe til dem og støde dem i Ryggen, forat de ikke skulde spilde Skuddene. Dynger af Lig laae udenfor Skandserne, Flammerne belyste den vildeste Flugt. De rasede i Byen, thi fra Stormens Begyndelse sigtede alle fjendtlige Batterier paa den alene, men derinde rørte ikke een Haand sig til at slukke. Just nu var det, at den remonstrantiske Kirke sank sammen. Længe havde dens, i hollandsk Stiil byggte Trætaarn kneist over Ildhavet, nu vaklede det og styrtede.

Holsteenske Colonner viste sig endnu i Nord, de rykkede imod det blænderede Værk ved Hovedveien og imod Forsvarslinierne ved Trenen. De Danske ventede stille, med Geværet i Anslag, Holstenerne standsede. Tydelig hørte vore Folk de fjendtlige Officerers Stemmer, som opmuntrede til Fremrykning, og Soldaternes Svar: „nei,

dennegang ikke!" Colonnerne gik tilbage. Helgesen forlod et Dieblik Kamppladsen og greb Pennen, forat gjøre sin Meldring. „Frederiksstad, skrev han, staaer i Luer; den første Storm er afslaaet, Besætningen er rede til at modtage den næste!"

Holstenerne rykkede flere Gange ud paany, Eiderdiget og Marskfennerne vrimlede af dem, men de vovede sig ikke længer for Alvor imod den ødelæggende Ildlinie; deres Rækker bølgede snart fremad, snart tilbage. Paa enkelte Pauser nær, hvori Kampen ligesom trak sin Aande, blev Gevær- og Kanonskuddene ved at rulle. Granat efter Granat fore ud fra vore Værker, et Dieblik kastede de henad Ederdiget et skjærende Lys over de mørke, fjendtlige Masser og sprang imellem dem. Isandhed, der var den Dag Lykke ved de danske Kugler. En af dem ituslog en Stormbro. Just som en fjendtlig Colonne skulde frem, faldt en Granat i dens Krudtvogn; Vognen sprang i Luften, Ødelæggelsen, den udbredte, adsplittede de nærmeste Mandskaber og gjorde Stormen umuelig, et Hurraraab lød fra de danske Værker. Strax efterat den havde knittret og braget, at see til, ligesom om en Række Smaalys foer tversover Diget, hørtes de holsteenske Signalhorn, de blæste „retireer!" Klokken var omtrent elleve.

Da hørte Ilden op, Fjenderne forsvandt i Mørket, en Stilhed afløste den uophørlige Bragen, en Stilhed, der næsten var forfærdeligere end Kampbulderet og ligesom med en blytung Vægt hvilede paa Soldaterne. De vaagnede af Kampens Beruusning, de fik Tid til at tænke sig om, at høre paa de Saaredes Suk og Stønnen. Branden kastede sit rædsomme Skjær igjennem Natten over Frederiksstads faa, endnu tilbageblevne, gamle eller fattige Indbyggere. Nogle havde samlet sig ved Trenen, der laae de i Dyndet og bevogtede de Skatte, som de havde røvet fra Luerne; maalløse, med vilde Blikke, ligesom grebne af Vanvid, vankede Andre omkring imellem de sammenstyrtende Mure. Side ved Side i en lang Strækning henad Eiderdiget, paa Markerne, i Gravene, i Eideren laae Tydskernes Lig, de Danskes sammenhobede i de snævre Værker, hvor man neppe kunde gjøre et Skridt uden at støde paa en Død. Ogsaa denne Ligmark belystes af Flammerne. Efterhaanden fortærede de sig selv, ved Midnatstid lykkedes det, at faae Magt over dem.

Dengang Fægtningen sagtnede, var Commandanten i sit Qvarteer truffet sammen med Kapitain Hoffmann og bød ham et Glas Viin; det blev tømt til Dagens Ære. „Og nu det næste for Hans Helgesen, sagde Commandanten, det er just idag hans Fødselsdag!" Glasset for Helgesens Fødsels- og Seiersdag tømtes under det hendøende Kampbulder.

Den følgende Dag havde en tæt Taage lagt sig over Valpladsen. Dengang den løftede sig hen paa Eftermiddagen, gik danske Patrouiller ud, de vendte hjem med Kampens sørgelige Offre, 75 Fjende-Lig. Ogsaa en Mængde Vaaben og Sandsække, som Fjenden havde ladt tilbage, blev nu indbragt til Byen. Det holsteenske Tab ved Frederiksstad havde været overordentlig stort, vel omtrent 1200 Mand. Alene i Stormnatten mistede een Bataillon 190 Mand, en anden 16 Officerer og 150 Mand; to Officerer og 30 Mand faldt i vore Hænder. Fjenden havde, efter egen Opgivelse, af Døde henimod en Snees Officerer og 200 Mand; hans Saarede maae idetmindste have beløbet sig til 800, Navnene paa 25, ved Stormen saarede Officerer bleve offentliggjorte. Af Frederiksstads Indbyggere vare 10 dræbte, 21 saarede. Vort Tab under hele Beleiringen udgjorde 2 Officerer og 71 Mand af Døde, 3 Officerer og 256 Mand af Saarede, 13 Savnede.

Holstenerne havde den femte October forladt Marsken og trukket sig til Geesten, de vare ifærd med at nedbryde deres Skandser, i det Fjerne saae man Røgen fra de-

res Dampskibe, som trak sig til Rendsborg, af og til faldt endnu et Skud, det klang som en Doendes sidste Suk. Dagen derefter gik deres Forposter tilbage. Angrebet var opgivet, Fienden havde udviklet saa stor en Angrebsstyrke, som det var ham muligt, en større vilde kun have været til Kuglefoder, udenat forøge Angrebets Kraft.

„Herr Willisen, Herr Willisen, Du har faa't Buler i Din Hat!
Herr Willisen, Herr Willisen, Du skal endnu ha'e meer Dada!"

sang de Danske. De kunde aande efter disse Dage og Nætter fulde af Dødens Rædsler, de kunde atter faae en rolig Søvn, de kunde nyde den Fred, der hvilede over Egnen, over Floden, over Marskfennerne, belyste af den sparsomme Høstsol og opfyldte med roligt græssende Qvæg, de kunne glæde sig over den herlige Seier.

Tre svage Bataillons med 7 smaa Feltstykker havde kæmpet imod 6 stærke Bataillioner, understøttede af Ilden fra 32 Stykker svært Skyts. At manøvrere havde været umuligt, Seiren tilfaldt dem, der med størst Rolighed trodsede Døden. Det var en glimrende Vaabendaad, den mest glimrende under hele Felttoget, et Vidne om en uforgængelig Heltekraft. Helgesens Ildmænd havde fortjent General Kroghs Ord: „den Udholdenhed, Dødsforagt og sande krigerske Begeistring, som i Kampens heftigste Øieblik blev lagt for Dagen, vil staae som et lysende Exempel." De Følelser, der gjennemstrømmede det danske Folk, bevingede Takken, som Rigsdagen i Folkets Navn bragte til Armeen for alle dens Bedrifter." — —

Saavidt Hammerich. — Belønningen for Helgesens glimrende Vaabendaad udeblev ikke: han udnævntes til Commandeur af Dannebroge, af den norske St. Olafs Orden og den russiske St. Annæ Orden i Brillanter, og optoges under 6te October 1850 igjen i Armeen som Oberstlieutenant med ovenanførte Anciennetet.

Anton Philip de Saint-Aubain.

Anton Philip de Saint-Aubain blev født i Kjøbenhavn den 16de Februar 1804. Hans Fader var Oberst i Artilleriet og Commandeur for den danske Artilleri-Brigade Frederik Julius Christian de Saint-Aubain, og hans endnu levende Moder Anna Bolette de Saint-Aubain, født Buntzen. Forældrene havde først bestemt ham til Studeringerne; men da han havde en afgjort Tilbøielighed til den militaire Stand, blev han ansat som Kadet paa det kongelige Landkadet-Akademi. Da Faderen døde i Aaret 1819, antog høisalig Kong Frederik den Sjette sig den Faderløse, og Han var ham i Sandhed en kjærlig Fader, ligesom Han til sin Dødsstund var ham en naadig Konge.

Grundtrækkene i Anton Saint-Aubains Charakteer udviklede sig allerede tidligt, og frygtløst Mod, kammeratlig Opoffrelse og en levende Følelse for Ret og Uret bragte ham til idelig at begaae de dristigste Handlinger, til at paatage sig Skylden for de svagere Kammeraters Synder, og til at hævde sin egen og deres formeentlige Ret ved enhver Leilighed. Om disse Egenskaber end ikke altid lode sig forene med Akademiets Disciplin, gjorde de ham dog agtet og afholdt, og han talte Venner ikke blot blandt sine Kammerater, men ogsaa blandt sine Foresatte. Han var derhos i Besiddelse af et smukt Ydre, en ualmindelig Styrke og Smidighed, og stor Færdighed i alle Legemsøvelser.

Under 23de Marts 1823 udnævntes han til Second-Lieutenant, og efterat han i et Aar havde været Page-Kadet afgik han til Armeen, og blev af Kongen ansat ved det i Kjøbenhavn garnisonerende Andet Jydske Infanteri-Regiment. Garnisonstjenesten kunde ikke tilstrækkeligt beskæftige en ung, rask Officeer, han benyttede derfor i Aarenes Løb enhver Leilighed til militair Virksomhed, hvorved dens Eensformighed kunde blive afbrudt; han gjennemgik saaledes efterhaanden Kavalleriskolen ved Husar-Regimentet paa Jægersborg, Skolen for Bajonetfægtningen i Kjøbenhavn, og Landseerercitsen ved det Sjællandske Landseneer-Regiment i Næstved.

Under 29de November 1831 blev han udnævnt til Premierlieutenant, og afgik fra det Andet Jydske Infanteri-Regiment den 1ste October 1837, da han under 6te September samme Aar var bleven ansat som Adjutant ved de Ostindiske Tropper og Capitainvagtmester i Fortet Tranqvebar. For at kunne overtage de forskjellige i denne hans nye Stilling muligt forefaldende Arbeider, lagde han sig efter Landmaaling, Bygningsconstruction, Veianlæg, Sluse- og Brobygning, Rustkammer- og Laboratorietjenesten, samt skaffede sig Kjendskab til Artilleriets Materiel og til Constructionen af Affuitagerne.

Efterhaanden aflagde han Prøverne paa, at have opnaaet Duelighed i disse forskjellige

Discipliner. Han gjennemgik ogsaa Artilleriets Exerceerskole; men forinden denne var ganske tilendebragt, blev han saaret af en omstyrtende Kanon og standset i disse Øvelser, saa at Skolen sluttedes, uden at han havde aflagt den fuldstændige Prøve. Deels paa Grund heraf og deels formedelst Sygdom kunde han ikke til den fastsatte Tid afgaae til Ostindien med det herfra afseilende Skib, „den danske Eeg," som skulde have overført ham og hans Familie. Hans Kongelige Velgjører var desuden af den Mening, at det ostindiske Klimat ikke var tjenligt for hans blodrige Constitution, og at Gagen heller ikke var saadan, at den kunde underholde en Familie; Saint-Aubain betænkte sig derfor ikke paa at blive tilbage, saameget mindre, som Kongen havde været saa naadig at give ham Tilsagn om, at han skulde opnaae en bedre Befordring herhjemme.

Under 21de April 1839 afgik han saaledes i Naade fra de ostindiske Tropper; men allerede den 3die December samme Aar hensov Kong Frederik den Sjette, uden at have funden nogen Leilighed til at give den Afskedigede den tiltænkte Ansættelse. Med Sorgen over at have mistet en faderlig Velgjører og en naadig Konge, som fra Saint-Aubains tidligste Ungdom havde været en Gjenstand for hans Ærefrygt og Hengivenhed, forbandt sig nu Bekymringen for en usikker Fremtid. Men heller ikke i denne Prøvelsens Tid, under Trykket af Næringssorger og senere under Sygdom, forlod den Sjælsstyrke ham, som satte ham istand til at bære baade aandelige og legemlige Smerter, uden at bøies under deres Tryk.

Som en af det kongelige Rentekammers dueligste Korttegnere og som Medarbeider i et offentligt Bureau skaffede han sig Befæstigelse og Erhverv i de Aar, som hengik med forgjæves Solliciteren om Embedsansættelse. For at gjøre sig end mere duelig til at erholde en saadan, søgte og fik han, under 13de Februar 1844, kongelig Tilladelse til at gjøre sig bekjendt med Forretningerne ved Toldkammeret, og i Løbet af et heelt Aar gjennemgik han de forskjellige Grader af Toldvæsenets Functioner, og erhvervede sig Vidnesbyrd om Duelighed i dette Fag. Men han skulde dog ingen Ansættelse opnaae ad denne Vei; thi Døden bortrev Kong Christian den Ottende, faa Dage efter at Kongen havde givet ham Haab om at naae en Post, som han havde søgt under Toldkammeret.

I Marts Maaned 1848 laa han for Døden af en meget heftig Brystinflammation; men hans stærke Constitution seirede, og neppe helbredet meldte han sig hos Krigsministeren og anholdt om Tilladelse til at gaae til Armeen. Dette Ønske blev ham ikke bevilget, men under 2den Juli 1848 blev han ansat ved Exerceerskolen i Kjøbenhavn, som Skoleofficeer, og meddeelt Capitains Charakteer, og da Skolens Chef, Major v. La Cour, senere gik til Armeen, blev Saint-Aubain under 16de September 1848 udnævnt til Chef for Skolen. Septemberloven gjorde Forholdene vanskelige; men han forstod desuagtet at lede disse saaledes, at Skolen i kort Tid afleverede det ene Hold disciplineret og vaabendygtigt Mandskab efter det andet. I Erkjendelse heraf blev han, under 22de Januar 1849, efter Krigsministeriets Indstilling atter optagen i Infanteriets Linie og allernaadigst skjænket sin tidligere Plads i Armeen, med Capitains Anciennetet af 28de Juni 1840. Efter ti Aars nedtrykkende Uvirksomhed var han atter i en hæderlig Stilling, og det den eneste Stilling, som han følte sig ret skikket til.

Under 29de Juni 1849 tillagdes ham Majors Charakteer, og den 10de Juli samme Aar afgik han til Armeen, for at overtage Commandoen over den 9de Linie-Bataillon, hvis hæderlige Chef, Oberstlieutenant v. Krabbe, hans mangeaarige Ven og gamle Regimentskammerat, faa Dage før var falden i Slaget ved Fredericia. Krigen var imidlertid tilende, og han skulde dennegang ikke deeltage i Kampen. Han førte Bataillonen til Viborg, hvor den skulde overvintre, og kom om Efteraaret tilbage til Kjøbenhavn, for at indtræde som Major i 2den Forstærknings-Bataillon, hvilken han

senere førte herfra til Nyborg og vedblev at commandere i Chefens, Oberstlieutenant du Plats, Sygdom af de i Kampen erholdte Saar.

I Foraaret 1850 blev Saint-Aubain atter kaldt til Kjøbenhavn for at overtage Commandoen over den 4de Forstærknings-Bataillon efter Oberst v. Irminger, der nu blev Commandeur over den 6te Brigade, hvortil Bataillonen kom til at høre. Han førte Bataillonen til dens Standqvarteer i Jylland og forberedte den her til den forestaaende Kamp. Det var med sand Begeistring, han i Breve yttrede sig, saavel om Officerer som om Mandskabet ved denne brave Bataillon, til hvilken han følte sig knyttet ved Hengivenhedens og Tillidens stærke Baand, og han var dybt gjennemtrængt af det Ansvar, at overtage Commandoen efter en saa anerkjendt dygtig Fører.

Søndag Morgen den 13de Juli 1850 brød Bataillonen op fra dens Qvarterer ved Horsens og drog i Iilmarscher til Flensborg, hvor den ankom Torsdag Nat. Heden var i disse Dage utaalelig, og flere af Mandskabet lede af Blodstyrtninger; men da Bataillonen rykkede ind i Flensborg, havde han den Tilfredsstillelse, at den var i fuldkommen kampdygtig Stand. Den bivouakerede i nogle Dage ved Flensborg, og disse hengik med Allarmeringer og Recognosceringer og vare forberedende Skridt til Slaget ved Idsted. Fra Bivouakken skrev han sidste Gang til Hjemmet, og hver Linie aandede Fædrelandskjærlighed, Mod, og en smuk Opfattelse af Krigerlivet: han var en sand Soldat, og som saadan gik han med fuld Bevidsthed sin Skjæbne imøde. —

Den 23de Juli blev hele Armeen concentreret i en Stilling omtrent een Miil Syd og Syd-Ost for Flensborg; den 6te Brigade (Oberst v. Irminger) med den største Deel af Hovedstyrken stod i Bivouak Nord for Oversøe. Det var besluttet, at Angrebet paa Fjendens Stilling foran Slesvig skulde udføres i to Dage: den 24de vilde man hovedsageligen kaste de fjendtlige Forposter tilbage fra Helligbæk, og give den 3die Brigade (Oberst v. Schepelern) Tid til den samme befalede omgaaende Bevægelse imod Fjendens venstre Flanke, og den 25de skulde Fjendens tildeels forskandsede Hovedstilling ved Idsted og Wedelspang forceres af vore Tropper.

Ved Hovedcolonnens Fremrykning, Onsdagen den 24de om Morgenen, paa Chausseen fra Flensborg til Slesvig, havde den 4de Brigade (Oberst v. Thestrup) Avantgarden, og den 6te Brigade fulgte til nærmeste Understøttelse. Allerede om Formiddagen vare de fjendtlige Forposter, tildeels efter en levende Modstand, fordrevne ud af deres Stilling og trængte tilbage til Sønden for Helligbæk; men omtrent Klokken 2 om Eftermiddagen greb Fjenden med en betydelig Forstærkning igjen Offensiven, og imedens han trykkede vore Tropper ved Helligbæk noget tilbage, søgte han tillige at omgaae den danske venstre Fløi ved Elmholt Skov, bestaaende af 5te Reserve-Bataillon og den til sammes Assistance fremrykkede 1ste lette Bataillon, som bleve befastede med Granater og stærkt trængte af Fjenden. Den 4de Brigade afsendte den 11te Bataillon til Forstærkning og desuden beordrede den 6te Brigade, ifølge Divisionens Befaling, Liv-Gardin til Fods og den 4de Forstærknings-Bataillon frem over Stendrup til Understøttelse for vor venstre Fløi, over hvilken Oberst v. Irminger nu overtog Commandoen, medens Oberst v. Thestrup commanderede den høire Fløi ved Popholt og Helligbæk.

Den fjendtlige Overmagt havde imidlertid trængt vor venstre Fløi noget tilbage og søgte at bemægtige sig Klapholt-Hede; men da nu den 11te Bataillon satte sig paa 5te Reservebataillons høire Fløi og den 4de Forstærknings-Bataillon rykkede frem i vor yderste venstre Flanke, blev Fjenden kastet med en saadan Heftighed, at han senere intet Forsøg gjorde paa at trænge frem ad denne Kant. Major de Saint-Aubain var den Første, der trods Kugleregnen, i Spidsen for sin Bataillons første Compagni, trængte ind i Elmholt Skov, hvor han personlig tog nogle Fanger.

„Det var her at den 4de Forstærknings-Bataillon for første Gang var i Ilden i aaben Mark, og den viste under sin tappre Commandeur Major de Saint-Aubain en saadan Uforfærdethed og Rasthed, som opvakte almindelig Anerkjendelse;" saaledes lyde en høitstaaende Militairs Ord.

Efterat ogsaa den høire Fløi under Oberst v. Thestrup, som var bleven forstærket med 2den lette Bataillon af 6te Brigade, havde taget Offensiven, og under en haardnakket Kamp havde kastet den overlegne fjendtlige Styrke tilbage over Høiderne Syd for Helligbæk, blev den tidligere indtagne Forpoststilling paa hele Linien igjen besat imellem Klokken sex og syv om Eftermiddagen. Omtrent Klokken otte om Aftenen overtog den 5te Brigade (Oberst v. Ræder) Forposttjenesten og Skovenes Besættelse. 4de Forstærknings-Bataillon og den øvrige Styrke af 1ste Division bivouakerede om Natten Nord for Vesterholt, dog var Hvilen kun kort, fordi Bataillonerne først seent ankom i denne Bivouak.

Torsdagen den 25de Juli, Klokken halv fire om Morgenen, rykkede 4de og 6te Brigade, som skulde danne Hovedreserven for Angrebet paa det fjendtlige Centrum, frem fra deres Bivouak, og indtoge en Stilling i Bataillons-Colonner, i to Træfninger, bag Høiderne Syd for Helligbæk. Da Fægtningen i Bøgemosen og i Bøgholt Skov toge en mindre gunstig Vending for de Bataillioner af 5te Brigade, som der vare engagerede, blev — fordi Fjenden erholdt betydelig Forstærkning paa denne Fløi — den største Deel af den 6te Brigades Styrke anvendt i denne blodige og i Begyndelsen med afvexlende Held gjennemførte Kamp.

For at tilveiebringe en endelig Afgjørelse paa dette Punkt, blev, foruden to Bataillоner af 4de Brigade, ogsaa den 4de Forstærknings-Bataillon beordret at rykke frem, og efter en meget blodig Kamp blev Fjenden efterhaanden overalt kastet tilbage, hvorved især den 4de Forstærknings-Bataillon, som speciel var bestemt til at virke paa den yderste høire Fløi, igjen udførte Angrebet med udmærket Bravour og saaledes bidrog meget til det heldige Udfald.

Efterat Kampen paa høire Fløi saaledes hovedsageligen var afgjort, blev den 6te Brigades Bataillоner beordrede til at samle sig ved Chausseen, hvor de erholdt den Bestemmelse at angribe Fjendens meget stærke Stilling foran Idsted Kro, hvor et talrigt Skyts var placeret i dertil anbragte Indskæringer, medens man fra vor Side søgte at forberede Angrebet ved en stærk Artilleri-Ild.

Formedelst flere Detacheringer bestod den Deel af 6te Brigade, som skulde foretage Angrebet paa denne befæstede Stilling, ikkun af Garden til Fods, 4de Forstærknings-Bataillon og to Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps i første Træfning, samt 2den lette Bataillon i anden Træfning. Den 9de og den 11te Bataillon fulgte som Reserve.

Saalænge Kanonaden, som skulde forberede Angrebet, vedvarede, stode Colonnerne saavidt muligt dækkede, nogle hundrede Skridt bag Batterierne, og mistede kun faa Folk. Da Ordren indtraf til 6te Brigade at storme den fjendtlige Stilling, skete Fremrykningen i Compagni-Colonner paa begge Sider af Chausseen, hvorved den forreste Træfning havde fremsendt sine Tirailleurer. De sidste fjorten til femtenhundrede Alen, som Brigaden maatte passere, var et næsten aldeles fladt og aabent Terrain, som meget begunstigede det fjendtlige Artilleries Virkning, og vort Infanteri leed derfor ogsaa en Deel; men alligevel stormede Infanteriet, hvis Stemning var fortræffelig, syngende og under muntert Hurra rask frem imod den fjendtlige Ild, fordi det vidste og følte, at det var et afgjørende Angreb. Stormen blev ogsaa „udført med en uimodstaaelig Kraft og i fortrinlig Orden," siger den officielle Rapport over Slaget ved Idsted. „Fjenden blev ved første Angreb kastet paa hele Linien og levende forfulgt gjennem Skoven. Brigadens første Træfning, som bestod af 4de Forstærknings-Bataillon, Garden og to

Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps, tog i en fjendtlig Forskandsning 3 Kanoner," og med denne Storm „var Dagens Udfald saa godt som afgjort, Fjendens Modstand var brudt, og efterhaanden ophørte den aldeles."

Major de Saint-Aubain skulde ikke see Udfaldet af sin Bataillons Vaabendaad. Da Bataillonen rykkede frem til Stormen var han tilfods, fordi han havde maattet lade sine Heste blive tilbage ved den blodige Mosefægtning, hvor han maatte kaste sig af Hesten og kæmpe tilfods, da Dyret sank i Dyndet. Han gik nu netop paa Chausseen, i Høide med Colonnerne, ved Siden af Brigadecommandeuren, Oberst v. Irminger, og dennes Stabschef, Capitain v. Hoft, som begge vare tilhest, samtalende om Kampens Gang, da desværre Stykket af en i nogen Afstand sprungen fjendtlig Granat aldeles knuste hans høire Been tæt over Ankelen, hvorved han strax styrtede til Jorden. Efter en foreløbig Forbinding paa Valpladsen blev han ført til Flensborg, hvor han døde den 26de Juli, Dagen efter Slaget, faa Dieblikke efter at Amputationen havde funden Sted.

Han efterlader en Enke og 7 uforsørgede Børn. —

Den 4de Forstærknings-Bataillon, der i disse tvende Kampdage havde været fuldt saa meget i Ilden, som nogen anden Afdeling af Hæren, mistede i Alt sin Commandeur, Adjudanten, to Compagnicommandeurer, tre Lieutenanter, og eet hundrede og fire og tredive Underofficerer og Menige.

Vi slutte denne korte Skizze af Major de Saint-Aubains Liv med følgende skrivtlige Udtalelse af hans nærmeste Foresatte: „Armeen mistede i Major de Saint-Aubain en Officeer, som ved sin Dygtighed, sin Bestemthed og sit uforfærdede Mod havde erhvervet sig sine Kammeraters Høiagtelse og sine Undergivnes Tillid og Kjærlighed. Bataillonen tabte i ham en Commandeur, som med utrættelig Iver og Omhu sørgede for dens krigerske Uddannelse og Velvære, og som ved sin Personlighed og sit Exempel forstod at henrive sine Undergivne til den høieste Pligtopfyldelse. — Stedse vil hans Navn blive nævnt blandt de tappreste Førere, som ere faldne i den sidste Krig for Danmarks retfærdige Sag." —

Jobst Conrad Hirsch v. Lemmich.

Jobst Conrad Hirsch Lemmich er født i Trondhjem den 27de October 1795. I Slutningen af Aaret 1809 sendtes han til Militairakademiet i Kjøbenhavn, hvorfra han afgik som Secondlieutenant den 27de December 1813, efter hvert Aar at have faaet Flidspræmien. Han blev nu ansat ved „Kronens Regiment," der befandt sig i Slesvig, men afgik til Fyen, hvor det cantonnerede i Vinteren 1813—14. Herfra forlagdes Regimentet til Helsingør. I Aaret 1817 udnævntes Lemmich til Bataillonsadjutant og gjorde i denne Egenskab Tjeneste under tre Chefer, nemlig Generalmajorerne Voigt, Rømeling og Michaelsen. Den 17de Marts 1824 udnævntes han til Premierlieutenant, den 13de Juni 1834 til Capitain, og benaadedes ved Christian den Ottendes Kroning med Ridderkorset af Dannebroge.

Ved Armeeorganisationen tilbød Hs. Majestæt Kongen Lemmich at forblive paa Kronborg som Capitainvagtmester, forenet med Slotsforvalter- og Fyrinspecteurembedet, da Hoistsamme gjerne vilde have en Mand af Sprogkundskaber til denne Post, paa Grund af den Mængde Fremmede af alle Stænder, der kom forat besee Fæstningen. Lemmich havde nemlig tidligere taget Translateurexamen i Tydsk, Fransk og Engelsk, da han i Aaret 1827 havde giftet sig med Frøken Theresia Dorothea Dreyer, en Datter af Consul Dreyer, og hans knappe Gage ikke var tilstrækkelig til at ernære en større Familie.

I denne Post forblev Lemmich til Krigens Udbrud i 1848. Han meldte sig nu strax til Krigsministeren, afløstes i sine Embeder og fik et Compagni i 5te Reservebataillon. Den 1ste Mai afreiste han til Aalborg for at deeltage i Organisationen af ovennævnte Bataillon, hvilket Hverv han fortsatte i Fyen og Fredericia, hvor han fik Commandoen over en Skole for Bataillonens samtlige Underofficerer. Saasnart Bataillonen var tilstrækkeligt organiseret og indøvet, rykkede den ned i det Slesvigske med General Bülows Corps. Fjendens Overlegenhed nødsagede imidlertid Armeecorpset til Tilbagetog, først til Leirskov og senere til Forpoststillingerne ved Veileaa, hvor Lemmich under 17de Juli s. A. udnævntes til Major. Under Vaabenstilstanden beklædte Lemmich interimistisk Commandantposten paa Kronborg; men begav sig allerede inden sammes Udløb tilbage til Armeen.

Under det uheldige Angreb paa Kolding i Felttoget 1849 førte Lemmich med megen Kjækhed de tre af Bataillonens Compagnier ind i Byen. Allerede næste Dag

tildeeltes ham Commandoen over 8de Liniebataillon, hvilken han under hele Resten af Felttogene har ført. Med Bataillonen deeltog han i Slaget og Retraiten den 7de Mai, samt i Forsvaret af Fredericia, hvor Lemmich kom til at beklæde en Undercommandants Post, indtil han under 21de Juni blev afløst af Major Jacobsen og atter overtog Ledelsen af sin Bataillon. Han førte samme ved Udfaldet den 30te Juni og i Slaget ved Fredericia, hvor han blev haardt saaret ved Bestormelsen af Treldeskandsen.

Efterat have tilbragt over syv Maaneder paa Sygeleiet, først paa Billeshaugs-Lazareth og senere i sit Hjem, overtog Lemmich, der under 15de Juli 1849 var bleven udnævnt til Oberstlieutenant, atter Commandoen over sin Bataillon. — Under Felttoget 1850 underlagdes 8de Bataillon 3die Brigade under Oberst Schepelern, efter hvis Ordre Lemmich havde Reserven den 24de Juli og begyndte Angrebet den 25de med at vade over Trenens trende Arme, angribe Hünning og Jubeck og fordrive Fienden fra Schuby og Huusby, hvorpaa Armeecorpset gjorde en tilbagegaaende Bevægelse og kom den 26de til Bivouaken ved Slesvig. Herfra sendtes Brigaden vesterpaa forat besætte Frederiksstad. Den 7de August faldt Byen som bekjendt i vore Hænder, og 8de Bataillon contonnerede nu deels i Barakkerne ved Lehmzieck, deels i Forpoststillingen langs Trenen, indtil Frederiksstad sidst i September blev angrebet af Holstenerne. Lemmich fik nu Ordre til at bryde op og, i Forbindelse med 2 Compagnier af 4de Reservebataillon, 1 Compagni af 1ste Jægercorps, 2 Kanoner af Batteriet Glahn og 50 Dragoner, at angribe Tønning og rense Eiderstedt. Efterat Ordren var udført, fik Lemmich Overbefalingen her, og da Flotillen forlod Eidermundingen, forstærkedes han med 400 Marinetropper, under Befaling af Søofficerer. Det blev altsaa Lemmichs Opgave, med ovennævnte Styrke at besætte en Strækning af over 12 Miil, nemlig fra Reimersbude til Vollervick med 17 Feltvagter af Infanteriet, og herfra langs Vesterhavet og Jeverstrømmen henimod Husum med 21 Feltvagter af Matroser. Denne udstrakte og exponerede Position bevirkede, at Lemmich maatte benytte ethvert af Kunstens Hjælpemidler forat befæste Stillingen langs Eideren, hvilket ogsaa lykkedes ham saa godt, at Fienden fandt sig foranlediget til at bevare en ærbødig Afstand.

I Slutningen af 1850 benaadedes Oberstlieutenanten med St. Olafsordenens Ridderkors. Den 5te Februar 1851 afløstes han af 4de Reservebataillon og førte nu 8de Bataillon til Flensborg, hvor han forlod samme forat overtage Commandoen af den i Fredericia garnisonerende 12te Liniebataillon.

Under 25de Juli 1851 benaadedes Lemmich med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Christian August v. Schepelern.

Oberst og Brigadechef Christian August Schepelern er en ældre Broder til den tidligere omtalte Major Jens Bergendahl Schepelern. Han er født i Aaret 1795; blev Secondlieutenant den 27de Decb. 1810; Premierlieutenant den 20de April 1817; Capitain den 10de November 1827; Major den 24de Juli 1841; Oberstlieutenant den 17de Juli 1848, og Oberst den 31de Juli 1849.

Ved Oprørets Udbrud i 1848 var Schepelern altsaa Major og commanderede 1ste Jægercorps, der henhørte til Flankecorpset under daværende Oberst Schleppegrell. Den 6te April havde Corpsets Forposter, under Schepelerns Commando, en lille Skjærmydsel med et fjendtligt Recognosceringsparti, som rykkede frem fra Crusaustoven, hvorved det første Offer for Broderkrigen faldt, nemlig en Menig af 1ste Jægercorps. Schepelern deeltog derpaa i Slaget ved Bau og rykkede ind i Slesvig med de andre Tropper.

Da Major Schepelern var bekjendt som en af Armeens dygtigste og paalideligste Officerer, blev Overcommandoen over en af de to Expeditioner, der under Opholdet i Slesvig fortoges ud i Landet, anbetroet til ham. Den 20de April afmarcherede han til Eckernfördeegnen med henved 1600 Mand Infanteri, samtidigt med den anden Expedition, der under Major Ræder gik mod Husum.

Sidstnævnte Expedition løb heldigere af end Schepelerns, som kostede Blod. „Majoren — skriver Forfatteren af den slesvigske Krig i 1848 — afmarscherede den 20de om Morgenen, med 1ste Jægercorps og 9de Bataillon, passerede Slien ved Midsunde, og ankom om Eftermiddagen til Eckernförde, der var besat af et Compagni af 5te Bataillon under Capitain v. Wörishöffer, som var detacheret derhen fra Midsunde. Den næste Morgen tidlig Kl. 3 afmarscherede Major v. Schepelern med 6 Compagnier, for over Gosefeld, Lehmsick, Harzhof og Altenhof at falde de fjendtlige Turnerskarer i Ryggen, hvilke i længere Tid havde havt Post i Skoven bag Sandkrug, paa samme Tid som Major v. Thestrup, med 2 Compagnier, skulde foretage et Skinangreb langs Havet mod Sandkrug.

Major v. Schepelern, der havde medtaget som Adjutant den med Egnen bekjendte Premierlieutenant v. Fugl af Compagniet Wörishöffer, efterlod, paa sin Fremmarsch, et Compagni ved Gosefeld og et andet paa Høiderne ved Lehmsick, deels som Repli, deels til Observation imod Syd og Sydvest. Ved Lehmsick stødte Tropperne paa Fjenden, der trak sig tilbage til Haby, hvorefter man gjorde en Svingning til Venstre mod Harzhof, og tog en Deel Fanger, mest sammenløbne Friskarer, som ingen synderlig Mod-

stand gjorde. Mod Sønden viste der sig nu nogle fiendtlige Afdelinger, og da Major Schepelern kun havde 3 Compagnier hos sig, — thi han havde tabt et Compagni af Jægercorpset, der skulde danne hans venstre Flanke, men ved en Misforstaaelse var blevet tilbage og deeltog i Fægtningen ved Sandkrug, — saa ansaae han sig for svag til videre Fremmarsch, og besluttede at trække sig tilbage til Eckernförde, omtrent ad samme Vei, han var gaaet frem. Herved mislykkedes altsaa den ovenanførte lagte Plan.

De to Compagnier Wörishöffer og Krabbe, under Major v. Thestrup, tilligemed det tilbageblevne Jægercompagni, havde imidlertid været i en meget levende Tirailleurfegtning ved Sandkrug mod Turnerne, hvilke vege tilbage i Skoven; men Kjeden fulgte efter og Fegtningen blev derved mere alvorlig, end den givne Disposition foreskrev. Vort Infanteri trængtes atter ud af Skoven og holdt sig i lang Tid godt bag et Hegn, under en heftig Skydning fra Skovens Udkant, — da reiste sig en Soldat af 9de Bataillon og gik tilbage, nogle af hans Kammerater fulgte efter, og snart var hele Kjæden i den vildeste Flugt, trods Officerernes Anstrængelser for at holde Soldaterne tilbage. Turnerne fulgte efter med et stormende Hurra, men en Kanonbaad, som uagtet det urolige Hav og en stærk Blæst, under Maanedslieutenant Stages Commando lagde sig op til Land, aabnede en heftig Kardætskild mod Turnerne, saasnart de kom ud af Skoven, og standsede deres videre Fremtrængen. Vort Infanteri fik derved Tid til at samle sig udenfor Fiendens Skudvidde, det gik derpaa atter frem og indtog den forladte Stilling foran Skoven, hvor Fegtningen endte.

Vort Tab havde den Dag været 5 Døde og 20 Saarede, hvoraf Flere dødeligt. Fangerne, 58 i Tallet, bleve samme Dag tagne ombord af Capitain Steen Bille, der altid var i Nærheden, naar en Fegtning fandt Sted ved Kysten.

Til Understøttelse af disse Fegtninger ved Eckernförde foretoges samme Dag (den 21de) en Demonstration fra Hovedkorpset ved Slesvig mod Aschefsel, med Garden til Fods, 13de Bataillon, 1 Husar-Escadron og 4 Kanoner. Patrouiller udsendtes mod Groß-Wittensee, men der forefaldt ingen Fegtning.

At Major v. Schepelerns Expedition ikke blev fuldstændig gjennemført, maa fornemmelig tilskrives, at han, til et Corps af henved 1600 Mand, ingen Kanoner medførte, ligesom det vistnok var en mindre hensigtsmæssig Bestemmelse, at alle Officererne, selv Chefen, vare tilfods. Derved taber Commandeuren let Oversigten, og det turde vistnok have bidraget til, at det ene Jægercompagnie, der dannede den venstre Flanke, blev tabt i Fremmarschen. Den næste Dag marscherede Major v. Schepelern over Midsunde tilbage til Slesvig, efterladende i Eckernförde endnu et Compagnie af 9de Bataillon, hvilket saaledes, foruden Capitain v. Wörishöffer Compagni, gik tabt for Armeen."

I Slaget ved Slesvig var 1ste Jægercorps de første Tropper af Flankecorpset, der bragtes i Ilden. Schepelern foretog her den for vore Bataillonersædvanlige Angrebsmanoeuvre at formere Compagnicolonner, med tredie Geled foran som Blænkerkjede, hvorpaa han med stor Kjækhed førte sit Corps frem mod Fienden. I Skoven ved Pulvermühle var Kampen haardnakket; Jægerne bleve for en Deel drevne tilbage, men efterat de havde trukket Reserven til sig, vandt de atter Terrain. Vore Tropper holdt nu Udkanten af Skoven og vexlede en levende Ild med de fjendtlige Tirailleurer, der dækkede sig bag Hegnene. Under denne Fegtning fik den kjække Corpscommandeur et farligt Skudsaar i Skulderen og maatte føres bort fra Valpladsen.

Hverken i den øvrige Deel af Felttoget 48 eller hele Felttoget 49 saae Schepelern sig istand til at følge sine Vaabenfæller i Kampen for Danmarks gode Sag. Først i 1850 optraadte han atter paa Krigsskuepladsen som Chef for 3die Brigade, der hen-

hørte til 1ste Armeedivission under General Moltke og dannedes af 6te, 7de og 8de Liniebataillon, 4de Reservebataillon og 1ste Jægercorps.

I Slaget ved Idsted dannede Schepelerns Brigade høire Fløi og skulde ifølge Slagdispositionen omgaae Fjenden og tage ham i Ryggen. Bevægelsen lykkedes tilfulde. Om Formiddagen Kl. $11^1/_2$ stod Schepelern ved Schuby i Ryggen af Fjenden. Hans Brigade havde i begge Dages Fægtning knap mistet en 70 Mand, den higede efter Kampen og maatte i Forening med Hovedstyrken have indeklemt Fjenden, kastet ham ud imod Slien og oprevet ham. Men pludseligt indtraf et Ilbud fra Hovedqvarteret til Tilbagetog, foranlediget ved Uheldet i Øvre-Stolk, og Schepelern maatte adlyde. Som en Følge heraf afbrødes Fægtningen og Brigaden ordnede sig til Tilbagegang. I Overeensstemmelse med den modtagne Ordre afmarcherede Brigaden uden Hindring over Silbersted, Eepertoft, Solbro, Jorl Kirke, Egebæk, Langsted, Bollingsted, Gammellund og Idsted Kro til Neukrug, hvor den ankom om Eftermiddagen den 26de og forblev i Bivouak som Reserve for Stillingen ved Dannevirke.

Den 6te August brød Schepelern atter op med sin Brigade, gik over Trenen og udbredte sig over Geestlandet, uden at støde paa nogen Fjende. Det aabne Land nordefter tilligemed Husum underkastede sig uden Modstand; Frederiksstad toges Aftenen efter af $7^1/_2$ Compagnie og 6 Kanoner under Oberstlieutenant Helgesen og saaledes vare Marsklandene mellem Trenen og Eideren tilligemed hele Vestkystens Fastland befriede fra Oprørets Magt.

Af danske Ordener er Schepelern hædret med Commandeurkorset af Dannebroge og Dannebrogsmændenes Hæderstegn; af fremmede med den russiske St. Annæ Orden af 2den Klasse.

Niels Georg la Cour

er født den 11te December 1797 i Viborg. Hans Forældre vare den i Aaret 1827 afdøde Cancelliraad og Postmester i Randers, Niels la Cour, der indtil 1810 tjente som Capitain og Compagnichef i det fyenske Infanteriregiments 3die Bataillon, — og Georgine Nicoline, født Morck, en Datter af Pastor Morck i Gjærding.

I sit 12te Aar blev la Cour ansat som Kostcadet ved det kongelige Landkadetcorps og indtraadte som saadan i daværende yngste Skoleklasse, den 10de Januar 1810. I omtrent fire Aar tilendebragte han sit academiske Cursus, dimitteredes med bedste Charakteer og tillagdes Secondlieutenants Anciennetet i Armeen, af 24de December 1813.

Paa Ansøgning blev den unge Officeer ansat ved det slesvigske Infanteriregiment, som henhørte under det paa den Tid i Rendsborg af den allierede Armee indesluttede Troppecorps. Efterat have gjennemgaaet Kjøbenhavns Garnisons Exerceerskole, afreiste la Cour i de første Dage af Januar til Regimentet. I det danske Hovedqvarteer Hindsgavl paa Fyen erfarede han imidlertid, at Freden var sluttet, og at han sandsynligviis vilde finde sit Regiment i dets Garnison Slesvig, en Efterretning, der ingenlunde var glædelig for la Cour og flere af hans Kammerater, som i Haab om Kamp og Hæder havde søgt Ansættelse ved ovennævnte Armeecorps. Midt i Januar indtraf han ved Regimentet, hvorfra han permitteredes paa tre Maaneder forat besøge sin Fader i Randers. Efter et Par Ugers Ophold her beordredes han til at indfinde sig ved Regimentet, der havde faaet Marchordre som henhørende til det danske Armeecontingent, der under Befaling af Generallieutenant Kardorff skulde afgaae til Frankrig.

La Cour afgik strax til Regimentet, som i Marts afmarcherede fra Slesvig; men ogsaa denne Gang tilintetgjordes den unge Krigsmands Forhaabninger om et daadfuldt Liv; thi i Nærheden af Rhinen indløb Ordre til at gjøre Holdt, og, efter et Par Ugers fredeligt Ophold her, tiltraadte man Tilbagemarchen til Holsteen, paa hvis Grændse man en kort Tid cantonnerede, indtil Regimentet i Juli s. A. atter rykkede ind i sin gamle Garnison.

Forat kunne være Fædrehjemmet nærmere, blev la Cour ifølge Ansøgning i Februar 1815 forsat til 2det jydske Infanteriregiment, der garnisonerede i Viborg. Samme Aar udbrød Krigen med Frankrig paany, og da Danmark ifølge indgaaede Tractater skulde stille et Armeecontingent til de Allieredes Disposition, modtog Regimentets 1ste Bataillon og Jægercompagniet Ordre at slutte sig hertil. La Cour stod paa den Tid ved 2den Bataillon, men forsattes efter Andragende til 1ste. Den 12te Juli afmarcherede Regimentet. Efterat hele Contingentet var samlet, marcherede det, under Commando af Prinds Frederik af Hessen, over Hamborg til Bremen og Omegn.

Her indløb Ordre til at gjøre Holdt, og efter et Par Ugers Forløb tiltraadte man igjen Tilbagemarchen til Holsteen.

Hvor trættende disse evindelige Frem- og Tilbagemarcher uden Resultat maatte være for en ung daadlysten Officeer, er let at indsee. Endelig blev det til Alvor. Bataillonen indlemmedes i det Contingent, Danmark havde at stille til Occupationsarmeen i Frankrig, og afmarcherede fra sit Qvarteer Rendsborg den 20de November. Den 16de Januar 1816 rykkede man ind i Fæstningen Bouchain, Departementet du Nord, og afløste den derværende engelske Besætning med fire Compagnier, hvoriblandt Livcompagniet, som la Cour dengang var ansat ved. Samme Aar, i Marts Maaned forsattes han til Jægercompagniet, der cantonnerede i Landsbyen Mastaing, en Fjerdingvei fra Bouchain.

Under de to første Aars Ophold i Frankrig afvexlede Compagniet med Garnison i Fæstningen og Cantonnement i de omliggende Landsbyer. I det tredie Aar, 1818, forflyttedes Bataillonen til Marchiennes, en lille, ubefæstet By, omtrent tre Miil fra Bouchain, hvor den forblev indtil Hjemmarchen, som fandt Sted i November s. A.

Saavel la Cour som Fleertallet af Contingentets Medlemmer bevare endnu stedse Opholdet i Frankrig i kjær Erindring. Den ypperlige Mandstugt i Forbindelse med den godmodige danske Nationalcharakteer gjorde Tropperne vel seete og vel modtagne af Landets Indvaanere. Hvert Efteraar mønstrede Contingentet for Occupationsarmeens Overgeneral, Hertugen af Wellington, ligesom der aarligen fandt større Troppesamlinger Sted, fornemmelig i 1818, da de russiske, engelske, sachsiske, hanoveranske og danske Contingenter, i alt henved 60,000 Mand, deels cantonnerede deels camperede et Par Dage i Omegnen af Bouchain, hvor disse Tropper, under Hertugen af Wellingtons Commando, manoeuvrerede samlet og passerede Revue for Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen.

Som forhen anført fandt Tilbagemarchen til Fædrelandet Sted i November 1818. Den 13de Januar 1819 rykkede Bataillonen ind i Aalborg, hvor den efter halvfjerde Aars Fraværelse atter forenedes med Regimentets 2den Bataillon.

I Mai 1820 forflyttedes Regimentet fra Aalborg til Kjøbenhavn, hvor det lige til Omorganisationen garnisonerede. Den 17de Marts 1824 udnævntes la Cour til Premierlieutenant.

I la Cours hele Tjenestetid har han stedse søgt hver Leilighed, til i Krigens lærerige Skole at høste den for en Militair saa gavnlige practiske Erfaring. Saaledes ansøgte han: i Aaret 1823 om Ansættelse som Volontair ved det franske Armeecorps, der paa den Tid aabnede Felttoget i Spanien; i 1828 om Ansættelse i den russiske Armee i Felttoget mod Tyrkiet, ligesom om at deeltage i de Franskes Felttog paa Morea; og senest i 1831 om at blive ansat ved det til Luxembourg bestemte danske Armeecontingent. Ikkun den sidste Ansøgning var han saa heldig at see bevilget og blev i Henhold hertil forsat til Tjeneste ved det lauenborgske Jægercorps; men ogsaa her svigtedes hans Forventninger, da Contingentets Afmarche som bekjendt ikke fandt Sted.

I November 1828 udnævntes han af Regimentet til at lede Mandskabets Gymnastik- og Vaabenøvelser. La Cour indsaae snart, særligt med Hensyn til Underviisning i Bajonetfægtning mod Cavalleri, hvor gavnligt det vilde være for ham, tilfulde at kjende Brugen af Cavaleristens Vaaben, hvisaarsag han ansøgte om Tilladelse til at gjennemgaae Cavallerieexerceerskolen ved det sjællandske Landseneerregiment, som blev ham bevilget. I fem Maaneder gjennemgik La Cour Skolen i Næstved og modtog efter aflagt Examen Attest fra Regimentets Chef, Generallieutenant Bassewitz, „paa at have aflagt udmærkede Prøver paa sin Duelighed i de for Cavaleristen eiendommelige Dele

af Cavallerieexerceerskolens Instruction", hvorpaa han atter afgik til Tjeneste til sit Regiment i Kjøbenhavn.

Da Gymnastiken og de dermed i Forbindelse staaende Vaabenøvelser stedse havde vakt la Cours Interesse, og han som en Følge deraf i sin Tjenestetid efter Evne havde søgt at gjøre sig bekjendt dermed, blev han, efter tilendebragt Exerceertid i 1829, ifølge Opfordring og Andragende, af Gymnastikdirecteur, Professor og Ridder Nachtegall, ansat som Inspectionsofficeer ved det kongl. militaire Gymnastikinstitut, hvor Underviisningen i Bajonetfægtningen og Cavalleriets Vaabenøvelser m. m. blev ham overdraget, hvorhos han, under 23de November udnævntes til Medhjælper ved de Gymnastikdirecteuren paaliggende Forretninger.

Efterat Institutet i Mai 1830 havde modtaget allerhøist Befaling til at udarbeide og dernæst forelægge Hs. Majestæt Kongen et Forslag til de nødvendigste Regler for Cavalleriet om den gjensidige Brug af de forskjellige blanke Vaaben, blev Udarbeidelsen heraf anbetroet til la Cours særlige Omsorg. Saa ofte hans øvrige Tjeneste ved Institutet tillod det, foretog han dagligen de hertil nødvendige practiske Forsøg, hvilke han i Begyndelsen af 1831 tilendebragte. Institutets Forslag blev derpaa underkastet en af Hs. Majestæt Kongen nedsat Commissions nærmere Prøvelse og antaget med saare faa og i Hovedsagen ubetydelige Forandringer, hvilke Vaabenøvelser til Dato endnu uforandrede ere gjældende for Cavalleriet.

Foruden sin Inspectionspost ved Institutet blev la Cour under 1ste Mai 1833 ansat som Lærer i Gymnastik ved det kongl. Landcadetacademi, hvorhos han nød den Ære i Løbet af et Aar to Gange ugentlig at underviise Hs. Majestæt vor nuværende Konge i Vaabenøvelser.

Den 13de Juni 1834 meddeeltes la Cour Capitains Anciennetet og benaadedes under 12te November s. A. med Ridderkorset af Dannebroge.

Den 14de Mai 1835 indtraadte la Cour i Ægteskab med Frøken Emilie Bruun, en Datter af den i Aaret 1834 afdøde Commandant paa Kjøbenhavns Toldbod, Commandeur Bruun.

Med kongelig Understøttelse foretog la Cour fra Mai til October 1839 en Reise i Tydskland og Frankrig, paa hvilken han specielt havde til Hverv, at gjøre sig bekjendt med Gymnastiken og de dermed forenede Vaabenøvelser i de fremmede Armeer, som og at undersøge, hvilket Standpunkt Gymnastiken havde naaet i disse Landes civile Læreanstalter og Skoler. La Cour bemærkede med sand Glæde, at ligesom den danske Armee nyder en langt omhyggeligere Uddannelse i de ovenmeldte Øvelser og i Særdeleshed er langt forud for de fremmede Armeer i Brugen af de blanke Vaaben, saaledes var Gymnastiken ei heller saa almindeligen udbredt i de civile Læreanstalter og Skoler, som her i Landet, ihvorvel den baade i Tydskland og i Frankrig fremmes med særdeles Held i de fleste større offentlige Læreanstalter, ligesom der ogsaa i den franske Armee er indført forskjellige til den anvendte Gymnastik henhørende høist hensigtsstemmende Øvelser, hvilke Øvelser han senere har havt Leilighed til at indføre ved det herværende militaire gymnastiske Institut.

Ved Reorganisationen af Armeen i 1842 udnævntes la Cour til Capitain af 1ste Klasse og til Forstander for det militaire gymnastiske Institut. At hans Bestyrelse af denne ikke alene for Armeen, men ogsaa med Hensyn til Gymnastikens Udbredelse i Civiletaten, høist gavnlige Indretning — fra 1842 indtil Foraaret 1848, da han blev kaldet i en anden Virksomhed — vandt almindelig Anerkjendelse, derom vidner de hyppige Besøg Institutet beæredes med saavel af de fremmede fyrstelige Personer, som af de fremmede Militaire, der i det nævnte Tidsrum gjæstede Kjøbenhavn, i hvilken Anledning han ogsaa,

under Kongen af Preussens Ophold hersteds i Juni 1845 blev udnævnt til Ridder af den røde Ørns Orden, 3die Classe. Under 23de Juni 1847 blev la Cour i den afdøde Generalkrigscommissair Nachtegall's Sted udnævnt til Directeur for Gymnastiken.

Ved Krigens Udbrud i 1848 udnævntes han til Forstander for de tre til Krigsreserveofficerers, Underofficerers og Rekruters Dannelse oprettede Skoler, nemlig Central-, Commando- og Rekrutskolerne for Frilodsmænd. Med hvilken Dygtighed og Humanitet Capitain la Cour skilte sig ved det vanskelige Hverv, er noksom bekjendt og fandt almindelig Paaskjønnelse selv blandt de stridige Elementer, han havde at danne til et Hele.

Under 17de Juli s. A. udnævntes han til Major, og under 29de December s. A. til Dannebrogsmand.

Af den i September 1848 tilbageværende Deel af Rekrutexerceerskolen fik la Cour Ordre til at formere en Bataillon (2den Forstærkningsbataillon), for hvilken han udnævntes til Commandeur. Da imidlertid Vaabenstilstanden var indtraadt og la Cour i Egenskab af Directeur for Gymnastiken skulde foretage en Inspectionsreise, afgik han kort efter fra Commandoen over denne Bataillon.

Efter at være retourneret fra den ovenmeldte Tjenestereise, overdroges det la Cour i den paafølgende Vinter at øve Søetatens Officerer i de Dele af Tjenesten tillands, som maatte kunne finde Anvendelse for bemeldte Etat.

Den 1ste Marts 1849 udnævntes la Cour til Commandeur for den 6te Reservebataillon, som til den Tid skulde formeres i Veile af hjempermitterede Mandskaber, afgivne dertil fra forskjellige andre Batailloner. Ifølge senere Bestemmelse mødte Mandskabet imidlertid først den 8de Marts ved Bataillonen. Den nye formerede Bataillon, der i Begyndelsen leed et føleligt Savn af Underofficerer, og i hvilken for største Delen saavel Officerer, som Underofficerer og Mandskab vare hverandre ubekjendte, var imidlertid snart ved daglige Øvelser sammensmeltet til et fast Heelt, med hvilken la Cour den 29de Marts tillidsfuld afmarcherede fra Veile over Fyen til Als, for at slutte sig til 4de Brigade under General Moltke.

Uden at Bataillonen her havde faaet Leilighed til at maale sig med Fjenden, indskibedes samme tilligemed den 9de Liniebataillon den 9de April i Hørup-Hav for at overføres til Fredericia, hvortil den ankom Dagen efter. I Slaget ved Kolding den 23de s. M. havde 4de Brigade concentreret sig ved Brambrup; ved Fremrykningen imod Kolding ad Chausseen fra Veile, beordredes la Cour til at begynde Angrebet med 6te Reservebataillon. Ved den paa Høiden tæt Norden for Kolding beliggende Veirmølle havde Fjenden forskandset sig. Uden at besvare den paa 800 à 1000 Skridt begyndte Ild af hans Tapriffelskytter, rykkede Bataillonen i Compagnicolonner med foranhavende Tirailleurkjæde i en forceret Marche frem imod den fjendtlige Stilling; paa 250 à 200 Skridts Afstand fra Fjenden sendtes ham en virksom Ild, hvorefter han ved et raskt Bajonetangreb blev kastet ud af sin Position og levende forfulgt indtil kort foran Byen, hvor Bataillonen mødte en kraftig Modstand af nye opstillede Tropper, hvilke imidlertid, efterat en omgaaende Bevægelse var udført af Bataillonens høire Fløicompagni, ligeledes blev kastet og Fjenden med Bajonetten forfulgt ind i Byen indtil Torvet. I en vedvarende Gadekamp, under hvilken den langt stærkere Fjende ved at bringe friske Tropper i Ilden forgjæves bestræbte sig for atter at kaste Bataillonen ud af Byen, beholdt denne, senere understøttet af en Deel af den 5te Reservebataillon og den 9de Liniebataillon, det vundne Terrain, og da omtrent een Time efterat den 6te Reservebataillon var trængt ind i Byen, ogsaa den 3die Brigade trængte ind i samme fra den østre Side, blev Fjenden kastet aldeles ud af den. Paa la Cours Andragende

til Brigaden om at maatte blive afløst af Ilden, da Bataillonen havde bortskudt al sin Ammunition, blev han beordret tilbage og indtog en Stilling paa Høiderne tæt Norden for Byen, indtil vore Tropper modtog Ordre til Tilbagemarche. I dette Slag fik 6te Reservebataillon Ilddaaben, der var hæderlig for Bataillonen, men tillige kostbar, thi Tabet var stort. La Cours kjække, dygtige og altid ufortrødne Adjutant, Premierlieutenant Meincke blev strax i Begyndelsen af Slaget dødelig saaret; desforuden havde Bataillonen 3 Officerer og sammes Overlæge haardt saarede, samt af Underofficerer og Menige henved 100 Døde og Saarede. I Byen havde Bataillonen gjort 47 Fanger.

Ved Armeecorpsets Fremrykning fra Fredericia den 3die Mai s. A. for at indtage en imod Kolding længere frempousseret Stilling, beordredes la Cour til at indtræffe med sin Bataillon Kl. 9 Morgen paa det Punkt af Snoghøi-Chausseen, hvor Veien fra Fredericia til Kolding løber sammen med bemeldte Chaussee. Kort efter hans Ankomst dertil, modtog han Ordre til tillige at overtage Commandoen over 9de Liniebataillon, 1ste Reservejægerjægercorps og $^1/_2$ Batteri under Capitain Marcussen, og med denne Styrke møde et fjendtligt Angreb, der efter de indkomne Meldinger snart kunde ventes, da en fjendtlig Styrke af circa 2 Bataillonerr, 2 Escadroner og 1 Batteri var passeret Gudsøe og rykkede frem ad Snoghøi-Chausseen. Neppe var Ordren modtaget, førend de fjendtlige Spidskugler peeb fra et Hegn kun 5 à 600 Skridt fra la Cours Rendezvous-Stilling paa Chausseen. Majoren reed frem for at paaskynde 1ste Reservejægercorps Marche, der ad Fredericia-Veien endnu ikke var stødt til ham, og lod 2 Kanoner rykke frem for at beskyde det fjendtlige Cavalleri, der nærmede sig ad Chausseen. Fjenden aabnede imidlertid en Kanonild fra 4 à 6 Kanoner, posterede bag det ovenmeldte Hegn, som øieblikkelig demonterede en af vore Kanoner og borttoge 2 Heste af Bespændingen. Fiendens pludselige Angreb bragte i Begyndelsen nogen Uorden i vor endnu ikke ordnede og samlede Styrke; dog hævedes denne snart ved uden Betænkning at rykke rask paa Livet af Fjenden, som nu blev kastet tilbage og forfulgt fra Hegn til Hegn. Ved Gudsø søgte Fienden at holde sig; en fjendtlig Bataillon, der hiinsides Gudsø rykkede ned imod Passet til hans Forstærkning, blev af vort Artilleri beskudt saa virksomt, at den vendte om og trak sig skyndsomt tilbage; Passet stormedes af 1ste Reservejægercorps og 9de Liniebataillon, og Fjenden forfulgtes levende til i Høide med Eltang-Vig, fra hvilken la Cour havde Ordre til at udstille sine Forposter til henimod Landsbyen Eltang, og med Hovedstyrken at tage Stilling ved Gudsø.

Denne Fægtning kostede os kun 1 saaret Officeer og 21 døde og saarede Menige, hvorimod Fienden, der havde den bekjendte Oberstlieutenant Zastrow til Fører, upaatvivleligen maa have lidt et langt føleligere Tab.

Under la Cours Ophold ved Gudsø fra den 3die Mai Kl. 12 Middag til den 7de Mai, blev hans Styrke forøget med 1 Bataillon af 3die Brigade og Resten af Capitain Marcussens Batteri. Da la Cour havde Ordre til, i Tilfælde af et Angreb at holde Passet til det Yderste, benyttede han de faa Dages Ophold her til at forstærke sin Stilling ved vel anlagte Forskandsninger m. m.; desuden lod han opkaste Batterier og Skulderværn for Infanteriet i en Stilling paa Høiderne foran Taulov Kirke og Krybily Kro ned til Landsbyen Oddersted, for under et Tilbagetog i denne ypperlige Position at kunne standse en overlegen Fiende.

Den 7de Mai Kl. 4 Morgen stod hele hans Styrke, 4 Bataillonerr og det 6pundige Batteri Marcussen, der senere blev forstærket med tvende Granatkanoner af Batteriet Tillisch, under Gevær i Stillingen ved Gudsø. Omtrent Kl. 7 Morgen kom Fiendens Colonner tilsyne. Det var Hovedstyrken af Insurgentarmeen under General Bonin's personlige Anførsel, der angreb Passet. Kl. $7^1/_2$ havde han opkjørt et

12pundigt Batteri og et Granatbatteri, ialt 16 Kanoner, paa de vor Stilling dominerende Høider hinsides Passet. Fra Kl. $7^1/_2$ til Kl. 12 Middag blev vor Stilling beskudt af dette saavel i Kaliber som i Antal af Skyts saa betydeligt overlegne Artilleri, medens hans Infantericolonner havde ypperlig Dækning i det bølgeformige Terrain Syd for Gudsø. Byen Gudsø, i hvilken 1ste Forstærkningsbataillon var posteret, blev af Fienden skudt i Brand, men da Husene, i hvilke Murene imod Fiendens Side vare crenellerede, styrtede sammen, nødsagedes den til at forlade Byen. At de trufne Foranstaltninger til Passets Forsvar vare hensigtssvarende, derom vidnede, at Fienden med sin betydelig overlegne Styrke ikke vovede ved et kraftigt Stormangreb at erobre det. Kl. $12^1/_2$, da de paa hans høire Fløi opererende Batailloner af 4de Brigade havde trukket sig tilbage bag Vandløbet Vest for Taulov Kirke, fandt la Cour det fornødent at trække sig tilbage i den tidligere nævnte forskandsede Stilling paa Høiderne foran Krybily. I denne Stilling bestod han virksomt Fiendens fremrykkende Colonner, indtil han omtrent Kl. $1^1/_4$ modtog Ordre til at fortsætte Tilbagetoget til Fredericia, paa hvilket han i en uafbrudt Tiraillering med Fienden dog kun mistede enkelte Mand, da Fienden stedse holdt sig i en respectfuld Afstand, hvorimod Tabet i den passive Stilling ved Gudsø var betydeligere. Kl. omtrent $5^1/_2$ Eftermiddag rykkede la Cour med hele sin Styrke ind i Fredericia, uden at det paa den lange Retraite var lykkedes Fienden at borttage ham en eneste Mand. Samme Dags Aften blev han med sin Bataillon overført til Fyen, og indtil Slaget ved Fredericia den 6te Juli laa Bataillonen skifteviis 5 Dage her og 5 Dage i Fredericia. Efter Slaget ved Gudsø blev la Cour meddeelt Oberstlieutenants Charakteer.

I Slutningen af Juni var la Cour saa uheldig, ved under en Beskydning af Fæstningen at løbe opad den steile, indvendige Volddossering, at sprænge en af de mindre Muskler i det venstre Been, hvilket bragte ham paa Lazarethet i Assens, hvor han maatte ligge indtil Slutningen af Juli og saaledes ikke kunde deeltage i det hæderfulde Slag den 6te Juli, paa hvilken Dag hans Bataillon blev ført af Oberstlieutenant Kåsemodel, som her fandt Heltedøden. Under Vaabenstilstanden 1849 til 1850 cantonnerede la Cour med 6te Reservebataillon i Aarhuus. Ogsaa i Aaret 1850 forblev 6te Reservebataillon ved 4de Brigade, der imidlertid havde erholdt Oberst Thestrup til Brigadecommandeur.

Under Fremrykningen i Hertugdømmet Slesvig havde 4de Brigade Avantgarden den 24de Juli. Ved Popholz stødte den paa Fienden. Medens 9de og 11te Liniebataillon og 5te Reservebataillon rykkede frem og kastede Fienden tilbage over Popholz og Helligbæk, fulgte 6te Reservebataillon denne Bevægelse som Reserve. Ved Helligbæk blev Brigadens Forpostkjæde udstillet. 6te Reservebataillon beordredes til at besætte Terrainet fra Kroen ved Chausseen i sydlig Retning til henimod Colonihusene, medens 9de Bataillon besatte Terrainet i vestlig Retning fra Chausseen, men forinden Bataillonen aldeles havde udstrakt sin Kjæde i den førstnævnte Retning, rykkede Fienden ned fra Høiderne Syd for Helligbæk med en overlegen Styrke og angreb den tynde Forpostkjæde, og især var Angrebet rettet imod Centrum og den østlige Deel af Kjæden, der tiraillerende trak sig tilbage til henimod Popholz, hvor den erholdt Forstærkning af Brigaden og nu atter rykkede frem og kastede Fienden, der imidlertid ogsaa havde faaet Forstærkning. Kampen fortsattes med afvexlende Held i et moset og tildeels skovbegroet Terrain uafbrudt indtil Kl. henved 7 Aften, da Fienden efter en Kamp af 4 à 5 Timer blev kastet tilbage paa alle Punkter. Under denne Fægtning blev la Cours Hest dødeligt saaret under ham af en Spidskugle i Bringen.

6te Reservebataillon, der havde været i en uafbrudt Fægtning og lidt et Tab a

2 Officerer saarede og circa 90 Mand Døde og Saarede, blev afløst i sin atter indtagne Forpoststilling Kl. 8 Aften; dog først henved Kl. 11 rykkede Bataillonen i Brigadens Bivouakstilling bag Popholz. Den 25de Kl. $2^1/_2$ Morgen var Brigaden under Gevær til at begynde det blodige Drama, der blev aabnet af 5te Brigade. Noget Sydvest for Helligbæk blev 4de Brigade beordret at rykke frem imellem Idsted og Overstolk, hvorfra den, efterat Fienden paa alle Punkter var kastet, marcherede igjennem Idsted Skoven frem imod Slesvig, hvor 6te Reservebataillon, efter i Forening med 2det Jægercorps at have renset „Thiergarten", hvor endnu Fienden viste sig, dog kun med enkelte Marodeurer, derefter indtraf i Bivouaken ved Schuby omtrent Kl. 12 Midnat. Den paafølgende Dag (den 26de) blev la Cour beordret Kl. 6 Morgen med 2 Batailloner, $^1/_2$ Escadron og 4 Kanoner at marchere til Midsunde, derfra den 27de at foretage en Marche langs Slien til Cappeln for at indhente Kundskab om Tilstanden i Angeln og Efterretninger om Fienden Sønden for Slien, samt at foranledige alle Fartøier og Baade paa Slien transporterede til Slimünde under Bevogtning af vor Søetat, eller til Slesvig. Uden at støde paa noget Fiendtligt retournerede la Cour med det ham underlagte Detachement til Armeen ved Dannevirke den 30te Juli. Under Armeens Ophold sammesteds havde 6te Reservebataillon Ophold deels i Bivouaken, deels i Cantonnementet i Byerne Store- og Lille-Dannevirke og deeltog her med den øvrige Deel af Brigaden i Forpostljenestе m. m. Paa den den 8de August foretagne Fouragering og Recognoscering frem imod Stentenmühle af 4de Brigade, var 6te Reservebataillon Brigadens Avantgarde, der dirigeredes imod Stentenmühlen. Noget foran Passet stødte Bataillonen paa Fienden, der blev kastet ud af sine Forskandsninger paa denne Side Passet, som nu holdtes besat saalænge den bagved værende 2den Brigade foretog Fourageringen. I denne Fægtning tabte Bataillonen den brave Capitain Hammeleff, der i Spidsen af sit Compagni stormede Fiendens Forskandsninger; desuden leed Bataillonen et Tab af 16 saarede Underofficerer og Menige.

Til at foretage en Recognoscering imod Klein- og Altbennebek samt imod Fünfmühlen blev la Cour fra Stillingen ved Dannevirke den 8de September detacheret frem med 2 Batailloner, 1 Escadron og 4 Kanoner og afmarcherede til dette Øiemed fra Kroen ved Lille-Dannevirke Kl. 4 Morgen. Recognosceringen, som foretoges nærved Fiendens Linie, og paa hvilken la Cour, for at naae det ham foreskrevne Maal maatte kaste nogle af hans frempousserede Poster tilbage, blev foretagen og opnaaet uden Tab, og Kl. omtrent 7 Aften retournerede han til Armeen.

En stærk Øienbetændelse bragte la Cour den 10de December paa Lazarethet i Slesvig, hvorfra han den 23de s. M. blev evacueret til Flensborg og derfra den 2den Januar pr. Dampskib til Kjøbenhavn. I Februar 1851 udnævntes han til Commandeur for 4de Liniebataillon. Under 6te October 1850 blev la Cour benaadet med den russiske St. Annæ Orden, 3die Classe.

Carl Anton v. Vogt.

Carl Anton Vogt er født i Kjøbenhavn den 19de Februar 1800. Hans Forældre vare Secretair Peter Martin Vogt, Bogholder under Kjøbenhavns Magistrat, og Elisabeth Cathrine Dorothea Vogt, født Zülow.

Den 1ste Januar 1812 blev han ansat som Landcadet ved Corpsets 2det Compagni og meddeeltes efter tilendebragt Officeersexamen Secondlieutenants Anciennetet af 30te December 1816. Den 1ste Januar 1817 indtraadte han som Secondlieutenant i daværende Danske Livregiment; den 1ste December 1824 ansattes han som Regimentsadjutant, i hvilken Egenskab han fungerede indtil den 8de Januar 1842, da han udnævntes til Capitainvagtmester ved Kjøbenhavns Fæstning. I Mellemtiden tillagdes han Premierlieutenants Charakteer den 10de August 1828 og Capitains Anciennetet den 23de October 1838.

I Aaret 1829 indtraadte Vogt i Ægteskab med Frøken Nicoline Benthine Eülertz.

Som Capitainvagtmester fungerede han indtil Slutningen af Aaret 1848, da han tillagdes Majors Charakteer og ansattes som tjenstgjørende Major ved 2den Reservebataillon, med hvilken han afgik til Als den 16de Marts 1849, hvor Bataillonen deeltog i de der leverede Fægtninger.

Den 1ste Mai s. A. afgik Vogt til Fredericia, hvor han efter et Par Dages Ophold tildeeltes Commandoen over 7de Liniebatallion. Med denne deeltog han i det bekjendte Nyeske Tilbagetog til Helgenæs, hvor 7de Liniebataillon blev en af tre heldige, der overførtes til Fredericia, for at deeltage i den hæderlige 6te Julinat.

Bataillonen henhørte under 5te Brigade; den var iblandt dem, som tre Gange „med Mod og Dødsforagt" stormede den stærke Treldeskandse, der først toges ved 3die Storm, hvor en Deel af 7de Bataillon, under Vogts egen Ledelse, i Forbindelse med 1ste Forstærkningsjægercorps' 4de Compagni kastede sig i de fra Stranden til Værket førende Løbegrave og toge Fienden i Flanken. Hermed var Fiendens Modstand paa dette Punkt brudt, og Seiren saagodtsom sikkret.

Under Vaabenstilstanden cantonnerede Vogt vexelviis i Fyen og Fredericia, indtil han den 1ste December 1849 udnævntes til Pladsmajor i Kjøbenhavns Fæstning. Som saadan fungerede han til den 13 Juli 1850, da han modtog Commandoen over et af alle Vaabenarter sammensat Corps, der den 17de s. M. besatte Øen Femern. Her forblev han indtil sidst i August s. A., da han efter den commanderende Generals Ordre afgik til Frederiksstad og atter overtog Commandoen over 7de Liniebataillon.

Bataillonen med sin tappre Chef udmærkede sig under Forsvaret paa sædvanlig

Maade, navnlig ved Stormen den 4de October, hvor de yderste Forskandsninger var den anbetroet. Næst 4de Reservebataillon havde den ogsaa det største Tab under Beleiringen at opvise, nemlig: 26 Døde, 92 Saarede og 38 Savnede.

I Frederiksstad forblev Vogt indtil Krigens Ophør, da han afmarcherede med Bataillonen til Kjøbenhavn.

Den 6te October 1850 udnævntes Vogt til Oberstlieutenant.

Af danske Ordener er Vogt under 28de Juli 1840 hædret med Ridderkorset af Danebroge og under 25de November 1850 med Danebrogsmændenes Hæderstegn; af fremmede med St. Olafsordenens 3die Classe.

Adam Christian v. Arenfeldt.

Arenfeldterne ere en adelig Slægt, som ved Reformationen er kommet fra Østerrig ind i Danmark.

Stamfaderen var Henrik Arenfeldt. Ved Dennes Sønnesøns Søns fire Sønner blev Familien deelt i fire Grene. En af disse var Axel Arenfeldt, Herre til Basnæs og Ridder af Elephantordenen — gift med Maria Ulfeldt, en Datter af Rigscantsler Jacob Jacobsen Ulfeldt —, fra hvem Oberst Arenfeldt i lige Linie nedstammer.

Adam Christian Arenfeldt er født i Kjøbenhavn den 20de September 1794. Hans Forældre vare Contreadmiral Jacob Arenfeldt — en af Heltene fra 2den April — og Engelke Charlotte, født de Klaumann.

Allerede i hans attende Aar blev han udnævnt til Fricorporal i Prinds Frederiks Regiment med Tilladelse at nyde Underviisning paa Militairinstitutet, hvilken Tilladelse imidlertid forblev ubenyttet, da Faderen havde bestemt ham til Embedsstanden. Han indtraadte derfor i Herlufsholms Skole, som han dog kort efter forlod paa Grund af sin overveiende Lyst til Militairstanden. I Slutningen af 1808 ansattes han som Fricorporal ved Kongens Regiment og fik sin militaire Dannelse ved Institutet, hvorfra han afgik med Officeersanciennetet af 28de December 1811. Arenfeldt forblev imidlertid staaende ved Cadetcorpset som Pagecadet til 1812, i hvilket Aar han tog den for disse bestemte høiere Examen, — en Examen, hvortil han knyttede flere Fremtidsforhaabninger, som dog indskrænkede sig til, at han den 1ste Januar 1813 indtraadte som Secondlieutenant i Kongens Regiment.

Den 25de Februar 1820 blev han Premierlieutenant; den 1ste November 1828 udnævntes han til Kammerjunker, og den 1ste August 1829 til Capitain.

Under Occupationen af Frankrig 1815 ved den allierede Armee gjorde Arenfeldt Tjeneste ved fyenske Infanteriregiment, som henhørte til Auxiliaircorpset.

Den 2den December 1832 udnævntes han til Chef for den vestindiske Hverving, og maa den bedre Disciplin og Aand, som fra den Tid kom til at herske blandt disse Tropper, for Størstedelen tilskrives Arenfeldts Bestræbelser.

Den 5te November 1834 ægtede Arenfeldt Frøken Ida Augusta Søbøtker, en Datter af Kammerherre Søbøtker, daværende Gouverneur paa Øerne St. Thomas og St. Jan.

Den 28de October 1836 benaadedes han med Ridderkorset af Danebroge.

I Kongens Regiment forblev Arenfeldt staaende indtil Armeereorganisationen i 1842, da han overgik til 4de Liniebataillon som Compagnichef.

Den 29de August 1845 udnævntes han til Major ved 7de Liniebataillon

Da 7de Liniebataillon i 1848 rykkede i Felten mod Oprørerne, blev Arenfeldt liig de øvrige Majorer tilbage til Disposition. Imidlertid varede det kun kort, inden han fik Ordre til at overtage en Exerceerskole i Nyborg paa omtrent 1200 Mand. Den 6te April mødte Rekruterne; men til disses Uddannelse var med Undtagelse af nogle faa Officerer Intet tilstede, hvorfor Arenfeldt maatte saagodtsom skabe det Hele ved at leie Toldbetjente, afskedigede Underofficerer og Krigsreserver. Ved Fiendens Fremrykning i Slesvig forflyttedes Skolen til Odense; men allerede midt i Mai saae

Arenfeldt sig ved sine ufortrødne Bestræbelser istand til at præsentere Skolen for den commanderende General v. Hedemann, der yttrede sin Beundring over, at han med saa ringe Midler havde været istand at frembringe et saa gunstigt Resultat; thi med Undtagelse af Udrustningen var Skoleholdet færdigt til at træde i de Kæmpendes Rækker.

Fra Odense beordredes Arenfeldt til Nyborg forat overtage forskjellige Exerceerskoler, indtil han i December s. A. fik Ordre at overtage Commandoen af 5te Reservebataillon, hvis Officerer og nogle af dens Underofficerer laae i Viborg.

Den 17de Juli 1848 udnævntes Arenfeldt til Oberstlieutenant.

Den 7de Marts 1849 mødte Mandskabet, men manglede meget af hvad der hører til en Bataillon, baade i Henseende til Befalingsmænd og Udrustningsgjenstande. Med denne Bataillon afmarcherede han den 23de Marts fra Viborg, tildeels uden Udrustning, som først modtoges den 31de s. M. paa Brahetrolleborg i Fyen. Et Par Dage efter overskibedes Bataillonen til Als, hvor den forblev til den 21de April, da den overførtes til Fredericia og rykkede i Contonnement i Erritslev.

Bataillonen deeltog hæderligt i Angrebet paa Kolding den 23de April og havde paa den Dag et Tab af 52 Mand Døde og Saarede. Om Natten indtog den en Forpoststilling mellem Alminde og Eltang. Dagen efter indløb Ordre til Retraite, og Bataillonen marcherede til Fredericia, hvor den forblev til den 29de April, da 4de Brigade, hvortil den henhørte, rykkede paa Forpost i Erritsø-Afsnittet. Den 3die Mai brød Brigaden op mod Vilstrup, ved hvilken Leilighed en Rencontre med Fjenden fandt Sted ved Gudsøe. Den 7de Mai beordredes 5te Reservebataillon til at besætte Mosetrækket ved Skibsredmølle mellem Gudsøe- og Vilstrup-Skovpas. Denne Dag angreb Fjenden med betydelig Overmagt. Efter behørig Modstand trak Bataillonen sig tilbage med et Tab af 1 Officeer og 7 Menige og gik med Brigaden til Fredericia.

4de Brigade bestemtes til at udgjøre en Deel af Fæstningens Besætning, og 5te Reservebataillon forblev derfor her til den 21de Mai, da den efter den vedtagne Orden ombyttedes med en anden Bataillon og gik til Fyen. Af Besætningens 6 Batailloner blev nemlig hver Aften een afløst ved en Bataillon, der overførtes fra Fyen, saaledes at enhver af disse camperede sex Dage i Fæstningen.

I Slaget den 6te Juli tog 4de Brigade, med Undtagelse af 8de Liniebataillon, ingen synderlig Deel, da den tjente som Reserve og først anvendtes til Forfølgelsen. Imidlertid var 5te Reservebataillon dog saa heldig under denne at ophæve et ikke ubetydeligt fjendtligt Magasin i Nørre-Bjerth.

Efter Vaabenstilstanden i 1849 lagdes Bataillonen i Contonnement i Skanderborg og bragtes her i fuldstændig Orden, hvilket tidligere havde været en Umulighed, saa at den, ved Indkaldelsen i 1850, aldeles Intet manglede, hverken i Henseende til Udrustning eller Uddannelse. Arenfeldt skulde imidlertid ikke selv nyde Frugterne af sit Værk; thi netop ligesom dette var fuldendt, fik han Ordre til at aflevere Bataillonen og overtage et andet Commando i Kjøbenhavn.

Ved sin Afgang fra Bataillonen modtog Arenfeldt flere Beviser paa, at Denne ugjerne skiltes fra sin Chef, ligesom Bataillonen senere tiltænkte ham et Erindringstegn om de Følelser, den nærede for ham. Ministeriet fandt sig imidlertid foranlediget til at nægte sin Tilladelse hertil.

Den 1ste November 1850 udnævntes Arenfeldt til Oberst.

I Foraaret 1851 udnævntes han til Commandeur for 8de Liniebataillon.

Lauritz Christian v. Bentzen.

Oberstlieutenant Lauritz Christian Bentzen, nuværende Commandeur for den 6te Liniebataillon, er født den 28de April 1803; hans for nylig afdøde Fader, Justitsraad Bentzen, var alt for længere Tid siden udtraadt af Statens Tjeneste. Oberstlieutenanten er den ældste af tre Brødre, som Alle hæderligt deeltoge i de sidste Aars Felttoge. Capitain Georg Bentzen blev 1848 haardt saaret i Sundeved og døde kort efter paa Augustenborg; den yngre Broder, Otto Bentzen, Cavalleriofficeer, blev haardt saaret i Slaget ved Idsted. Oberstlieutenanten modtog sin Dannelse paa Landcadetacademiet, hvis Classer han gjennemgik, og tillagdes Officeersanciennetet den 19de December 1821, hvorefter han ansattes i Hs. Maj. Kongens (Frederik den 6tes) Regiment.

I Aaret 1823 overgik han til de topographiske Opmaalinger i Hertugdømmerne, hvor han forblev til disse Arbeiders Tilendebringelse i Udgangen af Aaret 1843; hans her leverede fortrinlige Korttegninger have tildraget sig fortjent Opmærksomhed og henhøre til det Bedste, som hos os er præsteret i denne kunstvidenskabelige Retning.

Efter den 28de October 1827 at være avanceret til Premierlieutenant, og den 11te Marts 1838 til Stabscapitain, indtraadte han derpaa 1843 som Capitain af 1ste Classe og Compagnichef i den 10de Liniebataillon, med hvilken han deeltog i Affairen ved Bau 1848 og i Slaget ved Slesvig den 23de April s. A., hvor han saaredes af en Geværkugle i den høire Side.

Efterat være bleven udnævnt til Major den 24de Mai s. A., førte han som interimistisk Commandeur den 10de Liniebataillon og det samme underlagte Odense frivillige Corps i Affairen den 28de Mai i det Sundevedske, hvor Bataillonen, der henhørte til venstre Flankecorps, ved et rask Bajonetangreb paa Nybbel-Høider sluttede Dagens Hæder.

Han overtog den 1ste Juni s. A. Commandoen over den 6te Liniebataillon, som den 5te Juni tog virksom Deel i Slaget ved Dyppel, hvor Bataillonens Flankeangreb paa den stærkt besatte Dyppel-Kirkegaard bidrog væsenlig til Fjendens hurtige Retraite fra dette Punkt. Den 13de December s. A. udnævntes han til Ridder af Danebroge.

Under Vaabenstilstanden $18^{48}/_{49}$ cantonnerede Bataillonen i Ribe. Da Byens Enclaver vare omsluttede af slesvigholsteenske Tropper, gjorde de daværende vanskelige Forholde ofte Krav paa hans Conduite og Virksomhed.

Den 17de Marts 1849 afmarcherede han med Bataillonen til Kolding og deeltog i Slaget ved denne By, hvor Bataillonen paa høire Fløi bestod en haard Kamp

ved Vandrup Hovgaard; men beholdt dog sin her tagne Stilling, indtil den almindelige Retraite befaledes, uagtet Fienden, begunstiget af Terrainet, med overlegen Styrke ved gjentagne Angreb søgte at kaste den tilbage. Bataillonen deeltog derefter i de senere Fægtninger, som det Ryeske Corps maatte bestaae under Retraiten i Jylland.

Den 17de Juni forfremmedes han til Oberstlieutenant og i Udgangen af s. M. overførte han Bataillonen fra Helgenæs til Bogense, for derfra igjen at afgaae til Fredericia, hvor den deeltog i Udfaldet den 6te Juli s. A. Her udmærkede 6te Bataillon sig fornemmeligt i Angrebet paa Treldesskandsen, som den i Forbindelse med forskjellige Bataillonér stormede flere Gange med et Mod og en Dødsforagt, hvortil den opmuntredes ved sin kjække Chefs Exempel. Ved 3die Storm, hvor 6te Bataillon angreb Skandsen i Fronten, faldt den, som bekjendt, i vore Hænder.

Den 26de September blev han benaadet med Danebrogsmændenes Hæderstegn.

Angrebet af en heftig Typhus, kunde han ikke følge Bataillonen, som nu hørte til den Schepelernske Brigade, da den i Juli Maaned 1850 rykkede ind i det Slesvigske, og var han saaledes ikke nærværende i Slaget ved Idsted. Som Reconvalescent mældte han sig dog kort efter til Tjeneste og betroedes i Begyndelsen af September, som Høistcommanderende, den detacherede Post ved Hollingsted; han udviklede her en særdeles Virksomhed for at sikkre sin Stilling ved dette Pas over Trenefloden, som aabner Indgangen til det sydlige Mellemslesvig, og hvis heldige Forsvar, i Tilfælde af Fiendens Angreb, vilde have været af megen Vigtighed. Her forblev han, indtil Insurgentarmeen blev beordret at trække sig ud af det Slesvigske.

Oberstlieutenanten blev, under sit Ophold i Hertugdømmerne i Anledning af de topographiske Opmaalinger, i Aaret 1829 gift med en Datter af Justitsraad Lüders i Poppenbüttel.

August Haller v. Baggesen.

(Uddrag af et Manuscript, bestemt til Ordenscapitulet.)

Frederik Ludvig August Haller Baggesen er født paa Slottet Augustenborg, den 14de August 1795, paa hans Fader, Digteren Jens Baggesens Hjemreise fra Schweitz med hans første Kone Sophie v. Haller, en Datterdatter af den bekjendte Digter og Mediciner Albrecht v. Haller.

Allerede i Mai 1797, da Baggesen altsaa endnu ikke var to Aar gammel, mistede han sin Moder, der døde i Kiel, paa en Reise, som Faderen foretog sig for at bringe sin syge Hustru til et sydligere Clima. Vel fortsatte Faderen Reisen til Schweitz med begge Sønnerne; men vendte efter et Par Aars Forløb med disse tilbage til Kjøbenhavn, hvorhen han ogsaa bragte sin anden Kone, med hvem han havde giftet sig i Paris.

Da Faderen i Aaret 1800 atter forlod Kjøbenhavn med Baggesens Stedmoder og Sødskende, blev den femaarige Dreng tilbage hos en Tante i Korsør, og først i Efteraaret 1806 bragte Faderen ham herfra tilbage til Kjøbenhavn, hvor han kom i Huset hos en Onkel og sattes i Skole i det Schoubo'ske Institut. I Sommeren 1807 forlod Jens Baggesen paany sit Fædreland, efterat have anbefalet Sønnen til sine Venners Omhu, hvoriblandt A. S. Ørsted og afdøde Conferenceraad Kirstein, som ogsaa toge sig af ham med faderlig Godhed.

Under Bombardementet i September s. A. undgik Baggesen kun ved et halvt Underværk at blive dræbt eller saaret af en Bombe, der sprang i det Værelse, hvor han befandt sig. Tidligere havde Drengen flere Gange i Ørsteds Huus udtalt sig om sin Lyst til Soldaterstanden; men da H. C. Ørsted nogen Tid efter slog derpaa og yttrede, at Bomben sagtens havde kjølnet hans Iver, besluttede Baggesen ved given Leilighed at vise, at dette ingenlunde var Tilfældet. Paa sin Fødselsdag i 1809 fandt han det bedst at giøre en Ende paa Sagen og gik derfor, uden Onklens Vidende og Villie, med en af ham selv skreven Ansøgning op til Kong Frederik den Sjette og bad om, enten at udnævnes til Artillericadet eller paa anden Maade at aabnes Veien til at blive Officeer. Kongens daværende Generaladjutant modtog ham med opmuntrende Venlighed og Kongen selv med den Hjertelighed, hvormed han saa ofte erhvervede sig sine Undersaatters Kjærlighed i enhver Alder og for stedse. Med den stolte Følelse af hvad han havde vovet og antog at have opnaaet, vendte han hjem til Onkelen; men denne modtog ham med et bjærvt Drefigen for den udførte selvraadige Handling. Da Faderen imidlertid senere ganske bifaldt denne, og Baggesen virkelig blev udnævnt til Fricorporal fra 1ste Januar 1810, blev Forholdet til Onkelen stedse værre og værre,

og da denne en Aften, kort forinden den foranførte Tid, erklærede, — men neppe i fuld Alvor — at han nu ikke kunde have ham længere hos sig, holdt Baggesen sig til denne Yttring og tyede strax til det Ørsted'ske Huus. Her sendte Ørsted's elskværdige Kone, Sophie født Oehlenschläger, ham med en Billet til sin Fader, den fortræffelige Gamle paa Frederiksberg Slot, der faderligen antog sig Drengen, som derpaa forblev hos ham i de Aar, han freqventerede Fricorporal-Institutet. Hans Ønske at blive Artillericadet havde, af ham ubekjendte Grunde, ikke kundet opnaaes, og han var ogsaa snart vel tilfreds med sin Stilling som Fricorporal, især derved, at han ansattes ved det Jydske Jægercorps og i den daværende Capitain v. Hagen — senere Generalmajor og Commandant i Kjøbenhavn — fik en Compagnichef, der ved sit hele militaire Væsen og humane Færd strax blev ham et kjært Mønster paa en Befalingsmand.

Efter at have taget Officeerseramen med bedste Charakteer, udnævntes Baggesen under 28de December 1812 til Secondlieutenant ved det daværende holsteenske Skarpskytte-Corps. — Det var hans Ønske at ansættes ved dette Corps, da han helst tjente ved et Jægercorps, og dette, som dengang cantonnerede i det sydlige Holsteen, havde Udsigt til at komme i Activitet snarere end noget andet. Han blev ei heller skuffet i denne Forventning; thi snart efter hans Ankomst til Corpset i Segeberg, i Foraaret 1813, marcherede det til Grændsen mod Lübeck, og beordredes den Afdeling, hvorved han var ansat til Tjeneste, at rykke tillige med en Afdeling Dragoner, under Corpscommandeuren Oberst v. Waldecks specielle Befaling, ind i Lübeck, for at hjælpe Autoriteterne at bekæmpe et betydeligt Opløb, der var rettet mod nogle forhadte Franske. — De danske Dragoner klarede imidlertid Sagen alene, og Jægerafdelingen kom dengang endnu ikke til at gjøre Brug af sit Vaaben. — Det var først i Midten af August Maaned, at Corpsets tildeels forcerede Marcher til og langs med Grændsen erholdt en mere alvorlig Charakteer, nemlig da det kom til at udgjøre en Deel af den Avantgarde, der under den franske General Lallemands Befaling den 16de August 1813 rykkede ved Trittau over Billefloden ind i det Mecklenborgske. Denne Fremrykning havde Corpsets Officerer vel længe ønsket, men de Fleste havde ventet en Fremrykning **imod** og ikke **med** de Franske. — Baggesen, — der tiltrods for sin Ungdom og Uerfarenhed var af Corpset i April Maaned bleven commanderet til at forestaae et Magazin, der etableredes for at forpleie de 5—6000 Mand danske Tropper, som concentreredes ved Grændsen imellem Wandsbeck og Reinbeck, — kunde ikke udføre dette Hverv med god Samvittighed uden at anstrænge sig over sine Kræfter, og tildrog sig efter omtrent to Maaneders Forløb en hidsig Feber, hvoraf han langtfra var helbredet, men i det Høieste kun Reconvalescent, dengang han i August forlod sit Cantonnements-qvarteer for at marchere med Corpset. Da Marchen over Mölln, Camin og Schwerin, fra den 16de til den 23de, var forbunden med Bivouaquering hver Nat under aaben Himmel og med en Naturalforpleining, der kun bestod i hvad Enhver kunde erhverve sig, i Overeensstemmelse med den af den franske Divisionsgeneral Loison ved Büchen udtalte Belæring: „Tout ce qu'on voit est de bonne prise," var det naturligt, at han strax blev paany angrebet af en heftig Koldfeber og maatte finde sig i, at blive sendt allerede den 24de August fra Bivouaquen ved Schwerin tilligemed en anden ældre syg Officeer, der var Premierlieutenant i det Old. Inft. Regt., samt 9 Mand Saarede og Syge, tilbage til Altona. Den eneste Fægtning, han havde taget Deel i, var den ved Büchen, den 19de August, hvor det fjendtlige Infanteri retirerede, da det blev beskudt af dansk Artilleri under Capitain v. Gerstenbergs Commando; og høist ugjerne forlod han Corpset. — Da den nævnte Sygetransport befordredes paa fem i Holsteen hjemmehørende, med en Deel overflødige Medicinkister og Lazarethrequisitter belæssede

Bøndervogne, uden den mindste Escorte og kun med den Anviisning, at kjøre over Staden Lauenborg til Altona, og da det fransk-danske Corps under sin Fremrykning i det Mecklenborg'ske omsværmedes saaledes paa alle Sider af fjendtlige lette Tropper, navnligen Kosakker, at disse sædvanligen besatte om Aftenen de vigtigere Punkter i Ryggen af Corpset, som dette havde forladt om Morgenen, saa var det meget naturligt, at denne Transport efter faa Timers Kjørsel blev et Bytte for en Pulk Kosakker tæt ved Byen Hagenau. Officerer, Mandskab og Vogne plyndredes og bragtes derpaa den næste Morgen til en Gaard, hvor Generalerne Dörnberg og Tettenborn, Fricorpsføreren v. Lützow og dennes Adjutant, Digteren Theodor Körner midlertidig opholdt sig. — Havde den sidste Nat, som tilbragtes paa en afmeiet Ager, under aaben Himmel i Regn, været slem, saa var dog Marchen til hiin Gaard endnu meget værre for de tvende fangne Officerer, da disse maatte forsvares af de dem escorterende Kosakker imod Angreb og Insulter af et hanseatisk Fricorps, forbi hvis Bivouac Veien førte*). Men fra den Tid de ankom til Tettenborns Hovedqvarteer, bleve de godt behandlede. Især antog Lützow og Körner sig den febersyge Baggesen, som derpaa bragtes til Landsbyen Wöbbelin, hvor det Lützow'ske Corps var posteret. Herhen bragtes faa Dage derefter Liget af den ved et Angreb paa en fransk Fouragetransport dødelig saarede Körner, hvis Tab med Rette blev i høi Grad beklaget, og Dagen efter at Baggesen havde bivaanet den unge Krigers og Digters høitidelige Jordefærd, udleveredes han, samt den med ham fangne Officeer, ved en Parlamentair til de franske Tropper i Boitzenborg, imod at de erklærede, ikke at ville føre Vaaben imod Keiseren af Rusland og dennes Allierede, forinden de vare udvexlede, eller Krigen endt. — Ved Ankomsten til de franske Forposter undgik Baggesen kun ved et Tilfælde at blive skudt; thi strax efter de Franskes Anraab peeb en Kugle ham forbi Øret, forinden den ham ledsagende Trompeter havde begyndt at blæse. Ankommen til Altona, erholdt han af den commanderende General i Hertugdømmerne, Landgreve Carl af Hessen, Tilladelse til at reise til Kjøbenhavn, hvor han iøvrigt strax efter sin Ankomst (da hans Feber havde forladt ham paa Store Belt, og der ingen Hensyn toges til det af ham udstedte Revers) blev commanderet til Tjeneste ved det Slesvigske Jægercorps, og af dette ansat ved et Compagni, der laa paa Halsnæs, ved Isefjordens Munding. Senere forlagdes Corpset til Kysten af Øresund, og da det derpaa beordredes over til Fyen, blev Baggesen ansat til Tjeneste ved Prinds Christian's Regiment i Kjøbenhavn, indtil han efter Fredens Slutning beordredes i Januar 1814 tilbage til Corpset, som i Slutningen af denne Maaned var rykket ind i dets Garnison Kiel. Her havde han det Held at finde i en hans Forældre inderlig hengiven Ven, den som grundig Tænker og Universitetslærer hæderligst bekjendte K. L. Reinhold, en faderlig Velynder, hvis Raad, Omgang og Belæring havde den største Indflydelse paa hans Tænkemaade og Aandsudvikling.

Efterat Corpset i en Deel af Foraaret og Sommeren havde cantonneret i det sydlige og sydøstlige Holsteen og derpaa atter var vendt tilbage til Kiel, tilstededes det Baggesen af hans humane Corpscommandeur, v. Leschly, at freqventere Forelæsningerne paa Universitetet samtidigt med hans Tjeneste. Han hørte derfor

*) Da tydske Hververe havde benyttet de sidste Dage forinden Vaabenstilstandens Udløb til med et saadant Held at forføre holsteenske Soldater, at disse forlode deres Faner i stor Mængde, — t. Ex. næsten det halve Altonaer-Grenadeer-Compagni, omtrent hundrede Mand af oldenborgske Regiment, hele Musikpersonalet af det holsteenske Skarpskytte-Corps, — saa havde de fangne Officerer den' dobbelte Ærgrelse, at forhaanes af en stor Deel fra de danske Faner bortrømte Soldater.

philosophiske, mathematiske, historiske og statistiske Collegier hos Reinhold, Berger, Reimers, Dahlmann og Niemann, og for ei at afbrydes heri, da Corpset om Efteraaret atter maatte forlade Kiel for at gjøre Plads for russiske Tropper, blev han commanderet at blive tilbage som Ordonantsofficeer hos den danske Pladscommandant. Men i Juli 1815 blev disse Studier afbrudte derved, at Corpset, som i Slutningen af Januar var vendt igjen tilbage til sin Garnison, blev beordret at marchere til Rhinen. — Dog kom det ikke længere end til Egnen omkring Osnabrück, hvor det, som en Følge af Slaget ved Waterloo, fik Ordre til atter at vende tilbage til Holsteen, og derpaa cantonnerede i Egnen om Ahrensborg, indtil det i Slutningen af November gik paany over Elben, som indlemmet i det til Occupationsarmeen i Frankrig bestemte danske Contingent. — Baggesen gjorde ved Afmarchen fra sit Qvarteer i Holsteen frivilligen det Løfte, ikke at bestige nogen Vogn eller Hest paa Marchen, forinden han var ankommen til sit Qvarteer i Frankrig, og han var heldig nok til at kunde holde dette Løfte, tiltrods for nogle forcerede Marcher i Holland, hvor Lech og Waalflodens Oversvømmelser i Slutningen af December forstyrrede den foreskrevne Marcheroute. Marchen gik over Bremen, Zwoll, Utrecht, Antwerpen, Brüssel og Valenciennes til et Cantonnement imellem Arras og Douay, hvor Corpset ankom i Midten af Januar 1816. — Fra dette Cantonnement blev Baggesen beordret at føre en Vogntransport til Calais i April Maaned, og i Juni reiste han med to Maaneders Permission over Paris til Bern, hvor hans Broder levede iblandt deres Moders talrige Familie. Han opholdt sig kun faa Dage i Paris for at kunne saameget længere nyde det hidtil savnede Familieliv i Schweiz, samt beskue dette Lands herlige Natur paa Vandringerne imellem dets høie Alper. Han vendte tilbage over Strasborg og Metz, og ligesom han paa Henreisen især ved Bar-sur-Aube havde havt Leilighed til at see de sørgelige Spor af den Aaret i Forveien her førte Krig, saaledes havde han paa Tilbagereisen Leilighed til at see flere af de Tropper, der havde deeltaget i denne. Af større militaire Øvelser deeltog han kun i den store Manoeuvre, som Hertugen af Wellington foretog med de engelske, hannoveranske, sachsiske og danske Contingenttropper, 30—40,000 Mand, paa Plainen ved Denaing, i Nærheden af Bouchain, d. 22de October 1816, thi allerede i Marts 1817, da det danske Contingent skulde formindskes med 1000 Mand, kom det Corps, hvorved han stod, til at udgjøre en Deel af den Styrke, der førtes tilbage af v. Lesch ly. — Paa denne Tilbagemarche, over Brüssel, Arnheim og Bremen, forrettede han Tjeneste som Adjutant, da Corpsets Adjutant, den senere som Historiker bekjendte v. Jahn, var bleven syg forinden Tilbagemarchen.

Efter at Corpset nu atter var retourneret til dets Garnison Kiel, begyndte Baggesen paany at tage fat paa Beskjæftigelser, der kunde tjene til at forøge de Kundskaber, som han følte ikkun hidtil at have erhvervet sig i en utilstrækkelig Grad. Denne Bestræbelse fremmedes ved et fleeraarigt Ophold i en Garnison som Kiel, hvor det ikke manglede den unge Officeer paa Leilighed til Belæring ved Forelæsninger og Omgang med ældre intelligente Mænd. De mathematiske Forelæsninger, som han hørte, afbenyttede han til i Efteraaret 1818 at tage Landmaaler-Examen, hvorpaa han modtog kongelig Bestalling som Landmaaler, og de statistiske Forelæsninger bragte ham til at gjøre sig nøiere bekjendt med Fædrelandets Geographi og Statistik. I 1819 erholdt han paaany Permission paa flere Maaneder til Bern og udførte Henreisen fra Braunschweig over München og igjennem Tyrol, det østlige Schweiz og det nordlige Italien tilfods, i Selskab med en Ven, der var Lieutenant ved det Oldenborgske Inf. Rgmt.

Paa denne Reise besøgte han i Weimar Digteren Goethe, der i sine Fragmenter „Aus meinem Leben“ fælder en gunstig Dom over den unge Danske.

Nogen Tid efter sin Hjemkomst blev Baggesen Forstander og første Lærer for den Underofficeersskole, der oprettedes ved Corpset, og vedblev at virke med Iver for denne Anstalt i den hele Tid han var til Tjeneste ved Corpset, endskjøndt han tillige fra Begyndelsen af 1821 indtil Efteraaret 1832 var Adjutant ved samme, under Obersterne v. Leschly, v. Zepelin og v. Späth.

Under 2den April 1822 udnævntes han til Premierlieutenant, og i dette Aar bivaanede han de store ved Kjøbenhavn afholdte Høstmaneuvrer, ansat som Ordonantsofficeer hos den General, der commanderede det saakaldte fjendtlige Parti, hvilket i Regelen var hans Kongelige Høihed Prinds Christian, hvis personlige Yndest han ved denne Leilighed havde det Held at erhverve sig. — I Efteraaret 1824 permitteredes han paany til Schweitz for der at tilbringe Vinteren sammen med sin Fader, der efter sin anden Kones og sin yngste Søns Død var bleven afhentet fra Paris af sin ældste Søn Carl, som imidlertid var bleven Præst i Bern. — Baggesen benyttede dette Samliv med sin Fader især til at foranledige, at denne fuldendte flere af ham paabegyndte Digte, navnligen hans humoristiske Epos: „Adam und Ewa."

Da Faderen næste Foraar, ifølge Lægernes Raad, maatte reise til Carlsbad, ledsagede han ham derhen, og da Faderen, efter i to Sommere forgjæves at have afbenyttet dette Bad, om Efteraaret 1826 blev dødelig syg i Dresden, ilede han til denne By, for om muligt at opfylde den elskede Faders og Digters Ønske, endnu engang at see sit Fædreland, om og kun for at døe i dette. Med megen Møie lykkedes det vel, at den Døende naaede ved Bergedorf Grændsen af det danske Rige; men herfra maatte han bringes til Hamborg, hvor han døde den 3die October. — Sønnen bragte derpaa hans Liig til Kiel, hvor han bragtes til Hvile i samme Grav, hvor hans første Kone jordedes 29 Aar tidligere. Med sin ældre Broder Carl, der netop var kommen saa tidlig fra Bern, at han kunde holde Sørgetalen ved Faderens Grav, gjorde Baggesen derpaa en kort Reise til Kjøbenhavn, hvor Brødrene aftalte det Fornødne med Digteren Pastor Boye, hvem de overdroge Hovedarbeidet ved den første Udgave af deres Faders danske Værker *).

I 1826 blev Baggesen forlovet og i Marts 1828 givt med Charlotte Jess, Datter efter afdøde Etatsraad og Borgemester Jess i Kiel, og i Sommeren 1830 reiste han med Kone og Barn til Bern, for der at samle Materialier til Faderens Biographi og i Forbindelse med Broderen at ordne en Udgave af den afdøde Digters tydske Værker **), samt en Udgave af dennes Brevvexling med hans tvende aandrige Venner: Reinhold og Jacobi ***).

Under dette Ophold i Bern udbrød, som en Følge af de da stedfundne Begivenheder i Frankrig, en Opstand imod den daværende Regjering, og bevæbnede Bønder droge imod Staden. For at beskytte denne oprettedes en Slags Nationalgarde, hvori flere vaabenføre Fremmede indtraadte, og da en dansk Oberst, som dengang opholdt sig i Bern, fulgte dennes Exempel, antog den danske Lieutenant ei heller at kunne undgaae at gjøre dette. Imidlertid medførte Forholdene, at hans Tjeneste kun blev indskrænket til Vagt og Patrouillering. — I Mai 1831 vendte han tilbage i den Forventning, at Corpset skulde marchere til Luxemburg; men istedetfor kom dette paa en Choleracordon langs med den mecklenborgske og senere med den hamborgske Grændse. Da derpaa en Cholera-Cordon blev trukken langs med den slesvigske Grændse bag Kanalen og

*) Jens Baggesens danske Værker. I—XII. Bd. Kbhvn. 1827—32.

**) J. Baggesens poetische Werke in deutscher Sprache I—V Bd. Leipzig 1836.

***) Aus J. Baggesens Briefwechsel mit K. L. Reinhold u. Fr. H. Jacobi I—II. Th. Leipzig 1831.

Eideren, og forhenværende Oberst af Generalstaben, v. Lesser, blev overdraget at trække denne, med Tilladelse til at vælge en Officeer til Assistence, hædredes Baggesen med at Valget traf paa ham.

Hjemkommen fra disse Choleratog til sin Garnison, blev han opmærksom paa den i 1830 oprettede Militaire Hoiskole i Kjøbenhavn. — Da han nu var for gammel til at lade sig optage som Elev — efter hvilket Maal han upaatvivleligen havde stræbt, hvis han havde været nogle Aar yngre — deeltog han i Concurrencen til Lærerposten i Fædrelandets Militair-Geographi og Statistik og bestod i denne Concurrence. Han havde allerede i flere Aar, uden at have et saadant Maal for Oie, med Lyst beskjæftiget sig med denne Disciplin, og havde tegnet og udgivet i 1823 et Kort over Omegnen af Kiel, samt i 1824 over Holsteen. Om og ingen af disse Kort opfylder Nutidens Fordringer, saa fortjener det dog at bemærkes om det første, at paa samme findes Grundene i Kieler-Fjord anførte, hvad der til denne Tid var usædvanligt at finde paa et Landkort, og om det Andet, at paa samme for første Gang fremstilledes Holsteens meget forviklede administrative Inddeling. Dette Kort (paa hvis Titel foruden Baggesen nævnes „F. v. Hedemann", som den der reentegnede Kortet) har ogsaa i en Mængde stedse fornyede Oplag været almindelig brugt indtil i den senere Tid. — Da Baggesen tillige bestod i Concurrencen til Lærerposten i Krigshistorie, blev han fra 1ste November 1832 udnævnt til Lærer ved den Kongelige Militaire Hoiskole i de geographiske, krigshistoriske og taktiske Discipliner. Derimod afslog han at overtage de ham samtidigen tilbudte Discipliner i Generalstabslære og Militair Administration. — Under 7de December 1831 meddeeltes ham Capitains Anciennetet og 1834 Capitains Characteer; men han forblev staaende i Lieutenants Nummer og Gage i fulde 27 Aar, som en Følge af at Avancementet dengang var knyttet til de enkelte Regimenter og Corps.

Indtil i Aaret 1836, i hvilket han blev udnævnt til Examinator ved Hans Majestæts Livcorps, var han udelukkende beskjæftiget med de ham paaliggende Foredrag, samt disses, Lærerne tilpligtede, Udgivelse paa Tryk, vel foreløbigen som Manuscript for Hoiskolen og ikke i Boghandelen, men dog til et stort Publicums Bedømmelse. Af sine Medcolleger beæredes han oftere med at blive valgt i de Comiteer, der nedsattes i Hoiskolens Anliggender og kom derved end mere i Opposition med Hoiskolens daværende Underviisnings-Directeur, der stundom antog at burde tiltage sig en Myndighed, der ikke tilkom ham og ei heller, efter Baggesens Anskuelser, var til Gavn for den Institution, til hvis Grundlæggelse Abrahamson unægtelig havde væsentligen bidraget. Baggesen blev ogsaa tillige med de Meza valgt af de med v. Abrahamsons Virksomhed misfornøiede Hoiskolelærere til at bede Kong Frederik den Sjette om Tilladelse til at fremføre deres imod Abrahamson rettede Anklage.*) Følgen var, at inden otte Dage fjernedes Abrahamson fra Kjøbenhavn og sin indflydelsesrige Stilling, og i det næstfølgende Hoiskoleraad (i Juni — September 1836), hvis Bestemmelser ordnede Hoiskolens fremtidige Virksomhed, var Baggesen atter valgt til protocolførende Medlem. Da den daværende Commandeur for den militaire Hoiskole, Major J. A. Fibiger i 1836 havde paabegyndt at udgive Tidsskriftet „Militairt-Repertorium,"

*) Anklagen var nærmest foranlediget derved, at medens en Comitee, hvoraf Baggesen var Medlem under Abrahamsons Forsæde, havde udarbeidet et af Underviisningsraadet approberet Tjenesteregulativ i Overeensstemmelse med den allerede allerhoiist approberede Plan, og hvilket Regulativ kun skulde have Chefens endelige Approbation, havde Abrahamson samtidigen udarbeidet et Regulativ, der ophævede flere vigtige Bestemmelser i Planen, og havde erhvervet sig Hans Majestæts allerhøieste Approbation af dette hans eget Arbeide.

som en Fortsættelse af „Magazin for Militair-Videnskabelighed", men endnu ikke havde endt førstnævnte Tidsskrifts 1ste Bind, dengang han forflyttedes til en anden Stilling, opfordrede han Baggesen til at overtage dette Tidsskrifts Redaction i hans Sted. Denne paatog sig ogsaa gjerne dette Arbeide, og efter at have sikkret sig en Assistance af flere Officerer, navnligen de daværende Capitainer Blom, J. S. Fibiger, Olsen og Eus. Bruun, dannede han med disse den „Forening af Officerer," der udgave dette Tidsskrifts 2det til 6te Bind (1837—1840), idet han tillige var dets specielle Redacteur.

Paa Nytaarsaften i 1839 foregik den vigtige Forandring i Baggesens militaire Stilling, at han af Kong Christian den 8de blev ansat i Generalstaben med den Anciennetet, han havde i Armeen, hvorved han desuden havde det Held at forfremmes fra sit Premierlieutenants Nr. i det Lauenborgske Jægercorps til ældste Capitain i Staben. Men at dette Held ogsaa havde Ubehageligheder i sit Følge, erfarede han snart, da hans tjenstlige Forhold til hans nye Chef i Marts 1840 fordrede en saadan Indvirkning paa den af ham forgjæves forsvarede aabne videnskabelige Discussion, i det nærmest af ham redigerede Tidsskrift, at han maatte ansee det for rigtigst at fratræde den af ham hidindtil gjerne varetagne Redaction. Da Baggesen af Høiskolens Bestyrelse var bleven opfordret til offentligt at udgive sine militair-geographiske Forelæsninger som en Lærebog, udvirkede han, at det blev ham til dette Øiemeed tilladt, at bereise Landet forinden i de tre paa hinanden følgende Sommere, hvori han ikke holdt Foredrag. Idet han derpaa krydsede Landet i alle Retninger og besaae alle vigtigere Punkter med egne Øine, søgte han at erhverve for sin i Aaret 1840 udkomne Lærebog: „Den danske Stat," den efter hans Formening især for dette Arbeides nærmeste Øiemeed vigtige Fordeel, at det blev deels et selvgjort Arbeide, nemlig et saadant, der ikke hovedsageligen eller endog udelukkende var sammensat af Andres Jagttagelser og Meddelelser, og deels et eensartet, d. v. s. et saadant, hvori Statens Dele og vigtigere Punkter, betragtede med de samme Øine, fremstilledes med lige Omsorg i Forhold til deres Betydning.

Opmuntret ved de mange Beviser, som Baggesen modtog paa en belønnende Anerkjendelse af hans Arbeiders Brugbarhed, ikke blot af Publicum i Almindelighed, men tillige af flere videnskabeligt dannede Mænd i og udenfor den militaire Stand, besluttede han at udgive det samme Værk paa tydsk, dog i en væsentlig forandret Form. Det i 1845—1847 udkomne Værk „Der dänische Staat" (I—II. Reitzel) er derfor ingenlunde blot en Oversættelse af det førstnævnte; thi medens den danske Udgave fremstiller Statens geographisk-statistiske Forhold fra et krigsvidenskabeligt eller saakaldet militair-geographisk Standpunkt, er i den tydske Udgave Staten betragtet fra et almindeligt geographisk og Fremstillingen ordnet efter de administrative Forhold. En Opfordring mere til at udgive sit Arbeide paa tydsk fandt Baggesen deri, at den bekjendte Geograph Heinrich Berghaus havde i sit Værk: „Allg. Länder- u. Völkerkunde" (Stuttgart, 1843) i Afsnittet „Das Königreich Dänemark" leveret i en ordret, men tillige feilfuld Oversættelse, et Udtog af B's „danske Stat," uden at nævne sin Kilde, og samtidigen som han i et andet Værk: „Grundriß der Geographie" (Breslau, 1843) under Overskrift „Der dänische Staat" leverede en Skildring af samme fra et aldeles slesvigholsteensk Standpunkt. I det af Baggesen udgivne lille Skrift: „Offenes Sendschreiben an den Hrrn Dr. Heinrich Berghaus" (Reitzel 1845) søger Baggesen derfor ogsaa at imødegaae en Mængde i Tydskland udbredte falske Anskuelser om den danske Stats indre Forhold.

Imidlertid var Baggesen under 28de Juni 1840 udnævnt til Ridder af Danebroge, — i Januar 1842 optagen som Medlem af det Kongl. Krigsvidenskabernes Academi i Stokholm, og under 15de Marts 1842 forfremmet til Major i Generalstaben, i hvilken han udnævntes til Chef for dens tactiske Section, og som en Følge heraf, fra-

traadte sin Lærerpost paa Hoiskolen. Endnu i samme Aar foretog han i et privat Anliggende en Reise over Leipzig og Frankfurt a. M. til Bern og tilbage ned ad Rhinen over Amsterdam og Hamborg.

I det paafølgende Efteraar 1843, under Troppesamlingen ved Lüneborg, da det tydske Forbunds 10de Armeecorps concentreredes, fungerede Baggesen som Souschef for Staben af den 2den Division, under Landgreve Wilhelm af Hessens Befaling, til hvilken Division den holsteen-lauenborgske Brigade hørte. Ved under Maneuvrerne at blive commanderet til at lede den marquerende Fjendes (Squelettes) Bevægelser, havde han det Held at vinde den commanderende Generals (Gen.-Lt. Halketts) Tilfredshed i den Grad, at han blev nævnet med Roes i Corpsets sidste Armeebefaling. Tillige modtog han ved Troppesamlingens Slutning Guelpheordenens Ridderkors af Kongen af Hannover, samt den røde Ørns Ridderkors af Kongen af Preussen og benaadedes desforuden ved sin Hjemkomst med Danebrogsmændenes Hæderstegn.

Da Baggesen i 1842 var bleven beordret til Medlem af den bestandige militaire Indqvarteringscommission i Kjøbenhavn og i Aaret 1844 af private Grunde nødsagedes til at opholde sig længere Tid i Berlin, commanderedes han samtidigen til at gjøre sig personligen bekjendt med de preussiske og sachsiske Troppers Casernering og besøgte derfor i Løbet af Sommeren flere, især af Preussens vigtigste Garnisonssteder, incl. Posen og Koblenz, og fandt overalt en udmærket Imødekommen, som en Følge af det preussiske Krigsministeriums Anbefalinger.

Efter Hjemkomsten bivaanede han endnu samme Efteraar Troppesamlingen i Jylland ved Hedensted, og kort efter denne blev han af den svenske Konge udnævnt til Ridder af Sværdordenen.

Da det i Foraaret 1846 bestemtes, at en Troppesamling skulde finde Sted i Egnen om Itzehoe, beordredes Baggesen at opsøge en passende Leirplads, og blev den af ham dertil foreslaaede ved Lockstedt ogsaa senere afbenyttet, under den om Efteraaret afholdte sidste Troppesamling forinden Krigens Udbrud. Ogsaa ved denne Samling fungerede Baggesen som Generalstabsofficeer og havde Leilighed til at bemærke, hvorledes de holsteenske Troppers Holdning og Yttringer i det Hele taget endnu dengang ikke lod betvivle deres trofaste Hengivenhed til Danebrog og det danske Kongehuus.

I det af den hannoverske Generalmajor Jacobi i 1847 udgivne Værk: „Das zehnte Armee-Corps des deutschen Bundesheere, Kriegs-Verfassung u. Verwaltung seiner Contingente," er Afsnittet betræffende det holsteen-lauenborgske Contingent, P. 209—295, udarbeidet under Baggesens Tilsyn i hans tjenstlige Stilling. Men ved Siden af sine militaire Forretninger søgte han tillige at løse den Forpligtelse til det fædrelandske litteraire Publicum, som han antog at have med Hensyn til hans Faders efterladte litteraire Arbeider. Han besørgede saaledes en ny, med oplysende Bemærkninger forsynet Udgave af dennes danske Værker (Jens Baggesens danske Værker, Anden Udgave. I—XII. Reitzel 1845—1847), samt paabegyndte sin Faders Biographi, udarbeidet fornemmeligen efter Faderens egne Haandskrifter og efterladte litteraire Arbeider. Af dette Værk (Jens Baggesens Biographi I. II. III. Reitzel), der er bestemt til at omfatte fire Bind i otte Hefter, er imidlertid ikkun udkommet fem Hefter, da under Udarbeidelsen af 3die Binds anden Deel eller Hefte Krigen og de med denne i Forbindelse staaende tjenstlige Forpligtelser hidindtil have standset Fortsættelsen.

Allerede i Midten af Februar 1848 blev Baggesen nemlig commanderet til Odense for der midlertidigen at overtage Posten som Commandeur for Nørrejylland og Fyens Generalcommandostab, istedetfor den til Hans Majestæts Generaladjutant udnævnte Generalmajor v. Scholler. Den til commanderende General udnævnte Generallieutenant

Hoegh-Guldberg var endnu ikke ankommet og Generalmajor v. Castenskjold, der interimistisk havde Commandoen, var syg, da om Natten imellem den 25de og 26de Marts Capitainerne v. Ernst og v. Krieger ankom til Odense og strax meddeelte Baggesen, at de vare undslupne fra Fæstningen Rendsborg, som den 24de Marts var bleven overrumplet og tagen i Besiddelse af Prindsen af Augustenborg. For nu ikke at tabe den mindste Tid, foranstaltede og befalede B. paa eget Ansvar endnu samme Nat, at Capitain v. Ernst hurtig fortsatte sin Reise over Bæltet og til Kjøbenhavn, forsynet med en Mælding til Krigsministeren, — at det i Odense garnisonerende 4de Dragonregiment afmarcherede under Oberstlieutenant v. Pfaff's Befaling næste Middag Kl. 12, — at 3die Jægercorps under Befaling af Oberstlieutenant v. Magius brød op fra Nyborg næste Eftermiddag Kl. 5, samt den i Fredericia garnisonerende 12te Bataillon allerede næste Dags Formiddag marcherede til Grændsepasset Kolding, tillige for at forhindre, at de derhen beordrede Nationalheste ikke skulde blive borttagne. Senere indtraf fra Krigsministeren de Ordrer til Generalcommandoen, der allerede vare bragte i Udførelse. Den 27de om Eftermiddagen ankom Generallieutenant v. Guldberg til Odense, overtog Generalcommandoen og begav sig strax med sin Stabschef til Kolding, hvorhen ogsaa Generalmajor v. Wedell var samtidigen ankommen fra Kjøbenhavn. Ved de af Baggesen trufne Foranstaltninger og de fyenske Bønders patriotiske Iver for at fremme Troppebevægelsens Hurtighed, blev det nu muligt for Generalmajor v. Wedell allerede om Natten imellem den 28de og 29de Marts at rykke fra Kolding frem til Haderslev med 6te Dragonregiment, 12te Bataillon og 3die Jægercorps, samt fire fra Fredericia medtagne og i Hast monterede 6pundige Kanoner, som en Avantgarde for det Corps, der i de paafølgende Dage samledes ved Kolding, for under Generalmajor v. Hedemanns Befaling at rykke ind i det Slesvigske.

Den 20de Marts var Baggesen bleven udnævnt til Oberstlieutenant i Generalstaben, samt til Commandeur for Sjællands Generalcommandostab, Alt fra 1ste April af at regne, og vilde han til denne Tid have tiltraadt sin nye Post, hvis han ikke, paa Grund af de midlertidige indtraadte Begivenheder, var bleven i de sidste Dage af Marts beordret til at forblive indtil videre paa sin Post, medens den til hans Afløsning udnævnte Officeer saalænge indtraadte i hans Sted. I Løbet af April Maaned dannede Nørrejyllands Generalcommandostab i Kolding et ved Forholdene givet og af Krigsministeriet autoriseret vigtigt Forbindelsesleed med det fremrykkende active Armeecorps. Medens Generalerne v. Guldberg, v. Castenskjold og v. Moltke beordredes at søge en Landstorm organiseret i Jylland og Fyen, blev det Baggesen paalagt i Spidsen for Generalcommandostaben, nogle Dage under Benævnelse af „Forbindelsesbureau", at sikkre og lette Forbindelsen med General v. Hedemanns Corps, samt muligt at understøtte dette, navnligen ved Afbenyttelsen og Distributionen af de personlige og materielle Kræfter, som især ved den danske Befolknings patriotiske Sindelag i saa rigeligt Maal samledes i Kolding til Krigsbestyrelsens Raadighed. Med ufortroden Iver søgte han at opfylde dette Hverv, der bragte ham i nær Berørelse med Hovedqvarteret for det nørrejydske Armeecorps og med de fleste Patrioter og Embedsmænd i det nordlige Slesvig, Jylland og Fyen.

Da Baggesen som en Følge af denne Stilling indfandt sig den 7de April i Sønderborg, hvorhen Kongen var ankommen, opfyldte han Majestætens Ønske, ved at ledsage de fremrykkende Tropper til Flensborg, for derfra snarest muligen at indberette Udfaldet til Sønderborg. Som en Følge heraf bivaanede han den 9de April Fægtningen ved Bau og var iblandt de Første, der kom ind i Flensborg, hvorfra han strax expederede

en Mælding*) til Majestæten og Krigsministeren, hvilken Sidstnævnte imidlertid ogsaa var ankommen til Sønderborg.

I Fægtningen ved Bau var Baggesen den Officeer, til hvem den dødelig saarede Capitain v. Hegermann-Lindencrone smilende sagde: „Jeg har erholdt Forfald," og da han efter Fægtningen ilede med et Par Dragoner forud ad Veien til Flensborg, stødte han ved „Klus" paa 10 fjendtlige Soldater af 16de Bataillon, som uden Modstand strax strakte Gevær og erklærede ikke at ville fægte mod de Danske.

Da efter Slaget ved Slesvig Generalmajor v. Wedell traf sig med sit Flankecorps, der fornemmeligen bestod af Cavalleri, tilbage bag Kongeaaen, og Baggesen var af Krigsministeriet gjort personlig ansvarlig for, at der af dette Corps overførtes saameget som muligt til Fyen, bevirkede han, at 11 Escadroner overførtes i Løbet af Dagen den 1ste Mai fra Snoghøi, endskjøndt flere af disse Escadroner allerede vare henlagte i et tildeels meget udstrakt Cantonnement, flere Mile fra hiint Færgested, og Fjenden allerede stod ved Kolding.

Den øvrige Deel af v. Wedells Corps (det 3die Dragon-Regiment, Batteriet Marcussen og den 3die Linie-Bataillon, hvortil tvende frivillige Borgercorps fra Veile og Horsens havde sluttet sig,) som var stillet under Oberst v. Juels Befaling, og som nærmest paa Baggesens Anordning allerede var indtruffen den 3die Mai om Formiddagen i Aarhuus, antog han, overeensstemmende med et af ham under 28de April til Ministeriet indsendt Andragende, at burde forblive i Jylland, hvor der desforuden fandtes 2de Reserve-Bataillоner samlede i Aalborg, nogle Infanteri- og Cavalleri-Skoler, samt en Mængde tjent Mandskab. Men da den fra sin Tjenestereise tilbagevendte General v. Moltke ikke antog at turde anordne saadant, indhentedes den samtidigen til Aarhuus indtrufne Minister Lehmanns Betænkning, og da denne erklærede, at det utvivlsomt var Krigsministerens bestemte Befaling, at alt Militair og Krigsmaterial skulde bortføres fra Jylland, blev saadant udført ved circa 50 Skibsladninger fra Aarhuus, Randers, Udbyhøi, Aalborg, Hals og Frederikshavn. Ikkun Baggesen blev ifølge krigsministeriel Ordre med sin Adjutant E. v. Lundbye tilbage i Jylland, hvor han etablerede en Stafetlinie imellem Aalborg og Grenaae, satte sig i Forbindelse med flere Embedsmænd i de af Fjenden besatte Byer, oprettede et bevæbnet Politicorps af indfødte Slesvigere under Lieutenant v. Jagd, samt ved flere fra Generalcommandostaben udgaaede trykte Bekjendtgjørelser og Proclamationer søgte at bibringe Fjenden den Tro, at der endnu fandtes et Reserve-Corps i det nordlige Jylland.

I Midten af Juni blev Baggesen beordret til Medlem af den Overkrigscommission, der etableredes i Anledning af Affairen ved Hoptrup, Natten imellem den 6te og 7de Juni, og som, ifølge Sagens Natur, maatte opholde sig ved eller i Nærheden af det nørrejydske Armeecorps's Hovedqvarteer, snart i det sydlige Jylland og snart i det nordlige Slesvig.

Da Generalmajor v. Moltke derpaa imod Slutningen af Juli overtog Commandoen af en Brigade, blev det Baggesen paalagt at varetage Nørrejyllands Generalcommandos Forretninger, indtil han, efter Vaabenstilstandens Afslutning, ifølge Befaling overtog i October sin Post ved Generalcommandoen paa Sjælland.

Den 5te Februar 1849 blev Baggesen udnævnt til Oberst i Generalstaben og

*) Da denne Mælding blev trykt efter en mangelfuld Afskrift, paadrog den Baggesen ufortjente Bebreidelser i offentlige Blade. Iøvrigt er det at vente, at de af Baggesen samlede, tildeels indholdsrige Materialier, betræffende hans Deeltagelse i Krigen 1848—1850, ville særskilt udkomme som et Bidrag til Beskrivelsen af denne Krig.

under 13de Marts s. A. beordret til midlertidig at fungere som Directeur for Armeens Personel, hvilken Post han beklædte indtil den 23de September, da v. Flensborg atter var vendt tilbage fra sin midlertidige Stilling ved Armeen. I den foranførte Tid varetog Baggesen tillige en Deel af Krigsministerens Forretninger, medens denne i Marts og April paa en kort Tid var reist til Armeen, og i Begyndelsen af Juni blev han sendt i et militairt Hverv til General v. Bülow, som dengang havde sit Hovedqvarteer i Nærheden af Middelfart, og til General v. Rye, Nord for Aarhuus.

Da han paa denne Reise havde det Uheld at beskadige sit Been, og dette senere tvang ham i flere Uger til et stillesiddende Liv, benyttede han en Deel af denne Tid til, ved Siden af sine øvrige Forretninger, at udarbeide, efter de gjensidigen udkomne officielle Rapporter, en Beskrivelse af det for de danske Vaaben saa hæderlige Slag ved Fredericia den 6te Juli 1849. Beskrivelsen udkom først paa Tydsk, (Die Schlacht bei Fredericia am 6te Juli 1849. Hauptsächlich nach den beiderseitigen officiellen Rapporten dargestellt von einem dänischen Officier. Mit einer Karte. Reitzel,) deels fordi dette Arbeide havde nærmest til Bestemmelse at meddeles en fremmed Monark, og deels for at gjøre det tydske Publicum bekjendt med dette Slag, opfattet fra et dansk Standpunkt; men Baggesen udgav denne Beskrivelse snart derefter ogsaa paa Dansk, (Slaget ved Fredericia o. s. v.,) hvilken Udgave oplevede i kort Tid tvende Oplag.

Da trende Brigader formeredes i Slutningen af samme Aar, udnævntes Baggesen under 1ste December til Commandeur for den 2den Infanteri-Brigade, der dannedes af 5te Linie-Infanteri-Bataillon, under Major v. Bülow, 12te lette Infanteri-Bataillon, under Oberst v. Læssøe, 13de Linie-Infanteri-Bataillon, under Oberst v. Trepka, 2den Reserve-Bataillon, under Oberst v. Schow, (senere Major v. Dodt,) samt 3die Reserve-Jægercorps, under Oberstlieutenant v. Gosch, og som cantonnerede paa Als indtil den 16de Juli 1850, da den, som henhørende til Divisionen Schleppegrell, rykkede ind paa Slesvigs Fastland.

Baggesen havde i den hele foranførte Tid sit Brigadeqvarteer i Flækken Augustenborg, altsaa tæt ved det Slot, hvor han blev født under Forhold, der paa en ligesaa sørgelig som synlig Maade nu vare aldeles forandrede; thi det venlige Slot, hvor i lang Tid Intelligentsen havde sit Sæde i livsglade Omgivelser, var nu forvandlet til et stille Lazareth, for at optage de mange syge og lemlæstede Krigere, der hidbragtes som lidende Offere for dets sidste Besidders fredsforstyrrende Planer.

I de 7—8 Maaneder Baggesens Brigade laa paa Als, havde denne, under dens tildeels høist udmærkede Bataillonscommandeurer, erhvervet sig en almindelig anerkjendt Vaabendygtighed, der væsentlig styrkede den Tillid til de Foresatte og til de egne Kræfter, hvormed den fuld af freidigt Mod gik de kommende Begivenheder i Møde. Ved Brigadens samlede Øvelser og under dens Marche, befalede v. Trepka den første Træfning, v. Læssøe den anden, og havde disse Officerer ogsaa i denne Orden at overtage Befalingen i Brigadecommandeurens Forfald. Den af alle sine Kammerater elskede og for sin militaire Dygtighed høit skattede Capitain af Generalstaben, v. Kranold, havde Baggesen valgt til sin Stabschef. Med disse tre Officerer havde han allerede som deres Lærer paa den militaire Høiskole og senere som deres Foresatte i Generalstaben staaet i et nøie Forhold, der nu var bleven til det fastere, kammeratlige. Han betragtede ogsaa disse tre Officerer som sin nærmeste Assistance ved Førelsen af Brigaden, og desto føleligere berørte ham derfor det Tab, som Armeen og Fædrelandet leed, da de alle tre, allerede i de første Timer af Slaget ved Idsted, faldt for fjendtlige Kugler.

Da Baggesen den 23de om Aftenen skulde ride bort fra Bivouaken i Lille Bolstrup Skov, for at give Møde hos Armeens Overgeneral i Bilskov Kro, anmodede Obersterne v. Læssøe og v. Trepka ham om at foreslaae en af dem paatænkt Angrebsplan, der hovedsageligen gik ud paa, med Armeens Hovedstyrke at kaste sig paa Fjendens høire Flanke og derved trænge ham ud af Hovedstillingen bag Idsted, samt at Armeen ikkun rykkede Fjenden nærmere, for at have friskere Kræfter, naar Sammenstødet fandt Sted i det paatænkte Slag.

Da Baggesen fandt det høist misligt at gribe maaskee forstyrrende ind i den af Overcommandoen upaatvivleligen allerede lagte Angrebsplan, gik han ikke ind paa det første Forslag; derimod deelte han ganske Anskuelserne, der begrundede det andet, der, som bekjendt, ogsaa var det Forslag, der fremførtes af v. Schleppegrell, og som, efterat have vundet alle i Bilskov Kro forsamlede høiere Befalingsmænds Bifald, toges til Følge, hvorom Efterretningen meget glædede v. Læssøe og v. Trepka.

Af den 2den Brigade deeltog i Fægtningen den 24de ikkun den 13de Linie-Bataillon, som fremsendtes til Coloni-Husene og ved et levende Engagement med Fjenden heldigen understøttede den venstre Fløi af vore imod Stendrup Skov paany fremrykkende Batailloner. Men da som en Følge heraf denne Bataillon først retournerede til Brigadens Bivouak ved Hostrup (tæt ved Kirkebyen Havetoft) silde om Aftenen, og Brigaden var beordret at bryde op fra sin Stilling den næste Morgen allerede Kl. 1½, anordnede Baggesen, efter v. Trepkas Ønske, at denne Bataillon, imod en tidligere Bestemmelse, blev den sidste i Brigadens Marchecolonne indtil Øvre-Stolk, hvorved dets Mandskab kom til at nyde en Times længere Hvile end Tête-Bataillonen, men hvorved Bataillonen ogsaa kom til at møde Fjendens uventede Angreb paa fornævnte By.

Brigadens Avantgarde, der tillige var Avantgarden for Divisionens Hovedstyrke og bestod af 12te lette Bataillon, Granatkanondelingen af det 12-pundige Batteri Baggesen, under Premierlieutenant v. Lønborg, en Deling Dragoner under Lieutenant v. Crone og ½ Ingenieur-Deling, førtes af Oberst v. Læssøe, og da denne indtil Klapholt havde maattet følge bag efter Oberst v. Krabbes mod Vedelspang beordrede Colonne, søgte han paa Veien til og igjennem Øvre-Stolk at vinde det fornødne Forspring, dertil endydermere personligen opmuntret af Divisionairen, den ligesaa ivrige som modige og brave Generalmajor v. Schleppegrell, der indtil Øvre-Stolk fulgte med denne Avantgarde. Baggesen derimod fulgte efter i Spidsen for Brigadens Hovedstyrke, bestaaende af den største Deel af Escadronerne Meyer og Buchwaldt af 4de Dragon-Regiment, en Ingenieur-Deling under Premierlieutenant v. Baudiß, 6 Kanoner af Batteriet Baggesen med Compagniet Middelboe af 2den Reserve-Bataillon til Kanonbedækning, de øvrige 3 Compagnier af denne Bataillon, 5te Linie-Bataillon, 3die Reserve-Jægercorps og 13de Linie-Bataillon, marcherende i een Colonne. Da Têten af denne henimod Kl. 4 ankom til Klapholt, blev Baggesen af v. Kranold gjort opmærksom paa en smuk Regnbue, der belystes af den opgaaende Sol og hvælvede sig netop over den Egn, hvorhen Colonnen herfra tog sin Retning. Umiddelbar derpaa hørtes de første Kanonskud i det Fjerne, og med lydelig Glæde hilste Kranold disse Forbud paa Dagens alvorlige Scener. Den kamplystne unge Officeer paa en fyrig Hest af ædleste Race var et herligt Syn, der glædede Baggesen, medens det samtidigen fremkaldte hos ham en mørk Anelse med Hensyn til den jublende Kriger.

Da Baggesen ankom til den nordlige Indgang af Øvre-Stolk, befalede General v. Schleppegrell, at den i Marchecolonnen nærmeste Bataillon skulde strax dirigeres mod Romeck eller Römcke, (en eenlig Gaard paa Sletten Nord for Idsted,) og da dette var

det 3die Reserve-Jægercorps, blev samme beordret derhen, istedetfor til det skovrige Terrain imellem Idsted-Sø og Langsøen, som efter Dispositionen og Baggesens Ønske. Divisionens og Brigadens Stab med tvende halve Escadroner og 6 Kanoner passerede nu skyndsomt igjennem Øvre-Stolk, efterfulgt af 2den Reserve-Bataillon, samt 5te Bataillon, indtil en lille indhegnet Mark omtrent 1000 Alen Syd for Byen, og fremsendtes herfra 3 Compagnier af 2den Reserve-Bataillon, samt 5te Linie-Bataillon, forat understøtte Avantgarden, der allerede var i Fægtning med Fjenden imellem Idsted-Sø og Langsøen. Kl. $4\frac{1}{2}$ begyndte Batteriet Baggesen sin Ild i Retning mod Idsted-By, og strax derpaa saaes brændende Punkter paa flere Steder, navnligen ogsaa i Øvre-Stolk. Baggesen ansaae disse for at være fjendtlige Signaler,*) og neppe havde han yttret denne Anskuelse, førend man hørte Skud og Hurra i Øvre-Stolk.

Om Beliggenheden af denne By, der har erholdt en sørgelig Berømthed ved Idsteder-Slaget, bemærker Baggesen, at dens nærmeste Omegn, der ligner de fleste Landsbyer i Hertugdømmerne, bestaaer af smaae indhegnede Marker. Hegnene ere vel ikkun tildeels levende Hegn, men da de i Almindelighed bestaae af høie Steengjærder og Jordvolde med dybe Grøvter paa begge Sider, ere de væsentlige Hindringer for et frit Overblik, samt for Artilleriets og Cavalleriets Bevægelser. I en noget fjernere Afstand begrændses Terrainet vel af en aldeles aaben Hede, men denne gjennemskjæres af betydelige Mosetræk, der paa store Strækninger vare utilgjængelige tilhest, og Egnen mod Syd og Sydost skraaner sig saa bølgeformig ned imod Langsøen, at man fra Øvre-Stolk ikke kan see denne eller hvad der bevæger sig frem fra samme. Hertil kom, at det regnede og afvexlende endog meget stærkt til den Tid, da Angrebet skete, hvilket var til Hinder for at kjende de fjerne Gjenstande.

At Fjenden efter Sigende havde anlagt en Bro over Langsøen, havde Baggesen vel hørt omtale ved Mødet i Bilskov Kro, men samtidigen anførtes, at denne var anlagt ved Sønder-Fahrensted, altsaa paa et Sted, der ikke kunde undgaae den imod Bedelspang fremrykkede Oberst v. Krabbes Opmærksomhed. At Skuddene ved Øvre-Stolk vare rettede imod en fra Gaarden Gyldenholm over Langsøen fremrykket Fjende, antog i de første Øieblikke Ingen iblandt v. Schleppegrells og Baggesens Omgivelser,**) og derfor fandt den Yttring eller Melding almindelig Tiltro, at det var Bønderne eller et fjendtligt Baghold, der foranledigede denne Skyden, samt Standsning af den igjennem Byen defilerende 13de Bataillon. Da v. Kranold adspurgte Baggesen, om han skulde ride ned til Øvre-Stolk for at see hvad der var paa Færde og bidrage til at bringe Sagerne i Orden, sagde denne: „Ja!" med et venligt Slag paa Skulderen som en Afskedshilsen, idet han ikke bemærkede, at General v. Schleppegrell allerede havde afsendt eller samtidigen afsendte tvende af sine Adjutanter med en Deling Dragoner ned til Byen. At de fleste af disse Dragoner, at Mange af 13de Bataillon, at v. Trepka og v. Kranold fandt Heltedøden i Øvre-Stolk, er bekjendt og skildret paa andre Steder.

Da Baggesen med sin Omgivelse bemærkede, at Angrebet var af en alvorligere Natur, og at fjendtlige Blænkere nærmede sig stedse mere og mere Stillingens venstre Flanke, beordrede han det halve Compagni af Kanonbedækningen frem imod disse, samt paalagde Ingenieur-Delingen at aabne Deboucheer tilhøire eller i vestlig Retning, for

*) Efter tydske Skrifter har dette ogsaa været antændte Fanaler eller Bauner.

**) At disse vare uvidende om, at Fjenden havde anlagt en Løbebro over Langsøen ved Gyldenholm, maa væsentligen tilskrives den Omstændighed, at Indbyggerne ikke aabenbarede de danske Befalingsmænd, hvad der kunde være til Skade for den slesvig-holsteenske Armee, i hvis Rækker deres Sønner tjente.

at Artilleriet og Cavalleriet kunde komme ud af den indhegnede Mark. Da det, under Capitain v. Middelboe, der selv blev saaret, med Rasthed fremrykkede Mandskab ikke formaaede at standse de fjendtlige Tirailleurers Ild og Fremrykning, beordrede General v. Schleppegrell to Kanoner ind paa den lille indhegnede Mark nærmere mod Fjenden, for at beskyde denne med Granater, og samtidigen opfordrede han det tilstedeværende Cavalleri til Attaquer mod de fjendtlige Skytter. Men disse bleve forgjæves beskudte, og de tre Gange gjentagne Cavalleriattaquer standsedes hver Gang af et Hegn, der var paa den anden Side begrændset af en bred Grøvt og sumpet Eng.

Vel var det Baggesen snart klart, at et Ophold i denne Stilling, uden tilstrækkelig Understøttelse af Infanteri, var en frugtesløs Opoffrelse; men da den paa Stedet Høistcommanderende, den brave General, hvis krigerske Mod alt flere Gange havde staaet sin Prøve, ikke bød at forlade Pladsen, tillod hans Ære ham ikke at foreslaae dette. Han sendte sin Adjutant, Lieutenant S. v. Lundby, samt flere Ordonnantser Sydpaa, for at hente Assistance fra de fremrykkende Bataillоner; men Afstanden fra disse var for betydelig til fra dem at erholde den fornødne hurtige Understøttelse. Hans Ordonantsofficeer, Lieutenant v. Frandsen, der til v. Schleppegrells synlige Glæde viste megen Bravour, og under hvem tre Heste bleve skudte i Løbet af een Time, mistede den første Hest i det Øieblik da han holdt tæt ved Siden af Baggesen. Men ingen af de Kugler, der dræbte og saarede saa mange Brave paa Markerne ved Øvre-Stolk, traf denne, og ved Trængselen i en Debouche, hvor en Kanon,*) for hvilken Bomhesten var skudt, spærrede Veien, skiltes han fra v. Schleppegrell med nærmeste Omgivelse, kort forinden denne af ham, som af Alle inderlig agtede General blev dødelig saaret. Baggesen søgte nu, ledsaget af tvende Ordonnantser, forgjæves at støde til en af sine fremsendte Bataillоner. Den fjendtlige Tirailleurild og en sumpet Eng tvang ham til at tage Retningen mod Romeck, hvor han underveis stødte paa de fire Kanoner, samt Vognlinien af Batteriet Baggesen, der førtes af den saarede Premierlieutenant v. Lund samt tvende saarede Delingsførere, og som vare i en momentan ukampdygtig Tilstand, — en Deel af Batteriets Kanonbedækning under Lieutenant v. Andresen, — Granatafdelingen under Lieutenant v. Lønborg, — Compagniet Bie af 12te lette Bataillon, — Hovedstyrken af Escadronen Buchwaldt, — sin Adjutant, sin imidlertid saarede Ordonnants-Officeer og flere mindre Afdelinger af Brigaden. Med disse Tropper tog Baggesen imellem Kl. 7 og 8 en foreløbig Stilling ved Gaarden Romeck og affendte herfra sin Mælding til Overcommandoen om det Forefaldne, navnligen om Tabet af v. Schleppegrell, v. Læssøe, v. Trepka og v. Kranold, samt Divisionens Stabschef, Oberstlieutenant v. Bülow, der var haardt saaret og tilligemed Batterichefen, Capitain v. Baggesen, fangen. Samtidigen dirigerede han de fire ukampdygtige Kanoner hen til Chausseen, for atter at gjøres kampdygtige, hvilket ogsaa udførtes i meget kort Tid.**) Snart efterat Baggesen havde affendt sin Mælding,

*) Dette var Kanonen Nr. 4, der tilligemed Kanonen Nr. 8 for en kort Tid var i Fjendens Haand. Da disse to Kanoner nemlig ikke strax kunde medføres, dengang Forsvaret maatte opgives, bleve de usaarede Heste skaarne fra, og Fjenden maatte derfor lade dem ligge, indtil de danske Tropper atter bleve Herrer over Pladsen. Tallet 3 i de tydske Angivelser er urigtigt.

**) Disse fire Kanoner stødte senere (under Artillerikampen) til Granatkanonafdelingen foran Idsted-Byes søndre Deel, der hvor Broen fører over den dengang opstæmmede Deel af Idsted-Bæk, og samtlige sex Kanoner førtes den øvrige Tid af Dagen af Premierlieutenant v. Lønborg. Da den ene af disse sex Kanoner, paa Grund af Mangel paa tilstrækkeligt Betjeningsmandskab, placeredes ved Batteriets Vognlinie og ikke kom i Ilden, omtaler den officielle danske Rapport kun 5 Kanoner, hvilket de tydske Beretninger have taget til Indtægt, for at bevise Rigtigheden af deres Paastand, at tre af Batteriets Kanoner vare tabte.

modtog han Ordre midlertidig at overtage Commandoen af Divisionen*) hvorhos Oberst v. Thestrup med 3 Batailloner ankom til Romeck. Baggesen lod nu Kanonerne under Lieutenant v. Lønborg følge med v. Thestrups Batailloner og søgte personligen at komme til Ovre-Stolk, forat opnaae en Forbindelse imellem 13de Bataillon eller imellem Divisionens Reserve under Oberstlieutenant v. Henckel og de øvrige Batailloner af sin Brigade. Dette lykkedes ham imidlertid først, efterat han omtrent Kl. 10 havde Syd for Ovre-Stolk truffet paa Generalmajor de Meza, der kort forinden var ankommen som Commandeur for Divisionen og i Baggesens Fraværelse havde stillet de 3 Batailloner af hans Brigade, der vare avancerede frem mod Passet imellem Idsted-Søen og Langsøen, nemlig 5te Bataillon, 3 Compagnier af 12te lette og 3 Compagnier af 2den Reserve-Bataillon, under Oberstlieutenant v. Henckels Befaling. Han ilede derfor frem til dette Pas, erklærede ved Gryde-Skov den fornævnte udmærkede Officeer, at han atter overtog Commandoen af sine Batailloner, og da disse allerede ifølge Ordre angrebe den foranliggende Catharine-Skov, sluttede han sig til 12te lette Bataillons 2det Compagni, hvis Commandeur, Capitain v. Müller, efter Oberst v. Læssøes Død, havde Commandoen over Bataillonen. Efterat Chatharine-Skov var renset, stødte Baggesen paa 5te Bataillon, hvis Commandeur, Major v. Bülow, efter v. Læssøes Død, fortrinsviis havde ledet de 3 foranførte Bataillouers Bevægelser.

I 2den Divisions Stilling ved Neu-Behrend forenede Baggesen sin Brigades 6 Kanoner, under Lieutenant v. Lønborg, med de tre fornævnte Batailloner, og i Divisionens sidste Stilling Nord for Tater-Kroen indtraf Brigadens tvende andre Batailloner, nemlig: 3die Reserve-Jægercorps og 13de Linie-Bataillon.

Med 3die Reserve-Jægercorps som Avantgarde rykkede derpaa den 2den Brigade, efterfulgt af den 5te Brigade, under Oberst v. Ræder, igjennem Staden Slesvig og Landsbyen Bustorf til en Bivouak ved Dannevirke, hvor Baggesen, paa Grund af General de Mezas Upasselighed, havde den midlertidige Commando over begge Brigader. Hans Brigades Batailloner vare mere end decimerede under den tilsidst seirende Kamp (af circa 5000 Combattanter vare kun circa 4000 tilbage) og flere af deres bedste Officerer (ialt 30) vare døde eller saarede, men i en udmærket Orden, og uden at en Eneste forlod sin Plads i Geledet, marcherede Mandskabet tiltrods for Dagens Kampe og Besværligheder med stum Resignation forbi de for det Meste tillukkede Huse i den mod dem i det Hele taget fjendtligt sindede By, ud til en Bivouak paa nogle vaade Korn- og Ærteagre, hvor det med Møie og kun paa Baggesens alvorlige Fordring hidbragte Drikkevand var den eneste Vederqvægelse, der forinden næste Morgen ydedes disse brave Tropper. Men disse følte sig belønnede for hvert Afsavn, da den næste Morgen 2den Brigades Musikcorps blæste Melodien til Nationalsangen „Danmark, deiligst Vang og Vænge" fra Dannevirkes Vold, der atter bevogtedes af danske Mænd, med det Hu at bringe „Ledet i Lave."

Indtil Udgangen af Januar 1851 havde Baggesen med sin Brigade og det denne tildeelte Batteri Just, afverlende med 5te Brigade under Oberst v. Ræder, at besætte Forpostlinien mod Krop, Breckendorf og ad Chausséen til Fleckeby, og forefaldt vel i disse 6—7 Maaneder en Mængde Allarmeringer og smaae Engagements med de fjendtlige Forposter, men dog kun faa virkelige Forpostfægtninger. De betydeligere

*) Det bemærkes, at da v. Krabbe var den ældre Oberst, vilde den midlertidige Commando over 2den Division være overgaaet paa ham, hvis han havde været nærmere ved Armeecorpsets Centrum, og at i ethvert Tilfælde ikkun den 5te og ikke tillige den 1ste Brigade kunde, efter de almindelige Regler, stilles under Oberst v. Baggesens Befaling.

iblandt disse vare: den 28de Juli ved Jagel, — den 8de August ved Stenten-Mølle, da Baggesen havde Ordre at affouragere Breckendorf og flere andre Byer, medens nogle Batailloner af 5te Brigade dækkede denne Fouragering og samtidigen udførte en Recognoscering, som Krigsministeren bivaanede, — den 8de September, da Baggesen udførte en Recognoscering mod Ahlefeldt og Ascheffel, med 3 Batailloner, 1 Batteri og 1 Escadron, — den 20de og 21de September ved Kropp, — den 14de November ved Breckendorf, — den 23de og 24de s. M. ved Esperehm og Lottorf, og den 26de December atter ved Breckendorf.

Medens 5te Linie-Bataillon fra den 4de September til den 15de December var beordret til Frederiksstad, tildeeltes Baggesens Brigade den 10de lette Bataillon, under Oberst J. T. v. Ræders Befaling.

Da derpaa de Batailloner, der dannede den 2den Infanteri-Brigade, i Slutningen af Januar 1851, ifølge de forandrede Forhold, tildeeltes andre Armeeafdelinger, vendte Baggesen tilbage til sin tidligere Stilling, som Commandeur for Generalcommandostaben paa Sjælland, med den tilfredsstillende Forvisning, at i de 14 Maaneder, han havde staaet i Spidsen for nogle af Armeens bedste Batailloner, havde ikke til nogen Tid den mindste Mislyd forstyrret den ønskelige Harmoni imellem disse Batailloner og deres fælleds Commandeur.

Under 9de September 1849 er Baggesen bleven udnævnt til Commandeur af Danebroge og under 10de October 1850 til Ridder af den russiske St. Anna Ordens 2den Classe uden Krone.

I Marts 1851 blev han allerhøist udnævnt til Medlem af Grændsereguleringscommissionen, der var forsamlet fra April til December s. A. i Fæstningen Rendsborg.

Et Overblik over hans litteraire Virksomhed indtil Aaret 1840 findes i Erslevs Forfatter-Lexicon.

Frederich Gotthold v. Müller.

Oberst i Cavalleriet, Adjutant hos H. K. H. Arveprindsen, Frederich Gotthold v. Müller, er født den 17de Juni 1795 i Fjellerup (Aarhuus Stift.) Faderen, Thomas Høeg Müller, var Sognepræst til Fjellerup og Glasborg. Moderen Dorothea de Kallager.

Han nød fra tidlig Alder sin Opdragelse i Kjøbenhavn, freqventerede Efterslægtselskabets Realskole fra 1804—1808, da han af Lyst til Militairstanden, især fremkaldt ved Bombardementet 1807, under 1ste Marts ansattes som Fricorporal ved daværende sjællandske Rytter-Regiment.

1810 tog han Officeer Examen og udnævntes til Secondlieutenant i H. K. H. Prinds Frederik Ferdinands Dragon-Regiment med Anciennetet af 27de December 1810. I dette Regiment forblev han indtil dets Reduction 1842. Han fulgte dets Marcher til Slesvig 1813 og 1814, til Bremen 1815 og senere s. A. til Frankrig, hvor Regimentet forblev under Occupationen indtil sidst i Aaret 1818. Han giftede sig her i samme Aar med Frøken Maria v. Gæhler, Datter af afdøde Generalmajor v. Gæhler. 1817, den 20de April udnævntes han til Premierlieutenant, — 1827, den 10de November tillagdes ham Ritmesters Anciennetet. — Han var i 10 Aar Lærer ved Regimentets Exerceerskole og senere i 7 Aar Regimentets Adjutant samt Forstander for Underofficeers-Underviisnings-Anstalten fra dens Oprettelse og indtil han i Februar 1833 udnævntes til Adjutant hos H. K. H. Arveprindsen og tillagdes ham da Ritmesters Characteer. I 1834 tilkjendtes ham en allernaadigst udsat Præmie for: Instruction for Underofficerer som Ledetraad for de yngre Officerers og Underofficerers Underviisning i Felttjenesten i det 2det Cursus i Exerceerskolen.

1836, den 28de October blev han udnævnt til Ridder af Dannebroge. — I 1837 blev han tilligemed daværende Major A. v. Juel beordret at bivaane Troppesamlingen*) ved Wosnesensk i det sydlige Rusland, og benaadedes i den Anledning senere af H. M. Keiser Nicolaus med St. Stanilaus Ordenens 2den Classe.

1839 i December tillagdes ham Majors Characteer og senere Anciennetet af 24de Juli 1841.

Ved Reductionen i 1842 sattes han à la suite i Cavalleriet.

1843 beordredes han at bivaane Troppesamlingen ved Lüneborg af det 10de Armeecorps af det tydske Forbund.

1844, den 22de November benaadedes han med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. —

*) Denne bestod af 350 Escadroner regulairt Cavalleri med 18 ridende Batterier, desuden 28 Batailloner med 3 Fodbatterier. I Militairt Repertorium 4 B. 1 H. 1838, findes en Beskrivelse af ham over denne Troppesamling.

1848 i April tillagdes ham Rang med Oberstlieutenant og udnævntes hertil under 17de Juli s. A. Han fungerede da tillige som Stabschef ved Sjællands Generalcommando. Han fulgte i denne Sommer flere Gange med H. K. H. Arveprindsen til Malmø, hvor det svenske Hof tilbragte nogle Maaneder; her benaadedes han af H. M. Kong Oscar med Sværdordenen.

1849 i Marts tillod H. K. H. Arveprindsen paa Krigsministerens Opfordring, at han attacheredes den franske General Fabvier ved sammes Ankomst hertil; men da denne General som bekjendt ikke overtog nogen Commando, beordredes Müller under 26de Marts at begive sig til den 2den Cavalleri-Brigade under daværende Oberst v. Flindt, som hørte til det Ryeske Corps i Nørrejylland.

Han bivaanede Slaget ved Kolding den 23de April (i hvilket begge hans Sønner deeltoge som Lieutenanter og den ene saaredes.)

1ste Mai, da Ryes Corps stod i Veile og bag Veileaa, commanderede han en Recognoscering og Allarmering af Fjenden over Dons og Vester Nebel mod Harth.

Paa Slagdagene den 7de og 8de Mai tog han virksom Deel under Oberst v. Flindt, der førte Ryes Arriergarde ved Almind og Blaakjærskov, ved Lysholdt og Bredal. Det Ryeske Corps trak sig herefter bag Horsens- og Hansted-Aa.

13de Mai commanderede han en Recognocering mod Fjenden Syd for Horsens og bestod en levende Blænkerfægtning da samme just ved stærk Fremrykning og Omgaaen i høire Flanke, nødte General Rye at trække sig tilbage til Skanderborg.

Den 18de Mai detacheredes han med en Commando af 2 Kanoner, 1 Escadron og 2 Compagnier til Aarhuus, forat dække denne By mod Overrumpling af Fjenden. Denne Commando beholdt han ogsaa da General Rye trak sig tilbage bag Liisberg-Aa, og blev Commandoen nu benævnet „avanceret Post."

Han bestod her Fægtningen den 31te Mai, da den preussiske Avantgarde under Oberst v. Schlegel angreb med en Styrke*) af 8 Kanoner, 6 Escadroner, 3 Batailloner og 2 Compagnier Jægere. Under Fægtningen Syd for Aarhuus, hvor Stillingen holdtes i 2 Timer, blev han understøttet af Dampskibet Hertha og 2 Kanonbaade, der vare ankomne Aftenen før. Nord for Aarhuus udførtes den heldige Cavalleri-Attaque med $1\frac{1}{2}$ Escadron af 6te og 1 Deling af 3die Dragon-Regiment imod 2 Escadroner af det 11te preussiske Husar-Regiment og en Jægerkjæde, ved hvilken Leilighed Prindsen af Salms gjordes til Fange. Attaquen styrkedes ved $\frac{1}{2}$ Escadron af 5te Dragon-Regiment, som under Oberst v. Flindt rykkede frem paa Chausseen til Randers. Det preussiske Corps trak sig herefter strax tilbage Syd for Aarhuus til dets tidligere Stilling; Aarhuus besattes igjen af Müllers Commando, og holdtes besat**) indtil den 21de Juni da Preusserne i Forening med Baierne gjorde en stærk Fremrykning, hvorved de sidste især truede vor høire Flanke. Den „avancerede Post" stod om Natten bag Liisberg-Aa. Næste Dag fortsatte Fjenden Angrebet i vor høire Flanke, og General Rye gik tilbage til Vosnæsgaard; Müller stødte nu igjen til Oberst v. Flindt.

Da General Rye den 1ste Juli afgik over Helgenæs til Fredericia og Oberst v. Flindt overtog Commandoen over den tilbageblevne Deel af det Ryeske Corps, fik Müller atter Commandoen over den „avancerede Post" (den egentlige Arriergarde) der nu stod ved Vosnæsgaard. Den 7de Juni havdes en levende Forpostfægtning Syd

---

*) Denne Styrke angives ogsaa saaledes af Preusserne selv, see v. Rothenburg Gefecht bey Aarhuus.

**) Den 7de Juni modtog han Efterretning, at hans yngste Søn Lieutenant i 3die Jægercorps havde under 4de s. M. fundet Heltedøden ved Fredericia.

for Vosnæsgaard, da Preusserne rykkede frem med en betydelig Styrke; de anvendte ogsaa her et Raketbatteri, der gjorde mere Allarm end Skade. Pludselig afbrød Preusserne Fægtningen og trak dem tilbage mod Aarhuus.

Den 8de trak Preusserne dem Syd for Liisberg-Aa, og den „avancerede Post" rykkede nu frem til tæt Norden for nævnte Aa.

Den 12te Juli detacheredes han med sin havende Commando til Borum (Vesten for Aarhuus) for derfra at allarmere Preusserne, og hvis de, som dengang formodedes, skulde vedblive at trække Syd paa, da følge dem i Flanken, ad Veien over Skanderborg til Veile.

At allarmere dem lykkedes fuldkomment, men da de forbleve fast i deres Stilling i Aarhuus og Skanderborg, blev han igjen under 15de trukket tilbage til Hovedcorpset.

Under den senere Fremrykning førte han Avantgarden og havde saaledes den Lykke, at føre de første danske Tropper ind igjen i de af Fienden forladte Byer, Aarhuus, Horsens og Veile. Her forblev han som Commandant, indtil han sidst i August fik Ordre at retournere til sin Post hos H. K. H. Arveprindsen.

Under 31te Juli udnævntes han til Oberst.

I Mai 1850 ansattes han ifølge Arveprindsens Indstilling som Stabschef ved Reserve-Cavalleriet under Generalmajor v. Flindt.

I Slaget ved Idsted ledede han Angrebet paa Bollingsted med 2 Kanoner, 2 Escadroner og 1 Compagni. Byen toges efter en heftig Kamp, i hvilken Lieutenant Kauffmann faldt,*) men den videre Fremrykning kunde ikke iværksættes af Mangel paa Infanteri; thi Insurgenterne holdt Skoven hiinsides Byen besat med 1 Batteri. Forat holde Bollingsted maatte 1 Escadron til Fods besætte samme i Forening med Compagniet, skjøndt dette havde lidt endeel ved Byens Indtagelse. Da Overgeneralen derpaa trak med Reserve-Cavalleriet over til Chausseen, fik Müller Ordre for sin Person at følge dette, og fulgte han saaledes Cavalleriets Fremrykning over Lürschou, Schuby og Huusby til lille Dannevirke, hvor den sidste Fægtning fandt Sted.

Om Aftenen gik Reserve-Cavalleriet i Bivouak ved Lürschou, forat være nærved Vand, nemlig Ahrenholz-Sø.

Efter Idsted-Slaget benaadedes han af Kongen af Sverrig og Norge med St. Olafs Ordenen.

Han forblev som Stabschef ved Reserve-Cavalleriet indtil Midten af October, da et stærkt Anfald af Gigt og Podagra gjorde det nødvendigt at transportere ham til Kjøbenhavn. Da han her var saavidt restitueret, at han beredte sig til paany at afgaae til den active Armee, var Freden saa nær, at han beordredes til at tiltræde sin Post hos H. K. H. Arveprindsen.

Under 6te October 1851 benaadedes han med Commandeurkorset af Dannebroge.

---

*) Oberstens Veiviser, en Bonde fra Tarp, saaredes ved hans Side.

Carl v. Torp.

Carl v. Torp er født i Korsøer den 29de April 1798. Hans Forældre vare Byfoged Torp sammesteds og Louise Torp, født Hecquet.

I sit tolvte Aar blev han ansat som Fricorporal ved daværende norske Livregiment, og i Aaret 1813 udnævnt til Secondlieutenant ved Rytter-Livregimentet, senere 1ste Dragonregiment.

Efter Freden i 1814 marcherede Torp med Regimentet til Rhinen, hvorfra det vendte tilbage samme Aars Sommer og henlagdes i sin gamle Garnison Slesvig. Ved bemeldte Regiment forblev Torp staaende til 1819, da han forflyttedes til 2det Dragonregiment, som laae i Itzeho.

I Aaret 1822 udnævntes Torp til Premierlieutenant og i 1831 til Ritmester, fra hvilket sidste Aar og til Reductionen i 1842 han fungerede som Commandeur for Cavalleri-Detachementet i Altona. Ved Reductionen overtog han Commandoen af Regimentets 1ste Escadron.

Da Opreret udbrød i Marts 1848, blev Torp, tilligemed flere af Regimentets Officerer, som havde afslaaet at give deres Æresord paa ikke at tjene mod Insurgenterne, ført som Fange til Segeberg, hvor de hensadde i tre Maaneder. Behandlingen var langtfra at være den bedste. De fangne Officerer sadde ligesom Forbrydere bag jernbeslagne Døre og tilgittrede Vinduer og nægtedes endogsaa Tilladelse i al den Tid til at forlade deres Celler forat nyde frisk Luft. Efter ovenanførte Tids Forløb bleve de pludseligt, midt om Natten og under stærk Militairbedækning, førte til Rendsborg, hvor de tilbragte halvtredie Maaneder under lignende Omstændigheder. Ved Vaabenstilstandens Afslutning i September s. A. bleve de endelig udvexlede og sendte til Kjøbenhavn.

I October 1848 tildeeltes Torp Commandoen over de to combinerede Escadroner, hvormed han besatte Grændsen ved Kongeaaen. Samme Aar i December udnævntes han til Major og Commandeur for Gardehusar-Divisionen.

Ved Fiendtlighedernes Gjenoptagelse i 1849 rykkede Torp ind i det Slesvigske med Divisionen, som henhørte til det Ryeske Corps; men da dette efter nogle Dages Forløb trak sig tilbage til den nørrejydske Grændse, gik Torp efter høiere Befaling til Fyen for derfra at overføres til Als. Ved Ankomsten til Fyen fik han imidlertid Ordre til at forblive der, indtil han med Divisionen derefter igjen førtes over til Jylland. Her deeltog han i Slaget ved Kolding og Affairerne ved Gudsøe og Krybily, ligesom senere i Slaget ved Fredericia den 6te Juli, hvor 1ste Cavalleri-Division tappert understøttede Angrebet paa den fiendtlige Park ved Heise-Kro.

I Mai Maaned 1850 udnævntes Torp til Oberstlieutenant og forlod samme Maaned Kjøbenhavn forat begive sig til Armeen i Jylland. Ved Indmarchen i Slesvig blev Gardehusar-Divisionen underlagt den 1ste Armee-Division og deeltog med denne i Affairen ved Stenderup Skov og Helligbæk, den 24de Juli, samt i Slaget ved Idsted den 25de Juli s. A.

Den 10de Juni 1841 var Torp bleven Ridder af Dannebroge, den 19de Februar 1851 udnævntes han til Dannebrogsmand og efter Slaget ved Idsted til Ridder af den svenske Sværdordens 3die Classe.

Peter Heinrich Claude du Plat.

Peter Heinrich Claude du Plat er født i Kjøbenhavn den 28de September 1809. Efterat have freqventeret det kongelige Landcadetacademi tildeeltes ham Officeersanciennetet den 21de December 1823; i December 1825 afgik han til Kongens Regiment; Premierlieutenant blev han den 29de October 1829 og Kammerjunker den 28de s. M. og s. A. I 1831 commanderedes han til Tjeneste ved Armeecorpset, som paa Grund af Choleraen blev sammentrukket paa Rigets Sydgrændse, og forblev til 1832 i Hertugdømmet Lauenborg i Anledning af de der foretagne Militairrecognosceringer. Den 28de Juli 1839 tildeeltes ham Capitainsanciennetet, og den 1ste Juli 1842 udnævntes han til Compagnichef ved 5te Liniebataillon.

I September Maaned s. A. commanderedes du Plat til Leiren ved Lüneburg som Adjutant hos Landgrev Wilhelm af Hessen, der havde Overbefalingen over 2den Division af det 10de tydske Armeecorps. I Juni 1846 beordredes han til St. Petersborg med Prinds Frederik af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg, som afgik i Mission til det russiske Hof, ved hvilken Leilighed du Plat blev decoreret med St. Anna Ordenens 3die Classe. I Januar Maaned 1847 afgik han atter til Rusland, hvor han deeltog i Felttoget mod Bjergboerne i Caucasus fra Marts til November Maaneds Udgang. Du Plat udmærkede sig her i den Grad, at han i September Maaned s. A. blev decoreret med den russiske Guldkaarde „for Tapperhed" og af Hs. Majestæt Kongen af Danmark forsat fra 5te Bataillon til den kongelige Livgarde tilfods. I October Maaned s. A. decoreredes han med den russiske Wladimirordens 4de Classe med Cocarde. Du Plat blev to Gange saaret under dette Felttog.

I Februar 1848 kom du Plat tilbage til Kjøbenhavn, hvor han benaadedes med Ridderkorset af Dannebroge. I de første Dage af April afgik han med Garden til Als og derfra til Flensborg og Slesvig. Her commanderedes han til Stabschef ved en ny formeret Brigade, og deeltog som saadan og senere som Adjutant hos Overgeneralen i dette Aars Felttog.

Den 17de Juni 1848 udnævntes du Plat til Major og i November s. A. til Kammerherre.

I November Maaned 1848 indtraadte du Plat i Ægtestanden med Frøken v. Scholten.

I Begyndelsen af 1849 overtog du Plat Commandoen af 2den Forstærkningsbataillon. Han blev haardt saaret i Fægtningen ved Ulderup den 6te April og laae syg under Resten af Felttoget.

Den 19de Januar 1850 udnævntes du Plat til Oberstlieutenant.

Dagen efter Slaget ved Idsted — hvor 2den Forstærkningsbataillon fornemmelig udmærkede sig i Stormen paa Idsted-By — fik du Plat Befaling til at overtage Commandantskab i Byen Slesvig.

Den 6te October 1850 benaadedes han med Dannebrogsmændenes Hæderstegn og noget senere med den svenske Sværdorden.

Efter Krigen Slutning i Januar 1851 fik du Plat Ordre til at overtage Militaircommandoen i Landskaberne Anglen og Schwansen, hvorfra han afløstes den 29de Mai s. A. og beordredes til Kjøbenhavn for at overtage Commandoen over 3die Liniebataillon.

Johann Andreas Philipp Ferd. v. Worishoffer.

Johann Andreas Philipp Ferdinand v. Worishoffer er født i Lübeck den 3die Januar 1804. Faderen Philipp v. Worishoffer, fra Kurhessen, stod som Lieutenant ved det slesvigske Infanteri-Regiment, men erholdt i Foraaret 1811 Afsked som Capitain og indtraadte i den vestphalske Armee, der rustede sig til den fransk-russiske Krig. Han faldt 1812 i Rusland og efterlod sin Enke Anne Joachime, født v. Fischer, med 3 Børn.

Det ældste af disse Børn tog Faderens Moder til sig og saaledes blev den Worishoffer, som skal omtales i disse Blade opdragen i Hessen-Cassel.

Allerede tidlig ytrede sig hos Drengen Lysten til Krigsstanden. Erindringerne fra den første Barndom og om Faderens røde danske Uniform, Længslen efter sin Moder og sine Sødskende, der levede i Rendsborg, droge hans Sind til Danmark og med Glæde hilsede han høisalig Landgreve Carl, da denne i October 1818 ved sin Tilbagereise fra Cassel til Slesvig lovede Bedstemoderen, at tage sig af Worishoffer, der som Søn af en dansk Officeer turde haabe at blive optagen i Landcadetcorpset i Kjøbenhavn. Ifølge Landgrevens Ønske og Raad skulde han først gjøre sig bekjendt med den militaire Tjeneste i en Troppeafdeling og blev derfor den 26de Januar 1819 ansat som Underofficeer ved det holsteenske Regiment, i hvilken Stilling han forblev i henved fem Aar. I dette Tidsrum bleve flere Ansøgninger om at blive udnævnt til Landcadet afslaaede, og først i Aaret 1823, da høisalig Kong Frederik den Sjette holdt Mønstring over Tropperne i Holsteen ved Rendsborg, nærmede Worishoffer sig sit Ønskes Opfyldelse, i det Kongens Opmærksomhed blev henledet paa ham ved hans Foresattes Anbefaling og hans personlig frembragte Andragende. Han blev udnævnt til Landcadet fra Januar 1824 og kom efter en aflagt Prøve i Landcadetcorpsets anden eller næstældste Classe. Han absolverede nu de forskjellige Examina, erholdt efter tilendebragt Officeerexamen i December 1825 en Æresabel som første Præmie for Flid og Opførsel, og blev, efterat have taget Pageexamen og forrettet et Aars Pagetjeneste ved Kong Frederik den Sjettes Hof, ansat som Secondlieutenant ved det 1ste jydske Infanteri-Regiment.

I de første Officeersaar beskjæftigede Worishoffer sig i den ikke af Tjenesten optagne Tid, med at give Privatunderviisning i Mathematik og i det tydske Sprog, hvorved han for en Deel forskaffede sig Midler til at gjøre et Par Reiser. Paa een af disse standsedes han i Cölln af en heftig og langvarig Feber, der ikke blot berøvede ham en af en nær Slægtning tilbudt Reise til Paris, men og for en lang Tid svækkede hans Kræfter i en saadan Grad, at han forhindredes i sine Studier. Et mislykket Forsøg paa at absolvere Adgangsexamen til den i Aaret 1830 oprettede militaire Høiskole, havde dog den heldige Følge for ham, at han blev kjendt af de Mænd, der organiserede Høiskolen og reorganiserede Landcadetcorpset, hvilket gav An-

ledning til, at der i Januar 1831 blev tilbudt ham en Ansættelse som Lærer i det tydske Sprog ved Landcadetcorpset, som han modtog.

I denne Stilling saae Worishoffer sig i Stand til at ernære en Familie og hjemførte allerede i September 1831 sin Forlovede Margaretha Charlotte Christiane Kobrock fra Rendsborg.

Efter en sextenaarig Lærervirksomhed ved Corpset og seraarig Ansættelse som Lærer i det tydske Sprog og dets Literatur ved den kongelige militaire Høiskole, i hvilket Tidsrum han ogsaa udgav et Par linguistiske Arbeider, indtraadte Worishoffer i activ Krigtjeneste som Chef for den 5te Linie-Infanteriebataillons 1ste Compagnie.

Den 28de Marts 1848 forlod den 5te Bataillon Kjøbenhavn og gik over Korsøer til Als. Aprilmaanedens første Dage hengik under en besværlig Forposttjeneste i Sundeved til Sikkring mod Oprørernes Streifpartier. Worishoffer erholdt tillige det Hverv, at organisere Landstormen i de hans Compagnie nærmeste Landsbyer Ulderup og Blors. De patriotiske Beboere fandtes meget beredvillige og lærvillige, men Tiden ilede for hurtig frem til at det Hele kunde erholde Fasthed, thi den 7de April rykkede de danske Tropper allerede mod Syd.

Den 9de April detacheredes Worishoffer med 2 Compagnier og 2 Kanoner til Krusaae-Bro; han fandt denne allerede forladt af Fjenden og rykkede uden egentligt Engagement ind i Flensborg, men gjorde dog circa 50 Fanger, der afleveredes til de danske Krigsskibe i Flensborg Havn.

Efter en Nats Forposttjeneste Syd for Flensborg rykkede den 5te Bataillon i to Dagmarcher over Ausacker til Midsunde, hvorfra det 1ste Compagnie detacheredes paa en Recognoscering til Eckernførde, i hvis Havn den 12te April allerede saaes vaie vore Orlogsmænds Danebroge.

Den 13de modtog Worishoffer Befaling til at holde Byen besat saalænge som muligt. Den 21de tog Eckernførdes Besætning Deel i en under Major v. Schepelern med 1ste Jægercorps og 9de Infanterie udført Expedition Syd for denne Stad, hvis Resultat var 57 Fanger og en Deel Bytte, samt Friskarernes Tilbagetog til Egnen ved Wittensee. Den 22de marcherede Major v. Schepelern med Expeditionstropperne tilbage til Slesvig, men efterlod et Compagni af 9de Bataillon under Capitain F. v. Holm til Forstærkning af Eckernførdes Besætning. Den 23de optoges et fra Midsunde afskaaret Detaschement af 15de Bataillon med 26 Dragoner af 4de Dragonregiment. Denne og den paafølgende Dag tilbageviistes, understøttet ved Ilden fra vor Marines Kanoner, Corvetten „Galathea" under Capitain Prosilius og Kanonbaade under Lieutenant Stage, flere Angreb af den Staden aldeles indesluttende Fjende. Efter at have raadført sig med Chefen for den om Natten ankomne Dampcorvet „Hecla", Kammerherre Steen-Bille, og Capitain v. Holm, besluttede Worishoffer at forlade Eckernførde. Tropperne indskibedes ved Hjælp af den virksomme Marineofficeer Meinert og den 25de landsatte „Hecla" Tropperne ved Brunsnæs, som ved Dyppel igjen stødte til deres respective Batailloner.

Samme Dags Aften førtes den 5te Bataillon over til Als; den ankom om Natten Klokken 1½ i dens Cantonnement Lysabbel.

Her skiltes Worishoffer fra sit brave Compagnie, idet han beordredes til at overtage Stabschefsposten ved den under Oberst v. Rye den 28de April oprettede 3die Brigade, bestaaende af 12te og 13de Infanteri-Bataillon og 3die Jægercorps. Som Brigadeadjutant ansattes Lieutenant v. Kranold.

Ulkebøl Præstegaard var den 3die Brigades første Stabsqvarteer, derfra marcherede den ud til Kampen den 28de Mai og vendte derhen tilbage, da den skulde nyde nogen Hvile efter den 5te Juni, der havde været en saare anstrængende, men ogsaa hæderlig og glædelig Dag for den.

Mange samledes saaledes hos den patriotiske og venneſæle Præstefamilie, Mange, som senere fandt Heltedøden paa forskjellige Valpladse. En af Præstegaardens gamle tredie Brigade hviler nu i dens Nærhed paa Ulkebøl Kirkegaard, den gjæve og tappre Capitain v. Kranold.

Den 12te Juni indskibedes med flere Troppeafdelinger ogsaa den 3die Brigade ved Horupshav og landsattes ved Heilsminde, hvorfra den rykkede Syd paa og indtog et Cantonnement i Moldrup og Nabobyerne med Forposterne ved Hammeleff og Tørning Mølle.

Brigaden forøgedes her med 1ste og 4de Reserve-Bataillon.

Den 30te Juni forlod Armeen Hertugdømmet Slesvig. Den 3die Brigades Arriergarde under Ledning af Brigadens Stabchef havde endnu et lille Engagement med Fienden, som dog snart holdt sig i tilbørlig Afstand.

Efter 14 Dages Cantonnement Nord for Colding, henlagdes Brigadeqvarteret til Agersbølgaard, Nord for Veile, og Bataillonerne i de omliggende Landsbyer.

Den 18de September holdt Hs. Majestæt Kongen Mønstring over Tropperne i Jylland, blandt dem, der her af Monarkens Haand modtoge Danebrogsordenens Ridderkors var ogsaa Capitain Worishøffer.

Tropperne indtoge nu vidtløftigere Cantonnements, den 3die Brigade Nord for Horsensfjord med Stabsqvarteer paa Steensballegaard.

I Januar 1849 begav Worishøffer sig, efter et kort Ophold i Kjøbenhavn, til Øen Als som Stabschef ved den 6te Brigade under Oberst de Meza.

Vinteren hengik under Kystbevogtning, Troppernes Øvelse og Inspection.

Den 3die April ved Daggryet gik v. Schleppegrells og de Mezas Brigader over Alssund, fordrev Insurgenterne fra Sundeved og rykkede frem til Gravensteen, hvor Haabet om snart at kunne rykke ind i Flensborg pludseligt tilintetgjordes ved Befaling at gaae tilbage. Den 6te Brigades Stabsqvarteer kom til Nybbel, dens Forposter stode fra Atzbøl mod Auenbøl.

Brigadecommandeurens og hans Stabschefs Kapper vare denne Dag blevne meget ilde medtagne af Fiendens Kanonkugler, hvoraf een tillige havde dræbt den Sidstnævntes Hest under ham.

Efter en Uges Forløb gik Tropperne atter tilbage til Als.

Da General v. Bülov erholdt Overcommandoen over Armeen og derfor begav sig til Jylland, blev Oberst de Meza udnævnt til Høistcommanderende paa Als, og Worishøffer, der imidlertid havde erholdt Majors-Characteer, ansattes som Souschef ved Flankekorpset paa Als, bestaaende af tvende Brigader.

I Juni beordredes Oberst Ph. v. Ræder med sin Brigade til Fyen, og nu haabede man, at Fienderne, især Insurgenterne, snart vilde blive straffede for deres ugrundede Pralerier, som de støttede paa de danske Troppers Tilbagemarch fra Colding og Arriergarde-Fægtningen ved Gudsø.

Dette Haab gik da ogsaa i Opfyldelse med det mindeværdige Fredericiaslag, hvilket Worishøffer tog Deel i som Stabschef hos Avantgardens Commandeur Oberst de Meza, med hvem han nogle Dage senere vendte tilbage til Als.

Efter i nogle Maaneder at have fungeret som Stabschef ved Flankecorpset paa Als, i hvilken Tid Udvexlingen af Krigsfangerne og de svensk-norske Troppers March til Slesvigs Fastland havde bragt Worishøffer i flere interessante Forbindelser, erholdt han Commandoen over den 7de Linie-Infanteri-Bataillon i Fredericia, hvilken sorterede under den af Oberst v. Schepelern commanderede 3die Brigade.

I Foraaret 1850 henlagdes den 7de Bataillon i et Cantonnement Nord for Randsfjord med Stabsqvarteer i Kærensdal, i hvis Omegn den fortsatte sin Forberedelse til det forestaaende Felttog indtil den 14de Juni, da den tiltraadte Marchen Syd paa.

Fra den 19de indtil den 22de Juli cantonnerede den 3die Brigade i Flensborg, og Worishøffer fungerede i denne Tid tillige som Commandant i denne Stad.

Den 23de rykkede Oberst v. Schepelerns Corps frem til Wandrup og den 7de Bataillon besatte Forposterne. Den 24de rykkedes frem til Jørl Kirke og Solbro, hvor der opstod en Fægtning, i hvilken den 7de Bataillons 4de Compagni under Capitain T. v. Schack dækkede Artilleriet.

I den tidlige Morgenstund den 25de Juni passeredes, efterat Fjenden var fordreven og Broslagningen udført, Treenen ved Solbro. Ved Fremrykningen mod Jybeck kom af 7de Bataillon kun det 2det Compagnies Skytter i Engagement, og Marchen fra denne By indtil Jægerkroen paa Veien fra Treia til Slesvig fortsattes uden at støde paa Fjenden, der først igjen viste nogen Styrke foran Schuby. Oberst v. Schepelern lod nu Artilleriet gjøre nogle Skud, tildeels for at tilkjendegive sin Ankomst for Hovedcorpset.

Allerede lod Obersten rykke sine Batailloner frem mod Schuby, da indløb Befaling fra den commanderende General, at Corpset skulde ved en Tilbagemarch bag Treenen, iværksætte sin Forening med Hovedcorpset.

Denne i Uvished om Dagens Resultat udførte March, virkede meget nedslaaende paa Tropperne, hvis Mod dog hurtig igjen reistes, da en Pæl næste Dags Morgen angav Retningen til Slesvig.

De senere indtræffende Efterretninger udbredte Glæde over Seiren og Sorg over Tabet af saa mange elskede Førere og Kammerater, men især beklagedes, at Ordren om Tilbagemarchen ikke havde forfeilet sit Maal. Marchen over en Deel af Idsteds Valplads ydede kun et bedrøveligt Syn og først i Bivouaquen ved Neukrug, i Nærheden af Slesvig, udbredte sig en glad Stemning ved Sammenkomsten med Kammeraterne af Hovedcorpset.

Den 27de Juli blev Worishøffer udnævnt til Stabschef ved 2den Armee-Division under General de Meza.

Efter endt Felttog, blev han udnævnt til Danebrogsmand og erholdt efter den active Armees Opløsning i Februar 1851, Commandoen over den 6te Reserve-Bataillon, der cantonnerede i Tønning og Landskabet Eidersted.

I November 1852 erholdt Worishøffer Characteer som Oberstlieutenant og blev beordret til at overtage Commandoen over den 2den holsteenske Contingent-Bataillon, den nuværende 16de Linie-Infanterie-Bataillon, hvis Commandeur han ogsaa er nu for Tiden.

Carl Bonnez

er født i Odense den 5te April 1800. Mod Slutningen af Aaret 1812 blev han Landcadet og udnævntes i Begyndelsen af 1818 til Secondlieutenant, med Anciennetet af 20de Januar 1817, i fydske Jægercorps, ved hvilket han den 28de September 1827 avancerede til Premierlieutenant og den 13de October 1833 til Capitain. Ved Armeens Omorganisation i 1842 forblev han i Corpset, som erholdt dets nuhavende Benævnelse, 3die Jægercorps, men forsattes i September 1845 til 1ste Jægercorps.

I denne første Periode af sin Tjenestetid deeltog Bonnez i et Cursus ved det kongelige Ingenieurcorps og bestod 1827 i den for Ingenieurofficerer befalede Examen; endvidere var han fra August 1830 til Mai 1834 Lærer ved det kongelige Landcadetcorps, først i Fortification og anvendt Tactik og senere i Mathematik.

I Aaret 1842 indtraadte han i Ægteskab med Sophie Heyde, en Datter af afdøde Regimentschirurg Christian Heyde, Districtslæge i Vordingborg.

Ved Krigens Udbrud i 1848 stod saaledes Bonnez ved 1ste Jægercorps og deeltog som Chef for dets 4de Compagni i Felttogets første Begivenheder, nemlig Fægtningerne ved Rinkenis, Bau og Eckernførde samt Slaget ved Slesvig, under hvilket han, efter at Corpscommandeuren, daværende Major Schepelern, var bleven saaret, overtog Commandoen over Corpset.

Under Troppernes Ophold paa Fyen i Mai Maaned blev Bonnez ansat som Pladscommandant i Middelfart, og maatte, uagtet sine gjentagne Bestræbelser for at komme tilbage til den active Armee, forblive i denne Post til December, da han, efter først at have været ansat som Commandeur for et af de saakaldte Frilodscompagnier, hvoraf 1ste Forstærkningsjægercorps senere dannedes, blev under 18de December forfremmet til Major og Commandeur for det i Mai Maaned oprettede 1ste Reservejægercorps.

I denne Stilling deeltog Bonnez under næste Aars Felttog i Fægtningerne ved Krybily den 3die Mai og ved Gudsøe den 7de s. M.; endvidere, under Forsvaret af Fredericia, i Udfaldene den 13de Mai og 30te Juni, ved hvilket sidste han commanderede Avantgarden, og endelig i Fredericiaslaget, hvor 1ste Reservejægercorps dannede Teten af General Ryes Colonne. Ved disse Fægtninger led Corpset et Tab af 250 Mand, men det erhvervede sig Berømmelse i Armeen for Bravour og Dygtighed og nævnedes af Krigsbestyrelsen blandt Armeens fortrinligste Afdelinger.

Under 9de September 1849 blev Bonnez benaadet med Ridderkorset af Dannebroge.

Da Armeen i 1850 var indrykket i Hertugdømmet Slesvig til Flensborg, blev Bonnez den 21de Juli detacheret med 2 Compagnier af 1ste Reservejægercorps og 1 Escadron Dragoner over Leck til Tønder og Hoyer for at indhente Efterretninger om Fienden, optage de mindre Streifcorps, som muligen kunde vise sig paa denne Kant af Landet, og bringe Forbindelse tilveie med Escadrillen ved Slesvigs Vestkyst. Denne Expedition gik af uden at man stødte paa Fienden og Detachementet kom først tilbage til Armeen efter Slaget ved Idsted. I Armeens Stilling ved Dannevirke commanderede Bonnez et Detaschement, bestaaende af 1ste Reservejægercorps, 4 Kanoner og en Deling Dragoner i Hollingsted, indtil han i September blev med Corpset henlagt til Ellingsted, hvor han forblev indtil Fiendtlighedernes Ophør.

Paa Hans Majestæt Kongens Fødselsdag, den 6te October 1850, blev Bonnez benaadet med Oberstlieutenants Characteer.

Under den efter Krigen indtraadte militaire Besættelse af Hertugdømmet Slesvig, hvis sydlige Deel var efter Slaget ved Idsted erklæret i Beleiringstilstand, havde Bonnez Commandoen i Frederiksstad fra Begyndelsen af Februar til Begyndelsen af Juni, dernæst i Bredsted og Tønder til Udgangen af October og var Commandant i Frederiksort fra 10de November til Midten af April 1852. Da 1ste Reservejægercorps tilligemed de øvrige Reserve- og Forstærkningsbatailloner derefter opløstes, blev Bonnez under 2den Mai 1852 meddeelt Afsked i Naade.

Ernst Henrik Claude v. Wilster

blev født den 21de August 1808. Hans Fader var Oberst Carl Frederik Wilster. Han blev Secondlieutenant 1822, Premierlieutenant 1831, Capitain 1840, Major 1849 og Oberstlieutenant den 9de Februar 1851. Tillige er han Kammerjunker, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand samt Ridder af den russiske St. Annæ-Ordens 3die Classe.

Ved Oprørets Udbrud i 1848 hørte det Corps, hvori Wilster var Compagniechef, nemlig 1ste Jægercorps, de saakaldte Castelsjægere, til det slesvigske venstre Flankecorps, der blev sammentrukket paa Als under Schleppegrells Commando. Corpset deeltog i Slaget ved Bau og rykkede med de andre Tropper ind i Byen Slesvig. Kort efter deeltog Wilster i en Expedition, der foretoges den 20de og 21de April med 1600 Mand, nemlig 1ste Jægercorps og 9de Bataillon under Major Schepelerns Commando mod de fjendtlige Turnerskarer ved Sandkrug. Expeditionen gjorde 58 Fanger, men havde lidt et Tab af 5 Døde og 20 Saarede.

I Slaget ved Slesvig den 23de April kom det første Jægercorps først til at tage Deel om Eftermiddagen Kl. 1½. Da Corpset ankom til Pulvermühle, lod Major Schepelern Corpset formere Compagnicolonner med Kjæde foran, og Høiderne Syd for Skoven bleve to Gange angrebne af de raske Jægere. Fra et Huus i den sydlige Kant af Skoven beskjød Fjenden Jægerne. Huset blev stormet og Preusserne aldeles nedsablede. Udkanten af Skoven besattes og holdtes nu i længere Tid, skjøndt Corpset mistede dets Chef, den kjække Major Schepelern, der bragtes haardt saaret bort.

I Slaget ved Nybel den 28de Mai tog 1ste Jægercorps ligeledes Deel, og gjorde i Forening med 10de Bataillon og en Afdeling Herregaardsskytter et kjækt Angreb i Fjendens høire Flanke, og tvang denne til at vige. Den 5te Juni forsvarede Corpset tilligemed 4re Batailloner, der tildeels var paa Forpost, tildeels afløste og skulde lige til at trække bort, i en 6 Timers haardnakket Kamp Terrainet Skridt for Skridt til Dyppelbjerget, hvor 4re Batailloner afløste den. Fjenden kastedes paa hele Linien og kunde intetsteds holde Stand.

I næste Aars Felttog 1849 hørte 1ste Jægercorps til det nørrejydske Armeecorps under General Rye, hvilket ved Felttogets Aabning marcherede ind i Slesvig, hvorfra det dog snart maatte trække sig tilbage, fordi en overlegen fjendtlig Styrke rykkede frem. Tilbagetoget skete til Kolding, som holdtes besat til den 20de, da Fjenden, to Bataillonen stærk, marcherede mod Byen i to Colonner. Da 1ste Jægercorps under dets kjække Chefs, Major Wilsters Commando, næsten ene kjæmpede i denne

Forpostfægtning med en glimrende Udholdenhed og et mageløst Mod, synes en Fremstilling af den, at være her paa sit rette Sted. Af 1ste Jægercorps stode ved Fjendens Ankomst 2de Compagnier, under Capitainerne Caroc og Michaelsen, samt 4 Espingoler, under Lieutenant Schou, i Koldingby; og paa Høiderne Norden for Byen stode de andre 2 Compagnier, under Corpschefen, Major Wilsters Commando; lidt vestligere ved Horthe, stode to Kanoner, med Cavalleri og Infanteri til Dækning. En levende Ild fra Jægerne, der stode bag den ydre, lukkede Palisadeport, modtog de fremrykkende fjendtlige Colonner; men da Fjenden omgik Husene og trængte ind i Gaden fra begge Sider, nødjagedes Jægerne til at retirere hurtigt over Broen og bag Palisaderne norden for Kongeaaen, der løber igjennem Byen, og ved nysnævnte Bro forbinder den søndre Deel af den med den nordre. Da en fjendlig Colonne forsøgte at tage Broen, adsplittedes den øieblikkelig af en velrettet Ild fra Espingolerne. Fjenden trængte derpaa ind i de nærmeste Huse, fra hvis Tage og Vinduer de skjøde over Palisaderne og tilføiede Jægerne et ikke lidet Tab. Compagniet Michaelsen trak sig nu ud af Byen, fordi Pladsen ikke tillod flere end eet Compagnie at være i Ilden, og stillede sig som Reserve for de 2 Compagnier, der stode Norden for den. Det tilbageblevne Compagnie og Espingolerne udholdt nogle Timer denne ødelæggende Ild. Den velrettede Ild fra Espingolerne forjog vel snart Fjenden fra Lofterne paa Husene; men da denne brød Huller igjennem Murene, vare Jægerne, der stode bag Palisaderne, udsatte for at skydes ned. Beskudte af Fjenden trak de sig derfor tilbage, ved at bryde igjennem Huse og Gaarde; men forfulgte af Slesvig-Holstenerne, der havde sprængt Porten ved Broen, undgik Compagniet blot ved et forceret Løb at blive taget eller nedskudt, kun 17 Mand bleve afskaarne og tagne. De to Compagnier Jægere, som stode paa den nordre Side af Byen, modtoge den fremstormende Fjende, der hurtigt kastede Folk ind i den paa hans høire Fløi liggende Skov, hvorfor Compagniet Michaelsen, der stod som Reserve, maatte frem for at dække de to Compagniers venstre Flanke. En heftig Tirailleurfægtning fandt nu Sted over hele Linien. Efter een Times Fægtning gaves Ordre til Tilbagetog, hvilket fandt Sted i god Orden til Bramdrup, hvor 4de Reservebataillon stod. Fjendens Forfølgelse ophørte her, og da en Escadron Cavalleri nærmede sig, blev den øieblikkelig viist tilbage ved et Par Kanonskud. Ryes Brigade, hvortil 1ste Jægercorps hørte, fik nu Ordre at passere Kolding Aa ved Eistrup og udføre en omgaaende Bevægelse. 1ste Jægercorps gik først over og derpaa flere Tropper, som efter en haardnakket Kamp tvang Fjenden til at retirere; men senere kom der Ordre fra Overgeneralen til Brigaden at trække sig tilbage, og nu begyndte Ryes berømte Tilbagetog, i hvilket 1ste Jægercorps tog saa hæderlig Deel under sin kjække Chef, og som findes omtalt tidligere i Ryes Biografie. Efter at Rye havde forladt sin Brigade med 3 Batailloner ved Helgenæs, var det Wilster, der tilligemed Oberstlieutenant Læssøe og Major Thrane under Oberst Flindts Commando havde en afgjørende Deel i Tilbagetogets lykkelige Fuldendelse.

I det paafølgende Aar 1850 hørte 1ste Jægercorps til Oberst Schepelerns Brigade, der i Slaget ved Idsted dannede høire Fløi. Det 1ste Jægercorps udmærkede sig her under dets tappre Fører saa hæderligt, at en omstændelig Beskrivelse vist vil interessere Læserne, og have vi derfor tilladt os her at benytte W. Holsts livlige Fremstilling af Corpsets Kamp ved Sollbro den 24de Juli og Forceringen af Broen den 25de Juli 1850, i Folkekalender for Danmark 1852:

„3die Brigade under Oberst Schepelerns Commando var den 24de Juli om Morgenen Kl. 6 naaet til Jorlkirke. Fortravet: 1ste Jægercorps og en halv Deling Husarer, under Major Wilster, rykkede ind i Sollerup. En halv Deling Husarer posteredes paa Høiderne mellem Hackſted og Sollerup, hvorfra man har en viid Udsigt mod Sydvest, for at dække 4de Compagnies høire Flanke, idet dette Compagni, under Capitain Caroc, satte sig i Marsch for at rense Terrainet mellem Sollerup og Sollbroen, der fører over Floden Treen. Først sendtes en Peloton mod Syd for at recognoscere, medens Resten af Compagniet holdt Byen besat, og da denne Peloton nærmede sig en Gaard, der ligger omtrent midtveis mellem Byen og Broen, blev den beskudt i Fronten fra den omtrent 300 Alen fra Broen beliggende Kro, og i Flanken fra en Skolebygning, som ligger paa den modsatte Side af Floden Treen, omtrent 800 Alen ovenfor Helligbækkens Udløb i denne Flod. Denne krydsende Ild blev aabnet paa en meget stor Distance, 1000 a 1500 Alen, men Insurgenterne, der bestode af Jægere, vare bevæbnede med Tapgeværer. Gjærderne nærmere henimod Sollbro løb i en saadan Retning, at de kunde enfileres enten fra Kroen eller fra Skolen, medens Terrainet imod Vest var af en saadan Beskaffenhed, at det tillod ved en vidtløftigere omgaaende Bevægelse, at nærme sig Kroen skjult og dækket. For at undgaae et for stort Tab af Mandskab ved at gaae lige paa Kroen, valgtes den sidste Vei, og de 3 Pelotoner af 4de Compagni, der endnu stode i Sollerup, marcherede mod Vest, medens Recognosceringspelotonen fra den omtalte Gaard vedblev at beskæftige Fjenden. Capitain Caroc gik frem med Compagniet (3 Pelotons), indtil det var kommen i Høide med Gaarden, hvorefter det fulgte et Gjærde, som løber i sydlig Retning, og efter at Compagnipionererne havde gjennemskaaret Gjærdet, lykkedes den uafbrudte Fremrykken, ved snart at følge den ene, snart den anden Side, eftersom de afgave bedre Dækning. Ved at følge dette og flere hverandre krydsende Gjærder snart i sydlig, snart i vestlig Retning, indtoge 2 Pelotoner en Stilling bag et Gjærde, der løber fra Nordost til Sydvest, hvorfra det aabnede Ilden og saaledes tildrog sig Fjendens Opmærksomhed, medens det tredie Peloton ved en endnu vestligere Bevægelse fortsatte Fremrykningen, indtil det kunde vende sig mod Øst, og saaledes nærme sig Kroen paa 150 Alens Distance, lige Vest for samme, dækket af et Gjærde, der løber fra Nord til Syd. Recognosceringspelotonen, der hidindtil havde staaet ved Gaarden, avancerede nu frem bag Gjærderne og naaede snart i Høide med Compagniet. Efter at Capitainen havde forvisset sig om, at Kroen fra den sydlige Side var flankeret fra den modsatte Flodbred, og altsaa ikke kunde tages fra den Side, formerede han en Stormcolonne af de to ved det første Gjærde posterede Pelotoner, satte sig i Spidsen for den, og uden Hyl og Hurra, som Capitainen aldrig har tilladt sine Folk, og som efter hans Mening kun maa bruges, hvor al Commando ophører og hvor fortvivlede Omstændigheder nødes til at give den blinde Lidenskab Tøilen, gik de brave Jægere med faste Skridt mod Kroen, trods den Hagel af Kugler, der huggede om dem paa alle Sider. Den Bestemthed og maaskee ogsaa Tausheden, hvormed de gik frem, forfærdede Fjenden, og han tog Flugten ud af Kroen og over Broen, forfulgt af Jægernes Kugler. Fra den østre Flodbred aabnede Fjenden en hæftig Tiraillеurild mod Compagniet, der nu havde besat Kroen og de omliggende Hegn, hvorfra det ligesaa levende besvarede Ilden. Major Wilster havde imidlertid beordret en Division af 3die Compagni under Lieutenant Olsen, frem til Forstærkning for Compagniet Caroc, medens den anden Division af 3die Compagni, under Capitain Michaelsen, som

Scutien fordeelte sig bag Hegnene, hvilke Capitainen lod Compagnipionererne gjennemskjære, for at lette Communicationen. Tirailleurilden vedvarede nu uafbrudt i flere Timer. Blandt de første Saarede var een af 4de Compagnies meest behjertede Mænd, næst Capitainen, om hvem der neppe kan siges for meget, hans Navn var Utke, Compagniets Commandeersergeant; han var agtet af sine Overmænd, elsket af de Menige, tapper i Kampen og paapasselig i sine Tjenesteforhold. Idet han forlod sin dækkede Stilling, for med sin Kikkert at observere Fjenden, traf Kuglen ham og han faldt. „Hævn Eders Pelotonsfører!" raabte han til Jægerne, da han blev baaren bort, for at døe under ulidelige Smerter. Man spotter ofte, naar der er Tale om Forudseelse af Noget, der skal hænde En; men der kan gives ikke faae Exempler paa, at denne Følelse uvilkaarlig er opstaaet, og ikke har været til at forjage. Sergeant Utke sagde allerede, da Corpset drog fra Horsens, at han faldt, hvis det kom til Slag, og dog havde denne Mand gjort hele Krigen med uden Frygt, og gik lige saa frygtløs i dette sidste Slag — og i Døden. Da man Intet havde at dække over ham i Vognen, blev et gammelt Tæppe, der hængte for et Vindue, kjøbt og betalt Værten i Gaarden med 4 Mk.; han var en Slesvig-Holstener og tog ogsaa imod dem. Da Jægerne havde forjaget Insurgenterne, fandt de fuldt op af Mad og Drikke, men rørte Intet, før Capitainen havde givet Tilladelse dertil, og da betalte de Værten, hvad han forlangte for sine Føde- og Drikkevarer. Man maa undres over saa megen Disciplin midt under en hidsig Kamp, og man maa tillige undres over, at en Gaardeier, fattig eller riig, i et Øieblik, hvor hele Kampen dreier sig om hans Eiendom, der maaskee i næste Øieblik staaer i Flammer, kan beregne sig en Indtægt af 1 eller 2 Rbd. af tappre Folk, hvis Tunge brænder af Kampens Hede; af Insurgenterne havde han neppe faaet Betaling, og af dem havde han vel heller ikke fordret den. Endnu et smukt Træk, ogsaa en Følge af den Disciplin, der hersker i Corpset, maa ikke forbigaaes: den Trainkudsk, der kjørte Sergeant Utke til Lazarettet, syntes ikke, at han laa godt paa Halmen i Vognen; han holdt derfor stille udenfor et Huus og laante af Folkene nogle Sengklæder, hvorpaa Sergeanten blev lagt. Da Kudsken kom tilbage fra Flensborg, holdt han atter udenfor Huset og afleverede Sengklæderne, som Eiermanden vist aldrig havde ventet at see mere, efter den Mening, der var udbredt om de Danske der i Egnen.

Omtrent Klokken 12 Middag kjørte Fjenden en Deling 12pundige Granatkanoner og en Deling 6pundige Kuglekanoner op bag et Hegn, og overvældede nu vore Jægere i og ved Gaarden med en voldsom Hagl af Kugler og Granater; den fjendtlige Tirailleurild blev ogsaa stærkere, og Alt spaaede, at der ikke skulde blive en Jæger tilbage. „Kan De holde Gaarden," spurgte Major Wilster Capitain Caroc, denne indsigtsfulde Officier, der kun behøvede et Blik paa en Situation eller et Terrain, for strax at kunne afgive en bestemt og paalidelig Mening, svarede: Jo! og Majoren vidste nu, at han kunde det. Capitain Caroc sendte saa mange af Mandskabet, han kunde undvære, tilbage, for at Tabet ikke skulde blive større, end Nødvendigheden bød, og nu lod han de Tilbageblevne buldre paa, det bedste de kunde. Imidlertid havde dog Major Wilster andraget paa at faae et Par Kanoner i Affairen, for at trække Fjendens Kanonild fra Gaarden paa Artilleriet. Dette lykkedes fuldkomment; thi aldrig saasnart vare tvende Kanoner, under Commando af Lieutenant Falbe, begyndte at fyre, før alle Fjendens Kugler og Granater vare rettede imod dem, og saaledes Gaarden og dens Besætning forsaavidt atter uden Fare,

hvis man kan kalde det saaledes, naar Spidskugler uafladelig pibe om Ørene. Denne hæftige Kanonild varede dog kun en kort Tid, hvorefter Fjenden trak sit Skyts tilbage. Major Wilster lod imidlertid 4de Compagni, der nu i 4 à 5 Timer uophørlig havde været i Ilden, afløse af 2det Compagni, under Capitain Dreyers Commando. Compagniet Caroc blev dog staaende noget tilbagetrukken, som Reserve, medens 3die Compagni forblev ved de nærmeste Hegn. Det gjaldt især, ved en velrettet Ild at holde Fjenden fra Broen, og han vovede heller ikke at nærme sig, men trak sig omtrent Kl. 4 Eftermiddag heelt tilbage, idet han opgav Kampen. — Man haabede nu at have Fred for denne Dag, og da Ordren lod paa først den følgende Dag at forcere Overgangen over Floden, fik Jægerne deres Brødposer frem, og Enhver søgte at gjøre sig det saa beqvemt, som muligt. Ved et af de nærmeste Hegn paa den anden Side af Floden havde Fjenden efterladt en Saaret. Uagtet de fjendtlige Blænkere endnu ikke vare ude af Syne, tilbød dog flere af Mandskabet sig til at gaae over Broen for at bringe ham ind; men da derved en fornyet Fægtning uden nogen militair Hensigt let kunde opstaae, beordrede Capitain Dreyer begge Ambulancesoldaterne til at hente den Saarede, og det lykkedes ogsaa uden Hindring fra Fjendens Side. Uagtet disse to ubevæbnede Mænd vare de eneste danske Soldater, som denne Dag overskrede Broen over Treenen, udstedte dog Insurgenternes Krigs-Departement med General Krohns Underskrift en officiel Bekjendtgjørelse af 25de Juli Kl. 10 Morgen, der fulgte med Itzehoer Wochenblatt som Tillægsblad, ifølge hvilken General Willisen den 24de havde leveret de Danske en glimrende Fægtning ved Sollbro under hans egen Anførsel, i hvilken Fjenden blev kastet fuldstændig tilbage over Treenfloden. Dette er kun en Draabe af det Hav af Løgn, hvorpaa Slesvigholstenerne allerede i mange Aar have boltret sig med en Slags Somandssikkerhed, fordi de altid have en tydsk Havn, de kunde tye til.

Neppe var en Time forløben i Ro, før atter den fjendtlige Kjæde, efterfulgt af stærke Infantericolonner, 2 Batterier og 1 Escadron Kavalleri, kom frem fra Jübek, en Bondeby paa den østlige Side af Treenen. Af en Fange, som Jægerne den følgende Dag tog, fik de at vide, at General Willisen selv havde ledet dette Angreb, hvilket ogsaa det ovenfor nævnte Blad bekræfter. Han er altsaa strax efter det Angreb, Insurgenternes Avantgarde under Oberst Gerhardt gjorde om Middagen ved Helligbæk, reden til Jübek for at overbevise sig om vor Styrke paa denne Side, og er efter al Sandsynlighed bleven bedragen i sin Mening herom, thi uagtet den store Styrke, hvormed Fjenden rykkede frem, lod Oberst Schepelern kun Artilleriet forstærke med 2 Granatkanoner under Commando af den for sit Mod og sin Conduite ved Forsvaret af Frederiksstad, senere saa hæderligt bekjendte Capitain Stjernholm, og 6te Bataillon under Major Rodenburg, rykke frem til Sollerup som Reserve. Major Wilster optog nu atter Kampen med sine Jægere, og Ilden blev mere og mere levende. 12 Kanoner kjørte op og beskjød Stillingen; Capitain Stjernholm besvarede med sine 2 Kugle- og 2 Granatkanoner uforsagt og med en beundringsværdig Hurtighed Fjendens Skud. Capitain Dreyer stod rolig og koldblodig og ventede den Bataillon, der i sluttet Colonne, anført af en Stabsofficier, rykkede frem for at forcere Overgangen. Med Hurra og flyvende Faner gik en Afdeling af Colonnen mod Broen, men Jægernes Kugler modtog den saa varmt, og med saadan Virkning, at den tæt ved Byen gjorde omkring og tog Flugten, efterladende Døde og Saarede; blandt de Sidste skal Compagniets Fører, Capitain Unruhe, have været. Den

Stabsofficier, der førte Bataillonen, (4de Insurgent-Bataillon) reed nu frem og tilbage paa Veien for at opmuntre sine Folk til at hente de Saarede, og det lykkedes dem ogsaa ved at krybe bag Hegn og Grøfter at trænge Flere bort fra den farlige Plads hvorpaa de laae. Uagtet alle Forsøg med Jægernes Taprifler kunde det dog ikke lykkes at skyde Stabsofficieren ned af Hesten.

Fjendens Kanoner vedbleve at spille en god Time, og Tirailleurilden bortrev ikke faa Jægere. Doctor Hauschultz havde plantet sin grønne Fane udenfor den ofte omtalte Kro, medens han selv bag Gaarden forbandt de Saarede; i et Øieblikś Ro under hans Assistence for disse, saae han, at Kuglerne bestandig sloge ned rundt om hans Fane. Han gik nu ganske rolig hen, tog sin Fane, rullede den sammen, og bar den hen bag Gaarden, „thi", sagde han, „det var dog Synd, at den nye Fane skulde blive skudt i Stykker."

Da Oberst Schepelern havde bestemte Ordre for sin Fremrykken, var det aldeles unødvendigt at fortsætte en Kamp, der ikke førte til andet, end Tab af Folk. Han beordrede derfor Artilleriet tilbage, hvorved ogsaa Fjendens Ild efterhaanden ophørte, og Kampen var saaledes saa godt som endt. 6te Bataillon afløste de brave Jægercompagnier, der hele Dagen med en sjælden Utrættelighed havde udholdt en overlegen Ild, uden at opgive en Fodbred af det vundne Terrain. Corpset udhvilede sig Natten over i Bivouak i Sollerup, for den følgende Morgen atter at være de Første til at optage den afbrudte Kamp. Da Corpsets 1ste Compagni ikke denne Dag havde været i Ilden, forbeholdt Major Wilster det Æren af at være det Første mod Broen den næste Morgen. Et Hurra besvarede dette Løfte, og Compagniet skuffede ikke Forventningen.

General Willisen har altsaa kun faaet Jægercorpset, 4 Kanoner, noget Kavalleri og maaskee 6te Bataillon at see, og, efter hvad man formoder, har han troet, at dette omtrent udgjorde den hele Styrke, og at Angrebet mod Sollbro kun var en let Demonstration.

Den 25de Juli, om Morgenen Kl. 3, stod Brigaden paa Allarmpladsen ved Sollerup. 8de Bataillon, under Commando af Oberstlieutenant Lemmich, marcherede mod Hüningen, for at sikkre venstre Flanke, gik der over Treenen og stødte senere ved Jübek til Brigaden. 1ste Jægercorps' 1ste Compagni, commanderet af Capitain Meyeren, marscherede mod Sollbro, 2det, 3die og 4de Compagni fulgte umiddelbart efter. Den østre Flodbred var stærkt besat af Infanteri, og 4 Granatkanoner spillede mod de fremrykkende Jægere. Fjenden havde stablet en Mængde tørre Grene og Qviste midt paa Broen og stukket Ild deri, og denne havde allerede antændt Rækværket og Plankerne; det saae ud, som den var upassabel, da Plankerne fordetmeste vare opbrudte; men Vinden førte dog Ilden og Regen skraae mod den nordlige Side, saa at man til Nød kunde slippe forbi paa den sydlige, uden at qvæles af Røg. Lieutenant Ludvigsen, en ligesaa modig, som intelligent ung Mand, førte 1ste Compagniets 1ste Division. Han gjorde et Øieblik Holdt ved Broen, for først at undersøge om den kunde passeres, men Lieutenant Magius havde ikke Tid til at vente, han sprang i Vandet, fulgt af et Par Jægere, og vadede over til op under Armene, da han vendte sig for at raabe til Divisionen, at Broen, efter hvad han havde seet, kunde passeres, var allerede Lieutenant Ludvigsen med sine Jægere tætsluttet paa den. I Hast kastede de de brændbare Sager til Siden, og sprang forbi uden at bryde sig om Kugler og Granater, der peebe dem om Ørene, eller den Ild, de traadte paa,

og som slikkede sig op om Siderne af dem. 2den Division fulgte lige bag efter, og saasnart Compagniet var paa Land, gik det med et jublende Hurra mod de nærmeste Hegn, som Fienden strax forlod. Her blev den modige Ludvigsen saaret. Corpset var i et Øieblik over Broen, og medens Capitain Hedemann med sit Brotrain kastede en Bro for Artilleriet og Cavalleriet, og Lieutenant Carstensen med sine Ingenieurer slukkede og reparerede den brændende Sollbro, gik det, bestandig jagende Fienden foran sig, mod Jübek. Her stødte 8de Bataillon til Corpset, og i Forening med den, trængte det ind i Byen, efter en hidsig Fægtning, og kastede derfra Fienden næsten en Fjerdingvei ud i Terrainet.

I denne Kamp udmærkede sig tvende Frivillige, Jægermester Lichtenberg til Løystrupgaard og Baron Jørgen Rosenkrantz, Broder til Stamhuusbesidderen paa Rosenholm. Den Sidste tog Deel i alle Affairer med 1ste Jægercorps i andet og sidste Felttog, den Første tog derimod Deel i Felttogene 1848 og 1850. Stille og ubemærkede havde de meldt sig naar Kampen begyndte, og uden at gjøre nogen Fordring paa Tak eller Belønning, gik de efter endt Felttog igjen tilbage til deres Hjem, for at passe deres Forretninger.

Efter Krigens Ende, medens Sydslesvig var erklæret i Beleiringstilstand, var Wilster betroet Commandoen i det 1ste Militairdistrikt — den sydlige Deel af Angel — fra August 1851 indtil Beleiringstilstandens Ophør i det følgende Aar, og ved Troppernes Omskiftning i 1852, garnisonerede han med sin Bataillon paa dens gamle Garnisonsplads, Citadellet Frederikshavn.

Søren Heinrich Stockfleth,

en Søn af endnu levende Oberst de Stockfleth, er født i Gusdal Præstegjæld i Guldbrandsdalen, den 28de October 1804. Efter at have tilbragt nogle Aar af sin Barndom hos Bedstefaderen, Viceadmiral de Stockfleth, i Nærheden af Mojs, kom han i Slutningen af Aaret 1811 til Kjøbenhavn, blev Landcadet i Aaret 1814, og udnævntes til Secondlieutenant den 25de December 1822. Efter at have fungeret 1 Aar som Page og gjennemgaaet Kjøbenhavns Exerceerskole, ansattes han ved det Oldenborgske Infanteri-Regiment i Rendsborg.

Paa Opfordring af hans uforglemmelige Chef, Hertugen af Holstein Glücksborg, foretog han i Aaret 1830 en Recognoscering af Landet Ditmarsken, og skrev en liden Piece om Krigene i det 16de Aarhundrede under Kongerne Hans og Frederik den Anden i 1500 og 1559 i historisk militair Henseende, og skulde senere have foretaget en lignende Recognoscering af Holsten med Hensyn til Danmarks Deeltagelse i Trediveaars-Krigen, da imidlertid Hertugens Død hindrede dette Arbeides Udførelse, hvortil Alt var forberedet.

Den 10de December 1831 avancerede han til Premierlieutenant og den 11te Marts 1836 til Stabscapitain ved samme Regiment.

I Aaret 1834 indgik han Ægteskab med Frøken Beate Catharine Meisner, med hvem han havde otte Børn, hvoraf fer endnu ere ilive.

I en Række af Aar forestod han de gymnastiske Øvelser samt Bajonetfægtningen og Svømningen ved Regimentet, samt fungerede indtil 1839 som Generalcroqueer ved Troppesamlingerne i Holsteen.

Ved Armee-Reductionen i Aaret 1842 overgik han til den 15de Linie Infanteri-Bataillon som Capitain af 1ste Classe.

Det paafølgende Aar deeltog han i Troppesamlingen ved Lüneborg og i 1847 i Troppesamlingen ved Lockstedt. Ved Oprørets Udbrud i Holsteen den 24de Marts 1848, forblev han sin Eed og Pligt tro, og afreiste Dagen efter fra Rendsborg over Hamborg og Lybek til Kjøbenhavn.

Den 16de April s. A. overtog han en Exerceerskole i Nyborg og efter dennes Tilendebringelse beordredes han til Odense, hvor han blev udnævnt til Plads-commandant, og overtog tillige Udrustningen af Rekrutterne af den tildeels færdige store Exerceerskole der i Byen.

Den 17de Juli 1848 blev han allernaadigst udnævnt til Major, og i Slutningen af August s. A. beordredes han til Kjøbenhavn for at overtage Commandoen over den 1ste Forstærknings-Bataillon. Med denne marcherede han den 12te November

over til Jylland for at besætte Toldgrændsen langs med Kongeaaen fra Vesterhavet til Kolding.

Efter i Foraaret 1849 en kort Tid at have ligget med Bataillonen paa Kronarbeide i Fredericia beordredes han over til Fyen og derfra i April Maaned til Als og Sundevit, hvor han med Baiaillonen deeltog i Forpostfægtningen den 5te og 6te April ved Atzbüll og Auenbüll.

Han gik derpaa atter til Fyen og deeltog med Bataillonen i Slaget ved Kolding den 23de April og ved Gudsø den 7de Mai s. A. Han marcherede derpaa med Bataillonen til Fredericia, hvor han tilbragte Tiden under Bombardementet afverlende i Fæstningen og paa Fyen, tog Deel i Udfaldet den 13de Mai og stod under Slaget ved Fredericia den 6te Juli s. A. under General Schleppegrells Brigade.

I Efteraaret beordredes han med Bataillonen til Kjøbenhavn, hvor han forblev Vinteren over. Den 9de September s. A. blev han benaadet med Dannebrogsmændenes Ridderkors 3die Classe og udnævntes den 19de Januar 1850 til Oberstlieutenant.

I Slutningen af Mai Maaned forlod han atter Kjøbenhavn og gik med Bataillonen til Aarhuus, og i Juli s. A. med samme ind i det Slesvigske, hvor han deeltog i Slaget ved Idsted den 25de Juli. Under Felttogets Løb laae Bataillonen i lille Dannevirke indtil Februar Maaned 1851, da den gik til Flensborg, hvor den blev liggende til dens Opløsning i Aaret 1852, og hvor han i samme Tid var ansat som Pladscommandant.

Wilhelm Ferdinand Würtzen

blev født den 19de April 1796. Hans Fader var Oberst Carl Gottfred Würtzen, der tidligere stod ved Artilleriet, men døde som Commandant 1817 i Citadellet Frederikshavn. Han kom paa Landcadetacademiet i Marts 1809, demitteredes derfra som Secondlieutenant i December 1813 og ansattes ved jydske Regiments lette Dragoner, der dengang laae i Holsteen. Paa Grund af Fredsunderhandlinger kom han ei til Regimentet, men maatte forrette Tjeneste ved Prinds Ferdinands Dragon-Regiment, der den Vinter laae i Fyen til sidst i Februar 1814 og derpaa ved jydske Dragoner i Randers s. M. Her tjente han som Lieutenant i næsten 29 Aar, og var i 20 Aar Lærer ved Regimentets Exerceerskole. 1819 blev han benaadet med Medaillen for Druknedes Redning fordi han sprang ud fra et seilende Skib i Randers Fjord, og reddede en Matros, der var falden over Bord og ei kunde svømme. I Juli 1842 blev han udnævnt til Chef for 1ste Escadron i 6te Dragon-Regiment, og gjorde Felttoget med i 1848 som saadan. Den 23de April reddede han ved et rask Indhug paa preussisk Infanteri 2de danske Kanoner fra at falde i Fjendens Hænder. Den 2den Juni var han med sin Escadron paa en Recognoscering over Arild, Lygumkloster og Bedsted tilbage til Gulsted; paa denne Tour tog han omtrent 70 Tdr. Havre, som Insurgenterne havde liggende i Arild, og da Bønderne ei havde Sække nok til at transportere Havren i, requirerede han Skjorter, Lagner og andet Linned, som, bundne for Enderne, udgjorde smaa Sække. Havren kom til Gulsted og Transportmidlerne bleve sendte tilbage med Bønderne. Ved Lygumkloster gjordes 22 Insurgent-Infanterister til Fange, og Escadronen kom vel beholden tilbage til Gulsted samme Dags Aften. Den 4de s. M. forlod han atter Gulsted i Forening med 2de andre Escadroner, hvoraf den ene skulde tage Post omtrent 1 Miil vesten for Bedsted, den anden sendtes mod Lygumkloster og selv tog han Post ved Bedsted. Da alle Patrouiller og Communications-Afdelinger vare udsendte og han med omtrent 40 Mand holdt paa den aabne Plaine syd for Bedsted, saaes pludselig hannoveranske Dragoner nærme sig Broen, omtrent 600 Skridt fra det Sted, hvor han havde taget Stilling. Broen, som man ei fik Tid til at afkaste, blev i en Hast baricaderet med Harver, hjulløse Vogne og hvad der forefandtes ved Møllen, men da Fjendens Skydevaaben vare gode, og de som de Danske havde, vare slette, nødsagedes den Afdeling, som havde besat Broen, til at forlade den. De 3 hannoveranske Dragon-Escadroner kom snart over Broen, et Compagni brunsvigske Skarpskytter besatte den, og han nødsagedes, dog langsomt, til at trække sig tilbage i Haab om at faae Understøttelse fra de detascherte Escadroner og Afdelinger; men da den ene fjendtlige Escadron forfulgte ham ad Landeveien og

de andre 2, en paa hver Side af den, gjorde han omkring med omtrent 20 Mand for at standse Fjenden, for at i det mindste de der vare detascheerte til Siderne og de der vare paa Retiraden ei skulde blive fangne, og med disse 20 Mand gjorde han et Indhug paa den bag ham forfølgende Escadron. Dette standsede alle 3, men de fleste af hans Mandskab bleve saarede, og da han nu vilde selv see at undslippe, og han lod sin Hest springe over en Grøvt, fik den, der var træt, ikke Fodfæste paa den anden Side, — og Würtzen laae forslaaet under Hesten og 2—3 Hannoveranere ovenpaa. Han faldt i Fangenskab og blev tilligemed de øvrige Dragoner transporteret til Rendsborg, hvor han sad tilligemed flere Officerer i 3 Maaneder, da Alle bleve udvexlede i September og kom tilbage til Fyen.

Paa Leerberg Bakke blev han af Hs. Maj. Frederik den Syvende hædret med Ridderkorset. I Februar 1849 maatte han aflevere sin Escadron, og blev udnævnt til Major, med Befaling at melde sig ved Hovedqvarteret i Fredericia for der at være til Disposition. Han fulgte som saadan med til Als, var som Tilskuer med ved Gravensteen, og havde under den hele efterfølgende Krig ingen Commando men fulgte den commanderende General. Efter Freden blev han 1851 sat til Disposition ved Fyens og senere ved Nørrejyllands og Fyens General-Commandoer. Blev brugt til Sessions-Reiser og var et Par Maaneder Commandeur for Traindepotet; 1851 blev han Oberstlieutenant og den 2den Mai 1852 fik han uden at ahne det sin Afsked. Under 24de Juli s. A. udnævnte Hs. Maj. Kongen ham til Commandant paa Rosenborg, hvor han nu tillige har fri Bolig og Have.

Carl Wilhelm von Dau

er født i Kjøbenhavn den 25de Februar 1805. Hans Fader var Capitain og Compagnichef Niels Ludvig von Dau og Moderen Sophie Platou, en Datter af Commandeur i Søetaten Carl Wilhelm Platou.

Dau var den Næstældste af 8 Børn, yttrede tidlig Lyst til Krigsstanden og blev allerede i sit 12te Aar ansat som Cadet ved Landcadetakademiet. Han absolverede de forskjellige Examinaer, erholdt efter tilendebragt Officeerexamen i December 1822 en Æressabel som første Premie for Flid og Opførsel, og ansattes som Secondlieutenant ved Kong Frederik den 6tes eget Regiment. — I Aaret 1823 forrettede han Pagetjeneste ved Kong Frederik den 6tes Hof, og efterat have bestaaet Pageexamen afgik han 1824 til Tjeneste ved Regimentet.

Den 13de October 1829 blev Dau Premierlieutenant og erholdt den 28de Juli 1839 Capitains Anciennitet. I sine Lieutenants Aar beskjæftigede han sig med Lithographien i den ikke af Tjenesten optagne Tid. Især lagde han sig efter Gravure af Militair-Kort og Calligraphi. Fra hans Haand haves et smukt calligraphisk Arbeide „Fader Vor", der er trykt i E. Henckels lithographiske Anstalt. I Aaret 1835 erholdt han, ifølge indleverede Prøver i Militair-Kortstikning, kongelig Resolution, om at komme i Betragtning ved Ansættelse af Lithographer ved Generalqvarteermesterstabens topographiske Arbeider.

Ved Armeereorganisationen i 1842 blev Dau Capitain af 1ste Classe og Compagniecommandeur i 4de Liniebataillon, og samme Aar indtraadte han i Ægteskab med Frøken Augusta Ancker, en Datter af Supercargo Ancker.

Da det slesvigholsteenske Oprør kom til Udbrud i Marts 1848 afgik han med 4de Bataillon under Oberst von Wickede, fra Kjøbenhavn den 29de Marts til Kolding og rykkede den 4de April ind i Hertugdømmet Slesvig.

Den 9de April deeltog den 4de Bataillon ved Angrebet paa Landsbyen Bau, hvorved Insurgenterne bleve kastede og forfulgte til Flensborg. Ved Angrebet paa denne Bye's nordvestlige Side bidrog Bataillonen til at en stor Deel af Insurgenterne bleve afskaarne og fangne.

Den 23de April i Slaget ved Slesvig henhørte Bataillonen til den 2den Brigade og blev om Eftermiddagen Kl. 4 ført i Ilden. Ved Ziegelei rykkede Bataillonen i Thiergarten, formeret i Compagni Colonner, frem i Slaglinien og kæmpede tappert indtil Mørket endte Slaget.

Den 28de Mai deeltog Bataillonen i Slaget ved Nybøl i Sundevit, men kun Skytterne kom i Fægtningen, hvorimod den 4de Bataillon paa den for de danske

Vaaben saa hæderlige Dag, den 5te Juni ved Dyppel, strax ved Fjendens Angreb Kl 11 om Formiddagen blev afsendt fra dens Cantonnement Rakkebøl til Forposternes Forstærkning. Da Bataillons-Commandeuren, Oberst von Blom, allerede den 2den Juni havde erholdt Commando over en Brigade, commanderede Dau den 4de Bataillon, og forsvarede i Forening med Forpost-Bataillonerne i en 6 Timers haard Kamp Terrainnet Skridt for Skridt indtil Dyppelbjerget. Det var efterat Fjendens Fremstormen var bleven aldeles standset ved Batterierne paa Dyppelbjerg, at den commanderende General gav Ordre til Fremrykning. Dau førte den disponible Deel af Bataillonen, hvilken, tilligemed Garden, paa Stillingens venstre Fløi, gik frem til Angreb, og Fjenden kastedes fra Hegn til Hegn igjen tilbage igjennem Dyppel mod Satrup. Fjenden veeg paa hele Linien og Forfølgelsen standsedes først ved det frembrydende Mørke.

Den officielle Rapport over Slaget til Krigsministeriet anfører at Capitain Dau med megen Tapperhed deeltog i Angrebet. Ved hans Side faldt den unge Lieutenant v. Muus.

Den 12te Juni blev Bataillonen indskibet i Hørup Havn, landsat ved Heilsminde i Skesvig, og erholdt Cantonnement i Bøgeskov. Indtil den 29de Juni anvendtes Bataillonen under Dau, hver 4de Dag til en Deel af Haderslevs Besætning, paa hvilke Dage han var Heistcommanderende i Byen.

Den 30te Juni forlod Armeen Hertugdømmet Slesvig.

Den 18de September da Hans Majestæt Kongen mønstrede Tropperne i Jylland, var Dau blandt dem, der af Monarkens Haand modtog Dannebrogsordenens Ridderkors. Under Vaabenstilstanden blev den 4de Bataillon i December forlagt til Als, under dens tidligere Commandeur Oberst v. Blom.

1849 den 3die April ved Daggryet gik den 4de Bataillon, henhørende til den 3die Brigade, over Alssund, for i Forening med den 6te Brigade at foretage et Angreb. Den 3die Brigade var beordret til en omgaaende Bevægelse mod Gravensteen og fordrev Insurgenterne fra Sundevit, men Haabet om at rykke ind i Flensborg svigtede, ved Befaling om atter at gaae tilbage.

Efter en Uges Forløb, som hengik med anstrængende Forpostfægtninger, gik Bataillonen tilbage til Als, hvor den forblev som Besætning, under General de Meza's Overcommando.

Den 19de Juni erholdt Dau Majors Anciennitet og efter den 6te Juli at være meddeelt Majors Characteer, erholdt han midlertidig Commando over den 2den Forstærkningsbataillon i Fredericia.

Senere overført til Fyen, cantonnerede Bataillonen med Stabsqvarteer i Gjelsted Præstegaard, indtil den 3die September. Ved den derefter indtraadte Vaabenstilstand førte Dau den 2den Forstærkningsbataillon til Kjøbenhavn, hvor den ankom den 11te September og afgav nogle Dage efter Commandoen til Bataillonens tidligere Commandeur Oberstlieutenant du Plat.

Den 6te October afgik Dau til Aarhuus, som tjenstgjørende Major ved den 6te Reservebataillon.

1850 den 6te April blev Dau af Krigsministeriet beordret at overtage Commandoen over den 5te Forstærkningsbataillon i Faaborg, henhørende til den 5te Brigade under Oberst P. von Ræder. Efter i 3 Maaneder i Omegnen af Faaborg og senere i et Cantonnement ved Odense, at have indøvet og forberedet Bataillonen til det fore-

staaende Felttog, blev den den 15de Juli indskibet i Assens og den 16de landsat i Aabenraa, hvorefter Marschen samme Dag gik Syd paa.

Den 23de Juli concentreredes Armeen i en Stilling omtrent en Miil syd for Flensborg. 5te Forstærkningsbataillon bivouaquerede ved Munkwolstrup.

Den 24de Juli stod den 5te Brigade som Reserve for den ved Popholt og Helligbæk kjæmpende 1ste Division og blev om Eftermiddagen beordret frem til en Stilling ved Stendrup Bomhuus, for at indtage Forpoststillingen for Natten. Ved denne Fremrykning saae Dau for sidste Gang sin Broder, der haardt saaret blev ført ud af Slaget. Som Capitain og Commandeur for et Compagni i den 4de Forstærkningsbataillon under Major de Saint Aubain, blev han, ved denne Bataillons hæderlige Fægtning ved Elmholt, saaret i Hoften, der 3 Maaneder efter endte hans Liv paa Militair-Hospitalet i Kjøbenhavn, kun 27 Aar gammel. Som Lieutenant i 4de Bataillon deeltog han i Felttogene i 1848 og 49 og hædredes efter endt Felttog i 1848 med Dannebrogordenens Ridderkors.

Den 25de Juli, Slaget ved Idsted, aabnedes af den 5te Brigade i Centrum, hvor Dau commanderede den 5te Forstærkningsbataillon paa 1ste Træfnings høire Fløi. Da Helligbæk ved Morgengryet var passeret og Bataillonen formeret til Angreb paa Chausseens vestlige Side, angreb og kastede den snart Insurgenternes Forposter, der vare posterede nord for Bögholt Krat. Efterat Krattet var rendset af det 1ste Compagni under Capitain v. Hoffmann, rykkede Bataillonen forceret frem i Bög-Mose, i Linie med 3die Forstærkningsbataillon paa Chausseen. I denne store næsten ufremkommelige Mose, hvor Fremrykningen var forbunden med overordentlige Anstrængelser, udviklede sig nu en særdeles heftig Tirailleurfægtning med Afdelinger af den 1ste Insurgentbrigade, som Bataillonen bestod i henved 2 Timer. Beskudt i Fronten med Tapkugler, i venstre Flanke fra Batterierne med en levende Kugle- og Kardætschild, uden at Terrainet afgav mindste Dækning, leed Bataillonen endeel. Da Insurgenterne over Engbro idelig kastede Forstærkninger frem mod Bögholt-Krat, i Bataillonens høire Flanke, ophørte Fremrykningen og en tilbagetrukken Stilling blev indtaget mod Krattet, hvor den 3die Liniebataillon af Brigadens 2den Træfning var indviklet i en heftig Fægtning. Efterat den 2den lette Bataillon og senere flere Afdelinger vare ankomne til Assistance til Bögholt, lykkedes det endelig at kaste Insurgenterne tilbage over Engbro, og Bataillonen kunde atter vinde Terrain. I Forening med 3die Liniebataillon forfulgtes Insurgenterne over Mosen til Gammellund, hvorefter Fægtningen her en Tidlang blev staaende. Ved det derefter befalede Hovedangreb, hvorved Insurgenterne bleve kastede paa hele Linien, gik Bataillonens Fremrykning over Idsted Kro og Skov, til en Stilling i Forbindelse med Brigaden ved Taterkro, hvorefter Fremrykningen, medens Skovene afsøgtes, blev fortsat igjennem Slesvig og Bustorff til en Bivouac ved Dannevirke.

Tabet ved Bataillonens haardnakkede Fægtning i Bøgmose var betydelig. Især beklagede Dau Tabet af sin brave og tappre Bataillonsadjutant Lieutenant v. Brede; dog Glæden over den store Seir mildnede Sorgen over Tabet af de mange faldne Kammerater.

I den øvrige Deel af Aaret deeltog Dau med sin Bataillon i den 2den Armeedivisions Forpostjeneste, medens den deels bivouaquerede, deels cantonnerede ved Bustorff og i Frederiksberg. Denne Tjeneste afgav ei videre Afvexling, end endeel smaa Forpostfægtninger og et Par større Recognosceringer.

Den 6te October 1850 benaadedes Dau med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. 1851 i Februar ved den active Armees Opløsning blev den 5te Forstærknings-bataillon beordret til Aabenraa, hvor Dau fungerede som Pladscommandant indtil den 15de Mai, da Bataillonen erholdt Ordre til at forstærke Besætningen i Landskaberne Anglen og Svandsen, med Stabsqvarteer i Cappeln.

Kort efter blev hele Bataillonen concentreret i Angeln henhørende til det 1ste Militaire District. Under Bataillonens Ophold i Angeln var Dau tillige Commandant i Cappeln.

1852 i Mai Maaned, da den 5te Forstærknings-Bataillon tilligemed de øvrige Reserve- og Forstærkningsbatailloner opløstes, blev Dau beordret til Kjøbenhavn og ansat som tjenstgjørende Major ved den 4de Liniebataillon.

Oberstlieutenant af Generalstaben, Kammerherre

Peter Frederik Steinmanns Biographie.

(Skrevet af hans Fader i August 1853.)

Han fødtes i Kjøbenhavn den 8de Juli 1812, 2det Barn af daværende Major i Generalstaben, senere Generalmajor, Generalqvarteermester og Chef for Generalstaben, nuværende, af Etaten udtraadte, Generallieutenant Peter Frederik Steinmann, i Ægteskab med J. B. M. D. de Neergaard, Datter af den i 1806 afdøde Cancellieraad J. T. de Neergaard til Tølløse m. m.

Efterat have nydt den første Underviisning i Institutbestyrer Schlichtkruls Drengeskole, indsattes han i 1820 i Efterslægtsselskabets Realskole, gik der i 2 Aar, og indkom paa Artillericadet-Academiet i October 1822. — Han betraadte saaledes den samme Vei som Faderen, af egen Lyst og Overeenskomst med denne, som derved overgav ham i sin intimeste Vens Haand, den daværende Artilleri-Capitain og Artillericadet-Academiets Forstander, senere Commandeur for Landcadet-Corpset, den som Menneske og Skolemand uforglemmelige Georg Linde.

Uforanderlig Flid og Orden, elskelig moralsk Færd, Agtelse for Foresatte og deres Befalinger, aarvaagen Kjærlighed til dem, hvem han var knyttet til med Taknemmelighed, udsprungen af et kjærligt Liv i det fædrene Hjem, — betegnede hans Vei paa Academiet, som disse Dyder, under hans videre Udvikling have været Grundlaget for hans Liv, hvorved han blev sin Faders Stolthed og Glæde, og som eneste Søn tillige hans trofaste Ven, en Lykke som hans kjærlige Moder, Gud kaldte til sig i 1824, ikke skulde opnaae.

I October 1826 udnævnedes han til Stykjunker og 28de Mai 1830, efter endt Officeersexamen, til Secondlieutenant i Artilleriet med Anciennitet i Armeen fra 1ste Januar 1826.

Da imidlertid den militaire Høiskole netop oprettedes i 1830, og dens Bestemmelse var at veilede Generalstabsaspiranter, Ingenieurer og Artillerister til en høiere Dannelse, fandt han sig overbeviist om, uagtet alt Artilleriofficeer, at det vilde være rigtigt, at benytte den aabnede gunstige Leilighed til et meer udvidet Studium paa Høiskolen, hvor han derfor indtraadte i November ommeldte Aar, og gjennemgik saaledes efter sin flereaarige Skoletid paa Academiet, et 4aarigt Cursus, der var saameget meer anstrængende, som Høiskolens første Plan gjorde vel strenge Fordringer, hvilke ogsaa modificeredes for de paafølgende Elever.

Efterat have bestaaet i Høiskolens 2 Examina, den sidste for Generalstabs-

elever, ansattes han under 1ste December 1834, som Adjoint ved Generalstaben, og tillagdes Premierlieutenants Characteer i Armeen; men tiltraadte imidlertid ikke Tjenesten ved Staben forend han i Løbet af 1835 havde gjennemgaaet Infanteriets Excerceerskole og det gymnastiske Instituts Øvelser i Kjøbenhavn, saavelsom Cavalleri-Exerceerskolen paa Jægersborg.

Ved Generalstaben anvistes han og gaves ham Anledning til, som de andre med ham ansatte Adjoints, at erhverve sig Kundskab, Øvelse og Erfaring i de forskjellige Retninger, der betegne en Generalstabs-Officeers Virksomhed.

Foruden Bureauarbeider, Bekjendtskab til Organisationen og Arbeidsdetaillen under Stabens topographiske Section, skriftlige Udarbeidelser til Oplysning om Armeens administrative Forhold, især i Henseende til Stabens Relationer til samme m. m. — deeltog han i Sommeren 1836 og 37 i den Opmaaling af Rendsborgs Omegn, hvorpaa det af Staben i 1839 udgivne Kaart er baseret, og i Sommeren 1838 overdroges ham en Terrainsrecognoscering i Egnen om Silkeborg og Rye Mølle med derimellem liggende Søer og Vandløb, — en Recognoscering, der sluttede sig til den, som samtidigt dermed udførtes af de andre nye Adjoints, over det hele øvrige Terraingjennemsnit i Strøget over Mors og Skanderborg Søer, Solberg Sø til den østre Strand ved Norsminde.

Da det er et nødvendigt Led i Kjæden af Generalstabsofficerers yderligere Dannelse at reise i Udlandet, udrustet med de fornødne Kundskaber og Bekjendtskabet til Forholdene i Fædrelandet, hvilket Princip varmt omfattedes af Hans Majestæt Kong Christian VIII, den Konge, Staben med dybtfølt Taknemmelighed skylder Saameget: — saa tilfaldt det ogsaa Lieutenanten, at tiltræde en saadan Reise med kongelig Understøttelse i April 1839, forsynet med en Instruction om de Hovedmomenter, han i de forskjellige Lande især skulde henvende Opmærksomheden paa.

Paa denne Reise besøgte han Preussen, Østerrig, med flere tydske Stater, Schweitz, Italien, Frankrig, Engelland og Belgien, og kom tilbage i Juni 1840. — Under sit længere Ophold i Paris var det specielt hans Hverv, at gjøre sig nøiere bekjendt med de Arbeider til det store, topographiske Atlas over Frankrig, som udføres af dépôt de la guerre, og for fuldkommen at opnaae dette, deeltog han nogen Tid i Opmaalingen ved Tours.

Den 22de April 1841 indtraadte han i lykkeligt Ægteskab med Anna Johanne Elisabeth, Comtesse Schulin, Datter af den i 1837 afdøde Lehnsgreve til Fredriksdal, Sigismund Ludvig Schulin, i hvilket Ægteskab fødtes her i Kjøbenhavn den 17de Juli 1842 en Datter Sophie Johanne Sigismunda, den 27de August 1843 en Søn, Peter Fredrik, og den 2den August 1845 en Datter, som dog alt den 12te November samme Aar bortreves af en heftig Hjernebetændelse.

I Sommeren 1841 fulgte han Hans Majestæt Kong Christian VIII's Generaladjutant, Generalmajor von Ewald, efter dennes eget Valg, paa en Reise, han foretog for sin Helbred, og derfor opholdt sig den længste Tid ved Carlsbad og Gastein, hvorefter de gjennemstreifede endeel af Tydskland, især Tyrol og Rhinegnene.

En Reise i samme Henfigt gjentoges i 1842, da de, efter Generalens længere Ophold i Spaa, besøgte Rhinegnene, Schweitz, Frankrig, England, Belgien og Holland.

I Juli samme Aar indtraadte han i selve Generalstaben, som Capitain af 1ste Classe.

Disse to Reiser, som Lykke og Venskab beskjærede ham, i Forbindelse med den første i 1839-40, vare ham saa meget mere frugtbringende, som han ved rastløs Opmærksomhed og Utrættelighed benyttede dem paa ethvert Punkt, hvorom hans officielle Rapporter til Staben, og hans mange Breve og Meddelelser under Reiserne til Fader og Hjem bære smukke og instructive Vidnesbyrd. En gavnlig Indflydelse havde ogsaa udentvivl disse Reiser paa hans Helbred, som noget svækket ved Anstrængelsen paa Høiskolen, ikke siden syntes ganske at være gjenvunden.

I Sommeren 1843 beordredes han til Lüneborg, for fra dansk Side, at deeltage i de forberedende Arbeider til Samlingen af det tydske Forbunds 10de Armeecorps, hvoraf det holsteen-lauenborgske Contigent udgjorde en Brigade af Armeekorpsets 2den Division.

Under selve Troppesamlingen, som fandt Sted om Efteraaret i Lüneborg og Omegn, var han ansat ved den commanderende Generals, Generallieutenant Halkets Stab.

I Sommeren 1844 sendtes han til Jylland, for at besørge foreløbige Arbeider til en Concentrering af Tropperne under Nørrejydlands og Fyens Generalcommando, mellem Horsens og Veile, i Landsbyen Hedenstеds Omegn, hvorover han optog det til Samlingen fornødne Kroquiskaart. Under Troppesamlingen, som fandt Sted om Efteraaret var han ansat ved den commanderende Generals, Hans Kongelige Høihed, Kronprinds Fredrik Carl Christians Stab.

I 1845 beordredes han til Ditmarsken for at fuldføre en i 1843 begyndt, men ved hans Sendelse til Lüneburg afbrudt, Recognoscering af Landskabet Süderditmarsken, hvis Hensigt især var carthographisk og med Tal at fremstille Indqvarteringsforholdene og efter hvilke Regler eventuelle Troppeindqvarteringer kunde finde Sted i Landskabet saaledes, at Byrden derved kom i rigtigt Forhold til Indqvarteringen i det øvrige Holsteen; et Arbeide, som for Norderditmarskens Vedkommende samtidigt udførtes af daværende Capitain af Generalstaben, den i Slaget ved Idsted faldne Oberstlieutenant Trepka.

I Efteraaret sendtes han til Tydskland, for at bivaane Samlingen af det 2det preussiske Armeekorps ved Stettin og Greiffenhagen, under Generallieutenant von Wrangel, og af det preussiske Gardecorps mod Berlin, under Prindsen af Preussen.

Vinteren mellem alle disse practiske Sommerforetagender, udfyldtes med forskjellige Arbeider og Tjenesteforretninger ved Staben i Kjøbenhavn, og ved at ordne Udbyttet af Reiserne og de fremmede Troppesamlinger, han havde bivaanet, idet han deraf udarbeidede Rapporter og Afhandlinger til Staben, og berigede sig selv med ordnede Materialier.

Da en i det Foregaaende berørt Spire til en mindre god Helbredstilstand, under et i flere Aar bevæget Liv, og vedvarende baade physisk og aandelig Anstrængelse, syntes at have concentreret sig til Brystet, foretog han i Sommeren 1846 en Badereise til Ems, som blev ham gavnlig.

I Efteraaret deeltog han, som Generalstabsofficeer i Funktion i Conscertreringen af de Generalcommandoen for Hertugdømmerne underlagte Tropper, mellem Kellinghusen og Itzehoe, i Omegnen af Landsbyen Lockstedt, hvilken Troppesamling for endeel havde til Hensigt, at samle de Tropper, som hørte til det holsteen-lauenborgske Forbundscontigent, til en af Forbundet bestemt Inspection med fremmede Generaler.

Blandt andre Forretninger var her Directionen ham overdraget, af den første

Prøve med at transportere Tropper af alle Vaabenarter paa Jernbane, fra Rendsborg og Kiel til Samlingsstedet og efter endt Troppesamling tilbage.

Aaret 1847 bragte ham det første Brud paa jordisk Lykke og Tilfredshed, da hans Kone i September Maaned, efter sin Nedkomst med en dødfødt Datter, kort derpaa fulgte denne i Graven.

Sorgerne i Livet ere forskjellige, ofte store: men at see den ægteskabelige Lykke i tidlig Alder brat tilintetgjort er en af de største og meest nagende, endog hen i Tidens Løb.

Alligevel, altid udrustet med Sjælskraft, og en fast Characteer, fulgte han det Raad, samme Efteraar at gjøre en Reise til Italien, for ved fremmede Gjenstande og Omgivelser og Reisens Sysler, at afledes noget fra den qvælende Sorg, der hang ved Hjertet.

Saasnart imidlertid Efterretningen naaede didhen, om Oprøret i Hertugdømmerne i Marts 1848, ilede han hjem og ankom nogle Dage før Slaget ved Slesvig, for at melde sig til Tjeneste.

Af Krigsministeren blev han da beordret til at overtage Stabschefsposten ved Generalcommandoen i Fyen, og da den commanderende General over den active Armee, som stod samlet paa Als, sidst i Mai Maaned beordrede et Corps paa omtrent 5000 Mand under Oberst von Juel af Cavalleriet, samlet i Jylland, i den Hensigt at gaae frem sydefter i det Slesvigske, for der at faae Fodfæste og dele Fjendens Opmærksomhed mod to Sider, — blev han, efterat være under 4de Mai udnævnt til Major i Staben, ansat som Stabschef ved dette Corps, og da samme medio Juni indgik under Generalmajor von Bülows Commando, overtog Majoren atter Stabschefsposten ved Fyens Generalcommando, hvor han forblev under Vaabenstilstanden 1848 til 49.

Var Tilstanden der egentlig ingen Krigstilstand, paa Post mod Fjenden, men Fyen derimod meer at ansee som en Depot for de opererende Tropper paa Halvøen: saa fulgte dog deraf, at Fyens Generalcommando, Generalmajor, Baron Wedel-Wedelsborg og hans Stabschef vare i administrativ Henseende, i vedholdende og stræng Activitet, foroget ved Nærværelsen i Fyen af et svensk Hjelpecorps paa 5000 Mand, siden Midten af Juni Maaned, og ved Gjennemmarchen af Tropper til og fra den active Hærstyrke, det sidste navnligt da Massen hjemforlovedes, efterat Vaabenstilstand den 26de August var afsluttet.

Efterat den danske Armee, da Vaabenstilstanden var udløbet, havde taget Offenciven den 5te April 1849, og forskjellige hæderlige Kampe havde fundet Sted i Sundeved, som og i det nordlige Slesvig, — stod et Corps under Generalmajor von Rye i Kolding, hvorfra det den 20de April blev tvungen bort af Insurgenttropperne, og tog sin Stilling bag Alminde-Dalen.

Generalmajor von Bülow, som imidlertid havde faaet den active Armees Overcommando, og havde samlet Hovedstyrken i Fyen, gik derpaa strax over med Forstærkning, tagende selv Commandoen over det saaledes Nord for Kolding samlede Corps.

Majoren ansattes da som Stabschef hos Generalmajor von Rye, medens Generalmajor von Bülows egen Stabschef var Oberstlieutenant von Flensborg af Generalstaben.

I en blodig Kamp den 23de April havde man forgjæves søgt, at bemægtige sig Kolding, som i dette Øiemed angrebes af Hovedstyrken, medens Ryes Corps for-

cerede Overgangen over Koldingaae ved Elstrup, og angreb Insurgenternes venstre Flanke. Begge Afdelinger maatte igjen tilbage, Ryes Corps til sin forrige Stilling bag Alminde-Dalen og ved Dons Mølle; men da den saakaldte Rigsarmee, under den preussiske General Prittwitz, den 6te Mai rykkede frem over Kolding mod dette Corps, medens Insurgentcorpset rettede sit Angreb mod Hovedstyrken, maatte denne efterhaanden replicere sig paa Fredericia, hvorimod Rye havde Ordre, at gaae nordefter.

Der indtraadte saaledes en Adskillelse mellem begge Afdelinger — Hovedstyrken af det i Jylland opstillede Troppecorps umiddelbart under Generalmajor von Bülow, blev derefter cerneret i Fredericia, som siden beleiredes af Insurgenterne, og Ryes Corps maatte vige Plet for Plet for det langt overlegnere Rigs-Armee Corps.

Under idel Kamp og Skjærmydsel gik Retraiten over Veile, Horsens til Skanderborg, og derfra, da det befaledes at Corpset skulde søge sin Retraite til Helgenæs, ved en Flankemarch til Egnen Nord for Aarhuus.

Corpsets forskjellige Engagements mod Fienden betegnes især af Fægtningerne i Stillingerne ved Alminde og Dons; Blaaeskjær Skov, paa Retraiten fra Alminde mod Veile; Nord for denne Bye, og den smukke Cavalleriefægtning paa Aarhuus Skovmark, medens iøvrigt idelige Forpostfægtninger fandt Sted.

Da Planen til det paafølgende Udfald fra Fredericia modnedes, kaldte Generalmajor von Bülow den allerstørste Deel af Ryes Infanterie, saavel som ham personlig til Fyen med den utrykkelige Bestemmelse, at hans Stabschef skulde forblive ved Resten af Corpset, hvorover Oberst von Flindt af Cavalleriet fik Commandoen.

Under 17de Juni udnævntes Majoren til Oberstlieutenant.

Ogsaa ved denne svage Opstilling mod Fienden paa den videre Retraite til et Par Miil nordost for Aarhuus; ved Grenaaveien og i Egnen af Hjortshøi og Boesgaard, lykkedes det fuldkomment, under Vedligeholdelse af Forpostfægtninger at holde ham Stangen, og skjule Corpsets høist forringede Styrke.

Generalmajor Rye med sit Corps, var saaledes paa hele Tilbagetoget overladt til sig selv med den ringe Styrke af 6 til 7000 Mand, i idel Kamp med en stedse angribende og voxende Armee, hvis Styrke ved dens Frembrud over Kolding var c. 12,000 Mand, men efterhaanden forstærkedes til c. 24,000 Mand.

Tilbagetoget maatte vistnok under disse Omstændigheder ansees for meget misligt, og kunde kun haabes heldigt udført ved, med forenet Kraftanstrængelse og Kløgt, at opbyde al mulig Krigslist, alle mulige taktiske og materielle Midler, hvorved en svagere Styrke kan haabe og prøve paa at lægge den langt mere overlegne Fiende Hindringer iveien, og selv ubeskaaret at løse sin vanskelige Opgave. Hvor heldigt dette skete, erkjendtes ikke alene af Armeen og det danske Folk, skjøndt ikke fra dansk krigsministeriel Side, men ogsaa af selve Fienden. Ryes Retraite gjennem Jylland vil af Militaire stedse betragtes som en af de mærkeligste og bedst udførte Episoder af hele Krigen, en Episode af, i egentligst Forstand, krigskonstnerisk Interesse, der vil geraade Generalen og hvem der stod ham bi til uvisnelig Hæder. Det ham paa denne Retraite underlagte Corps gav et talende Beviis paa, hvad veldiciplinerede, modige og udholdende Tropper, under kyndige og dygtige Officierer, til det Yderste kunne udrette, for at opfylde Overcommandoens Villie.

Efterat igjen en Vaabenstilstand, formeentlig som Grundlag for Fred, var af-

sluttet mellem Danmark og Preussen, sattes Armeen paa Kantonnements- eller halv Krigsfod, og det muligste Antal Menige hjemforlovedes.

Oberst von Flindts lille Corps opløstes, og hans Stabschef overtog igjen sin forrige Stilling i Odense, ved Fyens Generalcommando.

Da denne Vaabenstilstand ei heller ledede til ønskelig Fred, skjøndt Rigsarmeen havde forladt Skuepladsen, og kun Insurgenterne nu vare at bekæmpe, samledes den danske active Hær paa den jydske Sydgrændse, i Foraaret 1850, og rykkede derfra frem til Flensborg, hvor den stod slagfærdig den 18de Juli.

Oberstlieutenanten var ansat som Stabschef ved denne Hærs 1ste Division, under Generallieutenant von Moltke, som ved Fremmarchen den 24de Juli, ifølge Overkommandoernes Befaling, skulde rykke frem til Egnen om Landsbyen Siversted, men hvorved den beholdt Stendrup og Popholt Skove tæt for sig, og bag dem Helligbækken med det fra samme opad gaaende Terrain, der taber sig i den store Plateau mod Idsted, hvilket lod forudsee, at Divisionen ved den Dagen efter, den 25de bestemte Fremmarch til Slag vilde faae en svær Kamp at bestaae, ved at uddrive Fjenden af Skovene og bort over Helligbækken, forinden noget Alvorligt mod hans Hovedstyrke og Stilling kunde foretages, foruden at denne Indlednings-Kamp kunde have en Standsning tilfølge, af væsentlig Indflydelse paa Slagets Udfald den 25de.

Divisionen besluttede derfor, ledet af egen Selvstændighed og vigtig militair Anskuelse, den 24de alt under en begyndt Forpostfægtning, at angribe de af Fjenden i dens Front besatte Skove, og tilkæmpe sig en Stilling ved Helligbækken. Dette opnaaedes under en derefter ophørt, men ved Fjendens fornyede Fremrykning igjen optagen blodig Kamp, hvorved han dreves tilbage over Helligbækken, som derpaa forblev i Divisionens Magt, og lovede denne, at kunne den 25de begynde Angrebet under langt gunstigere Omstændigheder, med fri Udsigt mod Fjenden.

Det tør vel siges, at den, med heldigt Blik opfattede Nødvendighed, alt den 24de, at maatte erhverve denne Fordeel, var saa vigtig i sine Følger, at Kampen paa denne Dag, væsentlig bidrog til Slagets heldige Udfald den 25de, der fordrede Divisionens største Kraftanstrængelse gjennem en heel Dags Kamp.

Saalænge Armeen, efter det vundne Idsted Slag, forblev i sine Stillinger ved Dannevirke, en Periode, der omfattede flere vigtige Træfninger og en uafbrudt stræng Forpostitjeneste, samt Diversioner mod den sig i Holsteen opholdende og paa Rendsborg Fæstning støttende Insurgenthær, indtil denne opgav sit Angreb paa Fredriksstad, og senere Insurgenttropperne afvæbnedes og Krigen var tilende, — forblev Oberstlieutenanten paa sin Post, som Stabschef ved 1ste Division.

Da Freden var gjenvunden, og Armeen blev fordeelt under de forskjellige Generalcommandoer, ansattes han i kort Tid som Chef for Staben under Nørrejyllands og derefter under Hertugdømmet Slesvigs Generalcommando, hvilken Post han endnu beklæder.

I Henseende til Oberstlieutenantens Charger og Ordensbelønninger, skulde disse endnu slutteligen fuldstændiggjøres og opføres chronologisk, saaledes:

October 1826. Stykjunker.

28de Mai 1830. Secondlieutenant af Artilleriet med Anciennitet fra 1ste Januar 1826 i Armeen.

1ste December 1834. Adjoint ved Generalstaben og Premierlieutenants Characteer.

23de Juli 1836. Kammerjunker.
27de November 1838. Premierlieutenant af Cavalleriet.
30te Septemper 1841. Capitains Anciennitet.
1ste Juli 1842. Capitain af 1ste Classe i Generalstaben.
7de November 1843. Ridder af Dannebrog.
8de October 1843. Ridder af Guelphordenens 4de Classe.
18de Januar 1846. Ridder af den røde Orns 4de Classe.
24de Mai 1848. Major i Generalstaben.
7de October 1848. Kammerherre.
Samme Efteraar: Ridder af Sværdordenen.
17de Juni 1849 Oberstlieutenant i Generalstaben.
Efter Slaget ved Idsted den 25de Juli 1850 — Dannebrogsmand, Commandeur af St. Olafs Ordenen.

Henrik August Theodor v. Kauffmann

blev født den 13de April 1819. Hans Fader stod ved det holsteenske Infanterie-Regiment, der dengang laa i Garnison i Fæstningen Rendsborg. Han havde stillet sig den Opgave selv at opdrage og undervise de tre ældste af sine Sønner. Uagtet der i deres Barndom ikke blev taget noget Hensyn til nogen bestemt tilkommende Livsstilling, saa syntes dog Valget af Officeersstanden at ligge nærmest, deels med Hensyn til deres Omgivning, deels fordi deres Fædre, i det Mindste i 5 Generationer, havde været Officerer.

I Aaret 1835, kort efter sin Confirmation, blev han sendt til Kjøbenhavn, hvor hans ældre Broder, der Aaret forud var optagen paa Hoiskolen, nu allerede havde betegnet Veien, som han skulde indslaa. Yderligere forberedet i Mariboes Skole bestod han i 1836 Afgangsexamen og under 28de September samme Aar udnævntes han til Secondlieutenant. Han gjennemgik nu det fuldstændige 4-aarige Cursus for Artillerie-Elever og traadte dernæst i 1840 ind i Artilleriecorpset. — Allerede da modnedes den Plan hos ham, at stræbe efter Ansættelse i Generalstaben, og da han søgte om at tage den foreskrevne Examen, henviste man ham til et Cursus for Generalstabsaspiranter, der først afsluttedes i Aaret 1844. Han havde attraaet, ved egen Forberedelse at tage den nævnte Examen i 1842, men underkastede sig den lille Prøve paa Udholdenhed, som man paalagde ham. Han bestod den, ligesom den i 1844 paafølgende Generalstabsexamen, og skred derpaa til at aflægge de mange og langvarige Prøver paa practisk Duelighed, som endnu fordredes. Sommerens sidste Halvdeel og Efteraaret gik saaledes hen med fortificatoriske Øvelser i Ingenieurcorpsets Skole. Derpaa begav han sig til Rendsborg for at forrette Tjeneste ved den 15de Linie-Infanterie-Bataillon. Her forenedes han atter med sin Familie. Hans Fader var da Commandeur for den 16de Bataillon; men han gjenfandt ikke sit Fødested som han havde forladt det i sin Barndom, det var blevet til politiske Stridigheders og nationale Følelsers Tumleplads; thi her, hvor der fandtes en Deel danske og loyale Mænd, der vovede at optræde mod et talrigt og mægtigt Parties Bestræbelser, her maatte Anledning gives til uhyggelige Sammenstød, saameget mere, som de faa offentlige Autoriteter, hvilke ikke begunstigede hint Parti, ikke vovede at optræde energisk imod samme. Aaret 1845 var rigt paa Agitationer og Excesser; dog var dengang endnu Militairet, vel ikke heelt upaavirket, men dog til at stole paa, hvor det gjaldt Ære og Pligt.

Udbruddet af en national Kamp var imidlertid alt dengang bleven til Overbeviisning hos ham, og uagtet det Parti, han havde at tage, var ham nøie betegnet ved Anskuelser, Følelse og Udvikling, saa var han, paa Grund af sine Familieforhold, og som født Holstener, dog glad ved at kunne forlade Rendsborg i Efteraaret 1845,

for at gjennemgaae Skolen og at forrette Tjeneste ved det 6te Dragonregiment i Odense. I November 1846 retournerede han til Kjøbenhavn og kom nu, ifølge den for hans Uddannelse foreskrevne Plan, til at forrette Tjeneste ved Generalstaben. Han fandt da Beskjæftigelse ved dennes topographiske Arbeider i Vinterens Løb ligesom i Sommeren 1847 ved at deeltage i Opmaalingen og Nivellementet af Kjøbenhavns Omegn samt Gudenaaen. Vinteren derpaa gik atter hen med topographiske Arbeider, navnlig Forberedelsen af Øen Femerns Opmaaling, indtil Begivenhederne i Marts 1848 standsede Generalstabens fredelige Tjeneste og Krigen efterhaanden krævede alle dens Kræfter til en ny og mere omfattende Virksomhed.

For ham var den udbrudte Borgerkrig saare smertelig ved de hinanden krydsende Følelser, som bevægede ham; thi Fædrelandets Fare gjorde ham det til Pligt, at ønske Fordærvelse over mange fordums Venner og høiagtede Mænd, der havde sluttet sig til Oprøret.

Hans første Tanke var derfor at holde sig udenfor Deeltagelsen i selve Kampen, saalænge han ikke blev kaldet, og da Kjøbenhavns yderligere Befæstning dengang blev anseet for en paatrængende Nødvendighed, saa fandt han en nogenlunde til Tiden svarende Beskjæftigelse ved at lede Opmaalingen af Omegnen.

Imidlertid drog snart en mægtig Følelse, der vilde have overvunden enhver Betænkelighed, naar den havde kunnet klynge sig til Pligten, til en Befaling, ham hen til Kamppladsen. Men han blev ikke kaldet — og han var af Stabens Officerer den Eneste, som endnu var i Kjøbenhavn, da Efterretningen om Slaget ved Slesvig naaede hertil. De preussiske Troppers Invasion og Deeltagelse i Kampen befriede hans Følelse af dens Lænker — det gjaldt at tilbagevise fremmed Anmasselse, — og han gjorde nu Skridt til at finde Ansættelse ved Armeen i Felten.

Allerede i Slutningen af Marts Maaned (den 27de), da de forskjellige Prøver, som Generalstabsaspiranterne maae underkaste sig, for hans Vedkommende betragtedes som opfyldte, var han bleven udnævnt til Capitain og saaledes indtraadt i selve Generalstaben. Hans Ønske om at komme til Armeen blev opfyldt, idet han i Midten af Mai erholdt Ordre til at afgaae til Als, til Disposition for den derværende Overcommando, som førtes af daværende Oberst Hansen.

Strax ved hans Ankomst var han bleven attacheret Overcommandoens Stab, der nylig var organiseret, og den 26de udnævntes han til Stabschef ved samme, under hvis Ledelse dengang sorterede 3 Infanteriebrigader og, foruden 3 Feltbatterier, endeel Artillerie ved de faste Batterier.

Allerede den 27de Mai bleve de øvrige Afdelinger af Armeen landsatte paa Als til et Foretagende i Forening med den paa Øen værende Styrke. Den 28de Mai tilkæmpede denne, som første Træfning under daværende Oberst Hansen, den danske Armee Dagens Hæder.

Den 5te Juni laa den Styrke, som commanderedes af Oberst Hansen, paa Als, da Generalmarchen kaldte samtlige Tropper under Vaaben. Oberst Hansen begav sig med sin Stab paa Dyppelbjerg og erholdt her af Armeens Overcommando det Hverv, at besætte høire Fløi af den Stilling, hvori Fjenden skulde modtages.

Efterat Armeens Overcommando atter havde forladt Als med den største Deel af Armeen, forefaldt der sjelden Fjendtligheder i Sundeved, og i de Begivenheder, som fulgte, deeltog han som Stabschef ved Overcommandoen paa Als, idet han deelte dennes

Virksomhed. Da Kongen i September Maaned var paa Als, modtog han af hans Haand Dannebrogsordenens Ridderkors ved Revuen paa Kettinge-Mark.

Imod Vinteren — efterat General Bülow havde faaet Generalcommandoen paa Als — var Faren for Øens Sikkerhed (uagtet Vaabenstilstandens Afslutning) ikke fjernet, da man havde Grund til at frygte en Overgang over Isen fra Insurgenternes Side. Besætningen blev forøget til henved 10,000 Mand; der blev ivrigen arbeidet paa at befæste Sønderborg mod Landsiden, og hele Vinteren igjennem maatte Besætningen staa paa Krigsfod og være rede til at møde paa Kamppladsen. Under saadanne Forhold fandt han en vid Mark for sin Virksomhed, og Livet var rigt paa Begivenheder og Episoder, der dog her ikke kunne finde deres Plads.

Han blev i sin Virksomhed som Stabschef paa Als indtil Marts Maaned 1849, da Vaabenstilstandens Udløb fremkaldte en særegen Organisation for den active Armee. Af Styrken paa Als oprettedes Flankecorpset, og ved dettes Stab ansattes han som Souschef under daværende Major Flensborg, som erholdt Stabschefsposten. I denne Stilling deeltog han i Fægtningerne i det Sundevedske den 3die, den 6te og den 13de April. — Den sidste Dag havde særlig Betydning for ham, idet han paa denne havde Leilighed til at faae Deel i en Kamp, der bragte vore Vaaben Aarets første Trophæer. Med faa Ord ville vi her fremstille hvad der udgjorde hans Andeel i Kampen og dens heldige Udfald:

Armeens Hovedqvarteer og Hovedcorps vare forlagte til Fyen, efterat Armeen atter havde rømmet det Sundevedske; Flankecorpset laa paa Als, havde en stærk Besætning i Brohovederne og Forposterne paa Dyppelhøiderne — da rykkede ved Daggry den 13de April, en betydelig Styrke af Forbundsarmeen frem i Sundeved og trængte Forposterne tilbage til Brohovedets Værker.

General Bülow og hans Stab samledes paa Kirkebatterierne, for herfra at iagttage og lede Kampen. Fægtningen med Forposterne var endt da Kauffmann ankom her, men stærke fjendtlige Colonner bevægede sig over Bakkerne og i Terrainet, som om der tilsigtedes et Angreb paa Brohovedet. Kort efter kjørte 2 fjendtlige Feltbatterier op imod et fast Batterie, der laa noget nordligere end Kirkebatteriet, og Dagens heftige Artillerikamp udvikledes nu; men Fjenden havde ikke taget Hensyn nok til det svære Skytses uhyre Overlegenhed. Ødelæggelse og Forfærdelse udbredtes snart i hans Rækker og han traf sig pludselig ud af Batteriernes Virksomhed, forladende sine Døde, Saarede, flere Kanoner og andet Materiel. Fra Kirkebatterierne kunne man see en Deel af dette ligge adspredt paa en Mark i Nærheden af et lille Huus, og Formodningen om, at der fandtes en Kanon deriblandt, bekræftedes ved en Melding fra det nordligere Batterie.

Kauffmann tillod sig nu at bede General Bülow om at maatte hente denne Kanon strax, for at Fjenden ikke skulde bemægtige sig den igjen, og erholdt af Generalen, der selv yndede slige Foretagender, Bemyndigelse til at benytte en Bataillon af Brohovedets Besætning til dette Øiemed. Medens han ilede over i Brohovedet, hentede Lieutenant Rosen af Artilleriestaben, der havde sluttet sig til ham, en forspændt Forstilling fra det paa Allarmpladsen holdende Batterie Jessen. Samlingen af den Bataillon, som skulde gjøres disponible, gik langsomt for sig, og det var derfor heldigt, at General Bülow, forudseende dette, sendte den 10de lette Bataillon over Broen for at benyttes til Foretagendet. Kauffmann viste Bataillonscommandeuren den Retning, hvori Fremrykningen maatte skee, angav en Plan for Styrkens Fordeling, og sluttede

sig dernæst, ledsaget af Lieutenant Rosen, og Forstillingen i Nærheden, til Tirailleurkjæden. Fra Batterierne havde han nøie lagt Mærke til det lille Huus og dette tjente ham til Fører. Fjenden, som med sin Hovedstyrke i Norden var vegen for Batteriernes Ild, havde Terrainet besat med noget Infanteri, som trak sig, efter nogen Modstand, tilbage. De Danske stode snart paa de Marker, som havde været Vidne til det fjendtlige Artilleries Ødelæggelse, iblandt Ruiner af dets Vogne og Forstillinger. Under Tirailleurernes verlende Skud kjørte Forstillingen frem, og i Galop bortførtes Byttet, den Kanon, som havde lokket til Foretagendet. Man havde imidlertid faaet Øie paa en anden og tredie Kanon, som Fjenden havde ladet i Stikken, begge, ligesom den første, af et kongelig sachsisk 12-pundigt Batteri. Lieutenant Rosen sendte efter en anden Forstilling, men da han havde sørt Kanonen ud af Ilden og i nogenlunde Sikkerhed, bragte han atter den første Forstilling frem.

Fjenden var imidlertid bleven opmærksom, og Kampen udviklede sig heftigere over hele Linien. Alene Frygten for det svære Skyts paa Batterierne, som fra Tid til anden lod sig høre, kunde forhindre ham i at overvælde de Danske med overlegen Styrke. Besiddelsen af Marken, hvorpaa den anden Kanon stod, blev allerede gjort disse stridig ved en Kugleregn fra det nærmeste Gjærde; — men, der var ingen Tid at spilde — Faren maatte trodses! Hurtig bragtes Forstillingen frem, en Prolange blev gjort fast, alle Kræfter anspændtes for at bringe Kanonen op af en Grøft, hvori den var kjørt ned — og i Galop gik det atter tilbage, ud af den concentreerte Ild, dennegang for at overlade Fjenden den tredie Kanon og det øvrige paa Marken liggende Materiel; thi den anden Forstilling kom for sildigt til endnu at være til Nytte. General Bülow, der havde været Vidne til Kampen fra Batterierne, ønskede, da Bataillonen allerede havde lidt endeel, at Fægtningen standsedes, og Kauffmann begav sig tilbage til Als for at aflægge Rapport over Kampens Udfald. Paa Kirkebatteriet modtog han Generalens og sine Kammeraters dobbelte Lykkeønskning — det var netop hans Fødselsdag.

Den 17de April, efterat General Bülow havde faaet Commandoen over hele Armeen, fulgte Kauffmann med ham til Middelfart som Souschef for Armeens Stab. Ved et Besøg af General Bülow hos General Krogh, der nedlagde Commandoen, var han for første Gang paa Hindsgavl, dog uden at see Besidderens, Kammerherre Fønsses, Familie, som siden blev ham saa dyrebar.

I den derpaa følgende Periode er hans Levnetsløb fortalt ved Begivenheder paa Krigens Skueplads, i hvilke han fulgte den commanderende General. Ved hans Side deeltog han i Slaget ved Kolding den 23de April, Affairen ved Gudsø den 3die og 7de Mai og Slaget ved Fredericia den 6te Juli, og som en af dem, der stode Generalen nær, havde han meer eller mindre Indflydelse paa Krigsbegivenhederne.

Den 8de Mai, da Armeen havde trukket sig nedenfor Fredericias Volde, blev han afsendt med et Dampskib for at indhente Underretning om Fægtningens Udfald ved General Ryes Corps, som den 7de var skilt fra Hovedstyrken. Ved Horsens gik han i Land og traf Generalen kort efter Dagens Kamp paa Chausseen mellem Horsens og Veile. Natten tilbragte han i Stabsqvarteret og begav sig den 9de, efterat Tilbagetoget var udført til Nord for Horsens, tilbage til Hovedqvarteret, som imidlertid var forlagt til Veilby i Fyen. Den 13de Mai deeltog han i det første Udfald fra Fredericia. I Juli, efter Fredens Slutning, overbragte han General Bülows officielle Meddelelse desangaaende til General Prittwitz, som laa i Veile. Kort derefter deeltog

Kauffmann i Underhandlingerne om Demarcationsliniens Fastsættelse, gjorde derpaa en Reise til Kjøbenhavn med det Hverv, om muligt at fremkalde en gunstig Afgjørelse ad anden Vei.

Den 11te August udnævntes han til Major. Hovedqvarterets langvarige Ophold i Veilby havde givet ham hyppig Leilighed til at komme paa Hindsgavl, hvor General Schleppegrell laa med sin Stab og hvor Husets Gjæstfrihed samlede en talrig Kreds af Officierer. Han fornyede her sit tidligere Bekjendtskab til Familien og blev kort efter forlovet med Husets Datter.

Kort derpaa, den 1ste September, opløstes den active Armee og han blev ansat under General Bülow som Stabschef ved Nørre-Jyllands Generalcommando, der tog Ophold i Aarhuus den 6te September.

General Bülow maatte imidlertid paa Grund af sin nedbrudte Helbredstilstand, snart overgive Commandoen til General Moltke. I December blev Generalcommandoen, for at være de Begivenheder, som muligen kunde indtræffe, nærmere, forlagt til Kolding; dog hverken i Vinterens Løb eller i Foraaret, indtil Slutningen af Mai Maaned, forefaldt der noget der kunde have udfordret overordentlige Foranstaltninger fra Generalcommandoens Side.

Den 1ste Juni 1850, da Armeen igjen blev sat paa Feltfod under General Kroghs Commando, og daværende Oberst Flensborg atter var ansat som Stabschef, overtog han sin tidligere Post som Souschef, og blev i denne indtil Felttogets Ende. Han deeltog saaledes i Alt, hvad der bevægede Armeens Overcommando, og udøvede sin Indflydelse i de betydningsfulde Momenter, saavelsom under Forholdenes Udvikling paa Krigsbegivenhedernes Gang. Indrykningen i Hertugdømmet Slesvig, Slaget ved Idsted, Armeens senere defensive Stilling og dennes Forsvar paa de forskjellige Punkter havde deres store Betydning for hans Liv, ei alene fordi disse Begivenheder betingede Fædrelandets Vel, men fordi hans egen Virksomhed under dem kom til Raadighed over Kræfter, som ellers ligge udenfor dens Kreds. Ved ydre Hædersbeviisninger fandt han Paaskjønnelse for hvad han havde virket, ved at tildeles Dannebrogsmændenes Hæderstegn, den russiske St. Anna-Orden af tredie Classe med Cocarde og den svenske Sværdorden.

Vinteren gik under Spænding og Uro over hvad den nærmeste Fremtid vilde bringe, — snart ventedes et pludseligt Angreb — snart vandt Rygterne om Fjendtlighedernes snarlige Ophør Sandsynlighed. Endelig kom Budskabet om, at Kampen skulde hvile, og kort efter drog den største Deel af Armeen hjem. I den sydlige Deel af Slesvig, hvor Beleiringstilstanden skulde vedvare, forblev en større Besætning; Generalcommandoen for Hertugdømmet bibeholdtes af General Krogh, og i Marts overtog Kauffmann Stabschefsposten hos ham efter General Flensborg.

I denne Ansættelse forblev han indtil Midten af Juni. Ønsket om for nogen Tid at blive befriet for ansvarsfulde og anstrengende Forretninger, som nu siden Krigens Udbrud havde hvilet paa ham, Længslen efter at forenes med sin Forlovede, bevægede ham til at ansøge om en Permission og Tilladelse til at reise udenlands. Krigsministeren indrømmede ham 3 Maaneder og tilstod ham desuden et Reisestipendium.

Den 29de Juni feiredes derpaa hans Bryllup paa Gaunøe og samme Dag tiltraadte han med sin Kone Reisen over Kjøbenhavn til Tydskland, Schweitz og Italien. Tiden var for kort til at han kunde følge sit Ønske, at naae sydligere Egne end Florents, men den var tilstrækkelig til at berige ham med Minder og til at lære ham, at skatte Fædrelandets og Hjemmets Værd.

Siden hans Tilbagekomst fra Udlandet har han været til Tjeneste ved Generalstaben i Kjøbenhavn uden at finde nogen speciel Post for sin Virksomhed.

Carl v. Barner,

nuværende Commandeur for den Kongelige Livgarde tilfods, er født den 13de September 1803 paa Vedbygaard i Sjælland, der tilhørte Faderen, Kammerjunker Hartvig Gotfred v. Barner. Moderen var Conradine Johanne Erikke Fabritius de Tengnagel.

Fra sin første Ungdom bestemt til den studerende Løbebane, tog han examen artium ved Kjøbenhavns Universitet i Aaret 1819; examen philologicum og philosophicum i 1820. I Foraaret 1822 blev han ansat som Officeer i den Kongelige Livgarde tilfods, og efterat have taget den befalede Officeers-Examen, erholdt han Anciennitet den 25de December 1822.

Den 22de Januar 1824 udnævntes han til Kammerjunker. Den 14de September 1831 blev han Adjutant ved Garden, i hvilken Stilling han forblev — efterat være bleven Premier-Lieutenant den 24de April 1832 — indtil han under 7de Mai 1839 blev forfremmet til Capitain og Compagnichef i Garden.

Den 28de October 1836 blev han benaadet med Ridderkorset af Dannebrog.

I Begyndelsen af Felttoget 1848 var v. Barner endnu Capitain, og fulgte Garden i de forskjellige Affairer, hvori Corpset tog Deel og navnligen i Slaget ved Dyppel den 5te Juni, hvor han som Chef for Gardens 1ste Compagni viste megen Bravour; hvorfor han kort efter under 21de Juni forfremmedes til Major i Garden, og benaadedes paa Leerbek Mark ved Veile den 13de September s. A., af Hs. Maj. Kongen med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Som Major fulgte han i 1849 Garden til Als og Sundeved, hvorefter Corpset, efterat have deeltaget i Affairen ved Ulderup og Auenbüll den 6te April, gik til Als og forblev der i daværende Oberst v. Thestrups Brigade under Generalmajor de Meza.

Den 19de Januar 1850 tildeeltes ham Oberstlieutenants Anciennitet.

I Slaget ved Idsted den 25de Juli 1850, paa denne ogsaa for Garden saa hæderfulde Dag — hvor Garden, efterat have erholdt Ordre til Fremrykning, var formeret i Compagnicolonner med fremsendte Skytter — førte daværende Oberstlieutenant v. Kirchhoff de 2 Compagnier og v. Barner Gardens 2de andre Compagnier under Angrebet paa Idsted Skov samt ved Fremrykningen, for at forfølge Fienden gjennem Skoven.

Den 6te October 1850 erholdt Barner Oberstlieutenants Characteer med sin havende Anciennitet.

Under Oberst v. Kirchhoffs Sygdom i Efteraaret 1850, da Garden cantonnerede afvexlende i Huusby og lille Dannevirke, fik han Commando over Corpset, som han vedblev at føre efter v. Kirchhoffs Død, — og behagede det Hs. Maj. Kongen under 24de Mai 1851 at udnævne ham til Gardens Commandeur.

Den 6te October 1851 blev han benaadet med Kammerherre-Nøglen.

Ferdinand Frederik Henckel

fødtes den 7de April 1799 i Aalborg. Han var næstældste Søn af Premierlieutenant v. Henckel og Amalie Hermine Christiane Henckel, født Juch. I Aaret 1809 blev Henckel Cadet, og erholdt den 11te December 1813 Officeers Anciennitet. I Januar 1815 afgik han som Lieutenant til 3die Jydske Infanterie-Regiment, samme Aar rykkede han ud med Regimentets 1ste Bataillon til Bremen uden dog at deeltage i nogen Fægtning. Den 6te November 1824 blev Henckel Premierlieutenant. Den 18de Januar paafølgende Aar ægtede han Frøken Augusta Rodenborg, Datter af General Rodenborg. 1839 fik Henckel Capitains Characteer med den ham fra 1ste Marts 1835 reserverede Anciennitet. 1841 blev han kaldt tilbage til Regimentet og fik ved Reductionen 1842 Compagnie i 9de Linie-Bataillon.

Den 3die April 1848 afgik Henckel med Bataillonen til Als, erholdt derpaa Ordre til at afmarchere med sit Compagnie over Egensund for at støde til Flankecorpset under Schleppegrell, og deeltog med Bravour den 9de April i Fægtningen ved Bau og Flensborg. Senere, den 20de April 1848, var 9de Bataillon blandt de Tropper, som under Major, nu Oberst, Schepelerns Commando afmarcherede til Eckernførde, og var Henckel saaledes ogsaa med i den derpaa følgende hidsige Affaire. Den 23de April, 1ste Paaskedag, deeltog Henckel ligeledes i Slaget ved Slesvig, hvor han med sit Compagnie kraftigt modstod den fremrykkende Fjende. Den 9de Bataillon havde om Aftenen, da vore Afdelinger trak sig tilbage, Arrieregarden for Flankecorpset, hvor han atter fik Leilighed til kraftigt at maale sig med Fjenden, som forfulgte den fra Gottorp Slot dragende danske Fodgarde.

Første Pintsedag var Henckel med sit Compagnie atter i Ilden, idet han som Avantgarde for et Corps under Oberst Thestrup ved Bøgeskov (mellem Aller og Haderslev) stødte paa Fjenden, som havde besat en Gaard paa en Høi og med en levende Ild bestrøg Landeveien, som han dog, ved med sit Compagnie hurtigt at storme løs mod, bragte til at tie og Fjenden til at flygte. Den 17de Juli 1848 blev han Major.

I Decembermaaned 1848 erholdt Henckel Commando over 1ste Reserve-Bataillon og afmarcherede i Marts 1849 til Als. Den 9de April commanderede han sin Bataillon i Fægtningen ved Ulderup; den 6te Juni forsvarede han med sin Bataillon Stillingen i Sundeved og bestod en ni Timers hæderlig Kamp mod en ti

Gange overlegen Fjende. Dog først Aaret efter var det Henckel forbeholdt ved sin uforglemmelige Daad i Slaget ved Idsted at erhverve sig et fremragende Navn blandt Armeens Officerer. Den 25de Juli 1850 commanderede han 1ste Divisions Hovedreserve, bestaaende af 1ste Reserve-Bataillon, 2 Compagnier af 3die Reserve-Bataillon, Batteriet Just og en Escadron Dragoner. Fremrykket tæt for Stolk faldt Fjendens dræbende Kugler i Reservens tætte Rækker. Med beundringsværdig Rolighed overskuede Henckel den Fare, hvori vore Tropper befandt sig. Fjenden var trængt frem i Flanke og Ryg af de Batailloner, som stode under Divisions-Generalens specielle Commando tillige med det derværende Artillerie, truede med aldeles at oprive nævnte Batailloner og Artillerie, og som en Kile at sønderbryde vor Fægtningslinie. Raabet: „Schleppegrell er falden!" gjorde et uhyggeligt Indtryk. I dette skjæbnesvangre Dieblik og medens den foranværende Escadron trak sig tilbage, tiltalte Henckel sine Compagnie-Commandeurer: „Mine Herrer! ryk frem med Deres Compagnier i Compagnie-Colonner, ophold Dem ikke med formegen Skydning men angrib Fjenden med Bajonetten." — Angrebet var skeet saa uformodentligt i den mørke, regnfulde Morgenstund, at selv den Tappreste for et Dieblik følte sig modløs. Ved gode Ord og strenge Befalinger søgte Henckel at standse Uordenen. „Kun frem, Folk! kun frem! Her er jeg med Reserven." Dog var dette kun et Middel til at forjage den pludselige Skræk, thi i Virkeligheden havde han kun sine Faneroder. Henckels kraftige Figur saaes overalt, hvor Faren var størst. Midt i den haardeste Kamp raillerede han de sprængte Afdelinger. Hans dybe, fulde Stemme satte atter Mod i vore tappre Soldater, som kun for et Dieblik vare gjorde modløse. Og stort var hans Ansvar; thi midt under Forvirringen kom en af den faldne General Schleppegrells Adjutanter (som i Stolk var bleven tagen til Fange, men atter befriet af sine Egne) der var indviet i Generalens Dispositioner, og raadte Henckel til at trække sig tilbage, for „at redde hvad der kunde reddes!" Henckel, der indsaae Vigtigheden af at kaste Fjenden tilbage over Langsøen for at Forbindelsen med vore egne Afdelinger atter kunde tilveiebringes, afviste dette Raad paa det Bestemteste. Ved Artilleriets Hjælp (hvis tappre Chef, Capitain Just, samt den ved Batteriet staaende kjække Lieutenant v. Thestrup aldeles var enig med Henckel, at her kunne ikke være Tale om at trække sig tilbage) i Forening med de ovennævnte Compagniers særdeles Bravour, lykkedes det efter en lang og blodig Kamp at kaste Fjenden ud af Øvre- og Nedre-Stolk over de tilgrændsende Moser og tilbage over Langsøen. — Modet, Energien triumpherede, og Heltens Hjerte har vist frydet sig, da senere General de Meza ankom for at overtage Commandoen over Divisionen og han ytrede: „Jeg gratulerer Dem til den store Bravour, De har viist ved Stolk, og beder Dem beholde Commandoen over Alt, hvad her er, saa veed jeg at det er i de bedste Hænder. Klokken 11 gaaer det fremad paa alle Punkter over Linien." Men Generalen fandt ogsaa Fjenden tilbageslaaet, og Divisionens adsplittede og betydelig medtagne Afdelinger samlede og færdige til at rykke frem mod Passet ved Grydeskov, der stormedes og toges tilbage med Skoven i en rask og uimodstaaelig Attaque, hvorved han placerede Artilleriet saaledes, at dets Granater rettedes deels mod Skoven, og deels enfilerede fjendtlige til begge Sider chargerende Batterier, der bragtes til Taushed og Retirade, fra hvilket Dieblik man saae den fjendtlige Linie overalt vige.

Den 1ste October beordredes Henckel til med sin Bataillon at afmarchere til Frederiksstad, for at forstærke sammes Besætning, der haardt trængtes af Fjenden.

Ogsaa her viste Henckel sig fra en glimrende Side, utrættelig i at opmuntre sine Folk i det rædsomme Bombardement. Den 4de October var han med sin Bataillon bleven afløst i Værkerne, og marcherede ud af Byen for Natten over at indtage et Cantonnement i en nærliggende Landsby. Mod Aften kom en Ordonants sprængende, der kaldte Henckel med sin Afdeling tilbage til Frederiksstad. Saa hurtigt som muligt samledes Compagnierne. Paa Veien til Kamppladsen blev Bataillonen saa at sige overøst med Granater og Kugler, da Fjenden fra den holstenske Eiderbred aldeles beherskede Veien, ad hvilken Bataillonen rykkede frem. Ogsaa her red han fra Section til Section, opmuntrende sine Undergivne med sit eget Exempel. Med stor Hæder deeltog han med sin Bataillon i Byens Forsvar, og bidrog vel ikke saa lidet til det heldige, og for Besætningen saa hæderlige Resultat.

Efter Fjendtlighedernes Ophør beordredes Henckel som Commandant til Frederiksort, senere til Tønningen, hvor han som Commandeur i et temmelig stort Militairdistrict, Eiderstedt, har gjort sig almindelig yndet af Befolkningen. I Mai Maaned 1852 erholdt han Commandoen over 17de Linie-Bataillon i Glückstadt. Nogen Tid efter kom Henckel til Rendsborg, og derefter i September Maaned 1852 med sin Bataillon til Kjøbenhavn.

Georg Diedrich Casper v. Vett

er født den 25de April 1804, og var eneste Søn af afdøde, pensioneret Major Georg Diedrich v. Vett.

Han var af Faderen bestemt til Studeringer, men hans overveiende Lyst til Militairstanden bevirkede, at han den 1ste Juli 1822 blev Landcadet. I 1823 bestod han Officeerexamen med bedste Characteer og tildeeltes Secondlieutenants Anciennetet af 21de December s. A.; forrettede eet Aar Tjeneste som Cadetunderofficeer og Page; bestod i den da existerende Pageexamen, og afgik i December 1824 til Tjeneste som Secondlieutenant ved 2det Livregiment.

I Begyndelsen af Juni 1826 commanderedes han som Inspectionsofficeer til det kongelige Landcadetcorps. I April 1829 ansattes han som Adjutant ved Corpset. Den 1ste Mai 1831 afgik han fra denne Stilling, og ansattes som Chefsadjutant og tillige som Lærer ved Corpset. Den 4de August 1832 udnævntes han til Premierlieutenant.

Den 1ste Juli 1842 afgik han fra Landcadetcorpset og udnævntes til Capitain i 4de Liniebataillon.

Den 1ste Juli 1846 ansattes han som Capitain og Næstcommanderende ved det kongelige Landcadetcorps, og toges fra 1ste Mai 1848 tillige til Tjeneste som Compagniecommandeur ved 1ste Reservebataillon, med hvilken han i Midten af Juni s. A. marscherede til den active Armee ved Haderslev. Ved Hjemkomsten til Kjøbenhavn i November 1848 overtog han, foruden sit Compagnie, tillige sine Forretninger ved Landcadetcorpset.

I Midten af Marts 1849 afmarscherede han atter med 1ste Reservebataillon,

og deeltog med sit Compagni i Fægtningen ved Uldrup den 6te April og senere i en Fægtning den 6te Juni ved Brohovederne ved Sønderborg.

Midt i Juli s. A. afgik han fra 1ste Reservebataillon og overtog midlertidigt Commandoen over 2det Jægercorps, hvis Commandeur var bleven saaret i Slaget ved Fredericia.

Den 11te August 1849 tildeeltes ham Majors Character og Ancienneteet, den 1ste September afgik han fra Landcadetcorpset og ansattes til Tjeneste som Major ved 3die Liniebataillon, over hvilken han senere overtog Commandoen; da dens Commandeur havde faaet anden Function.

Den 10de Januar 1850 udnævntes han til virkelig Major, og da Bataillonens Commandeur atter overtog Commandoen over 3die Liniebataillon, traadte han i April Maaned tilbage som Major, og afmarscherede i Midten af Mai med den fra Kjøbenhavn til Fyen, hvor han atter overtog Commandoen over den i Begyndelsen af Juni. — Den 16de Juli landsattes han med sin Bataillon ved Apenrade, og commanderede den i Slaget ved Idsted den 25de Juli; ligesom fremdeles under den halvaarige Forposttjeneste og et Par dermed forbundne længere Fremrykninger.

Ankommen med 5te Liniebataillon til Kjøbenhavn i Begyndelsen af Februar 1851, afgav han i Slutningen af Mai Commandoen over Bataillonen, og overtog fra 1ste Juni Commandoen over 2den Forstærkningsbataillon og Commandantskabet i Eckernførde.

Den 6te December 1851 fratraadte han Commandoen over sidstnævnte Bataillon, tildeeltes Oberstlieutenants Characteer, og ansattes, ifølge allerhøieste Befaling, som Commandeur for den til det holsteenske Forbundscontingent henhørende holsteenske Jægerbataillon i Kiel, nuværende 5te Jægercorps, som han for Tiden commanderer.

Den 5te September 1852 udnævntes han til virkelig Oberstlieutenant.

I 1838 blev han Ridder af den sachsiske Ernestinske Huusorden, 1841 Ridder af Dannebroge, og 1850, efter Deeltagelsen i Slaget ved Idsted, Ridder af den russiske St. Anna Ordens 3die Classe og Dannebrogsmand.

Wilhelm Heinrich August Kranold

blev født den 12de Januar 1818 i Itzehoe. Hans Fader var Institutbestyrer s. St: Fra sin tidligste Ungdom følte han Lyst til Soldaterstanden. Da en Ansøgning om at maatte erholde en Friplads paa Landacademiet var bleven afslaaet, lod han sig i December 1832 hværve ved Livregiment lette Dragoner under den Betingelse at han indtraadte i Tjenesten efter sin Confirmation og blev forfremmet til Corporal ved den første Vacanse. — Den første Juni 1833 indtraadte han som Dragon ved ovennævnte Escadron, og i December s. A. forfremmedes han til Corporal. I Foraaret 1836 erholdt han Tilladelse, til at permitteres til Kjøbenhavn med Vibehold af sin Lønning og Mundering, for der at forberede sig til Adgangsexamen til den da oprettede Høiskole, og freqventerede Prof: Mariboes Institut, hvor han havde erholdt en Friplads.

I October 1838 absolverte han nævnte Afgangseramen hæderligt. Ved en langvarig Sygdom hindret i at følge Cursus paa Høiskolen fuldstændig, faldt han igjennem ved Oprykningens-Examen 1840, men fik paa Grund af sin Sygdom Tilladelse til endnu i 2 Aar at freqventere Høiskolens yngste Afdeling. — 1842 bestod han saa godt til Opryknings-Examen, at han erholdt Tilladelse til at indtræde som Generalstabselev i Høiskolens ældste Afdeling, hvorfra han afgik 1844 som Generalstabsaspirant. Senere ansattes han til Tjeneste ved Generalstabens topographiske Afdeling, hvorfra han blev beordret den 16de April 1848 at afgaae til Armeens Hovedqvarteer i Slesvig.

I sin Post som Adjutant ved Avantgarden (siden den 23de April Arrieregarden) forblev han indtil den 28de April, da han i samme Egenskab blev ansat ved den ny formerede 3die Brigade under Oberstlieutenant Rye. Ved denne Brigade forblev han indtil den opløstes. Udnævntes den 17de Juli til Capitain af 2den Classe og Adjoint i Generalstaben, og gik nu med Oberst v. Rye til 2den Infanterie Brigade paa Sjælland, forblev her ogsaa under Oberst Hagemann indtil han den 13de December blev ansat ved 6te Brigade under Oberst de Meza. Den 26de samme Maaned gik han til Als, hvor han den 5te Juni udnævntes til Ridder af Dannebrog. Den 17de Februar 1849 blev han ansat som Stabschef ved 2den Infanterie-Brigade under Oberst v. Wickede, og udnævntes den 20de Februar 1849 til Capitain af 1ste Classe i Generalstaben.

Under Felttoget 1848 deeltog han i Slaget ved Slesvig, Affairerne den 28de Mai og 5te Juni i Sundeved tillige med Fægtningen ved Bjerninge Kirke. — I 1849 tog han virksom Deel i Expeditionen i Sundeved fra den 3die til den 7de April. I det følgende Aar 1850, blev han den 25de Juni i Slaget ved Idsted, da Oberst Baggesen blev underrettet om Angrebet paa vore Tropper i Ovre-Stolk, beordret til at ile til Byen, for at indhente nøiere Efterretninger. Han vendte aldrig mere tilbage, thi ved Indgangen til Byen blev han truffen af en Kugle i Brystet, sank ned af Hesten og opgav Aanden. Armeen tabte i ham en talentfuld og kjæk Officeer, der ved sine egne Bestræbelser havde opsvunget sig fra en underordnet Stilling til en af Armeens dygtigste Stabsofficerer.

Bonche von Bonnichsen

blev født den 24de November 1805 og var en Søn af Oberst ved jydske Regiments lette Dragoner, Bonche v. Bonnichsen, der som bekjendt faldt i Krigen 1813 i Fægtningen ved Rahlstedt. Sønnen, der ligesom Faderen skulde finde Krigernes Hædersdød paa Valpladsen, kom i September 1817 paa Landcadetacademiet og gjennemgik samme med Udmærkelse. I 1822 var han tjenstgjørende Page hos den svenske Kronprinds Oscar under dennes Ophold i Kjøbenhavn og Reise igjennem Sjælland, blev i Januar 1824 ansat som Secondlieutenant i første jydske Infanteriregiment, og fik Officeers-Anciennitet den 19de December s. A. Han gjennemgik i Aaret 1840 Cavalleriskolen ved det jydske Regiments lette Dragoner og blev s. A. udnævnt til Bataillons-Adjutant i det ovennævnte Infanterie-Regiment; forfremmedes den 20de November 1831 til Premier-Lieutenant; gjorde Tjeneste i 1832 ved de jydske Dragoner under Troppesamlingen ved Aasjens; fik Capitains Anciennitet den 28de Juni 1840. Befordredes i 1842 til Capitain og Compagniechef i 10de Linie-Bataillon; den 28de Juni 1845 benaadet med Dannebrogens Ridderkors. Han deeltog i det første Aars Felttog i Slesvig 1840, blev saaret i Slaget ved Slesvig den 23de April og døde den paafølgende 25de April.

I sin Indberetning om Slaget ved Slesvig melder General Hedemann, ved at omtale det venstre Flankecorps, at „her faldt ogsaa den af sine Kammerater og Undergivne høitagtede Capitain v. Bonnichsen, dødelig truffet."

Frederik Christian Stjernholm

er født den 21de Januar 1822 paa Herregaarden Lund, beliggende paa Øen Mors i Liimfjorden, der dengang eiedes af hans Forældre, Søren de Stjernholm og Inger Marie Stjernholm, f. Jacobsen. I 1834 kom han til Kjøbenhavn i Huset hos sin Faders Broder, Justitsraad Stjernholm, og freqventerede først en kort Tid Lieut. Deichmanns Skole og derefter i 3 Aar Prof. Mariboes Realskole, fra hvilken han i 1838 blev dimitteret til den militaire Høiskole. Efter bestaaet Adgangsexamen udnævntes han til Secondlieutenant i Artilleriet og efterat have bestaaet Oprykningsexamen i 1840 fra Høiskolens yngste til dens ældste Afdeling, tillagdes ham Anciennitet i Armeen fra 21de September 1838. Efter endt Afgangsexamen ved Høiskolen i 1842 indtraadte han i activ Tjeneste ved Artilleriet, avancerede den 1ste August s. A. til Premierlieutenant og blev nogen Tid efter commanderet til Tjeneste ved Artilleriebrigadestaben, hvor han fornemmelig var beskjæftiget med Constructionen af Artilleriemateriellet. — Fra Foraaret 1846 til Foraaret 1847 foretog han paa offentlig Bekostning en Reise i Udlandet for at see de vigtigste europæiske Artillerier og for navnligen at studere Artillerieconstructionsvæsenet. Paa denne Reise besøgte han den største Deel af Tydskland, Schweiz, Nord-Italien, Frankrig, Holland og Belgien. — Ved sin Hjemkomst indtraadte han i sin tidligere Stilling ved Artilleriestaben, i hvilken han forblev til Oprøret i Holsteen udbrød, da han efter egen Anmodning blev udcommanderet i Slutningen af Marts 1848 og først ansat ved Staben for det slesvigske venstre Flankecorps, der under General Schleppegrell blev sammendraget paa Als. I denne Stilling deeltog han i Træfningen ved Bau den 9de April; men blev kort derpaa ansat ved Artillerie-Overcommandoen under General de Meza og deeltog som Adjutant hos ham først i Slaget ved Slesvig den 23de April og senere, efterat Armeen var gaaet tilbage til Als, i flere Smaatræfninger i det Sundevedske, ligeoverfor Sønderborg, samt i Træfningerne den 28de Mai ved Dyppel og Nybel og den 5te Juni ved Dyppel. Den 13de Juni avancerede han til Capitain af 2den Classe i Artilleriebrigaden og blev efter Felttoget ved Revuen i Nærheden af Veile den 18de September af Hans Majestæt Kongen benaadet med Dannebrogsordenens Ridderkors. — Som Følge af en alvorlig Sygdom, han paa denne Tid havde faaet, tilbragte han Vinteren 1848—49 som Reconvalescent i Kjøbenhavn og forrettede, da han endnu ikke var friskmeldt, en kort Tid i Begyndelsen af Felttoget 1849 Adjutanttjeneste i Krigsministeriet, indtil han i Midten af April afgik til Armeen som Adjutant ved Artillerie-Overcommandoen. Han deeltog derefter i Slaget ved Kolding den 23de April, Affairerne ved Gudsøe den 3die og 7de Mai og i Slaget ved Fredericia den

6te Juli 1849. Da Armeen i 1850 rykkede i Felten blev han ansat ved Batteriet Glahn, marcherede med dette ind i Slesvig og deeltog i Slaget ved Idsted og navnligen i Fægtningen ved Sollbro den 24de og 25de Juli. Senere, da Batteriet var bleven afdeelt til Oberst Scheppelerns Corps, som skulde besætte det sydvestlige Slesvig, fik han Commandoen over Artilleriet, som fulgte med den Deel af Corpset, der gik mod Frederiksstad. Efterat denne By var bleven taget den 7de August forblev han der som høistcommanderende Artillerieofficeer og førte navnligen ogsaa Commandoen over Artilleriet under Kampen fra den 29de September til den 4de October og senere, indtil efter Krigens Ophør Tropperne i Begyndelsen af 1851 marcherede hjem. Det var ved denne Stads Forsvar at Stjernholm indlagde sig et Navn som en af Armeens første, meest uforfærdede og dygtigste Artillerieofficerer, og er hans store og vigtige Deeltagelse i denne Kamp omtalt i den i dette Værk leverede Fremstilling af Frederiksstads Beleiring. Under 13de November 1850 var han bleven benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Efter sin Hjemkomst i Foraaret 1851 blev han ansat som Adjutant hos Krigsministeren, i hvilken Stilling han endnu er. I Juni 1852 afgik han fra Artilleriet og udnævntes til Capitain af 1ste Classe i Generalstaben, og er senere bleven valgt af Prinds Christian til Danmark til som Gouverneur for hans to Sønner at lede disses Opdragelse.

Mathias von Lüttichau

blev født 1796. Han blev Second-Lieutenant i Artilleriet 1810, Premier-Lieutenant 1818, Capitain 1828, Major 1846, Oberstlieutenant 1848 og Oberst 1850. I Slaget ved Idsted commanderede han 1ste Divisions Artillerie, bestaaende af 3 Batterier. Efter Krigens Ophør var han Commandeur for Artilleriebrigadens Stab, Kammerherre, Rigsdagsmand. Han er tillige Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand.

Niels Gottfred von Saurbrey

blev født den 29de November 1795 paa Gaarden Meulenborg ved Helsingør. Hans Fader var Handelsbogholder Ernst Nicolai Saurbrey. Endnu som en Dreng yttrede den Afdøde en uimodstaaelig Lyst til Militairstanden og blev i Aaret 1810 ansat som Fricorporal, og da man senere indlemmede disse i Landcadet-Corpset, ansattes han i dette og blev 1813 Second-Lieutenant i daværende Prinds Christians Regiment, fra hvilket han senere forsattes til Cavalleriet til det 4de Dragon-Regiment, i hvilket han forblev til sin Død. Han forfremmedes i Aaret 1824 til Premier-Lieutenant og Regiments-Adjutant, og blev i denne Egenskab Forstander for Exerceerskolen i Næstved. I Aaret 1830 blev han Second-Ritmester, 1848 Major og 1849 Oberstlieutenant med Anciennitet; 1834 Ridder af Dannebrog og 1848 Dannebrogsmand. I Felttoget 1848 tog han Deel som Escadronchef. I 1849 var han som Chef for 3die Cavallerie-Division med i Fægtningen ved Ulderup den 6te April. I Slaget ved Idsted tog ogsaa Saurbrey Deel som Chef for 4de Dragonregiment. Hans Hest blev skudt under ham ved Øvre-Stolk, og han blev nødsaget til at overgive sig til tvende fjendtlige Officerer; men hans Fangenskab varede kun kort, da disse faa Øieblikke efter erklærede sig for hans Fanger. Kort efter Nytaar 1851 blev han angrebet af en heftig Nervefeber og maatte tye til Lazarethet paa Gottorp, og endnu ikke helbredet droges han af en ubetvingelig Længsel efter sit Hjem og sin Familie. Han ankom syg og afkræftet til Næstved og døde efter omtrent 3 Uger den 11te Marts 1851. De fra Regimentet forlængst udtjente og afgaaede Mandskaber, skjøndt flere Mile borte, mødte paa Begravelsesdagen for at gjøre deres tidligere elskede Chef den sidste Ære ved at bære ham til hans Hvilested. Han efterlod en Enke og flere Børn.

Werner Hans Frederik Abrahamson Læssø

blev født den 23de September 1811. Hans Fader var Havnecontrolleur Niels Frederik Læssøe, hans Moder Margrethe Juliane Signe Læssøe, født Abrahamson. Han blev Landcadet i 1826, Second-Lieutenant i 1828 og ansattes ved daværende Kongens Regiment. 1832 freqventerede han den militaire Høiskole, bestod alle Examinaerne og blev i 1836 Adjoint i Generalqvarteermesterstaben. 1837 blev han Premier-Lieutenant og 1842 Capitain. Ved Oprørets Udbrud i 1848 blev Læssø ansat som Stabschef for det nørrejydske Armeecorps under General Hedemann. — Det paafølgende Aar vedblev han sin Function som Stabschef for det nørrejydske Armeecorps under General v. Krogh. Efter at Affairen ved Eckernförde havde fundet Sted afgik han samtidig med Overgeneralen fra Corpset og ansattes som Commandeur for 12te lette Bataillon, der hørte til Ryes Corps. Denne General skal ofte paa sit berømte Tilbagetog have benyttet denne høitbegavede Officeers Raad. Efter at General Rye var afgaaet med en Deel af sit Corps til Fredericia, fulgte Læssøe med sin Bataillon den øvrige Deel af Corpset op i Jylland.

I det paafølgende Aar deeltog han i Slaget ved Idsted som Chef for 12te lette Bataillon. Han anførte Fortravet af Schleppegrells Colonne, og lod, da han nærmede sig den nordlige Indgang til Øvre-Stolk, gjøre Holdt, og sendte sine Dragoner ind for at afsøge Byen. Fortravets Dragoner bragte den Melding tilbage, at Byen var ubesat, og derpaa marcherede 12te Bataillon herligt igjennem den. Da Bataillonen var kommen ud af Byen, gallopperede Oberst Læssø langs med sin Kjæde og raabte til sine Folk: „Lader os nu vise, at vi ere 12te Bataillon!" Hans Adjutant gjorde ham opmærksom paa, hvormeget de udsatte sig for; Alt hvad han fik til Svar, var det Spørgsmaal, om han var bange for en Smule Kugle. Læssø commanderede en ny Storm paa Grydeskov. Den blev udført; men i samme Øieblik blev han dødelig saaret af en Kugle i Brystet. „Kun fremad, Folk!" sagde han endnu, idet han segnede tilbage paa Hesten; „skriv til min Moder og hils hende!" Strax efter døde han, kun 39 Aar gammel.

Carl Julius Flensborg

er født i Kjøbenhavn den 2den Juli 1804. Hans Fader var Contre-Admiral Christian Peder Flensborg. I sit 12te Aar indtraadte han i Artilleriecadet-Institutet, tog Officeers Examen 1821 og afgik til Corpset som Officeer i 1822.

I 1830 oprettedes den militaire Hoiskole, og i October samme Aar tog han Adgangs-Examen til Hoiskolen og bestod i 1832 Oprykningss-Examen; hvorpaa han indtraadte i Generalstabs-Afdelingen. Samme Aar tillagdes han Premier-Lieutenants Characteer og i 1834 udnævntes han til virkelig Premier-Lieutenant. Efterat have underkastet sig Afgangs-Examen, ansattes han i Slutningen af 1834 som Adjoint ved Generalqvarteermester-Staben.

I 1836 ægtede han Frøken Trock, Datter af afdøde Capitain i asiatisk Compagnies Tjeneste Trock.

Hans Virksomhed i Generalqvarteermester-Staben var fornemlig i topographisk Retning, dog deeltog han ogsaa i andre, tildeels Commissions-Arbeider, og anden Tjeneste tildeeltes ham.

Den 12te Januar 1839 udnævntes han til Divisionsqvarteermester a la suite ved Generalstaben og den 31te December s. A. ved Generalstabens Reorganisation til Capitain i Generalstaben.

I Anledning af Kong Frederik den Sjettes Død sendtes han ved Efterretningen herom til Berlin og Petersborg. Sidste Sted erholdt han Privat-Audients hos Keiser Nicolaus, som forinden hans Reise tildeelte ham St. Anna Ordenens Ridderkors. Efter sin Hjemkomst blev han Kammerjunker.

I 1841 commanderedes han fra Generalstaben til Tjeneste ved Bureauet for Armeens Commandosager, ved hvilket Bureau han fra den 1ste Januar 1843 ansattes som Medhjælper.

Under den 18de September s. A. udnævntes han til Ridder af Dannebroge, 1846 blev han Major, 1848 Oberstlieutenant, 1849 Oberst. I dette Aar var han Stabschef ved det nørrejydske Armeecorps under General Bülow, der i sin Rapport om Slaget ved Fredericia omtaler Flensborg fremfor alle Officerer, som den, der med sjelden Dygtighed og utrættelig Virksomhed har opfyldt alle med hans vigtige Post forbundne Pligter og erhvervet sig sand Fortjeneste af Armeen og Fædrelandet. I 1850 var han Stabschef under General Krogh og deeltog som saadan i Slaget ved Idsted. Samme Aar blev han Generalmajor. I paafølgende Aar udnævntes han til Krigsminister, men blev i Januar 1852 bevilget Dimission som Minister. 1849 var han bleven Commandeur af Dannebrog og Aaret iforveien Dannebrogsmand. Ligeledes var han Ridder af den svenske Sværdorden.

Olaf von Krabbe

blev født 1789. Hans Fader var Johan Heinrich Krabbe, Toldforvalter paa Ærøeskjøbing, samt Capitain og Chef for det under den daværende Krig oprettede ærøeske Compagnie, henhørende til den langelandske Infanterie-Bataillon; hans Moder Anna Marie Krabbe, født Marienhofen. Han blev Fændrik 1809 og samme Aar Second-Lieutenant, Premier-Lieutenant 1813, Capitain 1822, Major 1837 og Oberstlieutenant 1845. I 1848 commanderede han i Slaget ved Slesvig 13de Linie-Bataillon, blev saaret ved Fremrykningen og efterladt i Friederichsberg. I Aarene 1848 og 49 var han Inspecteur over Infanteriet i Fyen og paa Als samt Chef for 1ste Brigade. I dette sidste Aar blev han Oberst. 1850 commanderede han den 1ste Brigade i Slaget ved Idsted, hvor han udholdt en hed Kamp ved Vedelspang fra om Morgenen Kl. 3 til om Eftermiddagen Kl. 4, da Fienden nødsagedes til at trække sig tilbage. I den paafølgende Træfning ved Midsunde forsvarede han de danske Troppers Stilling ved dette Pas, og forjog Fienden med et betydeligt Tab. Efter Freden blev han Tjenstgjørende ved det holsteenske Forbundscontingent, hvilken Post han endnu beklæder. Han er benaadet med Commandeurkorset af Dannebroge og Ridderkorset af St. Annæ-Ordenen.

Generallieutenant

Generalmajor

[illegible]

Generalmajor.

Generallieutenant

Generalmajor

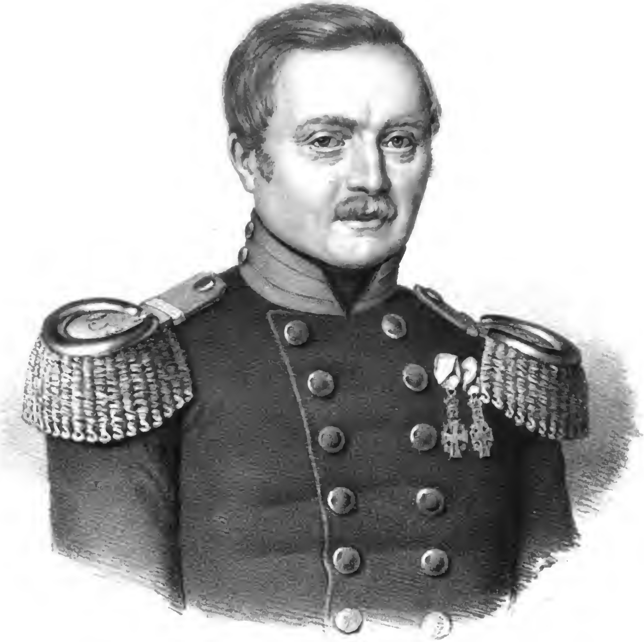

Generallieutenant

C. TORP.

Em Bærentzen & Co. lith. Inst.

C. A. E. KAUFFMANN.

